Verslag strategisch GBL-plan 2021

CCI	2023NL06AFSP001
Titel in het Engels	The Netherlands National Strategic Plan CAP 2023-2027
Titel in nationale taal (talen)	NL - Nederlands Nationaal Strategisch Plan GLB 2023-2027
Versie	1.1
Eerste jaar	2023
Laatste jaar	2027
Subsidiabel vanaf	1-jan-2023
Subsidiabel tot en met	
Nummer van het besluit van de Commissie	
Datum van het besluit van de Commissie	
Betrokken fonds(en)	ELGF, Elfpo
Report generation date	03/10/2022 16:13

Inhoudsopgave

1 Strategische verklaring 22
2 Behoeftenonderzoek en interventiestrategie, inclusief plan met streefcijfers en contextindicatoren 30
2.1 Behoeftenonderzoek en interventiestrategie 30
2.1.SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie . 41
2.1.SO1.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 41
2.1.SO1.1.1 Sterke punten 41
2.1.SO1.1.2 Zwakke punten 41
2.1.SO1.1.3 Kansen 41
2.1.SO1.1.4 Bedreigingen 41
2.1.SO1.1.5 Andere opmerkingen 42
2.1.SO1.2 Identificatie van behoeften 44
2.1.SO1.4 Interventielogica 44
2.1 SO1 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 47
2.1 SO1.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 47
2.1 SO1 9 Motivering van de financiële toewijzing 48
2.1.SO2 Vergroting van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven voor zowel de korte als de lange termijn, onder meer door meer aandacht voor onderzoek, technologie en digitalisering 49
2.1.SO2.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 49
2.1.SO2.1.1 Sterke punten 49
2.1.SO2.1.2 Zwakke punten 49
2.1.SO2.1.3 Kansen 49
2.1.SO2.1.4 Bedreigingen 49
2.1.SO2.1.5 Andere opmerkingen 49
2.1.SO2.2 Identificatie van behoeften 50
2.1.SO2.4 Interventielogica 51
2.1 SO2 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 53
2.1 SO2.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 53
2.1 SO2 9 Motivering van de financiële toewijzing 54
2.1.SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen 55
2.1.SO3.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 55
2.1.SO3.1.1 Sterke punten 55
2.1.SO3.1.2 Zwakke punten 55
2.1.SO3.1.3 Kansen 55
2.1.SO3.1.4 Bedreigingen 55
2.1.SO3.1.5 Andere opmerkingen 55
2.1.SO3.2 Identificatie van behoeften 56
2.1.SO3.4 Interventielogica 58
2.1 SO3 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 61
2.1 SO3.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 61
2.1 SO3 9 Motivering van de financiële toewijzing 62
2.1.SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen 63
2.1.SO4.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 63

2.1.SO4.1.1 Sterke punten 63
2.1.SO4.1.2 Zwakke punten 63
2.1.SO4.1.3 Kansen 63
2.1.SO4.1.4 Bedreigingen 63
2.1.SO4.1.5 Andere opmerkingen 63
2.1.SO4.2 Identificatie van behoeften 65
2.1.SO4.3 Identificatie van de relevante (elementen van) nationale plannen die voortvloeien uit de in bijlage XI bij de VSP bedoelde wetgevingsinstrumenten waarmee rekening is gehouden in de behoefebeoordeling van het GLB-plan voor deze specifieke doelstelling 66
2.1.SO4.4 Interventielogica 68
2.1 SO4 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 71
2.1 SO4.7 Plant u een GLB-bijdrage aan het LIFE-programma (alleen voor SD4, SD5, SD6) 71
2.1 SO4.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 71
2.1 SO4 9 Motivering van de financiële toewijzing 73
2.1.SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen 75
2.1.SO5.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 75
2.1.SO5.1.1 Sterke punten 75
2.1.SO5.1.2 Zwakke punten 75
2.1.SO5.1.3 Kansen 75
2.1.SO5.1.4 Bedreigingen 75
2.1.SO5.1.5 Andere opmerkingen 75
2.1.SO5.2 Identificatie van behoeften 79
2.1.SO5.3 Identificatie van de relevante (elementen van) nationale plannen die voortvloeien uit de in bijlage XI bij de VSP bedoelde wetgevingsinstrumenten waarmee rekening is gehouden in de behoefebeoordeling van het GLB-plan voor deze specifieke doelstelling 80
2.1.SO5.4 Interventielogica 84
2.1 SO5 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 88
2.1 SO5.7 Plant u een GLB-bijdrage aan het LIFE-programma (alleen voor SD4, SD5, SD6) 88
2.1 SO5.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 88
2.1 SO5 9 Motivering van de financiële toewijzing 90
2.1.SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen 92
2.1.SO6.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 92
2.1.SO6.1.1 Sterke punten 92
2.1.SO6.1.2 Zwakke punten 92
2.1.SO6.1.3 Kansen 92
2.1.SO6.1.4 Bedreigingen 92
2.1.SO6.1.5 Andere opmerkingen 93
2.1.SO6.2 Identificatie van behoeften 94
2.1.SO6.3 Identificatie van de relevante (elementen van) nationale plannen die voortvloeien uit de in bijlage XI bij de VSP bedoelde wetgevingsinstrumenten waarmee rekening is gehouden in de behoefebeoordeling van het GLB-plan voor deze specifieke doelstelling 94
2.1.SO6.4 Interventielogica 102
2.1 SO6 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 106
2.1 SO6.7 Plant u een GLB-bijdrage aan het LIFE-programma (alleen voor SD4, SD5, SD6) 106
2.1 SO6.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 106
2.1 SO6 9 Motivering van de financiële toewijzing 107

2.1.SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden 109
2.1.SO7.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 109
2.1.SO7.1.1 Sterke punten 109
2.1.SO7.1.2 Zwakke punten 109
2.1.SO7.1.3 Kansen 109
2.1.SO7.1.4 Bedreigingen 109
2.1.SO7.1.5 Andere opmerkingen 109
2.1.SO7.2 Identificatie van behoeften 110
2.1.SO7.4 Interventielogica 110
2.1 SO7 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 112
2.1.SO7.6 Plant u een GLB-bijdrage aan het Erasmus-programma? 112
2.1 SO7.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 112
2.1 SO7 9 Motivering van de financiële toewijzing 113
2.1.SO8 Bevordering van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, waaronder deelname van vrouwen in het boerenbedrijf, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, ook in de circulaire bio-economie en de duurzame bosbouw 114
2.1.SO8.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 114
2.1.SO8.1.1 Sterke punten 114
2.1.SO8.1.2 Zwakke punten 114
2.1.SO8.1.3 Kansen 114
2.1.SO8.1.4 Bedreigingen 114
2.1.SO8.1.5 Andere opmerkingen 115
2.1.SO8.2 Identificatie van behoeften 115
2.1.SO8.4 Interventielogica 116
2.1 SO8 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 118
2.1 SO8.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 118
2.1 SO8 9 Motivering van de financiële toewijzing 119
2.1.SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie 120
2.1.SO9.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 120
2.1.SO9.1.1 Sterke punten 120
2.1.SO9.1.2 Zwakke punten 120
2.1.SO9.1.3 Kansen 120
2.1.SO9.1.4 Bedreigingen 121
2.1.SO9.1.5 Andere opmerkingen 121
2.1.SO9.2 Identificatie van behoeften 123
2.1.SO9.4 Interventielogica 123
2.1 SO9 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 129
2.1 SO9.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 129
2.1 SO9 9 Motivering van de financiële toewijzing 130
2.1.XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen 131
2.1.XCO.1 Samenvatting van de SWOT-analyse 131
2.1.XCO.1.1 Sterke punten 131
2.1.XCO.1.2 Zwakke punten 131

2.1.XCO.1.3 Kansen 131
2.1.XCO.1.4 Bedreigingen 131
2.1.XCO.1.5 Andere opmerkingen 132
2.1.XCO.2 Identificatie van behoeften 132
2.1.XCO.4 Interventielogica 132
2.1 XCO 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling 134
2.1 XCO.8 Selectie van de resultaatindicator(en) 134
2.1 XCO 9 Motivering van de financiële toewijzing 135
2.2 Contextindicatoren en andere waarden die worden gebruikt voor de berekening van doelen 137
2.3 Plan met streefcijfers 138
2.3.1 Overzichtstabel 138
2.3.2 Geplande interventies en output met een rechtstreeks en duidelijk verband met resultaatindicatoren 147
2.3.3 Samenhang met en bijdrage van het strategisch GLB-plan aan de EU-streefdoelen voor 2030 die zijn vastgesteld in de “van boer tot bord”-strategie en de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030 147
3 Samenhang van de strategie en complementariteit 159
3.1 Overzicht van de architectuur van het strategisch GLB-plan op het gebied van milieu en klimaat 159
3.1.1 Een beschrijving van de algehele bijdrage van conditionaliteit aan de specifieke milieu- en klimaatgerichte doelstellingen als vastgelegd in artikel 6, lid 1, punten d), e) en f) 159
3.1.2 Overzicht van de complementariteit tussen de relevante basisvoorwaarden, als bedoeld in artikel 31, lid 5, en artikel 70, lid 3, de conditionaliteit en de verschillende interventies die zijn gericht op de milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen 163
3.1.3 Verklaring van de wijze waarop de in artikel 105 bedoelde grotere algehele bijdrage moet worden bereikt 177
3.1.4 Toelichting op de manier waarop de architectuur van het strategisch GLB-plan op het gebied van milieu en klimaat moet bijdragen aan de reeds vastgestelde nationale langetermijnstreefcijfers die zijn opgenomen in of voortvloeien uit de in bijlage XI vermelde wetgevingsinstrumenten 187
3.1.5 Indien relevant, GLB-bijdrage aan LIFE-projecten 195
3.2 Overzicht van de strategie voor generatievernieuwing 195
3.2.1 Indien relevant, GLB-bijdrage aan Erasmus-projecten 199
3.3 Verklaring over hoe de interventies in het kader van gekoppelde inkomenssteun als vermeld in Titel III, hoofdstuk II, deel 3, subsectie 1, consistent zijn met de kaderrichtlijn water - 2000/60/EG .. 199
3.4 Overzicht van hoe wordt gewerkt aan de doelstelling van een eerlijkere verdeling en het doeltreffender en doelmatiger toespitsen van de inkomenssteun 199
3.5 Overzicht van de sectorgerelateerde interventies 199
3.5.1 Groenten en fruit 199
3.5.2 Producten van de bijenteelt 200
3.5.3 Wijn 206
3.5.4 Hop 206
3.5.5 Olijfolie en tafelolijven 206
3.5.6 Rundvlees 206
3.5.7 Melk en zuivelproducten 207
3.5.8 Schapen en geiten 207
3.5.9 Eiwithoudende gewassen 207
3.5.10 Suikerbieten 207
3.5.11 Andere sectoren 207
3.6 Overzicht van de interventies die bijdragen tot een coherente en geïntegreerde aanpak van het risicobeheer, waar nodig 207
3.7 Wisselwerking tussen nationale en regionale interventies 207
3.7.1 Indien relevant, een beschrijving van de wisselwerking tussen nationale en regionale interventies, met inbegrip van de verdeling van de financiële toewijzingen per interventie en per fonds 207

3.7.2 Indien relevant, als elementen van het strategisch GLB-plan op regionaal niveau zijn vastgesteld: hoe zorgt de interventiestrategie voor coherentie en consistentie van deze elementen met de elementen van het strategisch GLB-plan die op nationaal niveau zijn vastgesteld? 207
3.8 Overzicht van de wijze waarop het strategisch GLB-plan bijdraagt aan de in artikel 6, lid 1, punt i), vastgestelde doelstelling om het dierenwelzijn te verbeteren en antimicrobiële resistentie te verminderen, met inbegrip van de basisvoorwaarden en de complementariteit 208
3.9 Vereenvoudiging en vermindering van administratieve lasten 208
3.10 Conditionaliteit 209
3.10.1 Belangrijkste punt: Klimaatverandering (matiging van en aanpassing aan) 209
3.10.1.1 GLMC 1: Instandhouding van blijvend grasland op basis van een verhouding blijvend grasland ten opzichte van het landbouwareaal 209
3.10.1.1.1 Samenvatting verplichting landbouwbedrijf (bv. regeling van voorafgaande toestemming en heromzettingsverplichting) 209
3.10.1.1.2 Territoriaal toepassingsgebied (nationaal, regionaal, groepen bedrijven, bedrijfsniveau) 209
3.10.1.1.3 Waarde van de referentieratio (inclusief berekeningsmethode) 209
3.10.1.1.4.Betrokken type landbouwers (alle landbouwers die blijvend grasland hebben) 209
3.10.1.1.5 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm 209
3.10.1.2 GLMC 2: Bescherming van wetlands en veengebieden 210
3.10.1.2.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf 210
3.10.1.2.2 Jaar van toepassing van de GLMC 210
3.10.1.2.3 Territoriaal toepassingsgebied en aangewezen gebied 210
3.10.1.2.4 Betrokken type landbouwers 210
3.10.1.2.5 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm 210
3.10.1.3 GLMC 3: Verbod op het verbranden van stoppels, behalve om fytosanitaire redenen ... 211
3.10.1.3.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf 211
3.10.1.3.2 Territoriaal toepassingsgebied 211
3.10.1.3.3 Betrokken type landbouwers 211
3.10.1.3.4 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm 211
3.10.2 Belangrijkste punt: Water 211
3.10.2.1 GLMC 4: Het aanleggen van bufferstroken langs waterlopen 211
3.10.2.1.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf 211
3.10.2.1.2 Minimale breedte van de bufferstroken (in m) 211
3.10.2.1.3 Territoriaal toepassingsgebied, met inbegrip van definitie waterlopen 211
3.10.2.1.4 Betrokken type landbouwers 212
3.10.2.1.5 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm 212
3.10.3 Belangrijkste punt: bodem (bescherming en kwaliteit) 214
3.10.3.1 GLMC 5: Bodembewerkingsbeheer, ter vermindering van het risico van bodemdegradatie en erosie, onder meer door rekening te houden met de hellingshoek 214
3.10.3.1.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf 214
3.10.3.1.2 Territoriaal toepassingsgebied (inclusief gebieden met erosierisico en de hellingsgraad) 217
3.10.3.1.3 Betrokken type landbouwers 217
3.10.3.1.4 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm 217
3.10.3.2 GLMC 6: Minimale bodembedekking om in de meest kwetsbare perioden kale grond te voorkomen 217
3.10.3.2.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf (met inbegrip van de betrokken periode) 217
3.10.3.2.2 Territoriaal toepassingsgebied 218
3.10.3.2.3 Betrokken type landbouwers 218
3.10.3.2.4 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm 218
3.10.3.3 GLMC 7: Gewasrotatie op bouwland, met uitzondering van gewassen die onder water groeien 219
3.10.3.3.1 Samenvatting van de praktijk voor gewasrotatie op het landbouwbedrijf 219
3.10.3.3.2 Samenvatting van de praktijk voor gewasdiversificatie op het landbouwbedrijf 220

3.10.3.3.3 Territoriaal toepassingsgebied 220
3.10.3.3.4 Betrokken type landbouwers 220
3.10.3.3.5 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm (met name indien de lidstaat voor gewasdiversificatie heeft gekozen) 221
3.10.4 Belangrijkste punt: Biodiversiteit en landschap (bescherming en kwaliteit) 222
3.10.4.1 GLMC 8: Minimumaandeel landbouwareaal dat gewijd is aan niet-productieve oppervlakten of elementen, op het gehele landbouwareaal, behoud van landschapselementen en verbod op het snoeien van heggen en bomen in de vogelbroedperiode 222
3.10.4.1.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf 222
3.10.4.1.2 Territoriaal toepassingsgebied (van toepassing voor de norm “minimumaandeel”) 225
3.10.4.1.3 Betrokken type landbouwers (van toepassing voor de norm “minimumaandeel”) .. 225
3.10.4.1.4 Motivering van de bijdrage aan de hoofddoelstelling van de praktijk/norm 225
3.10.4.2 GLMC 9: Verbod op het omzetten of ploegen van blijvend grasland dat is aangewezen als ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden 226
3.10.4.2.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf 226
3.10.4.2.2 Territoriaal toepassingsgebied 226
3.10.4.2.3 Betrokken type landbouwers 227
3.10.4.2.4 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm 227
3.10.5 Aanvullende GLMC (indien van toepassing) 227
4 Elementen die gemeenschappelijk zijn voor verschillende interventies 229
4.1 Definitie en minimumvereisten 229
4.1.1 Landbouwactiviteit 229
4.1.1.1 Definitie van productie 229
4.1.1.2 Definitie van instandhouding van landbouwareaal 229
4.1.1.2.1 Bouwland 229
4.1.1.2.2 Blijvende teelten 229
4.1.1.2.3 Blijvend grasland 229
4.1.2 Landbouwareaal 229
4.1.2.1 Elementen van agrobosbouwsystemen die op het landbouwareaal worden opgezet of in stand worden gehouden 229
4.1.2.1.1 Bouwland 229
4.1.2.1.2 Blijvende teelten 230
4.1.2.1.3 Blijvend grasland 231
4.1.2.2 Bouwland 231
4.1.2.2.1 Andere opmerkingen in verband met de definitie van bouwland 231
4.1.2.3 Blijvende teelten 231
4.1.2.3.1 Definitie van kwekerijen 231
4.1.2.3.2 Definitie van hakhout met korte omlooptijd 231
4.1.2.3.3 Andere opmerkingen in verband met de definitie van blijvende teelten 231
4.1.2.4 Blijvend grasland 231
4.1.2.4.1 Definitie van grassen en andere kruidachtige voedergewassen 231
4.1.2.4.2 Besluit om “ploeg”criterium te gebruiken in verband met de classificatie van blijvend grasland 231
4.1.2.4.3 Besluit om het criterium “frezen” te gebruiken in verband met de classificatie van blijvend grasland 231
4.1.2.4.4 Besluit om het criterium “opnieuw inzaaien met andere grassoorten” te gebruiken in verband met de classificatie van blijvend grasland en de beschrijving ervan in geval van een positief antwoord 231
4.1.2.4.5 Besluit in verband met het meerekenen van andere soorten, zoals struiken en/of bomen die diervoeder produceren, mits de grassen en andere kruidachtige voedergewassen blijven overheersen 231
4.1.2.4.6 Besluit in verband met het meerekenen van andere soorten, zoals struiken en/of bomen die kunnen worden begraasd of die diervoeder produceren, waarbij grassen en andere kruidachtige voedergewassen traditioneel niet overheersen of afwezig zijn in de graasgedeelten 231

4.1.2.4.7 Andere opmerkingen in verband met de definitie van blijvend grasland 232
4.1.2.5 Andere opmerkingen in verband met de definitie van landbouwareaal in het algemeen .. 232
4.1.3 Subsidiabele hectare 232
4.1.3.1 Criteria aan de hand waarvan overheersing van de landbouwactiviteit kan worden vastgesteld indien het land ook voor niet-landbouwactiviteiten wordt gebruikt 232
4.1.3.2 Criteria om te waarborgen dat de grond ter beschikking van de landbouwer staat 232
4.1.3.3 Periode waarin een areaal moet voldoen aan de definitie van “subsidiabele hectare” 232
4.1.3.4 Besluit in verband met het meerekenen van arealen die slechts om het jaar voor landbouwactiviteiten worden gebruikt 232
4.1.3.5 Besluit in verband met het meerekenen van andere landschapselementen (die in het kader van GLMC-normen niet worden beschermd) op voorwaarde dat ze niet overheersen en de uitvoering van een landbouwactiviteit niet aanzienlijk belemmeren door de oppervlakte die ze beslaan 232
4.1.3.6 Besluit om op blijvend grasland met geïsoleerde niet-subsidiabele elementen vaste verlagingscoëfficiënten toe te passen om het subsidiabel areaal te bepalen 233
4.1.3.7 Besluit om de subsidiabiliteit van arealen die subsidiabel waren en niet meer voldoen aan de definitie van “subsidiabele hectare” uit hoofde van artikel 4, punt 4, a) en b), van de VSP te behouden vanwege de uitvoering van nationale regelingen, waarvan de voorwaarden compatibel zijn met de interventies van het in artikel 63, lid 2, van de horizontale verordening bedoelde geïntegreerd systeem voor de natte teelt van niet in bijlage I vermelde producten en die bijdragen tot een of meer milieu- of klimaatgerelateerde doelstellingen van de VSP 233
4.1.4 Actieve landbouwer 233
4.1.4.1 Criteria om te bepalen welke landbouwers ten minste een minimumniveau aan landbouwactiviteit verrichten 233
4.1.4.2 Besluit om een negatieve lijst van niet-landbouwactiviteiten te gebruiken als aanvullend instrument 234
4.1.4.3 Besluit tot vaststelling van een bedrag aan rechtstreekse betalingen, niet hoger dan 5 000 EUR, waarbij de landbouwers in elk geval worden beschouwd als “actieve landbouwers” 234
4.1.5 Jonge landbouwer 235
4.1.5.1 Maximale leeftijdsgrens 235
4.1.5.2 Voorwaarden om “bedrijfshoofd” te zijn 235
4.1.5.3 Vereiste passende opleiding en/of vaardigheden 235
4.1.5.4 Andere opmerkingen in verband met de definitie van jonge landbouwer 235
4.1.6 Nieuwe landbouwer 235
4.1.6.1 Voorwaarden om voor het eerst “bedrijfshoofd” te zijn 235
4.1.6.2 Vereiste passende opleiding en vaardigheden 235
4.1.7 Minimumvereisten voor het ontvangen van rechtstreekse betalingen 235
4.1.7.1 Drempelwaarde 235
4.1.7.2 Verklaring 235
4.1.8 Andere in het GLB-plan gebruikte definities 237
4.2 Element in verband met rechtstreekse betalingen 238
4.2.1 Beschrijving van de vaststelling van de betalingsrechten, indien van toepassing, en werking van de reserve 238
4.2.1.1 Rechten 238
4.2.1.2 Territorialisatie 238
4.2.1.3 Systeem van interne convergentie 238
4.2.1.4 Werking van de reserve 238
4.2.1.5 Voorschriften in verband met overdrachten van betalingsrechten (indien van toepassing) 238
4.2.2 Verlaging van de rechtstreekse betalingen 238
4.2.2.1 Beschrijving van de verlaging en/of plafonnering van rechtstreekse betalingen 238
4.2.2.2 Aftrek van de arbeidskosten 238
4.2.2.3 Geraamde opbrengsten van de verlaging van de rechtstreekse betalingen en plafonnering voor elk jaar 239

4.2.3 Toepassing op het niveau van de leden van rechtspersonen of groepen/ op het niveau van de groep van verbonden rechtspersonen (artikel 110) ... 239
4.2.4 Bijdrage aan risicobeheersinstrumenten ... 246
4.3 Technische bijstand ... 246
4.3.1 Doelstellingen ... 246
4.3.2 Reikwijdte en indicatieve planning van activiteiten ... 246
4.3.3 Begunstigden ... 247
4.3.4 Percentage ... 247
4.4 GLB-netwerk ... 247
4.4.1 Samenvattend overzicht en doelstellingen van het nationaal GLB-netwerk, met inbegrip van activiteiten ter ondersteuning van EIP en kennisstromen binnen AKIS ... 247
4.4.2 Structuur, governance en werking van het nationaal GLB-netwerk ... 253
4.5 Overzicht van de coördinatie, afbakening en complementariteit tussen het Elfpo-fonds en andere Uniefondsen die actief zijn in plattelandsgebieden ... 253
4.6 Financieringsinstrumenten ... 256
4.6.1 Beschrijving van het financieringsinstrument ... 256
4.7 Gemeenschappelijke elementen voor interventietypes plattelandsontwikkeling ... 256
4.7.1 Lijst van niet-subsidiabele investeringen ... 256
4.7.2 Definitie van plattelandsgebied en toepasbaarheid ... 257
4.7.3 Aanvullende elementen die gemeenschappelijk zijn voor sectorale interventies, voor interventies voor plattelandsontwikkeling, of die gemeenschappelijk zijn voor zowel sectorale als plattelandsontwikkelingsinterventies ... 257
4.7.4 Op plattelandsontwikkelingsinterventies toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) ... 260
5 In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies ... 262
5.1 Interventies in de vorm van rechtstreekse betalingen ... 265
BISS(21) - Basic income support for sustainability ... 265
I.21 - Basisinkomensteun (BISS) ... 265
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie ... 265
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen ... 265
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) ... 265
4 Resultaatindicator(en) ... 265
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie ... 265
6 Identificatie van relevante basislijnelementen ... 267
7 Steunpercentage en -bedragen ... 267
8 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie ... 267
9 Naleving van de WTO-regels ... 267
11 Geplande eenheidsbedragen - Definitie ... 268
12 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output ... 269
CRISS(29) - Complementary redistributive income support for sustainability ... 270
I.29 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS) ... 270
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie ... 270
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen ... 270
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) ... 270
4 Resultaatindicator(en) ... 270
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie ... 270
6 Identificatie van relevante basislijnelementen ... 274
7 Steunpercentage en -bedragen ... 274
8 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie ... 274
9 Naleving van de WTO-regels ... 275
11 Geplande eenheidsbedragen - Definitie ... 276
12 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output ... 276
CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers ... 278

I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers ... 278
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie ... 278
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen ... 278
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) ... 278
4 Resultaatindicator(en) ... 278
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie ... 278
6 Identificatie van relevante basislijnelementen ... 279
7 Steunpercentage en -bedragen ... 279
8 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie ... 279
9 Naleving van de WTO-regels ... 280
11 Geplande eenheidsbedragen - Definitie ... 281
12 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output ... 281
Eco-scheme(31) - Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn ... 283
I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving ... 283
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie ... 283
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen ... 283
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) ... 284
4 Resultaatindicator(en) ... 284
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie ... 285
6 Identificatie van relevante basislijnelementen ... 298
7 Steunpercentage en -bedragen ... 301
8 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie ... 304
9 Naleving van de WTO-regels ... 304
11 Geplande eenheidsbedragen - Definitie ... 305
12 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output ... 305
5.2 Sectorale interventies ... 307
Groenten en fruit ... 307
Geplande eenheidsbedragen - Definitie ... 308
Geplande eenheidsbedragen - financiële tabel met output ... 308
INVRE(47(1)(a)) - - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties ... 309
I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a)) ... 309
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie ... 309
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen ... 309
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) ... 310
4 Resultaatindicator(en) ... 310
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie ... 310
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden ... 312
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie ... 312
8 Naleving van de WTO-regels ... 318
ADVI1(47(1)(b)) - - adviesdiensten en technische bijstand, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, aanpassing aan en matiging van klimaatverandering, de arbeidsvoorwaarden, werkgeversverplichtingen en gezondheid en veiligheid op het werk ... 319
I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ADVI1(47(1)(b)) ... 319
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie ... 319
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen ... 319
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) ... 319
4 Resultaatindicator(en) ... 320
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie ... 320
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden ... 321

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 322
8 Naleving van de WTO-regels 324
TRAINCO(47(1)(c)) - - opleiding, met inbegrip van coaching en uitwisseling van beste praktijken, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, en aanpassing aan en matiging van de klimaatverandering, alsook het gebruik van georganiseerde handelsplatformen en de handel in grondstoffen op de spot- en termijnmarkten 325
I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRAINCO(47(1)(c)) 325
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 325
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 325
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 326
4 Resultaatindicator(en) 326
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 326
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 327
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 328
8 Naleving van de WTO-regels 329
ORGAN(47(1)(d)) - - biologische of geïntegreerde productie 330
I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ORGAN(47(1)(d)) 330
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 330
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 330
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 330
4 Resultaatindicator(en) 330
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 331
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 332
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 332
8 Naleving van de WTO-regels 335
TRANS(47(1)(e)) - - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren 336
I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRANS(47(1)(e)) 336
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 336
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 336
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 336
4 Resultaatindicator(en) 336
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 336
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 338
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 338
8 Naleving van de WTO-regels 340
PROMO(47(1)(f)) - - afzetbevordering, communicatie en marketing, waaronder acties en activiteiten die in het bijzonder zijn gericht op het vergroten van het consumentenbewustzijn voor kwaliteitsregelingen van de Unie en het belang van gezonde eetgewoonten, en op de diversificatie en consolidatie van afzetmarkten 341
I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - PROMO(47(1)(f)) 341
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 341
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 341
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 341
4 Resultaatindicator(en) 342
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 342
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 343
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 344
8 Naleving van de WTO-regels 348

QUAL(47(1)(g)) - - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen 349
I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - QUAL(47(1)(g)) 349
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 349
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 349
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 349
4 Resultaatindicator(en) 349
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 349
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 351
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 351
8 Naleving van de WTO-regels 353
TRACE(47(1)(h)) - - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten 354
I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRACE(47(1)(h)) 354
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 354
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 354
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 354
4 Resultaatindicator(en) 354
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 354
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 356
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 356
8 Naleving van de WTO-regels 359
CLIMA(47(1)(i)) - - acties ter aanpassing aan en matiging van klimaatverandering 360
I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - CLIMA(47(1)(i)) 360
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 360
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 360
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 360
4 Resultaatindicator(en) 360
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 361
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 362
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 362
8 Naleving van de WTO-regels 363
SETUP(47(2)(a)) - - het opzetten, vullen en aanvullen van onderlinge fondsen door producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of op grond van artikel 67, lid 7, van deze verordening 364
I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - SETUP(47(2)(a)) 364
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 364
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 364
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 364
4 Resultaatindicator(en) 364
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 364
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 366
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 366
8 Naleving van de WTO-regels 367
WITHD(47(2)(f)) - - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren 368
I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - WITHD(47(2)(f)) 368
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 368
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 368
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 368

4 Resultaatindicator(en) 368
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 368
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 370
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 370
8 Naleving van de WTO-regels 372
GREEN(47(2)(g)) - - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken 373
I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - GREEN(47(2)(g)) 373
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 373
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 373
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 373
4 Resultaatindicator(en) 373
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 373
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 375
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 375
8 Naleving van de WTO-regels 377
NOHAR(47(2)(h)) - - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte 378
I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - NOHAR(47(2)(h)) 378
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 378
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 378
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 378
4 Resultaatindicator(en) 378
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 378
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 380
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 380
8 Naleving van de WTO-regels 382
HARIN(47(2)(i)) - - oogstverzekeringen die de inkomsten van de producenten helpen veiligstellen bij verliezen als gevolg van natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden, ziekten of plagen en er tegelijk voor zorgen dat de begunstigden de nodige risicopreventiemaatregelen nemen 383
I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - HARIN(47(2)(i)) 383
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 383
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 383
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 383
4 Resultaatindicator(en) 383
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 383
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 385
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 385
8 Naleving van de WTO-regels 386
COACH(47(2)(j)) - - coaching van andere producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of artikel 67, lid 7, van Verordening (EU) 2021/2115, of van individuele producenten 387
I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COACH(47(2)(j)) 387
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 387
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 387
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 387
4 Resultaatindicator(en) 387
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 387

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 389
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 389
8 Naleving van de WTO-regels 390
3COUN(47(2)(k)) - - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken 391
I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - 3COUN(47(2)(k)) 391
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 391
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 391
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 391
4 Resultaatindicator(en) 391
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 391
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 393
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 393
8 Naleving van de WTO-regels 393
COMM(47(2)(l)) - - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten 395
I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COMM(47(2)(l)) 395
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 395
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 395
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 395
4 Resultaatindicator(en) 395
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 395
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 397
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 397
8 Naleving van de WTO-regels 397
Producten van de bijenteelt 399
ADVIBEES(55(1)(a)) - - adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties 399
I.55.1 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk 399
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 399
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 399
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 399
4 Resultaatindicator(en) 399
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 399
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 401
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 401
8 Naleving van de WTO-regels 401
9 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 402
10 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 402
COOPAPI(55(1)(e)) - - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt 403
I.55.2 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's 403
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 403
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 403
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 403
4 Resultaatindicator(en) 403
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 403
6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 405
7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie 405

8 Naleving van de WTO-regels 406
9 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 407
10 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 407
5.3 Plattelandsontwikkelingsinterventies 408
ENVCLIM(70) - Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen 408
I.70.1 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) 408
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 408
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 409
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 409
4 Resultaatindicator(en) 409
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 410
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 419
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 422
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 427
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 427
10 Naleving van de WTO-regels 428
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 428
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 429
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 429
I.70.2 - Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen 431
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 431
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 431
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 431
4 Resultaatindicator(en) 431
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 431
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 433
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 435
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 435
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 435
10 Naleving van de WTO-regels 436
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 436
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 437
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 437
INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie 439
I.73.1a - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering 439
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 439
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 439
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 439
4 Resultaatindicator(en) 439
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 439
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 442
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 442
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 442
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 442
10 Naleving van de WTO-regels 443
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 443
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 444
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 444
I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn 446
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 446
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 446

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 446
4 Resultaatindicator(en) 447
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 447
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 450
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 451
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 451
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 451
10 Naleving van de WTO-regels 452
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 452
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 453
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 453
I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers 455
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 455
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 455
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 455
4 Resultaatindicator(en) 456
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 456
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 459
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 459
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 459
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 460
10 Naleving van de WTO-regels 460
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 460
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 461
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 461
I.73.2 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven 463
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 463
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 463
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 463
4 Resultaatindicator(en) 463
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 464
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 466
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 466
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 467
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 467
10 Naleving van de WTO-regels 467
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 467
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 468
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 468
I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven 470
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 470
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 470
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 470
4 Resultaatindicator(en) 470
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 471
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 473
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 473
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 473
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 473
10 Naleving van de WTO-regels 474
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 474
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 475

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 475
INSTAL(75) - Vestiging van jonge landbouwers en nieuwe landbouwers, en het opstarten van plattelandsbedrijven 477
I.75 - Vestiging van jonge landbouwers 477
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 477
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 477
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 477
4 Resultaatindicator(en) 477
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 477
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 483
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 483
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 484
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 484
10 Naleving van de WTO-regels 484
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 485
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 486
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 486
RISK(76) - Risicobeheersinstrumenten 488
I.76 - Brede Weersverzekering 488
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 488
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 488
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 488
4 Resultaatindicator(en) 488
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 488
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 490
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 490
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 490
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 491
10 Naleving van de WTO-regels 491
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 491
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 492
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 492
COOP(77) - Samenwerking 494
I.77.1 - Samenwerking EIP operationele groepen 494
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 494
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 494
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 494
4 Resultaatindicator(en) 494
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 494
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 498
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 498
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 499
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 499
10 Naleving van de WTO-regels 499
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 500
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 501
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 501
I.77.2 - Samenwerking voor generatievernieuwing 503
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 503
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 503
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 503

4 Resultaatindicator(en) 503
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 503
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 507
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 507
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 508
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 508
10 Naleving van de WTO-regels 508
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 508
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 509
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 509
I.77.3 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER 511
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 511
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 511
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 511
4 Resultaatindicator(en) 512
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 512
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 519
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 520
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 521
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 521
10 Naleving van de WTO-regels 523
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 523
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 524
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 525
I.77.4 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling 527
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 527
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 527
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 527
4 Resultaatindicator(en) 527
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 528
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 535
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 535
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 536
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 536
10 Naleving van de WTO-regels 537
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 537
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 538
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 540
I.77.5 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 542
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 542
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 542
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 542
4 Resultaatindicator(en) 543
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 543
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 550
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 550
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 551
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 551
10 Naleving van de WTO-regels 551
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 551
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 552
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 554

KNOW(78) - Uitwisseling van kennis en verspreiding van informatie 556
I.78 - Kennisverspreiding en informatie 556
1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie 556
2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen 556
3 Via de interventie aangepakte behoefte(n) 556
4 Resultaatindicator(en) 556
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie 556
6 Identificatie van relevante basislijnelementen 559
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden 559
8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling 560
9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie 560
10 Naleving van de WTO-regels 560
11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s) 560
12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie 562
13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output 562
6 Financieel plan 565
6.1 Overzichtstabel 565
6.2 Gedetailleerde financiële informatie en uitsplitsing per interventie en planning van de output 568
6.2.1 Directe betalingen 568
6.2.2 Sectoraal 569
6.2.3 Plattelandsontwikkeling 570
7 Governance- en coördinatiesysteem 584
7.1 Identificatie van governance- en coördinatieorganen + controle-instanties 584
7.2 Beschrijving van de monitoring- en verslagleggingsstructuur 588
7.3 Informatie over controlesysteem en boetes 588
7.3.1 GBCS - Geïntegreerd beheers- en controlesysteem 588
7.3.1.1 Alle elementen van het GBCS, overeenkomstig de horizontale verordening, zijn gevestigd en werkzaam vanaf 1 januari 2023 588
7.3.1.1.1 Landbouwpercelenidentificatiesysteem (LPIS) 588
7.3.1.1.2 Geospatiaal en diergebonden aanvraagsysteem 589
7.3.1.1.3 Past u een geautomatiseerd claimsysteem toe (in de zin van artikel 65, lid 4, punt f), van de horizontale verordening? 589
7.3.1.1.4 Areaalmonitoringsysteem (AMS) 589
7.3.1.1.6 Identificatie- en registratiesysteem van betalingsrechten, indien van toepassing 590
7.3.1.1.7 Identificatie- en registratieregeling voor dieren in de zin van artikel 65, lid 4, punt c) [Artikel 66, lid 1, punt g), van de horizontale verordening] 590
7.3.2 Niet-GBCS 590
7.3.2.1 Korte beschrijving van het sanctiesysteem voor niet-GBCS-interventies, in lijn met de principes van doeltreffendheid, evenredigheid en afschrikking 590
7.3.2.2 Korte beschrijving van het controlesysteem voor niet-GBCS (controlemethoden, kruiscontroles, duurzaamheid van investeringen, controles achteraf enz.) 592
7.3.2.3 Regels inzake overheidsopdrachten? 593
7.4 Conditionaliteit 594
7.4.1 Controlesysteem voor de conditionaliteit 594
7.4.1.1 Beschrijving van het controlesysteem voor de conditionaliteit 594
7.4.1.2 Soorten controles 595
7.4.2 Sanctiesysteem voor de conditionaliteit 597
7.4.2.1 Beschrijving van het sanctiesysteem voor de conditionaliteit 597
7.4.2.2 Definitie en toepassing van “herhaling” (berekening en periode): 597
7.4.2.3 Definitie en toepassing van “intensionaliteit” 597
7.4.3 Vermelding of voor kleine landbouwers een vereenvoudigd controlesysteem wordt toegepast 597
7.4.4 Bevoegde controle-instanties die verantwoordelijk zijn voor de controles op de naleving van de normen en uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen in het kader van de conditionaliteit 598

7.5 Sociale conditionaliteit ... 600
7.5.1. Beschrijving van het controlesysteem voor sociale conditionaliteit ... 600
7.5.2. Beschrijving van het sanctiesysteem voor sociale conditionaliteit ... 600
8 Modernisering: AKIS en digitalisering ... 601
8.1 AKIS ... 601
8.1 Algemene beoogde organisatiestructuur van het verbeterde AKIS ... 601
8.2 Beschrijving van de manier waarop de adviesdiensten, onderzoeks- en GLB-netwerken samenwerken binnen het AKIS-kader (art.114, punt a), ii)) ... 603
8.3 Beschrijving van de organisatie van alle bedrijfsadviseurs voor de landbouw overeenkomstig de vereisten van artikel 15, leden 2 tot en met 4 ... 604
8.4 Beschrijving van de manier waarop innovatiesteun wordt verstrekt zoals bedoeld in artikel 114, punt a), ii) ... 607
8.5 Digitaliseringsstrategie (art.114, punt b)) ... 608
Bijlagen ... 617
Bijlage I over de ex-ante-evaluatie en de strategische milieubeoordeling als bedoeld in Richtlijn 2001/42/EG ... 617
1. Samenvatting van ex-ante-evaluatieproces en resultaten ... 617
Vertraging door de lopende kabinetsformatie ... 617
Twee versies van het NSP ... 617
Werkwijze ex ante evaluatie ... 618
Beoordeling proces ... 618
Beoordeling SWOT en interventielogica ... 619
Beoordeling consistentie en toepasbaarheid in de praktijk ... 620
Beoordeling doelbereik en inzet middelen ... 620
Beoordeling procedures, systemen en governance ... 622
Beoordeling monitoren en prestatiekader ... 623
Samenhang met en beoordeling van het S-MER ... 623
Aanbevelingen ... 623
2. Aanbevelingen van de ex-ante-evaluatie en strategische milieubeoordeling en hoe deze zijn aangepakt ... 625
3. Ex-ante-evaluatieverslag ... 639
4. Verslag strategische milieubeoordeling ... 639
Bijlage II over de SWOT-analyse ... 639
Bijlage III over de raadpleging van de partners ... 639
Bijlage IV over de gewasspecifieke betaling voor katoen (indien relevant) ... 639
Bijlage V over aanvullende nationale financiering die wordt verstrekt in het kader van het strategisch GLB-plan ... 640
Bijlage VI over nationale overgangssteun (indien relevant) ... 641
a) het jaarlijkse sectorspecifieke budget voor elke sector waarvoor nationale overgangssteun wordt verleend ... 641
b) in voorkomend geval, voor elk jaar van de periode het maximale steunpercentage per eenheid . 641
c) in voorkomend geval, informatie over de overeenkomstig artikel 147, lid 2, tweede alinea, gewijzigde referentieperiode ... 641
d) een korte beschrijving van de complementariteit van de nationale overgangssteun met de interventies van het strategisch GLB-plan ... 641
Overige bijlage: Samenhang met en bijdrage aan de EU-streefdoelen voor 2030 ... 641
Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2030: 50 % vermindering van het nutriëntenverlies zonder verslechtering van de vruchtbaarheid van de bodem ... 641
Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2030: omzetting van 10 % van het landbouwareaal in landschapselementen met een grote diversiteit. ... 641
Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2030: 25 % van de landbouwgrond van de EU voor biologische landbouw ... 641
Nationale bijdrage aan de EU-streefcijfers 2030: 50 % vermindering van het totale gebruik en risico van chemische pesticiden en van het gebruik van nog gevaarlijker pesticiden ... 641

Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2030: 50 % vermindering van de verkoop van antimicrobiële stoffen voor landbouwhuisdieren en de aquacultuur 642
Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2025: introductie van snel breedbandinternet in plattelandsgebieden om de doelstelling van 100 % toegang te bereiken 642
DOCUMENTEN 643

1 Strategische verklaring

Verschuiving naar doelgerichte inzet, gebiedsgerichte aanpak, versterkte inzet op groenblauwe diensten, investeren, samenwerken, innoveren en kennis

Al tientallen jaren behoort de Nederlandse land- en tuinbouw tot de meest innoverende ter wereld. Zij zorgt voor welvaart, heeft een belangrijke rol in de leefbaarheid van het platteland en voorziet ons van veilig, gezond en betaalbaar voedsel.

Toch maken de marktomstandigheden de sectoren in economisch opzicht kwetsbaar. Daarnaast is veel van wat de land- en tuinbouw zo succesvol heeft gemaakt in de afgelopen decennia op dit moment een uitdaging geworden. Een landbouwproductie die jarenlang voornamelijk gericht was op kostenverlaging en productieverhoging leidt tot druk op de leefomgeving. Dit is in Nederland ten koste gegaan van biodiversiteit, kwaliteit van het drinkwater en de diversiteit van het landschap. De gevolgen van klimaatverandering, het broeikaseffect, afname van biodiversiteit en een toename van extreem weer stellen de landbouwers voor grote opgaven.

Er is daarom een transitie in de landbouw nodig. In Nederland zijn boeren hier al mee aan de slag. De maatregelen die hiervoor nodig zijn, verschillen per sector, per gebied en per boer. In het NSP verbinden we de grote internationaal bindende afspraken voor onze leefomgeving, zoals het versterken van biodiversiteit en klimaat, aan de gebieden en de boeren die samen kunnen bijdragen aan de oplossingen.

Het nieuwe GLB richt zich op het ondersteunen van boeren die actief bijdragen aan de gewenste transitie in de landbouw. Ze gaat uit van de overtuiging dat agrariërs onderdeel zijn van de oplossingen voor de huidige problemen rondom biodiversiteit, water en klimaat. Een groot deel van ons land is boerenland. Als boeren beloond worden voor hun inspanning en ondersteund worden in hun ontwikkelingen en investeringen, komen zij in de positie dat zij voor oplossingen kunnen zorgen. Dat kan door boeren te helpen op hun eigen bedrijf veranderingen door te voeren, maar juist ook door boeren in staat te stellen in hun gebied, in de keten of in hun deelsector gezamenlijk te werken aan oplossingen. Het nieuwe GLB beloont toekomstbestendig boeren.

Doelen

Behoefteanalyse en SWOT

Er zijn in totaal 31 behoeften voor de Nederlandse land- en tuinbouw geïdentificeerd. Op basis van de resultaten van de sterkte-zwakte analyse (SWOT is de conclusie, dat van alle GLB-doelen in Nederland de grootste uitdagingen liggen op het gebied van biodiversiteit (reductie stikstofemissies, herstel watersysteem, diversiteit landschap), klimaat (verminderen effecten extreme weersomstandigheden door water-, bodem- en teeltmanagement, reductie uitstoot broeikasgassen) en waterkwaliteit (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen). Inzet op innovatie en op het ontwikkelen van kennis over deze aandachtsgebieden is hard nodig om deze omslag te kunnen maken.

Terwijl de noodzaak tot verduurzaming urgent is, behoren voedselzekerheid en een eerlijk landbouwinkomen – zowel in 1962 als vandaag - tot de hoofddoelen van het GLB. Ondanks het belang van de voedselproductie, is het inkomen van boeren ongeveer 40% lager dan in andere sectoren. Daarnaast is de landbouw sterker afhankelijk van weer en klimaat dan andere sectoren.

Biologische landbouw

Voor de biologische landbouw is er een aanvullende, specifieke SWOT-analyse uitgevoerd. Biologische landbouw, wettelijk geborgd in een EU-keurmerk (SKAL), geldt als een van de vormen van duurzame landbouw. Gezien de ontwikkelingen rondom de Boer-tot-Bord strategie en de wens van de Tweede Kamer om hier specifiek aandacht aan te geven, is specifiek gekeken naar hoe de biologische sector het best door het NSP-GLB ondersteund kan worden. Deze analyse kent een andere opbouw en is daarom niet meegenomen in de start van elk hoofdstuk over de interventiestrategie. De aanbevelingen met betrekking tot de conditionaliteiten, eco-regeling en samenwerking zijn overgenomen.

Het GLB richt zich op uitdagingen van deze tijd

Oorspronkelijk zette het GLB in op het steunen van inkomens. Eerst via productie, later via hectares. Nu staan we voor een nieuwe verschuiving. Er komt meer nadruk te liggen op het steunen van maatschappelijke diensten en inspanningen. Inspanningen die zich richten op het verhogen van de biodiversiteit en het verbeteren van waterkwaliteit, klimaat en leefomgeving. Boeren kunnen daaraan een grote bijdrage leveren. Daarnaast is er extra steun voor boeren en gebieden waar meer gevraagd wordt. Kennis en innovatie kunnen bijdragen aan het faciliteren van die ontwikkeling. Van belang is ook de inzet op sectorale samenwerking en inzet op de markt- en ketenpositie. Door het GLB zo in te zetten, draagt het eraan bij dat we ook in de toekomst een landbouwsector hebben die toonaangevend en gezond is, zich heeft weten aan te passen aan de omstandigheden en de veranderende marktvraag. Dit zorgt ervoor dat ze toekomstbestendig is.

Nieuwe perspectieven op het GLB door de jaren heen

Strategische inzet van middelen

Boeren willen zich graag inzetten voor maatschappelijke diensten, maar dat zorgt voor dilemma's. Hij of zij moet namelijk tegelijkertijd zo efficiënt mogelijk produceren om rendabel te zijn. Het GLB is een geschikt instrument om boeren hierbij te steunen. Het kan rekenen op de steun uit de maatschappij én zorgt voor een langjarig perspectief.

Echter, het GLB kan het niet alleen. Er is bredere inzet en wetgeving noodzakelijk om de doelen te halen. Dit betekent dat maximale synergie nodig is tussen het GLB en andere nationale inzet.

Deze inzet van middelen ziet er als volgt uit:

a) Het nieuwe GLB ondersteunt boeren door hun publieke diensten aan klimaat en leefomgeving te belonen met subsidies voor maatschappelijke diensten. Dit gebeurt voornamelijk in de nieuwe eco-regeling en via het agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

b) Het nieuwe GLB ondersteunt boeren en andere partijen op het platteland of in de sector om hun landbouwproducten en de keten te vernieuwen om daarmee extra waarde te creëren. Bijvoorbeeld door projectsubsidies voor innovatie, experimenten en duurzame investeringen. Met deze extra waarde kunnen de kosten voor duurzaamheidsinvesteringen meer uit de markt gehaald worden. De landbouw wordt hiermee op termijn minder afhankelijk van publieke middelen om te kunnen verduurzamen.

c) Het nieuwe GLB biedt mogelijkheden voor boeren en adviseurs om kennis te ontwikkelen en uit te wisselen, bijvoorbeeld door onafhankelijke adviseurs beschikbaar te stellen.

d) Het nieuwe GLB ondersteunt de gebiedsgerichte aanpak, want ieder gebied heeft zijn eigen uitdagingen en in sommige gebieden wordt van boeren méér gevraagd.

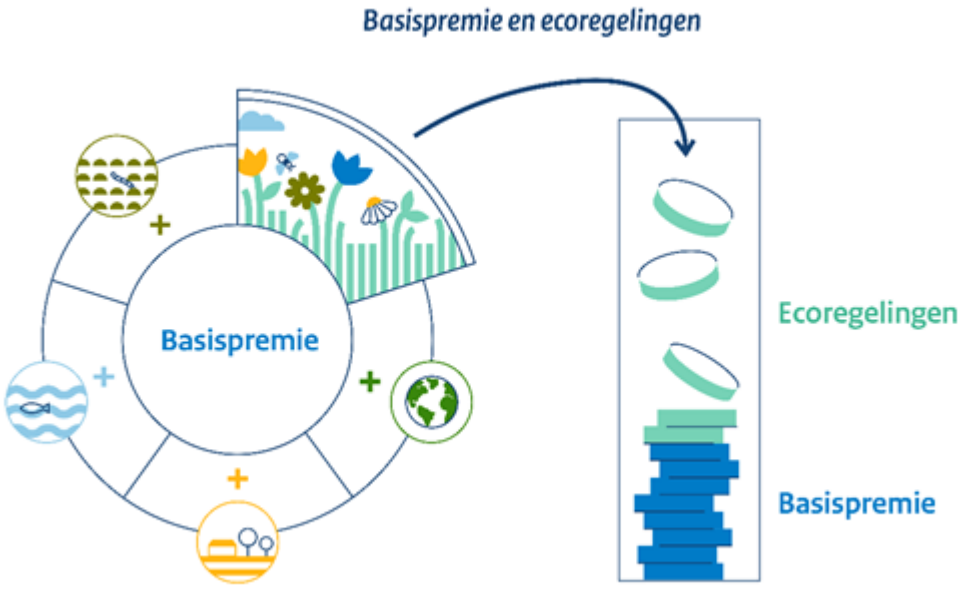
e) Het nieuwe GLB gaat door met GLB-pilots en experimenten om daarmee het GLB zelf ook toekomstbestendiger te maken.

Het dilemma tussen markt en inspanningen

Groenblauwe architectuur

In al deze middelen speelt de inzet op de groenblauwe architectuur (GBA) een hoofdrol. Met een betere 'dooradering' in het landschap stimuleren we immers de benoemde doelen op het gebied van natuur en milieu. De GBA steunt op de pilaren van de eerste pijler. Met de basispremie en de conditionaliteiten (de voorwaarden voor grondgebonden steun uit eerste en tweede pijler), waaraan het gros van de agrariërs deelneemt, wordt in brede zin een verbetering van de leefomgeving, biodiversiteit en klimaatopgave en waterkwaliteit gerealiseerd. Via de eco-regeling kan iedere agrarische ondernemer extra inspanningen leveren ten bate van die drie doelen en geven we vorm aan het idee dat we boeren naast hun inkomsten uit de markt, ook belonen voor het beheren van het landschap en het verbeteren van het milieu. De tweede pijlerinterventies, zoals het (meerjarige) Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) en samenwerkingsprojecten zijn daaraan ondersteunend. Maatregelen kunnen voor meerdere jaren worden afgesproken en (bijvoorbeeld via de collectieven) in een gebiedsgerichte aanpak gericht ingezet worden op de meest urgente uitdagingen. Maar ook andere interventies als investeringen, sectorale programma's, kennis en innovatie dragen hier direct of indirect aan bij.

Gebieden prioriteit geven

In bepaalde gebieden in Nederland zijn de uitdagingen extra groot. Het verhogen van het waterpeil in veenweidegebieden draagt fors bij aan de klimaatdoelstellingen. Via het GLB zetten we in op steun voor bedrijven in deze gebieden. Er komen subsidies voor het maken van integrale gebiedsplannen, innovaties en voor de gebiedsprocessen waarbij waterpeil wordt verhoogd en de bedrijven gaan extensiveren. Hetzelfde geldt voor boerderijen dicht bij Natura 2000 gebieden, die stikstof uitstoten nabij kwetsbare natuur. Wetgeving vraagt van boeren om de bedrijfsvoering aan te passen, het GLB wil de toekomstbestendige ontwikkeling van deze agrariërs ondersteunen. We zetten met het GLB sterk in op maatregelen die het niveau van het boerenerf overstijgen. Boeren worden gestimuleerd om in hun omgeving samen te werken aan oplossingen voor problemen die in hun gebied spelen. Dat wordt ondersteunt door de eco-regeling te richten naar gebieden, meer te investeren in het Agrarisch Natuur- en landschapsbeheer en andere samenwerkingsinstrumenten. Dit is, naast de verschuiving naar doelgerichte betalingen, een belangrijke omslag in het GLB.

Markt- en ketenpositie

Om duurzaam te kunnen produceren voor een eerlijke prijs, is het nodig dat de ondernemers beschikken over actuele kennis en vaardigheden. Het kan daarbij gaan om kennis over milieuvriendelijke beheers- of productietechnieken, zoals maar ook om kennis van consumentengedrag, marketing, onderhandelen, databeheer- en eigendom, vastleggen van intellectueel eigendom, nieuwe mogelijkheden in de wetgeving op het gebied van mededinging, aanbesteden of energielevering of handelsvoorwaarden. Met de kennisregelingen helpen we de ondernemers om ook bij deze aspecten van de bedrijfsvoering zelf aan het stuur te staan. Met de niet-grondgebonden onderdelen van de nieuwe samenwerkingsregeling stellen we de ondernemers in de gelegenheid om de krachten te bundelen en de kennis te vertalen in activiteiten die hun positie ten opzichte van toeleveranciers en afnemers verbeteren. Met de maatregelen voor productieve en non-productieve investeringen helpen we de ondernemers om sneller tot het gewenste productie- en verdienmodel te komen.

Inkomenssteun

De genoemde verschuiving zorgt ervoor dat we ook ten aanzien van de financiën balans moeten zoeken. Duidelijk is dat minimaal 25% van het eerste pijlerbudget besteed zal worden aan de eco-regeling. Daarnaast vindt een stapsgewijs groeiende overheveling plaats van de eerste naar de tweede pijler. Dat betekent dat de basisinkomenssteun voor agrariërs merkbaar zal afnemen.

Tegelijk moet het belang van de basisinkomenssteun niet worden onderschat. De ontwikkeling van een duurzaam verdienmodel voor Nederlandse landbouwers vergt tijd en inspanning. Voor veel van de ondernemers is de basisinkomenssteun een belangrijk onderdeel van hun inkomen. Dit zal zo blijven, zolang er in Nederland (en in internationale context) naast het GLB onvoldoende verdienmodellen zijn die landbouwers een garantie geven op een langjarig redelijk inkomen. Bovendien maakt een gegarandeerd inkomensbestanddeel bedrijven minder kwetsbaar voor de gevolgen van het optreden van risicogebeurtenissen, zoals extreem weer, en de gevolgen van deze gebeurtenissen voor hun opbrengsten en de prijzen voor landbouwproducten.

Het uitgangspunt voor de generieke voorwaarden die gesteld worden aan het uitkeren van grondgebonden subsidies (conditionaliteiten, ook wel Goede Landbouw en Milieu Conditionaliteit), is om dicht bij de Europese baseline te blijven, zodat meedoen aan het GLB lonend blijft voor boeren. Dan blijft er ruimte over om vergoedingen te verlenen voor boeren die daarboven extra stappen zetten, passend bij het bedrijf en de omgeving van het bedrijf. Dat gaan we met subsidies voor eco-activiteiten en het agrarisch natuurbeheer doen, waarvoor meer budget komt. Tegelijk werken we via de plattelandsmiddelen aan een betere markt- en ketenpositie, die weer moet leiden tot betere prijzen.

Consistentie met 7e NAP

Ook wordt consistentie met het 7e Nitraat Actieprogramma (7e NAP) nagestreefd. Naast het feit dat de Nitraatrichtlijn zelf onderdeel is van de conditionaliteit, speelt dat vooral bij de Goede Landbouw en Milieu Conditionaliteit Bufferstroken (GLMC4) en gewasrotatie (GLMC7). Dat levert tevens een bijdrage aan Europese en nationale doelen op het gebied van gewasbeschermingsmiddelen. Voor de GLMC's over 'veenweiden' en 'een minimum percentage niet-productief areaal' wordt aansluiting gezocht bij de Nederlandse inzet op het herstel van veenweiden en de wens om aanleg en onderhoud van landschapselementen te stimuleren.

Door dicht bij de baseline te blijven en aansluiting te zoeken bij andere wetgeving, blijft het voor veel boeren mogelijk om mee te doen. We onderkennen de impact van de verhoogde conditionaliteit voor boeren wel. Verhoogde conditionaliteit betekent extra voorwaarden en kosten ten opzichte van de huidige GLB-periode. Tegelijk is er minder budget voor directe inkomenssteun. De inzet op eco-activiteiten vraagt van boeren daarnaast een omslag in denken en handelen.

Financiën

Een focus op de groenblauwe architectuur en op innovatie, investeringen en kennis vraagt om extra inzet. De urgente opgaven op het gebied van onder andere klimaat, stikstof en biodiversiteit vragen om gebiedsgericht maatwerk via met name de tweede pijler interventies. Om aan deze nieuwe behoeften invulling te kunnen geven, worden middelen overgeheveld van de eerste pijler (het garantiefonds) naar de tweede pijler (het plattelandsfonds). Het plattelandsfonds (ELFPO) voor 2023 is opgehoogd naar 15% vanuit de eerste pijler. Dat wordt stapsgewijs opgehoogd naar 30% in 2027.

Er wordt in 2023 25% van het na overheveling resterende eerste pijlerbudget gereserveerd voor de eco-regeling. Het beschikbare bedrag wordt in de gehele GLB-periode minimaal op dit niveau gehouden. Omdat het percentage na overheveling wordt berekend, betekent dit dat het percentage na overheveling met gelijke stappen oploopt tot ongeveer 30% (na overheveling) in 2027. Er wordt ten opzichte van de vorige GLB-periode meer ingezet op ANLb, kennis en innovatie, samenwerking en investeringen. De inzet op jonge landbouwers en LEADER is ten minste conform de oormerking en minima uit de strategische plan verordening.

Monitoring

De veranderingen in het NSP zijn groot en er komt fors meer budget beschikbaar in de tweede pijler. Daarom hebben partijen afgesproken gezamenlijk de besteding van middelen, het doelbereik (economisch en ecologisch) en het boereninkomen goed te monitoren en waar nodig bij te sturen. De midterm review in 2025 is daarbij een belangrijk moment.

2 Behoeftenonderzoek en interventiestrategie, inclusief plan met streefcijfers en contextindicatoren

2.1 Behoeftenonderzoek en interventiestrategie

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja	X									
N.02	Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming	Categorie 4	Nee	X									
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja	X									
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja		X								
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 3	Gedeeltelijk		X								
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja			X							
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja			X							
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk			X							
N.11	Betere werking van True-pricing	Categorie 4	Nee			X							
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja				X						
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja				X						
N.14	Opwekken duurzame energie en energiebesparing	Categorie 2	Ja				X						
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja					X					
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja					X					
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk					X					
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja						X				
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja						X				
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja							X			
N.22	Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers	Categorie 3	Nee							X			
N.23	Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren	Categorie 2	Ja								X		
N.24	Aantrekkelijker ondernemers- en	Categorie 3	Gedeeltelijk								X		

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
	werkklimaat												
N.25	Versterkte bio-economie en bosbouw	Categorie 3	Gedeeltelijk								X		
N.26	Betere voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen	Categorie 3	Gedeeltelijk									X	
N.27	Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid	Categorie 2	Ja									X	
N.28	Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie	Categorie 3	Gedeeltelijk									X	
N.29	Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon	Categorie 3	Nee									X	
N.30	Minder voedselverspilling	Categorie 4	Nee									X	
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja										X

N.01 - Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap

Bevorderen van zodanig ondernemerschap in de landbouw dat (langjarig) een redelijk gemiddeld inkomen en voldoende rendement op vermogen kan worden gerealiseerd, en versterken van verdienmodellen in de landbouw, uitgaande van een omslag van de Nederlandse landbouw naar duurzaamheid en kringlooplandbouw

N.02 - Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming

Verbeteren financiële positie (o.a. in relatie tot vermogensopbouw en vermogensverwerving) met het oog op en in relatie tot gewenste/benodigde vernieuwing/verduurzaming op en van landbouwbedrijven

N.03 - Versterkt risicobeheer in en door de landbouw

Versterken risicobeheer in en door de landbouw, zowel in de zin van voorkómen van optreden van risico-gebeurtenissen als verkleinen van de impact van de risico-gebeurtenis op de landbouw(bedrijven) (incl. adaptatie). Het betreft hier alle mogelijke risico's waar landbouwbedrijven in verschillende sectoren mee te maken kunnen krijgen: weer/klimaat, ziekten en plagen, wild, consumentenboycots en handelspolitieke geschillen

N.05 - Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër

Bevorderen van ontwikkeling en uitrol van (nieuwe) producten, productiewijzen, samenwerkingsvormen en afzetkanalen met hogere toegevoegde waarde voor de agrariër (en de rest van de keten) om verdienvermogen te vergroten

N.06 - Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches

Richten van productie en productiemethoden en afzet op marktniches mede met het oog op een rendabeler bedrijfsvoering

N.08 - Sterkere positie van landbouwers in de keten

Verbeteren van de positie van (groepen van) landbouwers in de waardeketen opdat landbouwers een eerlijk en kostendekkend deel van de opbrengst ontvangen

N.09 - Meer en betere horizontale samenwerking

Realiseren van meer en betere samenwerking tussen bedrijven in sectoren met het oog op een sterkere positie van primaire land- en tuinbouwbedrijven in de productieketens

N.10 - Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers

Realiseren van meer korte ketens met weinig schakels tussen producent en consument zodat landbouwers een groter deel van de netto-opbrengst krijgen

N.11 - Betere werking van True-pricing

Bevorderen van True-pricing om beter de maatschappelijke kosten (externe effecten van sommige vormen van landbouwproductie) zichtbaar te maken

N.12 - Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging

Lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging (klimaatmitigatie)

N.13 - Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit

Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit (klimaatadaptatie)

N.14 - Opwekken duurzame energie en energiebesparing

Opwekking duurzame energie en energiebesparing

N.15 - Betere chemische en biologische waterkwaliteit

Betere chemische en biologische waterkwaliteit

N.16 - Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems

Versterking natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems (bodemkwaliteit)

N.17 - Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof

Verbetering luchtkwaliteit (terugdringen emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof)

N.18 - Meer en herstel van biodiversiteit

Meer en herstel biodiversiteit (vogel- en andere diersoorten en habitatten en daarmee ook landschappen)

N.19 - Behoud en herstel van (cultuur)landschappen

Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen

N.20 - Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland

De landbouwsector en het platteland vitaal en veerkrachtig houden door deze aantrekkelijk te maken en houden voor jonge agrarische ondernemers en zijinstromers door bedrijfsstart, -overname en modernisering/aanpassing gemakkelijker te maken

N.22 - Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers

Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers

N.23 - Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren

Stimuleren aantrekkelijk platteland voor wonen en recreëren

N.24 - Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat

Aantrekkelijk ondernemers- en werkklimaat voor een divers palet aan passende agrarische en niet-agrarische bedrijven/activiteiten

N.25 - Versterkte bio-economie en bosbouw

Stimuleren bio-economie en bosbouw

N.26 - Betere voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen

Meer voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen

N.27 - Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid

Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid

N.28 - Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie

Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie

N.29 - Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon

Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon

N.30 - Minder voedselverspilling

Minder voedselverspilling

N.31 - Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem

Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem

Beoordeling van de behoeften van specifieke geografische gebieden, zoals de ultraperifere gebieden, bergachtige en insulaire gebieden.

Niet van toepassing

Methode en criteria die zijn gebruikt voor het bepalen van de prioriteiten

Ambtelijke behoeftenanalyse op basis van de SWOT

De bevindingen in de SWOT zijn gebruikt om behoeften te formuleren van onderwerpen die in de komende jaren aanpak behoeven. Deze behoeften zijn ambtelijk geïnventariseerd aan de hand van de SWOT bevindingen en in het licht van de 9 doelstellingen (SO1 – SO9) en de overkoepelende doelstelling (CCO) die de Europese Unie in de regelgeving voor het nieuwe Gemeenschappelijk landbouwbeleid heeft benoemd. Er zijn in eerste instantie 31 behoeften naar voren gekomen. Vanwege een consistente interventielogica zijn de behoeften N.4 en N.7 welke beide over kennisverspreiding gaan, vervallen omdat dit aan de orde komt bij N.31 (goed functionerend Agrarische Kennis en Innovatie Systeem). Need 21 (Aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische activiteiten) is komen te vervallen omdat deze dubbelt met N.24 - Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat.

Gelet op het aanzienlijke aantal behoeften en het relatief beperkte GLB budget, heeft Nederland – zoals iedere lidstaat - keuzes moeten maken welke doelen en opgaven voorrang behoeven, welke doelen en opgaven nationaal gefinancierd zouden kunnen worden, welke interventies uit het GLB het best kunnen worden ingezet en hoe de beschikbare Europese en nationale middelen optimaal te alloceren.

De ambtelijke werkgroep heeft de hiervoor genoemde behoeften geprioriteerd aan de hand van de volgende criteria/weegfactoren:

1. Mate van bijdrage aan GLB-doelen: draagt het bevredigen van deze behoefte bij aan een (of meer) GLB-doelen uitgaande van en in de Nederlandse situatie?
2. Mate waarin uitvoering effectief kan worden gerealiseerd door middel van GLB-subsidie. Draagt aanpak door GLB- interventies wezenlijk bij aan het bevredigen van deze behoefte en het bereiken van het nagestreefde doel? Zijn andere beleidsinstrumenten (mogelijk) meer effectief?
3. Impact op het halen van doelen op de lange termijn, m.a.w. een systeemomslag (kringlooplandbouw): draagt het bevredigen van deze behoefte op enigerlei wijze bij aan de gewenste omslag naar kringlooplandbouw (waarbij kringlopen op een zo laag mogelijk niveau gesloten worden)?
4. Synergie met andere (beleids)instrumenten (Europees, nationaal, regionaal of lokaal): draagt het bevredigen van deze behoefte bij aan het bereiken van andere GLB- of nationale doelen?
5. Beschikbaarheid nationale middelen: welke nationale middelen zijn beschikbaar voor deze behoefte? Zijn die middelen toereikend, zijn er voor het aanpakken van de behoefte EU middelen nodig en zijn er voor het inzetten van de EU middelen nationale middelen nodig (cofinanciering)?
6. Mate van urgentie: is het bevredigen van deze behoefte dringend nodig en zo ja, waarom?

De aldus geformuleerde behoeften zijn getoetst in bilaterale gesprekken met belanghebbenden, in de maatschappelijke begeleidingsgroep en tijdens de conferentie over de Nederlandse invulling van het nieuwe GLB van 2 en 3 december 2020. Uit deze toetsing blijkt dat belanghebbenden de geformuleerde behoeften herkennen.

Omdat het aantal behoeften die prioritair aangepakt zouden moeten worden – gelet op het beschikbare budget – nog altijd hoog bleef, is geconcludeerd dat een onafhankelijk wetenschappelijk gefundeerd advies wenselijk was. Wageningen Environmental Research (WEnR) is gevraagd om, in afstemming met andere onderdelen van de Wageningen Universiteit en Research (WUR), advies over de prioritering en mogelijke inzet van middelen uit te brengen.

Onderzoek WEnR-WUR

WEnR heeft in afstemming met andere onderdelen van de Wageningen Universiteit en Research (WUR) te weten Wageningen Economic Research en WUR- Bestuurskunde, op verzoek van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) en het Interprovinciaal Overleg (IPO) een analyse uitgevoerd van de (kosten)effectiviteit van mogelijke interventies om de nationale GLB doelen te realiseren. In het onderzoek is gekeken naar de doelen, behoeften en opgaven voor de Nederlandse landbouw, de effectiviteit (doeltreffendheid) en kosteneffectiviteit (doelmatigheid) van mogelijk in te zetten interventies, mogelijke beleidsvarianten en de economische, ecologische en sociale effecten daarvan. Doel van het onderzoek was om inzicht te bieden hoe de GLB-middelen zo kunnen worden ingezet dat met die middelen – ook gelet op andere instrumenten - zo veel mogelijk doelen kunnen worden gerealiseerd.

WEnR heeft 30 zogenaamde 'kernopgaven' geïdentificeerd. Die 30 kernopgaven komen op hoofdlijnen overeen met de eerder ambtelijk geïdentificeerde 31 behoeften. Op de kernopgaven is een analyse uitgevoerd aan de hand van de volgende criteria:

- Maatschappelijk belang: is de aard van het belang overwegend publiek of privaat en wat is de omvang van dat belang?
- Rol (relevantie) van de landbouw: in hoeverre is de opgave overwegend geassocieerd met de landbouw, i.e. biedt de landbouw belangrijke kansen om de opgave te realiseren dan wel heeft de landbouw de opgave mede veroorzaakt?
- Rol (relevantie) van het GLB: in hoeverre is het GLB het geëigende beleidsinstrument dan wel andere nationale of Europese beleidsinstrumenten en bronnen van publieke middelen?
- Betekenis van steun onder het GLB: welke interventies zijn voor de opgave beschikbaar in het GLB, in hoeverre is de inzet daarvan geëigend in termen van doeltreffendheid (effectiviteit), doelmatigheid (efficiëntie) en passendheid (legitimiteit) van het inzetten van publieke middelen en in hoeverre helpt die inzet om de opgave te realiseren? De effectiviteit en kosteneffectiviteit van interventies werden afgeleid uit de literatuur over hoe de verschillende opgaven kunnen worden gerealiseerd en hoeveel een eenheid doelrealisatie kost.

Iedere kernopgave werd bezien ten aanzien van de aard van het probleem, de opgaven vanuit wet- en regelgeving en het kabinetsbeleid, de opties om daar beleidsmatig een antwoord op te geven en welke opties effectief, kosteneffectief en passend zijn in het licht van prudente omgang met publieke middelen. Er is geconcludeerd dat er van de 30 kernopgaven, 21 als kernopgaven gedefinieerd zijn. Daarvan is bezien via welke interventie(s)van het toekomstige GLB de kernopgave aangepakt zou kunnen worden.

Kernbevindingen vanuit het onderzoek zijn

- De belangrijkste opgaven voor de Nederlandse landbouw liggen op het gebied van duurzaamheid: klimaat, milieu en biodiversiteit.
- Gebiedsgerichte invulling van het NSP is het meest effectief en doelmatig.
- Om dit te effectueren in het NSP zal de eco-regeling zo gebiedsgericht mogelijk moeten worden ingevuld. Sommige eco-activiteiten kunnen landelijk ingezet worden (landschapselementen, bloemrijke akkerranden en natuurvriendelijke randen van watergangen).
- Een aanzienlijke overheveling van pijler 1 naar pijler 2 is noodzakelijk. Hiermee kan een gebiedsgerichte aanpak worden gefinancierd. 30% overheveling zou daarbij optimaal kunnen zijn.
- Om tot een blijvend duurzamer landbouw te komen is het niet alleen nodig om de urgente opgaven ten aanzien van de leefomgeving te adresseren, maar ook te zorgen voor concurrentiekracht en innovatie. Inzetten op innovatie, kennis en investeringssteun en (onafhankelijke) advisering is verstandig, mits dit wordt gericht op bevordering van duurzaamheid. Hierbij kan gedacht worden aan omschakelsubsidies voor duurzamere bedrijfsvoering.
- De verschillen in negatieve inkomenseffecten van de beleidsvarianten zijn relatief beperkt, ook bij aanzienlijke overheveling, omdat het inkomensverlies wordt gecompenseerd met de extra inkomsten voor de sector doordat ze groene maatregelen treffen. Ten opzichte van het huidige

GLB is het verlies groter. De inkomensverliezen voor specifieke sectoren en gebieden kunnen aanzienlijk afwijken. Dit hangt voor een groot deel samen met de omvang van de bedrijven.

- Voor de milieutechnische opgaven (water, bodem) is sprake van een dilemma tussen scherpere normstelling om de opgaven te realiseren en subsidieverlening om boeren daarbij te helpen.

Er bestaat daarnaast een brede consensus dat een transitie van het voedselsysteem nodig is, waarin de overheid ook andere ketenpartijen dan de boer op hun verantwoordelijkheid wijst en aanstuurt. Naast de aanbodkant is ook aan de vraagkant een verduurzamingsslag nodig. Boeren kunnen kosten als gevolg van hogere milieunormen in veel gevallen niet of maar zeer beperkt doorrekenen als gevolg van de open Europese markt en de totstandkoming van prijzen voor hun producten op de wereldmarkt. Scherpere milieunormen kunnen zo onwenselijke effecten hebben en dragen het risico dat de kosten overwegend bij de producent komen. Bij de beleidskeuzes over het NSP is het daarom wenselijk ook andere aspecten dan kosteneffectiviteit te betrekken.

Behoeftenanalyse: conclusie

De resultaten van het rapport van WEnR en de ambtelijk opgestelde behoeftenanalyse zijn in gezamenlijkheid bezien en ingedeeld in de volgende categorieën:

Categorie 1: Prioritair

Categorie 2: Belangrijk

Categorie 3: Meekoppelen met andere behoeften en interventies. Dit betekent dat deze behoefte niet apart is geadresseerd met aparte interventies, maar meekoppelt kennis en innovatie omdat deze behoefte op deze manier wordt geadresseerd in NSP. Ook kan deze behoefte zijn geadresseerd in de overkoepelende sectorale programma's en Leader.

Categorie 4: Behoefte wordt niet geadresseerd in NSP

In onderstaande tabel staat het overzicht van de ambtelijke behoefteanalyse, WEnR/WEcR rapport en de overall conclusie. Voor het maken van de uiteindelijke keuzes hoe de GLB middelen worden ingezet, wordt naast de behoefteanalyse een integrale afweging gemaakt waarbij eveneens het draagvlak van de agrariërs, haalbaarheid, uitvoerbaarheid en politiek draagvlak worden meegenomen.

Tabel 1: Identificatie van de behoeften en indeling naar categorieën

NL behoefte (PT inventarisatie)	**Overall conclusie**	**Ambtelijke behoefteanalyse**	**Kernopgaven WEnR/WEcR**	**Toelichting**
Horizontaal doel modernisering en kennisdelen				
N31 Stimuleren kennis en innovatie	Cat. 1	++	Kernopgave 8 (Kennis/innovatie).	
Hoofddoel I slimme veerkrachtige landbouw				
N.1 Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Cat. 1	++	1. Leefbaar inkomen (A1)	
N.2 Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming	Cat. 4	+/-	4. Verruiming mogelijkheden tot financiering (A2, D3)	Geen interventies voor deze behoefte
N.3 Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Cat. 1	+++	2. Versterken risicobeheer	

			(A3)	
N.4 Een rendabele landbouw, die emissies en broeikasgassen vermindert door voldoende kennisverspreiding en innovaties		+++	8. Kennis en Innovatie	Vervalt, geadresseerd via XCO: Kennis en innovatie
N.5 Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër.	Cat. 2	++	5. Versterken ondernemerschap (B1/B2)	
N.6 Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Cat. 3	+	5. Versterken ondernemerschap (B1/B2)	Meekoppelen kennis en innovatie
N.7 Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen		++	8 Kennis en innovatie	Vervalt. Geadresseerd via XCO Kennis en ennovatie
N.8 Sterkere positie van landbouwers in de keten	Cat. 3	+/-	9 Horizontale en verticale samenwerking (C1, C2)	Meekoppelen kennis en innovatie
N.9 Meer en betere horizontale samenwerking	Cat. 2	++	9 Horizontale en verticale samenwerking (C1, C2)	Sectorale programma's
N.10 Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Cat. 3	++	10 Korte ketens	Meekoppelen kennis en innovatie
N.11 Betere werking van True-pricing	Cat. 4	+	7 Transparantie/ vraag duurzame producten (C4, I1)	Geen rol GLB, geen interventie op deze behoefte
Hoofddoel II Klimaat en leefomgeving				
N.12 Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Cat. 1	++	11 Veehouderij reductie broeikasgas emissies	
			12 Veenweide reductie broeikasgas emissies	
			13 Koolstofvastlegging bodems	
			14 Koolstofvastle	

			gging houtig (bos, houtwal)	
N.13 Klimaatadaptatie: Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Cat. 2	++	15 Klimaatadaptatie	
			16 Waterbeheer	WEnR/WEcR: waterbeheer is zowel een individueel als maatschappelijk belang
N.14 Opwekking duurzame energie en energiebesparing	Cat. 2	+/-		In WEnR/WEcR rapport niet als opgave gedefinieerd. Doel belangrijker geworden n.a.v. situatie Oekraïne.
N.15 Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Cat. 1	++	18 Nutriëntenbeheer/ borgen waterkwaliteit	WEnR/WEcR: Nee: Voorkomen af- en uitspoeling / voldoen aan wet is private aangelegenheid, waarvoor al lange overgangsperiode is geweest. Wel: verdergaande maatregelen dan wettelijke norm
			19 Gewasbeschermingsmiddelen water	WEnR/WEcR: Nee. Zie hiervoor. Wel: Ondersteuning investeringen, kennis, samenwerking
N.16 Bodemkwaliteit: Versterking natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Cat. 2	++	20 Duurzaam bodembeheer/ bevorderen bodemkwaliteit	Publiek en private aangelegenheid
N.17 Verbetering	Cat. 1	+	17 ammoniak /	Zie voor

luchtkwaliteit: terugdringen emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof			stikstof - emissies lucht	stikstof ook SO6/N.18: biodiversiteit
N.18 Meer en herstel biodiversiteit (vogel- en andere diersoorten en habitatten en daarmee ook landschappen)	Cat. 1	++	21 Herstel soorten en habitats	
N.19 Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen	Cat. 1	+	22 Landschap en ecosysteemdiensten (f2/H3)	
			24 Cultuurlandschap	
Hoofddoel III Versterking platteland				
N.20 Behoud van een vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland.	Cat. 2	+++	23 Jonge boeren	
N.21 Aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische activiteiten.		+	24 Bio-economie / platteland	Vervalt, zie N.24
N.22 Aantrekkelijkere werkomstandigheden inclusief arbeidsvoorwaarden voor landbouwwerknemers.	Cat. 3	-		Via sectorale interventie groente en fruit
N.23 Stimuleren aantrekkelijk platteland voor wonen en recreëren.	Cat. 2	+/-	25 cultuurlandschap	Via Leader
N.24 Aantrekkelijk ondernemers- en werkklimaat voor een divers palet aan passende agrarische en niet-agrarische bedrijven/activiteiten.	Cat. 3	+/-	26 Sociale cohesie	Via Leader
N.25 Stimuleren bio-economie en bosbouw	Cat. 3	+/-	6 Duurzame productie / omschakeling	Via XCO kennis en innovatie
			24 Bio-economie / platteland	
			22 Landschap en ecosysteemdiensten	
			30	

			Voedselbossen	
N.26 Meer voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen.	Cat. 3	+/-	7 Transparantie/ vraag duurzame producten	Doel belangrijk maar rol GLB voedselveiligheid in Nederland beperkt. Via XCO kennis en innovatie.
			19 Gewasbeschermingsmiddelen water	
N.27 Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid	Cat. 2	+	28 Verbeteren dierenwelzijn	
N.28 Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie.	Cat. 3	+	29 alternatieve vormen van landbouw	WEnR/WEcR: eiwittransitie niet meegenomen in studie wegens complexiteit. Via XCO kennis en innovatie
N.29 Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon.	Cat. 3	-		Sectoraal programma Groenten en Fruit
N.30 Minder voedselverspilling	Cat. 4	-	29 Reststromen	Zit meer in verdere schakels in de keten. Wordt in Nederland buiten het GLB geadresseerd
N.31 Goed functionerend Agrarisch Kennis en Inovatie Systeem	Cat 1		8 Kennis en innovatie	

Motivering voor het besluit de in kaart gebrachte behoeften niet aan te pakken in het strategisch GLB-plan of ze gedeeltelijk aan te pakken

De volgende behoeften zijn niet geadresseerd:

N.2 Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming

Een verbeterde financiële positie is van belang voor de verduurzaming, maar toch is er niet gekozen om GLB-interventies in te zetten op deze behoefte omdat:

- er in Nederland een breed scala aan financieringsinstrumenten voor (productieve) investeringen in de landbouw bestaat (In 2.1.SO1.2 Identificatie van behoeften wordt hier verder op ingegaan).
- de uitdaging en wens voor de Nederlandse landbouw is om om te schakelen naar duurzame

circulaire bedrijfsvoerings- en verdienmodellen die (financieel) risicovoller zijn dan eenvoudiger modernisering. Steun in de vorm van subsidie maakt dat gemakkelijker dan steun in de vorm van lening of borgstelling;

- er vrees is voor aanzienlijke uitvoerings- en administratieve lasten.

N.11 Betere werking van True-pricing

Transparantie in de keten leidt tot beter inzicht in duurzaamheidsprestaties van ondernemers die daardoor beter vermarkt kunnen worden. Transparantie is daarmee een noodzakelijke stap in voorbereiding op True pricing. Het is een belangrijk doel maar voor Nederland is de inzet van het GLB subsidie-instrumentarium niet effectief. Daarom wordt dit doel buiten het GLB geadresseerd. (In 2.1.SO3.2 Identificatie van behoeften wordt hier verder op ingegaan)

N.30 Minder voedselverspilling

Deze behoefte wordt buiten het GLB voortvarend opgepakt, namelijk door de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling, die met een kleine 100 stakeholders en steun van LNV werkt aan het tegengaan van voedselverspilling in de keten en in huishoudens.

2.1.SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie

2.1.SO1.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO1.1.1 Sterke punten

• Productieomstandigheden, infrastructuur
• Opleidingsniveau, kennisnetwerk
• Innovatief vermogen
• Veerkracht
• Hoge productiviteit per ha en per dier
• Sterke vermogenspositie maakt bedrijven weerbaar
• Gezinsbedrijf dominant
• Hoge aandeel berekende kosten vergroot weerbaarheid

2.1.SO1.1.2 Zwakke punten

- Hoge kostprijs als gevolg van dure grond en arbeid
- Inkomens landbouw lager ten opzichte van vergelijkbaar werk buiten de landbouw
- Merendeel van de huidige bedrijven in de land- en tuinbouw is te klein om een marktconforme beloning voor de inzet van eigen arbeid en kapitaal te realiseren
- Onderhandelingspositie in de keten zwak
- Werken buiten de landbouw is financieel aantrekkelijker
- Sterke vermogenspositie bemoeilijkt bedrijfsovernames
- Rendement op eigen vermogen en arbeid lager dan in sectoren buiten de landbouw

2.1.SO1.1.3 Kansen

- Markt voor nieuwe bedrijfsvormen/verdienmodellen (korte ketens, multifunctionele landbouw)
- Vraag naar publieke diensten (nieuw GLB)
- Sterke verstedelijking van het Nederlandse platteland geeft kansen voor directe verbindingen met de stad via het leveren van producten en diensten
- Inzet Platform Multifunctionele Landbouw om knelpunten in ontwikkeling multifunctionele landbouw weg te nemen en ontwikkelruimte te creëren
- Aandacht voor het vergroten van veerkracht
- Subsidiemodule agrarische bedrijfsadvisering en educatie (SABE-regeling)

2.1.SO1.1.4 Bedreigingen

- Inkomensondersteunende en stabiliserende werking toeslagen neemt verder af
- Bedrijfsovername niet eenvoudig door kapitaalintensiteit bedrijven
- Na bedrijfsovername is aantrekken vreemd vermogen lastig gegeven zware financiering
- Hoge grondprijs en arbeid belemmeren extensivering
- Financieringslasten bij overname
- Aantrekkingskracht werk buiten de sector, jonge boeren kiezen bewust voor baan buiten de landbouw (is deels ook een kans omdat het ruimte schept voor andere bedrijven om door te groeien)
- Ongelijk speelveld; markt neemt producten af uit buitenland die onder andere (veelal lagere) eisen

zijn geproduceerd

2.1.SO1.1.5 Andere opmerkingen

Om ook op termijn voedselzekerheid te kunnen garanderen is een goed functionerende landbouwsector nodig. De landbouwsector zal in Nederland alleen in stand blijven als een voldoende grote groep landbouwers perspectief ziet en heeft. Voor dat perspectief is het niet alleen van belang dat het landbouwbedrijf inkomen genereert om in het levensonderhoud te voorzien, maar moeten er ook voldoende middelen beschikbaar zijn om te kunnen investeren en vernieuwen.

Een stabiel deel van het inkomen speelt daarbij een belangrijke rol, evenals het voorkomen van grote schade bij calamiteiten en het hebben van een vangnet voor calamiteiten die desondanks optreden. Kennis en innovatie is zowel voor de vernieuwing van landbouwbedrijven als voor het voorkomen van schade bij calamiteiten van groot belang.

Zoals beschreven in de SWOT (p. 40 ev.) waren er in 2020 in Nederland ruim 51.000 land- en tuinbouwbedrijven, waarbij de omvang van de bedrijven sterk wisselt (35% zeer klein, 10% zeer groot) – waarbij het verschil in bedrijfsomvang in Nederland echter kleiner is dan gemiddeld in de EU - en de toegevoegde waarde per bedrijf eveneens (10% grootste bedrijven levert 55% van totale toegevoegde waarde). Het merendeel van de bedrijven is te klein om een marktconforme beloning voor arbeid en kapitaal uit het bedrijf te kunnen halen. Gelet op de bevindingen in de SWOT, kort samengevat in 2.1.SO1.1, zijn belangrijke onderdelen van het lange termijn perspectief dat nodig is om een agrarisch bedrijf voort te zetten of over te nemen:

* een redelijk gemiddeld *bedrijfsinkomen* dat met een bedrijf gegenereerd kan worden,
* een redelijk *rendement dat op het vermogen* dat in het bedrijf geïnvesteerd is verkregen kan worden
* de *veerkracht* van het bedrijf om bijvoorbeeld tegenvallende bedrijfsresultaten in enig jaar of meerdere jaren achtereen op te kunnen vangen
* de ontwikkelingen op de *afzetmarkt* (onder andere beïnvloed door het de mate waarin het speelveld gelijk is).

In de primaire sector is sprake van een laag rendement op eigen arbeid. Uit de SWOT komt naar voren dat de ontwikkeling van het landbouwinkomen in Nederland structureel achterblijft bij de algemene inkomensontwikkeling en dat boereninkomens in grote delen van de landbouw onder druk staan. Jaarlijks moet ten minste 20% (en de afgelopen jaren zelfs vaak meer dan 30%) van de huishoudens in de land- en tuinbouw rondkomen van een inkomen onder de (door Nederland vastgestelde) lage inkomensgrens, waarbij de inkomens overigens sterk kunnen wisselen per sector. De bestaande directe inkomens-ondersteuning (ELGF-directe betalingen) draagt aanzienlijk bij aan het gemiddelde inkomen uit het bedrijf (gemiddeld 28%, met uitschieters tot 57%) en zorgt voor een stabiel deel van het inkomen. Het hebben van een stabiel onderdeel van het inkomen maakt bedrijven weerbaarder/minder kwetsbaar en maakt het makkelijker om financiering - bijvoorbeeld voor investeringen - te verkrijgen. Behoud van een ‘zeker’ deel van het inkomen is dan ook van belang. Zoals ook uit de SWOT naar voren komt (p.92 ev) kan dit ook door middel van (structurele) steun voor publieke diensten (ecoregeling). Andere mogelijkheden voor het verbeteren van inkomens in de landbouw in den brede zijn het vergroten van de toegevoegde waarde op landbouwbedrijven (via product optimalisatie) en/of het vergroten van het aandeel voor landbedrijven van opbrengsten in de productieketen (met daarbij tegengaan van oneerlijke handelspraktijken) en/of het ontwikkelen van niet-landbouwactiviteiten op het bedrijf. Ook subsidies op productieve investeringen dragen hieraan bij.

De Commissie heeft Nederland aanbevolen de levensvatbaarheid van landbouwbedrijven te versterken via “een meer gerichte, effectieve en efficiënte verdeling van de rechtstreekse betalingen”. Nederland heeft in de huidige programmaperiode aan kleine landbouwbedrijven ongeveer een zelfde bedrag per hectare betaald als aan grote bedrijven. Het landbouwinkomen ligt echter gemiddeld genomen hoger naarmate het landbouwbedrijf groter is, vanwege schaalvoordelen in de productie. Omdat circa 30% van de steun uit

pijler 1 terecht komt bij agrarisch ondernemers met een hoger inkomen (2x modaal), is geconcludeerd dat de inkomensondersteuning gerichter kan worden ingezet. Zoals ook uit de SWOT naar voren komt, is de Nederlandse situatie met betrekking tot hele kleine bedrijven heel specifiek. Het gaat vaak om oudere bedrijven, zonder bedrijfsopvolger. Sterker ondersteunen van deze bedrijven dan hiervoor beschreven wordt daarom niet zinvol geacht.

Als N01 is dan ook benoemd: rendabel ondernemerschap (tbv de omslag in de landbouw).

Een verbeterde financiële positie is van belang voor de verduurzaming. Specifiek aandachtspunt binnen dat rendabel ondernemerschap is het lage rendement op het vermogen dat in het bedrijf geïnvesteerd is. De relatief zeer hoge grondprijzen voor agrarische grond in Nederland maken dat er in Nederland sprake is van een laag tot zeer laag rendement op eigen vermogen. De waarde van grond maakt inmiddels ruim meer dan de helft van de totale balanswaarde van de grondgebonden agrarische bedrijven uit. Een groot deel van het agrarisch bedrijfsvermogen zit dan ook 'vast' in grond. Alternatieven voor grond eigendom, zoals pacht, erfpacht en onderlinge samenwerking tussen akkerbouwers en veehouders bij het grondgebruik wordt belangrijker. Maar banken verlenen vaak pas financiering voor investeringen indien ten minste 30% van het vermogen in het agrarisch bedrijf eigen vermogen is. Een goede eigen vermogenspositie maakt bedrijven weerbaarder en zorgt voor een solide basis onder het bedrijf. Vanuit financieringsoogpunt verlangt een bank ook een zekere mate van eigen vermogen als ondergrens bij de financiering van investeringsplannen als buffer om financiële tegenslagen op te kunnen vangen.

Als N02 is dan ook geïdentificeerd Verbeterde financiële positie van boeren (met het oog op verduurzaming).

In Nederland bestaat een breed scala aan financieringsinstrumenten. Daardoor is ondanks de hoge grondprijs in Nederland de toegang tot financiering voor productieve investeringen over het algemeen geen beletsel voor agrarische bedrijvigheid. Mede omdat er nationale financiële instrumenten zijn die voldoende voorzien in de ondersteuning bij financiering in de landbouw. De financieringsbehoefte van de Nederlandse landbouwsector, zoals geïdentificeerd in het rapport van FI-Compass[1], is relatief laag in vergelijking met andere Europese landen.

Het rapport van FI-Compass stelt vast dat voor toegang tot de «traditionele» financiering, waar schaalvergroting en efficiency een belangrijke rol spelen, de situatie in Nederland ten opzichte van andere EU-lidstaten behoorlijk gunstig is. Dit terwijl de situatie voor financiering van bedrijfsovername en verduurzaming, beide essentieel voor een succesvolle en volhoudbare transitie in de agrarische sector, beduidend moeilijker is. Deze conclusie en de bijbehorende aanbevelingen die de onderzoekers van het FI-compass rapport doen voor die situaties zijn ter harte genomen. De twee relatief nieuwe financieringsinstrumenten, het Vermogensversterkend Krediet en het Investeringsfonds Duurzame Landbouw sluiten dan ook naadloos aan bij deze knelpunten. Daarom is ervoor gekozen om de GLB-steun te geven in de vorm van subsidie.

De volgende nationale financiële instrumenten zijn momenteel beschikbaar:

·Borgstellingskrediet voor de Landbouw (BL) – inclusief het Vermogensversterkend Krediet (VVK) (budget beschikbaar: in totaal €103 mln, waarvan € 18 mln. VVK)

·Omschakelprogramma Duurzame Landbouw – inclusief investeringsfonds Duurzame Landbouw (budget beschikbaar: €24 mln)

[1] : fi-compass, 2020, Financial needs in the agriculture and agri-food sectors in The Netherlands, Study report, 75 pages. Available at: https://www.fi-compass.eu/sites/default/files/publications/financial_needs_agriculture_agrifood_sectors_Netherlands.pdf

Een ander belangrijk aspect van de weerbaarheid /de veerkracht van bedrijven is risico beheer. Als N03

heeft Nederland dan ook geïdentificeerd: versterkt risicobeheer in en door de landbouw.

Aspecten/onderdelen van deze need zijn met name

* Verbeteren risicobeheer door *adaptatie*. Het kan hierbij gaan om klimaatadaptatie (aanpassing bedrijfsvoering aan klimaatverandering, bijvoorbeeld door benutting economische kansen verzilting of door waterbuffering/robuust waterbeheer op bedrijfsniveau met oog op weersextremen en robuustere – regionale - watersystemen), maar ook om adaptatie aan andere ontwikkelingen zoals vermindering gebruik gewasbeschermingsmiddelen/(kunst)meststoffen en andere inputs zodanig dat rendabele verdienmodellen mogelijk blijven. Deze vorm van risicobeheer wordt daar waar nodig/van belang afgedekt via de maatregel Investeringen.

* risicobeheer door *voorkómen* van insleep van en/of schade op bedrijven door (nieuwe) ziekten, plagen, invasieve exoten of (beschermde) (roof)dieren (bijv. wolf). Deze vorm van risicobeheer wordt daar waar mogelijk opgepakt via management maatregelen resp. de maatregel Investeringen.

* *vangnetten* in geval van optreden van plant- of dierziekten of extreme marktrisico's door handelsmaatregelen, vertrouwensverlies bij afnemers etc. Deze vorm van risicobeheer wordt deels via bestaande overheidsinstrumenten aangepakt (bijv. diergezondheidsfonds), maar voor wat betreft het afdekken van risico's van weersomstandigheden wordt gebruik gemaakt van de mogelijkheid tot vanuit het NSP ondersteunen van een verzekering tegen schade door weersinvloeden (de brede weersverzekering).

Notabene: N4: 'Een rendabele landbouw, die emissies en broeikasgassen vermindert door voldoende kennisverspreiding' vervalt. Deze need was opgenomen in de versie die in december is ingediend, maar vormde een doublure met de needs die betrekking hebben op de groen-blauwe architectuur en van kennis.

2.1.SO1.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.02	Verbeterde financiële positie van boeren met oog op verduurzaming	Categorie 4	Nee
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

Om ook op termijn voedselzekerheid te kunnen garanderen is een goed functionerende landbouwsector nodig. De landbouwsector zal in Nederland alleen in stand blijven als een voldoende grote groep landbouwers perspectief ziet en heeft. Voor dat perspectief is het niet alleen van belang dat het landbouwbedrijf inkomen genereert om in het levensonderhoud te voorzien, maar moeten er ook voldoende middelen beschikbaar zijn om te kunnen investeren en vernieuwen. Een stabiel deel van het inkomen speelt daarbij een belangrijke rol, evenals het voorkomen van grote schade bij calamiteiten en het hebben van een vangnet voor calamiteiten die desondanks optreden. Kennis en innovatie is zowel voor de vernieuwing van landbouwbedrijven als voor het voorkomen van schade bij calamiteiten van groot belang. Een verbeterde financiële positie is van belang voor de verduurzaming, in Nederland bestaat een breed scala aan financieringsinstrumenten. Gekozen is om de GLB-steun te geven in de vorm van subsidie.

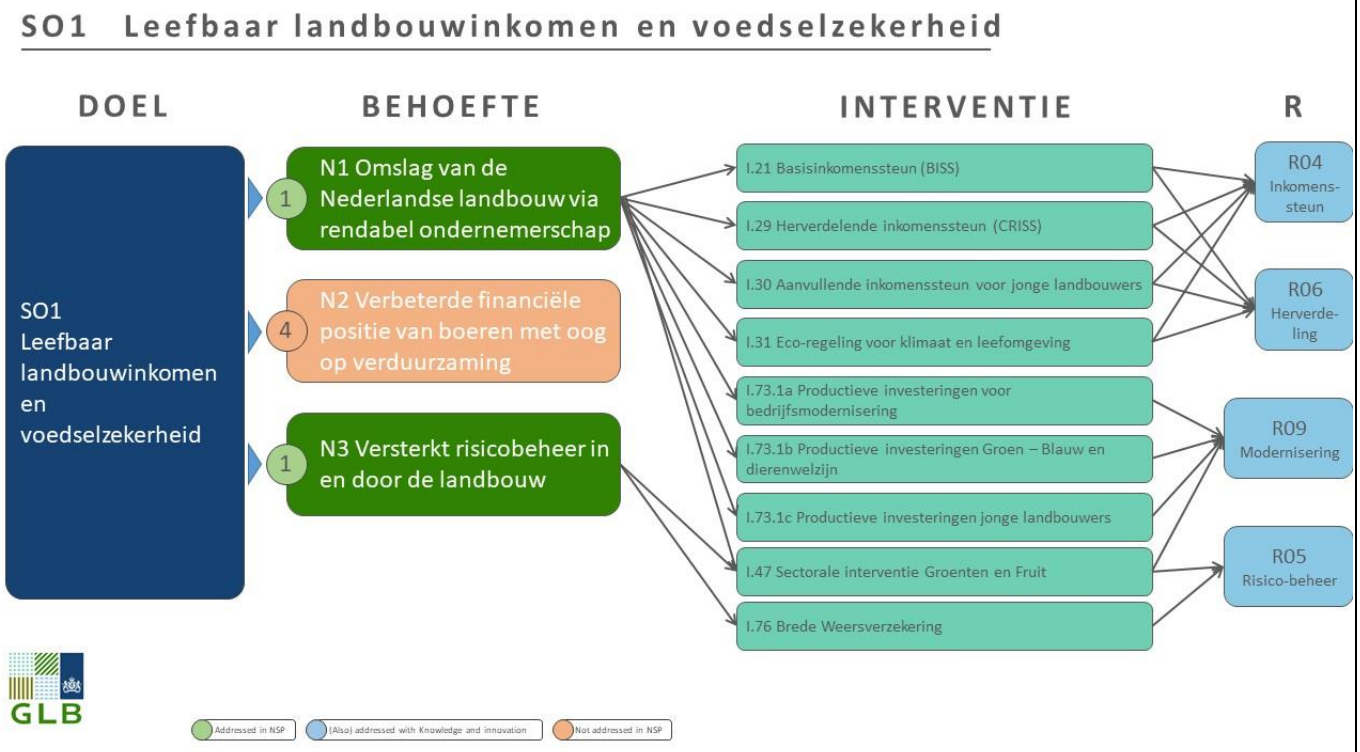
2.1.SO1.4 Interventielogica

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	BISS(21) - Basic income support for sustainability	I.21 - Basisinkomensteun (BISS)	O.4. Aantal hectaren waarvoor basisinkomenssteun wordt ontvangen

DPdecoupled	CRISS(29) - Complementary redistributive income support for sustainability	I.29 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	O.7. Aantal hectaren waarvoor aanvullende herverdelende inkomenssteun wordt ontvangen
DPdecoupled	CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	O.6. Aantal hectaren waarvoor aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers wordt ontvangen
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn	I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden waarvoor ecoregelingen gelden
Sectoral - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a)) - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	SETUP(47(2)(a)) - het opzetten, vullen en aanvullen van onderlinge fondsen door producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of op grond van artikel 67, lid 7, van deze verordening	I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - SETUP(47(2)(a))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	WITHD(47(2)(f)) - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren	I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - WITHD(47(2)(f))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	GREEN(47(2)(g)) - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken	I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - GREEN(47(2)(g))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	NOHAR(47(2)(h)) - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte	I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - NOHAR(47(2)(h))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	HARIN(47(2)(i)) - oogstverzekeringen die de inkomsten van de producenten helpen veiligstellen bij verliezen als gevolg van natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden, ziekten of plagen en er tegelijk voor zorgen dat de begunstigden de nodige risicopreventiemaatregelen nemen	I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - HARIN(47(2)(i))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	COACH(47(2)(j)) - coaching van andere producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of artikel 67, lid 7, van Verordening (EU) 2021/2115, of van individuele producenten	I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COACH(47(2)(j))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	3COUN(47(2)(k)) - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken	I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - 3COUN(47(2)(k))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	COMM(47(2)(l)) - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten	I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COMM(47(2)(l))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1a - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -

			eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	RISK(76) - Risicobeheersinstrumenten	I.76 - Brede Weersverzekering	O.9. Aantal eenheden gedekt door instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

Overzicht

Er is behoefte aan rendabel ondernemerschap, een goede financiële positie, goed risicobeheer en kennis en innovatie om te helpen verduurzamen, met oog voor het verdienvermogen. Behoeften waarop deze interventies inspelen betreffen het realiseren van een leefbaar en deels stabiel inkomen in de landbouwsector, om op deze wijze de veerkracht van de sector te ondersteunen en voedselzekerheid te garanderen.

Het belangrijkste instrument dat hiervoor wordt ingezet, is de basisinkomenssteun (BISS), die weliswaar in de NSP periode jaarlijks wordt verlaagd. Voor veel Nederlandse landbouwers is de basisinkomenssteun nog altijd een belangrijk onderdeel van hun inkomen, te meer om bij te kunnen dragen aan investeringen in verduurzaming van het bedrijf. Met een geleidelijke jaarlijkse afname van de hoogte van de basisinkomenssteun willen we de afhankelijkheid van directe inkomenssteun in de agrarische sector geleidelijk verkleinen. In de plaats daarvan willen we het budget inzetten op meer doelgerichte betalingen. Vandaar de hoge inzet op de ecoregeling en de stapsgewijze stijgende overheveling van het ELGF naar het ELFPO.

Omdat kleinere landbouwbedrijven extra kwetsbaar zijn, terwijl de kosten voor de transitie naar een verduurzaming van het bedrijfsmodel extra zwaar drukken op het jaarinkomen, wordt 10% van de directe betalingen herverdeeld, van grote naar kleinere bedrijven. Het aantal zeer grote agrarische bedrijven in

Nederland is beperkt. Nederland kiest er daarom voor niet meer dan de verplichte 10% van het budget in te zetten voor de herverdeling. Op basis van bewerkte data van de EU op basis van de contextindicator C26b, ligt voor Nederland een herverdeling voor bedrijven tot circa 60 hectare in de rede. Deze herverdeling wordt gerealiseerd door een hogere hectarepremie vast te stellen voor de eerste 40 ha van alle bedrijven. Het omslagpunt ligt dan bij een bedrijfsgrootte van ca 60 hectare: kleine en middelgrote bedrijven (tot 60 hectare) ontvangen gemiddeld een hogere hectarepremie en grotere bedrijven een lagere gemiddelde premie.

Naast de inkomensondersteuning is het voor het verdienvermogen, de weerbaarheid en de mogelijkheid om de omslag naar kringlooplandbouw te maken van belang dat boeren kunnen investeren. De weg naar kringlooplandbouw en een versterkt verdienvermogen zal alleen slagen als de boer de nodige investeringen kan opbrengen en terugverdienen. Met investeringen op het gebied van digitalisering, precisielandbouw, robotisering, klimaatverandering (klimaatadaptatie) en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (klimaatmitigatie), verhoging van de biodiversiteit, bodembeheer, koolstofvastlegging en verhoging van dierenwelzijn kan hiermee op een verantwoorde wijze invulling worden gegeven. Dit geldt ook voor de ondersteuning van innovaties, hiermee kunnen nieuwe verdienmodellen worden ontwikkeld welke bijdragen aan een rendabele landbouw. Verspreiding van kennis en innovaties is hiervoor nodig, agrariërs worden hierbij ondersteund met maatregelen met de interventie Kennis en informatie.

Verder kent het NSP interventies die bijdragen aan klimaatmitigatie en -adaptatie, en andere interventies die bijdragen aan weerbaarheid. Om weerbaar en veerkrachtig te zijn tegen de rest-risico's wordt ook het risicomanagement-instrument de brede weersverzekering ingezet. Nederland heeft de brede weersverzekering ontwikkeld met de sector en verzekeraars.

Deze hiervoor genoemde maatregelen sluiten aan bij het nationale Actieplan Klimaatadaptatie Landbouw, dat de Nederlandse overheid samen met de agrarische sector, waterschappen, provincies en verzekeraars heeft uitgewerkt. Het behelst acties om zo integraal mogelijk het Nederlandse water- en bodemsysteem robuuster te maken en teeltsystemen minder gevoelig te maken voor de effecten van klimaatverandering. Kennisontwikkeling en – verspreiding maken hiervan een belangrijk onderdeel uit, met een belangrijke rol voor bedrijfsadviseurs.

Bij de sectorale interventie groenten en fruit worden de volgende sectorale doelstellingen ingezet om de veerkracht van de sector te versterken: productieplanning, concentratie van het aanbod, onderzoek & ontwikkeling en crisispreventie en risicobeheer. Hiervoor zijn een groot aantal interventietypen opengesteld. De interventies die gericht zijn op het voorkomen van en het omgaan met verstoringen van de markten van de sector groenten en fruit maken hier onderdeel van uit. Zo zijn onder andere het opzetten van onderlinge fondsen (SETUP), oogstverzekeringen (HARIN), het uit-de-markt-nemen (WITHD), groen-oogsten (GREEN) en niet-oogsten (NOHAR) opengesteld.

2.1 SO1 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

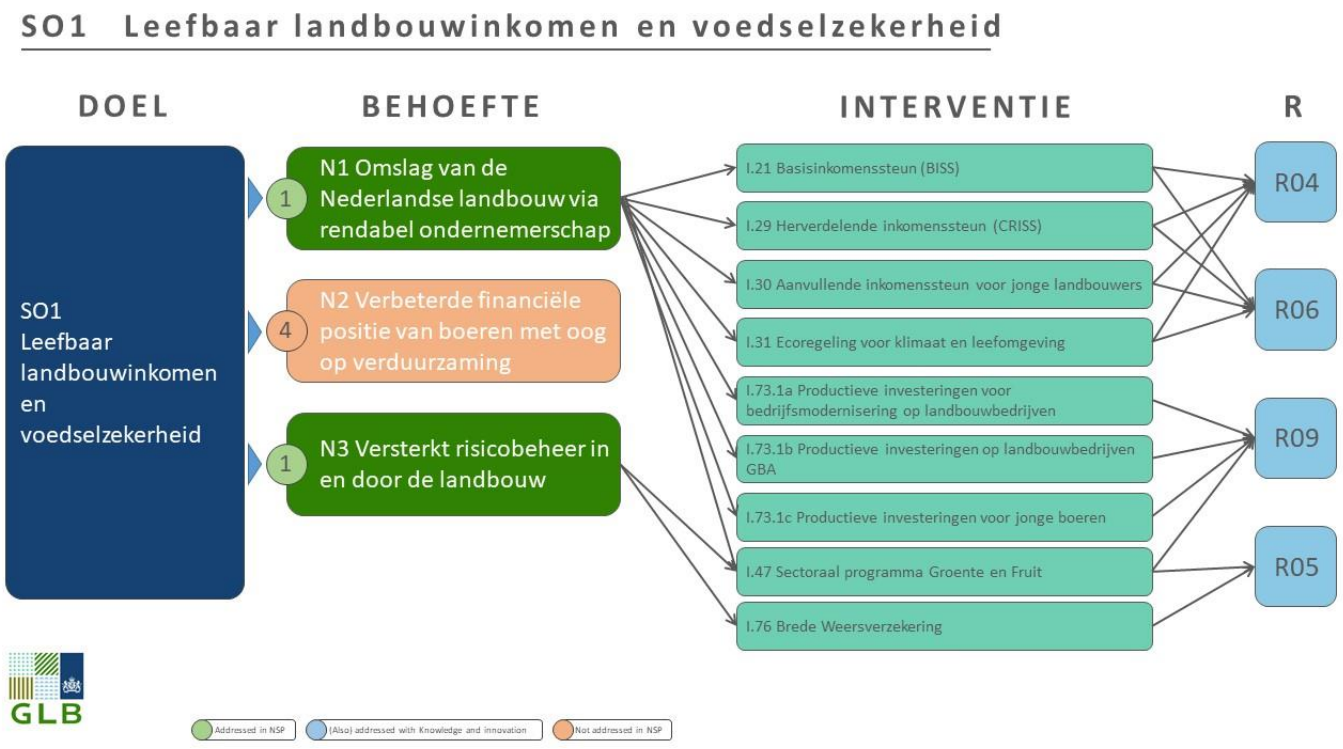
2.1 SO1.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**
R.4 - Koppeling van inkomenssteun aan normen en goede praktijken Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit	96,35 %
R.5 - Risicobeheer Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund	9,41 %

R.6 [PR] - Herverdeling naar kleinere landbouwbedrijven Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)	115,92 %
R.9 [CU PR] - Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	7,66 %

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In bovenstaand overzicht staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

2.1 SO1 9 Motivering van de financiële toewijzing

Het rapport van Baayen et al (2021) (zie 2.1.) laat zien hoe de GLB-middelen zo kunnen worden ingezet dat met die middelen -ook gelet op andere instrumenten- zo veel mogelijk doelen kunnen worden gerealiseerd. Eén van de kernbevindingen was om een aanzienlijke overheveling van pijler 1 naar pijler 2 noodzakelijk is om een gebiedsgerichte aanpak te financieren. Daarom is er gekozen voor een stapsgewijze verhoging van de overheveling van 15% naar 30% (2028).

Voor de ecoregeling wordt 25% van het Nederlandse deel van het ELGF budget (na overheveling) uitgetrokken in 2023, oplopend tot ongeveer 30% in 2027 (met toenemende overheveling). Hierdoor blijft het budget nagenoeg gelijk. De BISS, CRISS en aanvullende inkomenssteun is vervolgens binnen pijler 1 berekend conform de uitgangspunten in de verschillende interventies en de vereisten van ringfencing.

De budgetten voor de verschillende investeringsinterventies zijn op basis van ervaringscijfers en beschikbare cofinanciering.

2.1.SO2 Vergroting van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven voor zowel de korte als de lange termijn, onder meer door meer aandacht voor onderzoek, technologie en digitalisering

2.1.SO2.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO2.1.1 Sterke punten

- Goede uitgangspositie logistiek, infrastructuur, organisatie sectoren
- Handelspositie omvangrijk, zowel in goederen als in kennis
- Sterke groei R&D agribusiness, toename innovatief vermogen
- Duurzame investeringen op koers
- Beleid Topsectoren
- Innovaties in technieken, producten, processen
- Organisatievermogen, samenwerking en innovatiekracht sector

2.1.SO2.1.2 Zwakke punten

- Grootschaligheid en intensiteit productie
- Wet van de remmende voorsprong: toenemende druk afgelopen jaren op concurrentiepositie voor meerdere sectoren
- Hoge wet- en regelgevingsdruk, deels bovenwettelijk, met nauwelijks verwaarding van de extra kosten
- Hoge grondprijzen, die mede leiden tot kostprijsverhoging bij extensivering
- Hoge financieringslasten beperken ontwikkelingsmogelijkheden (met name middengroep)

2.1.SO2.1.3 Kansen

- Toenemende vraag maatschappij naar duurzame(re) producten
- Instituties in en om de landbouw meer aandacht voor andere vormen van landbouw dan de klassieke op kostprijsverlaging gerichte modellen
- Vraag naar bedrijfssystemen met minder externe effecten (kringlopen)
- Stimuleren natuur inclusieve landbouw en bijdragen aan een Green Deal
- Digitalisering/Internet of Things: meer gegevensstromen/transparantie, mogelijkheden precisie- en kringlooplandbouw, grondgebruik, mogelijkheden tot vernieuwing productie- en verdienmodel

2.1.SO2.1.4 Bedreigingen

- Maatschappelijk draagvlak voor de huidige productiemethoden neemt af
- Veel discussie over volhoudbaarheid huidige dominante landbouwmodel
- Bereidheid consumenten te betalen voor een duurzame plus vooralsnog beperkt
- Import van goedkopere grondstoffen
- Onvoldoende positieve prikkels vanuit keten voor digitalisering
- Verdere druk op concurrentiepositie door de landbouwontwikkeling in veel landen

2.1.SO2.1.5 Andere opmerkingen

De Nederlandse agrarische sector kan over het algemeen goed concurreren op de wereldmarkt. De uitdagingen van de nabije toekomst vragen echter wel om verandering. Uit de SWOT komt naar voren (p. 52 ev) dat productinnovatie belangrijker is geworden voor de agribusiness. Ook blijkt uit de SWOT (p. 90) dat bijvoorbeeld de ontwikkeling van innovatieve teeltsystemen kansen biedt voor biodiversiteit. Onder andere de toenemende vraag naar duurzaamheid, kringlooplandbouw, circulaire landbouw en

afnemende internationale handel vragen om een meer marktgerichte productie die snel kan schakelen bij veranderende marktomstandigheden. Een flexibele en marktgerichte productie levert in het algemeen een hogere toegevoegde waarde voor de agrarisch ondernemer.

Als N.05 is daarom geïdentificeerd: Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër.

Aspecten van deze behoeften zijn:
-Verbeteren aansluiting aanbod op vraag: vraaggestuurd produceren, waarbij met name wordt ingespeeld op de vraag naar duurzame producten.
-Overwinnen van hindernissen bij het in de markt zetten van nieuwe of op duurzamer wijze geproduceerde producten en concepten.
-Gemakkelijker maken/bevorderen van omschakeling naar duurzame verdienmodellen (incl biologische landbouw maar ook breder ikv transitie opgave)
-Ondersteuning van (de ontwikkeling en marketing van) streekproducten
-Stimuleren van grondstof-efficiëntie in plaats van het stimuleren van productie-efficiëntie.

Uit de SWOT komt naar voren (p. 44 / p. 62) dat het inspelen op marktniches één van de kansen voor ondernemers is om meerwaarde van hun producten te creëren. Het richten op marktniches stelt de ondernemer in staat om zich te onderscheiden en in te spelen op de maatschappelijke vraag naar een landbouw met minder externe effecten en naar producten die zich onderscheiden op kwaliteit en/of dierenwelzijn. Dit vergroot het concurrentievermogen. Voor de ontwikkeling van niches biedt de sterke verstedelijking van het Nederlandse platteland unieke kansen.

Als N.06 is dan ook benoemd: Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches.

Aspecten van deze behoefte zijn:
- Via innovatie ontwikkelen van producten/productieprocessen – bijvoorbeeld hoogwaardiger producten - waarmee de ondernemer zich kan onderscheiden van de massa
- Ontwikkelen van nieuwe marktconcepten (ook relatie met certificering en keurmerken)

Nota bene: N07 ‘Meer kennis, kunde en vaardigheden bij agrariërs, in de keten en bij afnemers i.r.t. verdienvermogen’ vervalt. Deze need is gedekt door N31.

2.1.SO2.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.06	Productie(methoden) en afzet gericht op marktniches	Categorie 3	Gedeeltelijk

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

N.05: De Nederlandse agrarische sector kan over het algemeen goed concurreren op de wereldmarkt. De uitdagingen van de nabije toekomst vragen echter wel om verandering. Onder andere duurzaamheid, kringlooplandbouw, circulaire landbouw en afnemende internationale handel vragen om een meer marktgerichte productie die sneller kan schakelen bij veranderende marktomstandigheden.

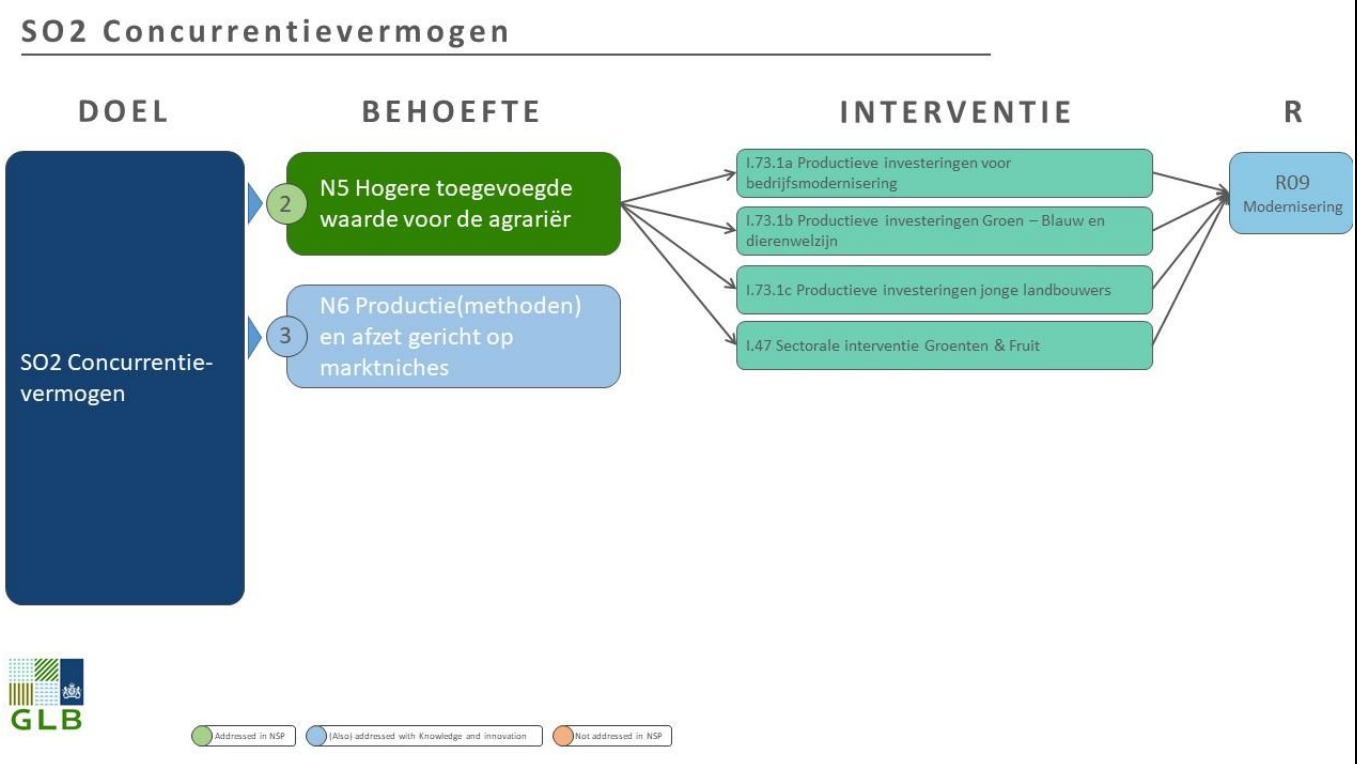
N.06: Het inspelen op marktniches is een kans voor ondernemers om meerwaarde te creëren. Het richten op marktniches stelt de ondernemer in staat om zich te onderscheiden en in te spelen op de

maatschappelijke vraag naar een landbouw met minder externe effecten en naar producten die zich onderscheiden op kwaliteit en/of dierenwelzijn. Dit vergroot het concurrentievermogen.

2.1.SO2.4 Interventielogica

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
Sectoral - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a)) - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1a - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij

Overzicht

De Nederlandse agrarische sector kan over het algemeen goed concurreren op de wereldmarkt. De uitdagingen van de nabije toekomst vragen echter wel om verandering. Onder andere duurzaamheid, kringlooplandbouw, circulaire landbouw en afnemende internationale handel vragen om een meer marktgerichte productie die sneller kan schakelen bij veranderende marktomstandigheden. Het inspelen op marktniches is een kans voor ondernemers om meerwaarde te creëren. Het richten op marktniches stelt de ondernemer in staat om zich te onderscheiden en in te spelen op de maatschappelijke vraag naar een landbouw met minder externe effecten en naar producten die zich onderscheiden op kwaliteit en/of dierenwelzijn. Dit vergroot het concurrentievermogen.

Het coalitieakkoord (2021) zet, zoals ook door de Commissie geobserveerd (observatie 55), in op het stimuleren van nieuwe verdienmodellen in de landbouwsector. Deze inzet is deels een bevestiging van bestaand beleid zoals vastgelegd in onze ondernemerschapsagenda. Daarnaast vraagt deze bevestiging in het coalitieakkoord uiteraard ook om volgende stappen te zetten in de ontwikkeling van nieuwe verdienmodellen. Er wordt momenteel hard gewerkt aan de verdere concretisering en implementatie hiervan.

De huidige ondernemerschapsagenda zet in op:
-het stimuleren van (nieuw) ondernemerschap;
-het belonen van publieke diensten;
-het versterken van de marktmacht van agrarische ondernemers;
-het bevorderen van een gelijk speelveld en het creëren van de juiste prikkels

Een concreet voorbeeld van een regeling die hiertoe bijdraagt is de Subsidiemodule agrarische bedrijfsadvisering en educatie (SABE). Via deze regeling kunnen agrarische ondernemers subsidie ontvangen voor het inschakelen van onafhankelijke en deskundige bedrijfsadviseurs en bedrijfscoaches. Van deze adviseurs en coaches kunnen agrarische ondernemers leren over duurzame landbouw of omschakeling naar biologische, extensieve, natuur-inclusieve of kringlooplandbouw. Dit kan agrarische ondernemers in staat stellen om wetenschappelijke kennis en nieuwe inzichten uit de praktijk toe te passen en hiermee nieuwe verdienmodellen te ontwikkelen.

Via steun voor extra milieuvriendelijke landbouwpraktijk, zoals biologische landbouw, kan hieraan een extra stimulans worden gegeven. Het is van belang dat producten die op die manier zijn geproduceerd, duidelijk herkenbaar zijn voor de consument. Een voorbeeld is het SKAL biologisch keurmerk, waardoor de consument weet welke duurzame productiemethode is gebruikt en bereid is daar naar waarde voor te betalen. Het GLB-instrument van afzetbevordering via bijvoorbeeld producenten-organisaties kan hieraan ook een bijdrage leveren. Investeringen die noodzakelijk zijn om aan het kwaliteitskeurmerk deel te kunnen nemen, kunnen in aanmerking komen voor steun.

Kennisontwikkeling en -verspreiding, samenwerking en investeringen dragen bij aan een innovatieve landbouwsector en weerbare bedrijven, waarmee het verdienvermogen in de toekomst versterkt wordt. Kennis en informatie zijn nodig om specifieke markten te identificeren, daarop in te kunnen spelen, het productieproces daarop aan te passen en noodzakelijk om stappen in te kunnen zetten. Omdat voor de ontwikkeling en eerste uitrol van nieuwe marktconcepten vaak investeringen nodig zijn die vaak pas op langere termijn terugverdiend kunnen worden, is het van belang dat het NSP hierbij ingezet kan worden.

Daarnaast wil Nederland innovatie op landbouwbedrijven en van landbouwproducten stimuleren. Ook de verwerking van de productie gericht op het vergroten van het verdienvermogen van de landbouw kan daar onderdeel van zijn. Samenwerking tussen primaire producenten, maar ook samenwerking tussen primaire producenten en actoren verderop in de keten, gericht op innovaties in relatie tot landbouwproductie en landbouwproducten, kan bijdragen aan een beter en duurzaam verdienvermogen. Bijvoorbeeld door een hogere waarde voor landbouwproducten en restproducten bij de landbouwproductie voor landbouwers en andere betrokkenen. Samenwerking ten behoeve van innovatie en hogere verwaarding van landbouwproducten kan ook een bijdrage leveren aan het realiseren van kringlooplandbouw.

Landbouwbedrijven die optimaal en duurzaam willen produceren om zo op de lange termijn rendabel en solvabel te zijn, zullen periodiek hun gebouwen en uitrusting moeten vernieuwen en aanpassen. Op deze manier kan optimaal gebruik worden gemaakt van innovaties en kan hun bedrijf zich ontwikkelen in een richting die past bij veranderende maatschappelijke wensen en eisen (license to produce).

Met investeringen op het gebied van onder andere digitalisering, precisielandbouw, robotisering,

klimaatverandering (klimaatadaptatie) en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (klimaatmitigatie), het opwekken van energie, energiebesparing, agroforestry (inclusief voedselbossen), verhoging van de biodiversiteit, bodembeheer, koolstofvastlegging en verhoging van dierenwelzijn (waar dierengezondheid deel van uitmaakt) kan hiermee op een verantwoorde wijze invulling worden gegeven. Jonge landbouwers ontvangen een extra subsidie bij het doen van bovengenoemde investeringen.

Met de sectorale interventie Groente & Fruit wordt flink bijgedragen aan dit doel met maar liefst zes sectorale doelstellingen: productieplanning, concentratie van het aanbod, onderzoek & ontwikkeling, verhoging van de handelswaarde van de producten, afzetbevordering en marketing en crisispreventie en risicobeheer. Hiervoor heeft Nederland een groot aantal interventietypen opengesteld. Minimaal 2% van de uitgaven in een operationeel programma van elke producentenorganisatie wordt besteed aan onderzoek en ontwikkeling. Voor het toepassen van innovatieve technieken in de praktijk zijn interventies opengesteld en zijn investeringen ten behoeve van ICT-toepassingen subsidiabel gesteld. Het betreft bijvoorbeeld de aanschaf en het ontwerpen, bouwen en implementeren van ICT-systemen, maar ook de aanschaf van camera's en andere sensoren om een proces te automatiseren.

2.1 SO2 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

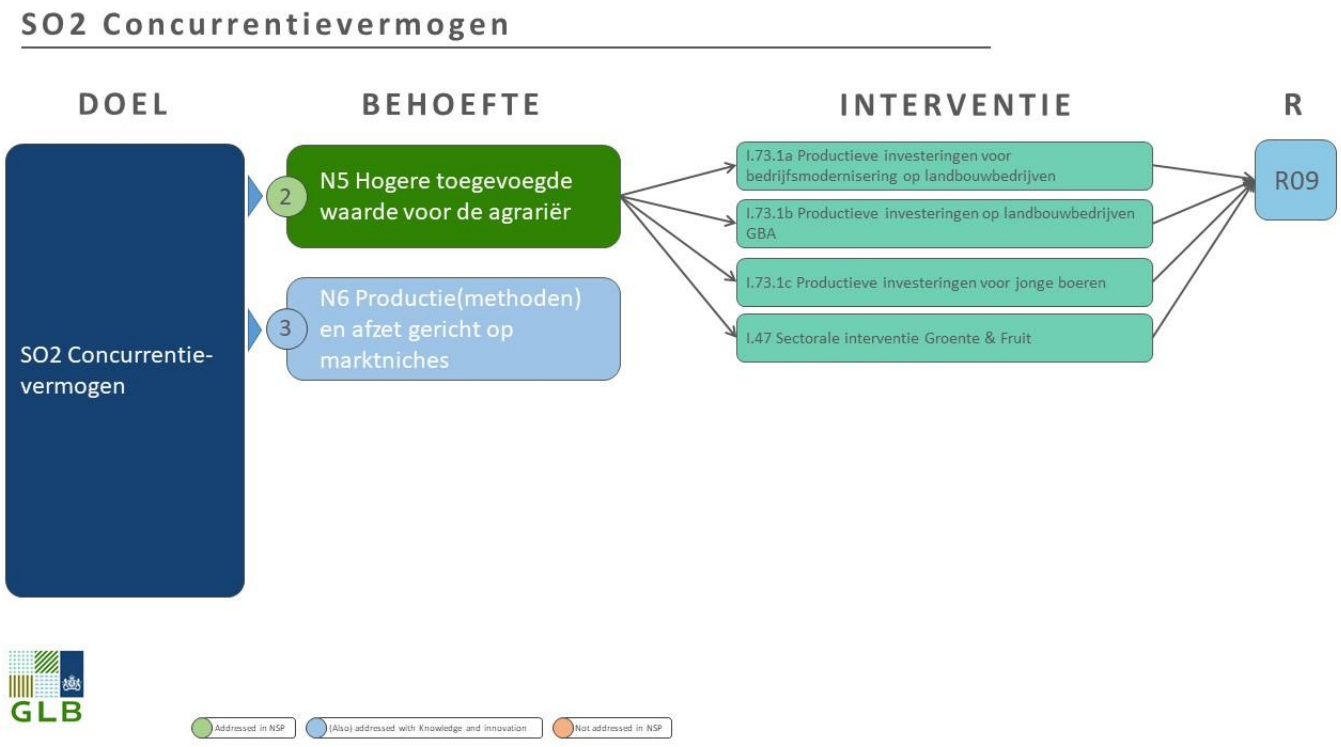
niet relevant

2.1 SO2.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**
R.9 CU PR - Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	7,66 %

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In bovenstaand overzicht staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

2.1 SO2 9 Motivering van de financiële toewijzing

De budgetten voor de verschillende investeringsinterventies zijn op basis van ervaringscijfers en beschikbare cofinanciering.

Het budget voor het sectorale programma Groente en Fruit is conform de EU-vereisten.

2.1.SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

2.1.SO3.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO3.1.1 Sterke punten

- Hoog kennis en opleidingsniveau landbouwers
- Uitgebreid kennisnetwerk dat kan bijdragen
- Goed ondernemerschap
- Innovatiekracht
- Samenwerking in de vorm van coöperaties, belangenbehartiging
- Dicht bij de afzetmarkt - kleine afstand stad/land
- Logistiek goed op orde
- Opkomst korte ketens
- Groei multifunctionele landbouw, met Boer-burger contact

2.1.SO3.1.2 Zwakke punten

- Matige onderhandelingspositie in de keten, beperkte organisatie van markmacht
- Beperkt aandeel in consumenteneuro
- Er is import van producten van andere kwaliteit, moeilijk mee te concurreren op prijs

2.1.SO3.1.3 Kansen

- Ondersteuning korte ketens en regionale voedselvoorziening vanuit beleid (nationaal en provinciaal)
- Platform Multifunctionele Landbouw
- Versterking band boer-burger via nieuwe bedrijfsvormen/verdienmodellen
- Belangstelling voor kwaliteitsproducten stijgt
- Belonen van duurzaamheidsprestaties door verwerkers en consument
- Met producentenorganisaties rol in de keten versterken
- Social media (verbinding stad-land, korte ketens)
- Digitalisering biedt ondernemerschap kansen (in korte ketens;door direct contact met de consument)
- Europese wetgeving oneerlijke handelspraktijken landbouw- en voedselvoorzieningsketen versterkt positie ondernemer in de keten

2.1.SO3.1.4 Bedreigingen

- Groei van korte ketens/niches kan leiden tot een druk op de prijs
- In dunner bevolkte gebieden minder perspectief voor korte ketens
- Wet- en regelgeving kan kleine vernieuwende ondernemers dwarsbomen
- Handelsverdragen met landen met minder regels/wetgeving kunnen leiden tot ongelijk speelveld

2.1.SO3.1.5 Andere opmerkingen

Omdat inkooporganisaties op een hoger niveau zijn georganiseerd en toegang hebben tot de wereldmarkt, is het voor landbouwers niet mogelijk op gelijke voet te onderhandelen en is het moeilijk een goede prijs te ontvangen voor hun product. In de Kamerbrief ‘Positie van de boer in de keten’ (29 juni 2018) wordt beschreven dat individuele boeren en tuinders vaak homogene producten verkopen waarvan zij het aanbod lastig op korte termijn kunnen aanpassen aan de vraag. De schakels verderop in de keten kennen een grote mate van concentratie waardoor de onderhandelingsmacht tussen de verschillende partijen in de keten

onevenwichtig verdeeld kan zijn. De prijs is bij consumenten een belangrijk aankoopcriterium en zorgt voor een continue druk om verkoopprijzen te verlagen. Dit maakt dat boeren en tuinders vaak prijzen in de markt moeten accepteren en hun positie in de keten snel onder druk komt te staan.

Als N08 is daarom geformuleerd: Sterkere positie van landbouwers in de keten.
Met als aspecten van deze need onder meer Versterken van de onderhandelingspositie van de boer in de keten en Beëindigen van oneerlijke handelspraktijken, maar ook Ontwikkelen van onderscheidende producten en productieprocessen om zich te (kunnen) onderscheiden van de massa.

Eén van de methoden om de eigen positie te verbeteren is samenwerking. Er bestaat al veel samenwerking in veel sectoren van de Nederlandse landbouw (Zie SWOT pag. 61 ev). Verdere versterking van de samenwerking is echter gewenst. Duurzame operationele programma's van erkende producentenorganisaties in de groenten- en fruitsector komen in aanmerking voor steun vanuit het GLB.

N.09 luidt dan ook: Meer en betere horizontale samenwerking.
Aspecten van deze need zijn Integreren van ketens / verbeteren van de samenwerking in ketens en Verbeteren en vergemakkelijken van samenwerking.

Uit de SWOT (p. 45) blijkt dat er een toename te zien is in het aantal primaire agrarische bedrijven dat producten afzet via een zogenaamde korte keten. Hieronder valt ook huisverkoop, onlineverkoop en verkoop op lokale markt. Regionale productie, versheid en leveringszekerheid zijn belangrijk bij de korte ketens. Aandachtspunten voor verdere ontwikkeling zijn onder andere beschikbaarheid breder assortiment en een efficiëntere logistiek, sterkere samenwerking met onderling vertrouwen tussen ondernemers (zeker ook bij opschaling), meer aandacht voor (meervoudige) waardecreatie, meer kennis bij ondernemers van de vraagmarkt en daarbij passende marketing. Ook komt uit de SWOT (p. 60) naar voren: 'De afstand stad - platteland is in grote delen van Nederland gering, dit biedt mogelijkheden voor meer directe verkoop aan huis of korte ketens, wat kan leiden tot meerwaarde.

Als N.10 is daarom geformuleerd: Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers.
Met als aspecten: Introduceren van meer korte ketens en Groter aandeel in rendement agrariërs op data en patenten.

Het is belangrijk dat landbouwers een eerlijke prijs ontvangen voor producten die op duurzame wijze en in harmonie met omgeving en milieu zijn geproduceerd. In actieve communicatie met de consument moet duidelijk worden gemaakt waarom een duurzaam product, dat ook de maatschappelijke kosten meeneemt, niet zo goedkoop kan zijn als een minder verantwoord, geïmporteerd product. Transparantie in de keten leidt tot beter inzicht in duurzaamheidsprestaties van ondernemers die daardoor beter vermarkt kunnen worden.

Als N11 is geformuleerd: Betere werking True pricing. Transparantie is daarmee een noodzakelijke stap in voorbereiding op True pricing.

2.1.SO3.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-	Categorie 3	Gedeeltelijk

	opbrengst voor landbouwers		
N.11	Betere werking van True-pricing	Categorie 4	Nee

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

N.08 - N.11

Omdat inkooporganisaties op een hoger niveau zijn georganiseerd en toegang hebben tot de wereldmarkt, is het voor landbouwers niet mogelijk op gelijke voet te onderhandelen en is het moeilijk een goede prijs te ontvangen voor hun product. Het is belangrijk dat landbouwers een eerlijke prijs ontvangen voor producten die op duurzame wijze en in harmonie met omgeving en milieu zijn geproduceerd. In actieve communicatie met de consument moet duidelijk worden gemaakt waarom een duurzaam product, dat ook de maatschappelijke kosten meeneemt, niet zo goedkoop kan zijn als een minder verantwoord, geïmporteerd product. Nederlandse landbouwers zijn erbij gebaat om hun verdienvermogen te versterken door productie van hoogwaardige producten voor markten in binnen- en buitenland. Steun voor landbouwers die actief kennis verwerven of investeren om hun producten en/of productiemethoden te verbeteren, bijvoorbeeld door het toepassen van kringlooplandbouw, past daar goed bij. Boeren kunnen ervoor kiezen te gaan produceren conform een kwaliteitskeurmerk, zoals de biologische productiewijze.

Er is nu al veel samenwerking in veel sectoren van de Nederlandse landbouw. Verdere versterking van de samenwerking is gewenst. Duurzame operationele programma's van erkende producentenorganisaties in de groenten- en fruitsector komen in aanmerking voor steun vanuit het GLB. Daarnaast worden de mogelijkheden verkend om in het NSP steun te verlenen aan erkende producentenorganisaties in andere sectoren dan groenten en fruit.

Transparantie in de keten leidt tot beter inzicht in duurzaamheidsprestaties van ondernemers die daardoor beter vermarkt kunnen worden. Transparantie is daarmee een noodzakelijke stap in voorbereiding op True pricing. Het is een belangrijk doel maar voor Nederland is de inzet van het GLB subsidie-instrumentarium niet effectief. Daarom wordt dit doel buiten het GLB geadresseerd.

Nederland ziet potentie in de inzet van true pricing en stimuleert daarom op verschillende manieren de ontwikkeling van kennis, geschikte methoden en toepassingen voor true pricing. Via twee publiek-private samenwerkingen (PPS) wordt ingezet op kennisontwikkeling, via het stimuleren van experimenten worden ook de toepassingen in de praktijk ondersteund.
De eerste PPS heet 'echte en eerlijke prijs' en bouwt voort op eerdere ontwikkelingen rondom true pricing. In deze PPS worden reeds opgedane inzichten vertaald, samen met de sector en consument, naar één breed gedragen methodiek, die publiekelijk beschikbaar is.

De tweede PPS heet 'True Price: van Inzicht naar Actie' en bouwt op het eerste voort door antwoorden te zoeken op de vraag: "wat kunnen actoren doen met het inzicht in de echte prijs om deze maatschappelijke kosten te verlagen?". Deze PPS helpt actoren om te komen tot effectieve en uitvoerbare actie(s) die leiden tot lagere maatschappelijke kosten van voedselproductie.

Naast deze PPS'en die gericht zijn op kennisontwikkeling wordt er vanuit de directie Strategie, Kennis en Innovatie via een meerjarig experimentenprogramma True Pricing 4 jaar geld beschikbaar gesteld voor een bescheiden subsidie (seedmoney) om een breed palet aan experimenten true pricing in de praktijk uit te kunnen laten voeren. Initiatiefnemers van de experimenten zijn vooral afkomstig uit de categorie fundamentele innovators of early adapters. Het leren van en met elkaar van de experimenten vindt plaats in een Community of Practise. Zo is kennis en ervaring opgedaan met True Price in onder andere de retail, catering, café's, bedrijfsrestaurants. Via een personele unie worden de resultaten van het Experimenteerprogramma en de PPS-en regelmatig uitgewisseld. Ook wordt er jaarlijks een gesprek met beleidsmakers van LNV georganiseerd om kansen en knelpunten van en voor beleid te bespreken. Najaar 2022 starten de verkennende gesprekken in de Community over de betekenis van true pricing voor gebiedsgericht werken.

Met betrekking tot transparantie vanuit supermarkten over duurzaam inkopen en een eerlijke prijs voor boeren verwacht Nederland van ketenpartijen dat zij op korte termijn acties gaan oppakken om verduurzaming op het boerenerf financieel lonend te maken. Hiertoe zal Nederland de ketenpartijen komend jaar (2022) een stevige, scherpomlijnde opdracht meegeven. Zoals aangegeven in de brief over Perspectieven voor agrarische ondernemers bestaat deze opdracht uit twee sporen. Enerzijds wordt de ketenpartijen opgedragen om een stijgende vraag naar duurzame producten te realiseren, en daarbij hun eigen aanbod en productie te verduurzamen. Anderzijds moeten de ketenpartijen expliciet en transparant aangeven hoe zij de boer ondersteunen bij zijn / haar duurzaamheidsinspanningen (bijvoorbeeld via het geven van afzetzekerheid, spreiding risico's, eerlijke verdeling marges, etc.).

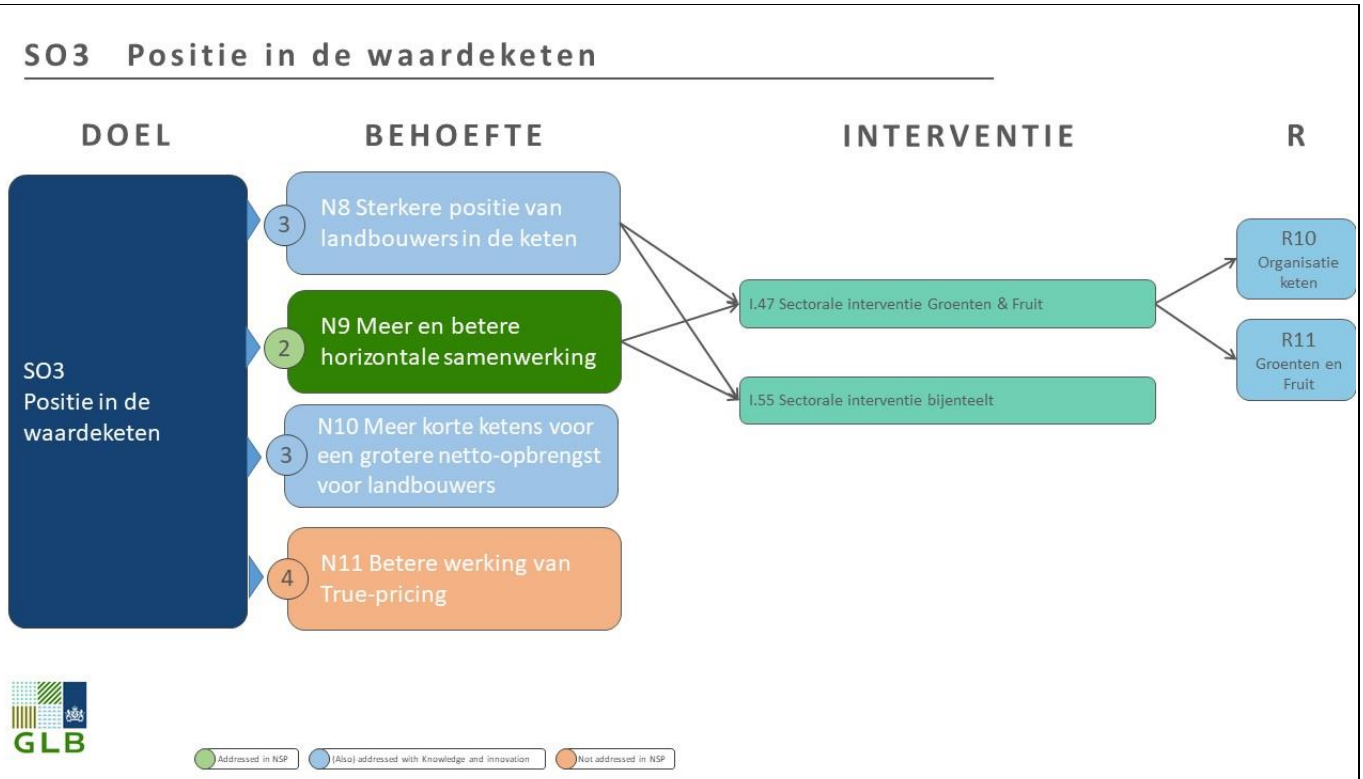
In de opdracht krijgen de partijen heldere kaders, grenzen en doelen mee, en daarbinnen kunnen ketenpartijen hun eigen creativiteit, kennis en kunde aanboren om impact te realiseren op de positie van de (ver)duurzame(nde) boer. Ketenpartijen moeten vervolgens zelf laten zien hoe hun acties bijdragen aan de verduurzamingsslag van de landbouw en aan het verdienvermogen van boeren die duurzaam (willen) produceren.

2.1.SO3.4 Interventielogica

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
Sectoral - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a)) - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ADVI1(47(1)(b)) - adviesdiensten en technische bijstand, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, aanpassing aan en matiging van klimaatverandering, de arbeidsvoorwaarden, werkgeversverplichtingen en gezondheid en veiligheid op het werk	I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ADVI1(47(1)(b))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	TRAINCO(47(1)(c)) - opleiding, met inbegrip van coaching en uitwisseling van beste praktijken, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, en aanpassing aan en matiging van de klimaatverandering, alsook het gebruik van georganiseerde handelsplatformen en de handel in grondstoffen op de spot- en termijnmarkten	I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRAINCO(47(1)(c))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ORGAN(47(1)(d)) - biologische of geïntegreerde productie	I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ORGAN(47(1)(d))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	TRANS(47(1)(e)) - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren	I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRANS(47(1)(e))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	PROMO(47(1)(f)) - afzetbevordering, communicatie en marketing, waaronder acties en activiteiten die in het bijzonder zijn gericht op het vergroten van het consumentenbewustzijn voor kwaliteitsregelingen van de Unie en het belang van gezonde eetgewoonten, en op de diversificatie en consolidatie van afzetmarkten	I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - PROMO(47(1)(f))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	QUAL(47(1)(g)) - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen	I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - QUAL(47(1)(g))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en	TRACE(47(1)(h)) - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name	I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

fruit	kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten	(SIG&F) - TRACE(47(1)(h))	
Sectoral - Groenten en fruit	CLIMA(47(1)(i)) - acties ter aanpassing aan en matiging van klimaatverandering	I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - CLIMA(47(1)(i))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	SETUP(47(2)(a)) - het opzetten, vullen en aanvullen van onderlinge fondsen door producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of op grond van artikel 67, lid 7, van deze verordening	I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - SETUP(47(2)(a))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	WITHD(47(2)(f)) - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren	I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - WITHD(47(2)(f))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	GREEN(47(2)(g)) - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken	I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - GREEN(47(2)(g))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	NOHAR(47(2)(h)) - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte	I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - NOHAR(47(2)(h))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	HARIN(47(2)(i)) - oogstverzekeringen die de inkomsten van de producenten helpen veiligstellen bij verliezen als gevolg van natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden, ziekten of plagen en er tegelijk voor zorgen dat de begunstigden de nodige risicopreventiemaatregelen nemen	I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - HARIN(47(2)(i))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	COACH(47(2)(j)) - coaching van andere producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of artikel 67, lid 7, van Verordening (EU) 2021/2115, of van individuele producenten	I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COACH(47(2)(j))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	3COUN(47(2)(k)) - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken	I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - 3COUN(47(2)(k))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	COMM(47(2)(l)) - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten	I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COMM(47(2)(l))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Producten van de bijenteelt	ADVIBEES(55(1)(a)) - adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties	I.55.1 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk	O.37. Aantal instandhoudings- of verbeteringsverrichtingen of -eenheden in de bijenteelt
Sectoral - Producten van de bijenteelt	COOPAPI(55(1)(e)) - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt	I.55.2 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's	O.37. Aantal instandhoudings- of verbeteringsverrichtingen of -eenheden in de bijenteelt

Overzicht

Sectorale Interventie Groente en Fruit en Sectorale Interventie Bijenteelt

Eén van de specifieke doelen van het GLB die de laatste jaren volop in de belangstelling staat in het Europese en nationale debat is het 'verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen' (specifiek doel c). Primaire producenten nemen over het algemeen een zwakke positie in de keten in. Om die positie te versterken geldt samenwerking tussen primaire producenten en in de keten als belangrijkste middel. Het GLB (de GMO-verordening) voorziet daarom voor (horizontale en verticale) samenwerkingsverbanden van boeren in een aantal uitzonderingen op de reguliere mededingingsregels. Die uitzonderingen zijn bij uitstek van toepassing op erkende producentenorganisaties. Erkende producentenorganisaties mogen zelfs prijsafspraken maken over de producten van hun leden voor zover die door de producentenorganisaties worden afgezet. Door samenwerking in producentenorganisaties kunnen boeren dus hun onderhandelingspositie versterken maar ook hun transactiekosten verbeteren.

Daarnaast kunnen producentenorganisaties boeren helpen hun afzetmogelijkheden te verbeteren door gezamenlijk in te zetten op meer marktgerichte productie (specifiek doel b) en beter in te spelen op maatschappelijke verwachtingen inzake (duurzaam) voedsel en gezondheid (specifiek doel i) maar ook bij verduurzaming van de productie door gezamenlijk in te zetten op bijvoorbeeld een efficiënter beheer van natuurlijke hulpbronnen (specifiek doel e) en risicobeheer (specifiek doel a). Producentenorganisaties kunnen een vehikel zijn voor vrijwel alle specifieke doelen van het GLB, met uitzondering van de specifieke doelen g (jonge boeren) en h (plattelandsgebieden), mits daartoe de producentenorganisaties beschikken over afdoende middelen.

Lidstaten hebben verschillende mogelijkheden om steun te verlenen aan producentenorganisaties:

1. In het kader van de interventie 'samenwerking' onder de tweede pijler kan steun worden verleend voor de oprichting en verdere ontwikkeling van producentenorganisaties maar ook voor diverse activiteiten van producentenorganisaties (artikel 71, lid 1, onderdeel d);
2. In het kader van de sectorale interventies onder de eerste pijler kan steun aan producentenorganisaties worden verleend voor het uitvoeren van operationele programma's bestaande uit acties die aan de GLB-doelen bijdragen (artikel 59 – 63).

Samenwerking in producentenorganisaties helpt producenten hun positie in de keten te verbeteren. Buiten de groenten- en fruitsector is het potentieel van de producentenorganisatie echter nog niet volledig

ontwikkeld. Nederland zal daarom een sectoraal programma Groente en Fruit indienen (financiering buiten het ELFPO om) en zal daarnaast beperkt (1,5 miljoen), maar wel actief, via de maatregel Samenwerking voor ketens, sectoren, gebieden steun beschikbaar stellen om mogelijk in de toekomst tot meer sectorale programma's te komen.

Samenwerking voor ketens, sectoren, gebieden en innovatie EIP

Uit de SWOT en behoefteanalyse komt naar voren dat de transitie van de landbouw naar duurzaamheid hét thema is voor het NSP. Om die transitie te kunnen laten slagen is het noodzakelijk dat de sector zelf het voortouw neemt en regie voert. Vooral georganiseerde of anderszins samenwerkende agrarische bedrijven hebben voldoende marktmacht om aan hun positie in de keten te werken en voldoende innovatiekracht om innovaties, nieuwe duurzame verdienmodellen of experimenten succesvol vorm te geven. Vandaar dat innovatie en ontwikkeling in groepen van ondernemers met andere belangrijke actoren wordt gestimuleerd aan de hand van onder meer de transitiethema's duurzame toegevoegde waardeketens, Innovatieve digitalisering, gebiedsgerichte pilots, Sectorale initiatieven en Managementmaatregelen rond ammoniakemissie.

Landbouwers ontwikkelen samen met kennispartners, toeleverende / verwerkende agro-industrie, veredelaars, verslogistiek en/of andere partners): technische innovaties, nieuwe product-markt-combinaties, sociale innovaties enz).

Kennisverspreiding en informatie

Participeren in innovatietrajecten of in samenwerkingsverbanden die inzetten op verbeterde marktpositie, vergen nieuwe kennis en vaardigheden, die een agrariër in de gangbare vakopleidingen, met accent op agronomie, niet heeft opgedaan. Denk aan marketing en onderhandelingsvaardigheden, ICT-kennis, octrooi- en IPO-kennis, kennis van mededingingsrecht of consumentengedrag. De echte veranderingen in de landbouw gebeuren door de beslissingen die aan de keukentafel of op het boerenerf genomen worden en vervolgens - met collega's – worden vertaald in een innovatie of samenwerking. Ondersteuning in de vorm van coaching en adviezen is daarbij essentieel. Het Agrarisch Kennis- en Innovatie Systeem (AKIS) en het nieuwe GLB-netwerk en digitalisering zijn ondersteunend bij deze modernisering. Bedrijfsmodernisering kan de positie van de landbouwer in de waardeketen verbeteren.

De sectorale interventie Groenten & Fruit draagt aanzienlijk bij aan het verbeteren van de positie van de primaire sector groenten en fruit in de waardeketen. De volgende sectorale doelstellingen staan er mee in verband: productieplanning, concentratie van het aanbod, verbetering van het concurrentievermogen, onderzoek & ontwikkeling, afzetbevordering en marketing en crisispreventie en risicobeheer. Nederland heeft dan ook een groot aantal interventietypen opengesteld om de rol van producentenorganisaties in de keten te versterken.

Daaronder vallen interventies om product stromen te bundelen, zoals investeringen in sorteer-en verpakcentra en distributiecentra. De verticale samenwerking in de keten kan versterkt worden, maar ook de horizontale samenwerking in de keten door fusies, overnames of door de oprichting van unies van producentenorganisaties. ICT-toepassingen ten behoeve van voorraadbeheer en distributie door de keten dragen bij aan dit doel. Dat geldt eveneens voor de automatisering van de teelt door oogstrobots, plukrobots, telen op afstand en technieken die leiden tot meer efficiëntie bij producenten.

2.1 SO3 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

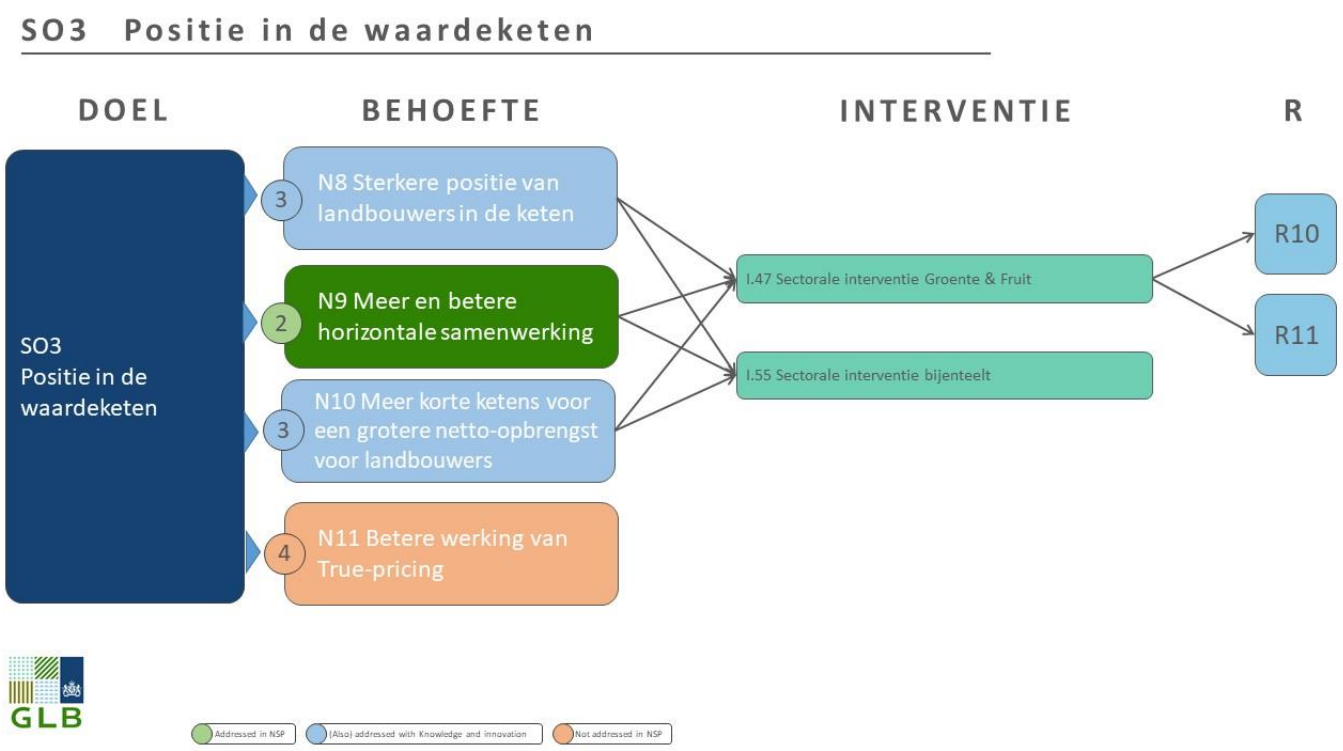
2.1 SO3.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**

R.10 [CU PR] **- Betere organisatie van de voorzieningsketen** Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen	3,24 %
R.11/Groenten en fruit - Concentratie van het aanbod Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren	23,88 %

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In bovenstaand overzicht staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.2.

2.1 SO3 9 Motivering van de financiële toewijzing

Het budget voor het sectorale programma Groente en Fruit en voor de bijenteelt is conform de EU-vereisten.

2.1.SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen

2.1.SO4.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO4.1.1 Sterke punten

- Veel mogelijkheden voor klimaatadaptatie en -mitigatie
- Publiek-private samenwerking om klimaatopties toe te passen die in te passen zijn in de bedrijfsvoering
- Kennis om te innoveren
- Initiatieven van ketenpartijen

2.1.SO4.1.2 Zwakke punten

- Goedkope fossiele brandstoffen vertragen transitie
- Toepassing van wind- en zonne-energie is nog afhankelijk van subsidies
- Uitstoot broeikasgassen relatief hoog
- Teelt biomassa kan niet concurreren met teelt akkerbouwgewassen
- Belemmeringen op het vlak van afval- en mestwetgeving staan hergebruik van stoffen in de weg

2.1.SO4.1.3 Kansen

- (Onderzoek naar) nieuwe en innovatieve bedrijfssystemen (bijvoorbeeld niet-kerende grondbewerking en andere teeltsystemen)
- (Onderzoek naar) energiebesparing op boerenbedrijven en in de keten (duurzaamheidsprogramma's)
- Initiatieven van het bedrijfsleven
- Koploper worden in klimaat-neutrale land- en tuinbouw

2.1.SO4.1.4 Bedreigingen

- Business as usual in beleid en praktijk
- Toenemende concurrentie om de grond (ruimteclaims)
- Doorgaande klimaatverandering, met gevolgen als droogte, wateroverlast, hagelschade
- Verzilting van het grond- en oppervlaktewater

2.1.SO4.1.5 Andere opmerkingen

Klimaatverandering wordt veroorzaakt door de uitstoot van broeikasgassen. Voor matiging van de klimaatverandering is het noodzakelijk dat die uitstoot afneemt. In de SWOT (p. 54, 71) wordt gerefereerd aan de doelen voor de agrarische sector die in het Klimaatakkoord opgenomen zijn. De Nederlandse agrarische sector heeft in de afgelopen jaren al veel inspanningen verricht om de uitstoot van broeikasgassen en de milieubelasting door andere stoffen (zoals stikstof, fosfaat en andere stoffen die milieudruk kunnen veroorzaken – bijvoorbeeld gewasbeschermingsmiddelen -) te verminderen. De uitstoot/ milieubelasting per eenheid opgeleverd product is in Nederland gemiddeld genomen – in vergelijking tot de productie van agrarische producten in andere landen – laag. Maar de (zeer) hoge productie in Nederland zorgt ervoor dat de uitstoot/de (lokale) milieudruk in zijn totaliteit (zeker in de nabijheid van stikstofgevoelige natuurgebieden) te hoog is en de waterkwaliteit lang niet overal aan gestelde normen voldoet. De sector moet de emissie van broeikasgassen en het verlies van andere milieu belastende stoffen dan ook nog verder verminderen.

Als N12 is dan ook onder meer geïdentificeerd "Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging", met als aspecten/onderdelen van deze need:

* vermindering *emissies* vanuit veehouderij
* verbetering van de *bodemkwaliteit*
* *voorkomen verspilling* landbouwproducten in productie, oogst en naoogst fase
* *brongerichte aanpak*, door managementmaatregelen (fokkerij, aanpassing voeding).

Daarnaast zorgt de bodemdaling in Nederland, met name de bodemdaling in de veen(weide)gebieden, voor doorgaande veenoxidatie en daarmee voor het vrijkomen van broeikasgassen. Deze bodemdaling wordt onder meer veroorzaakt door het waterpeilbeheer: een (relatief) lage waterstand – van belang voor de agrarische productie – zorgt voor de verdergaande veenoxidatie en steeds verder gaande bodemdaling. Ook bewerking van het veen, bijvoorbeeld ploegen of scheuren, zorgt voor versnelde oxidatie van het veen (waarbij broeikasgassen vrijkomen) en verdere inklinking en dus bodemdaling. Ook dit probleem moet aangepakt en is eveneens onderdeel van N12 "Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging", met als specifiek aspect/onderdeel:

* *vermindering verdroging* en/of mitigerende maatregelen.

Ook vergroting van de CO2 vastlegging is een mogelijkheid tot matiging van klimaatverandering en is daarom eveneens in N12 opgenomen "Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging". Aspecten/onderdelen van de need 'grotere koolstofvastlegging' zijn

* *vastlegging van koolstof* in bomen, struiken en planten (aanplant bomen, aanleg landschapselementen als struiken/houtachtige elementen op landbouwgrond, agro forestry)
* Vergroting van de het gehalte aan organische stoffen, waaronder CO2, in de *bodem* / vastlegging van organische stoffen (waaronder koolstof) in de bodem

Aanpassing aan klimaatverandering (klimaatadaptatie) is voor Nederland een belangrijk aandachtspunt, gelet op de ligging van Nederland (grote delen van het land bevinden zich onder de huidige zeespiegel), de toenemende verzilting van water in kustgebieden, zakkend grondwaterpeil en grondverdichting en de toenemende, zich afwisselende, perioden van langdurige extreme droogte en zware regelval (en dus de sterk wisselende waterkwantiteit). Maar ook gelet op de gevolgen van klimaatverandering voor bijvoorbeeld landbouwhuisdieren (toename van hittestress). In 2020 heeft Nederland het Actieplan klimaatadaptatie opgesteld. Uitvoering van het actieplan moet er toe leiden dat in 2030 alle ondernemers in de land- en tuinbouw voorbereid zijn om duurzaam en effectief te kunnen omgaan met de veranderingen in het klimaat. Het gaat bv. om verzilting, een zakkend grondwaterpeil, te veel of juist te weinig water.

Als N13 is benoemd "Klimaatadaptatie, lagere ecologische en economische schade en waterkwantiteit". Aspecten/onderdelen van deze need zijn:

* Ondersteuning ondernemers in de land- en tuinbouw om duurzaam en effectief om te kunnen *omgaan met de veranderingen* in het klimaat om economische en ecologische schade te voorkomen
* Robuustere *watersystemen*: inrichting en verbeteren regionale waterhuishoudkundige structuur (incl. freatisch grondwater) die bestand is tegen de (nieuwe) weersextremen, en zeespiegelstijging, waardoor het water kan verzilten.
* Ontwikkeling van *vernieuwende vormen van landbouw* / aanpassing van remmende wet- en regelgeving / ontwikkeling van perspectief door ontwikkeling verdienmodellen
* meer *gebiedsgerichte en integrale aanpak* van de problematiek
* Bijdragen van boeren aan een publiek gevraagde inzet t.b.v. *waterkwantiteit,* waaronder spaarzaam omgaan met zoet water en bescherming van (freatisch) grondwater in tijden van droogte, maar ook om een bijdrage te leveren t.a.v. het vasthouden en bufferen van water i.r.t. de waterhuishouding van NL (robuustere watersystemen op bedrijfsniveau).

Nederland zet breed in op de omslag naar duurzame landbouw inclusief biologische landbouw. In de transitie naar kringlooplandbouw wordt de biologische landbouw gezien als één van de mogelijke duurzame productiemethoden. Met biologische landbouw wordt bijgedragen aan de opgaven op het gebied van klimaat, water, stikstof, biodiversiteit en dierenwelzijn. Het Nederlandse actieplan voor de biologische productie en consumptie wordt najaar2022 opgeleverd. De ambitie is om zowel het biologisch areaal te vergroten als ook de marktvraag toe te laten nemen. Er is een precaire balans tussen vraag en aanbod. Boeren en tuinders die willen omschakelen naar biologische landbouw kunnen al gebruik maken van diverse instrumenten, bijvoorbeeld via het GLB, en het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw.

Het stimuleren van duurzame energie (zon, wind, water, inzet restafval uit onder meer agrarische productie als biomassa) krijgt in Nederland veel aandacht. Er zijn 30 energieregio's aangewezen, waarin overheden, inwoners, bedrijfsleven, netbeheerders en maatschappelijke organisaties samenwerken. Er is onderzocht waar en hoe het best duurzame elektriciteit opgewekt kan worden en welke warmtebronnen te gebruiken zijn. Ieder energieregio heeft een zogenaamde Regionale Energie Strategie opgesteld. Er bestaan veel lokale, regionale en landelijke subsidieregelingen die burgers en bedrijven – ook agrarische bedrijven - stimuleren om tot duurzame energie te komen en energiebesparing mogelijk maken.

N.14 "Opwekken duurzame energie en energiebesparing" is desondanks ook een binnen het GLB geïdentificeerde behoefte, mede gelet op de oorlog in de Oekraïne en de daarmee samenhangende problematiek rond 'energie'.

2.1.SO4.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.14	Opwekken duurzame energie en energiebesparing	Categorie 2	Ja

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

N.12: De uitdagingen op het gebied van klimaatmitigatie zijn zeer groot en prioritair. Tussen 1990 en 2016 is de uitstoot van broeikasgassen door de landbouwsector in totaal met ruim 18% afgenomen, maar neemt sinds 2012 weer licht toe. Het aandeel van de land- en tuinbouw in de totale broeikasgasemissies in Nederland ligt de laatste 10 tot 15 jaar rond de 12 à 14%.

Met uitzondering van gesloten systemen zoals in de glastuinbouw, heeft landbouwproductie te maken met 'verliezen naar de omgeving', zoals de SWOT aangeeft, en 'lijkt de grens aan wat technisch realiseerbaar is aan reductie van milieubelasting te zijn bereikt'. Voor veenweidegebieden geldt een specifiek opgave als het gaat om uitstoot van broeikasgassen. Door de doorgaande ontwatering, en daardoor bodemdaling, neemt de uitstoot van CO2 als gevolg van de oxidatie van het veen nog steeds toe.

Het Nationale Klimaatakkoord van 28 juni 2019 bevat een pakket maatregelen dat er voor moet zorgen dat in 2030 de uitstoot van broeikasgassen in Nederland met 49% is verminderd ten opzichte van 1990. Voor de sector landbouw (inclusief glastuinbouw) en landgebruik betekent dit een reductiedoel van 6 megaton CO2eq emissie.

In het klimaatakkoord staat ook dat rijk en provincies in overleg met de sector de opgave voor broeikasgasreductie (en verduurzaming in het algemeen) van de varkenshouderij integreren in het

Nationaal Strategisch Plan (p.138). Dit geldt ook voor de aanpak in veenweidegebieden. De doelstelling is om met het ondersteunen van investeringen in integraal emissiearme stallen, het verminderen van varkens en jongvee, inclusief de stoppersregeling circa1,1 Mton minder uitstoot te hebben. Deze interventies worden echter maar ten dele uit het GLB betaald. Dit is toegelicht in Hoofdstuk 3.1.3. Daarnaast wordt een grote bijdrage verwacht door het ondersteunen van het verhogen van het waterpeil in de veenweidegebieden (kustvlakveen). Voor uitstoot door veehouderij is in het Klimaatakkoord de doelstelling opgenomen van 1,2-2,7 Mton CO2-equivalenten, waarvan ten minste 1 Mton Co2-equivalenten aan emissiereductie methaan. Jaarlijks wordt de voortgang via de Klimaat en Energieverkenning (KEV) gemonitord.

N.13: Een hoge urgentie. Het tekort aan voldoende zoet water (2018 en voorjaar 2020) leidt tot schade. Door het tekort wordt het ook moeilijker om KRW-doelstellingen te halen in 2027. De eindrapportage van beleidstafel droogte (2019) geeft aan dat de totale kwantificeerbare economische schade van de droogte van 2018 voor de landbouw en natuur tussen € 820 en € 1.900 mln. ligt. Door de klimaatverandering, zeespiegelstijging en het intensieve bodemgebruik in de landbouw worden steeds grotere stukken landbouwgrond in ons land geconfronteerd met wateroverlast, droogte, verzilting, zakkend grondwaterpeil en bodemverdichting. Droogte komt vaker voor en speelt in Nederland met name op de Hoge Zandgronden (Midden-, Zuid- en Oost-Nederland) en in de Zuidwestelijke Delta.

De risico's van droogte zijn het meest uitgesproken voor de landbouwketen en natuur. De economisch nadelige effecten op landbouwketen zijn € 820 - 1.400 mln. en op natuur € 500 mln. ('Rapport Economische schade door droogte in 2018', Ecorys, 2019). Nationale en regionale budgetten zijn beperkt. Het budget dat overheden op dit moment voor waterkwantiteit kunnen inzetten is bedoeld voor investeringen door overheden zelf (waterschappen e.d.). Voor ondersteuning van individuele boeren om hun eigen land aan te passen zijn andere fondsen nodig. Via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW) is hier beperkt budget voor.

N.14: Opwekking van duurzame energie en energiebesparing is urgent. In 2016 had de Nederlandse land- en tuinbouw (inclusief bosbouw) een aandeel van 4,3% in de nationale productie van duurzame energie. Het gaat daarbij onder meer om windenergie, zonne-energie en energie uit biomassa (biodiesel, biogas en bio-ethanol). Met name na 2005 is de productie van duurzame energie door de land- en bosbouw in een versnelling gekomen, al is het aandeel nog relatief gering. Landelijk, provinciaal en gemeentelijk wordt er al veel beleid uitgevoerd en er zijn veel subsidieregelingen voor burgers, agrarische bedrijven en andere aanvragers op het platteland om de energietransitie te maken (SDE++, RES-gelden, klimaatenveloppe, topsectorenbeleid, VAMIL/MIA (fiscale maatregelen), garantie- en leningfaciliteiten bij Invest.nl en Groenfonds etc.). Vanwege de recente ontwikkelingen in Oekraïne wordt ook in het GLB aandacht besteed aan de mogelijkheden voor de agrarische sector om energie te besparen of duurzame energie te produceren of aanpassingen in stallen of management te doen die dit mogelijk maken.

2.1.SO4.3 Identificatie van de relevante (elementen van) nationale plannen die voortvloeien uit de in bijlage XI bij de VSP bedoelde wetgevingsinstrumenten waarmee rekening is gehouden in de behoefebeoordeling van het GLB-plan voor deze specifieke doelstelling

- **Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen**
- **Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG**
- **Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, tot wijziging van Richtlijn 94/22/EG, Richtlijn 98/70/EG, Richtlijn 2009/31/EG, Verordening (EG) nr. 663/2009, Verordening (EG) nr. 715/2009, Richtlijn 2009/73/EG, Richtlijn 2009/119/EG van de Raad, Richtlijn 2010/31/EU, Richtlijn 2012/27/EU, Richtlijn 2013/30/EU en Richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 525/2013**

Het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) geeft formeel invulling aan de Governance-verordening, maar daarnaast zijn ook Europese doelstellingen voor emissiereducties (LULUCF- en ESR-verordening), energie-efficiëntie (EED) en hernieuwbare energie (RED) opgenomen. De EED-richtlijn bevat doelstellingen, definities, basisprincipes en verplichtingen voor energie-efficiëntie. De RED-richtlijn bevat definities, basisprincipes, verplichtingen en streefcijfers voor de bevordering van energieverbruik uit hernieuwbare bronnen. Het INEK is in belangrijke mate gebaseerd op het Klimaatakkoord uit 2019.

Voor het EU-doel van 32% hernieuwbare energie in 2030 acht de EU een bijdrage van 26% van Nederland redelijk. Zelf zet Nederland in op 27% hernieuwbare energie in 2030. Volgens de KEV-raming van 2021 (Klimaat- en Energieverkenning) zal een realisatie van 26,3% in 2030 realistisch zijn. Het Planbureau voor de Leefomgeving benadrukt dat om het doel met meer zekerheid te halen, eventuele beleidsaanpassingen tijdig ingezet moeten worden.

De maatregelen voor de landbouwsector om te voldoen aan de EED- en RED-doelstellingen zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord. In de glastuinbouw kunnen emissies omlaag door energiebesparing, het opwekken van duurzame energie, het gebruik van restwarmte en door derden geleverde CO2. Verder wordt de inzet van biomassa steeds belangrijker voor verduurzaming van de economie en het realiseren van een klimaatneutraal 2050. Biomassa kan worden gebruikt als energiebron in klimaatsectoren, in de landbouw is biomassa belangrijk voor onder andere bodemvruchtbaarheid en de koolstofvoorraad in de bodem. Een voorbeeld van de stimulering van productie van hernieuwbare energie is de SDE++ (Stimuleringsregeling Duurzame Energie). Naast duurzame energie komen ook andere CO2-reducerende technieken in aanmerking voor subsidie. Monitoring van het INEK en de doelen van de EED- en RED-richtlijn vindt plaats via de KEV van het PBL.

In het kader van de Europese Energie-Unie is de nationale strategie in het Klimaatakkoord vastgesteld om langetermijn-reductiedoelstellingen te halen. Conform het Klimaatakkoord geeft het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES) richtlijnen voor een integrale, sectoroverstijgende aanpak. In de 30 RES-regio's dragen decentrale overheden de verantwoordelijkheid om via hun Energiestrategie 35TWh aan hernieuwbare energie op te wekken in 2030, rekening houdend met de ruimtelijke inpassing, systeemefficiëntie en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Daarbij is samenwerking gezocht met maatschappelijke partners, netbeheerders, het bedrijfsleven en bewoners, om tot regionaal gedragen keuzes te komen. Naar verwachting zal dit worden mee genomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (coalitieakkoord 2021-2025).

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft drie richtinggevende kaders mee die opgenomen zijn in de handreiking RES. Daarvan zijn er twee relevant voor landbouw en natuur. Als eerste wordt er bij grootschalige clustering aandacht gevraagd voor natuurinclusief ontwerp en beheer bij duurzame energieprojecten. Op die manier wordt verstoring of aantasting van de natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk voorkomen. Als tweede heeft opwekking van hernieuwbare energie middels zonnecellen de voorkeur boven andere vormen en geldt dan ook als leidraad in de regionale afweging. In de landbouw kan zonne-energie bijvoorbeeld worden opgewekt door het aanleggen van zonnepanelen op bedrijfsgebouwen. Locatiekeuze en het landschap zijn daarbij heel belangrijk. Met de zonneladder is een afwegingskader gemaakt voor de aanleg van zonnevelden op landbouwgrond. In het NSP is hiervoor ook een conditionaliteit opgenomen. Het Planbureau voor de Leefomgeving monitort de voortgang van de RES'en. Hier wordt onder andere aandacht besteed aan natuurinclusiviteit en de nationale en regionale effecten van de RES-plannen op landschap, natuur- en landbouwgronden.

- **Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid**

De KRW stelt als hoofddoel dat water een goede ecologische toestand bereikt, waarbij gewenste waterplanten en -dieren voorkomen. In het kader daarvan is iedere lidstaat verplicht de nodige

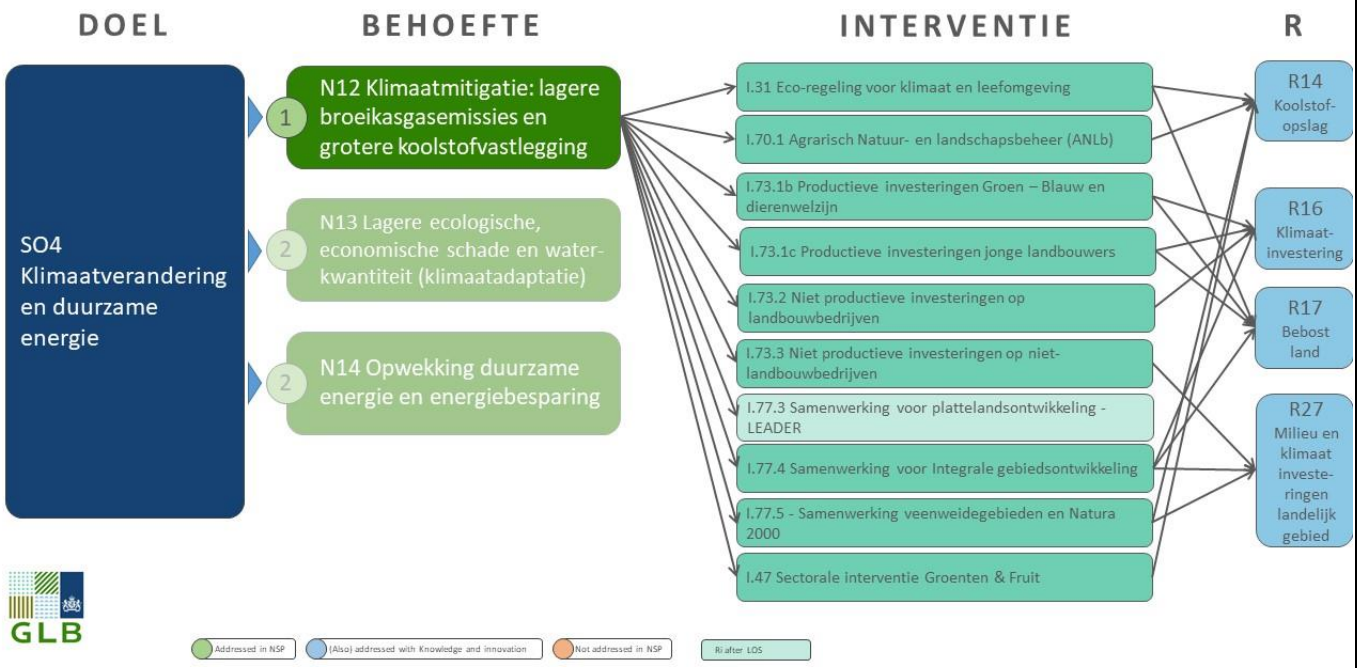
maatregelen te nemen om een goede chemische en ecologische toestand voor alle Europese wateren te realiseren. Daarnaast stelt de KRW ook eisen aan grondwaterlichamen. Er zijn Europese milieukwaliteitseisen voor nitraat en bestrijdingsmiddelen vastgesteld. Voor een aantal andere stoffen zijn aanvullend nationaal drempelwaarden voor de grondwaterkwaliteit vastgesteld. Voor de grondwaterkwantiteit geldt de algemene eis dat er evenwicht is tussen onttrekking en aanvulling en zijn overige aspecten uitgewerkt in nationale doelen. Verder mag zowel kwaliteit als kwantiteit geen belemmering zijn voor het behalen van doelen voor drinkwater, oppervlaktewaterlichamen en grondwaterafankelijke natuurgebieden. In een aantal gebieden is de grondwatertoestand ontoereikend (https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2021/03/18/2-ontwerp-stroomgebiedsbeheerplannen-2022-2027**)**

2.1.SO4.4 Interventielogica

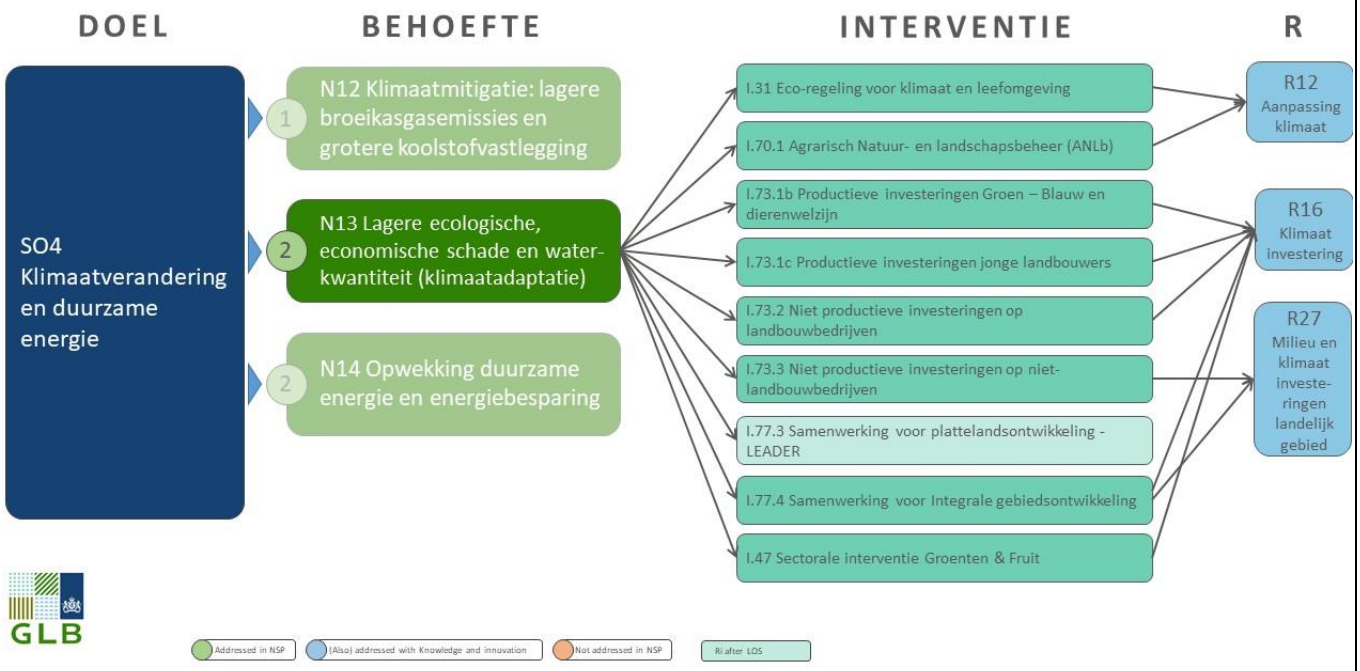
Vorm van interventie	**Soort interventie**	**Interventiecode (LS) - Naam**	**Gemeenschappelijke outputindicator**
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn	I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden waarvoor ecoregelingen gelden
Sectoral - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a)) - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	CLIMA(47(1)(i)) - acties ter aanpassing aan en matiging van klimaatverandering	I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - CLIMA(47(1)(i))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	ENVCLIM(70) - Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen	I.70.1 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)	O.14. Aantal hectaren (met uitzondering van bosbouw) en aantal andere eenheden vallend onder milieu- of klimaatgerelateerde verbintenissen die verder gaan dan de verplichte vereisten
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.2 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	O.23. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsverrichtingen of -eenheden buiten de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.3 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.4 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.5 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)

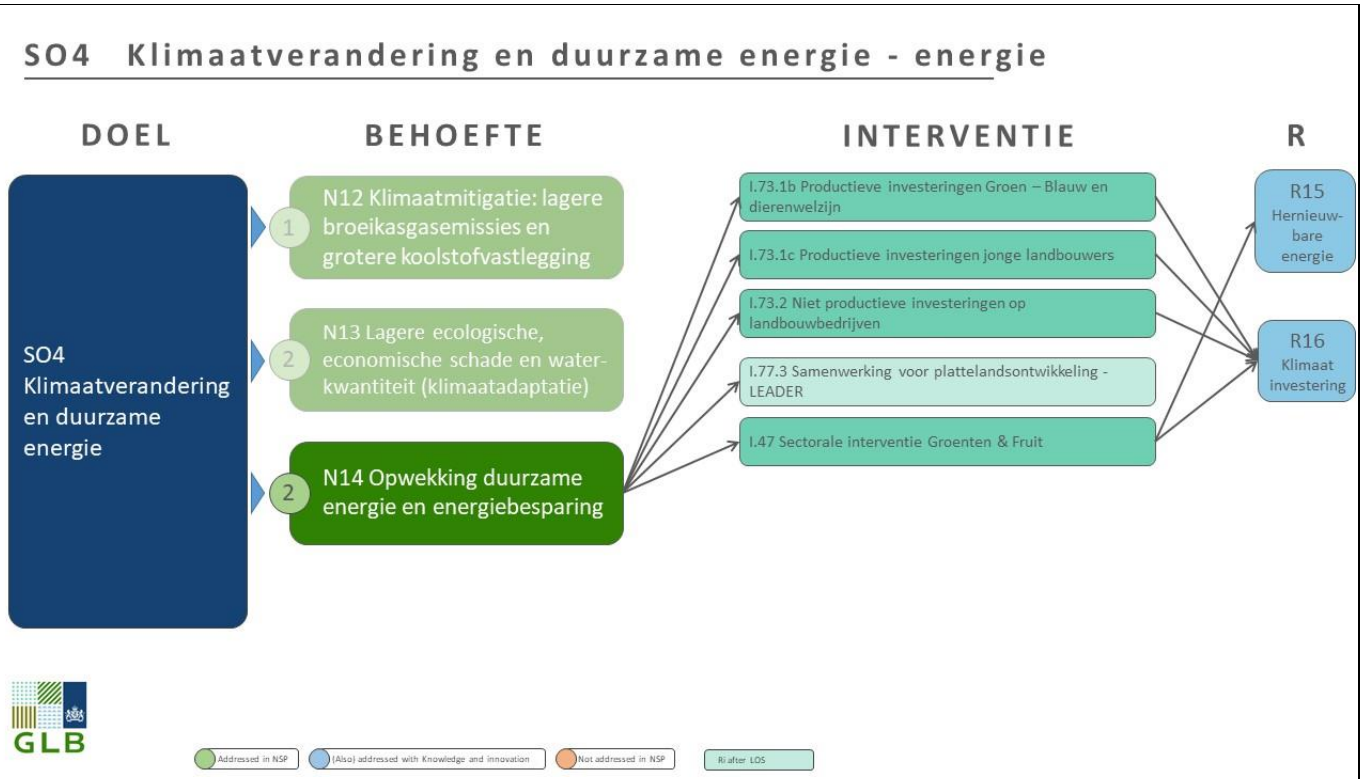
Overzicht

SO4 Klimaatverandering en duurzame energie - mitigatie

SO4 Klimaatverandering en duurzame energie - adaptatie

Om een klimaatvriendelijkere en meer duurzame landbouw tot stand te kunnen brengen, is het belangrijk om boeren te ondersteunen bij deze transitie, passend bij het bedrijf en de omgeving. Om de doelen bij de groenblauwe architectuur (inclusief S05 en S06) te bereiken is één interventiestrategie ontwikkeld.

Belangrijke activiteiten voor klimaatmitigatie en -adaptie zijn het verhogen van het waterpeil in veengronden en maatregelen om koolstof vast te leggen in de bodem, het verbeteren van de sponswerking van de bodem, met name op hoge zandgronden, en het stimuleren van een minder intensieve landbouw. De interventies die bijdragen aan het realiseren van de doelen zijn de conditionaliteiten voor de basisbetaling, de eco-regeling, het ANLb, productieve en niet-productieve investeringen, en het bevorderen van kennis en gebiedsgerichte samenwerking. Voor het verhogen van het waterpeil in de veenweiden zijn de interventies nog niet helemaal uitgewerkt. Daarom ondersteunen we gebiedsprocessen met als doel om het waterpeil te verhogen en landbouw te extensiveren. Dit willen we ondersteunen door met inzet van art. 77 samenwerking te faciliteren, boeren te compenseren voor verminderde opbrengsten en noodzakelijke investeringen als gevolg van deze aanpak te subsidiëren. Mogelijk wordt dit verder ontwikkeld met inzet van de grondgebonden subsidies, waaronder wellicht een nu nog niet geprogrammeerde vergoeding voor gebiedsspecifieke nadelen.

De inzet loopt langs twee sporen, met een nationale, meer generieke aanpak (met regionale gebiedsgerichte accenten) langs de weg van conditionaliteiten en vooral de eco-regeling. Met name de GLMC blijvend grasland, veenweide en wetlands en gewasrotatie zijn hier van belang. Bij de ecoregeling gaat het over activiteiten die landelijk inzetbaar zijn, zoals diepwortellende gewassen (rustgewassen), vanggewassen, jaarrond groen, niet-kerende grondbewerking, precisielandbouw, het bevorderen van natte teelten en landschapselementen (houtopstanden). Tevens zetten we risicobeheer in, de brede weersverzekering. Daarnaast is het mogelijk gemaakt om een bedrijfsduurzaamheidsplan op te stellen, waar de effecten op klimaat van de boerenbedrijfsvoering worden meegewogen. Zo kunnen alle boeren in Nederland een bijdrage leveren aan de klimaatdoelstellingen.

Het tweede spoor is de gebiedsgerichte aanpak. Binnen het ANLb zijn nieuwe gebieden aangewezen voor klimaat en water, waar activiteiten die klimaatadaptie bevorderen kunnen worden ingezet. Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen projecten op. De lopende

gebiedsprocessen hebben als doel om peilverhoging op 20.000 ha landbouwgrond te realiseren. Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 'het houden aan het peilbesluit' ingevoerd. Daarnaast wordt aanvullende inzet onderzocht. Dit kan bijvoorbeeld gepaard gaan met de inzet van artikel 22.2, een regionaal gedifferentieerde basisbetaling. Omdat hiervoor kaartmateriaal moet worden ontwikkeld, wordt deze aanvullende inzet niet voor 2024 ingevoerd.

Productieve en niet-productieve investeringen worden ingezet voor bijvoorbeeld het tegengaan van emissie uit bedrijfsgebouwen, het aanleggen van stuwtjes, waterbekkens, houtopstanden en precisielandbouw. Kleinere investeringen ten behoeve van grondgebonden activiteiten maken tevens onderdeel uit van het onderdeel samenwerking ter versterking van de grondgebonden GBA-structuur. Daarnaast kunnen boeren gesteund worden met subsidie op investeringen die bijdragen aan het minder afhankelijk worden van inputs en energie. Gezien de actuele situatie in Oekraïne heeft dit extra prioriteit gekregen. In de uitwerking zullen subsidies vanuit het GLB complementair worden ingezet ten aanzien van de andere nationale subsidieregelingen. Zo zouden stalaanpassingen die nodig zijn om de efficiëntie van het produceren van biogas te verhogen uit het GLB kunnen worden gefinancierd en de biogas installatie zelf vanuit nationale regelingen zoals de SDE++ regeling.

Het belang van de thema's klimaat, natuur en milieu maakt dat LEADER ook wordt ingezet voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids)organisaties, (landbouw)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving op deze thema's willen verbeteren. Aangezien er bij klimaatadaptie een sterk verband is met het specifieke doel water, levert tevens de gebiedsgerichte samenwerking water een bijdrage aan dit doel.

Bij de sectorale interventie groenten en fruit wordt de gelijknamige sectorale doelstelling CLIMA ingezet om bij te dragen aan de matiging van en aanpassing van de klimaatverandering. Voor deze doelstelling zijn de interventietypen INVRE, ADVI1, TRAINCO en CLIMA opengesteld.

Hiermee wordt onder andere het gebruik van duurzame energie in de vorm van zonnepanelen, zonnecollectoren, windmolens en aardwarmte gestimuleerd. De producentenorganisaties kunnen energiebesparende technieken (energieopslag, warmtepompen) gaan toepassen en investeren in gesloten en semi-gesloten kassystemen.

2.1 SO4 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

2.1 SO4.7 Plant u een GLB-bijdrage aan het LIFE-programma (alleen voor SD4, SD5, SD6)

: **Nee**

2.1 SO4.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

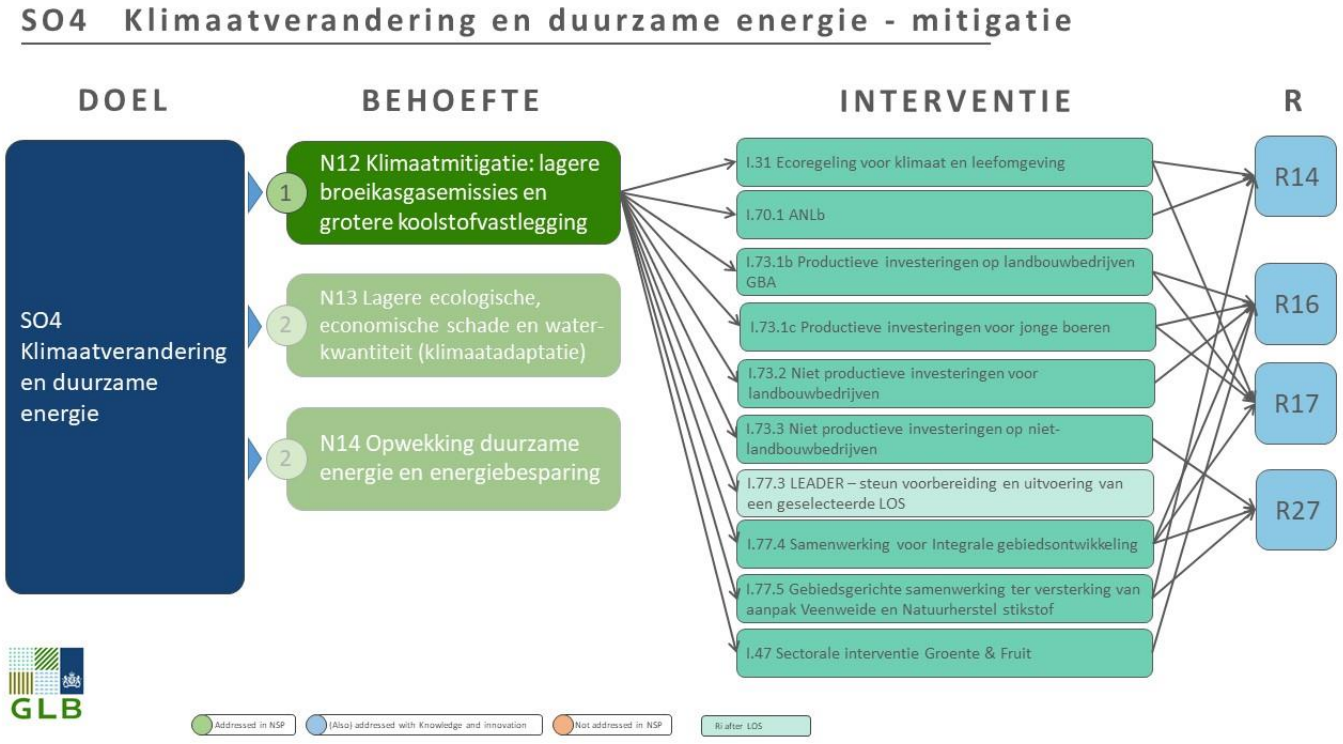
Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

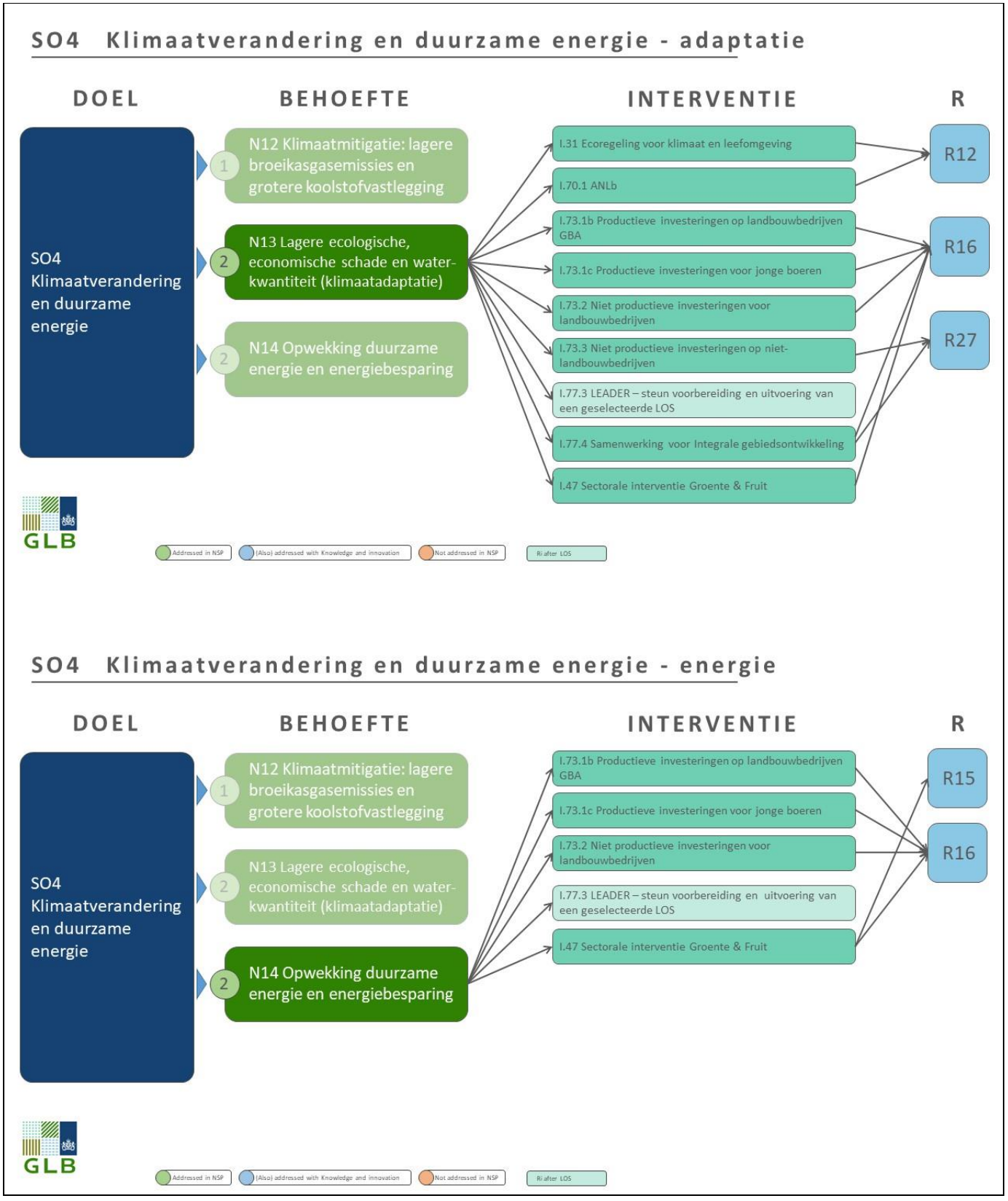
Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**
R.12 - Aanpassing aan klimaatverandering Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de aanpassing aan het klimaat	64,15 %
R.14 PR - Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te beperken, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)	64,18 %
R.15 CU - Hernieuwbare energie uit landbouw, bosbouw en andere hernieuwbare bronnen Ondersteunde investeringen in productiecapaciteit voor hernieuwbare energie, onder meer uit biologische bronnen (in MW)	1,00 MW
R.16 CU - Klimaatgerelateerde investeringen Percentage landbouwbedrijven dat GLB-	3,62 %

investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen	
R.17 CU PR - Bebost land Areaal met steun voor bebossing en herstel van boslandbouw, met inbegrip van uitsplitsing	40.000,00 ha
R.27 CU - Milieu-/klimaatgerelateerde prestaties door investering in landelijke gebieden Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid en matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden	650,00

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In onderstaande overzichten staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

2.1 SO4 9 Motivering van de financiële toewijzing

Voor de ecoregeling wordt 25% van het Nederlandse deel van het ELGF budget (na overheveling) uitgetrokken in 2023, oplopend tot ongeveer 30% in 2027 (met toenemende overheveling). Hierdoor blijft het budget nagenoeg gelijk.

Het rapport van Baayen et al (2021) (zie 2.1.) laat zien hoe de GLB-middelen zo kunnen worden ingezet dat met die middelen -ook gelet op andere instrumenten- zo veel mogelijk doelen kunnen worden gerealiseerd. Eén van de kernbevindingen was om een aanzienlijke overheveling van pijler 1 naar pijler 2 noodzakelijk is om een gebiedsgerichte aanpak te financieren. Daarom is er gekozen voor een

stapsgewijze verhoging van de overheveling van 15% naar 30% (2028). Met deze oplopende overheveling zijn financiën toegewezen aan ANLb, samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling en samenwerking Veenweide/N2000. Het budget van ANLb loopt op ten behoeve van een uitbreiding van ANLb en is op basis van de allocatie in POP3. Een belangrijk deel van het budget is toegewezen aan de nieuwe interventie samenwerking Veenweide/N2000 gezien het belang voor klimaatmitigatie.

De budgetten voor de verschillende investeringsinterventies zijn op basis van ervaringscijfers en beschikbare cofinanciering.
Het budget voor het sectorale programma Groente en Fruit is conform de EU-vereisten.

Het budget voor Leader zal worden toegewezen als de Lokale Ontwikkelingsstrategieën gereed zijn.

2.1.SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen

2.1.SO5.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO5.1.1 Sterke punten

- Efficiënte productie per eenheid product
- Milieudruk grond en oppervlaktewater met gewasbeschermingsmiddelen, stikstof en fosfaat is stabiel tot afgenomen
- Initiatieven in sector en keten om milieubelasting door productie terug te brengen
- Veel kennis in sectoren en ketens om de milieubelasting van natuurlijke hulpbronnen te verminderen
- Samenwerking tussen diverse partijen in de keten om te werken aan verduurzaming

2.1.SO5.1.2 Zwakke punten

- Nog niet alle milieudoelstellingen zijn gehaald, vergt ook nog veel inspanning
- Ook het voldoen aan de waterkwaliteitsdoelen voor grond- en oppervlaktewater vergt nog veel inspanning
- Te veel focus op enkelvoudige doelstellingen
- Te weinig aandacht voor het systeem en de onderlinge afhankelijkheden
- Grens aan wat technisch haalbaar is aan verminderen
- Milieubelasting lijkt op sommige punten bereikt, gesloten systemen uitgezonderd
- Verschillende milieuproblemen zijn meer gebaat bij een regionale aanpak dan bij de huidige generieke aanpak
- Kosten verduurzaming niet altijd uit de markt te halen

2.1.SO5.1.3 Kansen

- Ontwikkeling van nieuwe technieken en landbouwsystemen
- Onderzoek en praktijk werken volop aan nieuwe bedrijfssystemen en innovaties voor verduurzaming
- Langzaam groeiende vraag naar duurzamer geproduceerde voedselproducten
- Visie Kringlooplandbouw biedt een wenkend perspectief voor systeemverandering en kan als katalysator werken

2.1.SO5.1.4 Bedreigingen

- Noodzaak tot aanpassing grondgebruik vanwege klimaatverandering
- Verzilting en verslemping groeiend probleem
- Waterbeheer een grotere uitdaging als gevolg meer droge jaren en meer piekbelasting
- Verharding maatschappelijke discussie landbouw
- Grote gevolgen van de rechterlijke uitspraak inzake het Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) en de aanvullende wetgeving

2.1.SO5.1.5 Andere opmerkingen

Dit specifiek doel richt zich op de vraag hoe de agrarische sector bij kan dragen aan het beheer van de natuurlijke hulpbronnen water, bodem en lucht. Een vraag die in Nederland – gelet op de matige kwaliteit van genoemde hulpbronnen – urgent is.

Werken aan waterkwaliteit is voor Nederland een zeer prioritair onderwerp. Het deel van het nutriënten-overschot dat niet afgevangen (stalsystemen, teeltsystemen) of opgeslagen wordt heeft een negatieve invloed op de waterkwaliteit. Hoewel het aantal overschrijdingen van de waterkwaliteitsnormen gebaseerd op de KRW de laatste jaren is afgenomen, zullen de doelen van de KRW en Nitraat richtlijn bij gelijkblijvend beleid naar verwachting niet gehaald kunnen worden (aanvullende SWOT p. 17 ev/ stroomgebiedsbeheerplannen / nitraatrapportage). De biologische waterkwaliteit (waterplanten, vissen, waterdiertjes, algen) blijft achter. De bronnen van drinkwater (grond- en oppervlaktewater) staan onder toenemende druk, onder andere veroorzaakt door de aanwezigheid van te hoge concentraties nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen (aanvullende swot p. 35). Ondanks verbeteringen in de gemeten concentraties gewasbeschermingsmiddelen (gemeten concentraties van gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater overschrijden minder vaak de waterkwaliteitsnormen) is een verdere aanpak nodig. Schoon en voldoende drinkwater zijn van essentieel belang voor de inwoners van Nederland én voor de landbouwproductie. Met de naar verwachting toenemende periodes van langdurige droogte, afgewisseld met stortbuien/zeer natte periodes, neemt het risico op uitspoeling van met name stikstof en fosfaten toe, omdat de opname van deze stoffen in planten minder goed voorspelbaar wordt.

Als N15 is dan ook als overkoepelende need benoemd "Betere chemische en biologische waterkwaliteit".
Onder deze overkoepelende need, vallen de volgende aspecten/onderdelen:
* het voldoen aan *verplichtingen* voortvloeiend uit de *KRW en Nitraatrichtlijn* tav grond- en oppervlaktewaterkwaliteit
* verbeteren van de waterkwaliteit oppervlaktewater en grondwater, met name met betrekking tot het *verminderen van emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen* vanuit de agrarische sector. Er is in dat kader behoefte aan ontwikkeling en inzet nieuwe duurzame stalsystemen en nieuwe teeltsystemen zoals stroken- of mengteelt, telen van vanggewassen, meer granen in het bouwplan en niet-kerende grondbewerking, precisielandbouw, minder krachtvoergebruik, inzet van robottechnologie en 'big data', onder meer gericht op het verder terugdringen van nutriëntenuitspoeling richting oppervlakte- en grondwater.
* *bescherming waterkwaliteit bij innamepunten* tbv drinkwaterproductie
* verbeteren van de *inrichting en het (ecologisch) beheer van het watersysteem*. Er is behoefte aan aanleg natuur vriendelijke oevers, verbeteren vismigratievoorziening en andere waterhuishoudkundige voorzieningen die natuurlijke staat van wateren verbetert in landelijk gebied.
Integraal beleid dat gelijktijdig stuurt op de belangrijke opgaven voor bodem, water, mest, klimaat, biodiversiteit en landschap en daardoor eenduidige signalen en prikkels geeft aan boeren, is van groot belang. Daarvoor is onder meer nodig dat er sprake is van een goede aansluiting bij het 7e Nitraatactieprogramma.

Voor het bereiken van een verbetering in de waterkwaliteit, maar ook voor een duurzame landbouwproductie, is ook de bodemkwaliteit van belang (SWOT p. 61/62). Het *vasthouden van water in de bodem*, als een buffer tussen het diepere grondwater en het omringende oppervlaktewater, is van belang vanuit het perspectief van productie, watergebruik en de uitspoeling van mineralen en andere elementen. Het is van belang landbouwpercelen zo te beheren dat er een optimale organische stofbalans is, dat er minimale emissies zijn (van broeikasgassen en van stikstof- en fosfaat naar grond- en oppervlaktewater) en dat er behoud/verbetering van de bodemstructuur en bodemgezondheid is. Ondergrondverdichting, het organische stof gehalte en de hoeveelheid en samenstelling van het bodemleven zijn zorgpunten. Streefbeeld van het Nationaal Programma landbouwbodems is dat in 2030 alle Nederlandse landbouwbodems duurzaam worden beheerd, zodat de bodem optimaal kan functioneren en de kwaliteit zo hoog mogelijk is en blijft voor volgende generaties. Aspecten die het functioneren van de bodem vooral bepalen zijn: beheer van organische stof en bodemvruchtbaarheid, beheer van bodemstructuur en beheer van bodemleven en weerbaarheid.

Als overkoepelende need N16 is daarom geïdentificeerd "Versterkte natuurlijke weerbaarheid en

waterbergend vermogen landbouwbodems". Belangrijke aspecten van deze need zijn:

* het verbeteren van de *organische stofbalans* in de bodem
* het *vastleggen van CO2* in de bodem
* *watervasthoudend vermogen* van de bodem vergroten / verbeteren *bodemstructuur*
* verbeteren *bodemleven*.

Schone lucht is voor de Nederlandse overheid een belangrijk aandachtspunt, vooral ook met het oog op de gezondheidsaspecten van een minder goede luchtkwaliteit. Ook de landbouw speelt een rol bij de kwaliteit van de lucht.

Als overkoepelend doel voor dit deel van deze SO is dan ook geïdentificeerd: N17 "Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof".

Aspecten / onderdelen van deze need zijn:

* aanpak van luchtkwaliteit door aanpak van de *hoeveelheid ammoniak, NOx, fijnstof, geurstoffen en endotoxinen* in de lucht
* Vermindering van de *stikstofuitstoot.*

In 2020 heeft de staatssecretaris van I&W namens het Rijk het Schone Lucht Akkoord (SLA) getekend. Doel van dit akkoord is de luchtkwaliteit in Nederland permanent te verbeteren. Het akkoord – dat is gesloten tussen Rijk, de 12 provincies en inmiddels bijna 90 gemeenten – streeft ernaar de luchtkwaliteit zodanig te verbeteren dat gezondheidswinst bereikt wordt.

Ook de landbouw heeft, onder meer via emissie van ammoniak (en daarmee stikstof) en secundair fijnstof (afkomstig uit stallen en via bemesting) en primair fijnstof (vooral afkomstig is uit de pluimveehouderij), invloed op de luchtkwaliteit en aanpak daarvan maakt onderdeel uit van het SLA. In het kader van het uitvoeringsprogramma Schone Lucht Akkoord worden er reeds veel acties op het terrein van verbetering van de luchtkwaliteit door aanpassingen in de agrarische bedrijfsvoering genomen. Denk aan de sanering van varkenshouderijen, generieke emissie eisen voor biologisch gehouden kippen en varkens, verbetering van de kwaliteit van emissie arme stallen / vergroting van de effectiviteit van en het toezicht op luchtwassers, reductie van primair fijnstof in de pluimvee sector en sectorale afspraken over integrale brongerichte reducties. Het belang van verdere verduurzaming van de veehouderij en de daarvoor benodigde ontwikkeling van innovatieve stalsystemen is onderkend. Eén van de landelijk beschikbare subsidieregelingen is de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv). Hier worden integrale en brongerichte emissiereducerende technieken en managementmaatregelen ontwikkeld, onderzocht en bemeten. Daarbij wordt gericht op de reductie van ammoniak, methaan, geur en fijnstof, maar ook op brongericht voorkomen van de ontwikkeling van die stoffen. Breder gebruik van bewezen technieken zal, bv. via een – al dan niet via het GLB open gestelde – investeringsregeling, daarna gestimuleerd kunnen worden.

Het stikstofprobleem in Nederland is, zeker rond kwetsbare natuurgebieden, groot. De reductie van stikstof emissies vanuit de agrarische sector is dan ook een zeer belangrijke behoefte. Per 1 juli 2021 is de Wet Stikstof reductie en natuurverbetering in werking getreden, waarin onder meer is opgenomen dat de landbouw een omslag moet maken naar een toekomstbestendige landbouw met zo min mogelijk emissies. Er is 24 miljard euro uitgetrokken voor de aanpak van de stikstofproblematiek. Op 10 juni heeft het kabinet het plan gepresenteerd om te komen tot de landelijke doelstelling van 74% van het areaal van N2000 gebieden onder de Kritische Depositie Waarde (KDW) in 2030 te brengen. Het GLB is ingericht om daar een belangrijke bijdrage aan te kunnen leveren.

Naast ammoniak, stikstof en (primair/secundair) fijnstof wordt de luchtkwaliteit ook beïnvloed door de aanwezigheid van andere broeikasgassen en geurstoffen. De aanpak van geurstoffen is in Nederland afdoende geregeld via wetgeving (normen voor geurbelasting). De aanpak van broeikasgassen lift mee met de hiervoor beschreven aanpak van stikstof is daarnaast reeds meegenomen onder SO4.

Verkleining van de afhankelijkheid van chemische middelen is, voor zover het kunstmest betreft, onlosmakelijk verbonden met de hiervoor beschreven aanpak.

Het andere onderdeel van de afhankelijkheid van chemische middelen betreft het streven naar de vermindering van de afhankelijkheid van chemische gewasbeschermingsmiddelen. Nederland heeft al decennia een eigenstandig gewasbeschermingsbeleid. Dat heeft zich in het verleden onder meer gericht om een reductie van het gebruik (volume, kilogrammen actieve stof) en op reductie van risico's en effecten. Voor dat laatste lag de nadruk op waterkwaliteit en het terugdringen van overschrijdingen van (KRW) waterkwaliteitsnormen. De Wet Gewasbeschermingsmiddelen en biociden en de daarbij behorende regelingen bevatten wettelijke voorschriften voor het gebruik.

De afname van de beschikbaarheid van chemische gewasbeschermingsmiddelen en een verschuiving in middelenpakket als gevolg van aangescherpte toelatingscriteria en de periodieke herbeoordeling van werkzame stoffen, leiden tot het besef dat gewassen en teelten minder afhankelijk dienen te worden van chemische gewasbeschermingsmiddelen. Maatschappelijke zorgen omtrent milieu (biodiversiteit) en gezondheid over het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen versterkten deze opgave. Daartoe is in 2019 met dertien partijen van overheid, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties de Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 "naar weerbare en planten en teeltsystemen" vastgesteld. In 2020 volgde het Uitvoeringsprogramma van deze Toekomstvisie, met meer dan 150 acties om de drie strategische doelen van de Toekomstvisie te realiseren: een transitie naar weerbare planten en teeltsystemen, het verbinden van land- en tuinbouw met natuur en het terugdringen van emissies naar het milieu en residuen op het product tot nagenoeg nul. Eerdere doelen omtrent het tot nul terugdringen van het aantal overschrijdingen van waterkwaliteitsnormen zijn ook weer overgenomen en vastgelegd in de Toekomstvisie. Het Uitvoeringsprogramma bevat een breed scala aan maatregelen. Zo zal kennisontwikkeling over weerbare teeltsystemen worden voortgezet, zullen pilotprojecten op demonstratiebedrijven worden opgezet, agrariërs door adviseurs worden voorgelicht en onderwijs- en scholingsprogramma's worden aangepast en opgestart. Tevens bevat het Uitvoeringsprogramma een speciaal Plan van Aanpak om emissies naar het milieu terug te dringen.

Geïntegreerde gewasbescherming staat centraal in het UitvoeringsprogrammaToekomstvisie. De drie strategische doelen van de Toekomstvisie zijn een invulling van de principes van geïntegreerde gewasbescherming zoals op het gebied van preventie en benutten van natuurlijke alternatieven (voorkómen van gebruik van chemische middelen) en doelgericht en beperkt gebruik indien middelen toch nodig zijn via precisielandbouw en risicomitigerende maatregelen, met een voorkeur voor de inzet van laagrisicomiddelen.

Het nieuwe Kabinet heeft de ambities op het gebied van geïntegreerde gewasbescherming verder geïntensiveerd door het voornemen om nieuwe tussendoelen te stellen, het bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies.

De transitie naar weerbare planten en teeltsystemen vraagt een grote omslag voor telers omdat die teeltsystemen nu nog niet beschikbaar zijn. Veel acties in het Uitvoeringsprogramma zijn dan ook gericht op kennisontwikkeling en het verspreiden van kennis via praktijkvoorbeelden. Voor de transitie wordt gebruik gemaakt van de 'small wins' transitietheorie die is ontwikkeld door WUR.*

** Small wins zijn kleine diepgaande veranderingen met tastbare resultaten voor direct betrokkenen. Het cumuleren van small wins kan via drie transitiepaden: verspreiden (innovatie opschalen), verbreden (innovatie toepassen op andere terreinen) of verdiepen (innovatie nog radicaler maken).*

Recent heeft Nederland het nationaal actieplan duurzaam gebruik gewasbeschermingsmiddelen geactualiseerd. Dit actieplan is een vereiste uit Richtlijn 2009/128 inzake duurzaam gebruik pesticiden. Het actieplan verwijst voor kwalitatieve en kwantitatieve (tussen) doelen en diverse voorschriften uit de richtlijn naar het hiervoor genoemde Uitvoeringsprogramma.

De harmoniseerde risico-indicatoren voor gewasbeschermingsmiddelen die in het kader van Richtlijn 2009/128 zijn vastgesteld (HRI's) en het aantal normoverschrijdingen (ecologische) waterkwaliteit (KRW) worden gebruikt om in het kader van het Uitvoeringsprogramma de voortgang te meten in de vermindering van afhankelijkheid (daardoor minder gebruik), risico's (door minder gebruik en verschuiving in gebruik naar laag risicomiddelen) en effecten (minder emissies) van gewasbeschermingsmiddelen. Tevens wordt onderzocht of andere indicatoren wenselijk en mogelijk zijn om de transitie naar weerbare teeltsystemen en het verbinden van landbouw en natuur te volgen.

2.1.SO5.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

N.15: De urgentie om te werken aan waterkwaliteit is groot: naast het belang van het behalen van de KRW- en Nitraatrichtlijn-doelen is er de synergie met bodem, biodiversiteit, voedselveiligheid en -kwaliteit. Schoon en voldoende water is van wezenlijk belang voor Nederland en de landbouwproductie. De kwaliteit van meer dan de helft van de wateren in Nederland is onvoldoende. Nederland ligt niet op koers om de KRW-doelen te halen in 2027. De Nationale Analyse Waterkwaliteit toont dat de kwaliteit van het oppervlaktewater verbetert, maar er blijven – regionaal verschillende - opgaven. Dit komt doordat de normen voor nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen in bepaalde wateren worden overschreden en doordat de biologie in het water deels onvoldoende is (waterplanten, vissen, waterdiertjes, algen).

Hoewel de drinkwaterkwaliteit in Nederland zeer goed is, staan de bronnen van drinkwater onder toenemende druk. Dit wordt onder andere veroorzaakt door de aanwezigheid van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen (eindrapport Nationale analyse Waterkwaliteit, 2020). Voor het grondwater zijn er vooral blijvende knelpunten in de geschiktheid van grondwater voor grondwaterafhankelijk oppervlaktewater, grondwaterafhankelijke natuur en voor drinkwaterwinningen(eindrapport Nationale analyse Waterkwaliteit, 2020).

Voor het grondwater geldt bovendien dat de hoeveelheid nitraat op veel plekken nog niet aan de norm voldoet ('Balans voor de leefomgeving' (2019) en 'Eindrapport nationale analyse Waterkwaliteit' (mei 2020)). Voor ruim 22% van de grondwatermeetpunten geldt dat het grondwater teveel nitraat bevat, met name in het zuidelijk zandgebied.

N.16: De nationale ambitie is dat in 2030 alle landbouwbodems duurzaam worden beheerd. Een gezonde bodem is de basis voor duurzame landbouw. Gezonde bodems dragen bij aan een gezonde leefomgeving, een weerbaar ecosysteem en aan meerdere beleidsopgaven zoals op het gebied van klimaatadaptatie, waterkwaliteit, biodiversiteit en koolstofvastlegging. De intensivering in de landbouw zet de kwaliteit van landbouwbodems onder druk. Op ongeveer de helft van de Nederlandse landbouwbodems is sprake van ondergrondverdichting. Ook zijn er zorgen over de kwaliteit, de hoeveelheid en de opbouw van stabiele organische stof in de bodem. Een ander aandachtspunt is de hoeveelheid en de samenstelling van het bodemleven. De chemische, fysische en biologische aspecten van de bodem bepalen uiteindelijk de bodemkwaliteit en dragen alle bij aan de natuurlijke weerbaarheid van de bodem. Indien één of meerdere van deze elementen niet op orde zijn, is de bodem kwetsbaarder voor ziekten, erosie, uitspoeling van nutriënten en schade door droogte en wateroverlast. Een betere bodemkwaliteit is onderdeel van klimaatmitigatie/adaptatie en draagt bij aan een betere waterkwaliteit.

N.17: Stikstofemissiereductie is een van de belangrijkste doelstellingen voor de agrarische sector, zo niet de belangrijkste tot 2030. Geur is in het NSP geen prioriteit. Geurbelasting wordt aangepakt door normen te stellen voor de geurbelasting. Voor de periode 2020-2030 is in EU-verband een afname van de ammoniakemissie uit alle bronnen afgesproken van 13% ten opzichte van 2005 (133 mln. kg). Deze doelstelling is al gehaald (Balans van de Leefomgeving, 2018). Dat geldt niet voor het stikstofoverschot, dit stijgt de laatste jaren gemiddeld weer. De stikstofdepositie is nog te hoog om biodiversiteitsdoelen te realiseren. De stikstofproductie was in 2017 voor het eerst hoger dan het plafond. De fijnstofemissie vanuit de landbouw is sinds 2011 tamelijk stabiel. In 2019 heeft de Raad van State geoordeeld dat de PAS niet meer kan worden gebruikt als instrument.

2.1.SO5.3 Identificatie van de relevante (elementen van) nationale plannen die voortvloeien uit de in bijlage XI bij de VSP bedoelde wetgevingsinstrumenten waarmee rekening is gehouden in de behoefebeoordeling van het GLB-plan voor deze specifieke doelstelling

Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand.

Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.

De Nederlandse bijdrage aan het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden (Natura 2000) bestaat uit meer dan 160 gebieden. Deze gebieden liggen zowel op het land als op zee. De meeste gebieden zijn inmiddels definitief aangewezen. Lange termijn doel is om overeenkomstig richtlijnen 2009/147/EG inzake het behoud van de vogelstand en 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de betrokken typen natuurlijke habitats en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Nederland is in het kader van de Habitatrichtlijn verantwoordelijk voor de instandhouding van 52 habitattypen en 81 beschermde soorten. Voor de Vogelrichtlijn gaat het om de instandhouding van alle 200 soorten broedvogels en 233 soorten niet-broedvogels (zoals trekvogels en overwinterende soorten). Uit onderzoek van de WUR (2020) blijkt dat de gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten naar verwachting zou kunnen toenemen van 55% van de soorten en habitats in 2015 tot 65% in 2027. Er blijft dan nog een verbeteropgave voor gemiddeld 35% van de habitattypen en VHR-soorten. De Habitatrichtlijn (artikel 8) verplicht lidstaten het zogeheten Prioritised Action Framework (PAF, Prioritair Actiekader) op te stellen voor Natura 2000-gebieden. Omdat ook onder de Vogelrichtlijn gebieden worden aangewezen als Natura 2000, wordt dat deel van het netwerk ook meegenomen. De opgave is het grootst voor natuurlijke habitats. Al jaren is er in Natura 2000-gebieden teveel stikstof (ammoniak en stikstofoxiden). Dat komt bijvoorbeeld door mest van landbouwbedrijven, en door uitstoot van industrie en auto's. Voor de invulling van het Priority Action Framework zijn zoveel mogelijk doelen en maatregelen uit het Natuurnetwerk Nederland, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en bijbehorende Stroomgebiedbeheerplannen (SGPB's), de Structurele Aanpak Stikstof en het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) meegenomen in de beheerplannen van Natura 2000-gebieden. Daarnaast is er in Nederland, zoals opgenomen in de PAF Natura 2000, een grote opgave voor het behoud en herstel van de weide- en akkervogelpopulatie. Bij de bovenstaande opgaven is er aansluiting met het door maatschappelijke partijen opgestelde Deltaplan Biodiversiteitsherstel, de nationale bijenstrategie (bestuivers) en het Aanvalsplan Grutto. Met het Programma Natuur wordt de grootste bijdrage geleverd.

Aanvullend wordt vanuit het NSP ingezet op biodiversiteitsbehoud- en herstel op het landbouwareaal, middels GLMC 8 gericht op niet productief areaal en landschapselementen en GLMC 9 ploegverbod in kwetsbaar blijvend grasland in Vogelrichtlijngebieden en een breed palet eerste en tweedepijlermaatregelen (in eerste instantie ANLb, investeringen, kennis en ecoregeling). Met name het agrarisch natuur- en landschapsbeheer draagt bij aan het realiseren van opgaven voor weide- en akkervogels op boerenland. Daarnaast wordt in Nederland een Regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen ingevoerd. Inzet van artikel 72 (gebieden met wettelijke beperkingen) is op termijn mogelijk. De mogelijkheden hiertoe worden verkend in een experiment 'samenwerking'.

Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.
Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.

Kaderrichtlijn Water

De KRW stelt als hoofddoel dat water een goede ecologische toestand bereikt, waarbij gewenste waterplanten en -dieren voorkomen. In het kader daarvan is iedere lidstaat verplicht de nodige maatregelen te nemen om een goede chemische en ecologische toestand voor alle Europese wateren te realiseren. Nederland is ingedeeld in vier stroomgebieden: dat van de Rijn, Maas, Eems en Schelde. Op grond van de KRW moeten per stroomgebied iedere zes jaar doelen en maatregelen beschreven worden in de Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP's) en vervolgens worden uitgevoerd. De SGBP's moeten in samenhang met trends en maatregelen uit het aangrenzende 7e en 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (landbouwopgave nutriënten oppervlaktewater) en het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 gelezen worden. Het Planbureau voor de Leefomgeving oordeelde in de in 2020 gepubliceerde beoordeling over de kwaliteit van het oppervlaktewater (Nationale Analyse Waterkwaliteit (Gaalen, F. van, L. Osté & E. van Boekel (2020), Nationale analyse waterkwaliteit. Onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving) dat de waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar dat veel waterlichamen in 2027 naar verwachting nog niet aan de doelen voldoen. De verwachting voor 2027 is dat circa 35 tot 65% van de regionale wateren de biologische doelen van de KRW volledig behalen. Rijkswateren zullen de doelen van de KRW overigens naar verwachting wel volledig bereiken. Daarvoor gelden over het algemeen minder strenge normen dan voor regionale wateren omdat rekening gehouden wordt met de gebruiksfunctie van het water. De ex-ante analyse van de SGBP's welke in 2021 is opgeleverd, schetst een vergelijkbaar beeld (Roel Knoben, Cors van den Brink, Andries Krikken, Jasmijn Rost, Niels Schoffelen, Martin de Haan, Bas van Spronsen, Floris Verhagen, Herman Evenblij, 2021. Ex Ante Analyse Waterkwaliteit). Volgens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zal in 2027 nog niet overal in Nederland alle doelen van de Kaderrichtlijn Water gehaald worden. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen: teveel stikstof en fosfor in het water, waar de landbouw een grote rol speelt, en de aanvoer van nutriënten zoals stikstof uit het buitenland. Kritisch zijn de uitspoeling gevoelige löss- en zandregio's, waarbij de gemiddelde concentraties voor 2016-2019 respectievelijk 63 en 50 mg/L bedroegen en bij 51% en 37% van alle meetpunten de norm wordt overschreden. Door de droogte in 2018 en 2019 is er een stijging van nitraatconcentraties te zien. Qua eutrofiëring van zoetwater is er een lichte verbetering op te merken in de periode 2012 tot 2018, maar dat neemt niet weg dat in 2016-2018 59% van de zoete KRW-waterlichamen eutroof was en circa 10% potentieel eutroof (Fraters, B. et al (2020), Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland; toestand (2016-2019) en trend (1992-2019). RIVM Rapport 2020-0121). Met name de uit- en afspoeling van fosfor, een belangrijk nutriënt voor de ontwikkeling van gewassen, leidt tot eutrofiëring van oppervlaktewater. De trend hiervan laat geen grote verandering zien. Tenslotte verschilt de mate van uitspoeling per landbouwpraktijk, grondsoort, grondwaterstand en gewas. De akkerbouw-, vollegrondsgroente- en uitspoelinggevoelige teelten in de veehouderijsector (maisteelt) veroorzaken veel van de uitspoeling van nitraat op uitspoelinggevoelige gronden.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn heeft tot doel om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Lidstaten wijzen op grond van artikel 3 kwetsbare zones aan die de gebieden omvatten waarin grondwater meer dan 50 mg/l nitraat bevat of zonder maatregelen zou kunnen bevatten en/of oppervlaktewater eutroof is of dit zonder maatregelen zou kunnen worden of die in de kwetsbare zones afwateren en tot de verontreiniging bijdragen. Nederland heeft ervoor gekozen om geen specifieke kwetsbare zones aan te wijzen, maar het gehele grondgebied als kwetsbaar te beschouwen. De Nitraatrichtlijnrapportage[3] geeft aan dat de waterkwaliteit in het oppervlaktewater iets is verbeterd de

afgelopen jaren, maar dat de verbeteringen beperkt zijn. In landbouwsloten is daarentegen duidelijk een verslechtering zichtbaar sinds 2017, met name door de drogere perioden in 2018 en 2019. Uit de doorberekening van de Nationale Analyse Waterkwaliteit en een aanvullende studie in de Maasregio, blijkt dat de opgave nog groot is en aanvullende maatregelen bovenop het 6e Actieprogramma noodzakelijk zijn om de doelen voor grond- en oppervlaktewater - tijdig - te halen. In de studie uit de Maasregio wordt ook het belang van aanpak van overbemesting van dierlijke mest benadrukt.

Met de maatregelen in het 7e AP is gezocht naar een pakket maatregelen waarmee de doelen voor de waterkwaliteit in zicht komen, waarbij ook oog is voor de uitvoerbaarheid en impact op de landbouwsector. Het actieprogramma bevat een zestal pijlers en is een mix van verplichten en faciliteren en een mix van landelijk geldende maatregelen en gebiedsspecifieke maatregelen.

Het gaat om:

A) duurzame bouwplannen ter verbetering van waterkwaliteit én bodemkwaliteit, voor zowel graasdierbedrijven als bouwlandbedrijven, waarbij wordt ingezet op rotatie met rustgewassen en vanggewassen op zand- en lössgrond en op een aandeel (permanent) grasland op melkveebedrijven en vleesveebedrijven (weide- en zoogkoeien) in heel Nederland. Hieronder valt ook de maatwerkaanpak die een coalitie van sectorpartijen heeft geïnitieerd;

B) een aanvullende gebiedsspecifieke aanpak in gebieden waar de waterkwaliteit van grond- en/of oppervlaktewater achterblijft. Hierbij wordt voor het 7e AP koppeling gezocht met het vrijwillige spoor van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (spoor 3 toekomstig mestbeleid). Als resultaten gedurende het 7e AP niet voldoende blijken, zal met ingang van het 8e AP verdere regulering op gebiedsniveau nodig zijn.;

C) overige regulerende maatregelen, zoals teeltvrije zones en verkorten uitrijdperiode en

D) kennis, communicatie en pilots.

E) De vijfde pijler beschrijft de aanvullende maatregelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit en de koppeling met de Stikstofaanpak.

F) De zesde pijler betreft controle en handhaving. Naast deze zes pijlers wordt de bestaande regelgeving vanuit het 6e AP gecontinueerd. Met dit pakket aan maatregelen worden de doelen voor de grondwaterkwaliteit bijna overal gehaald (behalve in de lössregio). Voor oppervlaktewaterkwaliteit worden de doelen nog niet gehaald. Om deze doelen wel te halen zijn ingrijpende gebiedsspecifieke maatregelen nodig. Hiervoor wordt nadrukkelijk de verbinding gezocht met integratie van de waterkwaliteit in de structurele aanpak stikstof om zo doelbereik voor de waterkwaliteitsopgave in zicht te brengen.

Met het 7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022-2025) zoals vastgesteld in 2021, voldoet Nederland aan de verplichting de Europese Commissie in kennis te stellen van wijzigingen in het actieprogramma.

Vanuit het NSP wordt aan de KRW en de Nitraatrichtlijn bijgedragen door GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vruchtwisseling of gewasrotatie). Hier wordt eenzelfde benadering gekozen om bij te dragen aan vereenvoudiging. Daarnaast dragen de eco-regeling, ANLb (uitbreiding scope naar water), experiment in N2000 overgangsgebieden, productieve en niet-productieve investeringen en kennis bij.

Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

In september 2020 is het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 vastgesteld. Dit Uitvoeringsprogramma draagt bij aan de doelen van Richtlijn (EG) 2009/129 inzake duurzaam gebruik pesticiden en vormt de basis voor een herzien nationaal actieplan (art. 4 van de Richtlijn). De centrale ambitie is dat de land- en tuinbouw in 2030 uit een duurzame productie met weerbare planten en

teeltsystemen bestaat, dat land- en tuinbouw zijn verbonden met natuur, dat er nagenoeg geen emissies meer zijn van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu en nagenoeg geen residuen op voedselproducten. Een breed scala aan maatregelen zal worden ingezet. Zo zal kennisontwikkeling over weerbare teeltsystemen worden voortgezet, zullen pilotprojecten op demonstratiebedrijven worden opgezet, agrariërs door adviseurs worden voorgelicht en onderwijs- en scholingsprogramma's worden aangepast en opgestart.

Coalitieakkoord 2021-2025
Het beoogde kabinet wil de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming bevorderen door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. De normen voor het gebruik van middelen worden afgestemd op de Kaderrichtlijn Water. Verder wordt onderzoek naar gezondheidseffecten bij boeren en omwonenden gedaan.

Vanuit het NSP wordt aan de doelstelling van Richtlijn (EG) 2009/128 bijgedragen middels de GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (gewasrotatie en vang- en rustgewassen), via de ecoregeling (het betreft hier 10 maatregelen uit het totaal van 26 mogelijke maatregelen) en innovatie en investeringen (o.a precisielandbouw). (zie ook 2.1.SO5.1.5 andere opmerkingen).

Richtlijn 2008/50/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2008 betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa.

In deze richtlijn, waarvoor de Commissie in 2022 overigens een herzieningsvoorstel zal doen, zijn bindende doelstellingen vastgelegd voor de concentraties in de lucht van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen. De lidstaten dienen hieraan te voldoen. Hier horen ook grenswaarden bij. Om aan de Europese grenswaarden voor de luchtkwaliteit te voldoen is in Nederland het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) opgezet. Dit is een plan om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het NSL houdt rekening met voorgenomen grote projecten die de luchtkwaliteit verslechteren en zet hier maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren tegenover. Het pakket van maatregelen is zo opgesteld dat het de negatieve effecten van de ruimtelijke projecten ruimschoots compenseert. Het doel van het NSL is te voldoen aan de Europese grenswaarden voor fijn stof (PM10) in 2011 en stikstofdioxide (NO2) in 2015. Om de luchtkwaliteit in Nederland verder te verbeteren is in 2020 het Schone Lucht Akkoord afgesloten tussen het Rijk en vele decentrale overheden. Doel is verlaging van emissies uit binnenlandse bronnen in alle sectoren, om zo in 2030 50 % gezondheidswinst te bereiken. Hiermee komen de concentraties van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen ook dichter bij de WHO-advieswaarden die op 22 september 2021 zijn aangescherpt. Deze advieswaarden zijn ook een belangrijke leidraad bij de Europese discussie over het ambitieniveau van de herziening van de Luchtkwaliteitsrichtlijn.

Richtlijn (EU) 2016/2284 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de vermindering van de nationale emissies van bepaalde luchtverontreinigende stoffen, tot wijziging van Richtlijn 2003/35/EG en tot intrekking van Richtlijn 2001/81/EG.

Afgesproken emissiedoelen voor Nederland en andere Europese lidstaten richten zich op de geleidelijke verbetering van de grootschalige luchtkwaliteit over Europa. Met de afgesproken emissiedoelen voor luchtverontreinigende stoffen wil de Europese Unie dichter bij de langetermijndoelstelling komen van een luchtkwaliteitsniveau dat geen significante nadelige effecten heeft voor mens en natuur. Lidstaten zijn verplicht om de emissies van stikstofoxiden, ammoniak, fijnstof (PM2,5), zwaveldioxide en niet-methaan vluchtige organische stoffen vanaf 2030 en verder te verminderen tot een niveau dat respectievelijk 61, 21, 45, 53 en 15 procent lager ligt dan in 2005.
In 2020 is geconstateerd dat de uitstoot van alle luchtverontreinigende stoffen in de periode 2005-2018 aanzienlijk is gedaald maar dat het tempo van de emissiereductie van luchtverontreinigende stoffen afneemt. Verder liggen de doelen binnen bereik, alleen het doelbereik voor ammoniak in 2030 is nog onzeker. De doelen die gelden vanaf 2020 worden voor alle stoffen voor de periode 2020-2029 naar

verwachting gehaald. De doelen vanaf 2030 zijn strenger. Het reductiedoel voor ammoniak voor 2030 is een daling van 21 procent ten opzichte van 2005, wat overeenkomt met een emissieplafond van 121 kiloton. De voor 2030 geraamde emissie van 120 kiloton (112-124) ligt dus rond het doel voor 2030. Het doelbereik voor 2030 voor ammoniak is daarmee nog onzeker; bij tegenvallende ontwikkelingen zou de uitstoot in 2030 boven het emissieplafond uit kunnen komen. De emissiedoelen voor 2030 voor overige stoffen worden naar verwachting gehaald.

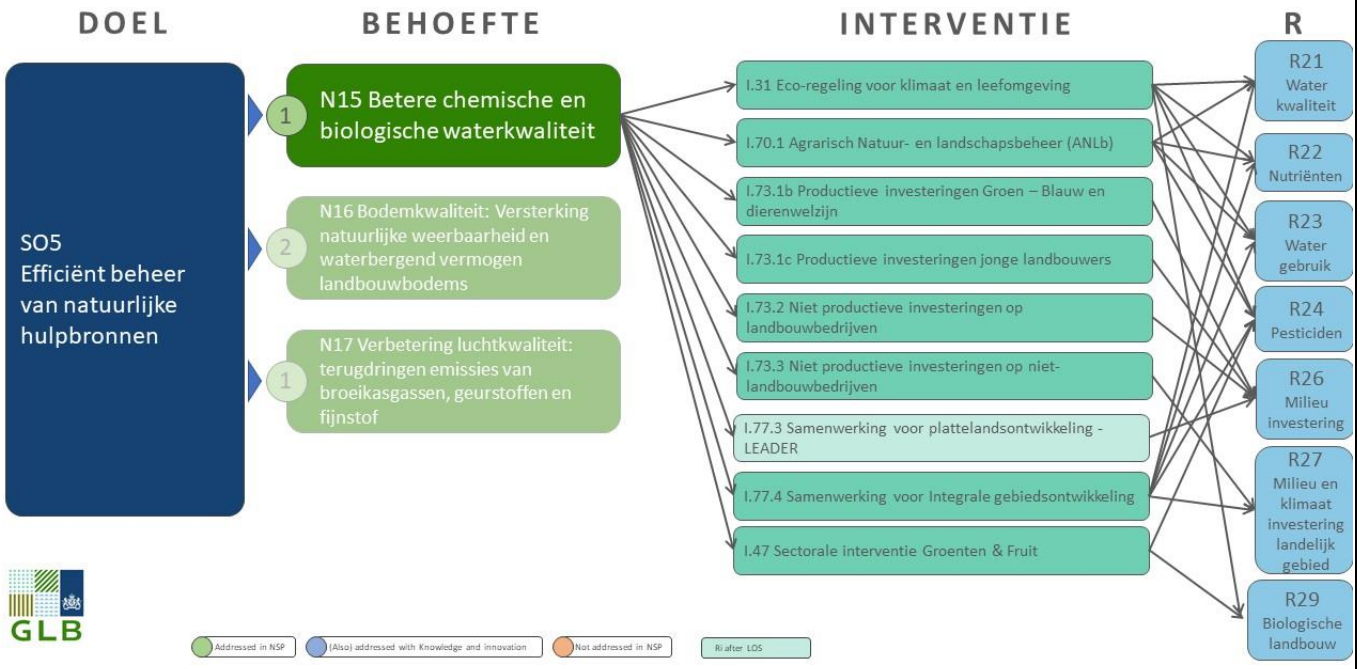
Met het NSP worden investeringen en een experiment in N2000 overgangsgebieden in het kader van de interventie 'samenwerking' uitgevoerd met als doel vermindering van emissies.

2.1.SO5.4 Interventielogica

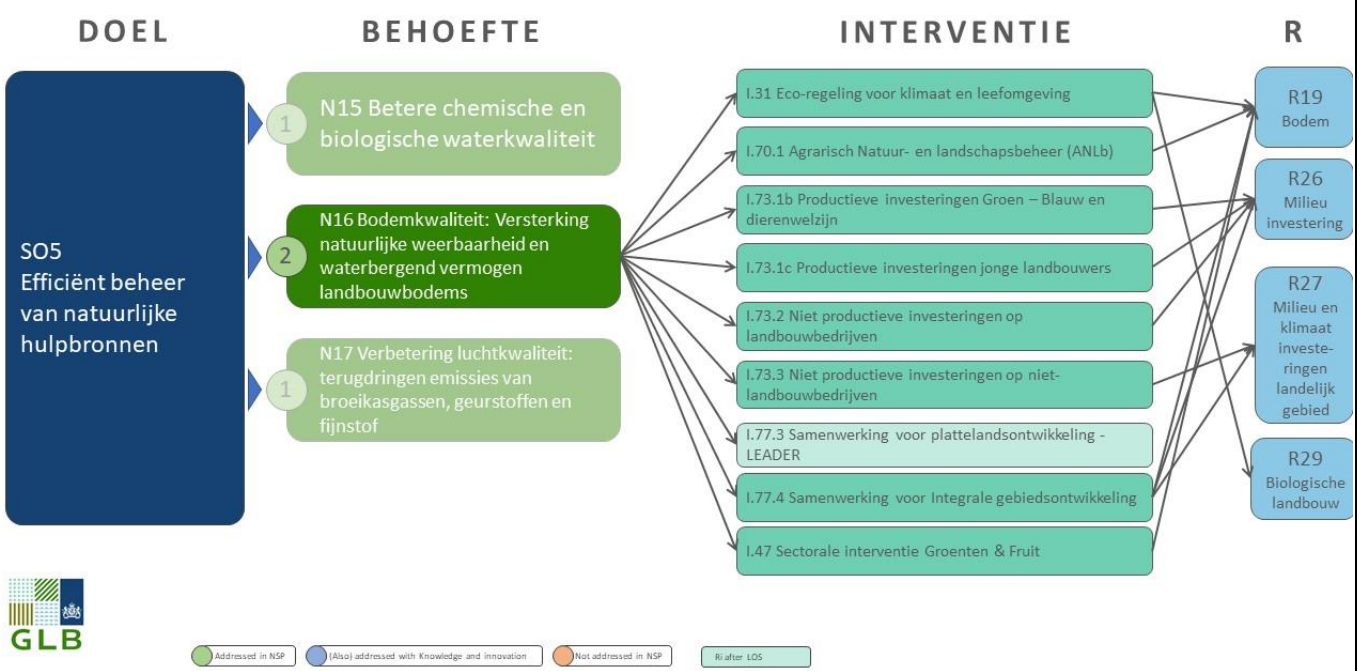
Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn	I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden waarvoor ecoregelingen gelden
Sectoral - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a)) - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	ORGAN(47(1)(d)) - biologische of geïntegreerde productie	I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ORGAN(47(1)(d))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
Sectoral - Groenten en fruit	CLIMA(47(1)(i)) - acties ter aanpassing aan en matiging van klimaatverandering	I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - CLIMA(47(1)(i))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	ENVCLIM(70) - Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen	I.70.1 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)	O.14. Aantal hectaren (met uitzondering van bosbouw) en aantal andere eenheden vallend onder milieu- of klimaatgerelateerde verbintenissen die verder gaan dan de verplichte vereisten
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.2 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	O.23. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsverrichtingen of -eenheden buiten de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.3 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.4 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.5 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)

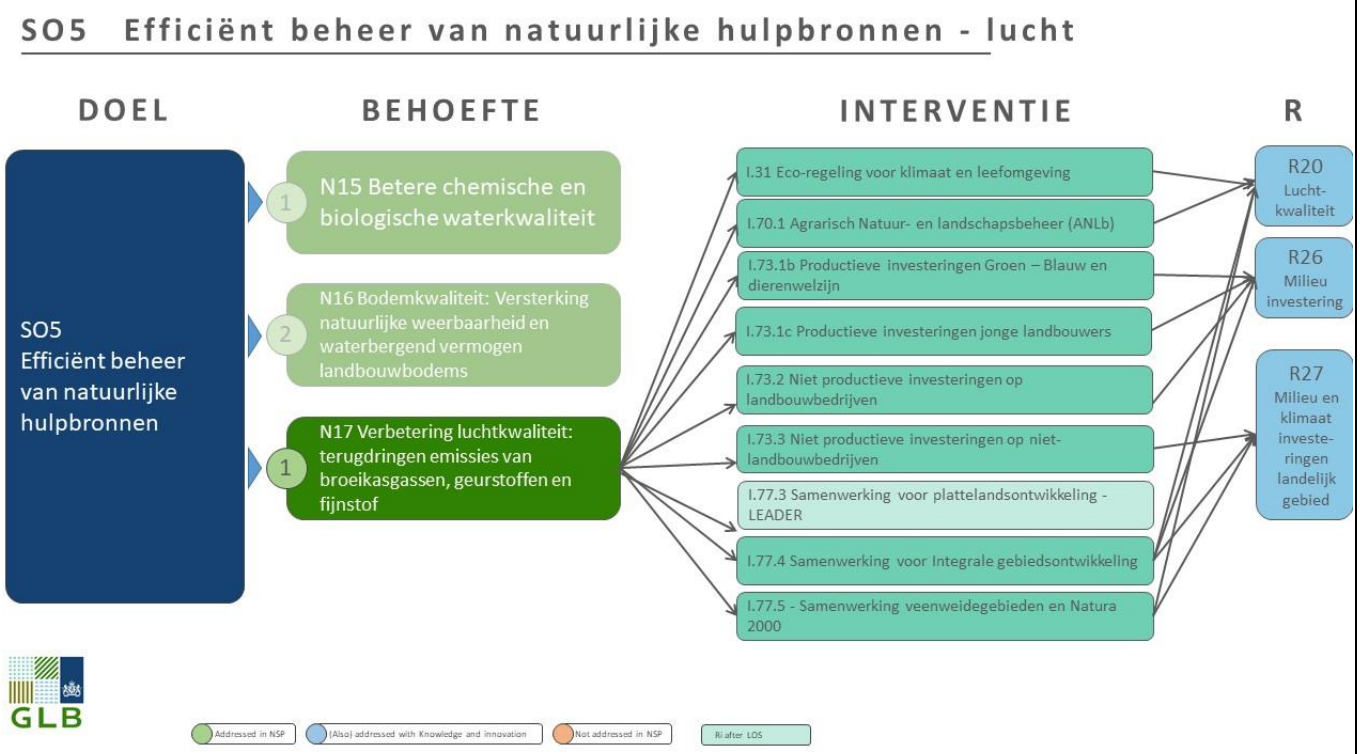
Overzicht

SO5 Efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen - water

SO5 Efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen - bodem

Het Nederlandse uitgangspunt is dat een gezonde bodem en duurzaam bodembeheer moet leiden tot minder nutriëntenverliezen en tevens bijdraagt aan biodiversiteit, verminderde afhankelijkheid van chemische gewasbeschermingsmiddelen, betere waterkwaliteit en klimaat. Daarbij is het van belang dat de reductie van verontreiniging en vermindering van de belasting van klimaat, milieu en biodiversiteit leidend is. Een integrale benadering is noodzakelijk. In het coalitieakkoord wordt ernaar gestreefd natuur en landbouw in balans met elkaar te brengen door de transitie naar kringlooplandbouw voort te zetten. Op het terrein van voer, mest, bodem, pacht, dierenwelzijn en de daarbij behorende innovaties. Met inzet van reststromen in veevoer, vervanging van kunstmest door organische mest en een grondgebonden melkveehouderij sluiten we kringlopen. Nederland heeft een sterk innovatiesysteem, waarbij ontwikkelingen naar precisielandbouw (NPPL), verwaarding van reststromen en het beperken van emissies centraal staat.

In de wet ‘stikstofreductie en natuurverbetering’ zijn resultaatsverplichtende omgevingswaarden opgenomen. Daarmee moet in 2025 40%, in 2030 50% en in 2035 74% van het areaal met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) worden gebracht.

Nederland heeft het nieuwe GLB en het NSP benut om een betere verbinding te leggen tussen het zelfstandige gewasbeschermingsbeleid dat mede voortvloeit uit Richtlijn 2009/128 en de mogelijkheden die het GLB biedt om een bijdrage aan te leveren aan de drie strategische doelen van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 en daarmee ook aan voorschriften uit Richtlijn 2009/128. Deze bijdragen gaan via GLMC, ecoregeling en innovatie en investeringen.

Boeren worden in het NSP zowel individueel als collectief (en met andere actoren) gestimuleerd om een stap zetten in de verduurzaming op het gebied van water, lucht en bodem. Met een gebiedsaanpak is er synergie te halen door integratie van bodem-, water- en biodiversiteitsmaatregelen. Met de invulling van de conditionaliteiten wordt de basis gelegd voor normering voor de water- en bodemkwaliteit op bedrijfsniveau. Vanuit de water- en bodemkwaliteit bezien, is het in stand houden van het areaal blijvend grasland een zeer effectieve maatregel (GLMC1). Met bufferstroken (GLMC4) worden bemestings- en teeltvrije zones gereguleerd om de oppervlaktewaterkwaliteit te verbeteren. Met rotatie van rustgewassen (GLMC7) wordt de grondwaterkwaliteit verbeterd.

Het NSP is hierin volgend op het 7e Nitraat Actieprogramma (lopend van 2022 tot en met 2025), dat op termijn leidt tot het behalen van de benodigde reductie van nutriëntenbelasting vanuit de landbouw op grondwater (Nitraatrichtlijn) én voldoende bijdraagt aan de benodigde reductie van oppervlaktewaterbelasting vanuit de landbouw (Kader Richtlijn Water). Water en bodem zijn tenslotte twee doelstellingen in de ecoregeling waar de boeren punten op kunnen halen.

Met de eco-regeling wordt een stap gemaakt om de basiskwaliteit van het milieu te verbeteren. Water- en bodemmaatregelen zijn daar een belangrijk onderdeel van.

- Activiteiten in de ecoregeling zoals: rustgewas, strokenteelt en biologisch bedrijf dragen bij aan het doel Weerbare planten en teeltsystemen.
- Activiteiten ecoregeling zoals: bufferstrook met kruiden, biologische bestrijding, houtige elementen en niet productieve akkerranden dragen bij aan het doel Verbinding land- en tuinbouw en natuur.
- Activiteiten in de ecoregeling zoals: geen gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen (glyfosaat) bij onderwerken van een rustgewas of graszode dragen bij aan het doel nagenoeg geen emissie naar het milieu.

De aanpak verschilt met die van de agrarische collectieven in het ANLb, waar aangesloten boeren in een aangewezen gebied samen aan de slag gaan. In het ANLb wordt het gebruik van die landbouwproductiemethodes die een gunstig effect hebben op het klimaat, het landschap en de kenmerken daarvan, de natuurlijke hulpbronnen, de bodem, water en de genetische diversiteit (biodiversiteit) gestimuleerd. De interventie wordt met name gericht op de instandhouding van biodiversiteit op en naast landbouwgrond. Daarnaast wordt de inzet in het ANLb voor water gecontinueerd, en uitgebreid met een inzet op klimaat, wat in Nederland in nauw verband staat met watermaatregelen. Voor een goede afstemming tussen conditionaliteiten, de eco-regeling en het ANLb is een daarvoor ondersteunende interventie ontwikkeld, die zowel de afstemming in een gebied als kleine niet-productieve investeringen ondersteunt. Het gaat hierbij bijvoorbeeld over de aanleg van landschapselementen, bloem- en kruidenrijke randen, taakkaarten voor precisielandbouw en/of plasdrassen.

Verschillende opgaven, zoals waterkwaliteit, hebben daarnaast baat bij een bredere gebiedsgerichte aanpak. De interventie samenwerken voor integrale gebiedsontwikkeling richt zich op boeren die bottom-up samenwerken met de overheid ten behoeve van bodem- en wateropgave. Hierin kunnen ook doelen voor klimaat, landschap en biodiversiteit worden betrokken. In een intensieve samenwerking tussen de agrarische sector en vooral waterschappen richten we ons op:

- Kennisverspreiding en samenwerking op het vlak van verminderen van agrarische emissie (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen);
- Het verbeteren van de bodem- en waterkwaliteit;
- Inrichtingsmaatregelen ter verbetering van de ecologische waterkwaliteit en aanpassing van de waterhuishouding in het kader van klimaatadaptatie.

De samenwerkingstrajecten monden uit in gebiedsplannen die gekoppeld zijn aan andere interventies, zoals het Agrarisch Kennis- en Innovatiesysteem (AKIS) en investeringen. Te denken valt aan bodem- en waterbedrijfsplannen die zowel problemen en kansen als gepaste maatregelen schetsen op bedrijfsniveau. Denk aan activiteiten binnen de ecoregeling, beheer en (niet-) productieve investeringen. Het belang van thema's klimaat, natuur en milieu maakt dat LEADER ook wordt ingezet voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids-)organisaties, (landbouw-)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving op deze thema's willen verbeteren.

De productieve investeringen zullen vooral gericht zijn op modernisering van het landbouwbedrijf en verduurzaming van de landbouwpraktijk, zoals ammoniakmaatregelen, precisielandbouw of een lichter

machinepark.

De niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven zullen gericht zijn bijvoorbeeld kleinschalig landschap, erfinrichting of voorzieningen die bijdragen aan betere milieucondities, maar ook onderwaterdrainage, peilgestuurde drainage of drukdrainage wordt ondersteund.

Met de interventie 'niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven' wordt ingezet op grootschalige inrichtingsmaatregelen ten behoeve van waterkwaliteit en -kwantiteit, klimaat, landschap en biodiversiteit. Daarnaast wordt ingezet op samenwerking EIP (stimuleren innovatie zoals aangepaste machines of bewerkingsmethoden), LEADER (bottom-up platteland met aandacht voor duurzaamheid) en ondersteuning van de GBA-structuur door kennis en kleine investeringen & informatievoorziening.

Een secundaire doelstelling is het versterken van de biologische landbouw, waarbij met secundair wordt bedoeld dat het niet het hoofddoel is, maar een werkwijze die aan meerdere doelen bijdraagt.

De biologische landbouw voldoet aan Europees vastgestelde voorschriften die een bijdrage leveren aan zowel een efficiënt beheer van bodem, water als lucht. De biologische landbouw wordt uitgezonderd van GLMC 7, gewasrotatie, en daarnaast voldoen hectares biologische landbouw die onderdeel vormen van een SKAL-certificaat als 'groen per definitie' in de ecoregeling, op het hoogste niveau. Dit geldt ook voor bedrijven in omschakeling. Tevens wordt bij samenwerking de mogelijkheid gecreëerd om de positie van de biologische landbouw in de keten te versterken.

Voor de afname van de ammoniak- en stikstofdepositie wordt verwezen naar 2.1.6 (specifiek doel F Bescherming van de biodiversiteit).

Aan het specifieke doel ter bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen draagt bij de sectorale interventie groenten en fruit het sectorale doel milieuvriendelijke productiemethoden bij. Er zijn diverse interventietypen met een breed pakket van maatregen opengesteld om dit doel te bereiken. De uitgaven aan milieu- en klimaatactiviteiten moeten minstens 15% van het operationeel programma uitmaken.

Onder andere het vervangen van bestaande assimilatielampen door energiezuinige LED-verlichting wordt gestimuleerd. Het toepassen van innovatieve apparatuur op basis van niet-chemische gewasbeschermingsmethoden om een weerbare teelt te bevorderden draagt bij aan dit doel. Andere mogelijkheden zijn het gebruik van lage emissieapparatuur, precisiebemesting, het zuiveren van proceswater ter voorkoming van lozingen, zodat water bespaard wordt. Naast het toepassen van biologische of geïntegreerde gewasbescherming kunnen ook nieuwe technieken ingezet worden, zoals drones om insecten te doden.

2.1 SO5 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

2.1 SO5.7 Plant u een GLB-bijdrage aan het LIFE-programma (alleen voor SD4, SD5, SD6)

: **Nee**

2.1 SO5.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

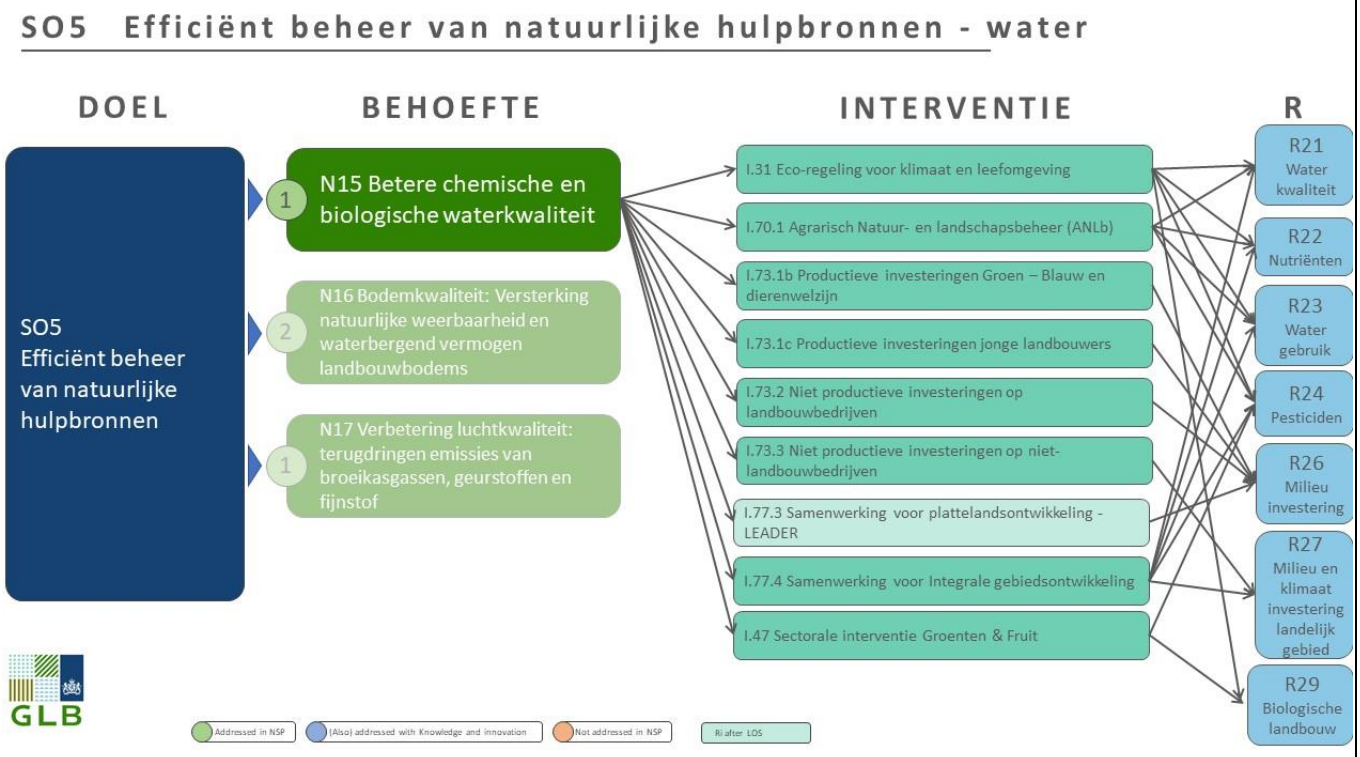
Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

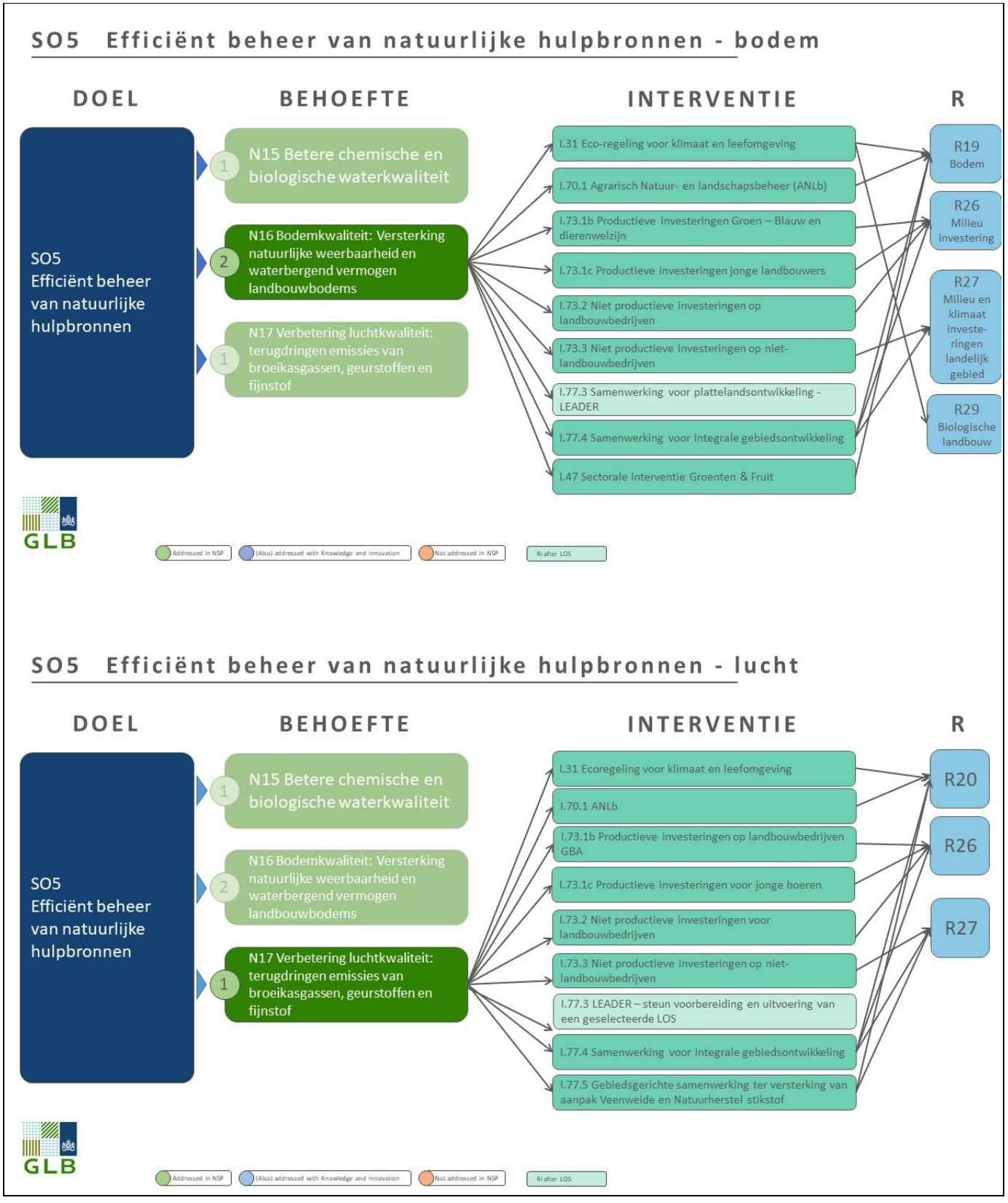
Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**
R.19 PR - Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)	60,56 %

R.20 [PR] - Verbetering van de luchtkwaliteit Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de emissie van ammoniak te verminderen	9,63 %
R.21 [PR] - Bescherming van de waterkwaliteit Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor de kwaliteit van waterlichamen	57,81 %
R.22 [PR] - Duurzaam nutriëntenbeheer Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen in verband met verbeterd nutriëntenbeheer	55,06 %
R.23 [PR] - Duurzaam watergebruik Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans	0,11 %
R.24 [PR] - Duurzaam en verminderd gebruik van pesticiden Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde specifieke verbintenissen die leiden tot een duurzaam gebruik van pesticiden ter vermindering van de risico's en effecten van pesticiden zoals de uitspoeling van pesticiden	6,50 %
R.26 [CU] - Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	1,63 %
R.27 [CU] - Milieu-/klimaatgerelateerde prestaties door investering in landelijke gebieden Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid en matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden	650,00
R.29 [PR] - Ontwikkeling van biologische landbouw Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw	6,00 %

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In onderstaande overzichten staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

2.1 SO5 9 Motivering van de financiële toewijzing

Voor de ecoregeling wordt 25% van het Nederlandse deel van het ELGF budget (na overheveling) uitgetrokken in 2023, oplopend tot ongeveer 30% in 2027 (met toenemende overheveling). Hierdoor blijft het budget nagenoeg gelijk.

Het rapport van Baayen et al (2021) (zie 2.1.) laat zien hoe de GLB-middelen zo kunnen worden ingezet dat met die middelen -ook gelet op andere instrumenten- zo veel mogelijk doelen kunnen worden gerealiseerd. Eén van de kernbevindingen was om een aanzienlijke overheveling van pijler 1 naar pijler 2 noodzakelijk is om een gebiedsgerichte aanpak te financieren. Daarom is er gekozen voor een

stapsgewijze verhoging van de overheveling van 15% naar 30% (2028). Met deze oplopende overheveling zijn financiën toegewezen aan ANLb, samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling en samenwerking Veenweide/N2000. Het budget van ANLb loopt op ten behoeve van een uitbreiding van ANLb en is op basis van de allocatie in POP3. Een belangrijk deel van het budget is toegewezen aan de nieuwe interventie samenwerking Integrale gebiedsontwikkeling gezien het belang van KRW-doelen.

De budgetten voor de verschillende investeringsinterventies zijn op basis van ervaringscijfers en beschikbare cofinanciering.

Het budget voor het sectorale programma Groente en Fruit is conform de EU-vereisten.

Het budget voor Leader zal worden toegewezen als de Lokale Ontwikkelingsstrategieën gereed zijn.

2.1.SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

2.1.SO6.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO6.1.1 Sterke punten

- De diversiteit van het Nederlandse landschap door de ligging in een vruchtbare delta, de variatie in grondsoorten en de ontginningsgeschiedenis
- Stelsel voor collectief agrarisch natuur- en landschapsbeheer, waarmee gebiedsgericht aan de slag wordt gegaan voor biodiversiteit
- Groeiende bereidheid bij boeren om zich in te zetten voor natuur, ecosysteemdiensten en biodiversiteit
- Ontwikkelingen in de keten om biodiversiteit in de landbouw te belonen

2.1.SO6.1.2 Zwakke punten

- De zeer zorgelijke toestand van biodiversiteit, ecosysteemdiensten en landschappen in het landelijk gebied en het vooralsnog ontbreken van een positieve trend
- Het beperkte areaal dat onder collectief beheer kan worden gebracht
- Biodiversiteit maakt vrijwel geen deel uit van de agrarische bedrijfsvoering, inspanningen voor de versterking van biodiversiteit worden veelal onvoldoende beloond
- Het betalen voor biodiversiteit door de markt en de consument is nog geen gemeengoed
- Afhankelijkheid van overheidssubsidies
- Landbouwgrond in Nederland is duur, maatregelen voor biodiversiteit zijn op bedrijfsniveau alleen aantrekkelijk als er voldoende beloning tegenover staat

2.1.SO6.1.3 Kansen

- Groeiende maatschappelijke en politieke aandacht voor belang biodiversiteit (zoals onder andere tot uiting komt in het Deltaplan Biodiversiteitsherstel)
- Toenemende belangstelling bij boeren voor natuur-inclusieve landbouw
- Streven van de overheid om zones van extensieve landbouw rondom Natura 2000-gebieden te ontwikkelen
- Ontwikkeling van vergoedingen voor ecosysteemdiensten, in verschillende vormen van publiek-private samenwerking
- Innovatievermogen door combinatie van kennis en expertise in de agrofoodsector, met kennis van ecologie en biodiversiteit
- Behoud van zeldzame rassen en gewassen

2.1.SO6.1.4 Bedreigingen

- Intensivering agrarisch landgebruik (resulterend in vermesting, verdroging, verzuring, versnippering)
- Industrialisering, verstedelijking en toename infrastructuur
- Klimaatverandering
- Energietransitie met aanleg van zonne-akkers en zonneweiden, evenals biomassagewassen
- Geen consistente registratie van landschapselementen
- Alleen de landschapselementen waar subsidie voor ontvangen wordt zijn geregistreerd in het perceelsregister RVO

- Afname van insecten leidt tot minder natuurlijke bestuivers voor de landbouw
- Ontbreken van integraal beleid voor bodem, mest, klimaat, biodiversiteit en landschap
- Wegvallen van subsidies voor natuur- en landschapsbeheer

2.1.SO6.1.5 Andere opmerkingen

De toestand van biodiversiteit, ecosysteemdiensten en landschappen is in Nederland zorgelijk en de trend is vooralsnog negatief (swot P. 91 ev). Het is van belang dat ingezet wordt op verbeteringen. Maar ontwikkelingen als schaalvergroting en intensivering zijn ook de afgelopen jaren doorgegaan, wat een bedreiging voor de biodiversiteit in landbouwgebieden vormt. De nog steeds te hoge stikstofbelasting van natuurgebieden in ons land leidt ertoe dat het aantal soorten en organismen verder afneemt. En de verdergaande verstedelijking, verdozing (toename van grote bedrijven (terreinen) in het buitengebied), toename infrastructuur en klimaatverandering zijn eveneens belangrijke bedreigingen. Ook de energietransitie, waar de komende jaren veel voor gaat gebeuren, kan een bedreiging vormen. Denk aan de teelt van biomassagewassen of aanleg van zonneakkers- of weiden.

De achteruitgang van insecten (SWOT p. 91) is ook van directe en indirecte invloed op de landbouw, omdat de ecosysteem diensten (diensten die het ecosysteem aan ons levert) afnemen. Productie van landbouw komt onder druk te staan door de lagere beschikbaarheid van natuurlijke bestuivers. Daarnaast zijn er minder natuurlijke vijanden beschikbaar tegen plagen, wat kan leiden tot een grotere inzet van (chemische) gewasbescherming, met mogelijk extra belasting van water, bodem en lucht tot gevolg.

Landschapselementen zijn zeer waardevol, niet alleen voor de instandhouding van landschappen, maar voor alle onder deze SO vallende onderwerpen. Landbouwgrond met landschapselementen als houtwallen, bomen en heggen vormen te samen een groene infrastructuur in het landelijk gebied die belangrijk is voor biodiversiteit en de landschappelijke waarde van een perceel.

Als overkoepelende needs bij dit SO zijn benoemd N18 “meer en herstel van biodiversiteit” en N19 “Behoud en herstel van (cultuur)landschappen”.

Aspecten / onderdelen van need N18 zijn met name

* ondersteuning van *aanpassingen in de agrarische bedrijfsvoering*, zodanig dat biodiversiteit in stand gehouden wordt en een variëteit aan soorten en habitatten ontstaat. Dit met speciale aandacht voor boerenland- en weidevogelsoorten
* stimuleren inrichting en onderhoud *landschapselementen*
* verlagen van de druk van de landbouw op de meest kwetsbare natuurgebieden, te weten de *N2000 gebieden*, onder meer door vermindering van het intensieve landgebruik in of aanpalend aan de N2000 gebieden.
* verbeteren inrichting en (ecologisch)beheer *watersysteem*
* in stand houden van (lokale) huisdierrassen voor de veehouderij. Voor het behoud van *(genetische) biodiversiteit* is het van belang dat de zeldzame huisdierrassen behouden blijven. Ook met het oog op de genetische bron van waaruit mogelijk robuustere huisdierrassen gekweekt kunnen worden.

De aspecten /onderdelen van N19 zijn met name:

* Ondersteunen van *agrarisch cultuurlandschap* (inclusief houtopstanden en landschapselementen)
* Behoud van bestaande *landschappelijke en cultuurhistorische waarden*

De natuur in Nederland is divers: duinen, heidevelden, moerassen, bossen etc. De groei- en leefomstandigheden voor planten en dieren varieert van plek tot plek, zowel op regionale als lokale schaal. Ook het (agrarisch) cultuurlandschap heeft altijd ruimte geboden aan tal van soorten. Verschillen in ontstaansgeschiedenis (door rivieren, de zee, ijstijden en wind), de grondsoort (zand, leem of klei en veen), processen (kwel, overstroming, verstuiving), reliëf, waterhuishouding en gebruik door de mens

bepalen het ‘soort’ landschap en daarmee de groei- en leefomstandigheden voor planten en dieren. Daarnaast zijn er terreinen die niet zozeer van belang zijn voor de biodiversiteit, maar vooral als agrarisch of cultuurhistorisch relict in stand houding verdienen.

2.1.SO6.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

N.18: De toestand van de biodiversiteit is meer dan zorgelijk, zo geeft de EU-biodiversiteitsstrategie aan (mei 2020), en is verwoord in het Nederlandse actieprogramma voor Natura 2000. Een historische reconstructie laat zien dat de achteruitgang van boerenlandvogels (27 soorten) sinds 1960 meer dan de helft bedraagt. Voor insecten geldt ongeveer hetzelfde. De oorzaken van de achteruitgang van biodiversiteit met een directe relatie met de landbouw zijn: vermesting (te hoge stikstof-depositie), verdroging (bijvoorbeeld te lage grondwaterstanden bij N2000-gebieden), verdwijnen en versnippering van semi-natuurlijk areaal (het verdwijnen van perceelsgrenzen, landschapselementen, ‘overhoekjes’ en dergelijke), monoculturen en vervuiling van de natuurlijke leefomgeving door chemische gewasbeschermingsmiddelen. De stikstofdepositie in Nederland is nog te hoog om biodiversiteitsdoelen te realiseren; het aantal soorten en organismen neemt verder af. Er lijkt geen kentering in schaalvergroting en intensivering te zijn en dit vormt een bedreiging voor de biodiversiteit. Niet alleen voor de biodiversiteit op boerenland, maar ook voor de diversiteit van landbouwhuisdierrassen. Biodiversiteit maakt vrijwel geen deel uit van de agrarische bedrijfsvoering. Bewegingsruimte voor boeren om een ander pad te kiezen is beperkt (PBL, 2017). Productie van landbouw komt onder druk te staan door de lagere beschikbaarheid van natuurlijke bestuivers. Het vooralsnog ontbreken van integraal beleid voor bodem, mest, klimaat, biodiversiteit en landschap draagt niet bij aan het herstel van biodiversiteit. Vernieuwende vormen van landbouw die bijdragen aan verduurzaming lopen regelmatig vast op wet- en regelgeving.

Behoud van zeldzame huisdierrassen draagt bij aan specifiek doel F. (Lokale) huisdierrassen voor de veehouderij dreigen verloren te gaan. Voor het behoud van (genetische) biodiversiteit is het van belang dat de zeldzame huisdierrassen behouden blijven. Zeldzame huisdierrassen kunnen ook geschikt zijn voor invulling van klimaatvriendelijke kringlooplandbouw en bijdragen aan het opbouwen van robuustere landbouwsystemen.

N.19: Niet alleen Europees, maar vooral ook nationaal en regionaal is er maatschappelijke urgentie als het gaat om een gevarieerder, mooier landschap en meer landschapselementen. Landschapselementen zijn zeer waardevol (en dragen bij aan veel doelen), toch ontbreekt een consistente registratie ervan. Er wordt daarom vooruitlopend op het NSP door RVO hard gewerkt om de landschapselementen op te nemen in het perceelsregister. Doel is om in 2030 meer landbouwgronden te hebben met landschapselementen als houtwallen, bomen en heggen. Deze vormen samen een groene infrastructuur in het landelijk gebied, die belangrijk is voor biodiversiteit. Dit is in lijn met de doelstelling van het Commissievoorstel voor natuurherstel (COM(2022)304), om het percentage landschapselementen in landbouwareaal met een stijgende percentage toe te laten nemen tot 2030.

2.1.SO6.3 Identificatie van de relevante (elementen van) nationale plannen die voortvloeien uit de in bijlage XI bij de VSP bedoelde wetgevingsinstrumenten waarmee rekening is gehouden in de behoefebeoordeling van het GLB-plan voor deze specifieke doelstelling

Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand.
Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke

habitats en de wilde flora en fauna.

De Nederlandse bijdrage aan het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden (Natura 2000) bestaat uit meer dan 160 gebieden. Deze gebieden liggen zowel op het land als op zee. De meeste gebieden zijn inmiddels definitief aangewezen. Lange termijn doel is om overeenkomstig richtlijnen 2009/147/EG inzake het behoud van de vogelstand en 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de betrokken typen natuurlijke habitats en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Nederland is in het kader van de Habitatrichtlijn verantwoordelijk voor de instandhouding van 52 habitattypen en 81 beschermde soorten. Voor de Vogelrichtlijn gaat het om de instandhouding van alle 200 soorten broedvogels en 233 soorten niet-broedvogels (zoals trekvogels en overwinterende soorten). Uit onderzoek van de WUR (2020) blijkt dat de gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten naar verwachting zou kunnen toenemen van 55% van de soorten en habitats in 2015 tot 65% in 2027. Er blijft dan nog een verbeteropgave voor gemiddeld 35% van de habitattypen en VHR-soorten. De Habitatrichtlijn (artikel 8) verplicht lidstaten het zogeheten Prioritised Action Framework (PAF, Prioritair Actiekader) op te stellen voor Natura 2000-gebieden. Omdat ook onder de Vogelrichtlijn gebieden worden aangewezen als Natura 2000, wordt dat deel van het netwerk ook meegenomen. De opgave is het grootst voor natuurlijke habitats. Al jaren is er in Natura 2000-gebieden teveel stikstof (ammoniak en stikstofoxiden). Dat komt bijvoorbeeld door mest van landbouwbedrijven, en door uitstoot van industrie en auto's. Voor de invulling van het Priority Action Framework zijn zoveel mogelijk doelen en maatregelen uit het Natuurnetwerk Nederland, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en bijbehorende Stroomgebiedbeheerplannen (SGPB's), de Structurele Aanpak Stikstof en het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) meegenomen in de beheerplannen van Natura 2000-gebieden. Daarnaast is er in Nederland, zoals opgenomen in de PAF Natura 2000, een grote opgave voor het behoud en herstel van de weide- en akkervogelpopulatie. Bij de bovenstaande opgaven is er aansluiting met het door maatschappelijke partijen opgestelde Deltaplan Biodiversiteitsherstel, de nationale bijenstrategie (bestuivers) en het Aanvalsplan Grutto. Met het Programma Natuur wordt de grootste bijdrage geleverd.

Aanvullend wordt vanuit het NSP ingezet op biodiversiteitsbehoud- en herstel op het landbouwareaal, middels GLMC 8 gericht op niet productief areaal en landschapselementen en GLMC 9 ploegverbod in kwetsbaar blijvend grasland in Vogelrichtlijngebieden en een breed palet eerste en tweedepijlermaatregelen (in eerste instantie ANLb, investeringen, kennis en ecoregeling). Met name het agrarisch natuur- en landschapsbeheer draagt bij aan het realiseren van opgaven voor weide- en akkervogels op boerenland. Daarnaast wordt in Nederland een Regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen ingevoerd. Inzet van artikel 72 (gebieden met wettelijke beperkingen) is op termijn mogelijk. De mogelijkheden hiertoe worden verkend in een experiment 'samenwerking'.

Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.
Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.

Kaderrichtlijn Water
De KRW stelt als hoofddoel dat water een goede ecologische toestand bereikt, waarbij gewenste waterplanten en -dieren voorkomen. In het kader daarvan is iedere lidstaat verplicht de nodige maatregelen te nemen om een goede chemische en ecologische toestand voor alle Europese wateren te realiseren. Nederland is ingedeeld in vier stroomgebieden: dat van de Rijn, Maas, Eems en Schelde. Op grond van de KRW moeten per stroomgebied iedere zes jaar doelen en maatregelen beschreven worden in de Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP's) en vervolgens worden uitgevoerd. De SGBP's moeten in samenhang met trends en maatregelen uit het aangrenzende 7e en 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (landbouwopgave nutriënten oppervlaktewater) en het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 gelezen worden. Het Planbureau voor de Leefomgeving oordeelde in de in 2020

gepubliceerde beoordeling over de kwaliteit van het oppervlaktewater (Nationale Analyse Waterkwaliteit (Gaalen, F. van, L. Osté & E. van Boekel (2020), Nationale analyse waterkwaliteit. Onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving) dat de waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar dat veel waterlichamen in 2027 naar verwachting nog niet aan de doelen voldoen. De verwachting voor 2027 is dat circa 35 tot 65% van de regionale wateren de biologische doelen van de KRW volledig behalen. Rijkswateren zullen de doelen van de KRW overigens naar verwachting wel volledig bereiken. Daarvoor gelden over het algemeen minder strenge normen dan voor regionale wateren omdat rekening gehouden wordt met de gebruiksfunctie van het water. De ex-ante analyse van de SGBP's welke in 2021 is opgeleverd, schetst een vergelijkbaar beeld (Roel Knoben, Cors van den Brink, Andries Krikken, Jasmijn Rost, Niels Schoffelen, Martin de Haan, Bas van Spronsen, Floris Verhagen, Herman Evenblij, 2021. Ex Ante Analyse Waterkwaliteit). Volgens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zal in 2027 nog niet overal in Nederland alle doelen van de Kaderrichtlijn Water gehaald worden. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen: teveel stikstof en fosfor in het water, waar de landbouw een grote rol speelt, en de aanvoer van nutriënten zoals stikstof uit het buitenland. Kritisch zijn de uitspoeling gevoelige löss- en zandregio's, waarbij de gemiddelde concentraties voor 2016-2019 respectievelijk 63 en 50 mg/L bedroegen en bij 51% en 37% van alle meetpunten de norm wordt overschreden. Door de droogte in 2018 en 2019 is er een stijging van nitraatconcentraties te zien. Qua eutrofiëring van zoetwater is er een lichte verbetering op te merken in de periode 2012 tot 2018, maar dat neemt niet weg dat in 2016-2018 59% van de zoete KRW-waterlichamen eutroof was en circa 10% potentieel eutroof (Fraters, B. et al (2020), Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland; toestand (2016-2019) en trend (1992-2019). RIVM Rapport 2020-0121). Met name de uit- en afspoeling van fosfor, een belangrijk nutriënt voor de ontwikkeling van gewassen, leidt tot eutrofiëring van oppervlaktewater. De trend hiervan laat geen grote verandering zien. Tenslotte verschilt de mate van uitspoeling per landbouwpraktijk, grondsoort, grondwaterstand en gewas. De akkerbouw-, vollegrondsgroente- en uitspoelinggevoelige teelten in de veehouderijsector (maisteelt) veroorzaken veel van de uitspoeling van nitraat op uitspoelinggevoelige gronden.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn heeft tot doel om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Lidstaten wijzen op grond van artikel 3 kwetsbare zones aan die de gebieden omvatten waarin grondwater meer dan 50 mg/l nitraat bevat of zonder maatregelen zou kunnen bevatten en/of oppervlaktewater eutroof is of dit zonder maatregelen zou kunnen worden of die in de kwetsbare zones afwateren en tot de verontreiniging bijdragen. Nederland heeft ervoor gekozen om geen specifieke kwetsbare zones aan te wijzen, maar het gehele grondgebied als kwetsbaar te beschouwen. De Nitraatrichtlijnrapportage[3] geeft aan dat de waterkwaliteit in het oppervlaktewater iets is verbeterd de afgelopen jaren, maar dat de verbeteringen beperkt zijn. In landbouwsloten is daarentegen duidelijk een verslechtering zichtbaar sinds 2017, met name door de drogere perioden in 2018 en 2019. Uit de doorberekening van de Nationale Analyse Waterkwaliteit en een aanvullende studie in de Maasregio, blijkt dat de opgave nog groot is en aanvullende maatregelen bovenop het 6e Actieprogramma noodzakelijk zijn om de doelen voor grond- en oppervlaktewater - tijdig - te halen. In de studie uit de Maasregio wordt ook het belang van aanpak van overbemesting van dierlijke mest benadrukt.

Met de maatregelen in het 7^{e} AP is gezocht naar een pakket maatregelen waarmee de doelen voor de waterkwaliteit in zicht komen, waarbij ook oog is voor de uitvoerbaarheid en impact op de landbouwsector. Het actieprogramma bevat een zestal pijlers en is een mix van verplichten en faciliteren en een mix van landelijk geldende maatregelen en gebiedsspecifieke maatregelen.

Het gaat om:

A) duurzame bouwplannen ter verbetering van waterkwaliteit én bodemkwaliteit, voor zowel graasdierbedrijven als bouwlandbedrijven, waarbij wordt ingezet op rotatie met rustgewassen en vanggewassen op zand- en lössgrond en op een aandeel (permanent) grasland op melkveebedrijven en vleesveebedrijven (weide- en zoogkoeien) in heel Nederland. Hieronder valt ook de maatwerkaanpak die een coalitie van sectorpartijen heeft geïnitieerd;

B) een aanvullende gebiedsspecifieke aanpak in gebieden waar de waterkwaliteit van grond- en/of oppervlaktewater achterblijft. Hierbij wordt voor het 7e AP koppeling gezocht met het vrijwillige spoor van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (spoor 3 toekomstig mestbeleid). Als resultaten gedurende het 7e AP niet voldoende blijken, zal met ingang van het 8e AP verdere regulering op gebiedsniveau nodig zijn.;
C) overige regulerende maatregelen, zoals teeltvrije zones en verkorten uitrijdperiode en
D) kennis, communicatie en pilots.
E) De vijfde pijler beschrijft de aanvullende maatregelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit en de koppeling met de Stikstofaanpak.
F) De zesde pijler betreft controle en handhaving. Naast deze zes pijlers wordt de bestaande regelgeving vanuit het 6e AP gecontinueerd. Met dit pakket aan maatregelen worden de doelen voor de grondwaterkwaliteit bijna overal gehaald (behalve in de lössregio). Voor oppervlaktewaterkwaliteit worden de doelen nog niet gehaald. Om deze doelen wel te halen zijn ingrijpende gebiedsspecifieke maatregelen nodig. Hiervoor wordt nadrukkelijk de verbinding gezocht met integratie van de waterkwaliteit in de structurele aanpak stikstof om zo doelbereik voor de waterkwaliteitsopgave in zicht te brengen.

Met het 7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022-2025) zoals vastgesteld in 2021, voldoet Nederland aan de verplichting de Europese Commissie in kennis te stellen van wijzigingen in het actieprogramma.

Vanuit het NSP wordt aan de KRW en de Nitraatrichtlijn bijgedragen door GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vruchtwisseling of gewasrotatie). Hier wordt eenzelfde benadering gekozen om bij te dragen aan vereenvoudiging. Daarnaast dragen de eco-regeling, ANLb (uitbreiding scope naar water), experiment in N2000 overgangsgebieden, productieve en niet-productieve investeringen en kennis bij.

Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

In september 2020 is het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 vastgesteld. Dit Uitvoeringsprogramma draagt bij aan de doelen van Richtlijn (EG) 2009/129 inzake duurzaam gebruik pesticiden en vormt de basis voor een herzien nationaal actieplan (art. 4 van de Richtlijn). De centrale ambitie is dat de land- en tuinbouw in 2030 uit een duurzame productie met weerbare planten en teeltsystemen bestaat, dat land- en tuinbouw zijn verbonden met natuur, dat er nagenoeg geen emissies meer zijn van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu en nagenoeg geen residuen op voedselproducten. Een breed scala aan maatregelen zal worden ingezet. Zo zal kennisontwikkeling over weerbare teeltsystemen worden voortgezet, zullen pilotprojecten op demonstratiebedrijven worden opgezet, agrariërs door adviseurs worden voorgelicht en onderwijs- en scholingsprogramma's worden aangepast en opgestart.

Coalitieakkoord 2021-2025
Het beoogde kabinet wil de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming bevorderen door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. De normen voor het gebruik van middelen worden afgestemd op de Kaderrichtlijn Water. Verder wordt onderzoek naar gezondheidseffecten bij boeren en omwonenden gedaan.

Vanuit het NSP wordt aan de doelstelling van Richtlijn (EG) 2009/128 bijgedragen middels de GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vang- en rustgewassen), via de ecoregeling (het betreft hier 10 maatregelen uit het totaal van 26 mogelijke maatregelen) en innovatie en investeringen (o.a precisielandbouw).

Richtlijn 2008/50/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2008 betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa.

In deze richtlijn, waarvoor de Commissie in 2022 overigens een herzieningsvoorstel zal doen, zijn bindende doelstellingen vastgelegd voor de concentraties in de lucht van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen. De lidstaten dienen hieraan te voldoen. Hier horen ook grenswaarden bij. Om aan de Europese grenswaarden voor de luchtkwaliteit te voldoen is in Nederland het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) opgezet. Dit is een plan om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het NSL houdt rekening met voorgenomen grote projecten die de luchtkwaliteit verslechteren en zet hier maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren tegenover. Het pakket van maatregelen is zo opgesteld dat het de negatieve effecten van de ruimtelijke projecten ruimschoots compenseert. Het doel van het NSL is te voldoen aan de Europese grenswaarden voor fijn stof (PM10) in 2011 en stikstofdioxide (NO2) in 2015. Om de luchtkwaliteit in Nederland verder te verbeteren is in 2020 het Schone Lucht Akkoord afgesloten tussen het Rijk en vele decentrale overheden. Doel is verlaging van emissies uit binnenlandse bronnen in alle sectoren, om zo in 2030 50 % gezondheidswinst te bereiken. Hiermee komen de concentraties van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen ook dichter bij de WHO-advieswaarden die op 22 september 2021 zijn aangescherpt. Deze advieswaarden zijn ook een belangrijke leidraad bij de Europese discussie over het ambitieniveau van de herziening van de Luchtkwaliteitsrichtlijn.

Richtlijn (EU) 2016/2284 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de vermindering van de nationale emissies van bepaalde luchtverontreinigende stoffen, tot wijziging van Richtlijn 2003/35/EG en tot intrekking van Richtlijn 2001/81/EG.

Afgesproken emissiedoelen voor Nederland en andere Europese lidstaten richten zich op de geleidelijke verbetering van de grootschalige luchtkwaliteit over Europa. Met de afgesproken emissiedoelen voor luchtverontreinigende stoffen wil de Europese Unie dichter bij de langetermijndoelstelling komen van een luchtkwaliteitsniveau dat geen significante nadelige effecten heeft voor mens en natuur. Lidstaten zijn verplicht om de emissies van stikstofoxiden, ammoniak, fijnstof (PM2,5), zwaveldioxide en niet-methaan vluchtige organische stoffen vanaf 2030 en verder te verminderen tot een niveau dat respectievelijk 61, 21, 45, 53 en 15 procent lager ligt dan in 2005.
In 2020 is geconstateerd dat de uitstoot van alle luchtverontreinigende stoffen in de periode 2005-2018 aanzienlijk is gedaald maar dat het tempo van de emissiereductie van luchtverontreinigende stoffen afneemt. Verder liggen de doelen binnen bereik, alleen het doelbereik voor ammoniak in 2030 is nog onzeker. De doelen die gelden vanaf 2020 worden voor alle stoffen voor de periode 2020-2029 naar verwachting gehaald. De doelen vanaf 2030 zijn strenger. Het reductiedoel voor ammoniak voor 2030 is een daling van 21 procent ten opzichte van 2005, wat overeenkomt met een emissieplafond van 121 kiloton. De voor 2030 geraamde emissie van 120 kiloton (112-124) ligt dus rond het doel voor 2030. Het doelbereik voor 2030 voor ammoniak is daarmee nog onzeker; bij tegenvallende ontwikkelingen zou de uitstoot in 2030 boven het emissieplafond uit kunnen komen. De emissiedoelen voor 2030 voor overige stoffen worden naar verwachting gehaald.

Met het NSP worden investeringen en een experiment in N2000 overgangsgebieden in het kader van de interventie ‘samenwerking’ uitgevoerd met als doel vermindering van emissies.

Verordening (EU) 2018/841 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader 2030, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013 en Besluit nr. 529/2013/EU
Verordening (EU) 2018/842 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030 teneinde bij te dragen aan klimaatmaatregelen om aan de toezeggingen uit hoofde van de Overeenkomst van Parijs te voldoen, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013.

De verordeningen over Land Use, Land Use Change and Forestry (LULUCF) en de Effort Sharing Regulation (ESR) gaan beide over het terugdringen van broeikasgasemissies; LULUCF legt de nadruk op opname ervan, terwijl de ESR bindende nationale doelstellingen voor emissiereducties oplegt.

De huidige LULUCF-verordening is overeengekomen in 2018 en in 2021 in werking getreden. Uitgangspunt van de huidige LULUCF-verordening is dat elke lidstaat, na toepassing van de in deze verordening gespecificeerde boekhoudregels voor de verschillende landgebruikscategorieën, op zijn grondgebied netto niet minder koolstof opneemt ofwel netto niet meer emissies uitstoot ten opzichte van de referentieperiode. Dit staat bekend als de no-debit rule. Als er netto meer koolstof wordt vastgelegd dan uitgestoten ten opzichte van de referentieperiode kunnen er zogenaamde kredieten worden opgebouwd die tot op een bepaald niveau gebruikt kunnen worden ter compensatie van broeikasgasemissies uit de sectoren die onder de Effort Sharing Regulation (ESR) vallen. In de LULUCF verordeningen (EU Besluit 529/2013 en verordening 841/2018) wordt aangegeven op welke manier broeikasgasemissies uit landgebruik, landgebruiksveranderingen en bosbouw gemonitord moeten worden en hoe hierover gerapporteerd moet worden. De methodiek is gedifferentieerd voor verschillende onderdelen van het landgebruik, zoals gras- en akkerland, bos en bebouwd gebied.

De Commissie stelt in de herziening van de LULUCF-verordening voor Nederland als doel om in 2030 netto maximaal 4,5 megaton CO2-equivalenten uit te stoten in de LULUCF-sector. De Commissie stelt voor om in 2025 een uitvoeringshandeling aan te nemen waarin voor de periode 2026-2029 jaarlijkse bindende doelstellingen voor elke lidstaat worden vastgesteld. Voor de uitwerking van LULUCF zijn de belangrijkste plannen het Klimaatakkoord uit 2019, onderdeel Landbouw en Landgebruik, het duurzaamheidskader biogrondstoffen, de Landelijke Bossenstrategie, het Nationaal Programma Landbouwbodems en het Veenweideprogramma.

Landelijke Bossenstrategie

In het Klimaatakkoord van 2019 is afgesproken dat het Rijk en de provincies samen een Bossenstrategie opstellen om CO2-vastlegging in bos en bomen te versterken en te werken aan klimaatadaptatie en -mitigatie. Daarnaast wordt, in het kader van de VHR-richtlijn, de biodiversiteit in bossen versterkt. De additionele opgave voor het domein bos, bomen en natuur (BBN), vastgelegd in het Klimaatakkoord, is een klimaatwinst van tenminste 0,4 Mton CO2 met een streven naar 0,8 Mton CO2. Circa 0,14 Mton valt te realiseren via (natte) natuur maatregelen, het restant voor bos en bomen is 0,26 Mton. Aangezien landbouw de grootste grondgebruiker is in de overgangszones tussen natuur en landbouw en boscombinaties bovendien goed passen in een natuurinclusieve landbouw, is het grootste areaal weggelegd voor een combinatie van bosaanleg en landbouw: circa 7.000 hectare bosuitbreiding in 2030. Voor bomen buiten het bos is er een grote rol weggelegd voor de landbouw middels landschapselementen en agroforestry, een combinatie van houtige gewassen met teelt van gewassen of dierlijke productiesystemen. Voor eerstgenoemde wordt er een regeling, aanvalsplan en uitvoeringsprogramma opgezet, in samenspraak met provincies, en de partners van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Voor agroforestry ligt er een ambitie van 25.000 hectare en 1.000 hectare aan voedselbossen op de lange termijn (na 2030). Deze ambitie moet nog geconcretiseerd worden voor 2030. De inzet is om financiële prikkels hiervoor te verankeren in het nieuwe GLB middels investeringen, ANLb en eco-regeling en buiten het GLB (Omschakelfonds Kringlooplandbouw).

Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL)

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit stelt kringlooplandbouw centraal in haar visie voor 2030. Aan de basis daarvan staat het Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL), met als doelstelling publieke en private partijen te committeren aan het streefdoel alle hectaren landbouwbodem in Nederland in 2030 duurzaam beheerd te hebben. Dit draagt bij aan een aantal maatschappelijke opgaven, zoals betere waterkwaliteit, grotere biodiversiteit, klimaatadaptatie en de klimaatopgave. Met name laatstgenoemde is van belang voor de uitwerking van de LULUCF verordening, daar de focus ligt op koolstofvastlegging. In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat in 2030 er jaarlijks een extra vastlegging

van 0,5 Mton CO2-equivalent moet plaatsvinden in het areaal minerale landbouwbodems in Nederland (ca. 1,8 mln. ha). Dit wordt door de partijen gerealiseerd door maatregelen toe te passen die voor een toename van het organische stofgehalte en verminderde lachgasvorming in deze bodems zorgen. Er zijn verschillende maatregelen in dit programma om de bovenstaande doelen te realiseren. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt aan een eenduidige meetmethode met bodemindicatoren voor de status van Nederlandse landbouwbodems. Agrariërs en erfbetreders, worden geïnformeerd over duurzaam bodembeheer en koolstofvastlegging met bijbehorende handelingsperspectieven, als tussendoel voor 2021. Dit wordt onder meer verzorgd door (extra opgeleide) gekwalificeerde brede bodemadviseurs en bijgeschoolde erfbetreders. De kennisverspreiding duurzaam bodembeheer en klimaatadaptatie loopt vanaf 2020 via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de kennisbasis, de kenniscarrousel en kennis in uitvoering, ondersteund door onder andere bijeenkomsten, proefboerderijen, pilots en geaccrediteerde adviseurs actief op het boerenerf ingezet. Verder zullen langdurige pachtrelaties tussen pachter en verpachter worden bevorderd, om landbouwbodems duurzaam te beheren. Ook wordt niet-kerende grondbewerking gestimuleerd. Verder wordt er in het nieuwe GLB duurzaam bodembeheer gestimuleerd via de eco-regeling en ANLb. Tenslotte zullen regionale initiatieven worden versterkt, omdat er in sommige gebieden een grotere opgave ligt voor koolstofvastlegging dan in andere.

Veenweideprogramma

Veengrond kenmerkt zich door hoge vruchtbaarheid voor de landbouw, maar daarvoor is ontwatering nodig. Bij dit proces komt er zuurstof bij het veen, waardoor er oxidatie plaatsvindt en er zodoende CO2 vrijkomt. Hoe dieper de ontwatering plaatsvindt, des te meer CO2-emissie. Daarnaast zijn veenweidegebieden gevoelig voor bodeminklinking, waardoor dit proces versterkt wordt. Voor veenweidegebieden in Nederland is de doelstelling om 1 Mton CO2 emissiereductie te bewerkstelligen in 2030, zoals opgenomen in het Klimaatakkoord. Dit wordt gerealiseerd via 6 provinciale veenweidestrategieën waarin de maatregelen worden beschreven die in de veenweidegebieden uitgevoerd gaan worden. De veenweidestrategieën worden onder regie van provincies opgesteld in samenspraak met grondgebruikers, maatschappelijke actoren en andere overheden (waterschap, gemeente). Vanaf 2019 zijn demo’s en pilots opgestart binnen de vier gebieden die lopen tot 2021/2023. Daarbij wordt gekeken wat de effecten zijn van diverse maatregelen, om te komen tot een daadwerkelijke mix van maatregelen om de gestelde doelstelling te behalen. Vanaf 2021/2023 tot 2030 zal er een definitieve aanpak komen voor circa 90.000 hectare veenweide (ongeveer een derde van het totaal aantal hectares veenweidegrond in Nederland). Bij het pakket aan maatregelen is maatwerk belangrijk op twee verschillende sporen. Enerzijds worden melkveehouders ondersteund om technische aanpassingen door te voeren, anderzijds kunnen agrariërs in veenweidegebieden worden ondersteund om hun bedrijf te verplaatsen of te stoppen. Daarbij valt te denken aan transitie naar natte teelten, verhogen van zomerwaterpeil en drainagetechnieken. Instrumenten om deze maatregelen te verwezenlijken zijn onder andere verplichtende of vrijwillige kavelruil; fiscale ondersteuning en afwaardering van gronden met financiële compensatie. Een systeem waarbij agrariërs betaald worden voor de opslag van CO2 is in ontwikkeling en levert een belangrijke bijdrage aan de te behalen doelstelling. De partijen monitoren gezamenlijk de voortgang en effectiviteit van de maatregelen. Op basis daarvan wordt er meerjaarlijks besproken of tussentijdse bijsturing op maatregelen of ambities noodzakelijk is. In het kader van lerende gebiedsprocessen voor bodemdaling in veenweidegebieden zal er nauw worden samengewerkt met het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling (NKB) voor (evaluatie van) kennisontwikkeling van de pilots. De regionale strategieën zullen worden uitgevoerd in samenspraak met lopende processen zoals het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), Nationaal Deltaprogramma, Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het NPL.

Specifieke GLB-NSP inzet in relatie tot deze verordening:

- Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen via het samenwerkingsartikel projecten op, met als doel het realiseren van peilverhoging op 20.000 ha landbouwgrond (melkveehouderij). Hierbij wordt ingezet op het realiseren van een zo hoog mogelijke grondwaterstand tot ca. -20/-30cm als optimum tussen enerzijds het willen reduceren van broeikasgasemissies en bodemdaling door vermindering van veenafbraak, en anderzijds het

voorkomen van (risico's op) toename van methaanemissies bij hogere grondwaterstanden. Daarbij wordt ingezet op het realiseren van plasdras-situaties mede ten behoeve van weidevogels in combinatie met beperking van het mestgebruik.

- Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 het houden aan het peilbesluit ingevoerd.
- Daarnaast wordt aanvullende inzet onderzocht. Dit kan gepaard gaan met de inzet van artikel 22.2, een regionaal gedifferentieerde basisbetaling. Omdat hiervoor kaartmateriaal moet worden ontwikkeld, wordt deze aanvullende inzet niet voor 2024 ingevoerd.

De ESR-verordening regelt de bindende nationale reductiepercentages voor broeikasgassen voor de EU-lidstaten voor de niet-emissiehandelssectoren (gebouwde omgeving, transport, landbouw en een deel van de industrie). Voor Nederland geldt een reductiedoel van 36% ten opzichte van 2005. Dit doel zal worden opgehoogd naar aanleiding van het nieuwe Europese reductiedoel voor 2030 (ten minste 55%). Het Commissievoorstel spreekt van een nieuw EU-breed reductiedoel van 40% t.o.v. 2005, wat voor Nederland een nieuw reductiedoel van 48% betekent t.o.v. 2005. De invulling hiervan is aan het nieuwe kabinet.

Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen

Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG

Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, tot wijziging van Richtlijn 94/22/EG, Richtlijn 98/70/EG, Richtlijn 2009/31/EG, Verordening (EG) nr. 663/2009, Verordening (EG) nr. 715/2009, Richtlijn 2009/73/EG, Richtlijn 2009/119/EG van de Raad, Richtlijn 2010/31/EU, Richtlijn 2012/27/EU, Richtlijn 2013/30/EU en Richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 525/2013

Het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) geeft formeel invulling aan de Governance-verordening, maar daarnaast zijn ook Europese doelstellingen voor emissiereducties (LULUCF- en ESR-verordening), energie-efficiëntie (EED) en hernieuwbare energie (RED) opgenomen. De EED-richtlijn bevat doelstellingen, definities, basisprincipes en verplichtingen voor energie-efficiëntie. De RED-richtlijn bevat definities, basisprincipes, verplichtingen en streefcijfers voor de bevordering van energieverbruik uit hernieuwbare bronnen. Het INEK is in belangrijke mate gebaseerd op het Klimaatakkoord uit 2019.

Voor het EU-doel van 32% hernieuwbare energie in 2030 acht de EU een bijdrage van 26% van Nederland redelijk. Zelf zet Nederland in op 27% hernieuwbare energie in 2030. Volgens de KEV-raming van 2021 (Klimaat- en Energieverkenning) zal een realisatie van 26,3% in 2030 realistisch zijn. Het Planbureau voor de Leefomgeving benadrukt dat om het doel met meer zekerheid te halen, eventuele beleidsaanpassingen tijdig ingezet moeten worden.

De maatregelen voor de landbouwsector om te voldoen aan de EED- en RED-doelstellingen zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord. In de glastuinbouw kunnen emissies omlaag door energiebesparing, het opwekken van duurzame energie, het gebruik van restwarmte en door derden geleverde CO2. Verder wordt de inzet van biomassa steeds belangrijker voor verduurzaming van de economie en het realiseren van een klimaatneutraal 2050. Biomassa kan worden gebruikt als energiebron in klimaatsectoren, in de landbouw is biomassa belangrijk voor onder andere bodemvruchtbaarheid en de koolstofvoorraad in de bodem. Een voorbeeld van de stimulering van productie van hernieuwbare energie is de SDE++ (Stimuleringsregeling Duurzame Energie). Naast duurzame energie komen ook andere CO2-reducerende technieken in aanmerking voor subsidie. Monitoring van het INEK en de doelen van de EED- en RED-richtlijn vindt plaats via de KEV van het PBL.

In het kader van de Europese Energie-Unie is de nationale strategie in het Klimaatakkoord vastgesteld om langetermijn-reductiedoelstellingen te halen. Conform het Klimaatakkoord geeft het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES) richtlijnen voor een integrale, sectoroverstijgende aanpak. In de 30 RES-regio's dragen decentrale overheden de verantwoordelijkheid om via hun Energiestrategie 35TWh aan hernieuwbare energie op te wekken in 2030, rekening houdend met de ruimtelijke inpassing, systeemefficiëntie en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Daarbij is samenwerking gezocht met maatschappelijke partners, netbeheerders, het bedrijfsleven en bewoners, om tot regionaal gedragen keuzes te komen. Naar verwachting zal dit worden mee genomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (coalitieakkoord 2021-2025).

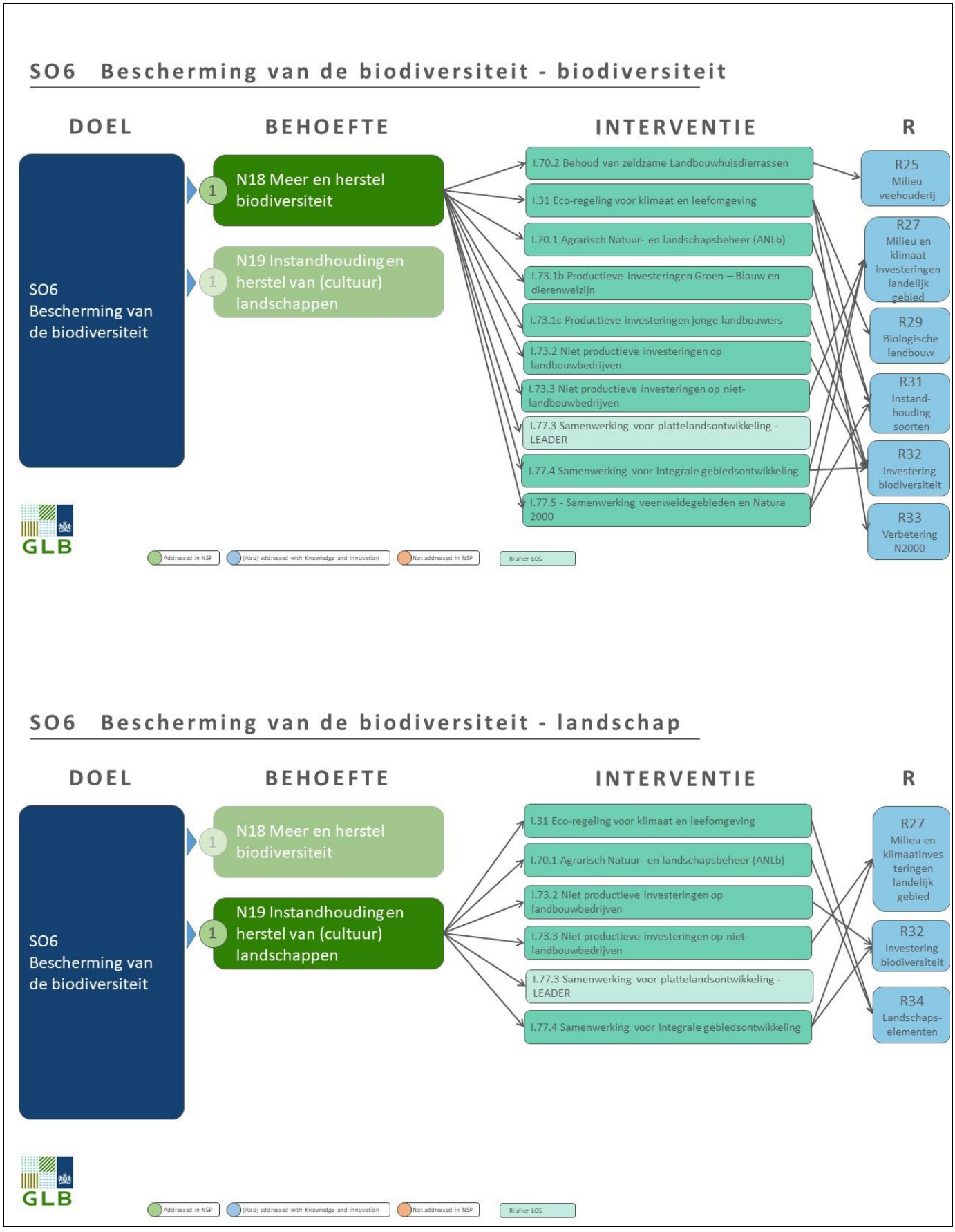
De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft drie richtinggevende kaders mee die opgenomen zijn in de handreiking RES. Daarvan zijn er twee relevant voor landbouw en natuur. Als eerste wordt er bij grootschalige clustering aandacht gevraagd voor natuurinclusief ontwerp en beheer bij duurzame energieprojecten. Op die manier wordt verstoring of aantasting van de natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk voorkomen. Als tweede heeft opwekking van hernieuwbare energie middels zonnecellen de voorkeur boven andere vormen en geldt dan ook als leidraad in de regionale afweging. In de landbouw kan zonne-energie bijvoorbeeld worden opgewekt door het aanleggen van zonnepanelen op bedrijfsgebouwen. Locatiekeuze en het landschap zijn daarbij heel belangrijk. Met de zonneladder is een afwegingskader gemaakt voor de aanleg van zonnevelden op landbouwgrond. In het NSP is hiervoor ook een conditionaliteit opgenomen. Het Planbureau voor de Leefomgeving monitort de voortgang van de RES-en. Hier wordt onder andere aandacht besteed aan natuurinclusiviteit en de nationale en regionale effecten van de RES-plannen op landschap, natuur- en landbouwgronden.

2.1.SO6.4 Interventielogica

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn	I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden waarvoor ecoregelingen gelden
Sectoral - Groenten en fruit	ORGAN(47(1)(d)) - biologische of geïntegreerde productie	I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ORGAN(47(1)(d))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	ENVCLIM(70) - Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen	I.70.1 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)	O.14. Aantal hectaren (met uitzondering van bosbouw) en aantal andere eenheden vallend onder milieu- of klimaatgerelateerde verbintenissen die verder gaan dan de verplichte vereisten
RD	ENVCLIM(70) - Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen	I.70.2 - Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen	O.19. Aantal verrichtingen of eenheden ter ondersteuning van genetische hulpbronnen
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.2 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	O.23. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsverrichtingen of -eenheden buiten de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.3 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties

RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.4 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.5 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)

Overzicht

De biodiversiteit in Nederland neemt al decennia af. De achteruitgang van habitats en soorten heeft een directe relatie met landbouw: een te hoge stikstofdepositie, met name rond Natura 2000 gebieden, verdroging en het verdwijnen en versnipperen van habitats. Ook de verdere achteruitgang van landschapselementen en van de boerenlandvogels is niet gekeerd. Er lijkt geen kentering in schaalvergroting en intensivering te zijn. Dit is de belangrijkste achterliggende oorzaak voor de afname van de biodiversiteit.

Nederland is in het kader van de Habitatrichtlijn verantwoordelijk voor de instandhouding van 52 habitattypen en 81 beschermde soorten. Voor de Vogelrichtlijn gaat het om de instandhouding van alle 200 soorten broedvogels en 233 soorten niet-broedende vogels, zoals trekvogels en overwinterende soorten. Uit een evaluatie van het Natuurpact van 2020 bleek dat het voorgenomen Nederlandse natuurbeleid slechts zal leiden tot circa 65% doelbereik van de Vogel- en Habitatrichtlijnen in 2027. Voor habitattypen en soorten van de Habitatrichtlijn is de restopgave respectievelijk 88% (46 habitattypen) en 64% (52 soorten). Voor inheemse broedvogels resteert voor 32% van de soorten een opgave (64 broedvogels) en voor inheemse niet-broedvogels 18% (42 soorten) (Pouwels & Henkens, 2020). De opgaven betreffen alle ecosystemen en alle provincies.

Voor de helft van de habitattypen en soorten van de Vogel- en Habitatrichtlijnen is zowel de kwaliteit van het ecosysteem (vooral slechte milieu- en watercondities) als de oppervlakte een belemmering. Ongeveer twee derde van de habitattypen en VHR-soorten zal baat hebben bij een verduurzaming van de landbouw (o.a. verlaging van de stikstofdepositie en bestrijdingsmiddelengebruik). Daarnaast zijn er soorten die verduurzaming van het waterbeheer nodig hebben (o.a. verbetering waterkwaliteit en vermindering wateronttrekking). Verder neemt door intensivering van de landbouw de diversiteit van traditionele Nederlandse landbouwhuisdierrassen de laatste 30 jaar sterk af. Om te komen tot een gunstige staat van instandhouding zal veelal een combinatie van maatregelen moeten worden genomen.

In het NSP wordt op verschillende manieren bijgedragen aan behoud en herstel van de biodiversiteit. Diverse GLMC’s en activiteiten in de eco-regeling dragen hier aan bij op bedrijfs- en perceelsniveau. De belangrijkste GLMC die bijdraagt aan biodiversiteit is GLMC 8: het minimumaandeel van de oppervlakte landbouwgrond dat bestemd is voor niet-productieve gebieden of kenmerken, het behoud van landschapselementen en het verbod op het kappen van hagen en bomen tijdens het broed- en groeiseizoen. Daarnaast wordt er een bijdrage geleverd door het verbod op het omzetten of ploegen van blijvend grasland dat is aangewezen als milieugevoelige permanente graslanden in Natura 2000 gebieden, de instandhouding van blijvend grasland, de bescherming van wetland en veenland en de aanleg van bufferstroken langs waterlopen. In de eco-regeling worden bijvoorbeeld akkerranden, strokenteelt, verlengde weidegang, kruidenrijk grasland, voer/eiwitgewas van eigen land, minder koeien per hectare, houtopstanden en langjarig grasland gestimuleerd. Biologische bedrijven of bedrijven in omschakeling worden in de ecoregeling beloond op het 'goud' niveau.

Met niet-grondgebonden investeringen is het mogelijk om emissiearme stallen te subsidiëren, waarbij het van belang is dat dit past in de ingezette lijn van integrale en brongerichte emissiereductie. Daarnaast dient dit te passen binnen de gebiedsgerichte aanpak. Bij de aanpak van het reduceren van stikstof is er in het NSP een spoor dat gericht is op een sectorale aanpak in de melkveehouderij op bedrijfsniveau (zie hierboven). Een tweede spoor richt zich specifiek op de gebiedsgerichte vermindering van stikstofemissies in overgangsgebieden rondom Natura 2000 natuur.

De wet Stikstofreductie en natuurverbetering beoogt een oplossing te bieden voor de stikstofproblematiek en de vergunningverlening weer op gang te brengen. Deze wet legt vast dat in 2030 in de helft van de hectares natuur in stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden de kritische depositiewaarde niet langer mag worden overschreden. Het gaat daarbij niet om een inspanningsverplichting, maar om een resultaatsverplichting. Voor 2035 dient 74% van de hectares natuur in stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden onder de kritische depositiewaarde te zijn gebracht. Het kabinet heeft de ambitie om dit te

versnellen en heeft de ambitie van 2035 naar 2030 bijgesteld. Het kabinet heeft hiervoor een transitiefonds ter beschikking gesteld.

Binnen het NSP wordt voor de stikstofreductie in de overgangsgebieden (gebieden die grenzen aan) Natura 2000 een gebiedsgerichte aanpak ingezet gericht op het stimuleren van extensieve natuur-inclusieve bedrijven in de overgangsgebieden. Samen met gebiedspartners (collectieven van boeren, overheden en anderen) kunnen gebiedsplannen worden opgesteld en maatregelen geselecteerd die passen binnen het gebied en effectief zijn om natuur te herstellen in Natura 2000 gebieden. De inrichtingskosten en hydrologische maatregelen van de gebiedsplannen zullen zoveel mogelijk gefinancierd worden uit Programma Natuur (nationaal). De beheerkosten om de landbouw te extensiveren kunnen uit NSP gefinancierd worden door inzet van de interventie samenwerking. Het streven is om in 2027 gebiedsplannen beschikbaar te hebben voor 40.000 ha in 2027. Het GLB draagt daar aan bij. Kosten voor opkopen van bedrijven en afwaardering van grond vallen niet onder het NSP.

Het herstel en instandhouding van habitats en landschappen vergt een integrale aanpak die past bij het gebied. Het is belangrijk dat er samenwerking ontstaat tussen boeren, overheden en andere lokale organisaties die een rol hebben bij het herstel van biodiversiteit en landschap. Het ANLb richt zich op activiteiten die boeren samen ondernemen om doelsoorten te ondersteunen. Speciale aandacht gaat uit naar het behoud en herstel van de populatie boerenlandvogels. De inzet hierop wordt uitgebreid. Er wordt in het NSP ook budget vrijgemaakt om de acties zoals in ‘Aanvalsplan Grutto’ zijn geformuleerd uit te gaan voeren via het ANLb.

Landschapselementen zoals houtwallen en poelen maken vanouds deel uit van het boerenland. Uit oogpunt van rationalisatie van de bedrijfsvoering (schaalvergroting, intensivering) zijn veel landschapselementen op landbouwgrond verwijderd. Momenteel bestaat nog 3,5% van het landbouwareaal uit landschapselementen, een percentage dat volgens de Europese Biodiversiteitsstrategie (2020) omhoog moet naar 10% om het biodiversiteitsverlies een halt toe te roepen.In het NSP wordt de aanleg, behoud en beheer op verschillende manieren ondersteund. De landschapselementen (houtopstanden en sloten) worden onderdeel van de subsidiabele landbouwgrond. Om te voldoen aan de voorwaarden voor de basispremie, moeten de landschapselementen in stand worden gehouden (GLMC 8b). Het maximale aantal bomen dat per hectare is toegestaan wordt verhoogd van 50 naar 100. Er wordt tenslotte 4% niet-productief areaal verplicht gesteld (uit te breiden met 7% met steun vanuit de eco-regeling). In de activiteiten binnen de eco-regeling wordt jaarlijks onderhoud aan landschapselementen in het hele land subsidiabel. Meerjarig onderhoud telt mee in het puntensysteem, en kan worden vergoed door bijvoorbeeld het ANLb.

Ook voor landschap, landschapselementen en agroforestry is een gebiedsaanpak belangrijk. In het ANLb wordt de huidige aanpak voortgezet en wordt het uitgevoerde beheer versterkt. Daarnaast komt er een samenwerking- en investeringsregeling. Deze eenvoudige investeringsregeling is bedoeld voor afstemming tussen grondgebonden regelingen en de aanleg van niet-productieve elementen. Tenslotte wordt er een mogelijkheid gecreëerd voor experimenten die als doel hebben dit beleid te versterken. Daarnaast worden kennisvouchers ingezet die bijdragen aan het versterken van de kennis op het boerenerf, ter versterking van biodiversiteit en landschap. Het belang van thema’s klimaat, natuur en milieu maakt dat LEADER ook wordt ingezet voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids)organisaties, (landbouw)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving op deze thema’s willen verbeteren.

Tevens wordt er een versterkte inzet gepleegd voor het behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen. Het primaire doel is het behoud van genetische diversiteit. Deze landbouwhuisdierrassen kunnen daarnaast een bijdrage leveren in gebieden waar een extensievere vorm van landbouw wordt ingevoerd omdat zij vaak juist hiervoor gefokt zijn.

2.1 SO6 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

2.1 SO6.7 Plant u een GLB-bijdrage aan het LIFE-programma (alleen voor SD4, SD5, SD6)

: **Nee**

2.1 SO6.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

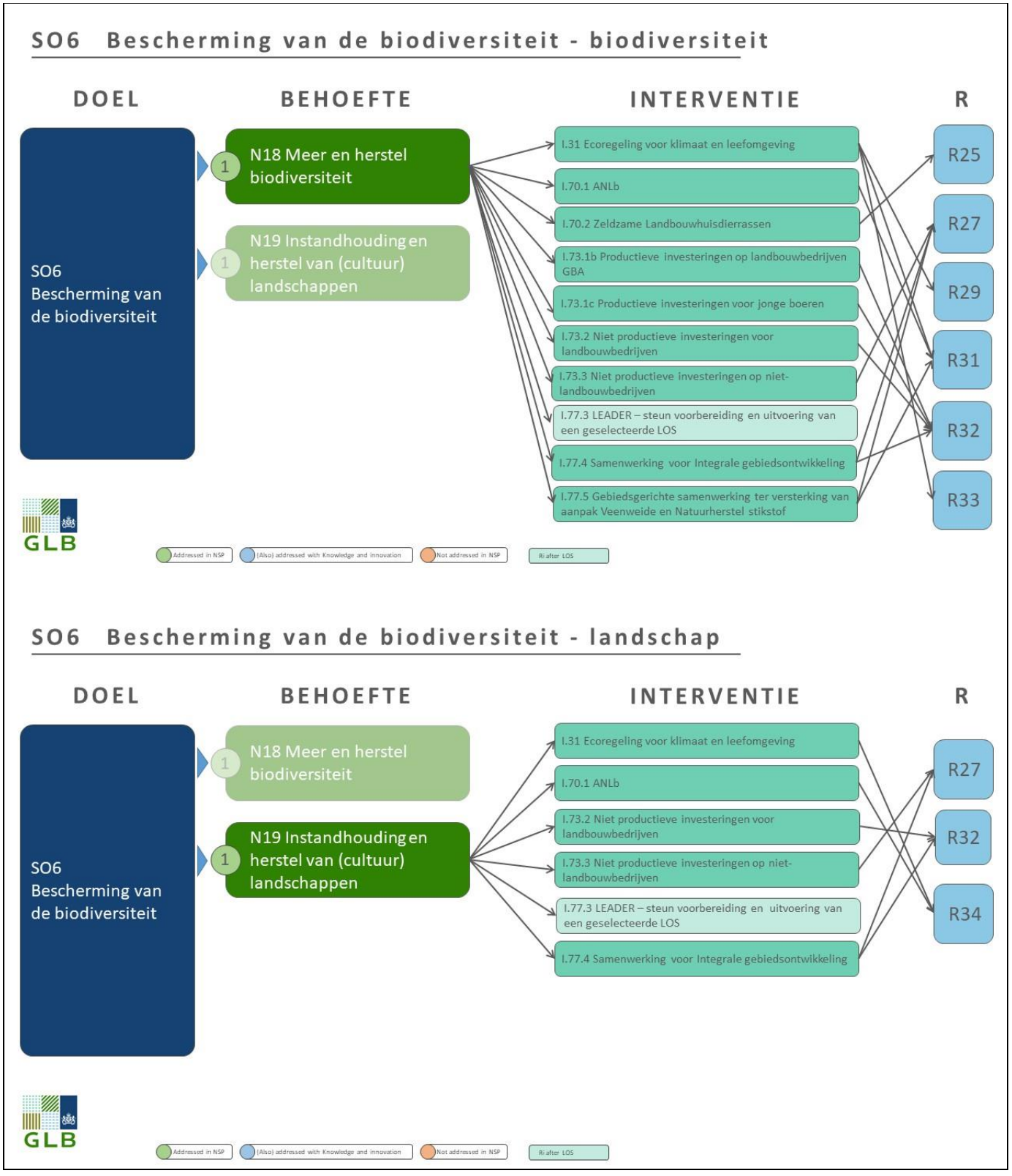
Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**
R.25 - Milieuprestatie in de veehouderijsector Percentage grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de ecologische duurzaamheid te verbeteren	2,49 %
R.27 CU - Milieu-/klimaatgerelateerde prestaties door investering in landelijke gebieden Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid en matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden	650,00
R.29 PR - Ontwikkeling van biologische landbouw Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw	6,00 %
R.31 PR - Instandhouding van habitats en soorten Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde	60,56 %
R.32 CU - Investeringen in verband met biodiversiteit Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit	2,24 %
R.33 - Verbetering van het Natura 2000-beheer Percentage van het totale Natura 2000-gebied vallend onder ondersteunde verbintenissen	44,66 %
R.34 PR - Behoud van landschapselementen Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen	3,58 %

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In onderstaande overzichten staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

Statement R.29 biologische landbouw

Het doel van 6% biologische landbouw is de minimale waarde. Bij de eerstvolgende notificatie na het uitkomen van het nationale plan voor biologische landbouw wordt het doel van 6% heroverwogen.

2.1 SO6 9 Motivering van de financiële toewijzing

Voor de ecoregeling wordt 25% van het Nederlandse deel van het ELGF budget (na overheveling) uitgetrokken in 2023, oplopend tot ongeveer 30% in 2027 (met toenemende overheveling). Hierdoor blijft het budget nagenoeg gelijk.

Het rapport van Baayen et al (2021) (zie 2.1.) laat zien hoe de GLB-middelen zo kunnen worden ingezet dat met die middelen -ook gelet op andere instrumenten- zo veel mogelijk doelen kunnen worden gerealiseerd. Eén van de kernbevindingen was om een aanzienlijke overheveling van pijler 1 naar pijler 2 noodzakelijk is om een gebiedsgerichte aanpak te financieren. Daarom is er gekozen voor een stapsgewijze verhoging van de overheveling van 15% naar 30% (2028). Met deze oplopende overheveling zijn financiën toegewezen aan ANLb, samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling en

samenwerking Veenweide/N2000. Het budget van ANLb loopt op ten behoeve van een uitbreiding van ANLb en is op basis van de allocatie in POP3. Een belangrijk deel van het budget is toegewezen aan de nieuwe interventie samenwerking Veenweide/N2000 gezien het belang voor biodiversiteit.

De budgetten voor de verschillende investeringsinterventies zijn op basis van ervaringscijfers en beschikbare cofinanciering.

Het budget voor het sectorale programma Groente en Fruit is conform de EU-vereisten.

Het budget voor Leader zal worden toegewezen als de Lokale Ontwikkelingsstrategieën gereed zijn.

2.1.SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

2.1.SO7.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO7.1.1 Sterke punten

- Het opleidingsniveau van landbouwers
- Het economisch perspectief in vergelijking met andere EU-landen

2.1.SO7.1.2 Zwakke punten

- Hoge grondprijs en een beperkte toegang tot land
- Hoge marktwaarde vraagt aanzienlijk vermogen bij bedrijfsovername
- Een grote overnamesom kan leiden tot spanningen op sociaal vlak

2.1.SO7.1.3 Kansen

- Faciliteiten voor bedrijfsovername (fiscaal)
- Het Bedrijfsovername fonds
- Vermogensvorming, toegang tot kapitaal
- Niet-bancaire (alternatieve) financieringsvormen
- Multifunctionele landbouw/niches
- Samenwerkingsverbanden

2.1.SO7.1.4 Bedreigingen

- Aantrekkingskracht werk buiten de sector (kan deels ook kans zijn indien te combineren met werk op bedrijf; zie samenwerkingsverbanden)
- Laag rendement op eigen vermogen

2.1.SO7.1.5 Andere opmerkingen

Voor een vitale en veerkrachtige landbouwsector is van belang dat boerenbedrijven ook op langere termijn voortgezet worden. Uit de SWOT komt naar voren dat het aantal landbouwbedrijven met een bedrijfshoofd jonger dan 40 in Nederland afneemt en lager is dan gemiddeld in de EU (SWOT p. 92). 60% van de land- en tuinbouwbedrijven in Nederland met een bedrijfshoofd van 51 jaar of ouder geen opvolger (SWOT p. 22). Het animo voor bedrijfsovername is onder meer afhankelijk van de verdiencapaciteit met het bedrijf en het (lokale) toekomstperspectief (SWOT p. 72). Generatievernieuwing in de agrarische sector is urgent om de transitie in de landbouw mogelijk te kunnen maken.

Als N.20 is geïdentificeerd: Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland. Aspecten van die need zijn met name Vereenvoudiging van bedrijfsovername/bieden van hulp daarbij en het Aantrekkelijker maken agrarisch ondernemerschap.

Tot slot is het voor het vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers ook van belang dat er arbeidskrachten – bijvoorbeeld voor seizoensarbeid - beschikbaar zijn voor het bedrijf. Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers (N22) dragen hier aan bij.

NB: Need 21 ‘Aantrekkelijker ondernemersklimaat op het platteland voor niet-agrarische activiteiten’ is komen te vervallen. Deze need is gedekt door N24 ‘Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat’.

2.1.SO7.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja
N.22	Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers	Categorie 3	Nee

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

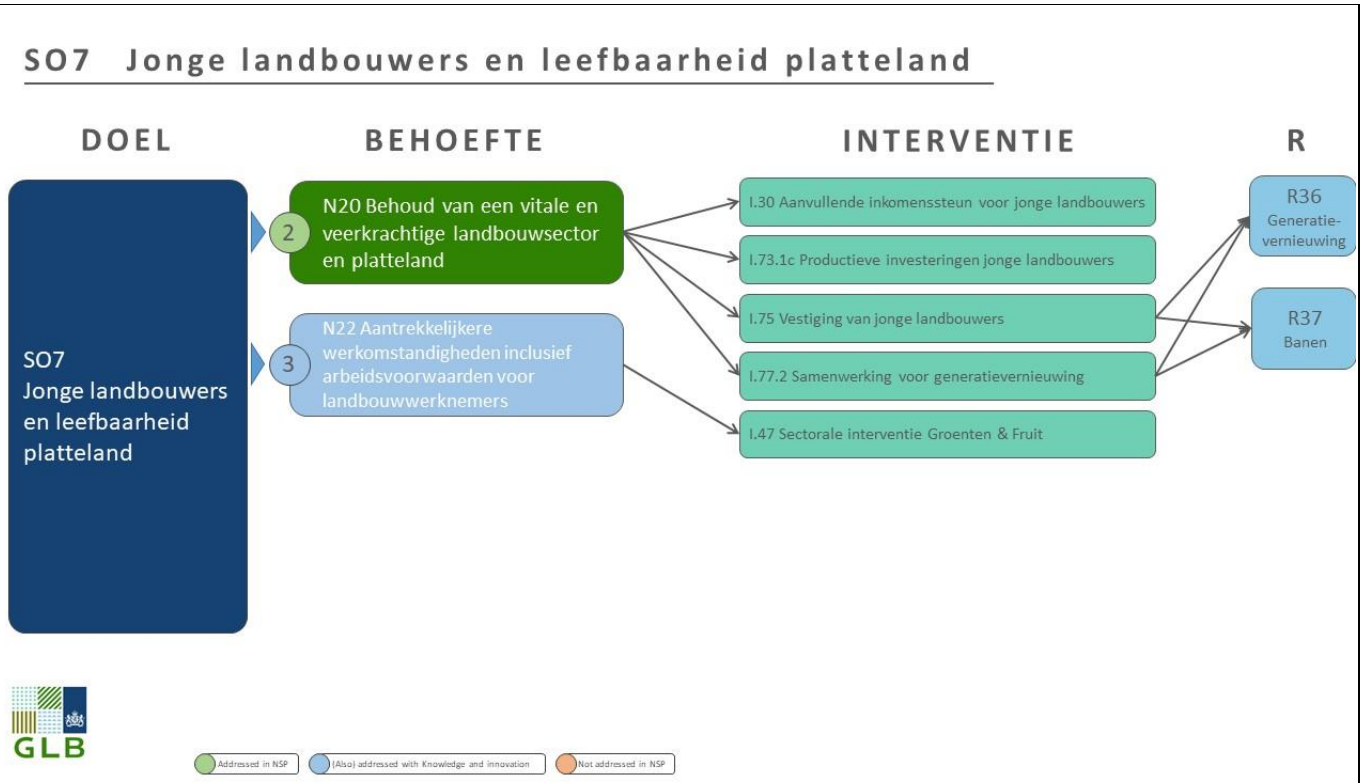
N.20: Aan behoefte G1 ‘Behoud van een vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland’ is een gemiddelde prioriteit toegekend. Generatievernieuwing in de agrarische sector is urgent om de transitie in de landbouw mogelijk te kunnen maken. Ook is het GLB-NSP een effectief en efficiënt instrument om aan de behoefte bij te dragen.

N.22: De behoefte is weliswaar urgent, maar is effectiever buiten het GLB-kader op te pakken met wet- en regelgeving en flankerend beleid, dan met subsidies. De sociale conditionaliteit ziet toe op de werkomstandigheden van landbouwwerknemers.

2.1.SO7.4 Interventielogica

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	O.6. Aantal hectaren waarvoor aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers wordt ontvangen
Sectoral - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a)) - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma’s
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INSTAL(75) - Vestiging van jonge landbouwers en nieuwe landbouwers, en het opstarten van plattelandsbedrijven	I.75 - Vestiging van jonge landbouwers	O.25. Aantal jonge landbouwers dat vestigingssteun ontvangt
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.2 - Samenwerking voor generatievernieuwing	O.30. Aantal ondersteunde verrichtingen of eenheden voor generatievernieuwing (exclusief vestigingssteun)

Overzicht

Voor een toekomstbestendige agrarische sector zijn jonge landbouwers en zij-instromers (of: nieuwe landbouwers) van belang. Ze zijn nodig voor het verder verduurzamen van de Nederlandse land- en tuinbouwsector en dus ook ter bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden. Verduurzamen heeft daarbij betrekking op drie facetten: 1) het bieden van economisch perspectief voor de landbouwbedrijven, 2), het behalen van milieu- en klimaatdoelen en 3) het behouden en versterken van de leefbaarheid, werkgelegenheid en culturele identiteit van de plattelandsregio's.

Wat is de huidige situatie? Het aandeel jonge landbouwers neemt al jaren af in Nederland. In 2020 waren er 51.334 landbouwbedrijven (inclusief tuinbouw) in Nederland. Van de bedrijfshoofden, was 8% 'jonge landbouwer' van onder de 40 jaar en 52% ouder dan 55 jaar. In 2010 was dit 10%. Het risico bestaat dat de komende 15 jaar, bedrijven zonder opvolger worden beëindigd of dat de bedrijven opgekocht worden door de bedrijven die willen groeien (schaalvergroting). Door schaalvergroting blijft de overnamesom stijgen, waardoor de mogelijkheid om een landbouwbedrijf over te nemen of te starten steeds moeilijker wordt.

Waar is behoefte aan? In Nederland is behoefte aan het behouden van een vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland. Daar kan alleen in voorzien worden als toekomstige generaties, jonge landbouwers, kiezen voor het wonen en werken als boer of tuinder. Dat is de reden om in te zetten op het aantrekken en behouden van jonge landbouwers en zij-instromers.

Uit de SWOT, behoefteanalyse en uit gesprekken met de doelgroep 'Jonge landbouwers' blijkt ten eerste dat de hoge overnamesom van landbouwbedrijven het grootste knelpunt is waar jonge landbouwers in Nederland tegenaan lopen. Het is niet eenvoudig om op jonge leeftijd aan voldoende kapitaal te komen om een landbouwbedrijf te starten of over te nemen. Voor zij-instromers is dit nog moeilijker omdat zij vanwege het ontbreken van de familieband vaak geen bedrijf met een prijs onder de marktwaarde kunnen kopen. Het is een uitdaging om voldoende rendement te halen uit het eigen vermogen dat de jonge landbouwer in het bedrijf steekt. Ten tweede zorgt een onzeker toekomstperspectief ervoor dat de aantrekkingskracht om een baan buiten de landbouwsector te zoeken toeneemt.

In paragraaf 3.2 staat de uitgebreide interventiestrategie voor generatievernieuwing beschreven. Hieronder

volgt een samenvatting.

Interventies

Voor het bereiken van ‘generatievernieuwing’ wordt in het GLB-NSP ingezet op het stimuleren van:

-Vergemakkelijken bedrijfsovername/-start met vestigingssteun voor jonge landbouwers;

-Modernisering en verduurzaming met extra investeringssteun;

-Aantrekken jonge landbouwers en zij-instromers met innovatieve samenwerkingsprojecten voor generatievernieuwing.

Omdat uit de gesprekken met de doelgroep en uit de evaluatie ‘Evaluation of the impact of the CAP on generational renewal, local development and jobs in rural area’ uit 2021 van de Europese Commissie is gebleken dat het effect van de aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers op generatievernieuwing onvoldoende is, wordt de inzet op deze interventie uitgefaseerd. Met dit pakket aan interventies worden jonge landbouwers gestimuleerd om een landbouwbedrijf over te nemen of te starten en om te investeren in verduurzaming van het bedrijf.

Er is voor de sectorale interventie groenten en fruit geen sectorale doelstelling door de regelgeving gekoppeld aan het specifieke doel voor het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers. Het sectorale doel om de arbeidsvoorwaarden en de handhaving van werkgeversverplichtingen te verbeteren en de handhaving van de vereisten voor gezondheid en veiligheid op het werk te verbeteren kan hieronder geplaatst worden.

Nederland heeft hiervoor de interventietypen INVRE en ADVI1 opengesteld. Hiermee worden investeringen en het gebruikmaken van adviesdiensten bevorderd ten behoeve van de bescherming van de gezondheid van medewerkers bij een uitbraak van humane ziekten.

2.1 SO7 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

2.1.SO7.6 Plant u een GLB-bijdrage aan het Erasmus-programma?

: **Nee**

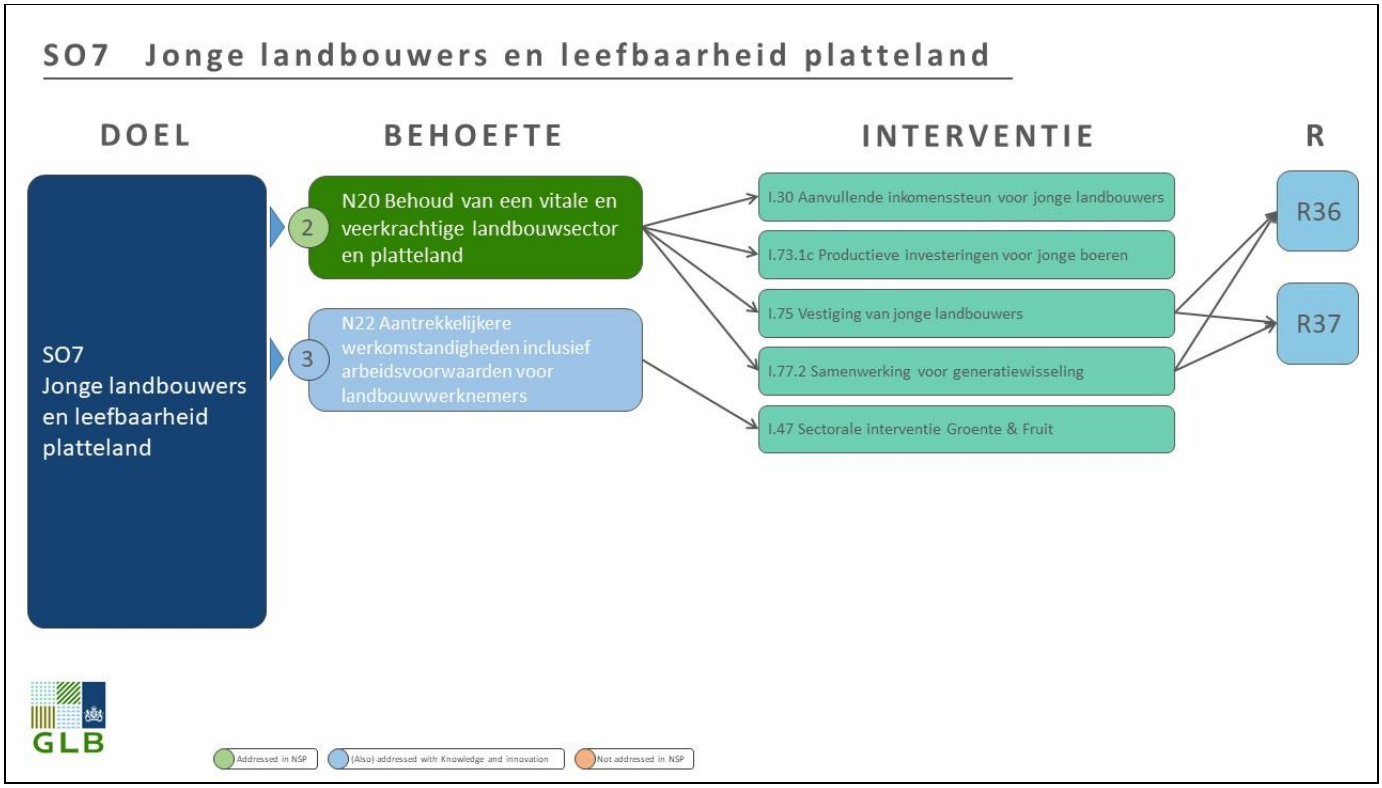
2.1 SO7.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**
R.36 CU PR - Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	3.000,00
R.37 CU - Groei en banen in plattelandsgebieden Nieuwe banen in door het GLB ondersteunde projecten	2.500,00

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In onderstaand overzicht staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5. De aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers en productieve investeringen voor jonge landbouwers zijn voor de volledigheid en overzicht opgenomen in onderstaand schema, maar dragen niet bij aan de resultaatindicatoren die bij dit doel horen. Aantrekkelijke werkomstandigheden kent geen resultaatindicator.

2.1 SO7 9 Motivering van de financiële toewijzing

Het budget voor jonge landbouwers is berekend op basis van ervaringen in POP3, beschikbare middelen en op basis van de ringfencing voor jonge landbouwers.

2.1.SO8 Bevordering van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, waaronder deelname van vrouwen in het boerenbedrijf, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, ook in de circulaire bio-economie en de duurzame bosbouw

2.1.SO8.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO8.1.1 Sterke punten

- Relatief geringe afstand tussen stad en platteland
- Goede ontsluiting van het platteland wat betreft wegen
- Bereikbaarheid voorzieningen meestal geen probleem, uitgezonderd voor mensen afhankelijk van openbaar vervoer
- Relatieve rust en ruimte bieden goede omstandigheden voor bepaalde vormen van bedrijvigheid, zoals recreatie en toerisme
- Agrarisch cultuurlandschap is een belangrijke factor in de aantrekkelijkheid van plattelandsregio's
- Lokale saamhorigheid

2.1.SO8.1.2 Zwakke punten

- Tekort aan banen in met name de krimpgebieden
- Weinig werk voor hoogopgeleiden
- Leefbaarheid in bepaalde gebieden onder druk door het sluiten van scholen, banken, winkels en andere voorzieningen
- Het wegtrekken van jongeren en de toenemende vergrijzing
- Een gebrekkige ontsluiting wat betreft het openbaar vervoer
- Toegang tot internet niet altijd even goed
- Landbouwsector is ruimtelijk gezien een belangrijke drager van het landelijk gebied, economisch gezien is de rol van de primaire sector bescheiden

2.1.SO8.1.3 Kansen

- Kwaliteiten van het platteland bieden mogelijkheden om in te spelen op de groeiende vraag naar toerisme en recreatie
- Vraag om lokaal voedsel en korte lijnen tussen stad en platteland bevorderen de ontwikkeling van korte ketens
- Vraag naar streekproducten
- Digitalisering biedt mogelijkheden voor nieuwe en schone (mkb) bedrijvigheid op het platteland
- Toenemende vraag naar bio-based producten/kansen kringlopen
- Vrijkomende agrarische bebouwing en grond biedt kansen voor nieuwe, duurzame bedrijvigheid, nieuwe woonvormen en natuurontwikkeling

2.1.SO8.1.4 Bedreigingen

- Demografische ontwikkelingen reden tot zorg- afnemende voorzieningen en bevolkingskrimp versterken elkaar
- Kwaliteiten van het platteland onder druk door energietransitie en klimaatopgave
- Veranderingen in landbouwgebruik en -productie als gevolg van klimaatverandering
- Schaalvergroting landbouwbedrijven en bijbehorende stallen/opslagschuren kunnen landschappelijke kwaliteit onder druk zetten
- Hergebruik vrijkomende agrarische bedrijfsbebouwing voor niet-agrarische activiteiten kan

landschappelijke kwaliteiten onder druk zetten
- Ontbrekend beleid voor hergebruik vrijkomende agrarische bebouwing

2.1.SO8.1.5 Andere opmerkingen

In krimp en anticipeergebieden is er sprake van krimp, leegloop en verdwijnen van voorzieningen (SWOT p. 76/77). Ook staan (SWOT p. 105) de kwaliteiten van het platteland onder druk door een aantal ontwikkelingen. Zo leidt de gewenste energietransitie tot zorg over de inpassing van windmolens en zonneparken en de gevolgen hiervan voor de landschappelijke kwaliteit van gebieden. En schaalvergroting kan gepaard gaan met grotere bedrijfsgebouwen (stallen, opslagschuren), die de landschappelijke kwaliteit van het platteland kunnen aantasten als deze schaalvergroting niet goed wordt ingepast in het landschap.

Als N23 is daarom geformuleerd: Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren.
Aspecten van deze need zijn:

- Behoud, bereikbaarheid en betaalbaarheid van voorzieningen,
- Behoud en versterking sociale cohesie,
- Behoud cultuurhistorische elementen,
- Voorzieningen voor recreatie en toerisme.

Omdat de lokale situatie overal anders is of kan zijn, is een lokale/regionale aanpak van gesignaleerde problemen wenselijk. Goede betrokkenheid van partijen die direct de gevolgen van te maken keuzen ondervinden is wenselijk. Dit pleit voor een gebiedsgerichte en bottom-up aanpak. Deze need zal dan ook via LEADER worden opgepakt.

Belangrijk aandachtspunt in Nederland is het vrijkomen van agrarische gebouwen (VAB) (SWOT p. 105 / 79). De vrijkomende bedrijfsgebouwen kunnen op verschillende manieren worden herbestemd. Het is van belang beleid te ontwikkelen voor hergebruik van de VAB, het gaat dan vooral om voorwaarden aan wat wel en wat niet is toegestaan aan nieuwe activiteiten, evenals om de landschappelijke inpassing daarvan.

Als N24 is daarom geformuleerd: Aantrekkelijk ondernemers- en werkklimaat (voor een divers palet aan passende agrarische en niet-agrarische bedrijven/activiteiten). Het is van belang dat de opgaven in samenhang worden bezien, zeker daar waar het gaat om te maken keuzes die op meerdere terreinen van invloed zijn. Omdat de lokale situatie overal anders is of kan zijn, is een lokale/regionale aanpak van gesignaleerde problemen wenselijk. Goede betrokkenheid van partijen die direct de gevolgen van te maken keuzen ondervinden is wenselijk. Dit pleit voor een gebiedsgerichte en bottom-up aanpak. Deze behoefte zal dan ook via LEADER worden opgepakt.

De bio-economiesector in Nederland groeit. De biobased producten zijn in deze definitie producten op basis van groene grondstoffen die fossiele grondstoffen kunnen vervangen. Nederland streeft naar verdere ontwikkeling van de bio-economie omdat het kan bijdragen aan grote maatschappelijke opgaven als het bereiken van de klimaatdoelen, minder afhankelijkheid van schaarse grondstoffen, een duurzame en veilige voedselvoorziening en werkgelegenheid en ontwikkeling in rurale gebieden (SWOT p 102-103:). De eiwittransitie biedt kansen voor de plantaardige sectoren (tuinbouw en akkerbouw), omdat de vraag naar plantaardige proteïnen zal toenemen. In die sectoren staat men open voor een dergelijke transitie, zowel technisch als sociaal. Echter, substantiële toename van het marktaandeel is nodig om dit tot een nieuw verdienmodel te maken (SWOT, p. 114). Als N25 is daarom onderkend: Versterkte bio-economie en bosbouw.

2.1.SO8.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in

			strategisch GLB-plan
N.23	Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren	Categorie 2	Ja
N.24	Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.25	Versterkte bio-economie en bosbouw	Categorie 3	Gedeeltelijk

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

N.23 en N.24:

1. Stimuleren aantrekkelijk platteland voor wonen en recreëren.

2. Aantrekkelijk ondernemers- en werkklimaat voor een divers palet aan passende agrarische en niet-agrarische bedrijven/activiteiten.

Het platteland in Nederland kent urgente en uitdagende opgaven. De groene transitie opgaven van de landbouw hebben een belangrijke samenhang met deze behoeften. Er zijn succesvolle ervaringen met de bijdrage via de LEADER benadering bij de landbouwtransitie zie: https://www.netwerkplatteland.nl/documenten/publicaties/2021/11/05/brochure-leader-en-landbouw. Bij de helft van de LEADER-projecten in POP3 speelt de landbouw een belangrijke rol. Het is van belang dat de opgaven in samenhang worden bezien, zeker daar waar het gaat om te maken keuzes die op meerdere terreinen van invloed zijn. Omdat de lokale situatie overal anders is of kan zijn, is een lokale/regionale aanpak van gesignaleerde problemen wenselijk. Goede betrokkenheid van partijen, burgers en individuele ondernemers, die direct de gevolgen van te maken keuzen ondervinden is wenselijk. Voor alle opgaven is een verbetering van de toegang tot zowel sociaal-economische als maatschappelijk gerichte diensten en infrastructuur een belangrijke basis. De transitie van de landbouw heeft invloed op de leefgemeenschappen en recreatie, vraagt om nieuw ondernemerschap, en tegelijk het aantrekkelijk houden van het landelijk gebied voor oude en jonge generaties. Dit vraagt om te blijven innoveren en investeren in deze diensten en infrastructuur. Ten aanzien van de sociale inclusie is het wenselijk om de kracht en talenten van vrouwen sterker te benutten zowel bij het versterken van het organiserend en dynamiserend vermogen van een Lokale actiegroep, als in concrete projecten. Dit pleit voor een gebiedsgerichte en bottom-up aanpak. Deze behoeften zullen dan ook via LEADER worden opgepakt.

N.25:

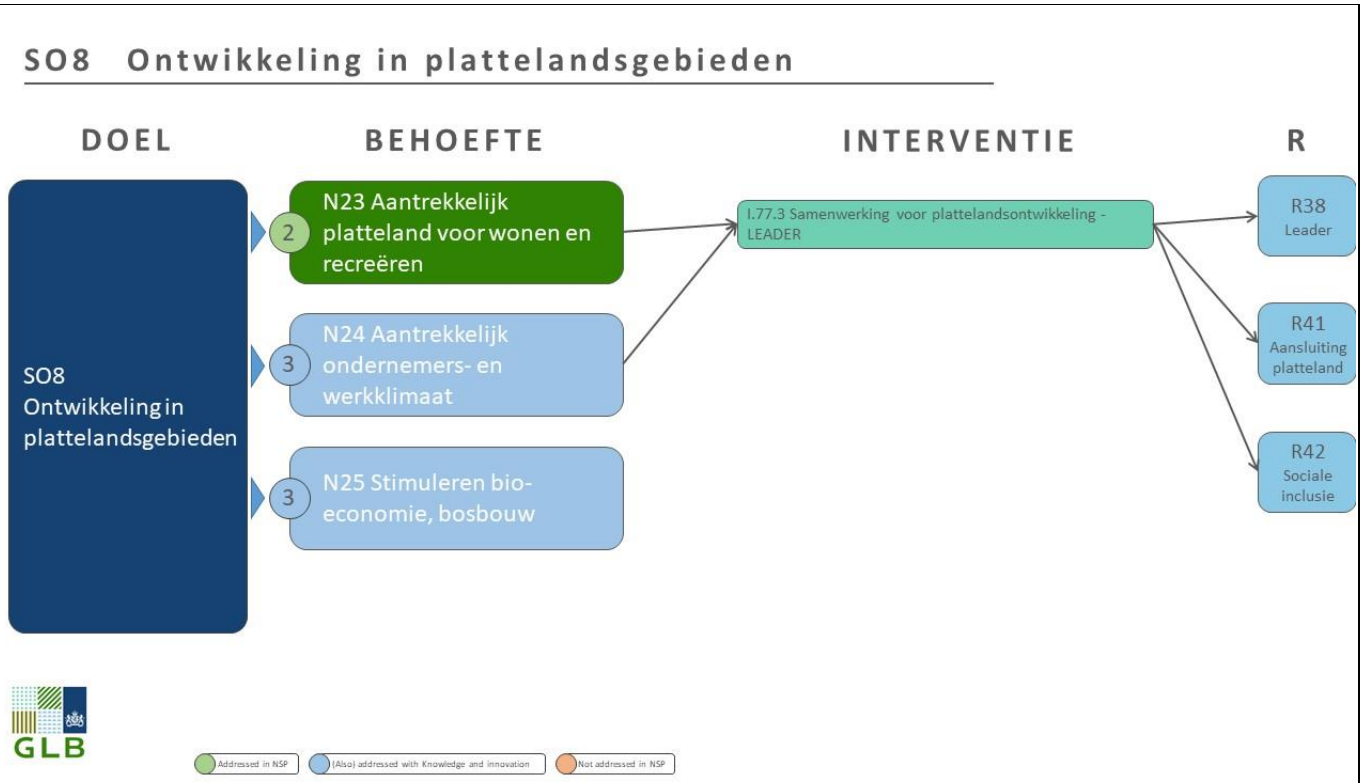
Aan behoefte ‘Stimuleren bio-economie, bosbouw en eiwittransitie’ is voor het NSP een lage prioriteit toegekend, behalve voor het onderdeel eiwitgewassen. Deze laatste spelen een belangrijke rol bij de invoering van kringlooplandbouw. Veel initiatieven voor de bio-economie vinden plaats buiten het kader van het GLB. De landbouw speelt wel een belangrijke rol bij het produceren en ontwikkelen van nieuwe gewassen. De teelt van nieuwe gewassen heeft synergie met andere doelen. Een nieuw gewas kan bijdragen aan een nieuw verdienmodel of bijvoorbeeld de mogelijkheden voor gewasrotatie vergroten. Aan deze behoefte wordt daarmee al via andere doelen bijgedragen.

Rijk en provincies hebben een bossenstrategie opgesteld. Vanuit de bossenstrategie wordt al afdoende bijdragen aan de behoefte in het stimuleren van bosbouw.

2.1.SO8.4 Interventielogica

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.3 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties

Overzicht

Er ligt een opgave om samen te werken aan de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland en aan een duurzaam gebruik/beheer van de ruimte, waar de landbouw een belangrijk onderdeel van uitmaakt. De LEADER-werkwijze is bij uitstek nodig voor de initiatieven waarbij het van belang is dat gebiedspartijen samenwerken. Het resulteert in de betrokkenheid van bewoners en ondernemers in een gebied om te komen tot een goede gebiedsanalyse, ideeën en vervolgens de verantwoordelijkheid voor maatregelen en projecten om de opgaven in de LEADER-context op te pakken. Doordat verduurzaming steeds belangrijker wordt, wordt LEADER ook ingezet om een bijdrage te leveren aan klimaat, natuur en milieu.

Het aandeel vrouwelijke bedrijfsopvolgers blijft achter bij het Europees gemiddelde, maar er is wel sprake van een inhaalslag. Dit blijkt uit de SWOT-analyse. Vergeleken met de jaren tachtig is er in de positie van vrouwen op agrarische bedrijven een duidelijke verschuiving zichtbaar van meewerkende echtgenote naar een verantwoordelijke en naar buiten gerichte rol. Vrouwen kunnen gegeven hun actieve en betrokken rol belangrijke bijdragen leveren aan noodzakelijke of gewenste veranderingen op het bedrijf. De statistieken geven echter een vertekend beeld, omdat veel vrouwen in de agrarische sector in een man-vrouwmaatschap deelnemen, waarbij vaak de man als bedrijfshoofd wordt geadministreerd. Ook neemt het aantal vrouwelijke studenten bij agrarische opleidingen toe.

De intentie is om de gelijkheid van mannen en vrouwen en positie van vrouwen in het landelijk gebied en vooral de landbouw te bevorderen met de volgende NSP-maatregelen:

- Bij samenwerking in het kader van modernisering van AKIS nadrukkelijk ook aandacht voor netwerken die zijn gericht op (aanstaande) boerinnen en zaken waar specifiek deze doelgroep mee te maken krijgt;
- Bij LEADER dat er in de LOS (lokale ontwikkelingsstrategieën) aandacht is voor gender en participatie van vrouwen bij de selectie van projecten;
- Bij kennisverspreiding en informatie is het mogelijk om in praktijknetwerken subsidie aan te vragen rondom het versterken van vrouwelijk agrarisch ondernemerschap.

Veel initiatieven voor de bio-economie vinden plaats buiten het kader van het GLB. De landbouw speelt wel een belangrijke rol bij het produceren en ontwikkelen van nieuwe gewassen, bijvoorbeeld het ontwikkelen van natte teelten zoals lisdodde, wat tegelijkertijd als alternatief voor melkveehouderij in het bodemdalingsgevoelige veenweide gebied kan zijn. De ontwikkeling van deze gewassen worden gesteund

via de activiteiten in de eco-regeling en zijn ook op langere termijn kansrijk indien er een goed verdienmodel ontwikkeld wordt. Daarnaast worden eiwitgewassen meegenomen als mogelijke invulling van GLMC 8 Niet-productief areaal, zonder gebruik van gewasbeschermingsmiddelen, en maken deze gewassen onderdeel uit van de eco-regeling. Er is dus sprake van synergie met andere doelen. Ook op het terrein van verbreding, korte ketens, nieuwe product-markt-combinaties en verwaarding van reststromen biedt de bio-economie kansen. Ook kunnen gewassen voor de bio-economie leiden tot meer mogelijkheden voor teeltwisseling/gewasrotatie. Bijvoorbeeld gewassen die tevens de plaagdruk verminderen of de biodiversiteit of bodemstructuur verbeteren. Ook kunnen nieuwe teelten mogelijk gemaakt worden op gronden die nu maar voor specifieke gewassen geschikt zijn (veen of zilte gronden). Ondersteuning via de interventies investeringen, samenwerking gebiedsgericht en samenwerking EIP kan een goede bijdrage leveren aan het stimuleren van de kansen voor de bio-economie.

2.1 SO8 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

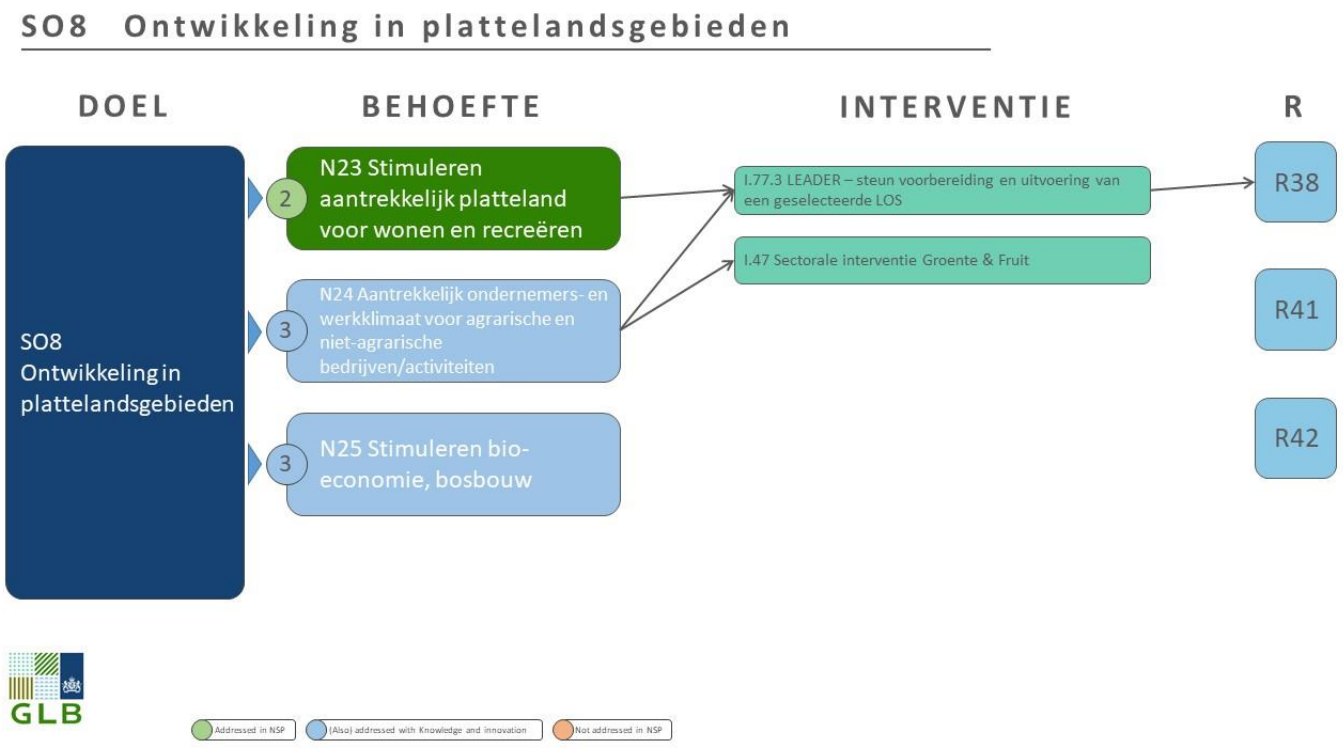
2.1 SO8.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**
R.38 CU - Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie	51,05 %
R.41 CU PR - Aansluiting van het platteland van Europa Aandeel van de plattelandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet	0,00 %
R.42 CU - Bevordering van sociale inclusie Aantal personen dat onder ondersteunde projecten voor sociale inclusie valt	0,00

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In onderstaand overzicht staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

2.1 SO8 9 Motivering van de financiële toewijzing

Het budget voor Leader is op basis van de EU-vereisten ringfencing Leader.

2.1.SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie

2.1.SO9.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.SO9.1.1 Sterke punten

- Lange traditie in aandacht voor voedselveiligheid; Europese wetgeving en nationale regelgeving op orde en duidelijk; Voedselveiligheid op relatief hoog niveau
- Relatief strenge regelgeving; dierenwelzijnsconcepten en keurmerken met bovenwettelijke eisen en marktpotentie; sterke kennisinfrastructuur en dierenwelzijn geïntegreerd in veehouderij- en veterinair onderwijs; gebruik van antibiotica relatief laag, evenals het aandeel 3e en 4e generatie middelen; antimicrobiële resistentie algemeen stabiel en minder hoog dan in veel andere landen
- Groeiend bewustwording in termen van consumentenbestedingen aan duurzaamheidskeurmerken (zoals Eko-keurmerk, On the way to planetproof en Beter Leven) en groeiend aantal flexitariërs; toenemende samenwerking in de keten voor afzet van duurzaam geproduceerd en verwerkt voedsel
- Genoeg productie van gezonde producten tegen aantrekkelijke prijzen
- Nederland heeft zich gecommitteerd aan 50% minder voedselverspilling in 2030, ten opzichte van 2015; voedselverspilling bij consumenten neemt af (29% in 2010- 2019)

2.1.SO9.1.2 Zwakke punten

- Beperkte voedingskennis en voedselvaardigheden onder consumenten
- Aanhoudende marktdruk op lage kosten en de afwenteling op dierenwelzijn; aandeel integraal duurzame stallen groeit langzaam en dierenwelzijn in integraliteit is relatief onderbedeeld
- Het gemiddelde eetpatroon (met veel dierlijke eiwitten) leidt tot maatschappelijke kosten zoals gezondheidsverlies en een stevige milieudruk; Inzet van beleid, agrofoodbedrijven en voedselaanbieders (supermarkten, horeca, catering) op duurzaamheid onvoldoende krachtig
- De huidige voedselomgeving verleidt de consument teveel tot ongezonde en niet-duurzame keuzes, met nadelige impact op positie van primaire producent in voortbrengingsketen; Kloof tussen de boer en de burger en de beperkte schaal van directe afzetkanalen van onbewerkt voedsel van boer naar burger
- Cijfers over voedselverspilling zijn nog hoog en een groot deel van het voedsel verdwijnt uit de voedselketen (wordt verbrand)

2.1.SO9.1.3 Kansen

- Technologische ontwikkelingen en (internationale) afspraken over een geharmoniseerde methodiek voor het berekenen van de voetafdruk van voedsel en communicatie hierover, bieden kansen voor verbetering van de transparantie; gezond en duurzaam kunnen zonder vermindering van voedselveiligheid bestaan
- EU-ambities in het kader van de Green Deal en Farm to Fork; positief op dierenwelzijn te profileren producten bij export naar omringende landen; groeiend maatschappelijk bewustzijn dat dierenwelzijn verbetering behoeft; innovatieve technologie in combinatie met kunstmatige intelligentie, blockchain en big-data; omslag naar kringlooplandbouw en mogelijkheden voor integrale aanpak
- Opkomst van plantaardige eiwitbronnen en ‘nieuwe’ eiwitten zoals van insecten
- Korte keten is in ontwikkeling; nieuwe producten zoals snoepkomkommers en snoeptomaatjes als substituut voor ongezonde snacks

- Initiatieven zoals ‘kromkommers’, ‘buitenbeentjes’ en ‘Too good to go’ in verschillende schakels van de voedselketen om ‘afgekeurde’ producten nog te gebruiken als voedsel. Innovaties (technisch) voor bijvoorbeeld langere houdbaarheid; Kringlooplandbouw: nieuwe verwaarding van reststromen
- Transparantie over voedselverspilling in met name de retailsector

2.1.SO9.1.4 Bedreigingen

- Residuen van gewasbeschermings- en diergeneesmiddelen; consumenten weinig bereid meer te betalen voor voedselveiligheid, duurzaamheid en transparantie; de gevaren van nieuwe vormen van landbouw zoals kringlooplandbouw, diervriendelijke productiewijzen, nieuwe plantaardige producten
- Concurrentie van landen met een lagere kostprijs, onder andere door minder vergaande eisen aan het welzijn en de gezondheid van dieren; Nieuwe huisvestingseisen ten behoeve van milieu en gezondheid (gesloten stallen, geen uitloop) die verbetering van de kwaliteit van de leefomgeving van dieren tegenwerken
- Verlies aan nuance bij duurzaamheids-discussies over vermindering van vleesconsumptie; Niet alle vleesvervangers dragen bij aan een gezond voedingspatroon
- Aankoop- en consumptiepatronen veranderen maar langzaam
- Langzame consumentenacceptatie van nieuwe initiatieven; kringlooplandbouw met reststroomverwaarding kan fraudegevoelig zijn

2.1.SO9.1.5 Andere opmerkingen

Uit de SWOT (p. 109 ev) komt naar voren dat op het gebied van voedselveiligheid veel bedrijven in de afgelopen decennia ISO en HACCP doorgevoerd hebben, waardoor het aantal incidenten aanzienlijk is teruggedrongen. De DALY’s (een maat voor de totale ziektelast) zijn in de periode 2009-2012 echter toegenomen. Dat betekent dat de infecties die nog wel voorkomen, ernstiger zijn. In de aanvullende SWOT (p 13) wordt aangegeven dat de ontwikkelingen rond dataficering kansen bieden voor voedselveiligheid en procesoptimalisatie. Technologische ontwikkelingen bieden kansen voor verbetering van de transparantie (SWOT p. 111). Voor wat betreft het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen geldt er een (EU geharmoniseerd) ‘nee, tenzij’- beleid. Zo mogen geen gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt en de residuen daarvan in voedsel aangetoond, tenzij na een wetenschappelijke risico beoordeling de werkzame stof door de EU is goedgekeurd, gewasbeschermingsmiddelen door nationale autoriteiten zijn toegelaten en maximale residu niveaus (MRL’s) door de EU zijn vastgesteld. Nederland streeft ernaar – met het oog op waterkwaliteit en biodiversiteit - dat in 2030 nagenoeg geen residuen van gewasbeschermingsmiddelen meer op producten worden gevonden (Toekomstvisie Gewasbescherming). Als N26 is geformuleerd: Betere voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen.

Maatschappelijke groeperingen zetten expliciet in op opnieuw verbinding maken tussen consument en producent, door onderwerpen als dierenwelzijn (plofkip), antibioticagebruik, kostprijsminimalisatie (kiloknaller) onder de aandacht van het grote publiek te brengen (SWOT p. 81 ev). Hun motief is dat als mensen weten wat er daadwerkelijk gebeurt in de productie van voedingsmiddelen, ze een andere keuze maken. Een groeiend aandeel consumenten is gevoelig voor dierenwelzijn (SWOT p. 55), consumenten willen meer inzicht in de productiewijze.

Op grond van de Wet dieren moet het welzijn van dieren, vanwege de intrinsieke waarde van de dieren, gewaarborgd worden. Uit de aanvullende SWOT (p. 17) komt echter naar voren dat de marktdruk (lage prijs) leidt tot een streven naar een zo laag mogelijke kostprijs en daardoor druk op dierenwelzijn. Private keurmerken en concepten, inclusief onderliggende kwaliteitssystemen, blijken beperkt gevalideerd met diergebonden welzijnsmetingen. Dierenwelzijn is complex en niet altijd eenduidig meetbaar (Aanvullende SWOT, p.29). Zo kan antibiotica gebruik een indicatie zijn voor ‘ziekte’ en daarmee voor verminderd dierenwelzijn. Een en ander vraagt echter om een gezamenlijk ontwikkeltraject waarbij gestart wordt met

meetpunten waar wetenschappelijk en/of maatschappelijk overeenstemming over bestaat. Als N27 is geformuleerd: Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid

Niet alleen dierenwelzijn, ook andere duurzaamheidsvraagstukken worden meer en meer betrokken in het maatschappelijk debat rond voedsel (SWOT p. 55, 81; aanvullende swot Duurzamer geproduceerd voedsel). De voedselproductie en het huidige voedingspatroon met te veel dierlijke eiwitten leidt tot een hoge milieudruk en de maatschappelijke verwachtingen om dit te veranderen zijn groot. In 2020 is de Nationale Eiwitstrategie (NES) uitgebracht, waarin wordt aangegeven dat de productie van plantaardige eiwitten en de benutting van eiwitten uit reststromen en andere bronnen wil vergroten. De NES zet onder meer in op teelt van typisch Nederlandse eiwitrijke gewassen, waaronder aardappelen, gras en vlinderbloemigen, zoals veldbonen, maar ook op stimuleren van innovatie en ontwikkeling van alternatieve eiwitbronnen voor mens en dier, en het verhogen van het aandeel plantaardig eiwitrijk voedsel in de totale consumptie. Als N28 is geïdentificeerd: Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie

Om veranderingen in de voedselproductie te realiseren is het van belang dat consumenten weten wat ze eten. Daarvoor is het van belang dat de consument een reële perceptie over voedsel heeft, de duurzaamheidsimpact van voedsel kan achterhalen en weet welke producten beter zijn. Maar ook een andere voedselomgeving (aanbod) die de consument helpt duurzamere en gezonde producten te kiezen als de gemakkelijke en normale keuze is hierbij van belang. Hierbij speelt de agrarische sector een belangrijke rol. Daarom is als N29 onderkend: Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon. In dit kader speelt het Voedingscentrum een grote rol. Het Voedingscentrum biedt consumenten betrouwbare informatie over voeding zodat consumenten gezonder, duurzamer en veiliger kunnen kiezen.

Ook het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport draagt bij aan het nationale beleid voor de omslag naar een meer plantaardig en plantaardig dieet:

• Het gezamenlijke doel van ministeries van Volksgezondheid en Landbouw is dat meer mensen eten volgens de zogenaamde Schijf van Vijf (zie: Voedingscentrum). De Schijf van Vijf bevat vijf 'compartimenten' met groepen gezonde producten. Als je je voeding baseert op de schijf van 5 is dat volgens wetenschappelijk onderzoek gezond. Met deze Schijf van Vijf willen we mensen stimuleren om duurzamere en plantaardigere voedselkeuzes te maken, bijvoorbeeld door vlees te vervangen door peulvruchten. Het streefdoel in 2030 is een voedingspatroon waarin de verhouding tussen dierlijke en plantaardige eiwitten 50/50 is. Deze verhouding past bij de Schijf van Vijf van het Voedingscentrum die zowel ziet op gezondheid als duurzaamheid. De huidige verhouding in de consumptie van dierlijke en plantaardige eiwitten is 60/40.
• Om ervoor te zorgen dat deze verschuiving naar een meer plantaardig voedingspatroon ons voorziet van de benodigde hoeveelheid voedingsstoffen zoals eiwitten, heeft ons ministerie - in nauwe samenwerking met het ministerie van Landbouw - onze nationale Gezondheidsraad opdracht gegeven om ons te adviseren over de mogelijke gezondheidseffecten van een overgang naar meer plantaardige eiwitconsumptie (zie: Gezondheidsraad). Welke aandachtspunten zijn er vanuit voedingsoogpunt en zijn er mogelijk specifieke aandachtspunten voor bepaalde bevolkingsgroepen zoals ouderen?
• Een ander relevant voorbeeld van een van onze beleidsdoelstellingen is de verlaging van de btw voor groenten en fruit tot 0% (zie: Kamerbrief over gezonde voeding). We onderzoeken nu wat een passende afbakening is van de definitie van groente en fruit. Deze definitie zou legaal moeten zijn, maar ook nuttig vanuit voedingsoogpunt. Een van de meer gecompliceerde vragen die beantwoord moeten worden, is in hoeverre bewerkte producten in aanmerking komen voor de belastingvermindering. We willen gedachten uitwisselen over de manier waarop andere landen en EU-lidstaten hun definitie op dit punt hebben afgebakend.

De SWOT (p. 113-114) geeft aan dat de Nederlandse overheid via campagnes halvering van de voedselverliezen en voedselverspilling bereiken door in te spelen op het gedrag van consumenten, ketenpartijen en producenten. Voor het terugdringen van voedselverspilling in de keten wordt samen met

ketenpartijen naar oplossingen gezocht. Kansen voor het verminderen van voedselverspilling liggen bijvoorbeeld bij nieuwe initiatieven voor het vermarkten van voedsel dat anders weggegooid zou worden (zoals ‘too good to go’ voor voedsel op de houdbaarheidsdatum of buitenbeentjes voor afwijkende producten), kringlooplandbouw en het afdwingen van transparantie over voedselverspilling (in de retailsector). Als behoefte N30 is geformuleerd: Minder voedselverspilling.

2.1.SO9.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.26	Betere voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.27	Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid	Categorie 2	Ja
N.28	Duurzamer geproduceerd voedsel inclusief eiwittransitie	Categorie 3	Gedeeltelijk
N.29	Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon	Categorie 3	Nee
N.30	Minder voedselverspilling	Categorie 4	Nee

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

N.26: Het niveau van voedselveiligheid en transparantie is in Nederland weliswaar relatief goed dankzij wet- en regelgeving en instituties, maar het NSP kan een belangrijke bijdrage leveren aan de doelen van het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 en het Pakket van Maatregelen emissiereductie gewasbescherming open teelten, door de afhankelijkheid van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen (weerbare teelten, functionele agrobiodiversiteit, verbinden land- en tuinbouw en natuur) en emissie reducerende maatregelen (bufferzones, precisietechnieken).

N.27: Er is een groeiende kloof tussen maatschappelijke verwachtingen inzake dierenwelzijn en de praktijk. Het NSP kan op een effectieve wijze een bijdrage leveren aan de behoefte, naast andere nationale beleidsinstrumenten.

N.28: De voedselproductie en het huidige voedingspatroon met te veel dierlijke eiwitten leidt tot een hoge milieudruk en de maatschappelijke verwachtingen om dit te veranderen zijn groot.

N.29: Het NSP draagt - via het sectorale programma en fruit - ook bij aan deze behoefte.

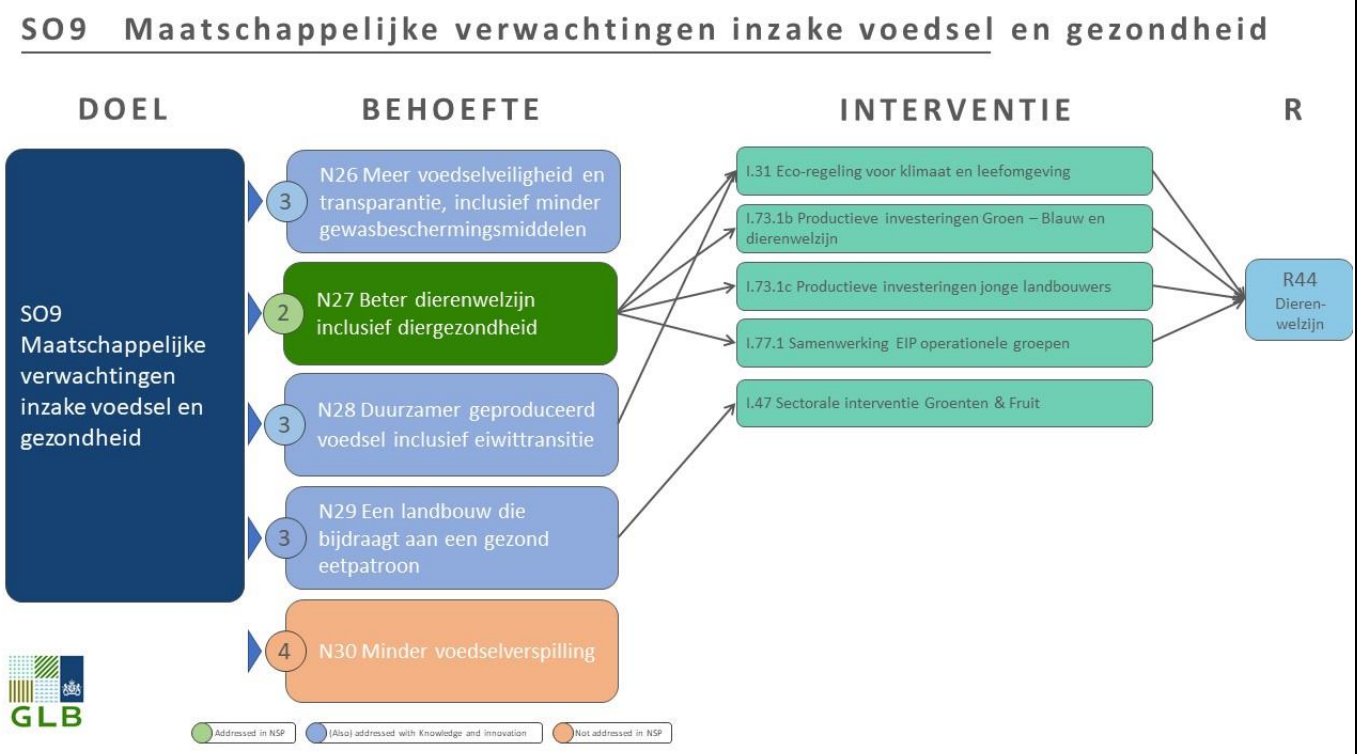
N.30: Deze behoefte wordt buiten het GLB voortvarend opgepakt, namelijk door de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling, die met een kleine 100 stakeholders en steun van LNV werkt aan het tegengaan van voedselverspilling in de keten en in huishoudens .

2.1.SO9.4 Interventielogica

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
DPdecoupled	Eco-scheme(31) - Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn	I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden waarvoor ecoregelingen gelden
Sectoral - Groenten en fruit	PROMO(47(1)(f)) - afzetbevordering, communicatie en marketing, waaronder acties en activiteiten die in het bijzonder zijn gericht op het vergroten van het consumentenbewustzijn voor kwaliteitsregelingen van de Unie en het belang van gezonde eetgewoonten, en op de diversificatie en consolidatie van afzetmarkten	I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - PROMO(47(1)(f))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma’s

RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie	I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking EIP operationele groepen	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)

Overzicht

Nederlandse consumenten verwachten dat het voedselaanbod veilig is, in die zin dat er geen ongewenste stoffen en micro-organismen in voorkomen die gezondheidsschade veroorzaken. In Nederland is dit in hoge mate geborgd door regelgeving en toezicht op naleving daarvan. De verwachtingen van voedselproductie nemen toe, in die zin dat er ook steeds meer belang wordt gehecht aan het produceren van voedsel met oog voor de effecten op de omgeving en het welzijn van dieren. Doordat steeds meer niet-agrariërs wonen in het landelijk gebied, nemen ook de zorgen toe over de effecten van agrarische bedrijfsvoering op omwonenden en passanten. Aspecten die betrekking hebben op een verminderde afhankelijkheid van chemische middelen en het terugdringen van emissies naar water en omliggende gebieden komen nadrukkelijk terug in de Groenblauwe Architectuur (doelen klimaat, milieu en biodiversiteit) en komen hier niet afzonderlijk aan bod.

De vijf behoeften binnen het doel kennen zes veelal gemeenschappelijke aspecten die een rol spelen bij de prioritering en de interventiestratiegie en -logica:

a. Meer inzicht in duurzaamheidsimpact van voedsel: betrouwbare informatie over het verschil in impact tussen reguliere en duurzamer geproduceerde producten (randvoorwaarde)

b. Reële percepties over voedsel: een consument die kennis heeft over duurzaamheidsimpact van voedsel en weet welke producten beter zijn (goed voor motivatie om duurzamere producten te kopen).

c. Een andere voedselomgeving: (vnl. wijze van aanbod) die de consument helpt duurzamere en gezonde producten te kiezen dan de gemakkelijke en normale keuze

d. Andere voedselvaardigheden: (anders dan informatie, kennis en daadwerkelijke keuzes in de winkel): bijv. bereiding van innovatieve producten.

e. Gelijkwaardigere ketensamenwerking: (nodig voor a t/m d) zodat duurzaam produceren samengaat met ondersteunend koop- en eetgedrag.

f. Normatieve instrumenten: als aanvulling op a – e, door met flankerend beleid, druk op de ketel zetten met regelgeving, BTW tarieven, accijnzen, heffingen, etc.).

We streven naar een voedselsysteem waar investeringen van de landbouw in de productie van duurzamer voedsel voor een gezond eetpatroon, zich op termijn gaan terugverdienen in de markt (en samenleving).

Aangezien het doel 'Maatschappelijke verwachting van voedsel' meerdere thema's kent en een cross cutting/horizontaal karakter heeft, zijn meerdere interventies hiervoor van toepassing. Met uitzondering van dierenwelzijn en gezond eetpatroon zijn geen specifieke interventies ingericht, maar koppelen de doelen/behoeften mee met interventies die in beginsel voor andere meer prioritaire doelen zijn ingericht. Dit meekoppelen houdt (voor de niet-grondgebonden interventies) in dat bij de subsidiabiliteitsvoorwaarden aandacht is voor de prioritaire behoeften van de maatschappelijke verwachting van voedsel, zodat activiteiten die hieraan bijdragen (meer) kans op steun krijgen.

De specifieke doelstelling voedselveiligheid en het voorkomen van voedselverspilling houdt verband met de sectorale doelstellingen productieplanning, onderzoek & ontwikkeling, milieuvriendelijke productiemethoden en het verhogen van de consumptie van groenten en fruit bij de sectorale interventie groenten en fruit. Nederland heeft daarvoor het interventietype PROMO opengesteld.

Dit biedt de producentenorganisaties de mogelijkheid om voorlichtingsacties uit te voeren die gericht zijn op het verhogen van het bewustzijn van de voordelen van de consumptie van groenten en fruit. Activiteiten ter preventie van voedselverspilling door uitval in de keten of de aantasting van de productkwaliteit verderop in de keten worden gestimuleerd. Het betreft onder andere de marketing van minder esthetische groenten en fruit.

Dierenwelzijn inclusief diergezondheid

Verbeteren dierenwelzijn

Het nationale beleid is gericht op het bereiken en behouden van een toekomstbestendige veehouderij, zoals onder andere weergegeven in de aanpak verduurzaming veehouderij en ambities voor verbetering van dierenwelzijn. De ruggengraat van het dierenwelzijnsbeleid van Nederland is het concept van duurzame kringlooplandbouw. Bij deze vorm van duurzame landbouw wordt er zorgvuldig omgegaan met hulpbronnen, wordt de kringloop van het gebruik van hulpbronnen op het laagste niveau gesloten, wordt milieu en biodiversiteit beschermd en is er sprake van een gezonde productie methoden voor mens en dier. Dierenwelzijn is een integraal onderdeel van kringlooplandbouw. In het coalitieakkoord wordt genoemd dat in overleg met boeren, marktpartijen, maatschappelijke organisaties en andere 'stakeholders' het initiatief genomen zal worden tot een convenant over de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij. Dit convenant vormt de basis van wetgeving die de komende kabinetsperiode in werking treedt voor een dierwaardige veehouderij in balans met de volksgezondheid. Onze ambitie is om de transitie naar een dierwaardige veehouderij te realiseren (conform de 5-domeinen van Mellor en vanuit de intrinsieke waarde van dieren).

We werken eraan om dit te bereiken door

1) te werken aan een convenant Dierwaardige Veehouderij met marktpartijen, NGO's en overheid en door

2) het opstellen van verbeterde wetgeving op basis van het convenant en het specificeren van de

aangenomen wijziging van de Dierenwet.

De doelen van het convenant zijn afspraken over de overgang naar huisvestingssystemen met diergericht ontwerp, verlagen van incidentie van (veelvoorkomende) ziekten en het gebruik van dierenrassen met eigenschappen die hen schaden verlagen.

Het convenant kan voortbouwen op bestaande duurzaamheidsplannen van de melkvee-, varkens-, pluimvee- en geitensector. Dit is een ander onderdeel van ons landelijke beleid. In deze plannen, die op initiatief van de overheid zijn opgesteld, hebben de sectoren aangegeven hoe zij willen verduurzamen, onder meer hoe zij het dierenwelzijn willen verbeteren. Daarnaast is er al een subsidieregeling voor duurzame stallen, inclusief verbetering dierenwelzijn.

Staartcouperen

Het stoppen met fysieke ingrepen die het gevolg zijn van de wijze van houden van dieren is een onderdeel van de ontwikkeling naar een toekomstbestendige veehouderij. Om het staartcouperen uit te faseren, is het noodzakelijk dat de oorzaken van staartbijten aangepakt worden. Dit vraagt in veel gevallen een fundamentele aanpassing van de bedrijfsvoering en de nodige investeringen en daarmee aanpassing van het verdienmodel. De Nederlandse regelgeving schrijft voor dat varkens van alle leeftijdscategorieën minstens 18-50% meer ruimte hebben dan de Europese richtlijnen voorschrijven. Met de Nederlandse varkenssector is een einddatum vastgesteld in 2030. Door die duidelijkheid nu te bieden, kan de varkenshouder hier al de komende jaren bij investeringen rekening mee houden en ervaring opdoen met het houden van varkens met intacte staarten door geleidelijk aan meer tomen met biggen te houden waar niet gecoupeerd wordt. Hierdoor kan het couperen stapsgewijs afgebouwd worden. De hieronder genoemde pilot voor een diergebonden ecoregeling voor dierenwelzijn kan hierbij helpen.

Gewicht Biggen en vleesvarkens Levend gewicht in kg	**EU richtlijn varkens** Richtlijn 2008/120/EG van de RAAD	**NL regelgeving** Besluit houders van dieren art. 2.17	**% meer ruimte nationaal boven EU-richtlijn**
< 10	0,15 m2	0,20m2 *(voor biggen van minder dan 15 kg)*	33% meer
10 – 20	0,20 m2	0,30 m2 *(voor biggen 15 – 30kg)*	50% meer
30 – 50	0,40 m2	0,50 m2	25% meer
50 - 85	0,55 m2	0,65 m2	18% meer
85 – 110	0,65 m2	0,80 m2	23% meer
>110	1,00 m2	1,00 m2 *Vleesvarkens worden in NL in het algemeen geslacht voordat ze 110 kilo zijn*	

Levensduur melkkoeien

Met meerdere Nederlandse veehouderijsectoren zijn de afgelopen jaren afspraken gemaakt over hoe zij hun sector kunnen verduurzamen. Zo ook met de melkveehouderijsector. Melkproductie moet steeds worden bezien in relatie tot dierenwelzijn, diergezondheid en levensduur van melkkoeien. Hiervoor is veel aandacht in het eigen verduurzamingsplan van de Nederlandse melkveesector. Wat betreft de levensduur zijn in het plan doelen gesteld voor een gemiddelde leeftijd voor 2025 en 2030. Uit de basismonitoring, welke elk kwartaal wordt uitgevoerd blijkt dat er positieve resultaten geboekt worden, onder andere op levensduur. De huidige gemiddelde leeftijd is 6 jaar, de hoogste in de afgelopen 5 jaar. We zien dus een positieve trend, die ook verband houdt met de acties in het duurzaamheidsplan van de sector. Dit is de reden waarom we hebben besloten om de levensduur van melkkoeien niet specifiek in het GLB aan te pakken, maar dit te blijven stimuleren via nationaal beleid. De sector volgt een integrale aanpak gericht op duurzame koeien en het continu verbeteren van dierenwelzijn, waarbij melkveehouders gestimuleerd worden te werken aan het verlengen van de levensduur van de melkveestapel. Tevens wordt er middels publiek-private samenwerking gewerkt aan meerdere onderzoeksdoelen, waaronder verlenging van de levensduur. Dat gezegd hebbende, is het voor boeren mogelijk om de investeringsinterventie in te zetten voor verbetering van het dierenwelzijn.

Uitfaseren kooihuisvesting

Voor wat betreft het uitfaseren van kooihuisvesting van bepaalde dieren, zijn er de afgelopen jaren al stappen genomen. Zo geldt er sinds 1 januari 2021 een verbod op verrijkte kooien voor leghennen. Dit betekent dat op dit moment in Nederland alleen alternatieve en zogenaamde koloniekooihuisvestingssystemen zijn toegestaan. Het percentage leghennen dat in alternatieve systemen wordt gehouden bedraagt bijna 90%. Voor wat betreft de individuele huisvesting van kalveren zien we in de praktijk dat deze dieren doorgaans ruim voor de maximaal wettelijke periode van 8 weken al in groepen worden gehouden.

Antibiotica resistentie

Antibioticaresistentie is een bedreiging voor de gezondheid van mens en dier. Het veterinair antibioticumbeleid is erop gericht om de selectie op antibioticaresistentie zoveel mogelijk te beperken. Samen met dierhouders en dierenartsen zetten we daarom al jaren succesvol in op een reductie van het gebruik van antibiotica in de dierhouderij. Dit komt ook uit de SWOT (p. 109 ev) naar voren, namelijk dat het antibioticumgebruik laag is. De behaalde reductie is ook effectief gebleken in de vermindering van antibioticaresistentie. Over de periode 2009-2021 is in Nederland een aanzienlijke antibioticumreductie van 70,8% bereikt. Dit resultaat zorgt ervoor dat Nederland het door de EU gestelde reductiedoel van 50% voor 2030 reeds heeft behaald. Echter de inzet van Nederland blijft onverminderd groot om een verdere reductie te bewerkstelligen, wat in lijn is met het huidige antibioticabeleid.

De focus van het huidige antibioticumbeleid ligt op een verdere reductie van het gebruik van antibiotica in die diersectoren waar het antibioticumgebruik hoog is en op hooggebruikende bedrijven binnen de verschillende diersectoren. Omdat de kans op ontwikkeling van antibioticaresistentie het grootst is in situaties waar veel antibiotica worden gebruikt richt het vervolgbeleid zich met name op zogenaamde ‘hooggebruikers’. Het beleid is sectorspecifiek en volgt op het tot en met 2016 gehanteerde generieke beleid. Het vervolgbeleid houdt rekening met de verschillen tussen sectoren en bedrijven en de diversiteit aan diergezondheidssituaties die ten grondslag liggen aan het antibioticumgebruik. Het verbeteren van diergezondheid in de dierhouderij is een van de speerpunten van dit beleid om tot een verdere reductie in antibioticumgebruik te komen. Daarnaast is het van belang om te kijken waar verantwoord antibioticumgebruik verder bevorderd kan worden.

In 2019 hebben de pluimvee-, varkens- en kalversector sectorale doelen gesteld voor 2024 voor verdere reductie van het antibioticumgebruik. Op deze sectorale doelstellingen die toezien op het verlagen van het

aantal hooggebruikende bedrijven is goede voortgang.

Dierenartsen hebben een sleutelrol in het voorschrijven van antibiotica en in het adviseren over preventieve maatregelen. Daarom blijft de inzet dat dierenartsen en dierhouders samen blijven werken (ook met andere erfbetreders) aan een verantwoord antibioticumgebruik. In het NSP zijn ten aanzien van antibioticagebruik geen specifieke maatregelen in het NSP voorzien, omdat dit adequaat wordt geadresseerd met nationaal beleid.

Andere dierenwelzijnsverbeteringen

Ook bij andere dierenwelzijnsverbeteringen blijft de afbouw van interventies plaatsvinden op basis van wetenschappelijk onderzoek. Zo bestaat er reeds een verbod op snavelkappen voor leghennen. Het verwijderen van de achterste teen van haantjes en snavelkappen van ouderdieren, eendagskuikens voor export en kalkoenen is echter nog steeds mogelijk om verwondingen van de andere dieren te voorkomen. Voor deze genoemde ingrepen die nog zijn toegestaan zijn er tijdschema's voor verbod (januari 2023 voor verwijderen achterste teen, september 2023 voor snavelkappen) en voor al die ingrepen wordt onderzocht of en hoe de afbouw op een dergelijke manier kan worden gedaan dat er een balans is tussen de gevolgen van het stoppen van de ingreep voor het welzijn van het dier en de gevolgen voor het dier zelf.

Inzet GLB voor verbetering dierenwelzijn

Verduurzaming van het GLB betekent ook een betere positie van het dier in het GLB. In het GLB-NSP wordt dierenwelzijn integraal opgenomen, door te borgen dat GLB-interventies geen voorziene negatieve uitwerking op dierenwelzijn hebben en indien mogelijk bijdragen aan dierenwelzijn. Indien een interventie betrekking heeft op de veehouderij, zal dierenwelzijn worden meegewogen via voorwaarden, doelen of selectiecriteria. Dierenwelzijn houdt in ieder geval in het borgen van goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag, positieve emotionele toestand (Five Domains model, Mellor, 2016) en de intrinsieke waarde en integriteit van het dier.

Het staartcouperen bij biggen en de huidige levensduur van melkkoeien zijn beide signalen dat er verbeteringen nodig zijn in de huidige wijze van veehouderij. Deze signalen staan niet op zich en zijn van vele factoren afhankelijk, wat daarmee het komen tot een oplossing complex maakt. Om die reden worden in het NSP boeren zoveel als mogelijk ondersteund om de nodige transitie mogelijk te maken.

Dierwaardige veehouderijpraktijken worden onder meer bevorderd door binnen de investeringsregeling ruimte te bieden voor investeringen voor dierenwelzijns- en diergezondheidsverbeteringen op het gebied van onder andere huisvesting en diermanagement. Hier vallen dus ook investeringen onder die kunnen leiden tot een langere levensduur van melkkoeien en het verminderen van het risico op staartbijten bij varkens, waardoor het mogelijk wordt om geleidelijk te stoppen met staartcouperen van biggen, maar ook investeringen voor andere transities zoals het uitfaseren van kooihuisvesting van dieren genoemd in het “End the Cage Age”-initiatief. Nadruk zal liggen op de verdere uitfasering van kooihuisvesting. Zoals aangegeven mogen leghennen niet meer in verrijkte kooien worden gehouden. Dit willen we doorzetten voor de andere dieren uit het “End the Cage Age” initiatief die in Nederland nog in kooien gehouden worden. Een volgende stap is het werken naar een verbod op koloniekooihuisvesting voor leghennen.

Ook de samenwerking EIP- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Dierenwelzijn wordt expliciet meegenomen in het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS).

Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden ecoregeling gericht op met name de verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilot wordt nadrukkelijk samen met de markt en het maatschappelijk veld en de markt uitgewerkt, om te toetsen welke activiteiten effectief en verifieerbaar zijn en hoe deze verbeteringen zoveel mogelijk binnen de keten bestendigd kunnen worden Hierdoor wordt ervaring opgedaan met activiteiten op het gebied van

bijvoorbeeld duurzaamheid, dierenwelzijn - zoals verdere vermindering van het risico van staartbijten bij varkens - en diergezondheid. In deze pilot wil de overheid varkenshouders en overige ketenpartijen stimuleren om varkens met hele staarten te houden en het vlees van deze dieren af te zetten.

Het doel is

1) het gezamenlijk ontwikkelen van samenwerkingsverbanden in de varkenshouderijketen die moeten leiden tot het op de (Nederlandse) markt brengen van varkensvlees afkomstig van varkens met hele - niet gecoupeerde – staarten en

2) het verspreiden van kennis en ervaring over (de aanpak van) het houden van varkens met hele staarten en de vermarkting daarvan.

Het totaal budget van de pilot wordt geraamd op ongeveer 5 miljoen Euro en de looptijd op 2 jaar. Het streven is om de pilot in 2023 te starten. Per project zal een samenwerkingsverband moeten bestaan uit o.a. tenminste 5 varkenshouders en er wordt gestreefd naar in ieder geval 3 projecten. De varkenshouders die al gestopt zijn met staartcouperen dienen als voorbeeld voor de verdere invulling en ervaringen binnen de biologische veehouderij worden meegenomen. Bij goede resultaten zal nog in dezelfde GLB-periode gestart worden met een diergebonden ecoregeling.

2.1 SO9 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

2.1 SO9.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

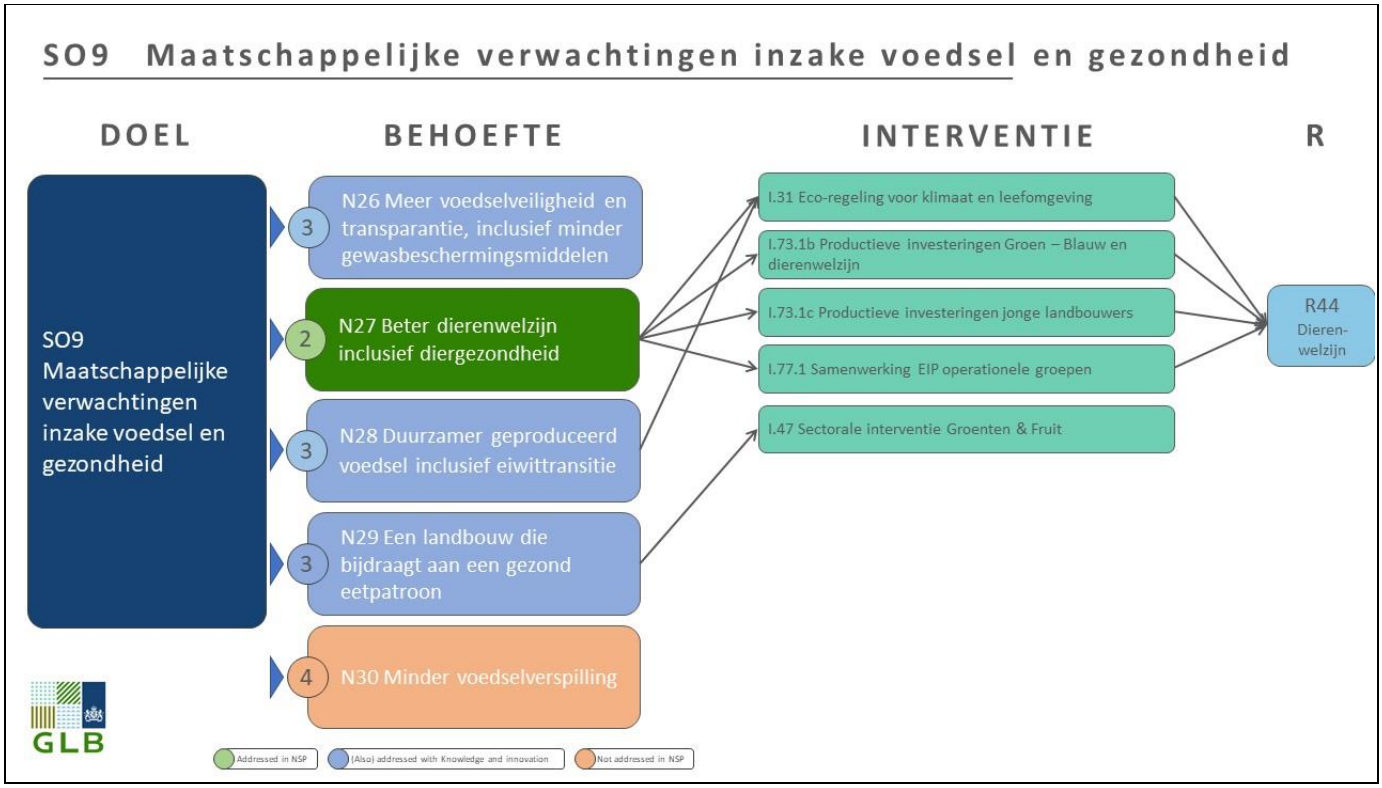
Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**
R.44 PR - Verbetering van dierenwelzijn Aandeel grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde acties ter verbetering van dierenwelzijn	2,74 %

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In onderstaand overzicht staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

De berekening van deze resultaatindicator R.44 is afgeleid van de mijlpalen en streefcijfer voor biologische landbouw R.29. Aan R.44 zijn de cijfers van de pilot voor diernwelzijn toegevoegd. De streefcijfers zijn opgenomen louter ten behoeve van statistische doeleinden.

2.1 SO9 9 Motivering van de financiële toewijzing

Inschatting is gebaseerd op de uitvoering POP3, uitgaande van een intensivering van innovatie (EIP) en een nieuwe pilot voor dierenwelzijn.

De budgetten voor de verschillende investeringsinterventies zijn op basis van ervaringscijfers en beschikbare cofinanciering.

2.1.XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

2.1.XCO.1 Samenvatting van de SWOT-analyse

2.1.XCO.1.1 Sterke punten

- De 'gouden driehoek' samenwerking tussen onderwijs, onderzoek en adviesorganisaties
- Goed ontwikkeld en vitaal onderzoeks- en onderwijssysteem
- Samenwerking binnen het groen onderwijs en het onderzoek
- Korte lijnen tussen onderzoek en bedrijfsleven met grote historie
- Veel ervaring met gelijkwaardige kennisuitwisseling tussen ondernemers
- Grote verscheidenheid aan voorlichters, kennismakelaars en intermediairs
- Groot gebruik van POP3-instrumenten voor kennisoverdracht en innovatie
- Gemiddelde opleidingsniveau van de agrarische ondernemers
- Breed aanbod aan reguliere en deeltijdopleidingen
- Sterke grondpositie binnen de rurale, innovatieve ontwikkelingen
- Sterke internationaal imago van de innovatiekracht

2.1.XCO.1.2 Zwakke punten

- Gebrekkige doorstroming van kennis naar het 'boerenerf'
- Relatief lage publieke investeringen in R&D t.o.v. industriële sectoren
- Inzetten van AKIS instrumenten is complex, tijdrovend en risicovol
- Beperkte synergie tussen onderwijs, onderzoek en adviesorganisaties
- Beperkte middelen voor kennis en innovatie voor toeleverende MKB-bedrijven
- Beperkte bereidheid om te betalen voor advies en ondersteuning
- Overaanbod van informatie uit groot aantal informatiebronnen
- Beperkt overzicht van uit de praktijk afkomstige innovatie initiatieven
- Beperkte verbinding tussen innovaties door schotten tussen ondersteunende maatregelen
- Beperkte opschaling van praktijknetwerken

2.1.XCO.1.3 Kansen

- Pluriform systeem met diensten voor het faciliteren van innovatie
- Marktgerichte kennisorganisaties creëren vraag op internationaal niveau
- Ruime ervaring netwerken stimuleert de doorontwikkeling van deze structuren
- Brede productie oriëntatie: nichegericht naar exportgericht
- Brede doelgerichte infrastructuur voor verspreiding van kennis en innovatie
- Blijvende beschikbaarheid en toegankelijkheid van kennisbronnen
- Beschikbaarheid van kennis over kringlooplandbouw en klimaatvraagstukken
- Kennisontwikkeling vanuit de praktijk
- Digitalisering en toepassing van mobiele applicaties en tools binnen de bedrijfsvoering

2.1.XCO.1.4 Bedreigingen

- Herziening onafhankelijk bedrijfsadviessysteem
- Gebrek aan visie op de toekomst van de landbouw

- Gebrek aan visie op het kennisniveau en -profiel van agrarische ondernemers
- Sterke afhankelijkheid van onderzoeksinstellingen van overheidsfinanciering
- Veel belovende initiatieven moeten onder druk van private financiers te snel op eigen benen staan
- Spanning tussen publieke en private belangen bij innovatie
- Risicomijdend gedrag bij publiek gefinancierd onderzoek
- Afrekening onderzoek op belang voor de wetenschap i.p.v. de samenleving of de praktijk
- Onvoldoende risicospreiding bij experimenten en innovatie

2.1.XCO.1.5 Andere opmerkingen

Need 31 is een overkoepende behoefte voor kennis en innovatie voor alle 9 specifieke doelen van het GLB. Om een integraal advies te kunnen geven en innovatieprojecten ruimte te geven om over meerdere thema's tegelijk naar oplossingen te zoeken, is deze behoefte bewust overkoepelend geformuleerd. Voor onderdeel kennis is er een behoefte aan onpartijdige adviseurs en coaches. Hierbij hebben adviseurs de rol om ondernemers met kennisoverdracht te helpen, waarbij coaches meer de rol hebben om ondernemers zelf hun weg te helpen vinden. Om te borgen dat deze coaches en adviseurs onpartijdig zijn en beschikken over de juiste kennis en vaardigheden is er behoefte aan een erkenningssysteem waarbij de coaches en adviseurs geregistreerd staan en een kwaliteitsborging plaatsvind. Er is een behoefte om deze inzet van adviseurs en coaches waar mogelijk goed te coördineren met de overige interventies zoals investeringen en gebiedsgericht beleid, omdat dit de inzet veel efficiënter kan maken.

De adviseurs en coaches moeten toegang hebben tot beste kennis. Ten slotte is een goede verbinding met de rest van het Agrarisch kennis en innovatiesysteem (AKIS) nodig zoals onderwijs, onderzoekers en overheid. Adviseurs en coaches spelen ook een belangrijke rol in het verzamelen en terug-rapporteren van ervaringen in het veld naar de rest van het AKIS.

Voor innovatie is er behoefte aan ondersteuning vanuit de overheid en het GLB. De meeste kleine agrarische bedrijven hebben namelijk niet zelf de middelen of tijd om dit te doen. Er is een behoefte aan betere samenwerking tussen ondernemers onderling en partijen daar om heen (zoals toelevering, keten, regio, NGO's, etc). Samen kunnen deze partijen innoveren en zo de doelen van het GLB nastreven. Deze innovatiegroepen (operationele groepen van EIP) moeten gecoördineerd worden en verbonden met Europees kennisnet. Er is behoefte aan een beter overzicht en meer gecoördineerde inzet van operationele groepen voor innovatie.

2.1.XCO.2 Identificatie van behoeften

Code	Titel	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Behoefte wordt aangepakt in strategisch GLB-plan
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

Andere opmerkingen in verband met de behoeftebeoordeling.

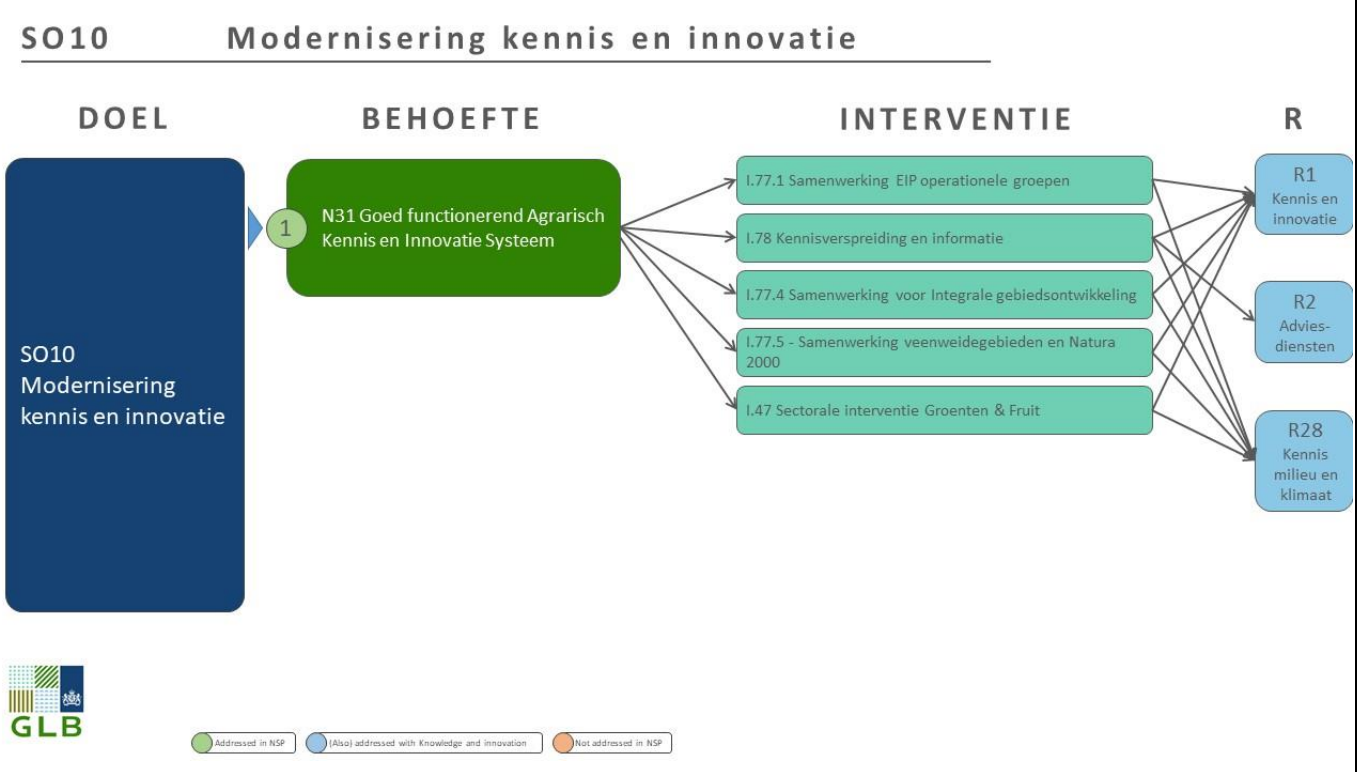
N.31: Uit de aard van dit doel is het ook gekoppeld aan andere geprioriteerde behoeften binnen het GLB om synergievoordelen te behalen.

2.1.XCO.4 Interventielogica

Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator
Sectoral - Groenten en fruit	ADVI1(47(1)(b)) - adviesdiensten en technische bijstand, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten,	I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ADVI1(47(1)(b))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

	aanpassing aan en matiging van klimaatverandering, de arbeidsvoorwaarden, werkgeversverplichtingen en gezondheid en veiligheid op het werk		
Sectoral - Groenten en fruit	TRAINCO(47(1)(c)) - opleiding, met inbegrip van coaching en uitwisseling van beste praktijken, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, en aanpassing aan en matiging van de klimaatverandering, alsook het gebruik van georganiseerde handelsplatformen en de handel in grondstoffen op de spot- en termijnmarkten	I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRAINCO(47(1)(c))	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.1 - Samenwerking EIP operationele groepen	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.4 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	COOP(77) - Samenwerking	I.77.5 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
RD	KNOW(78) - Uitwisseling van kennis en verspreiding van informatie	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33. Aantal ondersteunde opleidings-, advies- en bewustmakingsacties of -eenheden

Overzicht

Kennis en innovatie zijn onmisbaar bij een sterke, toekomstgerichte en duurzame landbouwsector. Pas als

een agrariër weet wat er mogelijk is en wat de nieuwe inzichten zijn, kan dat worden toegepast op het boerenerf. Er is daarom behoefte aan maatregelen die kennis en innovatie echt doen landen op het boerenerf. Hiervoor is in de eerste plaats een beter en vooral hechter AKIS nodig (zie hiervoor hoofdstuk 8).

Voor kennisverspreiding is de leer- en informatiebehoefte van de agrarische ondernemers de basis. Die behoefte is heel verschillend. Daarom is voorzien in een vouchersysteem voor individueel leren, mogelijkheden voor het volgen van een cursus (ook voor adviseurs), de mogelijkheid om in groepen samen en van elkaar te leren (praktijknetwerken en projectsubsidies) en de mogelijkheid om te leren via demonstraties en met behulp van een bedrijfsscan.

Voor innovatie volgen we dezelfde strategie om agrarische ondernemers centraal te stellen. Via operationele groepen zijn ondernemers zelf aan zet om, met de actoren die ze nodig denken te hebben, te werken aan oplossingen en kansen.

We zien kennis en innovatie als onderdeel van een innovatiecyclus, waarbij ondernemers vanaf de eerste gedachte tot aan de daadwerkelijk implementatie ondersteund worden. Deze innovatiecyclus is sterk interactief met onderzoek, onderwijs of adviesorganisaties.

Belangrijk hierbij is de integrale aanpak. Bij kennisverspreiding en innovatie moeten de verschillende doelen en behoeftes samengebracht worden. Belangrijk is dat adviseurs die bijvoorbeeld adviseren over verbetering van de bodemkwaliteit, ook de andere specifieke behoeftes en omstandigheden van het bedrijf in hun advies meenemen. Vandaar ook dat het van belang is dat kennis en innovatie, een overkoepelend doel is.

In de sectorale interventie groenten en fruit is de verplichting nieuw om ten minste 2% van het operationeel programma te besteden aan onderzoek en ontwikkeling. Tot nu toe waren deze activiteiten niet of nauwelijks in de programma's opgenomen, zodat hier een positieve impuls verwacht mag worden op het verhogen van kennis en innovaties. In de praktijk is het gebruikmaken van adviesdiensten op allerlei gebied, maar met name bij teeltbegeleiding en biologische gewasbescherming, een goede mogelijkheid voor telers om acties te ondernemen op actuele (teelt)problemen op het bedrijf.
De regeling biedt goede mogelijkheden voor producentenorganisaties, lidtelers en hun medewerkers om met cursussen en opleidingen hun kennis of vaardigheden te vergroten, zodat het bedrijf zich verder professionaliseert. Het onderling uitwisselen van kennis en ervaringen is in de sector gebruikelijk.

De digitalisering is in veel onderdelen van de sector groenten en fruit opgepakt en de behoefte aan verdere automatisering en robotisering lijkt alleen maar toe te nemen door de ontwikkelingen in de arbeidsmarkt.

Het EIP geeft ook ruimte voor samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling en veenweide/N2000. Bij deze twee interventies is ook de integrale aanpak en de co-innovatieve aanpak van operationele groepen een belangrijke vereiste. Speciaal is dat deze operationele groepen zich meer op gebiedsgericht beleid richten en daarbij tegemoet komen aan de needs voor klimaat, emissies en biodiversiteit met aandacht voor verdienvermogen. De interventie veenweide/ bufferzones komen vooral de onderwerpen rond veenweide en bufferzones bij N2000 gebieden aan bod.

2.1 XCO 5 Indien relevant, een motivering voor het gebruik van InvestEU, met inbegrip van het bedrag en de verwachte bijdrage van InvestEU aan de specifieke doelstelling/horizontale doelstelling

niet relevant

2.1 XCO.8 Selectie van de resultaatindicator(en)

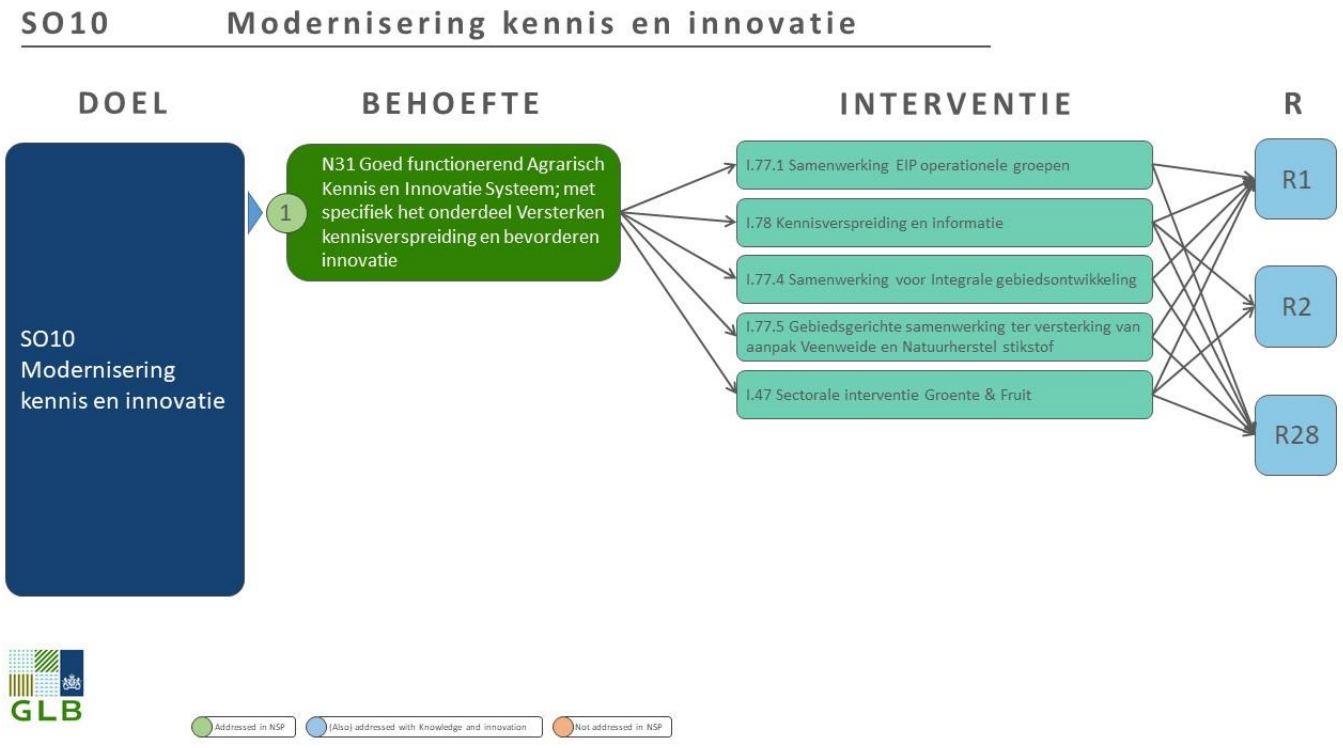
Selectie van de resultaatindicator(en) voor deze specifieke doelstelling

Resultaatindicatoren [Aanbevolen resultaatindicatoren voor deze specifieke doelstelling zijn volledig vet gedrukt]	**Streefwaarde**

R.1 CU PR - Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die door het GLB worden ondersteund profiteert om betere duurzame economische, sociale, milieu- en klimaatprestaties en prestaties op het gebied van hulpbronnenefficiëntie te leveren	54.991,00
R.2 CU - Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	2.108,00
R.28 CU - Milieu- of klimaatgerelateerde prestaties door kennis Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) met steun van het GLB profiteert om betere milieu- of klimaatgerelateerde prestaties te leveren	32.500,00

Motivering van de streefcijfers en gerelateerde mijlpalen

In onderstaand overzicht staat weergegeven welke interventies bijdragen aan de verschillende resultaatindicatoren. Voor de uitleg van de interventies en de gekozen uitgangspunten wordt verwezen naar hoofdstuk 5.

2.1 XCO 9 Motivering van de financiële toewijzing

Inschatting is gebaseerd op de uitvoering POP3, uitgaande van een intensivering van innovatie (EIP).

Het rapport van Baayen et al (2021) (zie 2.1.) laat zien hoe de GLB-middelen zo kunnen worden ingezet dat met die middelen -ook gelet op andere instrumenten- zo veel mogelijk doelen kunnen worden gerealiseerd. Eén van de kernbevindingen was om een aanzienlijke overheveling van pijler 1 naar pijler 2 noodzakelijk is om een gebiedsgerichte aanpak te financieren. Daarom is er gekozen voor een stapsgewijze verhoging van de overheveling van 15% naar 30% (2028). Met deze oplopende overheveling zijn financiën toegewezen aan ANLb, samenwerking (EIP) voor integrale gebiedsontwikkeling en samenwerking (EIP) Veenweide/N2000. Een belangrijk deel van het budget is toegewezen aan de nieuwe, innovatieve interventies samenwerking Integrale gebiedsontwikkeling en Veenweide/N2000 gezien het belang voor KRW plus biodiversiteit en verspreiding van de innovatieve kennis.

Het budget voor het sectorale programma Groente en Fruit is conform de EU-vereisten.

2.2 Contextindicatoren en andere waarden die worden gebruikt voor de berekening van doelen

Contextindicatoren (PMEK-code)	Uitgangswaarde	Uitgangsjaar	Bijgewerkte waarde	Bijgewerkt jaar	Motivering/Opmerkingen	Gegevensbron
C.01 Totale plattelandsbevolking – for LEADER (R.38) (Aantal)	105.192,00	2020	8.227.940,00	2021	Inwoneraantal Nederland: 17.475.415. Minus inwoners woonkernen (meer dan 30.000 inwoners; niet persé aaneengesloten), resulteert in rurale populatie.	CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek. CBS - Statline: (1-1-2021): Inwoneraantal Nederland versus populatie in woonkernen (urbane gebieden).
C.01b Total rural population – for services and infrastructure (R.41) (Aantal)	105.192,00	2020	8.227.940,00	2021	Inwoneraantal Nederland: 17.475.415. Minus inwoners woonkernen (meer dan 30.000 inwoners; niet persé aaneengesloten), resulteert in rurale populatie.	CBS - Centraal Bureau voor de Statistiek. CBS - Statline: (1-1-2021): Inwoneraantal Nederland versus populatie in woonkernen (urbane gebieden).
C.05 Totaal bosareaal (Hectares)	429.393,00	2018				
C.12 Totaal aantal landbouwbedrijven (Aantal)	55.680,00	2016				
C.17 Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG) (Hectares)	1.816.320,00	2019				
C.19 Totaal landbouwareaal en bosareaal in Natura 2000-gebieden (Hectares)	67.181,00	2018				
C.23 Totaal aantal grootvee-eenheden (Aantal)	6.819.960,00	2016				
D.35 Totaal aantal aan de Commissie gemelde bijenkorven: gemiddelde van de laatste drie jaar dat beschikbaar was op het moment dat het plan werd opgesteld. (Aantal)	78.800,00	2020				

2.3 Plan met streefcijfers

2.3.1 Overzichtstabel

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
R.1 CU PR Verbetering van prestaties door kennis en innovatie Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die door het GLB worden ondersteund profiteert om betere duurzame economische, sociale, milieu- en klimaatprestaties en prestaties op het gebied van hulpbronnenefficiëntie te leveren	XCO		14.343	25.678	34.064	43.831	54.991		54.991
R.2 CU Koppeling van advies- en kennissystemen Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd	XCO		868	1.197	1.356	1.666	2.108		2.108
R.4 Koppeling van inkomenssteun aan normen en goede praktijken Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit	SO1	%	96,35 %	96,35 %	96,35 %	96,35 %	96,35 %	%	96,35 %
R.4 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	1.750.000 ha	1.750.000 ha	1.750.000 ha	1.750.000 ha	1.750.000 ha	ha	1.750.000 ha
R.4 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.5 Risicobeheer Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund	SO1	%	8,65 %	9,06 %	9,41 %	9,41 %	9,41 %	%	9,41 %
R.5 Teller: Aantal boerderijen waarvoor relevante			4.814	5.047	5.240	5.240	5.240		5.240

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
steun wordt ontvangen									
R.5 Noemer: Totaal aantal landbouwbedrijven		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.6 PR Herverdeling naar kleinere landbouwbedrijven Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)	SO1	%	104,51 %	104,36 %	104,44 %	104,27 %	105,80 %	%	115,92 %
R.6 Teller: Gemiddelde directe betaling/ha betaald aan begunstigden onder de gemiddelde omvang van landbouwbedrijven		EUR/ha	445 EUR/ha	428 EUR/ha	412 EUR/ha	396 EUR/ha	399 EUR/ha	EUR/ha	320 EUR/ha
R.6 Noemer: Gemiddelde directe betaling/ha betaald aan alle begunstigden		EUR/ha	426 EUR/ha	410 EUR/ha	395 EUR/ha	380 EUR/ha	377 EUR/ha	EUR/ha	276 EUR/ha
R.9 CU PR Modernisering van landbouwbedrijven Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie	SO1, SO2	%	1,77 %	3,48 %	5,06 %	6,46 %	7,66 %	%	7,66 %
R.9 Teller: Aantal begunstigden dat relevante steun ontvangt			987	1.939	2.817	3.599	4.264		4.264
R.9 Noemer: Totaal aantal landbouwbedrijven		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.10 CU PR Betere organisatie van de voorzieningsketen Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen	SO3	%	1,71 %	2,55 %	3,24 %	3,24 %	3,24 %	%	3,24 %
R.10 Teller: Aantal begunstigden van relevante steun			951	1.418	1.804	1.804	1.804		1.804
R.10 Noemer: Totaal aantal landbouwbedrijven		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
R.11 /Groenten en fruit Concentratie van het aanbod Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren	SO3	%	15,80 %	20,71 %	23,88 %	23,88 %	23,88 %	%	23,88 %
R.11 Teller: Totale waarde van de afgezette productie door Po's met operationele programma's		EUR	1.870.536.543 EUR	2.450.797.907 EUR	2.826.630.907 EUR	2.826.630.907 EUR	2.826.630.907 EUR	EUR	2.826.630.907 EUR
R.11 Noemer: Totale productiewaarde van betrokken sectoren		EUR	11.835.750.000 EUR	11.835.750.000 EUR	11.835.750.000 EUR	11.835.750.000 EUR	11.835.750.000 EUR	EUR	11.835.750.000 EUR
R.12 Aanpassing aan klimaatverandering Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de aanpassing aan het klimaat	SO4	%	60,24 %	64,10 %	64,10 %	64,15 %	64,15 %	%	64,15 %
R.12 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	1.094.190 ha	1.164.190 ha	1.164.190 ha	1.165.190 ha	1.165.190 ha	ha	1.165.190 ha
R.12 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.14 [PR] Koolstofopslag in bodems en biomassa Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te beperken, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)	SO4	%	60,24 %	64,11 %	64,12 %	64,18 %	64,18 %	%	64,18 %
R.14 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	1.094.190 ha	1.164.483 ha	1.164.600 ha	1.165.687 ha	1.165.775 ha	ha	1.165.775 ha
R.14 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.15 [CU] Hernieuwbare energie uit landbouw, bosbouw en andere hernieuwbare bronnen Ondersteunde investeringen in	SO4	MW	1 MW	1 MW	1 MW	1 MW	1 MW	MW	1 MW

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
productiecapaciteit voor hernieuwbare energie, onder meer uit biologische bronnen (in MW)									
R.16 [CU] Klimaatgerelateerde investeringen Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen	SO4	%	0,65 %	1,40 %	2,21 %	2,91 %	3,62 %	%	3,62 %
R.16 Teller: Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen			361	780	1.232	1.618	2.015		2.015
R.16 Noemer: Totaal aantal landbouwbedrijven		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.17 [CU PR] Bebost land Areaal met steun voor bebossing en herstel van boslandbouw, met inbegrip van uitsplitsing	SO4	ha	37.564 ha	38.264 ha	38.964 ha	39.664 ha	40.364 ha	ha	40.000 ha
R.19 [PR] Verbetering en bescherming van de bodem Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)	SO5	%	61,34 %	65,21 %	65,22 %	65,28 %	65,28 %	%	60,56 %
R.19 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	1.114.190 ha	1.184.483 ha	1.184.600 ha	1.185.687 ha	1.185.775 ha	ha	1.100.000 ha
R.19 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.20 [PR] Verbetering van de luchtkwaliteit Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)	SO5	%	5,73 %	9,58 %	9,58 %	9,60 %	9,60 %	%	9,63 %

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
vallend onder ondersteunde verbintenissen om de emissie van ammoniak te verminderen									
R.20 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	104.000 ha	174.000 ha	174.000 ha	174.333 ha	174.333 ha	ha	175.000 ha
R.20 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.21 [PR] Bescherming van de waterkwaliteit Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor de kwaliteit van waterlichamen	SO5	%	54,05 %	57,91 %	57,91 %	57,96 %	57,96 %	%	57,81 %
R.21 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	981.750 ha	1.051.750 ha	1.051.750 ha	1.052.750 ha	1.052.750 ha	ha	1.050.000 ha
R.21 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.22 [PR] Duurzaam nutriëntenbeheer Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen in verband met verbeterd nutriëntenbeheer	SO5	%	54,05 %	57,91 %	57,91 %	57,96 %	57,96 %	%	55,06 %
R.22 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	981.750 ha	1.051.750 ha	1.051.750 ha	1.052.750 ha	1.052.750 ha	ha	1.000.000 ha
R.22 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.23 [PR] Duurzaam watergebruik Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans	SO5	%	0,11 %	0,11 %	0,11 %	0,11 %	0,11 %	%	0,11 %
R.23 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	2.000 ha	2.000 ha	2.000 ha	2.000 ha	2.000 ha	ha	2.000 ha
R.23 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.24 [PR] Duurzaam en verminderd gebruik van pesticiden Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde specifieke verbintenissen die leiden tot een duurzaam	SO5	%	6,32 %	6,54 %	6,59 %	6,62 %	6,62 %	%	6,50 %

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
gebruik van pesticiden ter vermindering van de risico's en effecten van pesticiden zoals de uitspoeling van pesticiden									
R.24 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	114.750 ha	118.750 ha	119.750 ha	120.250 ha	120.250 ha	ha	118.000 ha
R.24 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.25 Milieuprestatie in de veehouderijsector Percentage grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de ecologische duurzaamheid te verbeteren	SO6	%	1,55 %	2,58 %	2,58 %	2,49 %	2,50 %	%	2,49 %
R.25 Teller: Aantal grootvee-eenheden waarvoor een betaling is verricht			105.600	175.920	176.250	169.870	170.220		170.000
R.25 Noemer: Totaal aantal grootvee-eenheden		6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960
R.26 CU Investeringen in verband met natuurlijke hulpbronnen Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen	SO5	%	0,39 %	0,73 %	1,01 %	1,31 %	1,63 %	%	1,63 %
R.26 Teller: Aantal boerderijen dat relevante steun ontvangt			216	405	564	731	907		907
R.26 Noemer: Totaal aantal landbouwbedrijven		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.27 CU Milieu-/klimaatgerelateerde prestaties door investering in landelijke gebieden Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid en matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden	SO4, SO5, SO6		98	195	330	490	680		650
R.28 CU Milieu- of klimaatgerelateerde	XCO		8.358	15.500	20.929	26.974	33.705		32.500

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
prestaties door kennis Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) met steun van het GLB profiteert om betere milieu- of klimaatgerelateerde prestaties te leveren									
R.29 [PR] Ontwikkeling van biologische landbouw Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw	SO5, SO6	%	4,51 %	4,82 %	5,12 %	5,72 %	6,02 %	%	6,00 %
R.29 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	82.003 ha	87.463 ha	92.923 ha	103.843 ha	109.303 ha	ha	109.000 ha
R.29 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.31 [PR] Instandhouding van habitats en soorten Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde	SO6	%	61,62 %	65,47 %	65,47 %	65,53 %	65,53 %	%	60,56 %
R.31 Teller: Aantal betaalde hectaren		ha	1.119.192 ha	1.189.194 ha	1.189.195 ha	1.190.197 ha	1.190.199 ha	ha	1.100.000 ha
R.31 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.32 [CU] Investeringen in verband met biodiversiteit Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit	SO6	0,29 %	0,54 %	1,04 %	1,47 %	1,90 %	2,33 %	%	2,24 %

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
R.32 Teller: Aantal boerderijen dat relevante steun ontvangt		160	301	580	820	1.056	1.297		1.250
R.32 Noemer: Totaal aantal landbouwbedrijven		55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680	55.680
R.33 Verbetering van het Natura 2000-beheer Percentage van het totale Natura 2000-gebied vallend onder ondersteunde verbintenissen	SO6	%	52,54 %	55,46 %	58,38 %	58,38 %	58,38 %	%	44,66 %
R.33 Teller: Ha met relevante toezeggingen over Natura 2000-gebieden		ha	35.300 ha	37.261 ha	39.222 ha	39.222 ha	39.222 ha	ha	30.000 ha
R.33 Noemer: Totaal landbouwareaal en bosareaal in Natura 2000-gebieden		67.181 ha	67.181 ha	67.181 ha	67.181 ha	67.181 ha	67.181 ha	67.181 ha	67.181 ha
R.34 [PR] Behoud van landschapselementen Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen	SO6	%	3,04 %	3,65 %	3,65 %	3,65 %	3,65 %	%	3,58 %
R.34 Teller: Oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen		ha	55.256 ha	66.256 ha	66.256 ha	66.256 ha	66.256 ha	ha	65.000 ha
R.34 Noemer: Totaal gebruikte oppervlakte cultuurgrond (OCG)		1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha	1.816.320 ha
R.36 [CU PR] Generatievernieuwing Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht	SO7	460	487	1.084	1.769	2.546	2.951		3.000
R.37 [CU] Groei en banen in plattelandsgebieden Nieuwe banen in door het GLB ondersteunde projecten	SO7	460	487	1.084	1.769	2.546	2.951		2.500
R.38 [CU] Dekking van LEADER Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt	SO8	%	51,05 %	51,05 %	51,05 %	51,05 %	51,05 %	%	51,05 %

Resultaatindicator	Specifieke doelstelling	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Algemene streefwaarde
onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie									
R.38 Teller: Onder plaatselijke actiegroepen vallende landelijke bevolking, gefinancierd via Leader tijdens de programmaperiode			4.200.000	4.200.000	4.200.000	4.200.000	4.200.000		4.200.000
R.38 Noemer: Totale plattelandsbevolking – for LEADER (R.38)		8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940
R.41 CU PR Aansluiting van het platteland van Europa Aandeel van de plattelandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet	SO8	%	%	%	%	%	%	%	%
R.41 Teller: Plattelandsbevolking die profiteert van relevante verbeteringen			0	0	0	0	0		
R.41 Noemer: Total rural population – for services and infrastructure (R.41)		8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940	8.227.940
R.42 CU Bevordering van sociale inclusie Aantal personen dat onder ondersteunde projecten voor sociale inclusie valt	SO8		0	0	0	0	0		
R.44 PR Verbetering van dierenwelzijn Aandeel grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde acties ter verbetering van dierenwelzijn	SO9	%	1,43 %	1,57 %	2,21 %	2,24 %	2,74 %	%	2,74 %
R.44 Teller: Aantal grootvee-eenheden waarvoor een betaling is verricht			97.375	106.831	150.638	152.512	186.608		186.608
R.44 Noemer: Totaal aantal grootvee-eenheden		6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960	6.819.960

2.3.2 Geplande interventies en output met een rechtstreeks en duidelijk verband met resultaatindicatoren

See the table in SFC2021 application

2.3.3 Samenhang met en bijdrage van het strategisch GLB-plan aan de EU-streefdoelen voor 2030 die zijn vastgesteld in de "van boer tot bord"-strategie en de EU-biodiversiteitsstrategie voor 2030

Onderstaande beschrijft de bijdrage aan de zes Green Deal targets zoals genoemd in de aanbevelingen voor Nederland (SWD 388/2020), aangevuld met dierenwelzijn, biodiversiteit en klimaat.

1. vermindering van het gebruik en het risico van pesticiden door verder te gaan met de uitvoering van programma's tot vermindering van het gebruik en risico van gewasbeschermingsproducten, door niet-chemische plaagbestrijdingsmethoden en plaagbestrijding met lage pesticideninzet te bevorderen en door te zorgen voor volledige implementatie van geïntegreerde gewasbescherming.

Het Nederlands beleid voor de verduurzaming van gewasbescherming is in september 2020 vastgesteld in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030. Dit beleid richt zich op een transitie naar weerbare planten en teeltsystemen, het verbinden van landbouw en natuur en het terugdringen van emissies naar het milieu en residuen op voedselproducten naar nagenoeg nul. Het nationale beleid draagt bij aan de doelstelling van de Europese Green Deal (Farm to Fork) inzake vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en risico's voor mens en milieu en het bevorderen van niet-chemische maatregelen in het kader van geïntegreerde gewasbescherming.

Het coalitieakkoord vermeldt op gebied van gewasbescherming een intensivering van de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. Verder worden de normen voor het gebruik van middelen afgestemd op de Kaderrichtlijn Water.

Inzet GLB-NSP

Maatregelen voor het verminderen van het gebruik en de risico's van gewasbeschermingsmiddelen zijn geïntegreerd met maatregelen om de waterkwaliteit te beschermen en klimaatadaptatie, bodemkwaliteit en biodiversiteit te bevorderen. Meer concreet betreft het een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de bufferstroken die als conditionaliteit zijn opgenomen langs waterlopen en de teelt van vang- en rustgewassen (koppeling aan KRW en nitraatrichtlijn maatregelen, GLMC4 en GLMC7). De verplichte vruchtwisseling op bouwland (GLMC 7) en het verplichte percentage aan niet-productief areaal en landschapselementen (GLMC 8) draagt bij aan weerbare gewassen en teeltsystemen en de verbinding tussen landbouw en natuur. In de lijst met mogelijke maatregelen ten behoeve van de ecoregeling is een aantal maatregelen opgenomen die bijdragen aan de vermindering van gebruik en risico's van gewasbeschermingsmiddelen en het bevorderen van niet-chemische maatregelen en geïntegreerde gewasbescherming. Het betreft de volgende maatregelen:

- rustgewas;
- bufferstrook met kruiden;
- strokenteelt;
- geen gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen (glyfosaat) bij het onder werken van een rustgewas of graszode;
- biologische bestrijding;
- houtige elementen;
- niet productieve akker(rand) en
- biologisch bedrijf.

Verder worden GLB-interventie maatregelen ingezet voor kennis, innovatie en investeringen op het gebied van digitalisering en precisielandbouw (artikel 73 van de SPV). Relevant voor gewasbescherming zijn bijvoorbeeld investeringen in monitoringssystemen, precisielandbouw, inclusief taakkaarten voor verminderde gewasbescherming en nutriëntengebruik, en robotisering. Via pleksgewijze precisie toedieningstechnieken, gekoppeld aan digitale (camera/sensoren) waarneming van ziekten/plagen, is naar verwachting een substantiële reductie in gebruik en emissie van gewasbeschermingsmiddelen te realiseren.

2. De nutriëntenverontreiniging van water en lucht verminderen, de stikstofdepositie in de voor stikstof kwetsbare Natura 2000-gebieden terugdringen tot onder de kritieke waarden, en bijdragen aan verwezenlijking van de doelstelling voor nutriëntenverliezen in Nederland uit de Europese Green Deal, door middel van goed geïntegreerde maatregelen ter ondersteuning van de transitie naar een duurzamere en minder intensieve landbouw. Via de onder de beide pijlers van het GLB beschikbare steunmiddelen moet worden gewerkt aan een efficiënter gebruik van minerale en biologische meststoffen en aan verbetering van het bodembeheer in algemene zin.

De geformuleerde ambitie in de aanbeveling is in lijn met de Visie 'Waardevol en verbonden', het 7e Nitraatactieprogramma, de Kaderrichtlijn Water, het Programma Natuur, het Nationaal Programma Landbouwbodems, de structurele aanpak stikstof, de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering en de contouren van het nieuwe Mestbeleid. Het Nederlandse uitgangspunt is dat een duurzaam bodembeheer moet leiden tot minder nutriëntenverliezen en daarmee bijdraagt aan een gezonde bodem, verbeterde biodiversiteit, betere waterkwaliteit en klimaat. Hierbij is van belang dat de reductie van nutriëntenverontreiniging en vermindering van de belasting van klimaat, milieu en biodiversiteit leidend is. Een integrale benadering is noodzakelijk. Nederland heeft een sterk innovatie-systeem, waarbij ontwikkelingen naar precisielandbouw (NPPL), verwaarding van reststromen en het beperken van emissies centraal staat. Daarbij kijkt Nederland onder andere naar het gebruik van innovatieve stalsystemen, managementmaatregelen en extensivering.

In de wet 'Stikstofreductie en Natuurverbetering' zijn resultaatsverplichtende omgevingswaarden opgenomen. Daarmee moet in 2025 40%, in 2030 50% en in 2035 74% van het areaal met voor stikstof gevoelige habitats in Natura 2000-gebieden onder de Kritische Depositiewaarde (KDW) worden gebracht. Hiervoor heeft het kabinet 2017-2021 tot aan 2030 circa € 6 miljard vrijgemaakt. De helft daarvan wordt ingezet ten behoeve van natuurherstel en -verbetering. € 2 miljard wordt gebruikt om met behulp van bronmaatregelen stikstofdepositie te verminderen. Die maatregelen worden genomen in alle sectoren die stikstof uitstoten. De resterende middelen worden ingezet om de partiële bouwvrijstelling op een verantwoorde manier mogelijk te maken, waarbij 500 miljoen euro besteed zal worden aan stikstofreductie in de bouw en 500 miljoen euro zal gaan naar aanvullende maatregelen binnen of buiten de bouw.

In het nieuwe coalitieakkoord 2021-2025 is de ambitie opgenomen om de realisatie van doelen versnellen van 2035 maar 2030. Een Nationaal Programma Landelijk Gebied pakt de uitdagingen in de landbouw en natuur aan met een transitiefonds waarin tot 2035 cumulatief ca €25 miljard beschikbaar komt.

In 2027 dienen de KRW- doelen voor chemische en biologische waterkwaliteit te zijn behaald. In het 7e Nitraatactieprogramma worden maatregelen vastgelegd om uit- en afspoeling van nutriënten naar grond- en oppervlaktewater terug te dringen. Het betreft bouwplanmaatregelen, bemestingsmaatregelen en het aanhouden van een bufferstrook langs water en het toepassen van gewasrotatie. Deze maatregelen zijn vertaald naar de GLMC's en ecoregeling. De prioritaire maatregelen in het 7e Nitraat Actie Programma gericht op blijvend grasland, rustgewassen en vanggewassen hebben door de diepere beworteling van deze gewassen een versterkende werking op de bodemkwaliteit, de kwaliteit van grond- en oppervlaktewater, het waterbufferend vermogen van landbouwbodems en de koolstofvastlegging.

Inzet GLB-NSP

Aanvullend daarop worden in het GLB-NSP duurzaam bodem- en waterbeheer en koolstofvastlegging gestimuleerd.
In de GLMC's 4 (bufferstroken) en 7 (gewasrotatie) wordt ingezet op vermindering van nutriëntenverliezen.
In de ecoregeling worden doelen voor bodem en water nagestreefd. Voorbeelden van activiteiten gericht op het voorkomen van nutriëntenverontreiniging zijn:

- Stikstofbindend gewas
- Rustgewas
- Graslandrand
- Grasland met kruiden
- Niet-kerende grondbewerking
- Bedekt houden van percelen
- Niet-productieve akkerrand (>3m)
- Biologische landbouw
- Blijvend grasland
- Vanggewas
- Verlengde weidegang

Met het ANLb, het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer, is primair gericht op het versterken van biodiversiteit op boerenland. Met het ANLb worden ook beheermaatregelen gestimuleerd ter verbetering van bodemkwaliteit en voorkomen van emissies, bijvoorbeeld door het ondersteunen van langjarig kruidenrijk grasland, het aanhouden van verbrede bufferstroken (evt met kruiden) of een infiltratiegreppel. Daarnaast wordt een verbetering van waterkwaliteit, vaak in combinatie met klimaatadaptie, gestimuleerd.

Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer heeft als doel om in samenwerking tussen landbouwsector en waterschappen invulling te geven aan waterkwaliteits- en kwantiteitsopgaven en daarbij een potentiële productieverhoging mogelijk te maken. Financiering van de DAW-structuur vindt voornamelijk plaats door Min IenW. Voor het vaststellen van de regionale wateropgaven zijn Gebiedsdocumenten Agrarisch Waterbeheer opgesteld, deze worden in 2021 vertaald in uitvoeringsplannen. Deze plannen zij de kern voor uitvoeren van maatregelen en beschrijven op welke doelen wordt gestuurd en wie daarbij welke rol heeft. Voor de uitvoering van de plannen wordt sterk geleund op de interventies uit het GLB. Het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer richt zich op kennisverspreiding en toepassing van maatregelen voor een betere bodem- en waterkwaliteit en waterbufferend vermogen op alle Nederlandse landbouwgronden. Het betreft met name maatregelen uit de ecoregeling en kennisverspreiding, samenwerking en productieve investeringen uit pijler 2. Aanvullend kunnen gebiedsspecifieke maatregelen van het ANLb worden ingezet, die niet alleen de biodiversiteit maar ook klimaat en waterkwaliteit versterken zoals diverse bufferstroken.

Investeringen

- Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering, onder anderen ten behoeve van precisielandbouw om emissies van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen te voorkomen c.q. terug te dringen
- Niet productieve investeringen door landbouwers, onder anderen ter vermindering van emissies uit stallen en van erven, kleinschalige inrichtingsmaatregelen in en langs water
- Niet-productieve investeringen door niet-landbouwbedrijven: gericht op grootschalige investeringen die onder anderen bijdragen aan verbetering waterhuishouding (doelen KRW en vasthouden van water)

Overgangsgebieden N2000: Om nutriëntenverontreiniging van water en lucht op N2000-gebieden te verminderen, en verdroging en stikstofdepositie terug te dringen is, vanuit het oogpunt van doeltreffendheid en doelmatigheid, een gebiedsgerichte aanpak essentieel. Deze gebiedsgerichte aanpak van de overgangsgebieden N2000 wordt vormgegeven via inzet van artikel 77 SPV. Door in te zetten op extensivering van de landbouw in deze gebieden en maatregelen te treffen die passen bij de kenmerken van het gebied, wordt er toegewerkt naar een vermindering van stikstofemissies in deze overgangsgebieden en daarmee de depositie op N2000-gebieden.

Afstemming en investeringen GBA: De afstemming tussen landbouwers over hun inzet van beheermaatregelen in de ecoregeling en het ANLb, met inachtneming van conditionaliteiten, wordt versterkt door middel van samenwerkingsprojecten, ondersteund met kleine investeringen. Deze zijn gericht zijn op activiteiten die de nutriëntenverontreiniging van water en lucht verminderen, en de transitie naar een duurzamere en minder intensieve landbouw ondersteunen.

Kennis en informatievoorziening: Via inzet op een kennis-regeling, wordt de kennispositie van landbouwers versterkt middels bedrijfsadvisering.

3. De totale verkoop van antimicrobiële stoffen voor landbouwhuisdieren en in de aquacultuur in de EU tegen 2030 met 50 % te doen afnemen.

Het voorkómen van resistente micro-organismen vraagt om een aanpak over diverse domeinen heen. Resistente micro-organismen komen voor bij mensen, bij dieren, in ons voedsel en in het milieu. Op die domeinen moeten we onze aandacht richten. We noemen dit een One Health aanpak. Alleen aandacht hiervoor in Nederland, is zeker niet voldoende. Micro-organismen houden zich door het internationale verkeer en transporten niet aan landsgrenzen. Internationale samenwerking is dus van groot belang. Innovatie en onderzoek blijven belangrijk in het verminderen van het ontstaan van resistentie. Investeren in nieuwe antibiotica en alternatieve behandelstrategieën is noodzakelijk. Het kabinet wil de komende jaren het juiste gebruik van antibiotica bevorderen waarmee een stabilisering en waar mogelijk een daling van het gebruik in de zorg en de dierhouderij wordt bewerkstelligd (Kamerbrief over Voortgang aanpak antibioticaresistentie van 29 februari 2021). Voortzetting van de surveillance bij dieren, voedsel en mensen is van belang. Alleen het ontwikkelen van nieuwe (alternatieven voor) antibiotica, is niet voldoende. Het is bijvoorbeeld evenzeer van belang om te onderzoeken of het gebruik in de zorg en dierhouderij nog verder geoptimaliseerd kan worden, hoe de diagnostiek verbeterd kan worden en hoe we via innovatieve infectiepreventie infecties kunnen voorkomen. Verondersteld wordt dat verbetering van het dierenwelzijn ook bijdraagt aan diergezondheid en vermindering van het gebruik van antibiotica.

Antibioticaresistentie is een bedreiging voor de gezondheid van mens en dier. Het veterinair antibioticumbeleid is erop gericht om de selectie op antibioticaresistentie zoveel mogelijk te beperken. Samen met dierhouders en dierenartsen zetten we daarom al jaren succesvol in op een reductie van het gebruik van antibiotica in de dierhouderij. Dit is in Nederland effectief gebleken in de vermindering van antibioticaresistentie. Over de periode 2009-2021 is in Nederland een aanzienlijke antibioticumreductie van 70,8% bereikt. Dit resultaat zorgt ervoor dat Nederland het door de EU gestelde reductiedoel van 50% voor 2030 reeds heeft behaald. Echter de inzet van Nederland blijft onverminderd groot om een verdere reductie te bewerkstelligen, wat in lijn is met het huidige antibioticabeleid.

De focus van het huidige antibioticumbeleid ligt op een verdere reductie van het gebruik van antibiotica in die diersectoren waar het antibioticumgebruik hoog is en op hoog gebruikende bedrijven binnen de verschillende diersectoren. Omdat de kans op ontwikkeling van antibioticaresistentie het grootst is in situaties waar veel antibiotica worden gebruikt richt het vervolgbeleid zich met name op zogenaamde ‘hooggebruikers’. Het beleid is sectorspecifiek en volgt op het tot en met 2016 gehanteerde generieke beleid. Het vervolgbeleid houdt rekening met de verschillen tussen sectoren en bedrijven en de diversiteit aan diergezondheidssituaties die ten grondslag liggen aan het antibioticumgebruik.. Het verbeteren van

diergezondheid in de dierhouderij is een van de speerpunten van dit beleid om tot een verdere reductie in antibioticumgebruik te komen. Daarnaast is het van belang om te kijken waar verantwoord antibioticumgebruik verder bevorderd kan worden.

In 2019 hebben de pluimvee-, varkens- en kalversector sectorale doelen gesteld voor 2024 voor verdere reductie van het antibioticumgebruik. Op deze sectorale doelstellingen die toezien op het verlagen van het aantal hooggebruikende bedrijven is goede voortgang. Dierenartsen hebben een sleutelrol in het voorschrijven van antibiotica en in het adviseren over preventieve maatregelen. Daarom blijft de inzet dat dierenartsen en dierhouders samen blijven werken (ook met andere erfbetreders) aan een verantwoord antibioticumgebruik.

Inzet GLB-NSP

Volgens de Europese Commissie (aanbevelingen NO-SWD2020_388) zijn al duidelijke resultaten in Nederland geboekt, aangezien de verkoop tussen 2010 en 2018 met 61% is gedaald, in aanmerking nemende dat een groot deel van de veestapel uit varkens en vleeskalveren bestaat. Een aanvullende, secundaire indicator ter beoordeling van de voortgang bij het bestrijden van AMR is de verkoop van antimicrobiële stoffen die het grootste risico opleveren voor de volksgezondheid: die zijn volgens de meest recente nationale monitor afgenomen tot een absoluut minimum in de veestapel.

Via het GLB komt er voor dierenwelzijn er binnen de investeringsregeling ruimte voor investeringen voor dierenwelzijnsverbeteringen inclusief diergezondheid. Ook de samenwerking- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden ecoregeling gericht op m.n. het verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilots worden nadrukkelijk samen met de markt uitgewerkt, om ervoor te zorgen dat deze interventie de initiatieven die nu al bestaan in de markt op het gebied van dierenwelzijn versterkt en niet verstoort. De maatregelen die diergezondheid stimuleren dragen indirect bij aan verlaging van antibioticumgebruik aangezien gezonde dieren geen behandeling met antibiotica nodig zullen hebben.

Vanuit het GLB-NSP wordt verder bijgedragen met subsidieregeling voor innovatie en verduurzaming van stallen. Deze levert een bijdrage aan de vermindering van emissies, een gezond stalklimaat en daarmee aan hoger niveau van dierenwelzijn en diergezondheid. Ook de inzet van antibiotica kan hierdoor verder worden verminderd. Via de subsidiemodule agrarische bedrijfsadvisering en educatie (SABE) kan advies verkregen worden antibiotica resistentie ten te gaan.

4. Tegen 2030 op ten minste 25 % van de landbouwgrond in de EU biologische landbouw bedrijven.

Nederland zet breed in op de omslag naar duurzame landbouw inclusief biologische landbouw. Ook in het nieuwe coalitieakkoord wordt aangegeven dat de transitie naar kringlooplandbouw wordt voortgezet. In deze transitie naar kringlooplandbouw wordt de biologische landbouw gezien als één van de mogelijke duurzame productiemethoden. Deze omslag wordt op verschillende wijzen ondersteund. Zo is gestart met het opstellen van een nationaal actieplan voor biologische productie en consumptie. Deze wordt in de loop van 2022 verwacht. Met het opstellen van dit nationale actieplan levert Nederland een bijdrage aan de nationale en Europese ambities voor verduurzaming van de landbouw, zoals gepresenteerd door de Europese Commissie in de Green Deal en de daaruit volgende strategieën. Een belangrijk element van het nationale actieplan is een duurzaam verdienmodel en evenwichtige groei van de biologische sector door aandacht te besteden aan de precaire balans tussen vraag en aanbod.

Boeren en tuinders die willen omschakelen naar biologische landbouw kunnen al gebruik maken van diverse instrumenten, bijvoorbeeld via het GLB, en het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw. Als onderdeel van het Omschakelprogramma Duurzame Landbouw, is in juli 2021 het ‘Investeringsfonds Duurzame Landbouw’ gestart met een pilot. Naast het Investeringsfonds is per 1 januari 2022 een borgstellingregeling voor werkkapitaal opengesteld met gunstiger voorwaarden dan de reguliere borgstellingsregeling om zo het knelpunt van liquiditeitstekort in de omschakelperiode weg te nemen.

Daarnaast worden bedrijven die willen omschakelen extra geholpen bij hun omschakeling met subsidievouchers voor het opstellen van een bedrijfsplan voor omschakeling. Tevens kunnen reeds omgeschakelde bedrijven (demonstratiebedrijven) een subsidie krijgen voor het delen van kennis en ervaring met andere agrariërs.

Inzet GLB-NSP

Ook het nieuwe GLB biedt mogelijkheden om biologische landbouw te stimuleren, bijvoorbeeld via ecoregeling of in de conditionaliteiten. Hier wordt invulling aan gegeven door de biologische sector als 'green-by-definition' te beschouwen voor de ecoregeling. Op deze manier komen biologische agrariërs automatisch in aanmerking voor de hoogste vergoeding van de ecoregeling (niveau goud). Ook bedrijven die in omschakeling zijn worden als 'green-by definition' beschouwd. Deze bedrijven houden zich namelijk al een de eisen van biologische productiemethoden. Ook worden hiermee bedrijven extra ondersteund in een lastige periode aangezien er in de periode van omschakeling al wel hoge kosten worden gemaakt maar er nog niet geprofiteerde kan worden van hogere prijzen onder het SKAL-certificaat.

De biologische sector wordt uitgezonderd voor GLMC 7 rondom gewasrotatie en kleine biologische bedrijven (≤ 10 hectaren) worden uitgezonderd voor GLMC 8 over bufferstroken. Bovendien wordt de biologische sector nadrukkelijk meegenomen in het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS) en bij de interventie productieve investeringen. In deze beide interventies wordt in de beoordeling van subsidieaanvragen extra belang gegeven aan subsidie verzoeken van biologische landbouwers. Tevens wordt via de samenwerkingsinterventie de mogelijkheid gecreëerd om de positie van de biologische landbouw in de keten te versterken.

5. Minstens 10 % van het landbouwareaal bestaat uit landschapselementen met grote diversiteit.

Vanuit het klimaatakkoord zal worden ingezet op de aanleg van extra bomen, bos en natuurgebieden binnen en buiten het natuurnetwerk Nederland, in de openbare ruimte, bij infrastructuur en op landbouwgrond. Op 11 maart is door de partners van het Deltaplan biodiversiteitsherstel (ongeveer 100 organisaties waaronder overheid en het maatschappelijk middenkader) een 'Aanvalsplan versterking landschappelijke identiteit via landschapselementen' aangeboden. Het Aanvalsplan biedt concrete handvatten voor het versterken van landschapselementen, wat bijdraagt aan de grote maatschappelijke opgaven voor klimaat, biodiversiteit, omgevingsbeleid en bossenstrategie. De ambitie is 10% groenblauwe dooradering van het landelijk gebied. LNV, BZK, OCW en het IPO zijn samen met de partners van het Deltaplan in gesprek ben over het vervolg, om keuzes te maken over de realisatie van de ambitie van 10% landschapselementen. LTO heeft zich ook gecommitteerd om zich met (de)centrale overheden in te zetten op meer bomen en houtige landschapselementen op bedrijven.

Inzet GLB-NSP

Met diversiteitsrijke landschapselementen, als een groenblauwe dooradering door het landschap wil Nederland bijdragen aan de Europese biodiversiteitsstrategie. In de ecoregeling worden onder andere kruidenrijke randen, verschillende vormen van houtopstanden en waterelementen als poelen en boerensloten gestimuleerd. Daarnaast is een diversiteitsrijk landschap gebaat bij diversiteit in teelten, zoals bijvoorbeeld de teelt van rustgewassen, eiwitgewassen, verschillende typen van kruidenrijk grasland, strokenteelt en diversiteit in gewassen. Deze maatregelen komen terug in de ecoregeling.

De aanleg, behoud en beheer van landschapselementen worden op verschillende manieren ondersteund. De landschapselementen (houtopstanden en sloten) worden onderdeel van de subsidiabele landbouwgrond. Om te voldoen aan de voorwaarden voor de basispremie, moeten de landschapselementen in stand worden gehouden (GLMC 8b). Voor het NSP wordt de definitie van landbouwgrond aangepast, waardoor er meer ruimte wordt geboden voor landschapselementen en

agroforestry. Dit houdt in dat vanaf 2023 niet 50 maar 100 bomen verspreid per hectare en lijnelementen (bomenrijen en dergelijke), als onderdeel worden gezien van subsidiabele landbouwgrond. Meer bomen per hectare zijn bovendien al mogelijk in het geval van permanente teelten, waar voedselbossen onder vallen. Er wordt tenslotte 4% niet-productief areaal verplicht gesteld (uit te breiden met 7% met steun vanuit de ecoregeling). In de activiteiten binnen de ecoregeling wordt jaarlijks onderhoud aan landschapselementen in het hele land subsidiabel. Meerjarig onderhoud telt mee in het puntensysteem, en kan worden vergoed door bijvoorbeeld het ANLb.

Ook voor landschap, landschapselementen en agroforestry is een gebiedsaanpak belangrijk. In het ANLb wordt de huidige aanpak voortgezet en uitgebreid. Daarnaast komt er in pijler 2 een samenwerking- en investeringsregeling. Deze eenvoudige investeringsregeling is bedoeld voor afstemming tussen grondgebonden regelingen en de aanleg van niet-productieve elementen. Tenslotte wordt er een mogelijkheid gecreëerd voor experimenten die als doel hebben dit beleid te versterken. Met de experimenten wordt in de praktijk geleerd over innovatieve aanpakken die daarna opgenomen kunnen worden in bestaande of nieuwe bestendige maatregelen. Daarnaast worden kennisvouchers ingezet die bijdragen aan het versterken van de kennis op het boerenerf, ter versterking van biodiversiteit en landschap. Het belang van thema's klimaat, natuur en milieu maakt dat LEADER ook wordt ingezet voor samenwerkingsverbanden tussen (overheids)organisaties, (landbouw)ondernemers of particulieren op het platteland die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving op deze thema's willen verbeteren.

6. Toegang tot breedband internet

De Commissie wil de introductie van snel breedbandinternet in plattelandsgebieden versnellen om de doelstelling van 100 % toegang tegen 2025 te bereiken. Nederland heeft reeds een (zeer) hoge dekking van breedband internet. Verdere uitrol loopt autonoom. Via het GLB-NSP wordt niet geïnvesteerd in basisvoorzieningen, wel worden GLB-interventiemaatregelen ingezet voor kennis, innovatie en investeringen op het gebied van digitalisering, robotisering en precisielandbouw. Via pleksgewijze precisie toedieningstechnieken, gekoppeld aan digitale (camera/sensoren) waarneming van ziekten/plagen, is naar verwachting een substantiële reductie in gebruik en emissie van gewasbeschermingsmiddelen te realiseren.

7. Het dierenwelzijn op landbouwbedrijven verbeteren door ambitieuzere maatregelen te treffen ter bevordering van de beste veehouderijpraktijken, in het bijzonder voor varkens en melkkoeien.

Het nationale beleid is gericht op het bereiken en behouden van een toekomstbestendige veehouderij, zoals onder andere weergegeven in de aanpak verduurzaming veehouderij en ambities voor verbetering van dierenwelzijn. De ruggengraat van het dierenwelzijnsbeleid van Nederland is het concept van duurzame kringlooplandbouw. Bij deze vorm van duurzame landbouw wordt er zorgvuldig omgegaan met hulpbronnen, wordt de kringloop van het gebruik van hulpbronnen op het laagste niveau gesloten, wordt milieu en biodiversiteit beschermd en is er sprake van een gezonde productie methoden voor mens en dier. Dierenwelzijn is een integraal onderdeel van kringlooplandbouw. In het coalitieakkoord wordt genoemd dat in overleg met boeren, marktpartijen, maatschappelijke organisaties en andere 'stakeholders' het initiatief genomen zal worden tot een convenant over de ontwikkeling naar een dierwaardige veehouderij. Dit convenant vormt de basis van wetgeving die de komende kabinetsperiode in werking treedt voor een dierwaardige veehouderij in balans met de volksgezondheid. Onze ambitie is om de transitie naar een dierwaardige veehouderij te realiseren (conform de 5-domeinen van Mellor en vanuit de intrinsieke waarde van dieren). We werken eraan om dit te bereiken door 1) te werken aan een convenant Dierwaardige Veehouderij met marktpartijen, NGO's en overheid en door 2) het opstellen van verbeterde wetgeving op basis van het convenant en het specificeren van de aangenomen wijziging van de Dierenwet. De doelen van het convenant zijn afspraken over de overgang naar huisvestingssystemen met diergericht ontwerp, verlagen van incidentie van (veelvoorkomende) ziekten en het gebruik van dierenrassen met eigenschappen die hen schaden verlagen.

Het convenant kan voortbouwen op bestaande duurzaamheidsplannen van de melkvee-, varkens-, pluimvee- en geitensector. Dit is een ander onderdeel van ons landelijke beleid. In deze plannen, die op initiatief van de overheid zijn opgesteld, hebben de sectoren aangegeven hoe zij willen verduurzamen, onder meer hoe zij het dierenwelzijn willen verbeteren. Daarnaast is er al een subsidieregeling voor duurzame stallen, inclusief verbetering dierenwelzijn.

Het stoppen met fysieke ingrepen die het gevolg zijn van de wijze van houden van dieren is een onderdeel van de ontwikkeling naar een toekomstbestendige veehouderij. Om het staartcouperen uit te faseren, is het noodzakelijk dat de oorzaken van staartbijten aangepakt worden. Dit vraagt in veel gevallen een fundamentele aanpassing van de bedrijfsvoering en de nodige investeringen en daarmee aanpassing van het verdienmodel. De Nederlandse regelgeving schrijft voor dat varkens van alle leeftijdscategorieën minstens 18-50% meer ruimte hebben dan de Europese richtlijnen voorschrijven. Met de Nederlandse varkenssector is een einddatum vastgesteld in 2030. Door die duidelijkheid nu te bieden, kan de varkenshouder hier al de komende jaren bij investeringen rekening mee houden en ervaring opdoen met het houden van varkens met intacte staarten door geleidelijk aan meer tomen met biggen te houden waar niet gecoupeerd wordt. Hierdoor kan het couperen stapsgewijs afgebouwd worden. De hieronder genoemde pilot voor een diergebonden ecoregeling voor dierenwelzijn kan hierbij helpen.

Met meerdere Nederlandse veehouderijsectoren zijn de afgelopen jaren afspraken gemaakt over hoe zij hun sector kunnen verduurzamen. Zo ook met de melkveehouderijsector. Melkproductie moet steeds worden bezien in relatie tot dierenwelzijn, diergezondheid en levensduur van melkkoeien. Hiervoor is veel aandacht in het eigen verduurzamingsplan van de Nederlandse melkveesector. Wat betreft de levensduur zijn in het plan doelen gesteld voor een gemiddelde leeftijd voor 2025 en 2030. Uit de basismonitoring, welke elk kwartaal wordt uitgevoerd blijkt dat er positieve resultaten geboekt worden, onder andere op levensduur. De huidige gemiddelde leeftijd is 6 jaar, de hoogste in de afgelopen 5 jaar. We zien dus een positieve trend, die ook verband houdt met de acties in het duurzaamheidsplan van de sector. Dit is de reden waarom we hebben besloten om de levensduur van melkkoeien niet specifiek in het GLB aan te pakken, maar dit te blijven stimuleren via nationaal beleid. De sector volgt een integrale aanpak gericht op duurzame koeien en het continu verbeteren van dierenwelzijn, waarbij melkveehouders gestimuleerd worden te werken aan het verlengen van de levensduur van de melkveestapel. Tevens wordt er middels publiek-private samenwerking gewerkt aan meerdere onderzoeksdoelen, waaronder verlenging van de levensduur. Dat gezegd hebbende, is het voor boeren mogelijk om de investeringsinterventie in te zetten voor verbetering van het dierenwelzijn.

Voor wat betreft het uitfaseren van kooihuisvesting van bepaalde dieren, zijn er de afgelopen jaren al stappen genomen. Zo geldt er sinds 1 januari 2021 een verbod op verrijkte kooien voor leghennen. Dit betekent dat op dit moment in Nederland alleen alternatieve en zogenaamde koloniekooihuisvestingssystemen zijn toegestaan. Het percentage leghennen dat in alternatieve systemen wordt gehouden bedraagt bijna 90% . Voor wat betreft de individuele huisvesting van kalveren zien we in de praktijk dat deze dieren doorgaans ruim voor de maximaal wettelijke periode van 8 weken al in groepen worden gehouden.

Ook bij andere dierenwelzijnsverbeteringen blijft de afbouw van interventies plaatsvinden op basis van wetenschappelijk onderzoek. Zo bestaat er reeds een verbod op snavelkappen voor leghennen. Het verwijderen van de achterste teen van haantjes en snavelkappen van ouderdieren, eendagskuikens voor export en kalkoenen is echter nog steeds mogelijk om verwondingen van de andere dieren te voorkomen. Voor deze genoemde ingrepen die nog zijn toegestaan zijn er tijdschema's voor verbod (januari 2023 voor verwijderen achterste teen, september 2023 voor snavelkappen) en voor al die ingrepen wordt onderzocht of en hoe de afbouw op een dergelijke manier kan worden gedaan dat er een balans is tussen de gevolgen van het stoppen van de ingreep voor het welzijn van het dier en de gevolgen voor het dier zelf.

Inzet GLB-NSP

Verduurzaming van het GLB betekent ook een betere positie van het dier in het GLB. In het GLB-NSP

wordt dierenwelzijn integraal opgenomen, door te borgen dat GLB-interventies geen voorziene negatieve uitwerking op dierenwelzijn hebben en indien mogelijk bijdragen aan dierenwelzijn. Indien een interventie betrekking heeft op de veehouderij, zal dierenwelzijn worden meegewogen via voorwaarden, doelen of selectiecriteria. Dierenwelzijn houdt in ieder geval in het borgen van goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag, positieve emotionele toestand (Five Domains model, Mellor, 2016) en de intrinsieke waarde en integriteit van het dier.

Het staartcouperen bij biggen en de huidige levensduur van melkkoeien zijn beide signalen dat er verbeteringen nodig zijn in de huidige wijze van veehouderij. Deze signalen staan niet op zich en zijn van vele factoren afhankelijk, wat daarmee het komen tot een oplossing complex maakt. Om die reden worden in het NSP boeren zoveel als mogelijk ondersteund om de nodige transitie mogelijk te maken. Dierwaardige veehouderijpraktijken worden onder meer bevorderd door binnen de investeringsregeling ruimte te bieden voor investeringen voor dierenwelzijns- en diergezondheidsverbeteringen op het gebied van onder andere huisvesting en diermanagement. Hier vallen dus ook investeringen onder die kunnen leiden tot een langere levensduur van melkkoeien en het verminderen van het risico op staartbijten bij varkens, waardoor het mogelijk wordt om geleidelijk te stoppen met staartcouperen van biggen, maar ook investeringen voor andere transities zoals het uitfaseren van kooihuisvesting van dieren genoemd in het “End the Cage Age”-initiatief. Nadruk zal liggen op de verdere uitfasering van kooihuisvesting. Zoals aangegeven mogen leghennen niet meer in verrijkte kooien worden gehouden. Dit willen we doorzetten voor de andere dieren uit het “End the Cage Age” initiatief die in Nederland nog in kooien gehouden worden. Een volgende stap is het werken naar een verbod op koloniekooihuisvesting voor leghennen.

Ook de samenwerking EIP- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Dierenwelzijn wordt expliciet meegenomen in het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS). Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden ecoregeling gericht op met name de verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilot wordt nadrukkelijk samen met de markt en het maatschappelijk veld en de markt uitgewerkt, om te toetsen welke activiteiten effectief en verifieerbaar zijn en hoe deze verbeteringen zoveel mogelijk binnen de keten bestendigd kunnen worden. Hierdoor wordt ervaring opgedaan met activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid, dierenwelzijn - zoals verdere vermindering van het risico van staartbijten bij varkens - en diergezondheid. In deze pilot wil de overheid varkenshouders en overige ketenpartijen stimuleren om varkens met hele staarten te houden en het vlees van deze dieren af te zetten. Het doel is 1) het gezamenlijk ontwikkelen van samenwerkingsverbanden in de varkenshouderijketen die moeten leiden tot het op de (Nederlandse) markt brengen van varkensvlees afkomstig van varkens met hele - niet gecoupeerde – staarten en 2) het verspreiden van kennis en ervaring over (de aanpak van) het houden van varkens met hele staarten en de vermarkting daarvan. Het totaal budget van de pilot wordt geraamd op ongeveer 5 miljoen Euro en de looptijd op 2 jaar. Het streven is om de pilot in 2023 te starten. Per project zal een samenwerkingsverband moeten bestaan uit o.a. tenminste 5 varkenshouders en er wordt gestreefd naar in ieder geval 3 projecten. De varkenshouders die al gestopt zijn met staartcouperen dienen als voorbeeld voor de verdere invulling en ervaringen binnen de biologische veehouderij worden meegenomen. Bij goede resultaten zal nog in dezelfde GLB-periode gestart worden met een diergebonden ecoregeling.

8. Een gunstige staat van instandhouding bereiken van habitats en soorten die in verband staan met landbouwsystemen, de fragmentatie van habitats en het verlies van biodiversiteit verminderen en bijdragen aan de doelstelling van de Europese Green Deal inzake diversiteitsrijke landschapselementen, door in Natura 2000-gebieden en, waar van toepassing, andere landbouwgebieden passende beheerpraktijken en andere natuurherstelmaatregelen te bevorderen, waaronder het invoeren en handhaven van praktijken voor landschapselementen waarmee de achteruitgang van weidevogels en andere akkervogels, alsmede van wilde bestuivers, kan worden gestopt en de toestand van grasland-, wetland- en veengrondhabitats kan worden verbeterd.

Het dalende aantal akker- en weidevogels in Nederland is vooral terug te voeren op een verminderd broedsucces. De belangrijkste oorzaken voor het verminderde broedsucces is als volgt samen te vatten: verkleining van het areaal dat zich leent als broedbiotoop, omgevingsfactoren (zoals openheid), predatie van legsels en kuikens en afname van voedselaanbod. Het aanwijzen en inrichten van leefgebieden van voldoende omvang in combinatie met een verdienmodel voor de deelnemende agrariërs in samenhang met predatiebeheer vormt de kern van de aanpak gericht op herstel van de boerenlandvogelpopulatie. Het versterken van het weide- en akkervogelbeheer op boerenland wordt primair vormgegeven via het NSP-GLB, met inachtneming van het PAF Natura 2000, het aanvalsplan Grutto en scenariostudies. De maatregelen in het GLB-NSP die bijdragen aan het behoud van akker- en weidevogels dragen ook bij aan het behoud van insecten en vice versa. Met het NSP wordt ook een grote stap gezet richting het versterken van bestuivers en functionele agrobiodiversiteit. Het ondersteunen van verschillende typen insecten is van belang voor een natuurinclusieve landbouw. Behoud en verbetering van natuur en biodiversiteit vraagt een evenwichtig en integraal natuur- en landbouwbeleid, waarbij het verschil tussen maatregelen die worden ingezet voor het behoud en versterken van soortenpopulaties die afhankelijk zijn van boerenland, en de intensiteit van de landbouw er omheen niet te groot wordt. Dat is ook de kern van de landbouwvisie gericht op de transitie naar kringlooplandbouw, en ook een reden om tevens in te zetten op het ondersteunen van zeldzame landbouwhuisdierrassen. Deze rassen zijn vaak een resultaat van een extensievere vorm van landbouw dan nu in Nederland gebruikelijk is, en kunnen er dus aan bijdragen om een meer natuurinclusieve landbouw mogelijk te maken.

Het nieuwe GLB in Nederland richt zich met name op het versterken van de milieu- en leefomgeving op en aanpalend aan landbouwgrond en landbouwbedrijven. Het beheer van Natura 2000-gebieden wordt primair nationaal gefinancierd.

Het versterken van de terrestrische en aquatische biodiversiteit op en aanpalend aan boerenland, zoals op weide- en akkergronden en in de sloot, maar ook in de doorwerking van de landbouw op Natura 2000-gebieden is een speerpunt voor het GLB-NSP. De inzet van Nederland is gericht op een volledige gunstige staat van instandhouding conform de Vogel- en Habitatrichtlijn. Hierbij zet Nederland in op het terugdringen van de stikstofemissies om de forse overschrijdingen in kritische stikstofdepositie waarden te verminderen. Met de structurele aanpak stikstof wordt ingezet op het verminderen van stikstofdepositie op de stikstofgevoelige habitats, het treffen van natuurbehoud- en herstelmaatregelen, en het versterken van de natuur door een natuurinclusieve ruimtelijke inrichting. De aanpak, inclusief resultaatverplichtende omgevingswaarden voor 2025, 2030 en 2035, zijn vastgelegd in de wet Stikstofreductie en Natuurverbetering. In het nieuwe coalitieakkoord 2021-2025 is de ambitie opgenomen om de realisatie van doelen versnellen van 2035 maar 2030. Een Nationaal Programma Landelijk Gebied pakt de uitdagingen in de landbouw en natuur aan met een transitiefonds waarin tot 2035 cumulatief €25 miljard beschikbaar komt.

Inzet GLB-NSP

In het GLB-NSP is uitgewerkt hoe een extra inzet op deze doelen vormgegeven kan worden. Hierbij spelen met name de ecoregeling en het ANLB en de invulling van de conditionaliteit een belangrijke rol. Het ANLB wordt versterkt en uitgebreid (budget groei van €80 mln. naar jaarlijks €120 mln.). Ecosysteemdiensten die een agrariër levert op zijn landbouwgrond, kunnen bijdragen aan zowel klimaatdoelstellingen, het versterken van natuurlijke hulpbronnen, de biodiversiteit en landschapskwaliteit. Daar waar het huidige beleid op ANLB zich richt op het beheren van habitats voor specifieke soorten, zoals de akker- en weidevogels, en daarvoor een integrale aanpak subsidieert, richt de ecoregeling zich meer op het generiek verbeteren van de kwaliteit van de leefomgeving, met als doel een op de lange termijn rendabele landbouw die bijdraagt aan de biodiversiteit, milieu en de klimaatopgave. De mate waarin insecten voorkomen in dit landschap is een goede graadmeter voor de ecologische kwaliteit van het landschap.

Met diversiteitsrijke landschapselementen, als een groenblauwe dooradering door het landschap wil

Nederland bijdragen aan de Europese biodiversiteitsstrategie. In de ecoregeling worden onder andere kruidenrijke randen, verschillende vormen van houtopstanden en waterelementen als poelen en boerensloten gestimuleerd. Daarnaast is een diversiteitsrijk landschap gebaat bij diversiteit in teelten, zoals bijvoorbeeld de teelt van rustgewassen, eiwitgewassen, verschillende typen van kruidenrijk grasland, strokenteelt en diversiteit in gewassen. Deze maatregelen komen terug in de ecoregeling.

Naast het ANLB en het versterken van landschapselementen is in het GLB-NSP ruimte gecreëerd voor een gebiedsgerichte aanpak. Dit gaat met name om de veenweidegebieden en overgangsgebieden rond Natura2000-gebieden. De aanpak voor veenweidegebieden is primair gericht op vermindering broeikasgasemissies. Door het verhogen van het waterpeil zullen ook de condities worden verbeterd voor het herstel van weidevogels. In de gebieden rond Natura2000-gebieden steunt het GLB boeren met de extensivering van de bedrijfsvoering. Hiermee wil Nederland de stikstofdepositie verminderen op Natura2000-gebieden en de verdroging terugdringen.

Concreet steunt Nederland de aanbeveling over versterken van biodiversiteit in het GLB-NSP door:

- Versterken en verbreden van het ANLB. Enerzijds door meer financiële middelen en anderzijds door meer hectares in aanmerking te laten komen.
- Het ecologisch beheer van randen, stroken en oevers wordt ondersteund door de ecoregeling en het ANLb, samen met andere vormen van niet-productief areaal, zoals heggen, hagen en bomenrijen.
- GLMC Bufferstroken draagt bij aan ruimte voor bestuivers en functionele agrobiodiversiteit.
- Gebiedsgerichte aanpak voor veenweidegebieden en overgangsgebieden N2000
- Stimuleren van samenwerking en integrale gebiedsontwikkeling
- In de ecoregeling zitten diverse maatregelen die de condities van water, bodem en lucht voor herstel biodiversiteit verbeteren.
- Daarnaast wordt er gestart met een regeling voor het ondersteunen van zeldzame landbouwhuisdierrassen.
- Met Leader worden samenwerkingsverbanden tussen (overheids-)organisaties, (landbouw-)ondernemers of particulieren op het platteland gestimuleerd die met veel enthousiasme en op een eigen originele wijze hun eigen leef- en werkomgeving waaronder biodiversiteit willen verbeteren
- Met de kennisregeling kunnen boeren hun kennisniveau op dit gebied verbeteren.

9. Klimaatneutraal in 2050 en uitstoot van broeikasgas tegen 2030 met 55 % verminderen.

Doel is om emissies van andere stoffen dan CO2 door de veehouderij en bodembemesting te verminderen en de capaciteit voor koolstofopslag te verhogen door het herstel van veengronden en wetlands te ondersteunen via koolstoflandbouw en omschakeling naar een biogebaseerde en circulaire economie.
Duurzaam bodembeheer en koolstofvastlegging dragen bij aan een gezondere leefomgeving en een weerbaarder ecosysteem. Nederland onderscheidt daarbij veenbodems en minerale bodems. In het Realisatieplan Visie LNV wordt aangegeven dat het essentieel is om ook vanuit het Klimaatakkoord en de daarin opgenomen ambitie voor extra vastlegging van koolstof een koppeling te maken met kringlooplandbouw. Voor minerale bodems is de ambitie dat in 2030 alle landbouwbodems (ca. 1,8 mln. ha) in Nederland duurzaam worden beheerd en er jaarlijks 0,5 Mton CO2 extra wordt vastgelegd. Daarnaast kunnen aangepaste oogstmethoden, waarbij de bodem in het natte najaar minder wordt dichtgereden, bijdragen aan een vermindering van de N2O-emissie. De ambitie in veenweidegebieden (0,15 mln. ha) is om een reductie van 1Mton CO2-eq te bewerkstelligen door maatregelen te treffen die met name gericht zijn op een verhoging van de grondwaterstand. Een hogere grondwaterstand draagt tevens bij aan versterking van het weidevogelbeheer in veenweidegebieden. De omslag naar kringlooplandbouw zal ook bijdragen aan efficiënt grondstoffengebruik van productiesystemen, en minder emissies naar het milieu. Verder geeft het Nationaal Programma Landbouwbodems het nationale beleidskader weer met verschillende aanknopingspunten en maatregelen voor de bodem.

Daarnaast wordt, conform de methaanstrategie, koolstofvastlegging in minerale landbouwbodems gestimuleerd door bomen en andere houtige elementen op landbouwgrond (agroforestry en landschapselementen). Dit vanwege de voordelen die dit biedt voor klimaatmitigatie door CO2-vastlegging in landbouwbodems en biomassa. Bovendien dragen bomen op landbouwgrond bij aan klimaatadaptatie door het vergroten van de weerbaarheid tegen weersextremen en klimaatgerelateerde ziekten en plagen, en door verbetering van het watervasthoudend vermogen van landbouwbodems.

in de glastuinbouw veel potentie is om koploper te zijn in energiezuinige en circulaire productie van hoogwaardige producten. De sector kan zelfs CO2-postitief worden, maar leunt nu nog vooral op aardgas. De coalitie wil deze overstap stimuleren in plaats van ontmoedigen. Beoogd wordt om de randvoorwaarden te creëren om de glastuinbouw verder te verduurzamen en koploper te laten zijn in energiezuinige, circulaire producten.

Inzet GLB-NSP

Beleidsimpulsen uit het GLB-instrumentarium zullen worden benut om (extra) inspanningen voor de klimaatopgave te bevorderen, door bijvoorbeeld duurzaam bodembeheer en kringlooplandbouw te stimuleren. Ook hier wil Nederland het GLB-NSP benutten om de aanpak integraal verder uit te werken en middelen in goede samenhang met elkaar in te zetten. Dit betekent onder meer dat via GLB-interventies ondersteuning moet worden geboden voor de verschuiving naar productiesystemen in de veehouderij met minder uitstoot. Overeenkomstig de methaanstrategie wordt duurzaam mestbeheer ook in aanmerking genomen. Met verschillende maatregelen wordt koolstofvastlegging in het NSP gestimuleerd:

- Extra koolstofvastlegging op minerale landbouwbodems zal met name gerealiseerd worden met meer blijvend grasland, rustgewassen en vanggewassen. Deze maatregelen zijn verankerd in de conditionaliteiten GLMC 1 (blijvend grasland) en GLMC 7 (rotatie met rustgewas en vanggewas). Meer toepassing van deze maatregelen wordt gestimuleerd met de ecoregeling. Aanvullend worden ook voedselbossen en agroforestry gestimuleerd voor koolstofvastlegging.
- Het stimuleren van agroforestry (inclusief voedselbossen) en het aanleggen van houtige landschapselementen zal leiden tot extra koolstofvastlegging. Daarmee zijn ook positieve effecten te verwachten voor de biodiversiteit. De investeringen hiervoor zullen vanuit het GLB-NSP worden ondersteund. Het beheer en onderhoud van landschapselementen wordt ondersteund door de ecoregeling en het ANLb.
- Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen via het samenwerkingsartikel projecten op, met als doel het realiseren van een peilverhoging op 20.000 hectare landbouwgrond (melkveehouderij). Hierbij wordt ingezet op het realiseren van een zo hoog mogelijke grondwaterstand tot ca. -20/-30cm als optimum tussen enerzijds het willen reduceren van broeikasgasemissies en bodemdaling door vermindering van veenafbraak, en anderzijds het voorkomen van (risico's op) toename van methaanemissies bij hogere grondwaterstanden. Daarbij wordt ingezet op het realiseren van plasdras-situaties mede ten behoeve van weidevogels in combinatie met beperking van het mestgebruik.
- De inzet van ANLb wordt verbreed naar water en klimaat
- Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 het houden aan het peilbesluit ingevoerd.
- In de ecoregeling worden natte teelten in veenweidegebieden als eco-activiteit ondersteund. Daarmee kan het waterpeil hoog gehouden worden en de CO2 uitstoot verminderen.

3 Samenhang van de strategie en complementariteit

3.1 Overzicht van de architectuur van het strategisch GLB-plan op het gebied van milieu en klimaat

3.1.1 Een beschrijving van de algehele bijdrage van conditionaliteit aan de specifieke milieu- en klimaatgerichte doelstellingen als vastgelegd in artikel 6, lid 1, punten d), e) en f)

De conditionaliteiten worden in Nederland op een zodanig niveau ingericht dat deze aansluiten bij de EU-baseline. Daarmee wordt een grote maximale deelnamebereidheid (aan basispremie én ecoregeling) verwacht. Met de invulling wordt bijgedragen aan de specifieke doelen:

GLMC 1 (behoud van blijvend grasland):

De ambitie is om in heel Europa het aandeel blijvend grasland ongeveer gelijk te houden ten opzichte van het aandeel in het referentiejaar 2018. Het vasthouden van koolstof (het voorkomen van CO2 uitstoot bij ploegen) is het doel. In Nederland is ongeveer 40% van het landbouwareaal blijvend grasland. Nederland mag niet meer dan 5% inleveren in de komende GLB-periode en moet boeren verplichten tot het inzaaien van grasland als het aandeel te ver daalt. Als het nationale aandeel blijvend grasland met meer dan 5% zou dalen, komt er een individuele verplichting. Nederland kiest ervoor het aandeel blijvend grasland landelijk te monitoren. Er komt dus geen individuele verplichting uit voort. Alleen als het aandeel landelijk met meer dan 5% dreigt te dalen zal Nederland passende individuele maatregelen invoeren.

Jaarlijks zal LNV op basis van de gegevens van RVO het betaalorgaan het aandeel blijvend grasland berekenen en vergelijken met het referentieaandeel.

GLMC 2 (bescherming van veenweiden en wetlands):

Veen dat aan de buitenlucht is blootgesteld, doordat het waterpeil verlaagd is, breekt langzaam af. Er komen hierdoor kooldioxide en nutriënten vrij en er is sprake van bodemdaling. Dit soort veengrond komt in Nederland voor. De voorwaarde om deze koolstofrijke bodems te beschermen is in Nederland dus van toepassing. De invulling vanaf 1 januari 2023 zal zijn dat landbouwers op veengrond, tot ca. 1m boven NAP dat niet vrij afwaterend is, zich moeten houden aan het peilbesluit. Een meer ambitieuze invulling van deze GLMC vereist een actualisatie van de grondsoortenkaart, waarbij ook onderscheid wordt gemaakt naar dit specifieke typealle veengebieden. De update van de grondsoortenkaart wordt ten behoeve van het mestbeleid zal gedurende het(7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn) in 2023 geactualiseerd, waarna in 2024 een invulling voor deze GLMC wordt genotificeerd, die alle landbouwgrond die is geclassificeerd als veen, zal omvatten. Deze aanpassing van de GLMC zal in 2025 worden ingevoerd. Actieprogramma worden geactualiseerd. Deze kaart wordt per 2024 effectief.

GLMC 3 (verbod op het verbranden van stoppels):

Het doel van dit verbod is het handhaven van organisch materiaal in de bodem en wordt ingevuld conform de EU baseline: een verbod op het verbranden van stoppels.

GLMC 4 (bufferstroken langs waterlopen):

De waterkwaliteit in Nederland voldoet nog niet aan de doelstellingen in de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Europese Nitraatrichtlijn (NR). Er zitten nog te veel nitraat, fosfaat en bestrijdingsmiddelen in het oppervlaktewater, omdat deze onder andere uit- en afspoelen van percelen. Maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit te verbeteren, natuur te beschermen en de kosten van het zuiveren van drinkwater betaalbaar te houden. Het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn Actieprogramma speelt hierin een belangrijke rol, net als de 3e Stroomgebiedsbeheerplannen. Daarnaast zal het GLB bijdragen aan een bescherming van waterlopen tegen vervuiling door deze GLMC 4. Een bufferstrook waarin geen nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen mogen worden toegepast, draagt in veel gevallen bij aan een betere kwaliteit van het oppervlaktewater. De algemene lijn is aangesloten bij het 7e Nitraat

Actieprogramma (7e NAP), te weten:

• 5 meter brede bufferstrookken (teeltvrije zones genoemd in 7e NAP) wordt toegepast langs ecologisch kwetsbare waterlopen en langs KRW-waterlichamen en;

• 3 meter brede bufferstrook is van toepassing bij alle overige watervoerende waterlopen.

Voor percelen geldt dat de oppervlakte van de bufferstrook nooit meer dan 5% van het perceel hoeft te zijn. Een waterloop is een voor de waterbeheersing bestemde geul die meestal permanent water bevat (zoals rivier, kanaal, beek, sloot, gracht), waarbij een watervoerende sloot een gegraven geul is van maximaal 10m breed die meestal water bevat. Voor sloten die gedurende de zomer droog staan, wordt GLMC 10 ingevoerd.

De volgende uitzonderingen zijn van toepassing:

- 3 meter breed bij een KRW-waterlichamen langs alle waterlopen indien de oppervlakte van de bufferstrook van 5 meter breed, meer dan 4% van het perceel uitmaakt;

- 1 meter breed langs KRW-watervoerende sloten, als de oppervlakte van de bufferstrook van 3 meter breed meer dan 4% van het perceel uitmaakt;

- 1 meter breed langs overige watervoerende sloten als de oppervlakte van de bufferstrook van 3 meter breed meer dan 4% van het perceel uitmaakt;

- 0,5 meter breed langs overige watervoerende sloten als de oppervlakte van de bufferstrook van 1 meter breed meer dan 4% van het perceel uitmaakt.

In alle gevallen wordt de breedte van de huidige bufferstroken zoals genoemd in het Activiteitenbesluit Milieubeheer uit 2021 als minimumbreedte aangehouden, indien deze een bredere bufferstrook voorschrijft dan hierboven beschreven.

Langs alle watervoerende sloten in het gebied Waterschap Rijnland, regio geldt een specifieke uitzondering, wanneer synthetische emissieschermen worden gebruikt. Waterbeheerders krijgen de mogelijkheid om op basis van hun kennis van lokale omstandigheden te bepalen waar een smallere teeltvrije zone afdoende is voor de waterkwaliteit. Afwijking kan op basis van een nog op te stellen wetenschappelijk onderbouwde leidraad waarbij de huidige oppervlaktewaterkwaliteit een criterium is. In de leidraad wordt daarnaast een stimulans opgenomen voor kruidenrijk grasland, door als criterium toe te voegen dat bij grasland een teeltvrije zone van één meter i.p.v. twee meter kan worden gehanteerd indien deze zone uit kruidenrijk grasland bestaat (behalve bij KRW-waterlichamen en ecologisch kwetsbare waterlopen), uiteraard mits de waterkwaliteit voldoet. Als minimum breedte dient de huidige teeltvrije zone behouden te blijven zoals nu opgenomen in het Activiteitenbesluit milieubeheer (2021).

GLMC 5 (erosie tegengaan):

In Nederland speelt dit alleen in de regio Limburg (‘heuvelachtig gebied’). Erosie kan optreden wanneer grond op hellend terrein bewerkt wordt en er een grotere kans is op afspoeling van water en grond. Dit kan schade en overlast geven en op langere termijn kan de bodemvruchtbaarheid verminderen. In dit gebied worden de bestaande regels gecontinueerd, zoals bijvoorbeeld de eis dat er in een bepaalde richting (ondiep) geploegd wordt, zodat grond niet, of minder, naar beneden spoelt bij hevige regen.

GLMC 6 (minimale bodembedekking):

Deze voorwaarde heeft tot doel de bodem te beschermen in periodes dat ze gevoelig is. In Nederland worden zowelt de zomer als de herfst/winter als meest gevoelige periodes gezien. omdat het warmer is en er dan meer activiteit in de bodem is. Als er dan geen gewas groeit, houdt de bodem nutriënten niet vast.

Voor de zomerperiode wordt Conform de bestaande regelgeving voortgezet, en isis het verplicht om de bodem gedurende de zoemrperiode bedekt te houden. Indien gebruik wordt gemaakt van een groenbemester, in te zaaien op een perceel dat uit productie is genomen. De groenbemester moet deze worden ingezaaid worden voor 31 mei en mag deze niet worden vernietigd worden voor 31 augustus. In plaats van inzaaien met een groenbemester is het ook toegestaan dat de bodem is bedekt met gewasresten of ruige stalmest. Er wordt nog onderzocht of voor deze GLMC er een uitzondering mogelijk is voor de

biologische landbouw.

Nederland voert voor twee perioden een verplichting voor het bedekken van de bodem, voor de zomer en voor de herfst/winter:

Zomer:
In de zomer geldt de verplichting om de bodem bedekt te houden op percelen die uit productie zijn genomen, en die de landbouwer in aanmerking wil laten komen voor steun. Indien gebruik wordt gemaakt van een groenbemester, behoort deze voor 31 mei te worden ingezaaid en mag deze niet worden vernietigen voor 31 augustus.
In plaats van inzaaien met een groenbemester is het ook toegestaan de bodem te bedekken met organisch materiaal, zoals gewasresten of mulchen.

Herfst/winter:
De volgende vier onderdelen zijn in de herfst/winter van toepassing op grasland, bouwland en blijvende teelten:
1. Vanaf 16 september tot 1 februari is het niet toegestaan grasland of blijvende teelten te vernietigingen, met uitzondering van:
- het grasland mag worden vernietigd tot 30 november, indien direct daarna lente bloembollen worden geplant;
- het grasland op klei mag worden vernietigd van 1 november tot en met 31 december, indien de volgende teelt geen gras is;
- het grasland mag worden vernietigen indien direct daarna landschapselementen worden aanplant (onder voorwaarde dat de Nederlandse mestwetgeving dit toestaat);
- Kwekerijen / boomteelt.
2. Van oktober t/m 1 februari wordt op zand en löss, voor teelten op bouwland anders dan grasland, een vanggewas gecombineerd met een gedifferentieerde korting op de stikstofgebruiksnorm in het daaropvolgende jaar, tenzij het een meerjarig gewas is of een wintergewas.
3. Vanggewassen tot 1 februari zijn verplicht na maïsteelt op zand- en lössgronden, en bepaalde aangewezen klei en veengronden.
Op kleigronden is het verplicht om tussen 1 augustus en 1 november, op minimaal 80% van het landbouwareaal op bedrijfsniveau minimaal 6 weken bodembedekking te hebben. De winterbedekking, na oogst van het hoofdgewas, kan bestaan uit een ingezaaid wintergewas, een vanggewas, stoppels, mulchen, plantenresten of groenbemester.

GLMC 7 (vruchtwisseling op bouwland):
Vruchtwisseling draagt bij aan bodemgezondheid. Het maakt de bodem weerbaarder, voorkomt ziektes en verbetert de bodemstructuur. Nederland past in 2023 de derogatie toe. Als gevolg daarvan past de landbouwer vanaf 2024 op bouwland voor alle grondsoorten gewasrotatie op perceelniveau toe. Vanaf 2023 zorgt de landbouwer ervoor dat er elk volgend jaar op minimaal 1/3 van zijn bouwland gewasrotatie plaatsvindt, onder voorwaarde dat na 4 jaar op elk perceel een ander gewas als hoofdteelt wordt verbouwd. De jaarlijks verplichte gewasrotatie op minimaal 1/3 van het areaal kan ook worden ingevuld met een of meerdere volgteelten na de hoofdteelt binnen hetzelfde kalenderjaar, tot de inzaai van het hoofdgewas van het volgende jaar, mits de volgteelt bestaat uit een andere gewassoort dan de hoofdteelt. Daarnaast geldt, in aansluiting op het 7e Actieprogramma nitraatrichlijn, vanaf 1 januari 2023 op zand en löss als aanvullende verplichting, dat er één keer per vier jaar een rustgewas behoort te worden geteeld. Vanaf 2027 is dit 1 maal per 3 jaar.

Op zware kleigrond waar het noodzakelijk is om grondbewerking uit te voeren in de herfst, wordt gewasdiversificatie toegestaan met minimaal drie teelten, waarbij het hoofdgewas, bestaande uit

wintertarwe, wintergerst, winterkoolzaad of winterraapzaad op maximaal 75% van het bouwland mag voorkomen. De derde teelt behoort op minimaal 5% van het bouwland voor te komen.

De rotatievereiste is niet van toepassing wanneer:

a) wanneer meer dan 75 % van het bouwland wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, braak ligt, wordt gebruikt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen of wordt gebruikt voor een combinatie van deze toepassingen;

b) wanneer meer dan 75 % van het subsidiabele landbouwareaal blijvend grasland is, wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen of voor de teelt van gewassen onder water, hetzij voor een aanzienlijk deel van het jaar of voor een aanzienlijk deel van de gewascyclus, of onderworpen is aan een combinatie van die toepassingen;

c) meerjarige gewassen, grassen en andere kruidachtige voedergewassen, en braakliggend land. Deze tellen wel mee voor de rotatieverplichting op bedrijfsniveau, maar hoeven op perceelsniveau niet te roteren.

Landbouwers die in het bezit zijn van een SKAL-certificaat, worden geacht te voldoen aan deze GLMC-norm.Een boer moet gewasrotatie – dat wil zeggen vruchtwisselingen op perceelniveau – toepassen op ieder perceel bouwland. Ieder jaar moet er een ander gewas op hetzelfde stuk grond geteeld worden.

Een volgteelt (een vanggewas, en dat kan ook een rustgewas zijn) na de hoofdteelt binnen hetzelfde jaar wordt vanuit het GLB ook beschouwd als rotatie. Graan, bijvoorbeeld wintertarwe, wordt als een rustgewas erkend. Voor continuteelt van rustgewassen (o.a. graan en tijdelijk grasland) geldt de noodzaak tot rotatie niet. Daarnaast moet, in aansluiting op het 7e NAP, per 2023 minimaal eens per vier jaar een rustgewas als hoofdteelt geteeld worden op zand en löss. Vanaf 2027 geldt dit eens per 3 jaar. Gecertificeerde biologische landbouwbedrijven zijn uitgezonderd van deze maatregel

GLMC 8 (niet productief areaal en landschapselementen):

Ieder bedrijf met bouwland moet tenminste 4% van zijn bouwland niet-productief laten. Zo wordt het boerenland ‘dooraderd’ met een leefgebied’ voor dieren en planten.

Nederland past in 2023 de derogatie toe. In 2023 mag maximaal 96% van het bouwland van de aanvrager bestaan uit mais/soja/kortlopend hakhout, onder voorwaarde dat de hoeveelheid beteelbaar bouwland op perceelsniveau niet toeneemt. Daarnaast is voor niet-productief areaal bij de ecoregeling en het agrarisch natuur en landschapsbeheer, de derogatie niet van toepassing.

Het 4% niet-productief laten van bouwland Dit kan worden ingevuld worden met sloten, poelen, plas-drassen, houtopstanden, houtwallen, individuele of groepen bomen, bomenrijen, bufferstroken, groene braak, of akkerranden.

Landbouwers kunnen ook kiezen om 7% van het bouwland niet-productief in te richten, waarbij 4% vergoed kan worden via de ecoregeling, of kiezen voor het telen van stikstofbindende gewassen (waaronder ook een eiwitgewas voor menselijke consumptie). Indien stikstofbindende gewassen geteeld worden mag er geen gebruik gemaakt worden van gewasbeschermingsmiddelen. Bedrijven worden conform de Europese verordening vrijgesteld indien meer dan 75% van het bouwland gebruikt wordt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, (groene) braak ligt, gebruikt wordt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen, of voor een combinatie daarvan. Hetzelfde geldt wanneer meer dan 75% van het subsidiabele landbouwareaal blijvend grasland is, gebruikt wordt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, of gedurende een aanzienlijk deel van het jaar - of een aanzienlijk deel van de gewascyclus - wordt beplant met gewassen die onder water staan, of gebruikt wordt voor een combinatie daarvan. Onder deze GLMC valt ook de bescherming van landschapselementen. Hiervoor wordt aangesloten bij de vereisten vanuit de Wet Natuurbescherming. Bomenwallen en boomgroepen mogen alleen verwijderd worden als daar een vergunning voor is afgegeven. Tot slot bevat deze GLMC de verplichting dat in het broedseizoen de vogels niet verstoord

mogen worden, conform staande praktijk.

GLMC 9 (blijvend graslandbescherming in Natura 2000 gebieden):

Aangewezen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000 gebieden (of elders) mag niet geploegd of omgezet worden. De kaart met aangewezen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000 gebieden wordt geactualiseerd, waarbij bij het. ploegen en opnieuw inzaaien van blijvend grasland in vogelrichtlijngebieden een sterker verband wordt gelegd met de instandhoudingsdoelen voor het betreffende Natura 2000-gebied.

GLMC 10 (sloten die gedurende de zomer droog staan)

De waterkwaliteit in Nederland voldoet nog niet aan de doelstellingen in de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Europese Nitraatrichtlijn (NR). Er zitten nog te veel nitraat, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater, omdat deze uit- en afspoelen van percelen. Voor de bescherming van waterkwaliteit speelt het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn Actieprogramma een belangrijke rol, net als de 3e Stroomgebiedsbeheerplannen. Deze GLMC ziet toe op het verminderen van uitspoeling langs sloten die gedurende de zomer droogvallen. Dit in aanvulling op GLMC 4. Nederland past een bufferstrook van minimaal 1 meter toe langs waterlopen die in de zomer opdrogen (die waterlopen zijn in ieder geval droog in de periode van 1 april tot 1 oktober).

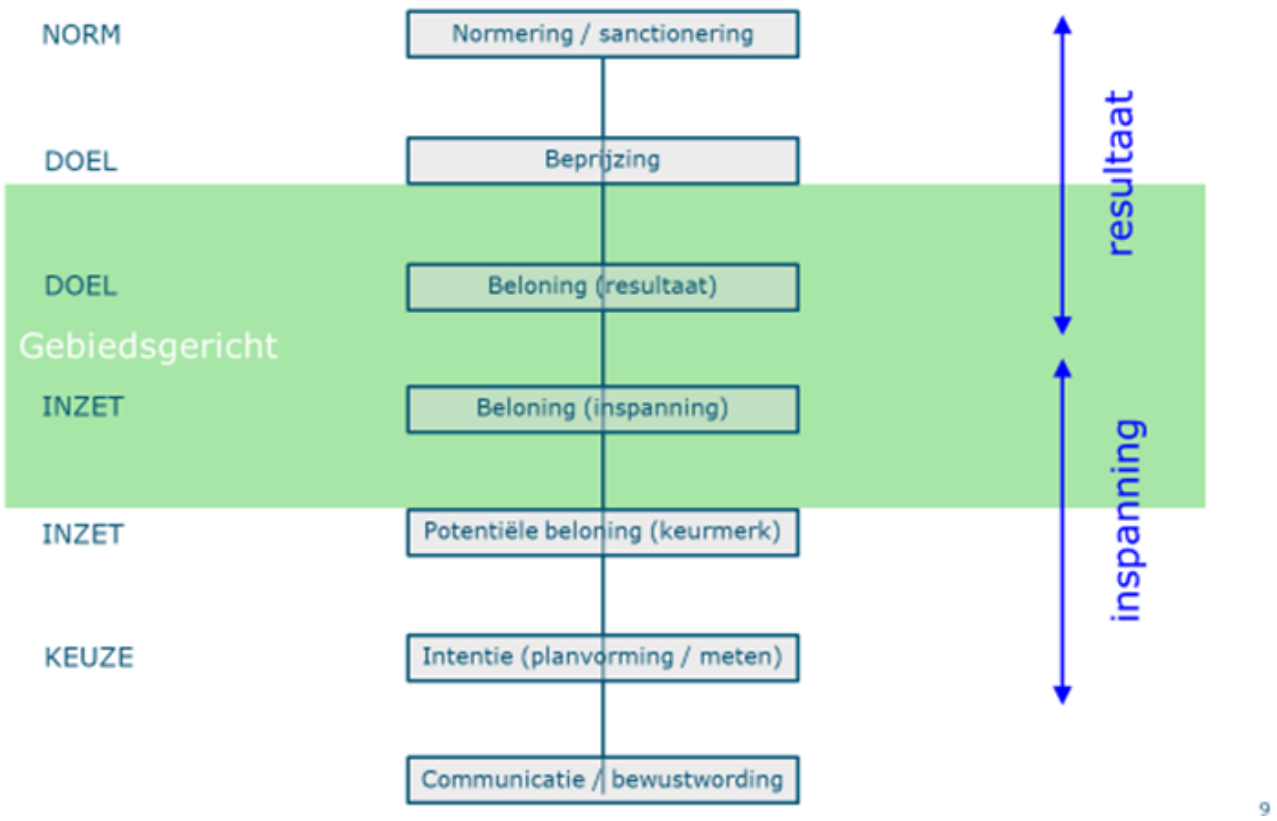
3.1.2 Overzicht van de complementariteit tussen de relevante basisvoorwaarden, als bedoeld in artikel 31, lid 5, en artikel 70, lid 3, de conditionaliteit en de verschillende interventies die zijn gericht op de milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen

Leeswijzer

De groenblauwe architectuur in Nederland sluit sterk aan de doelstellingen, omschreven in de Nationale visie Landbouw, Natuur en Voedsel: Waardevol en Verbonden beschrijft de omslag naar kringlooplandbouw en wat het van Nederland zal vragen, om de toekomst van onze voedselvoorziening veilig te stellen. De gebiedsgerichte component van deze visie is verwoord in het Nationaal Programma Landelijk gebied. De doelstellingen van dit programma, en de samenhang daarvan met het NSP wordt toegelicht in hoofdstuk 3.1.3. In dat hoofdstuk wordt de context beschreven waarbinnen deze groenblauwe architectuur is ontwikkeld.

De reikwijdte van het NSP instrumentarium

De doelstelling is een omslag in de landbouw naar toekomstbestendig boeren te faciliteren. Bij het realiseren van de omslag speelt het NSP financieel een belangrijke, maar wat beperktere rol. Het NSP kan daarnaast een grote rol spelen voor het ontwerpen van interventies om deze omslag mee te realiseren, en het borgen van continuïteit wanneer de omslag is gerealiseerd. Bij het ingediende NSP heeft bij de gebiedsgerichte interventies het doel centraal gestaan, met een demarcatie van wat bij elk doel subsidiabel is. Het GLB is een set van mogelijke subsidie-instrumenten, zowel gericht op het versterken van kennis, investeringen als langjarige ondersteuning van een inzet voor maatschappelijke diensten. Ook het GLB maakt een grote transitie door, van primair inkomensondersteuning voor het borgen van voedselzekerheid naar prestatiebetalingen voor resultaten op het gebied van klimaat, natuurlijke hulpbronnen, biodiversiteit en landschap. Het huidige GLB hinkt dan ook op twee gedachten: aan de ene kant worden de instapeisen/conditionaliteiten voor de basisbetaling (inkomensondersteuning) verzwaard, en aan de andere kant wordt meer ruimte gegeven voor het uitbetalen voor maatschappelijke diensten, met name door de invoering van de ecoregeling en een sterkere nadruk op groenblauwe doelen, inclusief het versterken van kennis, in de 2^{e} Pijler. Steun voor ecosysteemdiensten ter verbetering van klimaat en leefomgeving is veel meer een gebiedsgericht beleid dan het ondersteunen van voedselzekerheid. Daarmee komt er dus in Nederland een andere focus op instrumenten die primair met het GLB worden ingezet. In figuur 1 is met behulp van het Doern-continuüm, de interventieladder voor gedragsverandering in de landbouw ten behoeve van duurzaamheid aangegeven.

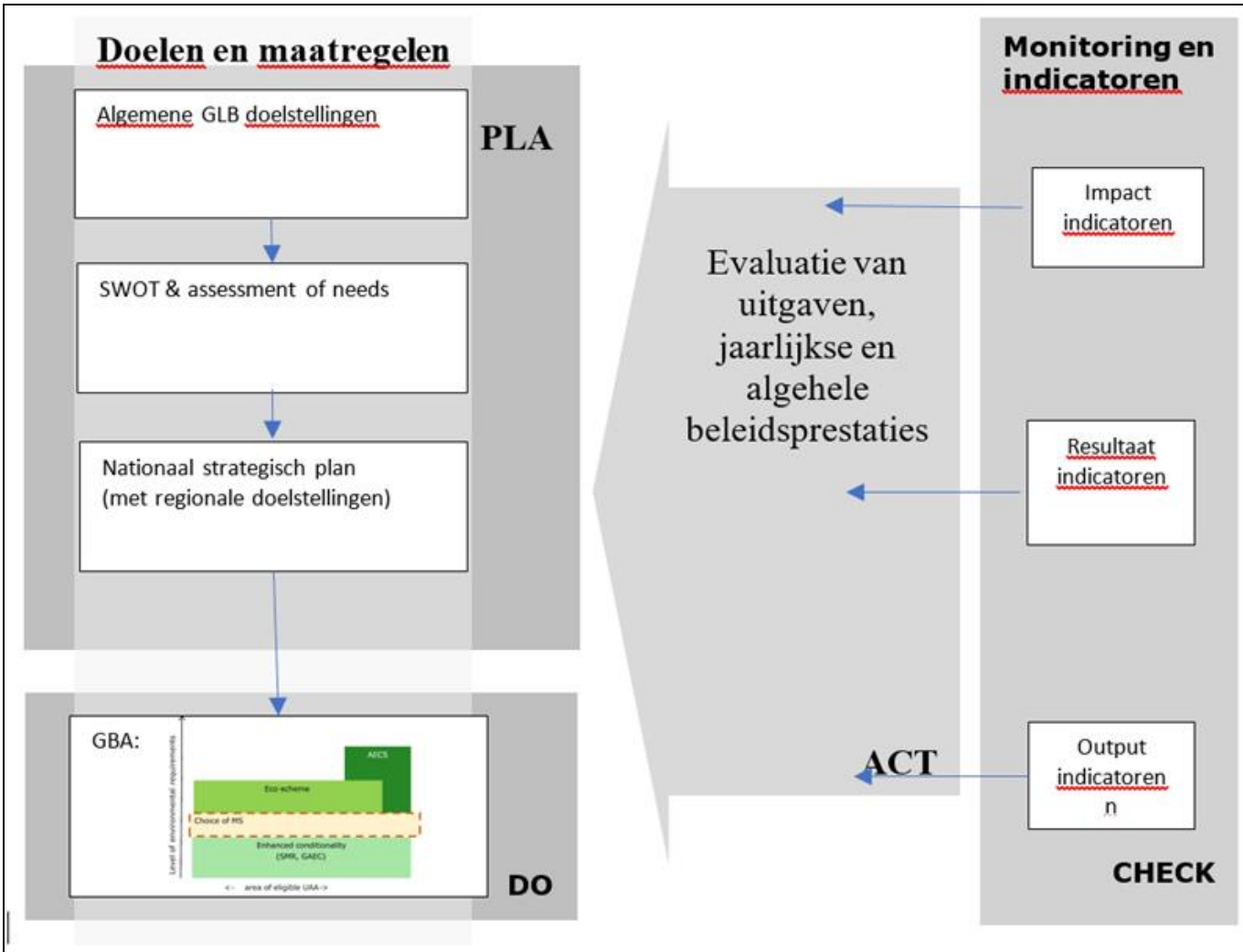

Figuur 1. Verschillen in focus van de diverse interventies op de ladder. Naar onderen worden inspanningen beloond, naar boven resultaten. Het domein van gebiedsgerichte interventies is groen gemarkeerd.

Op de onderste helft van de ladder worden inspanningen beloond, met name door het ondersteunen van kennis, planvorming en bijvoorbeeld keurmerken. Bovenaan de ladder gaat het om bewezen resultaten op het gestelde doel, vastgelegd in normen en voorschriften. Gebiedsgerichte steun speelt zich af rond de interventie 'beloning' (keurmerken, beprijzen en normering spelen alle op landelijk niveau). Een gevolg daarvan is, dat het GLB beter geschikt is als beloningsinstrument voor het leveren van ecosysteemdiensten dan als instrument waarbij de vervuiler betaalt. Daarbij zet Nederland in op het waar mogelijk belonen voor resultaten, in plaats van inspanningen. De ecoregeling en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer zijn hier voorbeelden van. Dit sluit tevens aan bij het nationale beleid voor kringlooplandbouw, sturend op kritische prestatie-indicatoren.

Naar een interventielogica voor een Nederlandse groenblauwe architectuur in het NSP

Om het behalen van gestelde doelen te vertalen in maatregelen en het succes daarvan te kunnen monitoren geldt in het nieuwe GLB een systematiek die op logische wijze doelen, maatregelen en monitoring en evaluatie van het beleid verbindt en uitgaat van een *Plan-do-check-act* cyclus:

Figuur 2. *Plan-do-check-act* cyclus in het nieuwe GLB

Om invulling te geven aan die systematiek moet de implementatie van het nieuwe GLB allereerst gestoeld worden op helder gedefinieerde beleidsdoelen, gebaseerd op maatschappelijke behoeften (*Plan*). Hierbij gaat het om het vertalen van de gemeenschappelijke GLB-doelen naar nationale en eventueel regionale doelen. In de systematiek van de Verordening Strategische Plannen gebeurt dit door een SWOT-analyse uit te voeren voor de lidstaat, gevolgd door een behoeften-analyse (*needs assessment*). Op grond daarvan heeft Nederland vastgesteld wat er bereikt moet worden, wat prioriteit heeft en wat de streefcijfers bij de gestelde doelen zijn. De resultaten van de behoeften-analyse komen sterk overeen met de behoeften, geformuleerd in het Nationaal Programma Landelijk Gebied.

Vervolgens is een logische koppeling nodig tussen doelen, maatregelen en middelen (budgetten), geprogrammeerd over de volledige GLB-periode, en uitvoering daarvan (*Do*). Het GLB instrumentarium voor ecosysteemdiensten is daarbij een onderdeel van een groter pakket aan interventies en budgetten, die Nederland voornemens is om in de periode 2023-2027 uit te voeren.

Wanneer de maatregelen geïmplementeerd zijn volgt er een evaluatie van de effecten (*Check*).

Uiteindelijk kan op basis van de bevindingen van monitoring en evaluatie het beleid worden bijgesteld (*Act*). Daarbij bepaalt de Verordening Strategische Plannen dat de jaarlijkse uitgaven worden geëvalueerd op basis van outputindicatoren, de jaarlijkse beleidsprestaties op basis van resultaatindicatoren en de algehele beleidsprestaties meerjarig op basis van impactindicatoren. Er is, op advies van de Europese Commissie, gekozen voor een breed pallet aan resultaatindicatoren, wat monitoren op een breed spectrum van doelen mogelijk maakt.

Prioriteiten en een mogelijke interventiestrategie

Wageningen Environmental Research (WEnR) heeft in afstemming met andere onderdelen van de Wageningen Universiteit en Research (WUR)) een analyse uitgevoerd van de (kosten)effectiviteit van mogelijke interventies om de nationale GLB doelen te realiseren. In het onderzoek is gekeken naar de doelen, behoeften en opgaven voor de Nederlandse landbouw, de effectiviteit (doeltreffendheid) en kosteneffectiviteit (doelmatigheid) van mogelijk in te zetten interventies, mogelijke beleidsvarianten en de economische, ecologische en sociale effecten daarvan. Dit onderzoek heeft als basis gediend voor het bepalen van prioriteiten en een mogelijke interventiestrategie voor het Nederlandse NSP.

Kernbevindingen vanuit het onderzoek zijn

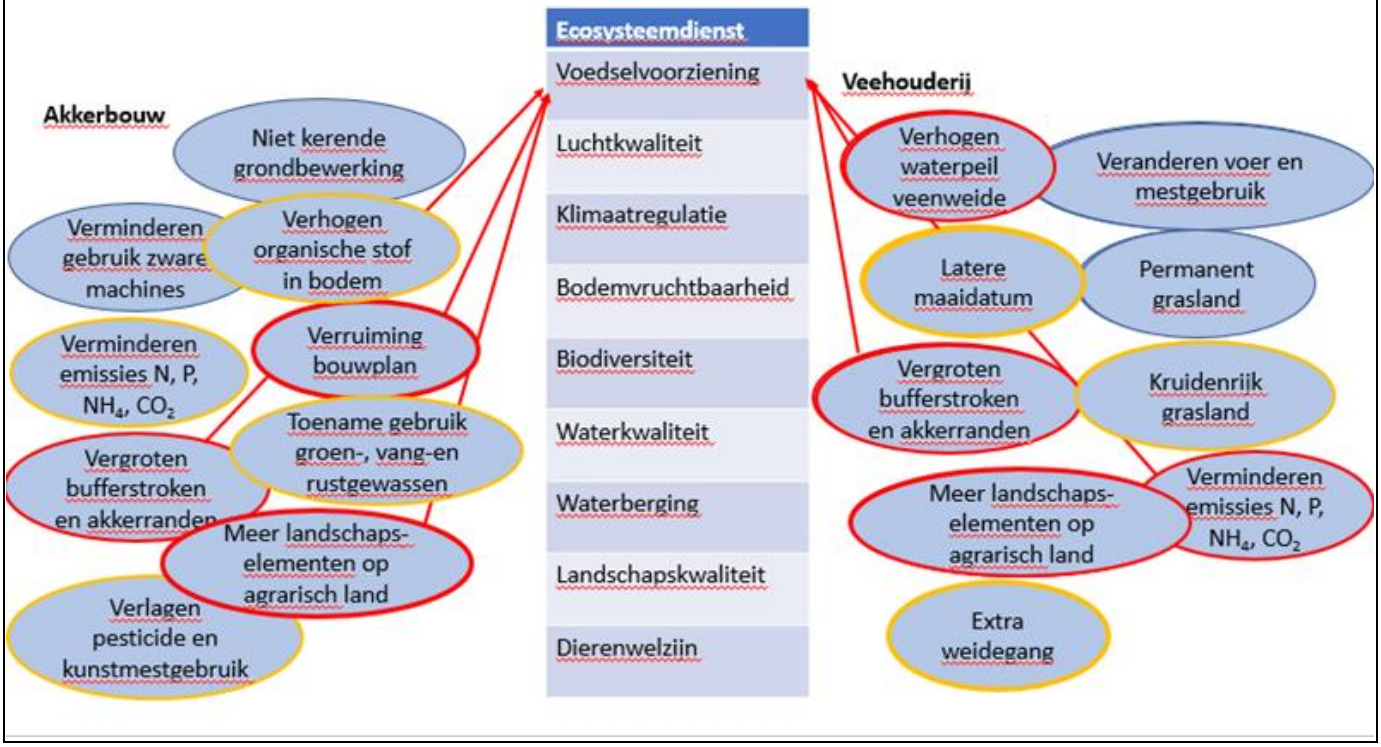
- De belangrijkste opgaven voor de Nederlandse landbouw liggen op het gebied van duurzaamheid: klimaat, milieu en biodiversiteit.
- Gebiedsgerichte invulling van het NSP is het meest effectief en doelmatig.
- Om dit te effectueren in het NSP zal de ecoregeling zo gebiedsgericht mogelijk moeten worden ingevuld. Sommige eco-activiteiten kunnen landelijk ingezet worden (landschapselementen, bloemrijke akkerranden en natuurvriendelijke randen langs watergangen).
- Een aanzienlijke overheveling van pijler 1 naar pijler 2 is noodzakelijk. Hiermee kan een gebiedsgerichte aanpak worden gefinancierd. 30% overheveling zou daarbij optimaal kunnen zijn.
- Om tot een blijvend duurzamer landbouw te komen is het niet alleen nodig om de urgente opgaven ten aanzien van de leefomgeving te adresseren, maar ook te zorgen voor concurrentiekracht en innovatie. Inzetten op innovatie, kennis en investeringssteun en (onafhankelijke) advisering is verstandig, mits dit wordt gericht op bevordering van duurzaamheid. Hierbij kan gedacht worden aan omschakelsubsidies voor duurzamere bedrijfsvoering.
- De verschillen in negatieve inkomenseffecten van de beleidsvarianten zijn relatief beperkt, ook bij aanzienlijke overheveling, omdat het inkomensverlies wordt gecompenseerd met de extra inkomsten voor de sector doordat ze groene maatregelen treffen. Ten opzichte van het huidige GLB is het verlies groter. De inkomensverliezen voor specifieke sectoren en gebieden kunnen aanzienlijk afwijken. Dit hangt voor een groot deel samen met de omvang van de bedrijven en de gebiedsgerichte doorwerking van sommige conditionaliteiten, mede omdat gelijktijdig met het NSP er in Nederland een nieuw Actieprogramma nitraatrichtlijn wordt ingevoerd.
- Voor de milieutechnische opgaven (water, bodem) is sprake van een dilemma tussen scherpere normstelling om de opgaven te realiseren en subsidieverlening om boeren daarbij te helpen. Dit is verder toegelicht bij de uitleg van het Doern-continuüm. Het NSP als subsidie instrument is primair geschikt voor het belonen van ecosysteemdiensten (provider gets), en minder voor normering of beprijzen (polluter pays).

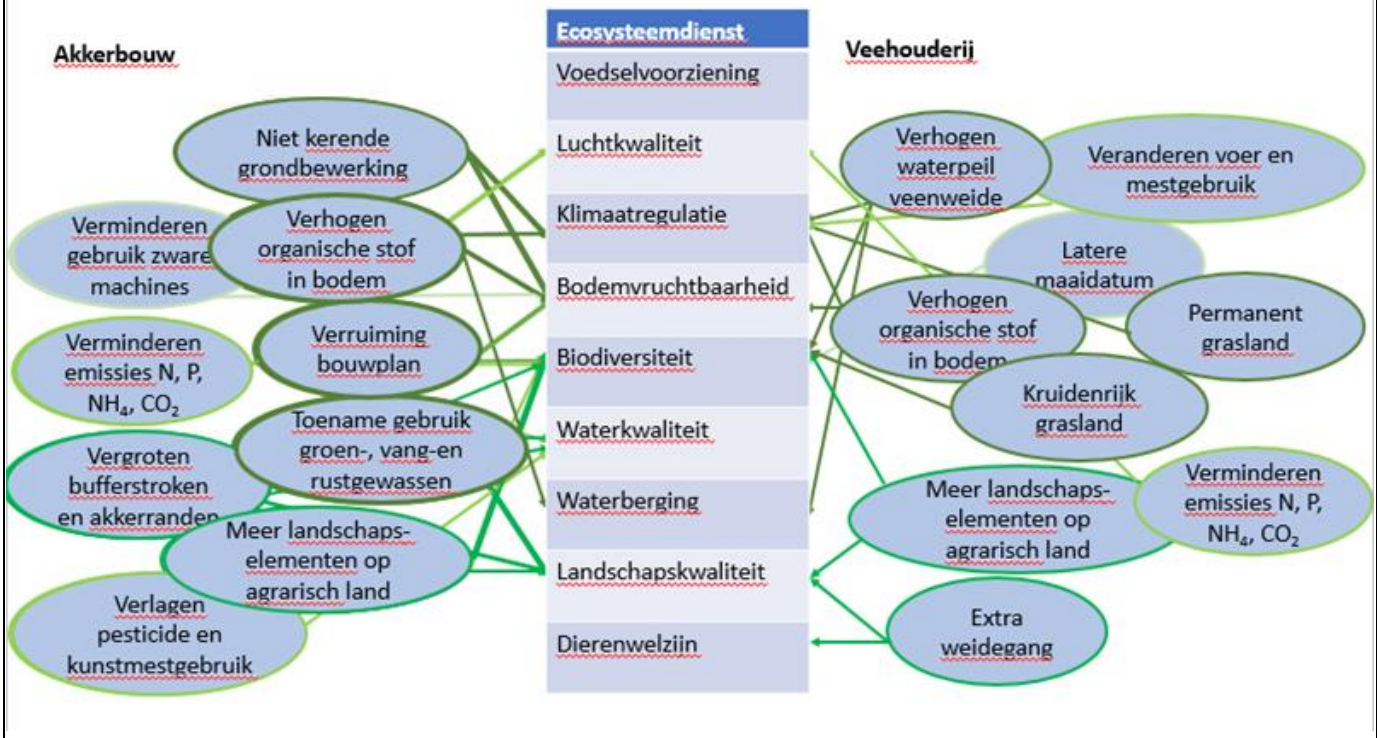
Doelstelling Groenblauwe architectuur in Nederland

Net Nederlandse NSP neemt als startpunt dat het NSP behoort bij te dragen aan het versterken van toekomstbestendig boeren, wat in feite een afbakening betekent tot het subsidiëren van activiteiten die een verduurzaming van het landelijk gebied versterken, door het steunen van activiteiten die bijdragen aan de verduurzaming van de landbouw, dan wel activiteiten die mogelijke negatieve effecten van de landbouw op haar omgeving tegengaan. De bijdrage die het GLB kan leveren ter versterking van toekomstbestendig boeren, is het stimuleren, zowel financieel als door kennis, van ecosysteemdiensten. De grondgebonden landbouw in Nederland is afhankelijk van een vruchtbare bodem, van voldoende water van voldoende kwaliteit, een stabiel klimaat en van de beschikbaarheid van nutriënten, zaden, gezonde dieren en het bestand zijn tegen plagen. Tegelijkertijd heeft de landbouw een grote impact op ecosystemen: door de intensivering van het landgebruik met een sterke focus op voedselproductie, is de diversiteit van ecosystemen sterk afgenomen. Daarbij heeft het gebruik van kunstmest, gewasbeschermingsmiddelen en peilbeheer vaak negatieve effecten op het ecosysteem. Landbouw levert de samenleving hiermee ‘negatieve diensten’, in de vorm van bijvoorbeeld biodiversiteitsverlies, waterverontreiniging, verdroging, verzuring en versnippering. Daartegenover staan de positieve ecosysteemdiensten van de landbouw, zoals

voedsel, agrarische landschappen, maar ook de waterbergingsfunctie bij rivieren en de symbolische waarde van het Nederlandse agro-ecosysteem. Ruimtelijke verschillen in de spreiding en ontwikkeling van de verschillende ecosysteemdiensten spelen een belangrijke rol bij ecosysteemdiensten (gebiedsgerichte aanpak).

In figuur 3 is aangegeven hoe een aantal van de genoemde aanpassingen in meer of mindere mate (van zwart tot oranje en rood) leiden tot een afname van de voedselproductie op korte termijn en een toename van een combinatie van ecosysteemdiensten (verschillende tinten groen). Of een afname van de voedselproductie ook leidt tot een afname van agrarische inkomens hangt af van de mate waarin er voor de levering van de verschillende ecosysteemdiensten wordt betaald. Zeker is dat zonder compensatie a) boeren niet geneigd zullen zijn om een andere mix van ecosysteemdiensten te leveren, en b) er een conflict ontstaat tussen de verschillende beleidsdoelstellingen, namelijk een ecologisch en economisch duurzaam landbouwsysteem.

Figuur 3: De levering van ecosysteemdiensten uit de landbouw, uitruil en synergie

N= stikstof; P = fosfor, NH_4 = ammonium.

De bovenstaande figuur bevat niet alle mogelijke ecosysteemdiensten[1], en sommige van de bovenstaande diensten zijn overlappend[2]. Het GLB kan worden ingezet voor het stimuleren van al deze diensten. Daarnaast zijn niet alle ecosysteemdiensten gelijk in de mate van publiek goed, baten in de toekomst en schaal. Het maatschappelijk belang, en daarmee een inzet door ondersteuning met subsidies ligt meer voor de hand wanneer het meer een publiek goed is, de baten in de toekomst hoger zijn en de schaal groter is. Het Planbureau voor de leefomgeving onderscheidt de volgende verdeling:

[1] Bij biodiversiteit is bijvoorbeeld het tegengaan van predatie een belangrijke dienst die niet terugkomt in de bovenstaande figuur.

[2] Met overlappend wordt hier bedoeld dat een dienst, bijvoorbeeld organische stof in de bodem, wordt ondersteund door een andere dienst, bijvoorbeeld toename groen-, vang- rustgewassen, verruiming bouwplan en kruidenrijk en permanent grasland.

	Mate van publiek goed	**Baten in toekomst**	**Schaal**
Voedsel en biomassa	Primair privaat	Nee	Lokaal
Luchtkwaliteit	Primair publiek	Nee	Lokaal / regionaal
Klimaatregulatie	Primair publiek	Ja, grotendeels	Mondiaal
Bodemkwaliteit	Primair privaat	Ja, grotendeels	Lokaal
Biodiversiteit en habitat	Primair publiek	Ja, grotendeels	Regionaal / mondiaal
Waterberging	(Semi)publiek	Deels	Regionaal

en -kwaliteit			
Landschap en recreatie	(Semi)publiek	Deels	Lokaal / regionaal

Tabel 1 Karakterisering van de ecosysteemdiensten van het agro-ecosysteem

Bij het bepalen van de inzet op activiteiten uit figuur 3, gerelateerd aan de SWOT en Europese aanbevelingen, is een afweging gemaakt aan de hand van het door de WUR uitgewerkte beoordelingskader:

- Maatschappelijk belang: is de aard van het belang overwegend publiek of privaat en wat is de omvang van dat belang?
- Rol (relevantie) van de landbouw: in hoeverre is de opgave overwegend geassocieerd met de landbouw, i.e. biedt de landbouw belangrijke kansen om de opgave te realiseren dan wel heeft de landbouw de opgave mede veroorzaakt?
- Rol (relevantie) van het GLB: in hoeverre is het GLB het geëigende beleidsinstrument dan wel andere nationale of Europese beleidsinstrumenten en bronnen van publieke middelen?
- Betekenis van steun onder het GLB: welke interventies zijn voor de opgave beschikbaar in het GLB, in hoeverre is de inzet daarvan geëigend in termen van doeltreffendheid (effectiviteit), doelmatigheid (efficiëntie) en passendheid (legitimiteit) van het inzetten van publieke middelen en in hoeverre helpt die inzet om de opgave te realiseren?

Dit beoordelingskader ligt ook ten grondslag aan de beoordeling van behoeften, zoals omschreven in hoofdstuk 2 van het NSP. In H2 zijn de behoeften aangegeven, en is ervoor een interventiestrategie beschreven.

Een groenblauwe architectuur

Het zwaartepunt van de aanpak in de groenblauwe architectuur (GBA), ligt bij het samenspel tussen:

1. de voorwaarden om voor de basispremie en andere grondgebonden steun in aanmerking te komen (conditionaliteiten). Startpunt daarbij is het voldoen aan nationale en Europese regelgeving;
2. de mogelijkheid voor agrariërs om maatschappelijk wenselijke diensten te leveren op het bedrijf via deelname aan de grondgebonden ecoregeling. Hiermee wordt een deken van duurzaamheidsmaatregelen over Nederland gelegd, wat gebiedsgericht kan afwijken, naarmate de behoeften in een gebied;
3. in daarvoor geselecteerde gebieden: een gebiedsgerichte aanpak ten behoeve van natuur, landschap, water en klimaat, waarvoor een bedrijfsniveau overkoepelende aanpak noodzakelijk is via het agrarisch natuur- en landschapsbeheer (ANLb). Dit geldt primair voor situaties waar gebieden eenduidig zijn gedefinieerd en activiteiten zijn ontwikkeld, zoals voor activiteiten met als doel biodiversiteit op boerenland, maar ook voor bepaalde klimaat- en wateractiviteiten;
4. productieve investeringen en niet-productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering op landbouwbedrijven, gekoppeld aan de doelen klimaat en leefomgeving (doelen d e f) EN dierenwelzijn;
5. het starten met gebiedsgerichte samenwerkingsprojecten (EIP), bestaande uit de categorieën samenwerking voor integrale gebiedsontwikkeling en samenwerking voor klimaatmaatregelen in veenweidegebieden en het extensiveren van de landbouw in en rond Natura 2000 gebieden. Het doel is om interventies te ontwikkelen en uit te voeren die op termijn robuust in de bovenstaande interventies kunnen worden geïntegreerd, dan wel nationaal kunnen worden gecontinueerd. De interventies bestaan uit zowel uit het gebiedsgericht bevorderen van samenwerking, kennisoverdracht (conform art 78), investeringen op landbouwbedrijven, en niet-landbouwbedrijven (conform artikel 73) en daar waar het een nieuw doel betreft, het opstarten van beheeractiviteiten (conform artikel 70). Bij deze samenwerkingsprojecten ligt de focus op investeringen en een start maken met beheeractiviteiten;
6. experimenteren met zowel technische als systeeminnovaties (Samenwerking EIP en kennis). Uit de SWOT- en behoefteanalyse komt de noodzaak naar voren om het kennissysteem te verbeteren.

Bij een systeemverandering die de Nederlandse overheid voorstaat is dit zeker zo belangrijk als subsidie. Daarbij zijn twee categorieën van belang: technische innovaties die bijdragen aan het verminderen van milieudruk en systeemveranderingen waarbij de sector en maatschappelijke organisaties experimenteren met 'het beleid van de toekomst'. Hiervoor wordt zowel de interventie samenwerking voor ketens, sectoren, duurzamer voedsel, GLB-pilots en innovatie EIP ingezet als de interventie kennisverspreiding en informatie.

7. het versterken van de LEADER-aanpak, waarbij meer focus wordt aangebracht op klimaat en leefomgeving. De LEADER aanpak heeft echter wel een bredere doelstelling, en is daarnaast veel sterker een Bottom-up aanpak, waardoor het sturen op doelrealisatie ten behoeve van een veranderend landbouwsysteem niet primair bij LEADER is ondergebracht. De aanpak leent zich echter wel in hoge mate voor het ondersteunen van de diversificatie van bedrijfsvoering, ondersteunend de leefbaarheid in het landelijk gebied.

Dit bovenstaande is weergegeven in figuur 4. Daarnaast zijn er sectorale interventies die klimaat en leefomgeving ondersteunen. Activiteiten die mogelijk zijn in de grondgebonden GBA-structuur, zijn niet subsidiabel bij deze sectorale interventies. Bij investeringen is het wel mogelijk dat dezelfde investering subsidiabel is. Bij het tegengaan van dubbele financiering wordt hierbij dezelfde werkwijze gehanteerd als nu het geval is, en bij het beoordelen van de subsidiabliteit van de investering, gecontroleerd of de investering niet wordt gesubsidieerd onder artikel 73.

Figuur 4: de interventielogica voor groenblauwe diensten in beeld

Interventies in de eerste pijler, niveau 1 en 2

Bij niveau 1, de basisbetaling (hectarepremie) zijn definities aangepast en de conditionaliteit gewijzigd. Een belangrijke wijzigingen bij de definities is dat de subsidiabele landbouwgrond is uitgebreid met elementen, omschreven als permanent niet-productief areaal, zijnde sloten, poelen, oevers, heggen, hagen, solitaire bomen, kleine groepjes van bomen, bomenrijen en plasdrassen. Arealen met zonnepanelen blijven niet subsidiabel. Wel wordt er meer dan in het huidige GLB ruimte gemaakt voor de toepassing van innovatieve oplossingen om de plaatsing van zonnepanelen te combineren met landbouwactiviteiten. Daarnaast wordt het aantal toegestane verspreide bomen op bouw- en grasland verhoogd van 50 naar 100 bomen. Voedselbossen zijn daarnaast aangemerkt als permanente teelt. Bij de conditionaliteiten heeft Nederland ervoor gekozen om voor een invulling te kiezen die uitgaat van de huidige situatie en/of voortvloeit uit wettelijke verplichtingen. Dit met het oog op ruimte voor het vergoeden van doelgerichte betalingen, inclusief het extra overhevelen van middelen van Pijler 1 naar Pijler 2. De reden daartoe is dat Nederland een verandering in de landbouw wil bewerkstelligen en niet de huidige situatie in stand wil houden. Met name door de aangescherpte EU-regelgeving en de invoering in Nederland van het 7e Actieprogramma nitraatrichtlijn vindt er wel een verzwaring van de conditionaliteiten plaats. Daarnaast heeft Nederland ervoor gekozen om bij GLMC 2 ervoor te kiezen om nu de voorwaarde ‘houden aan het

peilbesluit' in te voeren, en een nadere uitwerking voor GLMC in 2025 te implementeren. Bij GLMC 8 zijn vanggewassen als invulling voor niet-productief areaal niet toegestaan. Dit is momenteel de primaire invulling door agrariërs van ecologische aandachtsgebieden. GLMC 8 is een Europese verplichting binnen het GLB, maar wat betreft nationale wetgeving, bovenwettelijk. Indien een agrariër geen gebruik maakt van GLB-subsidies, hoeft hij niet aan deze verplichting te voldoen. Daarbij geldt dat bij een productie op akkerland, met een opbrengst van ca €5.000,-/ha, 4% inleveren van productief areaal een bovenwettelijke kostenpost is van maximaal €200,-. De basispremie daalt van nu €260,-/ha (en €115,-/ ha vergroening), onder de eerstvolgende GLB periode van €220,-/ha naar €165,-/ha. Daarnaast leiden andere GLMC's, met name GLMC 4 en GLMC 7 tot extra kosten. Dit zijn in de meeste situaties nationale wettelijke verplichting. Voor GLMC 7 geldt dat niet voor de gewasrotatie. Echter, door het invoeren van sloten, oevers en houtopstanden als subsidiabele landbouwgrond is de 4% norm in veel landbouwgebieden in de praktijk niet direct van invloed. Door het opnemen van deze elementen in de basisbetaling wordt hierdoor ook een generieke subsidie ingevoerd, wat neerkomt op een nieuwe subsidie voor deze elementen van ca €20 mln/jaar. Het overgrote deel van de landbouwers in Nederland zal aan de GLMC's kunnen voldoen, waarbij de vergoeding voor de basisbetaling opweegt tegen de extra kosten voor Europees verplichte, maar nationaal facultatieve voorwaarden. Er zullen landbouwers afvallen omdat de kosten hoger zijn dan de baten, zeker in het licht van de huidige prijsstijgingen. Daarnaast zullen landbouwers afvallen omdat een omzetting in productiefaciliteiten en kennis niet opweegt tegen de subsidie. Deze landbouwers vallen dan niet alleen af bij de basisbetaling, maar ook bij andere grondgebonden subsidies.

Niveau 2, de ecoregeling, is nieuw. De ecoregeling voor klimaat en leefomgeving geeft de mogelijkheid tot een doelgerichte inzet van middelen in de 1e pijler, en maakt het mogelijk alle boeren te ondersteunen voor hun inzet voor klimaat en leefomgeving. De ecoregeling wordt landsdekkend beschikbaar gemaakt middels een puntensysteem voor klimaat-, bodem-, water-, biodiversiteits- en landschapsopgaven. Er zijn regionale accenten mogelijk, afhankelijk van opgaven in een gebied. In het puntensysteem moet de boer een minimaal aantal punten realiseren om voor subsidie in aanmerking te komen. Hiermee wordt een integrale aanpak voor klimaat en leefomgeving gestimuleerd. Daarnaast worden boeren gestimuleerd om een extra inzet te doen, door te betalen op goud-, zilver- of brons-niveau. Een boer die meer activiteiten kiest uit een lijst met een 25-tal activiteiten wordt daarvoor hoger beloond. De activiteiten die toepasbaar zijn op landbouwgrond, zijn bijvoorbeeld het hebben van rust- of eiwitgewassen, landschapselementen of het hebben van langjarig grasland, wat niet geploegd of gescheurd is. Bij de keuze van activiteiten is gekeken naar de Kritische prestatie-indicatoren (KPI's) die zijn ontwikkeld binnen de Nationale Visie voor kringlooplandbouw, en wordt waar mogelijk aansluiting bij gezocht. Dit bevordert afstemming met certificaten die in de keten worden toegepast. Het areaal dat biologisch is geteeld voldoet automatisch aan de voorwaarden voor de ecoregeling. Op basis van hun certificaat krijgen biologische boeren, inclusief de agrariërs die zich hebben aangemeld voor een certificaat en in omschakeling zijn naar biologisch boeren, een gouden vergoeding voor de ecoregeling. De ecoregeling is in nauwe afstemming ontwikkeld met agrariërs. Daarvoor zijn in een eerder stadium pilots gedraaid, een uitvraag geweest bij de LNV-community, en twee praktijktoetsen uitgevoerd waar circa 250 boeren bij betrokken zijn. De ecoregeling is in 2023 nog niet af. Het doel is om te beginnen met een redelijk eenvoudige versie, en deze tijdens de GLB-periode verder te ontwikkelen. Bij de ecoregeling staat de algemene verduurzaming van de landbouw centraal, met een focus op bodem en water, en een hogere waardering voor activiteiten die bijdrage aan biodiversiteit en landschap. Dit is nieuw in het NSP. De bodem was in het huidige GLB van ondergeschikt belang. De bodem is privaat bezit. Echter, een goede bodemkwaliteit vormt de basis voor een duurzame landbouwproductie. Daarnaast draagt een duurzame bodem bij aan het realiseren van diverse maatschappelijke opgaves waaronder een betere waterkwaliteit, biodiversiteit en waterbeschikbaarheid. Duurzaam bodembeheer betreft met name goed organisch stofbeheer. De kwaliteit en kwantiteit van organische stof speelt, in samenhang met een goede doorlatendheid van de bodem, een sleutelrol in de bodemkwaliteit, bijvoorbeeld of er voldoende van in de bodem blijft of wordt opgebouwd. Duurzaam bodembeheer sluit aan bij meerdere activiteiten in figuur 3. Organische stof draagt bij aan de gewasgroei en aan de vochthuishouding (water vast houden en leveren), bodemstructuur (doorlatendheid voor lucht en vocht), bodemleven (dat geactiveerd wordt door organische stof) en aan koolstofopslag (en daarmee aan de klimaatopgave). Goed organisch stofbeheer gericht op het jaarlijks extra vastleggen van koolstof betreffen met name teeltplan (of 'bouwplan') maatregelen. Dit is de reden waarom er bij de

ecoregeling een bouwplanbenadering is gekozen. Activiteiten toename, groen-, vang en rustgewas (tot de volgteelt en zonder gewasbeschermingsmiddelen), verlagen pesticide en kunstmestgebruik zijn activiteiten die ook via de ecoregeling worden gestimuleerd. In 2024 worden daar bewerkingen aan toegevoegd, zoals precisielandbouw, ecologisch slootbeheer, en niet kerende grondbewerking. De reden om deze niet in 2023 toe te voegen is dat dit onvoldoende controleerbaar is gebleken om de implementatietoets van het Betaalorgaan te doorstaan. Het sturingsinstrument voor verandering bij de ecoregeling is overigens niet primair het bouwplan, maar eerder de schijf van vijf doelen. Verwijzend naar figuur 3 en het uitgangspunt dat 'a) boeren niet geneigd zullen zijn om een andere mix van ecosysteemdiensten te leveren, en b) er een conflict ontstaat tussen de verschillende beleidsdoelstellingen, namelijk een ecologisch en economisch duurzaam landbouwsysteem', is ervoor gekozen om juist activiteiten op niet productief areaal extra punten te geven ten behoeve van biodiversiteit en landschap, zodat deze activiteiten, in lijn met de nationale (en Europese) doelstellingen, voor boeren meer aantrekkelijk worden om te kiezen. Bij het uitbreiden van keuzemogelijkheden qua activiteiten, zal de schijf in het puntensysteem meer (regionaal) sturend worden in relatie tot de doelstellingen. De opgaven voor klimaat en leefomgeving in verschillende regio's, zoals eerder dit hoofdstuk is te zien bij de ruimtelijke weergave voor de condities water, bodem, natuur en stikstof in relatie tot de landbouw, komt daarbij meer centraal te staan. (Hoofdstuk 3.1.3.) Het eerste jaar is een overgangsjaar waardoor er ruimte is voor agrariërs om te leren. Bij uitbreiding van activiteiten in de regelgeving, zal er meer focus komen in een gebied op prioritaire opgaven, zodat het voor de agrariër in een gebied noodzakelijk is om te kiezen voor activiteiten die bijdragen aan deze prioritaire doelstellingen.

Interventies in de tweede pijler, niveau 3 en niet-grondgebonden interventies

In de tweede pijler staat een meer gebiedsgerichte aanpak centraal, gericht op primair (semi) publieke doelen: klimaat, biodiversiteit (inclusief lucht), landschap en waterhuishouding. Dit in lijn met de studie die ten grondslag heeft gelegen van de beoordeling van behoeften en instrumentarium (H2). Daar waar de omslag in de landbouw, door het verbeteren van de basiskwaliteit voor klimaat en leefomgeving primair wordt gefinancierd vanuit de 1e Pijler, worden urgente gebiedsgerichte doelen gefinancierd vanuit de 2e Pijler. De gedachte hierachter is dat wanneer de basiskwaliteit niet wordt gerealiseerd, inclusief de omslag in denken die dit bij agrariërs vergt, specifieke doelstellingen in het kader van publieke doelstellingen (zie tabel 1) op termijn onhaalbaar zijn.Nederland is een klein, druk bevolk land, met een vrij goed ontwikkelde economie en grote verscheidenheid aan landschapstypen, waarvan een deel uniek is in Europa, met name omdat het primair een delta is van meerdere rivieren en omdat het land voor een deel uit de zee gewonnen is. Het is ook een land met een lange geschiedenis in planologie: daar waar een activiteit het beste uitgevoerd kan worden, wordt deze planologisch vastgelegd. Ruimte is kostbaar, grondprijzen worden gestuurd door de planologische bestemming. Grond bestemd als natuur is bijvoorbeeld 1/10 van de waarde van landbouwgrond. Met de inzet van de 2e Pijler middelen wordt juist ingezet op het behouden van deze unieke gebieden. Deze eerder omschreven omslag in het landelijk gebied wordt maar voor een deel gefinancierd met het NSP, al wordt wel de overheveling van Pijler 1 naar Pijler 2 stapsgewijs verhoogd, van in het huidige GLB 8% naar op termijn 30%. De extra middelen in de 2^{e} Pijler worden met name ingezet voor de bovenstaande doelen door het versterken van het ANLb en het uitbreiden van samenwerking. Met de herinrichting van het GLB-instrumentarium wordt tevens een start gemaakt met het ontwikkelen van interventies die op termijn, na definitieve nationale besluitvorming, ook kunnen worden ingezet voor de bredere opgave, zoals geformuleerd in het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het addendum op het 7^{e} Actieprogramma nitraatrichtlijn. Met het ontwikkelen van deze interventies ontstaat er een mogelijkheid om de bredere opgave versneld in te voeren.

Het NSP richt zich met name op activiteiten op of aanpalend landbouwgrond, of -bedrijf. Voor de opgave in natuurgebieden, grotere watersystemen en bijvoorbeeld ook voor technische installaties als mestvergisters, worden nationale middelen ingezet. In feite is de inzet van het NSP er op gericht om op langere termijn een extensievere vorm van landbouw te faciliteren, en draagt het bij aan de herinrichting van landbouwgebieden met als doel verdroging, vermesting en verzuring tegen te gaan, met name door het versterken van biodiversiteit op boerenland, het bufferen van Natura 2000 gebieden en beekdalen, inclusief hydrologische ingrepen, en het verhogen van het waterpeil in Veenweidegebieden.

De interventielogica die daarbij is gevolgd, is dat voor onderdelen, zoals het weide- en akkervogelbeheer, waar gebieden eenduidig zijn gedefinieerd en activiteiten zijn ontwikkeld, met name niveau 3, het collectieve stelsel voor agrarisch natuurbeheer (ANLb) wordt ingezet. Het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt gecontinueerd en versterkt. Het budget voor het ANLb is/wordt binnen het GLB in minder dan 10 jaar verdubbeld, van €60 mln/j in 2016 tot €120 mln/j in 2023. De verwachting is dat hier op termijn extra nationale middelen bij gaan komen. Met name de inzet voor weide- en akkervogels wordt uitgebreid, en in lijn gebracht met het Aanvalsplan grutto. Dit is in lijn met wat is opgenomen in het PAF Natura 2000. Tevens worden er specifieke sets van activiteiten ontwikkeld ter ondersteuning van leefgebieden voor bestuivers. Daarnaast wordt een nieuwe categorie ingevoerd, inclusief een set van activiteiten: de categorie klimaat en water. Deze is primair gericht op activiteiten voor klimaatadaptie en -mitigatie op boerenland. Ook wordt er een interventie ingevoerd ter ondersteuning van zeldzame huisdierrassen, waarvoor in totaal €16 mln is begroot.

Voor onderdelen die nog in ontwikkeling zijn, en waarvoor gebieden nog precies behoren te worden gedefinieerd en/of in hogere mate behoren te worden ingericht wordt gewerkt met de interventie samenwerking. Samenwerking wordt ingezet voor integrale gebiedsontwikkeling, met name voor de thema's water en biodiversiteit. Daarnaast wordt het thema samenwerking ingezet voor 2 urgente gebiedsgerichte opgaven: het verhogen van het waterpeil in Veenweidegebieden, ten behoeve van het voor circa 15.000 hectare, 1/6 van de klimaatopgave, verminderen van uitstoot van broeikasgassen en voor ongeveer 15.000 ha met NSP-middelen (met aanvullende nationale financiering ca. 60.500 ha), het bufferen van stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden. In deze gebieden behoort de landbouw een grote stap te zetten richting een andere, extensievere, vorm. De samenwerkingsprojecten hebben als doel om gebiedsgericht oplossingen uit te werken en vooral te implementeren. Het doel hierbij is dat op termijn, wanneer de gebieden eenduidig zijn gedefinieerd, noodzakelijke investeringen zijn uitgevoerd en activiteiten ontwikkeld, de inzet wordt ingevuld met bijvoorbeeld het ANLb of en/of wellicht een vergoeding voor Gebiedsspecifieke nadelen als gevolg van bepaalde verplichte vereisten (art 72), in lijn met het advies van de WUR, wat is bijgevoegd bij het NSP. Inzet van artikel 72 is nu niet mogelijk omdat normstellingen niet in wet zijn vastgelegd, en deze gebieden nog niet eenduidig op kaart zijn vastgelegd. Het invoeren van een vergoeding voor gebiedsspecifieke nadelen is actueel voor twee soorten gebieden: veenweidegebieden en agrarische gebieden voor het bufferen van Natura 2000 gebieden. Voor de veenweidegebieden zal de afweging worden meegenomen bij het invoeren van een nadere specificatie van GLMC 2. Het invoeren voor een vergoeding voor het bufferen van Natura 2000 gebieden is afhankelijk van de concreetheid van plannen hiervoor, die medio 2023 worden verwacht.
Overigens, in deze gebieden is nu ook veelal sprake van ANLb. In de Veenweidegebieden gaat het dan met name om weidevogelbeheer en watermaatregelen. Bij het bufferen van Natura 2000 is een breder pallet van toepassing, en worden bijvoorbeeld ook corridors door het ANLb ondersteunt. Daarnaast is de ecoregeling in beider gebieden van toepassing, wat maakt dat op het overgrote deel van het areaal extensiveringsmaatregelen, al vanaf 2023 kunnen worden toegepast.

Daarnaast wordt in Pijler 2 bij investeringen primair ingezet op GBA-doelen, en kennis en innovatie versterkt door extra ruimte te maken voor Pilots die innovatieve systemen en werkwijzen kunnen toetsen, voor ze worden opgenomen in andere NSP-interventies. Een belangrijke doelstelling daarbij is om kleine investeringen makkelijker te maken door inzet van vereenvoudigde kostenopties, bijvoorbeeld voor de aanleg van landschapselementen. De investeringsregelingen in het huidige Nederlandse GLB worden als te ingewikkeld ervaren, waardoor landbouwers er voor kiezen om er geen gebruik van te maken – en met name investeringen die publieke doelen raken, niet te doen. Naar verwachting zal ook het investeringsbudget op termijn met nationale middelen worden uitgebreid, met name voor het ondersteunen van de doelstelling 10% niet-productief areaal in het landelijk gebied, in de vorm van landschapselementen met hoge natuurwaarden.

Tevens wordt de uitbreiding bij Leader ingezet om burgerparticipatie bij het verduurzamen van de landbouw, te versterken.

Effecten voor de boer, en zijn bedrijfsvoering

Uitspraak boer uit Groningen: wanneer agrariërs zegt met behulp van de overheid 80% van het doel kunnen realiseren, ga voor die 80%, op termijn krijg je dan wellicht 110%, zoals bij het ANLb. Wanneer je 100% blijft vragen, krijg je waarschijnlijk 0%. Te veel ambtenaren denken daarbij alleen aan hun 100%. Op mijn bedrijven zijn dat 100, 100% doelen, en al zou ik het willen en kunnen betalen, ik kan ze niet allemaal voor 100% invullen, want de doelen spreken elkaar tegen.

Voor agrariërs biedt het vernieuwde stelsel een kans om hun positie als duurzaam ondernemer in hun boerenlandschap te versterken. Daarmee wordt gewerkt aan een "groener" imago dat beter past bij de wensen van andere bewoners in het landelijk gebied, en een robuuster landbouwsysteem, wat beter past binnen de wettelijke verplichtingen. Dit is een richting die de meeste agrariërs ondersteunen. Zij zijn vaak ook trots op hun verduurzamingsinspanning. Echter, de effecten van het NSP hebben qua bedrijfsvoering ook een keerzijde. het toekomstig GLB heeft een effect op zowel de wijze van bedrijfsvoering als de liquiditeit van een bedrijf. Gebouwen en machines zijn afgestemd op de schaalgrootte en productiewijze. Het introduceren van nieuwe teelten, of het extensiveren van productie, heeft hier direct een effect op, zowel qua productiecapaciteit als de kennis en extra arbeid die daarvoor bij de boer aanwezig behoort te zijn. Agrariërs hebben vaak een leveringsplicht aan verwerkingsbedrijven, en hebben hun machines en gebouwen op de productie aangepast. Ecosysteemdiensten kosten productieruimte en zijn meestal meer arbeids- en kennisintensief. Het effect van ecosysteemdiensten werkt ook door op aanpalende teelten. Het effect van de omslag in het GLB naar ecosysteemdiensten werkt daarom direct door op zowel opbrengsten (minder inkomensondersteuning) als kosten (meer kosten en arbeid voor het invoeren van ecosysteemdiensten), op ketenpartijen (productie per bedrijf gaat omlaag, dus voor een gelijkblijvende productie bij een verwerkingsbedrijf zijn meer agrarische bedrijven nodig), prijzen voor producten (dit is vooral een autonome ontwikkeling, maar het GLB kan ook een prijsopdrijvend effect hebben) en bedrijfsopvolging (gezien de onzekere vooruitzichten haken met name hoog opgeleide bedrijfsopvolgers af). Indirect, alhoewel de doelstelling is de leefbaarheid in het landelijk gebied te versterken, kan op de korte termijn het effect zijn dat de leefbaarheid van het landelijk gebied duidelijk afneemt door met name schaalvergroting van bedrijven en leegstand van gebouwen.

Om de verduurzaming van de sector vorm te kunnen geven moeten agrarisch ondernemers over voldoende (vreemd) kapitaal kunnen beschikken om te kunnen investeren in duurzaamheid. De basispremie vormt (met de ecoregeling) een stabiel onderdeel van het inkomen en is daarmee van belang voor het kunnen lenen van kapitaal. Het biedt meer zekerheid voor de kapitaalverstrekker. Daarnaast is het voor de financiële positie van de agrariërs van belang risicobeheerinstrumenten (in Nederland de brede weersverzekering) te ondersteunen, om te grote fluctuaties in het inkomen door externe factoren te dempen. Ook het versterken van de positie van de boer in de keten, zodat de primaire producent een reëel deel van de consumentenverkoopprijs ontvangt, is van belang. Dat kan door het stimuleren van samenwerking, bijvoorbeeld gericht op korte ketens, maar ook door inzet via bestaande producentenorganisaties of op te richten producentenorganisaties die de positie van de boer in de keten sterker maken. Daarmee wordt het inkomen van de agrarisch ondernemer positief beïnvloed.

Specifieke beschrijving van de complementariteit tussen de relevante basisvoorwaarden en grondgebonden interventies in het NSP.

Bij de interventies en in de koppeltabel zijn de relevante conditionaliteit en andere voor het berekenen van de vergoeding voor een activiteit, relevante wettelijke verplichtingen. Elke maatregel gaat verder dan de conditionaliteit en de voor de maatregel relevante wetgeving. Het is het startpunt voor de berekening van de betaling. In het NSP zijn de uitgangspunten opgeschreven. Zowel de ecoregeling als het ANLb werken met een bepaling van het maximale steunbedrag (gemiddeld hectarebedrag) als een bepaling voor het verantwoorden van dit maximale steunbedrag (waarde, de waarde van de som van activiteiten die een begunstigde uitvoert behoort altijd gelijk of hoger te zijn dan het uitbetaalde subsidiebedrag). Het verschil tussen het maximale subsidiebedrag, en hoe dit behoort te worden verantwoord met waarde is voor de ecoregeling en het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer toegelicht bij de beschrijving van de interventie. . De berekeningen voor activiteiten worden uitgevoerd op basis van, en gevalideerd door een Technisch

Economische Werkgroep (TEWG). Deze werkgroep bestaat uit diverse onderzoekers van Wageningen University & Research en adviseert het betaalorgaan met betrekking tot de berekeningsmethodiek. Zij levert de technische en economische basisgegevens en controleert de toepassing hiervan door het betaalorgaan. De berekeningsgrondslag is als bijlage bij het NSP gevoegd, en de resultaten van de berekeningen zijn opgenomen in de bijlage Koppeltabel. Deze baseline is geactualiseerd, met als peildatum 1 april 2022 en zal worden aangepast wanneer in Nederland voor de baseline relevante nieuwe wetgeving wordt aangenomen, bijvoorbeeld voor het invoeren van het 7e Actieprogramma nitraat. De koppeltabeltabel bevat alle subsidiabele bovenwettelijke beheeractiviteiten, inclusief per activiteit welke RBE en/of GLMC ervoor relevant is. Teen is als bijlage opgenomen, de concordantietabel, de baseline voor de ecoregeling en de baseline voor het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer. In deze laatste tabellen staan de relevante baselines per activiteit waarvoor geen vergoeding wordt betaald, en waarbij een overtreding van de baseline leidt rot het niet uitbetalen van subsidie voor de activiteit waarvoor een overtreding is geconstateerd.

Het kan daarnaast voorkomen dat een activiteit wordt gesubsidieerd uit meerdere interventies binnen het GLB. Binnen het GLB kan een akkerrand bijvoorbeeld (gedeeltelijk) worden ingezet als bufferstrook (GLMC 4) en/of niet-productief areaal (GLMC 8a), een braakrand bij de ecoregeling, een vogelrand bij het ANLb en een breder buffer ter bescherming van beken bij samenwerking (samenwerking wordt toegepast conform de voorwaarden die gelden bij het ANLb). Vaak gelden dan verschillende voorwaarden, bijvoorbeeld qua breedte of het te gebruiken zaadmengsel, maar elementen van de activiteit kunnen overlappen. Deze ongeoorloofde cumulatie van subsidie komt met name voor bij generiek beschreven activiteiten (Voorbeeld: een rand behoort 12m breed te zijn, ingezaaid met mengsel x, er mag van 1 maart tot 15 juli geen landbouwkundige activiteit worden uitgevoerd), en niet-generiek geldende GLMC's, zoals GLMC 4 en 8A. Om dubbele financiering binnen het GLB te voorkomen geldt dan het volgende:

1. Indien de activiteit bij de ecoregeling/ANLb tevens wordt gebruikt om aan een GLMC te voldoen, wordt in voorkomend geval geen uitbetaling gedaan voor de uit de GLMC voortvloeiende basisvoorwaarden. Bij GLMC 4 betekent dit bijvoorbeeld dat de kosten/opbrengsten van niet bemesten/geen gewasbeschermingsmiddelen niet worden uitbetaald, en bij GLMC 8A dat er überhaupt geen gederfde inkomsten worden toegekend.

2. Indien een activiteit wordt uitgevoerd onder de ecoregeling en dezelfde activiteit is ook opgenomen in de ANLb op dezelfde oppervlakte, dan kan de activiteit meetellen voor het aantal verzamelde punten onder de ecoregeling, maar niet worden gebruikt om de betaling van het maximale subsidiebedrag rechtvaardigen. De activiteit wordt uitbetaald via de ANLb. Daarmee wordt de waarde van een activiteit in de koppeltabel die zowel bij de ecoregeling als het ANLb is opgenomen, maximaal bij 1 van de regelingen daadwerkelijk uitbetaald. Met het wel toekennen van punten wordt voorkomen dat een begunstigde niet aan de instapeis van de ecoregeling zou voldoen, terwijl op zijn bedrijf wel de benodigde activiteiten aanwezig zijn. Echter, de begunstigde zal elders meer subsidiabele activiteiten moeten uitvoeren om het uit te betalen bedrag te verantwoorden.

Daarnaast is het mogelijk om activiteiten op een perceel te stapelen, mits niet voor hetzelfde doel subsidie wordt gegeven. Bij de ecoregeling is het bijvoorbeeld mogelijk om subsidie te krijgen voor permanent grasland, en op hetzelfde perceel voor beweiding. De berekeningsgrondslagen daarvan zijn namelijk verschillend. Landelijk hebben we dat vertaald in tabellen met maatregelen die niet op hetzelfde perceel kunnen plaatsvinden, maatregelen die wel op hetzelfde perceel kunnen plaatsvinden, maar alleen in één van de regelingen worden betaald (AECM/ECO), en maatregelen die (gedeeltelijk) op hetzelfde perceel kunnen plaatsvinden.

Nederland heeft niet gekozen voor een geografisch onderscheid tussen de ecoregelingen en de ANLb. Het doel tussen de regelingen is anders: de ecoregeling zorgt voor een basiskwaliteit op landbouwgrond voor klimaat en leefomgeving, terwijl het ANLb zich richt op specifieke doelstellingen: soorten, klimaat en water. Bij de ecoregeling staat dus centraal dat een begunstigde aan alle doelen een extra bijdrage levert. Bij het ANLb worden specifieke extra voorwaarden gesteld aan zowel inhoudelijk als in ruimtelijke samenhang. Deze extra eisen zijn vaak niet te verdisconteren in het maximale subsidiebedrag, en kunnen per gebied/doel verschillen.

Tot slot

Met de hierboven beschreven groenblauwe architectuur is er beleid ontwikkeld waarbij er een omslag wordt gemaakt van inkomensondersteuning naar een vergoeding voor maatschappelijke diensten, waarbij er balans is tussen het generiek versterken van de inzet van de landbouw voor klimaat en leefomgeving, en het specifiek inzetten op urgente doelen. Daarnaast is er invulling gegeven aan een balans tussen een ecologisch en economisch duurzaam landbouwsysteem.

3.1.3 Verklaring van de wijze waarop de in artikel 105 bedoelde grotere algehele bijdrage moet worden bereikt

Nederlands perspectief voor de landbouw

Het toekomstperspectief voor de landbouw in Nederland ziet er voor iedere boer en voor elk bedrijf anders uit en is afhankelijk van persoonlijke ambities en de mogelijkheden of beperkingen die de omgeving bieden. Maar de richting die het uit moet is voor de hele agrarische sector eensluidend: kringlooplandbouw. De noodzaak daarvoor staat buiten kijf omdat de ecologische grenzen in een zodanige mate overschreden worden dat dit niet houdbaar is voor de toekomst. Om die reden gelden er onontkoombare doelen op het gebied van stikstof, water, klimaat en natuur die Nederland op betrekkelijk korte termijn wil en moet halen. Dit is niet alleen nodig omdat de leefomgeving dit vraagt, maar ook vanwege internationale verplichtingen die gelden én om ruimte te bieden voor nieuwe ontwikkelingen binnen en buiten de agrarische sector. De praktische consequenties van de opgaven waar de landbouw voor staat, werken op gebiedsniveau verschillend uit maar raken iedere agrarische ondernemer. En onderdeel is dat niet alle boeren door kunnen. Zeker niet in alle gebieden. En niet elke boer kan door op de manier waarop hij of zij al jaren gewend is om te werken.

Centraal komt te staan, een zorgvuldige omgang met grondstoffen en natuurlijke hulpbronnen, het terugdringen van schadelijke emissies naar water, lucht en bodem, productiewijzen die gezond zijn voor mens en dier en de versterking van de kwaliteit van de biodiversiteit en de bodem. Kringlooplandbouw heeft zo een bredere betekenis dan alleen het sluiten van nutriëntenkringlopen op verschillende schaalniveaus. Nederland ziet kringlooplandbouw en natuurinclusieve landbouw, biologische landbouw en regeneratieve landbouw als elkaar overlappende en versterkende begrippen en richtingen. Steeds staat centraal het verminderen van milieudruk én het bijdragen aan natuur en landschap: natuurlijke processen staan zoveel mogelijk aan de basis van de bedrijfsvoering en de kringlopen van grondstoffen en hulpbronnen worden op een zo laag mogelijk schaalniveau gesloten.

Nationaal Programma Landelijk Gebied, en de rol van het GLB daarbij.

Het GLB is oorspronkelijk opgezet ter versterking van voedselzekerheid in Europa. Nederlandse boeren hebben daar optimaal invulling aan gegeven, wat heeft geleid tot een intensieve en kosteneffectieve landbouw. De laatste 20 jaar is er een kentering in het GLB opgetreden, en is voedselzekerheid minder centraal komen te staan. In plaats daarvan groeit het belang van klimaat en leefomgeving, met meer aandacht voor maatschappelijke diensten, en extra steun daar waar extra inspanning voor natuur en milieu nodig is. In Nederland betekent dit een cultuuromslag bij boeren naar een toekomstbestendige landbouw. Het GLB-budget, ca €950 mln/j, is onvoldoende om dit te bewerkstelligen. Dit wordt versterkt door de hoge kosten die een verandering in bedrijfsvoering met zich meebrengt. Grote veranderingen zijn daarnaast kennisintensief, zij vragen andere vaardigheden van een agrariër. Besluiten over de inrichting van een bedrijf worden daarom gemiddeld genomen eens in de 25 jaar gemaakt. Het Nederlandse landelijk gebied staat aan de vooravond van grote veranderingen. De natuur staat momenteel onder grote druk. We moeten de biodiversiteit herstellen en een balans bereiken tussen wat de natuur kan dragen en wat we van haar vragen als samenleving. Ook het klimaat verandert en de landbouw zet verdere stappen om te verduurzamen. Het doel is om, met het water- en bodemsysteem, als startpunt voor het landgebruik in het landelijk gebied, minimaal te voldoen aan internationale verplichtingen op het gebied van natuur, klimaat en water.

De drie kernopgaven voor een omslag in het landelijk gebied, zoals omschreven in het Nationaal Programma Landelijk Gebied, kunnen als volgt nader geduid worden:

- Natuur. Voor de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) hebben de verplichtingen betrekking op de instandhouding van Europees beschermde soorten en habitats binnen Natura2000-gebieden, maar ook daarbuiten.
- Water. Vanuit de KRW wordt de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater meegenomen voor zover beïnvloed door landbouw (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen) en ook de grondwaterkwantiteit is onderdeel van de KRW. Waterkwantiteit (droogte en wateroverlast) is onderdeel voor zover noodzakelijk voor natuur en landbouw, immers zonder water geen natuur. Grondwateronttrekkingen zijn daarmee dus ook onderdeel.
- Klimaat. De internationale klimaatafspraken, de Europese klimaatwetgeving, de nationale Klimaatwet en het Klimaatakkoord landbouw en landgebruik (broeikasgassen als gevolg van landbouw en landgebruik) bepalen de opgaven voor landbouw en landgebruik (veenweide, veeteelt, glastuinbouw, landbouwbodems en bomen/bossen).

De kenmerken van het water- en bodemsysteem worden als onderlegger gebruikt. Deze kenmerken vormen de ecologische grenzen voor de natuurkwaliteit én mogelijke activiteiten in een gebied. Om suboptimale keuzes te voorkomen worden de gebiedsprogramma's integraal en gebiedsgericht uitgewerkt. Dat resulteert in structurerende keuzes, die beschrijven welke activiteiten voor het functioneren van het water- en bodemsysteem wel of niet wenselijk zijn. Zo kan het verplaatsen van een bedrijf weliswaar helpen om de stikstofdepositie in een gebied omlaag te brengen, maar haalt dit weinig uit voor de klimaatdoelen en kan het een negatief effect hebben op de luchtkwaliteit in het gebied waar het bedrijf naartoe wordt verplaatst. Ook kun je in veenweidegebieden broeikasgassen terugdringen door vernatting, extensivering en afwaardering, maar daar moet dan wel voldoende zoet water voor beschikbaar zijn. In de beekdalen op de hoge zandgronden zijn de doelen uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) juist meer maatgevend. Brede bufferstroken langs beken zijn al als maatregel opgenomen in het addendum bij het 7e Nitraatactieprogramma. Daarmee worden de KRW-doelen voor stikstof en fosfaat in de beken waarschijnlijk al bereikt voor wat betreft de landbouwopgave. Ten slotte is het bijvoorbeeld ongewenst als veeteelt op de zandgronden wordt vervangen door (tijdelijke) uitspoelingsgevoelige gewassen die veel water en/of gewasbeschermingsmiddelen vragen, zoals lelies. Deze voorbeelden illustreren het belang van een integrale aanpak en hoe de doelstellingen in samenhang moeten worden bezien vanwege de bovenliggende doelstellingen zoals de instandhoudingsdoelstellingen in de VHR en de doelstellingen van de KRW.

Het totaaloverzicht van doelen ziet er als volgt uit:

Aspecten	Elementen	Status regionale doeluitwerking
Natuur	Realiseren gunstige staat van instandhouding conform VHR. Via NPLG regionaal verdeeld. Instandhoudingsdoelen per Natura 2000-gebied dragen bij aan gunstige staat (concretisering volgt o.a. uit de natuurdoelanalyses, actualisatie doelensystematiek, aanscherping Vogelrichtlijngebieden en Europese Biodiversiteitsstrategie) verschillende tussendoelen zoals 70% condities op orde in 2030	Deels bestuurlijk vastgesteld, vooral op hoofdlijnen (in oktober 2022 indicatieve regionale verdeling). Natuurdoelanalyses uiterlijk april 2023 gereed.
	Areaal: o.a. doelen uit Natuurpactafspraken, afspraken Programma Natuur en bossenstrategie, daarnaast extra benodigd leefgebied en areaaldoel Natuurinclusief (diverse data per onderdeel: tussen 2027 en 2040)	Deels bestuurlijk vastgesteld, rest in ontwikkeling en nog besluiten over te nemen (in oktober 2022 gereed)
	Stikstofreductie: 74% van het areaal stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden onder de KDW in 2030 en 40% onder de KDW in 2025	In deze notitie richtinggevend opgenomen.
	Hydrologie (natuurpactafspraken) (2027)	Bestuurlijk vastgesteld
	Droge en natte ecologische verbindingen (10 % groenblauwe dooradering landschap)	Per provincie minimaal 10%, en vervolgens doorwerking naar 10% per gemeente en waterschap (voorstel)
Water	Nutriënten in oppervlakte- en grondwater cf. KRW incl. innamepunten drinkwater (uitvoering maatregelen uiterlijk in 2027)	Wettelijke verplichting, directe implementatie KRW In regionaal verband (RBO) kan het nog nodig zijn om een beter beeld te krijgen van de vrachten en bijbehorende benodigde reductie vanuit de landbouw.
	Goede kwantitatieve toestand grondwaterlichamen cf. KRW (uitvoering maatregelen uiterlijk in 2027)	Wettelijke verplichting, directe implementatie KRW
	Zoetwaterbeschikbaarheid (koppeling met hydrologie natuur, beekherstel zandgronden en vernatting veenweide)	Nog in ontwikkeling (binnen enkele maanden gereed)
	Gewasbeschermingsmiddelen in grond- en oppervlaktewater en metalen in oppervlaktewater cf. KRW, incl. innamepunten drinkwater (uitvoering maatregelen uiterlijk in 2027)	Wettelijke verplichting, directe implementatie KRW
Klimaat (reductie van uitstoot broeikasgassen en koolstofvastlegging) volgend uit Klimaatakkoord en coalitieakkoord	Landgebruik (Veenweiden Bomen, bossen, natuur Landbouwbodems): indicatieve resterniss $1,8 – 2,7$ Mton CO_2-eq. in 2030); indicatief, worden met de Klimaatnota 2022 in oktober definitief vastgesteld.	Veenweide: Nog niet bestuurlijk vastgesteld
		Bomen, bossen, natuur: nog in ontwikkeling, eerst verdeling naar sectoren vaststellen
		Landbouwbodems: Nog in ontwikkeling, eerst verdeling naar sectoren vaststellen
	Indicatieve resternissie landbouw (veehouderij +glastuinbouw) 18,9 Mton CO_2-eq. in 2030)	Nog in ontwikkeling, moet nog worden vertaald naar doelen per provincie
		Glastuinbouw: Geen verdeling naar regio voorzien

Door het combineren van doelen kan er een beeld geschetst worden van wat de ruimtelijke weergave is voor de condities water, bodem, natuur en stikstof in relatie tot de landbouw. Dit is in de onderstaande figuur weergegeven. Dit leidt tot een grote omslag in verhouding tot de huidige ruimtelijke invulling van de landbouw.

Figuur 1: Ruimtelijke weergave voor de condities water, bodem, natuur en stikstof in relatie tot de landbouw.

De bovenstaande kaart laat indicatief de verbrede opgave zien in het landelijk gebied, waar stikstofreductie één van de belangrijkste opgaven is. De belangrijkste elementen qua natuur, stikstof, water en klimaat hebben al een plek in de kaart, maar nadere uitwerking is nog wel nodig. Deze kaart geeft indicatief aan waar landbouwgebieden met minder beperkingen vanuit water, bodem, natuur en

stikstof mogelijk is, rekening houdend met veenlandschappen, (buffers rond natuurgebieden en Natura 2000-gebieden, rivierbekkens en andere grotere Kaderrichtlijn water lichamen, risico op verzilting van landbouwgrond door zeespiegelstijging en bebouwing.

De belangrijkste mijlpalen voor het NPLG zijn: de al bekende keuzes en doelen beschikbaar voor de regionale overheden (met de NPLG-startnotitie), aangevulde keuzes en doelen beschikbaar voor de regionale overheden (oktober 2022), hoofdlijnen NPLG naar de Tweede Kamer (oktober 2022), uitgewerkt ontwerpprogramma NPLG inclusief planMER (voorjaar 2023), integrale provinciale gebiedsprogramma's (1 juli 2023). Definitieve afspraken in oktober 2023.

Om het plan te realiseren zijn budgetten vrijgemaakt. Deze zijn opgenomen in de onderstaande tabel. In de tabel zijn zowel budgetten opgenomen, die zijn besloten maar nog niet door de Tweede kamer geaccordeerd, als budgetten die wel zijn geaccordeerd. De lijst is niet compleet. De budgetten die zijn opgenomen maken onderdeel uit van nationale fondsen (gereserveerde middelen, maar nog niet besloten) en de nationale begroting, inclusief onderdelen die vanuit de nationale begroting worden gefinancierd, maar wel door andere overheden kunnen worden uitgevoerd. Daarnaast kennen provincies, waterschappen en gemeenten een eigen begroting, waaruit tevens middelen worden ingezet voor de bovenstaande doelen. Zoals te zien in tabel 1, maakt de inzet van het GLB voor de doelen klimaat en leefomgeving 15%-20% van het totale budget uit, wat in de periode 2023-2027 voor wordt vrijgemaakt, en dat is zonder de extra inzet voor klimaat die niet via het gebiedsgerichte spoor, maar via het bedrijfsgerichte spoor worden ondersteund, zoals bijvoorbeeld installaties die groen gas opwekken of windmolens.

Regeling / programma	Doel	Budget 2023-2027 (mln)	Budget totaal	Looptijd	Klimaat	Water	Bodem	Lucht	biodiversiteit / landschap
Stikstoffonds	Stikstoffonds, gericht op het versterking milieu en leefomgeving in het landelijk gebied.	10.000	25.000	2023-2035	x	x	x	x	x
	wv opkoop melkvee pluimvee en varkens		7.415		x	x	x	x	x
	wv afwaarderen grond (melkvee)		6.925		x	x	x	x	x
	wv uitbreiden natuurareaal		2.330						x
	wv extra vanwege KRW		811		x	x	x	x	x
	wv natuurinclusieve landbouw		2.590		x	x	x	x	x
	wv innovatie stalsystemen en beheermaatregelen		1.212		x	x	x	x	
	wv versterke ondernemerschap en innovatie		1.491		x	x	x	x	
Structurele aanpak stikstof	Terugbringen uitstoot stikstof en PFAS (inclusief natuurherstel)		5.108	2020-2030		x	x	x	x
	wv natuurpakket	1.500	2.850						x
	wv beindigingsregeling	200	1.000		x	x	x	x	x
	wv verlagen eiwitgehalte ruwvoer	20	73		x	x	x	x	x
	wv omschakelfonds	50	175		x	x	x	x	x
Klimaat / veenweide	Tegengaan CO_2 uitstoot veenweide	20	172	2020-2026	x	x			
Natuurpact (provinciefonds)	Natuurbeheer, nationale bijdrage agrarisch natuurbeheer, natuurontwikkeling en hydrologi	1.880		continu	x	x			x
Begroting LNV, onderdeel landbouw	Onderdelen die direct gekoppeld zijn aan klimaat en leefomgeving			continu					
	wv duurzame veehouderij	210				x	x	x	x
	wv glastuinbouw en weerbare planten en teeltsystemen	250				x	x		
	wv mestbeleid	110				x	x		
Begroting LNV, onderdeel natuur	Onderdelen die direct gekoppeld zijn aan klimaat en leefomgeving in het landelijk gebied			continu					
	wv vermaatschappelijking natuur en biodiversiteit	60							x
	wv natuur en biodiversiteit op land	1.730				x	x	x	x
	wv klimaatimpuls natuur en biodiversiteit	50			x	x	x		x
Begroting I&W waterkwaliteit	Onderdelen direct gekoppeld aan waterkwaliteit (inclusief Deltafonds)	690		continu		x	x		
TOTAAL		16.770							
Bijdrage GLB-middelen GBA	*BISS, CRISS, Ecoregeling, ANLB, GBA investering en samenwerking*	*3.463*							
TOTAAL incl EU-middelen		20.233							

Regeling / programma	Doel	Budget 2023-2027 (mln)	Budget totaal	looptijd	Klimaat	Water	Bodem	Lucht	Biodiversiteit / landschap
Overige middelen klimaat en brede welvaart landelijk gebied, waar GLB-begunstigden ook gebruik van kunnen maken									
Begroting EZK Klimaat	Subsidie doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering	20.242		continu					
Klimaatfonds	Klimaatfonds, gericht op energieopwekking, aanpassen van bedrijven, woningbouw, infrastructuur en innovatie.	25.000	35.000	2023-2030	x	x	x	x	x
Regiodeals	Primair versterken brede welvaart in bepaalde regio's	900	900	2022-2026	x	x	x	x	x
TOTAAL overige middelen		46.142							

Het GLB concentreert zich op een inzet die bijdraagt aan toekomstbestendig boeren. Voor natuurbeheer en natuurherstel, zoals ook verwoord in de Nederlandse PAF Natura 2000, zijn nationale middelen beschikbaar. De kosten voor natuurbeheer worden momenteel betaald uit het natuurpact, en het natuurpakket dat onderdeel is van de structurele aanpak stikstof (Programma natuur). Naar verwachting zal het stikstoffonds leiden tot een uitbreiding van deze inzet. De bijdrage van het NSP aan deze nationale doelstellingen is tweeledig. De middelen uit de eerste pijler worden met name ingezet om de basiskwaliteit klimaat en leefomgeving te versterking, door met name inzet van conditionaliteiten en de ecoregeling. Het overgrote deel van het tweede pijler budget gericht op milieu-, klimaat- en

biodiversiteitsdoelen. Dit sluit aan bij de generieke doelen, zoals geformuleerd in het NPLG. Het NSP wordt specifiek ingezet om bij te dragen aan de doelen:

- Natuur. In het NPLG is opgenomen dat voor de Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) de verplichtingen betrekking hebben op de instandhouding van Europees beschermde soorten en habitats binnen Natura2000-gebieden, maar ook daarbuiten. Het NSP richt zich met name op de biodiversiteit en landschap op of aanpalend landbouwgrond, zoals de bescherming van weide- en akkervogels, hamsters, en het versterken van de groenblauwe dooradering (corridors). Met samenwerking wordt een nieuwe interventie vormgegeven die als doel heeft het bufferen van natura 2000 gebieden. De verwachting is dat, in lijn met de beoordeling van de WUR, in totaal ca 300.000 ha worden ingericht en/of beheerd met behulp van NSP-middelen. Duurzame bosbouw maakt daarvan geen deel uit, omdat bosbouw wordt ondersteund via nationale strategieën en interventies, zoals de Bossenstrategie en het stikstoffonds, de nationale aanpak stikstof en het natuurpact, afhankelijk van of het over extra aanleg van bossen gaat, dan wel het beheer ervan.
- Water. In het NPLG is opgenomen dat vanuit de KRW de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater wordt meegenomen voor zover beïnvloed door landbouw (nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen) en ook de grondwaterkwantiteit onderdeel is van de KRW. Waterkwantiteit (droogte en wateroverlast) is onderdeel voor zover noodzakelijk voor natuur en landbouw, immers zonder water geen natuur. Activiteiten, nodig voor het behalen van de KRW-doelen, worden ten dele gefinancierd vanuit verschillende begrotingsposten, waarvan het stikstoffonds en het onderdeel waterkwaliteit bij het Ministerie van I & W de grootste zijn. Het NSP richt zich met name op het verbeteren van waterkwaliteit en -kwantiteit in relatie tot boerenland. Met samenwerking integrale gebiedsaanpak wordt sterk ingezet op hydrologische, inclusief hydromorfologische maatregelen. Hydromorfologische elementen zoals waterstroming en substraat bieden een fysieke habitat voor biota zoals vissen, ongewervelde dieren en aquatische macrofyten, en hebben een direct effect op de parameters voor het bepalen van waterkwaliteit. Zij maken daarmee integraqal onderdeel uit van de hydrologische maatregelen. Indirect zijn ze daarmee toch opgenomen?
- Klimaat. In het NPLG is opgenomen dat de internationale klimaatafspraken, de Europese klimaatwetgeving, de nationale Klimaatwet en het Klimaatakkoord landbouw en landgebruik (broeikasgassen als gevolg van landbouw en landgebruik) de opgaven bepalen voor landbouw en landgebruik (veenweide, veeteelt, glastuinbouw, landbouwbodems en bomen/bossen). Met het NSP wordt ingezet op veenweide, veeteelt, landbouwbodems en landschapselementen. Elementen die zijn versterkt zijn een extra inzet voor veenweide, extensievere vormen van veeteelt, een versterkte inzet op landschapselementen en investeringen voor de aanleg van stroken voor bestuivers. Een extra inzet op veenweide draagt met name bij aan het tegengaan van CO2-uitstoot, maar het verhogen van het waterpeil vermindert ook de kans dat zoutwater, als gevolg van zeespiegelstijging, onder de kustbescherming door, het zoetwater beïnvloedt. De doelstelling is dat met het NSP, een reductie in CO2-uitstoot wordt bewerkstelligd, van circa 1,36 tot 1,93 Mt, in lijn met scenario 2, in het bij het NSP gevoegde WUR-rapport (Baayen, et al, 2021)

Overigens, middelen die in fondsen zijn opgenomen kunnen nog niet worden ingezet voor nationale cofinanciering en aanvullende financiering. Financiële verplichtingen kunnen in Nederland alleen worden vastgelegd, wanneer het parlement deze heeft goedgekeurd. Dit is vastgelegd in de Comptabiliteitswet. De Comptabiliteitswet is voornamelijk een interne organisatiewet op basis van artikel 105 van de Nederlandse Grondwet. De doorwerking van de Comptabiliteitswet betekent dat Nederland geen toezeggingen kan doen op begrotingsvlak, tenzij hiervoor dekking is op de bestaande door het Parlement goedgekeurde begroting. Aangezien de invulling van het voorgenomen beleid, hier met name relevant de inzet van het in het Regeerakkoord opgenomen stikstoffonds, pas begrotingstechnisch in 2023 wordt vastgesteld, is het in het NSP niet mogelijk om dit als aanvullende financiering op te nemen, terwijl sommige instrumenten zeer zeker hiervoor geschikt zijn.

Het Nederlandse NSP zal zich dus verder blijven ontwikkelen. De verschillende onderdelen zullen steeds passender worden gemaakt op het nationale beleid rondom het Nationaal Programma Landelijk Gebied of

doordat interventies verder zijn ontwikkeld. De ontwikkeling van gebiedsgericht beleid, maar ook bijvoorbeeld bij de biologische landbouw, zal tot gevolg hebben dat er steeds gekeken moet worden hoe het NSP qua (financiële) programmering en interventies aansluit bij de uitvoering van het Nationaal programma.

Overige middelen klimaat en brede welvaart

Duurzame energie:

De belangrijkste subsidieregeling ter ondersteuning van de opwekking van duurzame energie was de SDE+, die recentelijk is geëvalueerd. Uit de evaluatie blijkt dat de subsidieregeling een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de opschaling van de productie van duurzame energie in Nederland. In 2020 is 20 TWh duurzame energie geproduceerd met ondersteuning van SDE+-subsidie. Dit aantal groeit naar 50 TWh in 2025. In 2016 was de jaarproductie 5 TWh. In totaal was de SDE+ verantwoordelijk voor 33% van alle duurzame energieproductie in Nederland in 2020. Het kabinet heeft extra budget beschikbaar gesteld voor subsidies in 2021 en 2022 voor de opvolger van de SDE+, de SDE++. Ook de land- en glastuinbouw hebben geprofiteerd van de SDE+ subsidieregeling. Tussen 2009 en 2018 is 42% van de SDE+-subsidie (of 21 miljard euro) toegekend aan projecten in de land- en tuinbouw. Het grootste deel van de subsidie is gebruikt voor wind- en zonne-energieprojecten en aardwarmteprojecten in de glastuinbouw. Andere projecten zijn onder meer de opwekking van energie met biomassa. Het Activiteitenbesluit Milieubeheer verplicht organisaties in Nederland die 50.000 kWh elektriciteit of 25.000 m3 aardgas (of een equivalent) of meer per jaar verbruiken, energiebesparende maatregelen te nemen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder . Dit is de energie-efficiëntieverplichting. Ook bedrijven in de landbouw moeten aan deze verplichting voldoen. Aan deze verplichting kan worden voldaan door alle toepasselijke maatregelen op de Erkende Maatregelenlijst energiebesparing te nemen voor de landbouw. In december 2020 is 72% van de geldende maatregelen voor de landbouwbedrijven geheel of gedeeltelijk gehaald. Van 2016 tot 2019 hebben de landbouwsectoren voor 3 miljard euro aan investeringen gedaan met steun van de EIA en MIA/Vamil subsidieregelingen. De totale beschikbare middelen zijn aangegeven bij de begrotingspost Subsidie doelmatige energievoorziening en beperking van de klimaatverandering.

Klimaatmaatregelen intensieve veehouderij:

In het Klimaatakkoord zijn meerdere maatregelen en instrumenten genoemd om de emissie van broeikasgassen in de veehouderij te verminderen. De maatregelen dragen daarnaast ook bij aan andere emissies zoals ammoniak, geur en fijnstof in de veehouderijsector. Voorbeelden van instrumenten die onderdeel zijn van het Klimaatakkoord:

1. Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv). Toelichting: Stalinnovaties voor integrale emissiereductie (ammoniak, methaan, geur en fijnstof) worden gestimuleerd via de Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen (Sbv). Deze subsidieregeling bestaat uit een innovatiemodule en een investeringsmodule. In de innovatiemodule wordt subsidie geven voor het onderzoeken en ontwikkelen van nog niet-bewezen stalinnovaties. De investeringsmodule is gericht op de investering in de aanschaf en het gebruiksklaar maken van bewezen brongerichte stalinnovaties.
2. Geïntegreerde aanpak uitstoot methaan en ammoniak: Integraal aanpakken. Toelichting: Bij de start van het klimaatbeleid in 2018 bleek dat de huidige kennis en maatregelen niet voldoende zijn om de gemaakte afspraken te behalen. In 2018 is daarom het onderzoeks- en innovatieprogramma Integraal Aanpakken Methaan en Ammoniak in de veehouderij gestart. Het doel van het programma is om te komen tot inzichten en werkbare maatregelen waar veehouders in de praktijk mee aan de slag kunnen om hun bedrijf rendabel en toekomstgericht aan te passen aan de opgaven voor klimaat en stikstof. Het programma bevat onderzoek, pilots, demobedrijven, praktijknetwerken en kennisverspreidingsactiviteiten. Er worden praktische maatregelen voor voer, dier, stal en mest ontwikkeld. Er wordt onder aan selectie melkvee, graslandmanagement en emissiearme melkveestallen en varkensstallen gewerkt.
3. Subsidieregeling warme sanering varkenshouderij. Toelichting: In het Klimaatakkoord is

opgenomen om in te zetten op verbetering van de leefomgeving via sanering met opkoop en doorhalen van varkensrechten en sloop van varkensstallen. Hiervoor is een Subsidieregeling sanering varkenshouderijen (Srv) opgesteld, met als doel om varkenshouderijlocaties in veedichte gebieden onherroepelijk te beëindigen.

4. Subsidieregeling hoogwaardige mestverwerking. Toelichting: In 2022 wordt de subsidieregeling hoogwaardig mestverwerking geïntroduceerd. Het doel is om hoogwaardige mestverwerkingscapaciteit van staldiermest, en daarmee de productie van hoogwaardige meststoffen uit dierlijke meststoffen, te stimuleren en op deze manier broeikasgas- en ammoniakemissies te verminderen. Dit sluit aan bij de contouren van het toekomstig mestbeleid en bij de transitie naar kringlooplandbouw.

Daarnaast wordt vanuit het Klimaatakkoord, het produceren van groen gas vanuit mestvergisting via de Subsidiemodule Stimulering Duurzame Energieproductie en Klimaattransitie (SDE++) bevorderd.

In 2020 zijn maatregelen aangekondigd om de stikstofuitstoot in Nederland structureel omlaag te brengen: de structurele stikstofaanpak. De maatregelen voor de veehouderij in deze aanpak dragen ook bij aan het verlagen van de broeikasgasemissie. Ze zijn aanvullend op de maatregelen en instrumenten uit het Klimaatakkoord. Voorbeelden van maatregelen die zowel ammoniak als methaan reduceren, zijn:

1. Landelijke beëindigingsregeling veehouderijen. Toelichting: De landelijke beëindigingsregeling voor veehouderijen is een landelijke opkoopregeling waarmee veehouders subsidie krijgen als zij vrijwillig willen stoppen. De regeling wordt in 2022 opengesteld en is gericht op het definitief sluiten van productielocaties voor de veehouderij. Doordat het aantal dieren afneemt, heeft de regeling een reducerend effect op zowel de stikstof- als de broeikasgasuitstoot.
2. Aanscherping emissienormen voor ammoniak uit stallen. Toelichting: Uiterlijk eind 2023 worden aangescherpte emissienormen voor ammoniak voor nieuwe stallen en geplande renovaties gesteld. Deze normen zullen uiterlijk in 2025 voor alle relevante diergroepen ingaan. Voor bestaande stallen zal een nog nader te bepalen overgangsperiode gaan gelden, waarbij rekening wordt gehouden met de mogelijkheden van boeren.
3. Regeling gerichte aankoop veehouderijen. Toelichting: Met deze regeling worden provincies in staat gesteld om piekbelastende bedrijven op te kopen. Het gaat om bedrijven in gebieden waarvan de stikstofdepositie boven een bepaalde drempelwaarde uitkomt. Opkoop vindt plaats op vrijwillige basis, net als bij de landelijke beëindigingsregeling veehouderijen.

Nationale methaanstrategie

Op 2 november 2021 hebben 103 landen, waaronder Nederland, tijdens de VN-klimaatconferentie afgesproken om de mondiale uitstoot van methaan in 2030 tenminste met 30% te reduceren in vergelijking met 2020. Nederland heeft zich gecommitteerd aan deze Global Methane Pledge en zal beleid inzetten om de methaanuitstoot snel omlaag te brengen. Hoe dit wordt gedaan wordt vastgelegd in de Nationale methaanstrategie. Het uitgangspunt is dat alle sectoren, waaronder de veehouderij, evenredig bijdragen aan de benodigde reductie. De eerder genoemde klimaat- en stikstofmaatregelen zullen hier onderdeel van zijn. Naar verwachting zal de Nationale Methaanstrategie in het najaar van 2022 worden gepubliceerd. Aangezien de Global Methane Pledge zich ook richt op internationale samenwerking zet deze strategie ook uiteen op welke wijze Nederland zich in internationaal verband inspant om de wereldwijde methaanuitstoot te verminderen.

Gewasbescherming

Het Nederlands beleid voor de verduurzaming van gewasbescherming is in september 2020 vastgesteld in het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030. Dit beleid richt zich op een transitie naar weerbare planten en teeltsystemen, het verbinden van landbouw en natuur en het terugdringen van emissies naar het milieu en residuen op voedselproducten naar nagenoeg nul. Het beleid draagt dus bij aan de doelstelling van de Europese Green Deal (Farm to Fork) inzake vermindering van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen en risico's voor mens en milieu en het bevorderen van niet-chemische maatregelen in het kader van geïntegreerde gewasbescherming. Nederland kent al decennia (> 40 jaar) een eigenstandig gewasbeschermingsmiddelenbeleid, los van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, en

gefinancierd vanuit de landbouwbegroting, gericht op terugdringen van gebruik en risico's. Bedacht moet worden dat een aanzienlijk deel van het middelengebruik in Nederland plaatsvindt in land- en tuinbouwsectoren die geen of nauwelijks gebruik maken van GLB. Vandaar dat beleid, doelen en maatregelen op het gebied van gewasbescherming een generiek en vaak sectoroverschrijdend karakter hebben, zoals eigen subsidie-instrumenten op het gebied van kennis en onderzoek en milieu regelgeving (teeltvrije zones en emissiebeperkende technieken). Om dezelfde reden heeft Nederland vorig jaar al besloten om zelf de trend van de twee F2F indicatoren voor reductie van gebruik en risico's te berekenen en te publiceren en al eerder (in 2013, 2de nota Gewasbescherming Gezonde Groei Duurzame Oogst) om kwantitatieve doelen voor ecologische waterkwaliteit vast te stellen (terugdringen normoverschrijdingen gehalte gewasbeschermingsmiddelen in oppervlaktewater en drinkwater tot nul overschrijdingen in 2027)

Dat neemt niet weg dat het GLB met zijn instrumentarium mogelijkheden biedt om daar bijdragen aan te leveren en daar zet Nederland met het NSP ook op in. Maatregelen voor het verminderen van het gebruik en de risico's van gewasbeschermingsmiddelen zijn geïntegreerd met maatregelen om de waterkwaliteit te beschermen en klimaatadaptatie, bodemkwaliteit en biodiversiteit te bevorderen. Meer concreet betreft het een verbod op het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen in de bufferstroken die als conditionaliteit zijn opgenomen langs waterlopen en de teelt van vang- en rustgewassen (koppeling aan KRW en nitraatrichtlijn maatregelen, GLMC4 en GLMC7). De verplichte vruchtwisseling op bouwland (GLMC 7) en het verplichte % aan niet productieve areaal en landschapselementen (GLMC 8) dragen bij aan weerbare gewassen en teeltsystemen en de verbinding tussen landbouw en natuur. In de lijst met 26 mogelijke maatregelen ten behoeve van de ecoregelingen zijn 10 maatregelen opgenomen die bijdragen aan de vermindering van gebruik en risico's van gewasbeschermingsmiddelen en het bevorderen van niet-chemische maatregelen en geïntegreerde gewasbescherming. Het betreft: rustgewas, bufferstrook met kruiden, strokenteelt, geen gebruik van onkruidbestrijdingsmiddelen (glyfosaat) bij het onder werken van een rustgewas of graszode, biologische bestrijding, houtige elementen, niet productieve akker(rand) en biologisch bedrijf. Verder wordt het GLB ingezet voor subsidiering van investeringen op het gebied van digitalisering en precisielandbouw (art 73 van de SP VO). Relevant voor gewasbescherming zijn bijvoorbeeld investeringen in monitoringssystemen, precisielandbouw en robotisering. Via pleksgewijze precisie toedieningstechnieken, gekoppeld aan digitale (camera/sensoren) waarneming van ziekten/plagen, is naar verwachting een substantiële reductie in gebruik en emissie van gewasbeschermingsmiddelen te realiseren.

Relatie GLB en PAF Natura 2000

Het GLB concentreert zich op een inzet die bijdraagt aan toekomstbestendig boeren. Voor natuurbeheer en natuurherstel, zoals ook verwoord in de Nederlandse PAF Natura 2000, zijn nationale middelen beschikbaar. De kosten voor natuurbeheer, zoals eerder in dit hoofdstuk toegelicht, worden momenteel betaald uit het natuurpact, en het natuurpakket dat onderdeel is van de structurele aanpak stikstof (Programma natuur). Naar verwachting zal het stikstoffonds leiden tot een uitbreiding van deze inzet. Bij de inzet van het GLB voor de PAF Natura 2000 is met name verwezen naar de inzet vanuit het Europees landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling 2014-1022. Per activiteit is in de PAF Natura 2000 een ambitie met financiering opgenomen. In de onderstaande tabel is een korte analyse gemaakt van de ambitie in de PAF, en de meest vergelijkbare budgettaire posten in het NSP. Daarbij aangemerkt dat het Nederlandse NSP niet dezelfde categorieën gebruikt als de PAF Natura 2000, waardoor een directe vergelijking lastig is.

PAF Natura 2000	Kolom1	Kolom2	Nationaal strategisch plan	Kolom3	Kolom4
Doel / leefgebied	**€ x1000**	**Hectare**	**Interventie**	**€x1000**	**Hectare (x1000)**
Grasland	43736	86026	AECM	37059	81790
Andere agrarische ecosystemen (ind bouwland)	15707	5246	AECM	13386	6447
Zoetwater	4844	3231	AECM	9345	8081
Specifieke doelen (bufferen Natura 2000 en corridors)	28921	10860	AECM	28713	16176
Aanvalsplan grutto	20000	27000	AECM	16200	15429
SUBTOTAAL	**113208**	**132363**		**104703**	**127923**
Aditionele maatregel (beheer en investering)					
Bufferen Natura 2000 en veenweide			Coop	79425	28000
Integrale gebiedsontwikkeling			Coop	18736	
Investering doelen d.e.f.			Invest	10128	
Investeringen niet-productief			Invest	28725	
TOTAAL	**113208**	**132363**		**241717**	**155923**

In de bovenstaande tabel is niet de inzet voor bestuivers opgenomen. In Nederland wordt met name op bestuivers ingezet door de inzet van de ecoregeling. Daarnaast worden binnen het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer specifieke clusters van activiteiten ontwikkeld, die leefgebieden van bestuivers ondersteunen.

Regiofonds:
Met het Regiofonds, wordt ingezet op breder welvaart voor specifieke regio's, aansluitend bij GLB-doelstellingen voor plattelandsontwikkeling.

3.1.4 Toelichting op de manier waarop de architectuur van het strategisch GLB-plan op het gebied van milieu en klimaat moet bijdragen aan de reeds vastgestelde nationale langetermijnstreefcijfers die zijn opgenomen in of voortvloeien uit de in bijlage XI vermelde wetgevingsinstrumenten

- **Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand.**
- **Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.**

De Nederlandse bijdrage aan het Europese netwerk van beschermde natuurgebieden (Natura 2000) bestaat uit meer dan 160 gebieden. Deze gebieden liggen zowel op het land als op zee. De meeste gebieden zijn inmiddels definitief aangewezen. Lange termijn doel is om overeenkomstig richtlijnen 2009/147/EG inzake het behoud van de vogelstand en 92/43/EEG inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna, de betrokken typen natuurlijke habitats en habitats van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Nederland is in het kader van de Habitatrichtlijn verantwoordelijk voor de instandhouding van 52 habitattypen en 81 beschermde soorten. Voor de Vogelrichtlijn gaat het om de instandhouding van alle 200 soorten broedvogels en 233 soorten niet-broedvogels (zoals trekvogels en overwinterende soorten). Uit onderzoek van de WUR (2020) blijkt dat de gunstige staat van instandhouding van habitattypen en soorten naar verwachting zou kunnen toenemen van 55% van de soorten en habitats in 2015 tot 65% in 2027. Er blijft dan nog een verbeteropgave voor gemiddeld 35% van de habitattypen en VHR-soorten. De Habitatrichtlijn (artikel 8) verplicht lidstaten het zogeheten Prioritised Action Framework (PAF, Prioritair Actiekader) op te stellen voor Natura 2000-gebieden. Omdat ook onder de Vogelrichtlijn gebieden worden aangewezen als Natura 2000, wordt dat deel van het netwerk ook meegenomen. De opgave is het grootst voor natuurlijke habitats. Al jaren is er in Natura 2000-gebieden teveel stikstof (ammoniak en stikstofoxiden). Dat komt bijvoorbeeld door mest van landbouwbedrijven, en door uitstoot van industrie en auto's. Voor de invulling van het Priority Action Framework zijn zoveel mogelijk doelen en maatregelen uit het Natuurnetwerk Nederland, de Kaderrichtlijn Water (KRW) en bijbehorende Stroomgebiedbeheerplannen (SGPB's), de Structurele Aanpak Stikstof en het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) meegenomen in de beheerplannen van Natura 2000-gebieden. Daarnaast is er in Nederland, zoals opgenomen in de PAF Natura 2000, een grote opgave voor het behoud en herstel van de weide- en akkervogelpopulatie. Bij de

bovenstaande opgaven is er aansluiting met het door maatschappelijke partijen opgestelde Deltaplan Biodiversiteitsherstel, de nationale bijenstrategie (bestuivers) en het Aanvalsplan Grutto. Met het Programma Natuur wordt de grootste bijdrage geleverd.

Aanvullend wordt vanuit het NSP ingezet op biodiversiteitsbehoud- en herstel op het landbouwareaal, middels GLMC 8 gericht op niet productief areaal en landschapselementen en GLMC 9 ploegverbod in kwetsbaar blijvend grasland in Vogelrichtlijngebieden en een breed palet eerste en tweedepijlermaatregelen (in eerste instantie ANLb, investeringen, kennis en ecoregeling). Met name het agrarisch natuur- en landschapsbeheer draagt bij aan het realiseren van opgaven voor weide- en akkervogels op boerenland. Daarnaast wordt in Nederland een Regeling voor zeldzame landbouwhuisdierrassen ingevoerd. Inzet van artikel 72 (gebieden met wettelijke beperkingen) is op termijn mogelijk. De mogelijkheden hiertoe worden verkend in een experiment 'samenwerking'.

- **Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid.**
- **Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen.**

Kaderrichtlijn Water

De KRW stelt als hoofddoel dat water een goede ecologische toestand bereikt, waarbij gewenste waterplanten en -dieren voorkomen. In het kader daarvan is iedere lidstaat verplicht de nodige maatregelen te nemen om een goede chemische en ecologische toestand voor alle Europese wateren te realiseren. Nederland is ingedeeld in vier stroomgebieden: dat van de Rijn, Maas, Eems en Schelde. Op grond van de KRW moeten per stroomgebied iedere zes jaar doelen en maatregelen beschreven worden in de Stroomgebiedsbeheerplannen (SGBP's) en vervolgens worden uitgevoerd. De SGBP's moeten in samenhang met trends en maatregelen uit het aangrenzende 7e en 8e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (landbouwopgave nutriënten oppervlaktewater) en het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 gelezen worden. Het Planbureau voor de Leefomgeving oordeelde in de in 2020 gepubliceerde beoordeling over de kwaliteit van het oppervlaktewater (Nationale Analyse Waterkwaliteit (Gaalen, F. van, L. Osté & E. van Boekel (2020), Nationale analyse waterkwaliteit. Onderdeel van de Delta-aanpak Waterkwaliteit, Den Haag: Planbureau voor de Leefomgeving) dat de waterkwaliteit in Nederland verbetert, maar dat veel waterlichamen in 2027 naar verwachting nog niet aan de doelen voldoen. De verwachting voor 2027 is dat circa 35 tot 65% van de regionale wateren de biologische doelen van de KRW volledig behalen. Rijkswateren zullen de doelen van de KRW overigens naar verwachting wel volledig bereiken. Daarvoor gelden over het algemeen minder strenge normen dan voor regionale wateren omdat rekening gehouden wordt met de gebruiksfunctie van het water. De ex-ante analyse van de SGBP's welke in 2021 is opgeleverd, schetst een vergelijkbaar beeld (Roel Knoben, Cors van den Brink, Andries Krikken, Jasmijn Rost, Niels Schoffelen, Martin de Haan, Bas van Spronsen, Floris Verhagen, Herman Evenblij, 2021. Ex Ante Analyse Waterkwaliteit). Volgens het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat zal in 2027 nog niet overal in Nederland alle doelen van de Kaderrichtlijn Water gehaald worden. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen: teveel stikstof en fosfor in het water, waar de landbouw een grote rol speelt, en de aanvoer van nutriënten zoals stikstof uit het buitenland. Kritisch zijn de uitspoeling gevoelige löss- en zandregio's, waarbij de gemiddelde concentraties voor 2016-2019 respectievelijk 63 en 50 mg/L bedroegen en bij 51% en 37% van alle meetpunten de norm wordt overschreden. Door de droogte in 2018 en 2019 is er een stijging van nitraatconcentraties te zien. Qua eutrofiëring van zoetwater is er een lichte verbetering op te merken in de periode 2012 tot 2018, maar dat neemt niet weg dat in 2016-2018 59% van de zoete KRW-waterlichamen eutroof was en circa 10% potentieel eutroof (Fraters, B. et al (2020), Landbouwpraktijk en waterkwaliteit in Nederland; toestand (2016-2019) en trend (1992-2019). RIVM Rapport 2020-0121). Met name de uit- en afspoeling van fosfor, een belangrijk nutriënt voor de ontwikkeling van gewassen, leidt tot eutrofiëring van oppervlaktewater. De trend hiervan laat geen grote verandering zien. Tenslotte verschilt de mate van uitspoeling per landbouwpraktijk, grondsoort, grondwaterstand en gewas. De akkerbouw-, vollegrondsgroente- en uitspoelinggevoelige teelten in de veehouderijsector (maisteelt) veroorzaken veel

van de uitspoeling van nitraat op uitspoelinggevoelige gronden.

De KRW heeft ook betrekking op de grondwaterkwantiteit. Hiervoor geldt de algemene eis dat er evenwicht is tussen ontrekking en aanvulling om de weerbaarheid tegen droogte te verbeteren. Dit is vastgelegd in het Deltabesluit Zoetwater wordt in het Deltaplan Zoetwater uitgevoerd.

Nitraatrichtlijn

De Nitraatrichtlijn heeft tot doel om de waterverontreiniging die wordt veroorzaakt of teweeggebracht door nitraten uit agrarische bronnen te verminderen en verdere verontreiniging van dien aard te voorkomen. Lidstaten wijzen op grond van artikel 3 kwetsbare zones aan die de gebieden omvatten waarin grondwater meer dan 50 mg/l nitraat bevat of zonder maatregelen zou kunnen bevatten en/of oppervlaktewater eutroof is of dit zonder maatregelen zou kunnen worden of die in de kwetsbare zones afwateren en tot de verontreiniging bijdragen. Nederland heeft ervoor gekozen om geen specifieke kwetsbare zones aan te wijzen, maar het gehele grondgebied als kwetsbaar te beschouwen. De Nitraatrichtlijnrapportage[3] geeft aan dat de waterkwaliteit in het oppervlaktewater iets is verbeterd de afgelopen jaren, maar dat de verbeteringen beperkt zijn. In landbouwsloten is daarentegen duidelijk een verslechtering zichtbaar sinds 2017, met name door de drogere perioden in 2018 en 2019. Uit de doorberekening van de Nationale Analyse Waterkwaliteit en een aanvullende studie in de Maasregio, blijkt dat de opgave nog groot is en aanvullende maatregelen bovenop het 6e Actieprogramma noodzakelijk zijn om de doelen voor grond- en oppervlaktewater - tijdig - te halen. In de studie uit de Maasregio wordt ook het belang van aanpak van overbemesting van dierlijke mest benadrukt.

Met de maatregelen in het 7^{e} AP is gezocht naar een pakket maatregelen waarmee de doelen voor de waterkwaliteit in zicht komen, waarbij ook oog is voor de uitvoerbaarheid en impact op de landbouwsector. Het actieprogramma bevat een zestal pijlers en is een mix van verplichten en faciliteren en een mix van landelijk geldende maatregelen en gebiedsspecifieke maatregelen.

Het gaat om:

A) duurzame bouwplannen ter verbetering van waterkwaliteit én bodemkwaliteit, voor zowel graasdierbedrijven als bouwlandbedrijven, waarbij wordt ingezet op rotatie met rustgewassen en vanggewassen op zand- en lössgrond en op een aandeel (permanent) grasland op melkveebedrijven en vleesveebedrijven (weide- en zoogkoeien) in heel Nederland. Hieronder valt ook de maatwerkaanpak die een coalitie van sectorpartijen heeft geïnitieerd;

B) een aanvullende gebiedsspecifieke aanpak in gebieden waar de waterkwaliteit van grond- en/of oppervlaktewater achterblijft. Hierbij wordt voor het 7^{e} AP koppeling gezocht met het vrijwillige spoor van het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (spoor 3 toekomstig mestbeleid). Als resultaten gedurende het 7e AP niet voldoende blijken, zal met ingang van het 8^{e} AP verdere regulering op gebiedsniveau nodig zijn.;

C) overige regulerende maatregelen, zoals teeltvrije zones en verkorten uitrijdperiode en

D) kennis, communicatie en pilots.

E) De vijfde pijler beschrijft de aanvullende maatregelen voor de oppervlaktewaterkwaliteit en de koppeling met de Stikstofaanpak.

F) De zesde pijler betreft controle en handhaving. Naast deze zes pijlers wordt de bestaande regelgeving vanuit het 6^{e} AP gecontinueerd. Met dit pakket aan maatregelen worden de doelen voor de grondwaterkwaliteit bijna overal gehaald (behalve in de lössregio). Voor oppervlaktewaterkwaliteit worden de doelen nog niet gehaald. Om deze doelen wel te halen zijn ingrijpende gebiedsspecifieke maatregelen nodig. Hiervoor wordt nadrukkelijk de verbinding gezocht met integratie van de waterkwaliteit in de structurele aanpak stikstof om zo doelbereik voor de waterkwaliteitsopgave in zicht te brengen.

Met het 7e Nederlandse actieprogramma betreffende de Nitraatrichtlijn (2022-2025) zoals vastgesteld in 2021, voldoet Nederland aan de verplichting de Europese Commissie in kennis te stellen van wijzigingen

in het actieprogramma.

Vanuit het NSP wordt aan de KRW en de Nitraatrichtlijn bijgedragen door GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vruchtwisseling of gewasrotatie). Hier wordt eenzelfde benadering gekozen om bij te dragen aan vereenvoudiging. Daarnaast dragen de eco-regeling, ANLb (uitbreiding scope naar water), experiment in N2000 overgangsgebieden, productieve en niet-productieve investeringen en kennis bij.

Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden.

In september 2020 is het Uitvoeringsprogramma Toekomstvisie Gewasbescherming 2030 vastgesteld. Dit Uitvoeringsprogramma draagt bij aan de doelen van Richtlijn (EG) 2009/129 inzake duurzaam gebruik pesticiden en vormt de basis voor een herzien nationaal actieplan (art. 4 van de Richtlijn). De centrale ambitie is dat de land- en tuinbouw in 2030 uit een duurzame productie met weerbare planten en teeltsystemen bestaat, dat land- en tuinbouw zijn verbonden met natuur, dat er nagenoeg geen emissies meer zijn van gewasbeschermingsmiddelen naar het milieu en nagenoeg geen residuen op voedselproducten. Een breed scala aan maatregelen zal worden ingezet. Zo zal kennisontwikkeling over weerbare teeltsystemen worden voortgezet, zullen pilotprojecten op demonstratiebedrijven worden opgezet, agrariërs door adviseurs worden voorgelicht en onderwijs- en scholingsprogramma's worden aangepast en opgestart.

Coalitieakkoord 2021-2025
Het beoogde kabinet wil de ingezette omslag naar geïntegreerde gewasbescherming bevorderen door het stellen van tussendoelen, bevorderen van innovatie en precisielandbouw, stimuleren van groene alternatieven en loskoppelen van verkoop en advies. De normen voor het gebruik van middelen worden afgestemd op de Kaderrichtlijn Water. Verder wordt onderzoek naar gezondheidseffecten bij boeren en omwonenden gedaan.

Vanuit het NSP wordt aan de doelstelling van Richtlijn (EG) 2009/128 bijgedragen middels de GLMC 4 (bufferstroken) en GLMC 7 (vang- en rustgewassen), via de ecoregeling (het betreft hier 10 maatregelen uit het totaal van 26 mogelijke maatregelen) en innovatie en investeringen (o.a precisielandbouw).

Richtlijn 2008/50/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 mei 2008 betreffende de luchtkwaliteit en schonere lucht voor Europa.

In deze richtlijn, waarvoor de Commissie in 2022 overigens een herzieningsvoorstel zal doen, zijn bindende doelstellingen vastgelegd voor de concentraties in de lucht van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen. De lidstaten dienen hieraan te voldoen. Hier horen ook grenswaarden bij. Om aan de Europese grenswaarden voor de luchtkwaliteit te voldoen is in Nederland het Nationaal Samenwerkingsprogramma Luchtkwaliteit (NSL) opgezet. Dit is een plan om de luchtkwaliteit in Nederland te verbeteren. Het NSL houdt rekening met voorgenomen grote projecten die de luchtkwaliteit verslechteren en zet hier maatregelen om de luchtkwaliteit te verbeteren tegenover. Het pakket van maatregelen is zo opgesteld dat het de negatieve effecten van de ruimtelijke projecten ruimschoots compenseert. Het doel van het NSL is te voldoen aan de Europese grenswaarden voor fijn stof (PM10) in 2011 en stikstofdioxide (NO2) in 2015. Om de luchtkwaliteit in Nederland verder te verbeteren is in 2020 het Schone Lucht Akkoord afgesloten tussen het Rijk en vele decentrale overheden. Doel is verlaging van emissies uit binnenlandse bronnen in alle sectoren, om zo in 2030 50 % gezondheidswinst te bereiken. Hiermee komen de concentraties van de belangrijkste luchtvervuilende stoffen ook dichter bij de WHO-advieswaarden die op 22 september 2021 zijn aangescherpt. Deze advieswaarden zijn ook een belangrijke leidraad bij de Europese discussie over het ambitieniveau van de herziening van de Luchtkwaliteitsrichtlijn.

Richtlijn (EU) 2016/2284 van het Europees Parlement en de Raad van 14 december 2016 betreffende de vermindering van de nationale emissies van bepaalde luchtverontreinigende stoffen, tot wijziging van Richtlijn 2003/35/EG en tot intrekking van Richtlijn 2001/81/EG.

Afgesproken emissiedoelen voor Nederland en andere Europese lidstaten richten zich op de geleidelijke verbetering van de grootschalige luchtkwaliteit over Europa. Met de afgesproken emissiedoelen voor luchtverontreinigende stoffen wil de Europese Unie dichter bij de langetermijndoelstelling komen van een luchtkwaliteitsniveau dat geen significante nadelige effecten heeft voor mens en natuur. Lidstaten zijn verplicht om de emissies van stikstofoxiden, ammoniak, fijnstof (PM2,5), zwaveldioxide en niet-methaan vluchtige organische stoffen vanaf 2030 en verder te verminderen tot een niveau dat respectievelijk 61, 21, 45, 53 en 15 procent lager ligt dan in 2005.
In 2020 is geconstateerd dat de uitstoot van alle luchtverontreinigende stoffen in de periode 2005-2018 aanzienlijk is gedaald maar dat het tempo van de emissiereductie van luchtverontreinigende stoffen afneemt. Verder liggen de doelen binnen bereik, alleen het doelbereik voor ammoniak in 2030 is nog onzeker. De doelen die gelden vanaf 2020 worden voor alle stoffen voor de periode 2020-2029 naar verwachting gehaald. De doelen vanaf 2030 zijn strenger. Het reductiedoel voor ammoniak voor 2030 is een daling van 21 procent ten opzichte van 2005, wat overeenkomt met een emissieplafond van 121 kiloton. De voor 2030 geraamde emissie van 120 kiloton (112-124) ligt dus rond het doel voor 2030. Het doelbereik voor 2030 voor ammoniak is daarmee nog onzeker; bij tegenvallende ontwikkelingen zou de uitstoot in 2030 boven het emissieplafond uit kunnen komen. De emissiedoelen voor 2030 voor overige stoffen worden naar verwachting gehaald.

Met het NSP worden investeringen en een experiment in N2000 overgangsgebieden in het kader van de interventie ‘samenwerking’ uitgevoerd met als doel vermindering van emissies.

- **Verordening (EU) 2018/841 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader 2030, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013 en Besluit nr. 529/2013/EU**
- **Verordening (EU) 2018/842 van het Europees Parlement en de Raad van 30 mei 2018 betreffende bindende jaarlijkse broeikasgasemissiereducties door de lidstaten van 2021 tot en met 2030 teneinde bij te dragen aan klimaatmaatregelen om aan de toezeggingen uit hoofde van de Overeenkomst van Parijs te voldoen, en tot wijziging van Verordening (EU) nr. 525/2013.**

De verordeningen over Land Use, Land Use Change and Forestry (LULUCF) en de Effort Sharing Regulation (ESR) gaan beide over het terugdringen van broeikasgasemissies; LULUCF legt de nadruk op opname ervan, terwijl de ESR bindende nationale doelstellingen voor emissiereducties oplegt.

De huidige LULUCF-verordening is overeengekomen in 2018 en in 2021 in werking getreden. Uitgangspunt van de huidige LULUCF-verordening is dat elke lidstaat, na toepassing van de in deze verordening gespecificeerde boekhoudregels voor de verschillende landgebruikscategorieën, op zijn grondgebied netto niet minder koolstof opneemt ofwel netto niet meer emissies uitstoot ten opzichte van de referentieperiode. Dit staat bekend als de no-debit rule. Als er netto meer koolstof wordt vastgelegd dan uitgestoten ten opzichte van de referentieperiode kunnen er zogenaamde kredieten worden opgebouwd die tot op een bepaald niveau gebruikt kunnen worden ter compensatie van broeikasgasemissies uit de sectoren die onder de Effort Sharing Regulation (ESR) vallen. In de LULUCF verordeningen (EU Besluit 529/2013 en verordening 841/2018) wordt aangegeven op welke manier broeikasgasemissies uit landgebruik, landgebruiksveranderingen en bosbouw gemonitord moeten worden en hoe hierover gerapporteerd moet worden. De methodiek is gedifferentieerd voor verschillende onderdelen van het landgebruik, zoals gras- en akkerland, bos en bebouwd gebied.

De Commissie stelt in de herziening van de LULUCF-verordening voor Nederland als doel om in 2030 netto maximaal 4,5 megaton CO2-equivalenten uit te stoten in de LULUCF-sector. De Commissie stelt voor om in 2025 een uitvoeringshandeling aan te nemen waarin voor de periode 2026-2029 jaarlijkse bindende doelstellingen voor elke lidstaat worden vastgesteld. Voor de uitwerking van LULUCF zijn de belangrijkste plannen het Klimaatakkoord uit 2019, onderdeel Landbouw en Landgebruik, het duurzaamheidskader biogrondstoffen, de Landelijke Bossenstrategie, het Nationaal Programma Landbouwbodems en het Veenweideprogramma.

Landelijke Bossenstrategie

In het Klimaatakkoord van 2019 is afgesproken dat het Rijk en de provincies samen een Bossenstrategie opstellen om CO2-vastlegging in bos en bomen te versterken en te werken aan klimaatadaptatie en -mitigatie. Daarnaast wordt, in het kader van de VHR-richtlijn, de biodiversiteit in bossen versterkt. De additionele opgave voor het domein bos, bomen en natuur (BBN), vastgelegd in het Klimaatakkoord, is een klimaatwinst van tenminste 0,4 Mton CO2 met een streven naar 0,8 Mton CO2. Circa 0,14 Mton valt te realiseren via (natte) natuur maatregelen, het restant voor bos en bomen is 0,26 Mton. Aangezien landbouw de grootste grondgebruiker is in de overgangszones tussen natuur en landbouw en boscombinaties bovendien goed passen in een natuurinclusieve landbouw, is het grootste areaal weggelegd voor een combinatie van bosaanleg en landbouw: circa 7.000 hectare bosuitbreiding in 2030. Voor bomen buiten het bos is er een grote rol weggelegd voor de landbouw middels landschapselementen en agroforestry, een combinatie van houtige gewassen met teelt van gewassen of dierlijke productiesystemen. Voor eerstgenoemde wordt er een regeling, aanvalsplan en uitvoeringsprogramma opgezet, in samenspraak met provincies, en de partners van het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Voor agroforestry ligt er een ambitie van 25.000 hectare en 1.000 hectare aan voedselbossen op de lange termijn (na 2030). Deze ambitie moet nog geconcretiseerd worden voor 2030. De inzet is om financiële prikkels hiervoor te verankeren in het nieuwe GLB middels investeringen, ANLb en eco-regeling en buiten het GLB (Omschakelfonds Kringlooplandbouw).

Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL)

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit stelt kringlooplandbouw centraal in haar visie voor 2030. Aan de basis daarvan staat het Nationaal Programma Landbouwbodems (NPL), met als doelstelling publieke en private partijen te committeren aan het streefdoel alle hectaren landbouwbodem in Nederland in 2030 duurzaam beheerd te hebben. Dit draagt bij aan een aantal maatschappelijke opgaven, zoals betere waterkwaliteit, grotere biodiversiteit, klimaatadaptatie en de klimaatopgave. Met name laatstgenoemde is van belang voor de uitwerking van de LULUCF verordening, daar de focus ligt op koolstofvastlegging. In het Klimaatakkoord is vastgelegd dat in 2030 er jaarlijks een extra vastlegging van 0,5 Mton CO2-equivalent moet plaatsvinden in het areaal minerale landbouwbodems in Nederland (ca. 1,8 mln. ha). Dit wordt door de partijen gerealiseerd door maatregelen toe te passen die voor een toename van het organische stofgehalte en verminderde lachgasvorming in deze bodems zorgen. Er zijn verschillende maatregelen in dit programma om de bovenstaande doelen te realiseren. Er wordt bijvoorbeeld gewerkt aan een eenduidige meetmethode met bodemindicatoren voor de status van Nederlandse landbouwbodems. Agrariërs en erfbetreders, worden geïnformeerd over duurzaam bodembeheer en koolstofvastlegging met bijbehorende handelingsperspectieven, als tussendoel voor 2021. Dit wordt onder meer verzorgd door (extra opgeleide) gekwalificeerde brede bodemadviseurs en bijgeschoolde erfbetreders. De kennisverspreiding duurzaam bodembeheer en klimaatadaptatie loopt vanaf 2020 via het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van de kennisbasis, de kenniscarrousel en kennis in uitvoering, ondersteund door onder andere bijeenkomsten, proefboerderijen, pilots en geaccrediteerde adviseurs actief op het boerenerf ingezet. Verder zullen langdurige pachtrelaties tussen pachter en verpachter worden bevorderd, om landbouwbodems duurzaam te beheren. Ook wordt niet-kerende grondbewerking gestimuleerd. Verder wordt er in het nieuwe GLB duurzaam bodembeheer gestimuleerd via de eco-regeling en ANLb. Tenslotte zullen regionale initiatieven worden versterkt, omdat er in sommige gebieden een grotere opgave ligt voor koolstofvastlegging dan in andere.

Veenweideprogramma

Veengrond kenmerkt zich door hoge vruchtbaarheid voor de landbouw, maar daarvoor is ontwatering nodig. Bij dit proces komt er zuurstof bij het veen, waardoor er oxidatie plaatsvindt en er zodoende CO2 vrijkomt. Hoe dieper de ontwatering plaatsvindt, des te meer CO2-emissie. Daarnaast zijn veenweidegebieden gevoelig voor bodeminklinking, waardoor dit proces versterkt wordt. Voor veenweidegebieden in Nederland is de doelstelling om 1 Mton CO2 emissiereductie te bewerkstelligen in 2030, zoals opgenomen in het Klimaatakkoord. Dit wordt gerealiseerd via 6 provinciale veenweidestrategieën waarin de maatregelen worden beschreven die in de veenweidegebieden uitgevoerd gaan worden. De veenweidestrategieën worden onder regie van provincies opgesteld in samenspraak met grondgebruikers, maatschappelijke actoren en andere overheden (waterschap, gemeente). Vanaf 2019 zijn demo's en pilots opgestart binnen de vier gebieden die lopen tot 2021/2023. Daarbij wordt gekeken wat de effecten zijn van diverse maatregelen, om te komen tot een daadwerkelijke mix van maatregelen om de gestelde doelstelling te behalen. Vanaf 2021/2023 tot 2030 zal er een definitieve aanpak komen voor circa 90.000 hectare veenweide (ongeveer een derde van het totaal aantal hectares veenweidegrond in Nederland). Bij het pakket aan maatregelen is maatwerk belangrijk op twee verschillende sporen. Enerzijds worden melkveehouders ondersteund om technische aanpassingen door te voeren, anderzijds kunnen agrariërs in veenweidegebieden worden ondersteund om hun bedrijf te verplaatsen of te stoppen. Daarbij valt te denken aan transitie naar natte teelten, verhogen van zomerwaterpeil en drainagetechnieken. Instrumenten om deze maatregelen te verwezenlijken zijn onder andere verplichtende of vrijwillige kavelruil; fiscale ondersteuning en afwaardering van gronden met financiële compensatie. Een systeem waarbij agrariërs betaald worden voor de opslag van CO2 is in ontwikkeling en levert een belangrijke bijdrage aan de te behalen doelstelling. De partijen monitoren gezamenlijk de voortgang en effectiviteit van de maatregelen. Op basis daarvan wordt er meerjaarlijks besproken of tussentijdse bijsturing op maatregelen of ambities noodzakelijk is. In het kader van lerende gebiedsprocessen voor bodemdaling in veenweidegebieden zal er nauw worden samengewerkt met het Nationaal Kennisprogramma Bodemdaling (NKB) voor (evaluatie van) kennisontwikkeling van de pilots. De regionale strategieën zullen worden uitgevoerd in samenspraak met lopende processen zoals het Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW), Nationaal Deltaprogramma, Natuurnetwerk Nederland (NNN) en het NPL.

Specifieke GLB-NSP inzet in relatie tot deze verordening:

- Voor de veenweide starten we als onderdeel van de lopende gebiedsprocessen via het samenwerkingsartikel projecten op, met als doel het realiseren van peilverhoging op 20.000 ha landbouwgrond (melkveehouderij). Hierbij wordt ingezet op het realiseren van een zo hoog mogelijke grondwaterstand tot ca. -20/-30cm als optimum tussen enerzijds het willen reduceren van broeikasgasemissies en bodemdaling door vermindering van veenafbraak, en anderzijds het voorkomen van (risico's op) toename van methaanemissies bij hogere grondwaterstanden. Daarbij wordt ingezet op het realiseren van plasdras-situaties mede ten behoeve van weidevogels in combinatie met beperking van het mestgebruik.
- Voor de veenweide wordt bij GLMC 2 het houden aan het peilbesluit ingevoerd.
- Daarnaast wordt aanvullende inzet onderzocht. Dit kan gepaard gaan met de inzet van artikel 22.2, een regionaal gedifferentieerde basisbetaling. Omdat hiervoor kaartmateriaal moet worden ontwikkeld, wordt deze mogelijke aanvullende inzet niet voor 2024 ingevoerd.

De ESR-verordening regelt de bindende nationale reductiepercentages voor broeikasgassen voor de EU-lidstaten voor de niet-emissiehandelssectoren (gebouwde omgeving, transport, landbouw en een deel van de industrie). Voor Nederland geldt een reductiedoel van 36% ten opzichte van 2005. Dit doel zal worden opgehoogd naar aanleiding van het nieuwe Europese reductiedoel voor 2030 (ten minste 55%). Het Commissievoorstel spreekt van een nieuw EU-breed reductiedoel van 40% t.o.v. 2005, wat voor Nederland een nieuw reductiedoel van 48% betekent t.o.v. 2005. De invulling hiervan is aan het nieuwe kabinet.

- **Richtlijn (EU) 2018/2001 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen**
- **Richtlijn 2012/27/EU van het Europees Parlement en de Raad van 25 oktober 2012 betreffende energie-efficiëntie, tot wijziging van Richtlijnen 2009/125/EG en 2010/30/EU en houdende intrekking van de Richtlijnen 2004/8/EG en 2006/32/EG**
- **Verordening (EU) 2018/1999 van het Europees Parlement en de Raad van 11 december 2018 inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, tot wijziging van Richtlijn 94/22/EG, Richtlijn 98/70/EG, Richtlijn 2009/31/EG, Verordening (EG) nr. 663/2009, Verordening (EG) nr. 715/2009, Richtlijn 2009/73/EG, Richtlijn 2009/119/EG van de Raad, Richtlijn 2010/31/EU, Richtlijn 2012/27/EU, Richtlijn 2013/30/EU en Richtlijn (EU) 2015/652 van de Raad, en tot intrekking van Verordening (EU) nr. 525/2013**

Het Integraal Nationaal Energie- en Klimaatplan (INEK) geeft formeel invulling aan de Governance-verordening, maar daarnaast zijn ook Europese doelstellingen voor emissiereducties (LULUCF- en ESR-verordening), energie-efficiëntie (EED) en hernieuwbare energie (RED) opgenomen. De EED-richtlijn bevat doelstellingen, definities, basisprincipes en verplichtingen voor energie-efficiëntie. De RED-richtlijn bevat definities, basisprincipes, verplichtingen en streefcijfers voor de bevordering van energieverbruik uit hernieuwbare bronnen. Het INEK is in belangrijke mate gebaseerd op het Klimaatakkoord uit 2019.

Voor het EU-doel van 32% hernieuwbare energie in 2030 acht de EU een bijdrage van 26% van Nederland redelijk. Zelf zet Nederland in op 27% hernieuwbare energie in 2030. Volgens de KEV-raming van 2021 (Klimaat- en Energieverkenning) zal een realisatie van 26,3% in 2030 realistisch zijn. Het Planbureau voor de Leefomgeving benadrukt dat om het doel met meer zekerheid te halen, eventuele beleidsaanpassingen tijdig ingezet moeten worden.

De maatregelen voor de landbouwsector om te voldoen aan de EED- en RED-doelstellingen zijn vastgelegd in het Klimaatakkoord. In de glastuinbouw kunnen emissies omlaag door energiebesparing, het opwekken van duurzame energie, het gebruik van restwarmte en door derden geleverde CO2. Verder wordt de inzet van biomassa steeds belangrijker voor verduurzaming van de economie en het realiseren van een klimaatneutraal 2050. Biomassa kan worden gebruikt als energiebron in klimaatsectoren, in de landbouw is biomassa belangrijk voor onder andere bodemvruchtbaarheid en de koolstofvoorraad in de bodem. Een voorbeeld van de stimulering van productie van hernieuwbare energie is de SDE++ (Stimuleringsregeling Duurzame Energie). Naast duurzame energie komen ook andere CO2-reducerende technieken in aanmerking voor subsidie. Monitoring van het INEK en de doelen van de EED- en RED-richtlijn vindt plaats via de KEV van het PBL.

In het kader van de Europese Energie-Unie is de nationale strategie in het Klimaatakkoord vastgesteld om langetermijn-reductiedoelstellingen te halen. Conform het Klimaatakkoord geeft het Nationaal Programma Regionale Energie Strategie (NP RES) richtlijnen voor een integrale, sectoroverstijgende aanpak. In de 30 RES-regio's dragen decentrale overheden de verantwoordelijkheid om via hun Energiestrategie 35TWh aan hernieuwbare energie op te wekken in 2030, rekening houdend met de ruimtelijke inpassing, systeemefficiëntie en maatschappelijk en bestuurlijk draagvlak. Daarbij is samenwerking gezocht met maatschappelijke partners, netbeheerders, het bedrijfsleven en bewoners, om tot regionaal gedragen keuzes te komen. Naar verwachting zal dit worden mee genomen in het Nationaal Programma Landelijk Gebied (coalitieakkoord 2021-2025).

De Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft drie richtinggevende kaders mee die opgenomen zijn in de handreiking RES. Daarvan zijn er twee relevant voor landbouw en natuur. Als eerste wordt er bij grootschalige clustering aandacht gevraagd voor natuurinclusief ontwerp en beheer bij duurzame energieprojecten. Op die manier wordt verstoring of aantasting van de natuur en biodiversiteit zoveel mogelijk voorkomen. Als tweede heeft opwekking van hernieuwbare energie middels zonnecellen de voorkeur boven andere vormen en geldt dan ook als leidraad in de regionale afweging. In de landbouw kan zonne-energie bijvoorbeeld worden opgewekt door het aanleggen van zonnepanelen op

bedrijfsgebouwen. Locatiekeuze en het landschap zijn daarbij heel belangrijk. Met de zonneladder is een afwegingskader gemaakt voor de aanleg van zonnevelden op landbouwgrond. In het NSP is hiervoor ook een conditionaliteit opgenomen. Het Planbureau voor de Leefomgeving monitort de voortgang van de RES-en. Hier wordt onder andere aandacht besteed aan natuurinclusiviteit en de nationale en regionale effecten van de RES-plannen op landschap, natuur- en landbouwgronden.

3.1.5 Indien relevant, GLB-bijdrage aan LIFE-projecten

3.2 Overzicht van de strategie voor generatievernieuwing

Overzicht van de strategie ten aanzien van generatiewisseling

Jonge landbouwers (onder de 40 jaar) spelen een sleutelrol in het levensvatbaar houden van de landbouw in Nederland en in de transitie naar een landbouw met een duurzamere productiewijze. Tegelijkertijd is het voor jonge landbouwers niet eenvoudig om landbouwbedrijven over te nemen of te starten. Veel jonge landbouwers twijfelen aan een toekomst als boer of tuinder in ons land door een combinatie van factoren:

- Er is een onzeker toekomstperspectief in gebieden in en nabij natuurgebieden en/of in de gebieden waar grond gewild is voor woningbouw of bedrijventerreinen.
- hoge overnamesommen bij bedrijfsovername
- beperkte beschikbaarheid van landbouwgrond,
- hoge grond- en pachtprijzen en
- moeilijkheden tot het vinden van kapitaal.

Het nieuwe GLB-NSP zet daarom specifiek in op het stimuleren van jonge landbouwers om te kiezen voor een duurzaam agrarisch ondernemerschap.

Situatieschets[1]

Waarom is inzetten op generatievernieuwing nodig? Het aandeel jonge landbouwers neemt al jaren af. In 2020 waren er 51.334 landbouwbedrijven (inclusief tuinbouw) in Nederland. Van de bedrijfshoofden, was 8% ‘jonge landbouwer’ van onder de 40 jaar en 52% ouder dan 55 jaar. Ten opzichte van de jaren ervoor is het aandeel jonge landbouwers afgenomen van 16% in 2000 en 10% in 2010. Het risico bestaat dat veel bedrijven niet overgenomen zullen worden door een nieuwe generatie. In 2020 had namelijk 60% van de bedrijven met bedrijfshoofden van 51 jaar of ouder, geen opvolger. Dit betekent dat de komende 15 jaar, bedrijven zonder opvolger worden beëindigd of dat de bedrijven opgekocht worden door de bedrijven die willen groeien. De trend van schaalvergroting wordt hierdoor doorgezet en versterkt: het aantal landbouwbedrijven neemt af en de gemiddelde bedrijfsomvang neemt toe. De overnamesom blijft hierdoor ook stijgen, waardoor de mogelijkheid om een landbouwbedrijf over te nemen of te starten steeds moeilijker wordt.

Een overnameproces heeft in Nederland doorgaans een duur van 10-15 jaar. In veel gevallen treedt de zoon/dochter toe in de maatschap of V.O.F. en bouwt vervolgens langzaam eigen vermogen op. Vanwege de hoge overnamesom en vanwege de onderlinge familiebanden blijft de oudere generatie vaak tot aan het pensioen (65 jaar of ouder) bedrijfshoofd. De overnemer heeft tegen die tijd vaak een leeftijd bereikt van boven de 40 jaar en valt dan niet meer onder de Europese definitie van jonge landbouwer.

Behoeften doelgroep

In Nederland is behoefte aan het behouden van een vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland[2]. Daar kan alleen in voorzien worden als toekomstige generaties kiezen voor het wonen en werken als boer of tuinder. Dit is dan ook de doelgroep. Uit de SWOT-analyse, behoeftenanalyse en uit gesprekken met de doelgroep, adviseurs en banken komt naar voren dat de grootste bedreiging voor generatievernieuwing bestaat uit de aantrekkingskracht bij jonge landbouwers om buiten de sector te gaan werken. Dat komt door het twijfelachtige toekomstperspectief en het lage rendement op het eigen vermogen in landbouwbedrijven. Dit wordt veroorzaakt door de eerder genoemde hoge kosten en beperkte toegang tot grond en kapitaal. Kansen om hier wat aan te doen zijn het faciliteren van bedrijfsovername,

het verbeteren van de toegang tot kapitaal en het stimuleren van samenwerkingsverbanden. Hiermee kan het overnameproces worden versneld waardoor de jongere generatie eerder zeggenschap heeft over bedrijfsbeslissingen. De aanvullende inkomenssteun ('top up') is vanuit die optiek niet effectief en dat wordt ook door de doelgroep zo ervaren. Deze steun wordt - tot op heden - ook verstrekt aan maatschappen en V.O.F.'s waarin de oudere generatie eveneens zeggenschap heeft over de te volgen koers van het bedrijf. Het geeft zodoende geen prikkel om de overname te versnellen en om generatievernieuwing te stimuleren.

Interventiestrategie en -logica

Voor het bereiken van 'generatievernieuwing' wordt in het GLB-NSP ingezet op het stimuleren van:

Stimuleren	Interventie
Vergemakkelijken bedrijfsovername/-start	Vestigingssteun
Modernisering en verduurzaming	Extra investeringssteun
Aantrekken jonge landbouwers	Samenwerken voor generatievernieuwing.

Vergemakkelijken bedrijfsovername of -start

Jonge boeren komen in aanmerking als zij op basis van een ondertekende koopakte laten zien dat zij het bedrijf geheel of gedeeltelijk[4] hebben overgenomen. Met de vestigingssteun wordt geprobeerd om het overnamemoment naar voren te halen. De gedachte hierachter is dat de jonge landbouwer hierdoor eerder zeggenschap en verantwoordelijkheid krijgt in het bedrijf dan in de huidige situatie met maatschappen en V.O.F.'s waarin de oudere generatie vaak nog lang bedrijfshoofd blijft en de daadwerkelijke overname pas plaatsvindt als de oudere generatie met pensioen gaat. Naast de Vestigingssteun wordt de bedrijfsovername nationaal ondersteund door de Bedrijfsopvolgersregeling (BOR). Met deze regeling kan een jonge landbouwer voor een deel vrijgesteld worden van het betalen van schenk- of erfbelasting voor zover het betrekking heeft op het ondernemersvermogen. Het bedrag dat hiermee uitgespaard wordt kan besteed worden aan de financiering van de bedrijfsovername.

Investeren in modernisering en verduurzaming

Omdat de jonge landbouwer na de overname of bedrijfsstart weinig financiële ruimte over heeft om te investeren in het moderniseren en verduurzamen, wordt de GLB-interventie 'Investeringen' ingezet. In de vorige programma's hebben provincies hiervoor de subsidieregeling 'Jonge Landbouwers' (JOLA) opengesteld. In het GLB-NSP zal de steun aan jonge landbouwers geïntegreerd worden in algemene investeringsregelingen, waarbij de jonge landbouwers extra subsidie krijgen in de vorm van een hoger subsidiepercentage (+10% of +15%). Deze werkwijze is uitvoeringstechnisch efficiënter dan een aparte regeling voor jonge landbouwers. Naast de GLB-interventie, kunnen jonge landbouwers nationale steun voor investeringen ontvangen via de Garantieregeling Vermogensversterkende Krediet (VVK). Met dit financiële instrument kan de jonge landbouwer de leencapaciteit vergroten doordat de overheid garant staat voor een groot deel van een achtergestelde lening. Ongeacht de leeftijd, kan de jonge landbouwer, daarnaast ook nationaal voor de financiering van investeringen, aanspraak maken op de instrumenten uit het 'Omschakelprogramma duurzame landbouw' dat zich richt op boeren en tuinders die willen omschakelen naar een stikstofarme(re) en meer duurzame manier van produceren. Het programma bestaat uit een investeringsfonds, een subsidieregeling voor het opstellen van een bedrijfsplan, een

subsidieregeling voor het opstarten van demonstratiebedrijven en een borgstellingsregeling voor werkkapitaal**.**

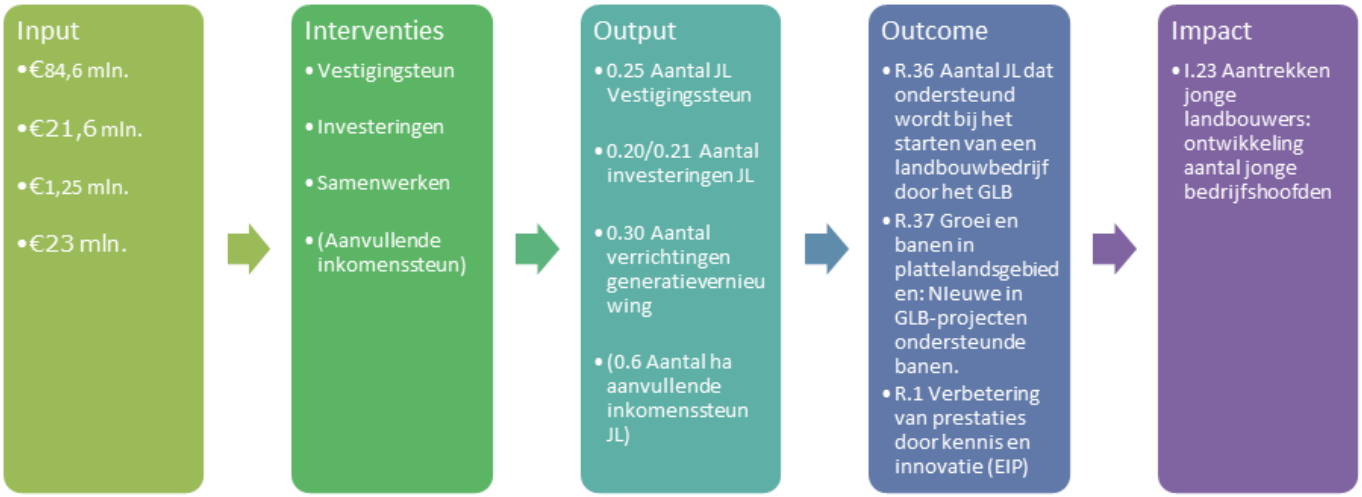
Samenwerken voor generatievernieuwing

De GLB-interventie Samenwerking voor generatievernieuwing biedt mogelijkheden om bottom-up ideeën uit de sector te ondersteunen die zich richten op twee knelpunten waar de andere interventies niet aan bijdragen: 1) zij-instromers en 2) toegang tot grond. Voor zij-instromers is het (nog) moeilijker om bedrijven over te nemen of starten dan voor dochters of zonen die binnen de familie bedrijven overnemen en in vaak bedrijven onder de marktwaarde kunnen kopen. Projecten kunnen zich richten op nieuwe bedrijfsconstructies waarbij het eigenaarschap en de exploitatie gescheiden zijn en/of op het in contact brengen van landeigenaren en zij-instromers. Projecten die zich richten op de toegang tot grond kunnen ook gaan over nieuwe pachtsystemen waardoor de jonge landbouwer makkelijker grond kan pachten. Het kan ook gaan over alternatieve financieringsbronnen voor de aankoop of pacht van grond. De interventie zal als een aparte categorie met eigen budget, gekoppeld worden aan de landelijke EIP-Samenwerkingsregeling.

Tot slot hebben jonge landbouwers behoefte aan kennis. Nationaal wordt hier op ingezet via het opleidings- en coachingstraject van het Bedrijfsovernamefonds. Daarnaast kunnen de jonge landbouwers gebruik van maken van de vouchers voor bedrijfsadvies en voor het opstellen van een bedrijfsplan.

Samenstel en -spel van interventies

Uiteindelijk moeten de Europese en nationale interventies leiden tot de gewenste impact op de lange termijn. Voor generatievernieuwing is dit het aantrekken van jonge landbouwers als bedrijfshoofd in de landbouwsector.[5] Dit zal afgeleid moeten worden uit de ontwikkeling van het aantal jonge bedrijfshoofden, uitgesplitst naar geslacht.

Mijlpalen en streefwaardes generatievernieuwing

Per interventie zijn mijlpalen per jaar opgenomen en streefwaardes voor het totaal te behalen resultaat. Alleen de jonge landbouwers die steun ontvangen vanuit de interventies Vestigingssteun en Samenwerken voor generatievernieuwing tellen mee voor de resultaatindicator R.36. De jonge landbouwers die steun ontvangen vanuit de aanvullende inkomenssteun tellen niet mee omdat deze jonge landbouwers al GLB-steun ontvingen vanuit de vorige programmaperiode. De extra investeringssteun draagt ook niet bij aan R.36.

Interventie	**Mijlpalen**					**Streefwaard**
	2023	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	
Vestigingssteun	450	481	591	771	400	R.36: 3383

INSTAL(75)						
Investeringssteun INVEST (73c)					-	draagt niet bij aan R.36
Samenwerking voor generatievernieuwing (COOP77.2)	5	5	5	5	5	R.36: 25

Ambitie

Hoeveel het GLB bijdraagt aan de gewenste impact is lastig in te schatten omdat de ontwikkeling van het aantal jonge bedrijfshoofden afhankelijk is van veel externe factoren. Vooral op dit moment, bij de start van het GLB-NSP, ervaren landbouwers een onzeker toekomstperspectief omdat momenteel gebiedsplannen worden ontwikkeld waaruit zal moeten blijken welke vorm van landbouw mogelijk is in bepaalde gebieden. Daarnaast hebben de coronacrisis en Oekraïnecrisis recent laten zien hoeveel effect een onverwachte crisissituatie kan hebben op landbouwbedrijven. Vanuit dit perspectief is het realistisch om ernaar te streven dat de daling van het aandeel jonge bedrijfshoofden stagneert. In de hoop dat de inzet van het GLB helpt om nieuwe generaties eerder te laten overnemen zou dit kunnen leiden tot een snellere transitie van de landbouw naar een sector met toekomstperspectief. Als dat lukt kan voorzichtig gestreefd worden naar een lichte stijging van het *aantal jonge bedrijfshoofden tot 10% in 2027*.

Voor een benadering van de bijdrage van het GLB aan de beoogde impact (positieve ontwikkeling aantal jonge bedrijfshoofden) kan gebruik gemaakt worden van resultaatindicator R.36 dat het aantal jonge landbouwers telt dat door het GLB ondersteund wordt bij het starten van een landbouwbedrijf. In het GLB draagt de Vestigingssteun bij aan R.36. En R.36 draagt bij aan R.37. De informatie die uit R.36 volgt, kan afgezet worden tegenover het aantal jonge landbouwers dat bij bedrijfsovername/-start niet ondersteund wordt door het GLB en kan vergeleken worden met het aantal overnames in het verleden. Het is interessant om na een paar jaar te onderzoeken wat de inzet van met name de vestigingssteun doet met het aantal bedrijfshoofden onder de 40 jaar. Als er een positief effect is, zal dit aantal toenemen en zal een verschuiving zichtbaar worden in de leeftijd van bedrijfshoofden. Hierbij zal aandacht zijn voor de verschillen per gender, landbouwsector, bedrijfstype en regio. Het streven is dus naar meer bedrijfshoofden van onder de 40 jaar.

Bij het plaatsen van de ontwikkeling in de juiste context, wordt gebruik gemaakt van deze contextindicatoren: C.12 landbouwbedrijven, C.14 Leeftijdsopbouw bedrijfsleiders, C.15 Agrarische opleiding van bedrijfsleiders en C.16 Nieuwe bedrijfsleiders en jonge nieuwe bedrijfsleiders. Naast deze Europees voorgeschreven indicatoren, is het interessant om data in te winnen over het aandeel vrouwelijke bedrijfshoofden en het aantal zij-instromers in de landbouw. Ook zal data ingewonnen worden over de rechtsvorm en het continuïteitspercentage in landbouwsectoren.

[1] Berkhout, P., A. Eweg, A. Jellema, H. van der Meulen, G. Venema, 2021, Analyse van de landbouw en landelijk gebied in Nederland: een SWOT-analyse. Wageningen UR

[2] Behoefte ‘N20’.

[3] Het NAJK heeft aangegeven liever een hoger bedrag per jonge landbouwer te ontvangen, maar als het budget ontoereikend is, vindt het NAJK de spreiding over alle overnemers belangrijker dan de hoogte van het bedrag.

[4] Onder gedeeltelijke overname wordt verstaan: meer dan 50% van de overnamesom wordt gefinancierd door de jonge landbouwer of door de jonge landbouwers die bedrijfshoofd zijn in hetzelfde bedrijf.

[5] Impactindicator I.23

3.2.1 Indien relevant, GLB-bijdrage aan Erasmus-projecten

Nederland zal via het GLB geen directe bijdrage leveren aan Erasmus projecten.

3.3 Verklaring over hoe de interventies in het kader van gekoppelde inkomenssteun als vermeld in Titel III, hoofdstuk II, deel 3, subsectie 1, consistent zijn met de kaderrichtlijn water - 2000/60/EG

Nederland past geen gekoppelde inkomenssteun toe.

3.4 Overzicht van hoe wordt gewerkt aan de doelstelling van een eerlijkere verdeling en het doeltreffender en doelmatiger toespitsen van de inkomenssteun

Voor veel Nederlandse landbouwers is de directe inkomenssteun belangrijk, bijvoorbeeld om bij te kunnen dragen aan investeringen in verduurzaming van het bedrijf. Een andere motivatie is om minder kwetsbaar te zijn voor marktschommelingen en onverwachte klimaat- en natuurrisico's. Omdat kleinere en vooral middelgrote landbouwbedrijven extra kwetsbaar zijn en de kosten voor de transitie naar een verduurzaming van het bedrijfsmodel extra zwaar drukken op het jaarinkomen, wordt voorzien in een hogere basispremie voor de eerste 40 hectare, zodanig dat daarmee tegelijk wordt voldaan aan de verplichting om minimaal 10% van de directe betalingen te herverdelen.

Door deze maatregel wordt tevens tegemoet gekomen aan de aanbeveling van de Europese Commissie aan Nederland om de levensvatbaarheid van landbouwbedrijven te versterken via een meer gerichte verdeling van de directe betalingen. Nederland zal hierbij inzetten op de minimaal verplichte 10%, omdat een herverdeling van inkomenssteun in Nederland minder noodzakelijk is. De variatie in bedrijfsgrootte in Nederland is namelijk minder groot dan in de rest van de EU. Deze trend lijkt zich verder door te zetten. Tegelijkertijd wil Nederland geen bedrijven kunstmatig in stand houden die niet levensvatbaar zijn en zodoende geen toekomstperspectief hebben. Gerichte steun via investeringen en kennisverwerving is in dat opzicht beter om kleine en middelgrote bedrijven sterker en toekomstbestendiger te maken dan een hogere basispremie. Nederland kiest voor een hogere premie tot 40 hectare vanwege de contextindicatoren C25b en C26. Daarboven wordt de premie afgeroomd naarmate het bedrijf groter is.

Motivering voor de afwijking in verband met artikel 29, lid 1, tweede alinea en artikel 98

Niet van toepassing

3.5 Overzicht van de sectorgerelateerde interventies

3.5.1 Groenten en fruit

Producentenorganisaties zijn van groot belang voor de groenten- en fruitsector. Dankzij deze organisaties wordt het aanbod in de keten geconcentreerd met een betere verwaarding van de producten en groter concurrentievermogen als gevolg. Ook stelt ze de sector in staat om samen te werken aan verdere verduurzaming van de keten en te anticiperen op klimaatveranderingen. Meer uitgewerkt gaat het om de volgende doelstellingen:

- Anticiperen op marktmogelijkheden door productieplanning, concentratie van aanbod en afzet.
- Onderzoek en ontwikkeling van duurzame productiemethoden en innovatieve praktijken.
- Verhoging van handelswaarde en kwaliteit en afzetbevordering.
- Crisispreventie en risicobeheer.

Om aan deze doelstellingen invulling te kunnen geven zal gebruik gemaakt worden van een breed scala aan interventies, zoals onder meer: investeringen, klimaatadaptatie, advisering en opleiding, verduurzaming en logistiek, nieuwe tracering- en certificeringssystemen, oogst- en productieverzekering

en biologisch geïntegreerde productie.

3.5.2 Producten van de bijenteelt

De Nederlandse bijenteeltsector heeft een relatief klein en hobbymatig karakter. Zo bevinden van de naar schatting meer dan 18,000,000 bijenvolken in de EU bevinden zich slechts 82000 (2020), 80000 (2019), 74000 (2018) in Nederland. Het totale aantal imkers in Nederland blijft de afgelopen relatief stabiel (10,000 – 11,000).

Het aantal gemiddelde bijenkasten per bijenhouder is dus relatief laag. De gemiddelde Nederlandse imker houdt naar schatting 8 volken, tegenover een EU gemiddelde van circa 21. Het aantal gemiddeld volken per Nederlandse imker was voor de periode 2019 -2021 stabiel. Dit ging specifiek om het volgende aantal volken: 1 tot 5 (56%), 6 tot 10 (24%), 11 tot 25 (15%), 26 tot 50 (3%), 51 tot 100 (0%). De leeftijd van de gemiddelde Nederland imker is relatief hoog: 60 jaar en heeft circa 15 jaar ervaring. Specifiek is slechts 1-2% van de bijenhouders is (gedeeltelijk) afhankelijk van de inkomsten van het imkeren (cijfers 2019-2020). De sector wordt door vier organisaties vertegenwoordigd. Dit zijn: de Nederlandse BijenhoudersVereniging (NBV), Imkers Nederland (IN), de Biologisch-dynamisch werkende imkers (BD) en de Beroepsvereniging Nederlandse Imkers (BVNI). De NBV (leden 2021: 8546, 2020: 8395, 2019: 8001) ondersteunt zowel hobby- als professionele imkers en begeleidt imkers bij het verbeteren van het leefklimaat voor bijen. De verenigingen binnen de NBV opereren lokaal (verspreid over verschillende provincies) en faciliteren het netwerk om de bijenteelt te optimaliseren. Binnen de NBV zijn verschillende commissies en werkgroepen om kennis uit te wisselen. IN (leden 2021: 1334, 2020: 1210, 2019: 1163) heeft als doel de toegankelijkheid van de bijenhouderij te verhogen. Daartoe organiseert IN regelmatig educatieve activiteiten waaronder cursussen en studiedagen. De BD (2018 – 2021: circa 1200 leden) richt zich specifiek op het biodynamische imkeren, dus volgens een benadering gestoeld op antropofische principes (m.a.w. imkeren met zo weinig mogelijk menselijke ingrepen). De BD is geen strikte vereniging maar georganiseerd in een aparte imkergroep die regelmatig bijeenkomsten organiseert en gezamenlijk activiteiten uitvoert (zoals studiedagen, kastenbouw korven vlechten). De BVNI is een landelijk opererende vereniging en behartigt de belangen van de beroepsmatige imkers (loondienst) of een imkerij voeren. Het organiseert bijeenkomsten over gewasbestuiving en stimuleert professionele imkerijactiviteiten.

De bijdrage van de Nederlandse bijenteeltsector aan de totale EU productie van honing en andere bijenteeltproducten is door de organisatie van de sector en samenstelling relatief klein en vaak lokaal. Het gaat om specifiek om de volgende productiecijfers: 1215t (2020), 650t (2019), 990t (2018). Circa 11 – 15% van de imkers produceert zelfs helemaal geen honing. Daarbij blijkt uit enquêtes dat een relatief groot deel van de imkers geen aandacht besteed aan het monitoren (40%) of bestrijden (15%) van bijenziekten zoals varroa en de kleine bijenkastkever.

Desalniettemin vervult een deel van de sector een belangrijke rol voor de Nederlandse landbouw en voor het landschap (natuur) doordat het houden van honingbijen helpt bij de bestuiving van gewassen en leveren van waardevolle ecosysteemdiensten. Dit helpt de positie van boeren te versterken omdat bestuivingsdiensten en een gezond ecosysteem een positief effect hebben op de primaire productie van landbouwgoederen. Het Nederlandse bijenhouden voegt vooral waarde toe door het stimuleren van bestuivingsdiensten. Zo verbeteren de bijen in de sector de vruchtbaarheid van wilde bloemen en gewassen waar wilde insecten (zoals wilde bijen) profijt van hebben.

Probleem situatie:

Door het kleinschalige karakter van de sector ontstaat in toenemende mate maatschappelijke zorg over de negatieve effecten van hobbymatig imkeren op de biodiversiteit – zoals wilde plantensoorten - en in de wilde bij (bijvoorbeeld door onderlinge concurrentie om voedsel en de bijengezondheid). Ook leidt het hobbymatige karakter ertoe dat een optimale bijengezondheid niet altijd wordt gerealiseerd. De afgelopen jaren is veel relevante wetenschappelijke kennis op het gebied van de honingbij beschikbaar gekomen die deze problematiek kan verminderen. Deze kennis komt echter nog niet optimaal bij de Nederlandse imkers terecht.

Behoefte:

In het huidige verplichte Europese Honingprogramma (onder het gemeenschappelijk landbouwbeleid EU/1308/2013, CMO) wordt bovenstaande problematiek nog onvoldoende geadresseerd. Er is daardoor binnen de sector een sterkere behoefte aan acties en interventies om de kennisverspreiding naar imkers te verbeteren en de positie van relevante kennisinstellingen te versterken. Gezien het kleinschalige niet-professionele karakter van de bijenteeltsector zijn geen acties nodig om de kwaliteit of afzet bijenproducten (zoals honing) te verbeteren.

Selectie van acties:

Voor de realisatie van de drie doelstellingen, zal Nederland – gedurende de periode van het nieuwe GLB – twee interventies toepassen in de sector die de verspreiding van kennis stimuleren en de positie van relevante kennisinstellingen te versterken.

Dit gaat specifiek om:

(1) adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhouders organisaties (interventiecode COOPAPI(55(1)(a))); en

(2) samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt (interventiecode COOPAPI(55(1)(e))).

Beide interventies dragen bij aan de kennisoverdracht van kennisinstellingen of universiteiten naar imkers over de eerder benoemde drie punten (bijengezondheid, bestuivingsdiensten en het behoud van biodiversiteit).

De implementatie van beide interventies vindt plaats door kennisinstellingen iedere 2 of 3 jaar uit te nodigen om jaarlijkse projecten te starten op het gebied van kennisverspreiding over goede imkerpraktijken.

Complementariteit interventies met ander beleid

De interventies zijn complementair aan andere Nederlandse beleidstrajecten op het gebied van de (wilde) bij. Dit zijn het bijengezondheidsprogramma uit 2013 en de nationale bijenstrategie uit 2018.

Daarnaast zijn de interventies complementair aan andere interventies en maatregelen in het strategisch plan van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Dit gaat om een aantal van de steunmaatregelen voor niet-productieve investeringen op (niet-)landbouwbedrijven voor het verbeteren van biodiversiteit. Dit gaat specifiek om investeringen onder art. 73 van verordening 2021/2115. Zo is ook de aanleg van bepaalde landschapselementen en het beheer van bossen bevorderlijk zijn voor de (wilde) bij. Daarnaast zijn de interventies aanvullend aan maatregelen uit het Agrarisch Natuur en landschapsbeheer (ANLB-maatregelen), specifiek de Milieu-, klimaat- en andere beheersverbintenissen (Art. 70.1 verordening 2021/2115). ANLB-maatregelen kunnen bij voorbeeld de foerageergebieden van andere bestuivers optimaliseren (voedselbeschikbaarheid) en de leefomgeving voor gehouden honingbijen verbeteren.

De twee interventies zijn binnen het GLB uniek voor de bijenteeltsector en als enige gericht op het ondersteunen van imkers en kennis- en onderzoeksinstellingen die gespecialiseerd zijn in het bijenhouden. Daarmee zijn ze strikt te onderscheiden van andere (complementaire) in het strategisch plan.

Analyse van de sector:

De Nederlandse bijenteeltsector heeft een relatief klein en hobbymatig karakter. Zo bevinden van de naar schatting meer dan 18,000,000 bijenvolken in de EU bevinden zich slechts 82000 (2020), 80000 (2019), 74000 (2018) in Nederland. Het totale aantal imkers in Nederland blijft de afgelopen relatief stabiel

(10,000 – 11,000).
Het aantal gemiddelde bijenkasten per bijenhouder is dus relatief laag. De gemiddelde Nederlandse imker houdt naar schatting 8 volken, tegenover een EU gemiddelde van circa 21. Het aantal gemiddeld volken per Nederlandse imker was voor de periode 2019 -2021 stabiel. Dit ging specifiek om het volgende aantal volken: 1 tot 5 (56%), 6 tot 10 (24%), 11 tot 25 (15%), 26 tot 50 (3%), 51 tot 100 (0%). De leeftijd van de gemiddelde Nederland imker is relatief hoog: 60 jaar en heeft circa 15 jaar ervaring. Specifiek is slechts 1-2% van de bijenhouders is (gedeeltelijk) afhankelijk van de inkomsten van het imkeren (cijfers 2019-2020). De sector wordt door vier organisaties vertegenwoordigd. Dit zijn: de Nederlandse BijenhoudersVereniging (NBV), Imkers Nederland (IN), de Biologisch-dynamisch werkende imkers (BD) en de Beroepsvereniging Nederlandse Imkers (BVNI). De NBV (leden 2021: 8546, 2020: 8395, 2019: 8001) ondersteunt zowel hobby- als professionele imkers en begeleidt imkers bij het verbeteren van het leefklimaat voor bijen. De verenigingen binnen de NBV opereren lokaal (verspreid over verschillende provincies) en faciliteren het netwerk om de bijenteelt te optimaliseren. Binnen de NBV zijn verschillende commissies en werkgroepen om kennis uit te wisselen. IN (leden 2021: 1334, 2020: 1210, 2019: 1163) heeft als doel de toegankelijkheid van de bijenhouderij te verhogen. Daartoe organiseert IN regelmatig educatieve activiteiten waaronder cursussen en studiedagen. De BD (2018 – 2021: circa 1200 leden) richt zich specifiek op het biodynamische imkeren, dus volgens een benadering gestoeld op antropofische principes (m.a.w. imkeren met zo weinig mogelijk menselijke ingrepen). De BD is geen strikte vereniging maar georganiseerd in een aparte imkergroep die regelmatig bijeenkomsten organiseert en gezamenlijk activiteiten uitvoert (zoals studiedagen, kastenbouw korven vlechten). De BVNI is een landelijk opererende vereniging en behartigt de belangen van de beroepsmatige imkers (loondienst) of een imkerij voeren. Het organiseert bijeenkomsten over gewasbestuiving en stimuleert professionele imkerijactiviteiten.

De bijdrage van de Nederlandse bijenteeltsector aan de totale EU productie van honing en andere bijenteeltproducten is door de organisatie van de sector en samenstelling relatief klein en vaak lokaal. Het gaat om specifiek om de volgende productiecijfers: 1215t (2020), 650t (2019), 990t (2018). Circa 11 – 15% van de imkers produceert zelfs helemaal geen honing. Daarbij blijkt uit enquêtes dat een relatief groot deel van de imkers geen aandacht besteed aan het monitoren (40%) of bestrijden (15%) van bijenziekten zoals varroa en de kleine bijenkastkever.

Desalniettemin vervult een deel van de sector een belangrijke rol voor de Nederlandse landbouw en voor het landschap (natuur) doordat het houden van honingbijen helpt bij de bestuiving van gewassen en leveren van waardevolle ecosysteemdiensten. Dit helpt de positie van boeren te versterken omdat bestuivingsdiensten en een gezond ecosysteem een positief effect hebben op de primaire productie van landbouwgoederen. Het Nederlandse bijenhouden voegt vooral waarde toe door het stimuleren van bestuivingsdiensten. Zo verbeteren de bijen in de sector de vruchtbaarheid van wilde bloemen en gewassen waar wilde insecten (zoals wilde bijen) profijt van hebben.

Probleem situatie:
Door het kleinschalige karakter van de sector ontstaat in toenemende mate maatschappelijke zorg over de negatieve effecten van hobbymatig imkeren op de biodiversiteit – zoals wilde plantensoorten - en in de wilde bij (bijvoorbeeld door onderlinge concurrentie om voedsel en de bijengezondheid). Ook leidt het hobbymatige karakter ertoe dat een optimale bijengezondheid niet altijd wordt gerealiseerd. De afgelopen jaren is veel relevante wetenschappelijke kennis op het gebied van de honingbij beschikbaar gekomen die deze problematiek kan verminderen. Deze kennis komt echter nog niet optimaal bij de Nederlandse imkers terecht.

Behoefte:
In het huidige verplichte Europese Honingprogramma (onder het gemeenschappelijk landbouwbeleid EU/1308/2013, CMO) wordt bovenstaande problematiek nog onvoldoende geadresseerd. Er is daardoor binnen de sector een sterkere behoefte aan acties en interventies om de kennisverspreiding naar imkers te verbeteren en de positie van relevante kennisinstellingen te versterken. Gezien het kleinschalige niet-

professionele karakter van de bijenteeltsector zijn geen acties nodig om de kwaliteit of afzet bijenproducten (zoals honing) te verbeteren.

Selectie van acties:

Voor de realisatie van de drie doelstellingen, zal Nederland – gedurende de periode van het nieuwe GLB – twee interventies toepassen in de sector die de verspreiding van kennis stimuleren en de positie van relevante kennisinstellingen te versterken.

Dit gaat specifiek om:

(1) adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties (interventiecode COOPAPI(55(1)(a))); en

(2) samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt (interventiecode COOPAPI(55(1)(e))).

Beide interventies dragen bij aan de kennisoverdracht van kennisinstellingen of universiteiten naar imkers over de eerder benoemde drie punten (bijengezondheid, bestuivingsdiensten en het behoud van biodiversiteit).

De implementatie van beide interventies vindt plaats door kennisinstellingen iedere 2 of 3 jaar uit te nodigen om jaarlijkse projecten te starten op het gebied van kennisverspreiding over goede imkerpraktijken.

Complementariteit interventies met ander beleid

De interventies zijn complementair aan andere Nederlandse beleidstrajecten op het gebied van de (wilde) bij. Dit zijn het bijengezondheidsprogramma uit 2013 en de nationale bijenstrategie uit 2018.

Daarnaast zijn de interventies complementair aan andere interventies en maatregelen in het strategisch plan van het gemeenschappelijk landbouwbeleid. Dit gaat om een aantal van de steunmaatregelen voor niet-productieve investeringen op (niet-)landbouwbedrijven voor het verbeteren van biodiversiteit. Dit gaat specifiek om investeringen onder art. 73 van verordening 2021/2115. Zo is ook de aanleg van bepaalde landschapselementen en het beheer van bossen bevordelijk zijn voor de (wilde) bij. Daarnaast zijn de interventies aanvullend aan maatregelen uit het Agrarisch Natuur en landschapsbeheer (ANLB-maatregelen), specifiek de Milieu-, klimaat- en andere beheersverbintenissen (Art. 70.1 verordening 2021/2115). ANLB-maatregelen kunnen bij voorbeeld de foerageergebieden van andere bestuivers optimaliseren (voedselbeschikbaarheid) en de leefomgeving voor gehouden honingbijen verbeteren.

De twee interventies zijn binnen het GLB uniek voor de bijenteeltsector en als enige gericht op het ondersteunen van imkers en kennis- en onderzoeksinstellingen die gespecialiseerd zijn in het bijenhouden. Daarmee zijn ze strikt te onderscheiden van andere (complementaire) in het strategisch plan.

Dit fiche licht specifiek interventie (1) COOPAPI(55(1)(a))) toe.

Er is gekozen voor interventie COOPAPI(55(1)(a))) omdat veel van de wetenschappelijke kennis bij relevante kennisinstellingen onvoldoende verspreidt naar Nederlandse imkers. De interventie voorziet hierin door het stimuleren van advisering, technische bijstand, opleiding en voorlichting aan imkers en goede imkerijpraktijken uit te wisselen (beste praktijken).

Door het verbeteren van adviserende diensten en technische bijstand aan imkers en de training en uitwisseling van goede bijenhouderijpraktijken door kennisinstellingen neemt de de verspreiding van kennis over goede imkerspraktijken toe. Zo kunnen kennis- of onderzoekinstellingen door de interventie

betere instrumenten ontwikkelen en beschikbaar maken voor de imkers, die bijvoorbeeld de negatieve impact op de biodiversiteit beperken of de bijengezondheid verbeteren. De interventie kan bovendien bijdragen aan de professionalisering van de Nederlandse imkers, bijvoorbeeld door de uitwisseling van goede imkerpraktijken tijdens bijeenkomsten van experts en imkers.

De interventie voorziet hierin door advisering, technische bijstand, opleiding en voorlichting aan imkers te geven en goede imkerijpraktijken uit te wisselen (beste praktijken). De kennisverspreiding verbetert ook door de totstandkoming van effectievere netwerken tussen imkers, experts op het gebied van bijen en vertegenwoordigende organisaties in de sector.

Hiertoe worden kennis- en/of onderzoeksinstellingen periodiek uitgenodigd om subsidieaanvragen in te dienen ter ondersteuning van projecten die bijdragen aan de totstandkoming van relevante adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming. Dit omschrijven zij in een projectplan, de ingeschatte kosten onderbouwd met begrotingen. Activiteiten binnen een project kunnen alleen worden gesubsieerd als ze voldoende bijdragen aan minstens één van de genoemde doelstellingen (het waarborgen van bijengezondheid, het faciliteren van bestuivingsdiensten en het behoud van biodiversiteit). Het kunnen meerjarige projecten zijn waarbij kennis- en onderzoeksinstellingen ten behoeve van financiering rekening moeten houden met uitvoeringsjaren (standaard 1 juli tot 30 juni). De kennis- of onderzoeksinstellingen ontvangen achteraf steun voor de gemaakte kosten voor de activiteiten activiteiten in de vorm van een vergoeding (conform artikel 44, lid 1a Verordening (EU) 2021/2115).

Vereisten begunstigden

Imkers kunnen gebruik maken van de interventie door deel te nemen aan adviserende bijenkomsten, te participeren in netwerken, nieuwe instrumenten te gebruiken (handleidingen) of trainingsdagen. Hierbij is aandacht voor alle typen Nederlandse imkers, groot- als kleinschalige imkers. Kennisinstellingen kunnen een projectplan indienen met daarin een beschrijving van de organisatie van deze bijenkomsten of trainingsdagen en ontwikkeling of productie van hulpmiddelen. De kennisinstellingen dienen voor ieder project een financiële verantwoording in te dienen. Via nationale wetgeving worden geschikte rangschikkingscriteria gebruikt zodat – via projecten - alleen relevante en tastbare producten ontwikkeld en beschikbaar worden gemaakt voor de Nederlandse imkers.

De interventie adresseert daarmee de volgende specifieke behoeften:

- Vorming van betere netwerken tussen instellingen, bijengezondheidsexperts, en imkerorganisaties voor verbeterde kennisverspreiding;
- Meer praktische kennis bij imkers over goede bijenhouderijpraktijken door advisering, onderwijs, begeleiding of training;
- Betere ondersteuning van imkers door praktische kennishulpmiddelen te ontwikkelen en beschikbaar te stellen;

De volgende exemplarische acties kunnen worden ondersteund (inclusief kostensoorten):

- Organiseren van kennis- of netwerkbijeenkomsten (inhuur- of organisatiekosten);
- Organiseren van demonstratiedagen, bijvoorbeeld met bijenkasten en experts (materiaalkosten, bijvoorbeeld voor het imkeren);
- Het ontwikkelen van websites of andere technische hulpmiddelen om imkers te ondersteunen (productiekosten);
- Vorming van samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld tussen bijengezondheidsspecialisten en imkers (organisatiekosten);
- Het ontwikkelen van richtlijnen, instructies of flyers voor het houden van bijen (productiekosten);

Specifieke nationale voorwaarden voor het verstrekken van subsidies zijn van toepassing.

Nederland geeft met de interventies invulling aan twee specifieke doelstellingen uit het nieuwe GLB

(artikel 6 verordening EU/2021/2115).

Ten eerste, de verbetering van de positie van de landbouwers in de waardeketen (artikel 6, lid c van EU/2021/2115).

Toelichting:
De positie van de Nederlandse landbouwer verbetert doordat verhoogde bestuivingsdiensten door (gezondere) honingbijen de vruchtbaarheid van gewassen stimuleren.
Ten tweede, bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen (artikel 6, lid f)

Toelichting:
De biodiversiteit wordt positief beïnvloed als bijenhouders meer kennis hebben over goede imkerijpraktijken. Bijvoorbeeld omdat gehouden bijen een positief effect hebben op de vruchtbaarheid van wilde bloemen en minder concurreren met wilde soorten.

Financiering:
Om de interventies te realiseren wordt jaarlijks een bedrag toegekend aan de bijenteeltsector conform bijlage X van verordening EU/2021/2115. Nederland kiest om effectief te kunnen zijn – en gezien de hoeveelheid middelen die onder het huidige programma beschikbaar worden gemaakt voor het nog lopende EU honing programma – voor 50% nationale cofinanciering. Het nationale financieringspercentage is voor Nederland dus 50%.

Voor het lopende EU honingprogramma in het huidige nationale actie plan (periode 1 augustus t/m 31 december 2022) is een publieke som van €250.000 beschikbaar gemaakt (hiervan wordt 50% door de Europese Commissie gefinancierd, dus €125.000). Van het beschikbare EU budget van het financiële jaar 2023 voor het nieuwe bijenteeltprogramma wordt dus €125.000 gebruikt. Dit om de lopende periode (1 augustus t/m 31 december 2022) te financieren.

Beschrijving van een betrouwbare methode om het aantal bijenkasten gedurende de periode van het GLB te berekenen (momenteel methode onder gemeenschappelijk landbouwbeleid EU/1308/2013, CMO)

Methode om het aantal bijenkasten te bepalen
Specifiek wordt het aantal bijenkasten gereed voor overwintering jaarlijks in Nederland berekend door het totale aantal bijenhouders in te schatten en dit getal te vermenigvuldigen door het ingeschatte aantal bijenvolken per bijenhouder. Een geschikte kennisinstelling in Nederland voert de berekening uit. Voor deze inschatting worden gegevens van bijenhouders gebruikt. Deze zijn afkomstig uit enquêtes en waar mogelijk uit al dan niet wettelijk verplichte registers. Gedurende de periode van het nieuwe GLB wordt gekeken of deze methode verbeterd kan worden door betere gegevens te gebruiken. Bijvoorbeeld door het gebruik van informatie uit registratie.
De interventie draagt bij aan specifieke doelstellingen C en F: de verbetering van de positie van de landbouwers in de waardeketen (artikel 6, lid c van EU/2021/2115) en bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen.

Nederland geeft met de interventies invulling aan twee specifieke doelstellingen uit het nieuwe GLB (artikel 6 verordening EU/2021/2115).

Ten eerste, de verbetering van de positie van de landbouwers in de waardeketen (artikel 6, lid c van EU/2021/2115).

Toelichting:
De positie van de Nederlandse landbouwer verbetert doordat verhoogde bestuivingsdiensten door (gezondere) honingbijen de vruchtbaarheid van gewassen stimuleren.

Ten tweede, bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen (artikel 6, lid f)

Toelichting:
De biodiversiteit wordt positief beïnvloed als bijenhouders meer kennis hebben over goede imkerijpraktijken. Bijvoorbeeld omdat gehouden bijen een positief effect hebben op de vruchtbaarheid van wilde bloemen en minder concurreren met wilde soorten.

Financiering:
Om de interventies te realiseren wordt jaarlijks een bedrag toegekend aan de bijenteeltsector conform bijlage X van verordening EU/2021/2115. Nederland kiest om effectief te kunnen zijn – en gezien de hoeveelheid middelen die onder het huidige programma beschikbaar worden gemaakt voor het nog lopende EU honing programma – voor 50% nationale cofinanciering. Het nationale financieringspercentage is voor Nederland dus 50%.

Voor het lopende EU honingprogramma in het huidige nationale actie plan (periode 1 augustus t/m 31 december 2022) is een publieke som van €250.000 beschikbaar gemaakt (hiervan wordt 50% door de Europese Commissie gefinancierd, dus €125.000). Van het beschikbare EU budget van het financiële jaar 2023 voor het nieuwe bijenteeltprogramma wordt dus €125.000 gebruikt. Dit om de lopende periode (1 augustus t/m 31 december 2022) te financieren.

Description of an established reliable method for determining the number of beehives ready for wintering in the territory of the Member States between 1 September and 31 December each year

Methode om het aantal bijenkasten te bepalen
Specifiek wordt het aantal bijenkasten gereed voor overwintering jaarlijks in Nederland berekend door het totale aantal bijenhouders in te schatten en dit getal te vermenigvuldigen door het ingeschatte aantal bijenvolken per bijenhouder. Een geschikte kennisinstelling in Nederland voert de berekening uit. Voor deze inschatting worden gegevens van bijenhouders gebruikt. Deze zijn afkomstig uit enquêtes en waar mogelijk uit al dan niet wettelijk verplichte registers. Gedurende de periode van het nieuwe GLB wordt gekeken of deze methode verbeterd kan worden door betere gegevens te gebruiken. Bijvoorbeeld door het gebruik van informatie uit registratie.
De interventie draagt bij aan specifieke doelstellingen C en F: de verbetering van de positie van de landbouwers in de waardeketen (artikel 6, lid c van EU/2021/2115) en bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen.

3.5.3 Wijn

Nederland zal geen sectoraal plan voor de wijnsector indienen.

3.5.4 Hop

Nederland zal geen sectoraal plan voor de hopsector indienen.

3.5.5 Olijfolie en tafelolijven

Nederland zal geen sectoraal plan voor de sector olijfolie en olijven indienen.

3.5.6 Rundvlees

Niet van toepassing

3.5.7 Melk en zuivelproducten

Niet van toepassing

3.5.8 Schapen en geiten

Niet van toepassing

3.5.9 Eiwithoudende gewassen

Niet van toepassing

3.5.10 Suikerbieten

Niet van toepassing

3.5.11 Andere sectoren

Nederland zal vooralsnog geen sectoraal plan voor andere sectoren indienen. In de eerste twee jaar van het NSP zullen er pilots binnen de interventie samenwerking uitgevoerd worden om te bezien of sectorale plannen in andere sectoren ontwikkeld kunnen worden. Als dit het geval is worden de betreffende sectoren mogelijk - na de tussentijdse evaluatie van het NSP - aan het programma toegevoegd.

3.6 Overzicht van de interventies die bijdragen tot een coherente en geïntegreerde aanpak van het risicobeheer, waar nodig

Calamiteiten die ernstige gevolgen hebben voor de inkomens en de continuïteit van economisch gezonde bedrijven doen zich voor. De gevolgen van extreem weer horen bij de open teelten tot deze risico's. Als gevolg van klimaatverandering nemen die toe. Via het Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw bevordert de Nederlandse overheid – met nationale middelen - het anticiperen van de sector hierop. Nederland werkt daarnaast aan het robuuster maken van het bodem- en watersysteem (via de Nationale Bodemstrategie) en aan kennisbevordering met betrekking tot risicobeheer en preventieve maatregelen. Die kennisbevordering zal ook via het GLB vormgegeven worden. Voor het nemen van preventieve maatregelen kunnen middelen vanuit de interventie Investeringen ingezet worden.

Verzekeren wordt gezien als het sluitstuk van het risicomanagement. Nederland zal voor de (rest-) risico's van extreem weer de - met GLB steun mede te financieren - Brede weersverzekering (NB. alle weersverschijnselen: droogte en regen, vorst, sneeuw en hagel, storm, bliksem) inzetten. Zonder financiële steun is deze verzekering nog te duur c.q. wordt deze te weinig afgesloten om verzekerbaarheid van weerrisico's van open teelten in de markt te houden.

3.7 Wisselwerking tussen nationale en regionale interventies

3.7.1 Indien relevant, een beschrijving van de wisselwerking tussen nationale en regionale interventies, met inbegrip van de verdeling van de financiële toewijzingen per interventie en per fonds.

Niet van toepassing

3.7.2 Indien relevant, als elementen van het strategisch GLB-plan op regionaal niveau zijn vastgesteld: hoe zorgt de interventiestrategie voor coherentie en consistentie van deze elementen met de elementen van het strategisch GLB-plan die op nationaal niveau zijn vastgesteld?

Niet van toepassing

3.8 Overzicht van de wijze waarop het strategisch GLB-plan bijdraagt aan de in artikel 6, lid 1, punt i), vastgestelde doelstelling om het dierenwelzijn te verbeteren en antimicrobiële resistentie te verminderen, met inbegrip van de basisvoorwaarden en de complementariteit

Voor dierenwelzijn komt er binnen de investeringsregeling ruimte voor investeringen voor dierenwelzijnsverbeteringen (inclusief diergezondheid) op het gebied van o.a. huisvesting en diermanagement. Ook de samenwerking- en kennisuitwisselingsinterventies staan open voor dierenwelzijns- en diergezondheidsinitiatieven. Daarnaast komt er binnen de tweede pijler een pilot om te onderzoeken of een diergebonden eco-regeling gericht op met name de verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilots worden nadrukkelijk in samenwerking met de markt uitgewerkt, om ervoor te zorgen dat deze interventie de initiatieven die nu al bestaan in de markt op het gebied van dierenwelzijn versterken en niet verstoren. De maatregelen die diergezondheid stimuleren dragen indirect bij aan verlaging van antibioticumgebruik, aangezien gezonde dieren geen behandeling met antibiotica nodig zullen hebben.

Tenslotte wordt dierenwelzijn meegekoppeld met andere GLB-interventies in ons NSP door te borgen dat GBL-interventies geen voorziene negatieve uitwerking op dierenwelzijn hebben en indien mogelijk bijdragen aan dierenwelzijn. Indien een interventie betrekking heeft op een veehouderij, zal dierenwelzijn worden meegewogen via voorwaarden, doelen of selectiecriteria. Dierenwelzijn houdt in ieder geval in het borgen van goede voeding, goede omgeving, goede gezondheid, natuurlijk gedrag, positieve emotionele toestand (Five Domains model, Mellor, 2016) en de intrinsieke waarde en integriteit van het dier.

3.9 Vereenvoudiging en vermindering van administratieve lasten

Doel is om (gezien de geringe voorbereidingstijd) bij de start van het GLB de gewijzigde procedures rond de uitvoering zo om te zetten dat de gebruikers een zelfde serviceniveau ervaren als de jaren daarvoor. Vervolgens zal er gewerkt worden aan de verdere optimalisatie gericht op een verdere vereenvoudiging voor de aanvrager en het verlagen van uitvoeringskosten met beheersing van de risico's.

Het streven is om, in overleg met de sector, het zo eenvoudig mogelijk te maken voor de aanvragers, door het toepassen van de principes van het RUS/USK.

RUS/USK: het Raamwerk Uitvoering Subsidies (RUS) en het Uniform Subsidiekader (USK) RUS/USK is in Nederland verplicht voor alle subsidies en hebben tot een aantoonbaar vereenvoudigd en doelgericht subsidieproces geleid.

Het RUS/USK kent drie uitvoeringsvarianten:

1. RUS 1: 'One Touch' - voor subsidies tot € 25.000 of subsidies met een laag risico. Subsidieverstrekking wordt gekenmerkt door een eenmalig contactmoment tussen de aanvrager en de uitvoering. De beoordeling is licht en vindt bij voorkeur geautomatiseerd plaats. Naar verwachting de volgende interventies zullen gebruik maken deze variant: BISS/ECO.

2. RUS 2: Prestatie verantwoorden – voor investeringen en projecten van € 25.000 tot € 125.000 waarbij het subsidiebedrag bij subsidieverlening kan worden bepaald. Bij subsidievaststelling wordt alleen vastgesteld of de prestatie geleverd is.

3. RUS 3: Presteren & Inzicht in kosten – voor subsidies van 125.000 of meer. Bij deze variant vindt een integrale verantwoording van de prestatie en de kosten plaats.

Naast het subsidiebedrag is tevens een risico analyse bepalend voor welke RUS variant van toepassing is. Zo kan bij een subsidieregeling met subsidies tot € 25.000 met een hoog risico RUS variant 2 van toepassing worden verklaard. Bij een subsidieregeling met subsidies van € 125.000 of meer met een laag risico kan RUS variant 2 van toepassing worden verklaard.

Controles binnen het RUS/USK vinden steekproefsgewijs plaats. Het controle percentage wordt jaarlijks op basis van een risicoanalyse bepaald.

Door een dialoog te hebben met de aanvrager over de activiteiten die zijn verricht en de betaling die daarbij hoort, wordt de aanvrager in staat gesteld een keuze te maken in het aanbod van te belonen activiteiten. Dat helpt om de omslag te maken naar duurzaam boeren en een integrale ontwikkeling van het platteland. Daarnaast gaan we zoveel mogelijk werken met vereenvoudigde kosten opties en programmatisch handhaven. De basis hiervoor wordt gelegd in het controlesysteem. Voor de grondgebonden interventies is het geautomatiseerde aanvraagsysteem het hoofdsysteem. Bij het systeem hoeft de landbouwer alleen in het geospatiaal aanvraagsysteem op te geven waar zijn gronden liggen en dat hij subsidie aanvraagt. RVO beschikt vervolgens over de data om te bepalen op hoeveel subsidie de landbouwer recht heeft en RVO betaalt de landbouwer. Dit datagedreven proces is vergaand geautomatiseerd, gebaseerd op feitelijkheden. De hoofdcontroles zijn vooraf. Hierdoor zijn terugvorderingen als gevolg van fouten bijna niet aan de orde.

Het proces begint met een melding van deelname en een gecombineerde opgave in mei. Daarbij verklaart de landbouwer op de hoogte te zijn van de Europese voorwaarden rondom subsidie en conditionaliteit. Op basis van deze gegevens gaan het betaalorgaan en de aangewezen controle-instanties controles uitvoeren om de GBCS-registers te vullen en te controleren. De definitieve aanvraag op 31 oktober wordt daarmee gebaseerd op al door het betaalorgaan gecontroleerde en geverifieerde gegevens.

Zie bijlage 7.3.1.1.5 voor meer informatie

3.10 Conditionaliteit

3.10.1 Belangrijkste punt: Klimaatverandering (matiging van en aanpassing aan)

3.10.1.1 GLMC 1: Instandhouding van blijvend grasland op basis van een verhouding blijvend grasland ten opzichte van het landbouwareaal

3.10.1.1.1 Samenvatting verplichting landbouwbedrijf (bv. regeling van voorafgaande toestemming en heromzettingsverplichting)

Instandhouding blijvend grasland

Het aandeel blijvend grasland (afgezet tegen het gehele landbouwareaal op nationaal niveau) mag niet meer dan 5% dalen ten opzichte van het referentiejaar (2018). Bij niet voldoen volgt individuele verplichting tot omzetten bouwland in grasland. Minister van LNV wijst boeren/percelen aan.

3.10.1.1.2 Territoriaal toepassingsgebied (nationaal, regionaal, groepen bedrijven, bedrijfsniveau)

nationaal

3.10.1.1.3 Waarde van de referentieratio (inclusief berekeningsmethode)

Verhouding **42.56**

Toelichting

Het referentieareaal is vastgesteld op basis van de oppervlakte blijvend grasland afgezet tegen de totale oppervlakte landbouwgrond van landbouwers die rechtstreekse betalingen hebben ontvangen.

3.10.1.1.4.Betrokken type landbouwers (alle landbouwers die blijvend grasland hebben)

Alle landbouwers met blijvend grasland.

3.10.1.1.5 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm

Blijvend grasland draagt bij aan het vastleggen en opslaan van koolstof.

Nederland heeft er in 2015 voor gekozen om het aandeel blijvend grasland op nationaal niveau te monitoren, evenals in de vorige implementatieperiode van het GLB 2005-2014. Het aandeel blijvend grasland blijft redelijk stabiel. Er is de laatste jaren meer aandacht voor goede graslandkwaliteit; de inschatting is dat dit gunstig uitpakt voor de levensduur van grasland, waardoor een groter deel van het

grasland meer dan vijf jaar blijft bestaan. Daarom ziet Nederland geen reden om een andere invulling van deze GLMC in te voeren.

Het referentieaandeel 2018 is opnieuw vastgesteld omdat de definitie van blijvend grasland enigszins wijzigt per 2023.

3.10.1.2 GLMC 2: Bescherming van wetlands en veengebieden

3.10.1.2.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf

Houden aan het peilbesluit.

3.10.1.2.2 Jaar van toepassing van de GLMC

Selecteer jaar: **2023**

Rechtvaardiging

De bovenstaande invulling is een tijdelijke invulling op het deel van de veenweidegronden waar afwatering plaatsvindt. Het kaartmateriaal waarop eenduidig alle veengrond als landbouwgrond wordt geregistreerd is nog niet gereed en daarom stellen we de volledige invulling van GLMC 2 uit tot aanvraagjaar 2025. De volledige invulling betreft alle veengrond als subsidiabele landbouwgrond. Bij de volledige invulling van deze GLMC zal ook in ogenschouw worden genomen of aanvullende interventies, zoals bijvoorbeeld de inzet van artikel 72, SP-verordening, wenselijk is.

De grondsoortkaart in Nederland wordt geactualiseerd. De kaart is naar verwachting eind 2023 gereed, waarna in 2024 de definitieve invulling van deze GLMC zal worden genotificeerd. De definitieve invulling wordt in de herfst van 2024 verwerkt in nationale regelgeving, waarna deze per 1 januari 2025 van kracht is.

3.10.1.2.3 Territoriaal toepassingsgebied en aangewezen gebied

Regionaal; alleen aan de orde in gebieden met kustvlakteveen: laag gelegen veengronden, tot ca. 1 m boven NAP (niet vrij afwaterend), er geldt een peilbesluit en/of er is sprake van peilsturing.

Vanaf 2025 wordt het gebied uitgebreid zodat deze GLMC alle veengebieden bevat die dienen als subsidiabele landbouwgrond.

3.10.1.2.4 Betrokken type landbouwers

Alle landbouwers met landbouwgrond op kustvlakteveen, en vanaf 2025 alle landbouwers met veengronden.

3.10.1.2.5 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm

In het kader van de bescherming van koolstofrijke bodems, zijn met name wetlands en veengronden belangrijk voor het vasthouden van koolstof in de bodem en moet achteruitgang worden voorkomen. De bescherming van dergelijke gebieden is belangrijk in het kader van klimaatmitigatie. Veen dat aan de buitenlucht is blootgesteld, doordat het waterpeil verlaagd is, breekt langzaam af. Er komt kooldioxide, methaan en lachgas vrij en er is sprake van bodemdaling.

De hoger gelegen veengronden in Nederland zijn meestal geen landbouwgrond, en betreffen de nog bestaande beekdalvenen, plateauvenen, vennenvenen en deltavenen (ca. 15% van veengronden). Deze zijn gelegen binnen of nabij N2000-gebieden en kennen via GLMC 1 en 9 een passende bescherming en/of worden meegenomen in het toekomstige Nationaal Programma Landelijk Gebied (overgangsgebieden Natura 2000).

De moerige gronden, gronden met een dunne laag moerig materiaal op minerale gronden, die met de tijd overgaan van organische gronden naar minerale gronden, zijn voornamelijk akkerbouwgronden. Vooral in de Veenkoloniën is een nadere inventarisatie nodig welke percelen nog als organische grond kwalificeren en vervolgens welke maatregelen het beste passen bij het vasthouden van organische stof in deze percelen. De actualisatie van de grondsoortenkaart in 2023 zal de basis hiervan vormen. Op basis van deze nieuwe grondsoortkaart zal deze GLMC in 2024 worden herzien zodat deze met ingang van 2025 alle veengronden omvat.

Wetlands zijn natte natuurgebieden in Nederland. In Nederland zijn in totaal 44 beschermde wetlands. Deze zijn gelegen in de N2000 gebieden (op basis van de Vogelrichtlijn) en genieten daarmee ook passende bescherming via GLMC 1 en GLMC 9.

Ten aanzien van kustvlakteveen (ca 85% van de veengronden) is het verhogen van de grondwaterstand en in relatie daarmee het peilbesluit een van de meest relevante maatregelen die nodig is om de bodemdaling tegen te gaan en daarmee ook de koolstofrijke bodems te beschermen. In het programma Veenweide - en in uitwerking van de regionale Veenweidestrategie - worden daarover afspraken over gemaakt met de provincies en waterschappen.

Het doel van de klimaatafspraken over veenweidegebieden is de bodemdaling tegen gaan en de CO2-equivalent emissie te verminderen met 1 Megaton door o.a. verhoging van de grondwaterstand. Dit is verwoord in de brief van 13 juli 2020 aan de Tweede Kamer over het Veenplan 1e fase (TK 32813-562).

Een meer ambitieuze invulling van deze GLMC, zoals verplichting van grasland en/of natte teelten op kustvlakteveen, vereist een actualisatie van de grondsoortenkaart, waarbij ook onderscheid wordt gemaakt naar dit specifieke type veengebied.

3.10.1.3 GLMC 3: Verbod op het verbranden van stoppels, behalve om fytosanitaire redenen

3.10.1.3.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf

Het is verboden om gewasresten op bouwland te verbranden, tenzij de landbouwer beschikt over een vergunning van het collega van Burgemeester en Wethouders, welke uitsluitend wordt afgegeven op basis van door de bevoegde autoriteit vastgesteld fytosanitaire reden.

3.10.1.3.2 Territoriaal toepassingsgebied

Nationaal.

3.10.1.3.3 Betrokken type landbouwers

Alle landbouwers met bouwland.

3.10.1.3.4 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm

Behoud van organisch stofgehalte in de bodem.

3.10.2 Belangrijkste punt: Water

3.10.2.1 GLMC 4: Het aanleggen van bufferstroken langs waterlopen

3.10.2.1.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf

Het verbod op het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in de bufferstrook.

3.10.2.1.2 Minimale breedte van de bufferstroken (in m)

0.5

3.10.2.1.3 Territoriaal toepassingsgebied, met inbegrip van definitie waterlopen

Nederland past een bufferstrook toe langs alle waterlopen en op enof aanpalend aan in Nederland gelegen landbouwpercelen met uitzondering van, in overeenstemming met punt 3.1.e van bijlage I bij Uitvoeringsverordening (EU) 2021/2289 van de Commissie, waterlopen die in gedurende de zomer opdrogen (die waterlopen zijn in ieder geval droog in de periode van 1 april tot 1 oktober). Voor die waterlopen geldt een minimumbreedte van 1 m voor bufferstroken (zie punt 3.10.5 van GAEC 10).

Nederland past een 5m brede bufferstrook toe langs ecologisch kwetsbare waterlopen en KRW-waterlichamen en een 3m brede bufferstrook langs overige waterlopen, inclusief watervoerende sloten. Een waterloop is een voor de waterbeheersing bestemde geul die meestal permanent water bevat (zoals rivier, kanaal, beek, sloot, gracht), waarbij een watervoerende sloot een gegraven geul is van maximaal 10m breed die meestal water bevat. Dit in tegenstelling tot een sloot die droogvalt gedurende de zomer, wat een gegraven geul is die droog staan vanaf 1 april tot 1 oktober.

Daarnaast past Nederland de voetnoot toe in waterrijke gebieden. Deze wordt als volgt toegepast:
- 5 meter breed langs ecologisch kwetsbare waterlopen (bredere invulling, voetnoot wordt hier niet toegepast)
- 5 meter breed langs KRW-waterlichamen (bredere invulling)
- 3 meter breed langs KRW-waterlichamen (alle waterlopen) als de oppervlakte van de bufferstrook van 5 meter breed meer dan 4% van het perceel zou uitmaken
- 1 meter breed langs KRW-watervoerende sloten (maximaal 10m breed) als de oppervlakte van de bufferstrook van 3 meter breed meer dan 4% van het perceel zou uitmaken
- 3 meter breed langs alle overige waterlopen
- 1 meter breed langs overige watervoerende sloten als de oppervlakte van de bufferstrook van 3 meter breed meer dan 4% van het perceel zou uitmaken
- 0,5 meter breed langs overige watervoerende sloten als de oppervlakte van de bufferstrook van 1 meter breed meer dan 4% van het perceel zou uitmaken
- in alle gevallen wordt de breedte van de huidige bufferstroken zoals genoemd in het Activiteitenbesluit Milieubeheer uit 2021 als minimumbreedte aangehouden, indien deze een bredere bufferstrook voorschrijft dan beschreven in de bovenstaande algemene norm.

Uitzonderingsbepaling:
- Langs alle watervoerende sloten in het gebied Waterschap Rijnland, regio Boskoop moet er altijd voldoende afstand zijn tussen het gewas en de waterloop wanneer synthetische emissieschermen worden gebruikt om emissies van bestrijdingsmiddelen te voorkomen. Deze afstand tussen het gewas en de waterloop dient voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen minimaal 0,50 meter te zijn. Voor nutriënten geldt de afstand tot de waterloop conform de bovengenoemde invulling wat betreft de breedte van de bufferstrook in relatie tot de perceelsoppervlakte. De schermen moeten eigenschappen hebben die emissies naar waterlopen voorkomen. Ze moeten bijvoorbeeld zijn samengesteld uit een niet-doorlatend materiaal en zo zijn bevestigd dat er geen bestrijdingsmiddelen in waterlopen kunnen druppelen, conform paragraaf 3.79 van het Activiteitenbesluit milieubeheer.

3.10.2.1.4 Betrokken type landbouwers

Alle landbouwers met landbouwgrond langs ecologische kwetsbare waterlopen, langs KRW-waterlichamen, en langs alle overige waterlopen.

3.10.2.1.5 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm

De waterkwaliteit in Nederland voldoet nog niet aan de doelstellingen in de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Europese Nitraatrichtlijn (NR). Er zitten nog te veel nitraat, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater, omdat deze uit- en afspoelen van percelen. Maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit te verbeteren, natuur te beschermen en de kosten van het zuiveren van drinkwater betaalbaar te houden. Dat volgt ook uit behoefte 15.

Bufferstroken waar geen bemesting en geen toepassing van gewasbeschermingsmiddelen plaatsvindt, beperken de afspoeling van o.a. nutriënten naar het oppervlaktewater en zorgen zo voor een betere kwaliteit van het oppervlaktewater.
Bufferstroken hebben een positief effect op het milieu. Een bufferstrook kan bijdragen aan het verminderen van uit- en afspoeling van nutriënten naar het oppervlaktewater, het beperken van drift en afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen naar het oppervlaktewater en kan bijdragen aan het vergroten van de biodiversiteit, mits het oppervlak daartoe wordt benut. Ook kan het bijdragen aan het opslaan van koolstof met organische stof in de bodem en het uitmijnen van fosfaat. Daarnaast beperkt een bufferstrook de hoeveelheid mestplaatsingsruimte op een bedrijf. Daarmee wordt de nutriënteninput op een bedrijf kleiner (zowel kunstmest als dierlijke mest). Wel is de effectiviteit van bufferstroken voor uit- en afspoeling van nutriënten variabel en afhankelijk van grondwaterstand, helling van het oppervlak en aanwezigheid van op het oppervlaktewater afwaterende drainagebuizen. Nederland vindt het belangrijk dat de vereisten voor bufferstroken in het NSP en in het 7e Actieprogramma nitraatrichtlijn in synergie

werken. Waarbij in afwijking, bij het NSP altijd een striktere regel voorgeschreven door het 7e Actieprogramma nitraatrichtlijn als norm wordt toegepast voor het NSP.

De eisen aan bufferstroken in het GLB met GLMC4 en in het het 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn zijn dezelfde. In Nederland worden bredere bufferstroken ingevoerd bij ecologisch kwetsbare waterlopen en KRW-waterlichamen: 5 meter.
Voor overige watervoerende sloten geldt een minimale breedte van 3 meter.

1. Nederland past in gebieden waar ontwaterings- en irrigatiesloten in hoge mate aanwezig zijn, de voetnoot toe door de minimumbreedte aan te passen in overeenstemming met de specifieke plaatselijke omstandigheden: langs KRW-waterlichamen (alle waterlopen), bij meer dan 4% van het perceel (i.p.v. 5 meter 3 meter en bij watervoerende sloten i.p.v. 3 meter 1 meter breed)
2. langs alle overige watervoerende sloten, bij meer dan 4% van het perceel (i.p.v. 3 meter 1 meter en i.p.v. 1 meter 0,5 meter)

Om het uitvoeren van landbouwpraktijken in de waterrijke gebieden die in Nederland veelvuldig voorkomen, met relatief veel kleine, langgerekte percelen, mogelijk te laten blijven hoeft per perceel niet meer dan 4% van de oppervlakte te worden ingezet als bufferstrook. Echter langs ecologische kwetsbare waterlopen is de minimale breedte altijd 5 meter. Ook in waterrijke gebieden. Bovendien is een smallere bufferstrook dan 0,5 meter langs overige watervoerende sloten in zeer waterrijke gebieden niet toegestaan (ook al zou dan meer dan 4% van het perceel betreffen). Zie ook 3.10.2.1.2.

Nederland maakt op basis van bovenstaande argumentatie regionaal en doelgericht gebruik van de bepaling van voetnoot 1: “In gebieden waar ontwaterings- en irrigatiesloten van betekenis aanwezig zijn, kunnen de lidstaten, indien dit voor het gebied in kwestie naar behoren gerechtvaardigd is, de minimumbreedte aanpassen in overeenstemming met de specifieke plaatselijke omstandigheden.”. Deze voetnoot wordt hiermee specifiek, regionaal en doelmatig ingezet. Doelmatig want voor alle ecologisch kwetsbare waterlopen wordt de voetnoot niet toegepast. Regionaal want alleen in waterrijke gebieden en alleen voor watervoerende sloten wordt de voetnoot toegepast.

De meeste KRW-waterlichamen in Nederland zijn rivieren, kanalen, beken en grachten. Slechts 0,5% van de watervoerende sloten is KRW-waterlichaam. In totaal heeft Nederland 330.000 km sloot, waarvan slechts 1.650 km sloot is gedefinieerd als KRW-waterlichaam. De gebieden waar dit van toepassing is, zijn voornamelijk ten noorden van Amsterdam genaamd Broek-in-Waterland en langs de Friese meren. In deze sterk gedraineerde gebieden komen vaak kleine langgerekte percelen voor, met bijvoorbeeld afmetingen van 25x235 m, 30 x 430 of 40x290 m. Een bufferstrook van 3 meter breed zou respectievelijk 17%, 27% en 21% beslaan. In totaal betreft dit waarschijnlijk maximaal 25 agrariërs. In Broek-in Waterland betreft het ca 15 agrariërs, die vrijwel allemaal doen aan agrarisch natuurbeheer, en zich daarnaast inzetten voor biodiversiteit en natuurbeheer. Langs de Friese meren heeft de grond meestal als hoofddoel natuur, waardoor er veelal sprake is van een striktere nationale norm dan volgend uit deze GLMC.

Voor het toepassen van de 0,5 meter breedte norm langs overige watervoerende sloten is nog geen eenduidige inschatting te maken qua areaal. Deze kan pas worden gemaakt wanneer de in het najaar op te leveren landschapskaart gereed is, waar alle landschapselementen, inclusief waterlopen, op zijn vastgelegd. Het positieve effect van deze norm is dat de agrariër deze bufferstrook behoort in te tekenen bij het invullen van subsidieaanvraag, en dat de controleintensiteit wordt verhoogd. Qua controleerbaarheid zijn satellietcontroles voor deze stroken niet toepasbaar. 0,5m is te smal om met deze methode te monitoren. Nederland werkt echter ook met luchtfoto’s, waar 10 cm de norm is. Daarmee is wel een indicatie te geven of er een ander gewas wordt geteeld, maar is lastig vast te stellen of er daadwerkelijk geen meststoffen of gewasbeschermingsmiddelen worden gebruikt. De inschatting is dat

het aantal percelen beperkt is, en daarom gecontroleerd kan worden door het programmatisch toepassen van veldcontroles.

Emissieschermen in combinatie met een o,5 meter zone voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen worden slechts in een beperkt deel van Nederland toegepast (het gaat ongeveer om 330-385 ha in gebieden rondom Boskoop). Vanaf 2023 is dit niet meer mogelijk, en wordt aangepast naar de bovenstaande norm. Het is in Nederland gebruikelijk om in relatie tot het aanpassen van wet- en -regelgeving een overgangsperiode in te stellen om kosten te beperken en in dit geval om kwekers die momenteel een emissiescherm gebruiken en een teeltvrije zone van 0 meter hanteren, de gelegenheid te bieden zich aan de nieuwe situatie aan te passen. Nederland stelt voor de bestaande schermen een overgangsperiode in. Deze periode heeft de lengte van de nieuwe GLB-periode (tot 2027) en zo veelkorter als mogelijk is.

Binnen dit NSP zijn de ecoregeling, het ANLB, investeringen en samenwerking erop gericht om boeren te stimuleren verdergaande stappen te zetten om nutrientenverliezen tegen te gaan, om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen en om de biodiversiteit te versterken. Hierbij is bij de invulling van GLMC4 nadrukkelijk de deelnamebereidheid van de Nederlandse boeren aan het GLB in het algemeen en genoemde interventies specifiek meegewogen. Het bereiken van een zo groot mogelijke totale impact staat daarbij centraal.

Deze GLMC4, bufferstroken, hangt niet alleen sterk samen met het 7e actieprogramma voor de Nitraatrichtlijn maar ook met SMR7, Verordening (EG) nr. 1107/2009. In een aantal gevallen geldt voor het mogen gebruiken van bepaalde gewasbeschermingsmiddelen bredere bufferstroken. Indien die bredere bufferstrook op grond van SMR7 geldt, dan geldt die ook voor GLMC4. Zowel voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen als voor het gebruik van meststoffen. GLMC 4 leidt dus niet tot smallere bufferstroken.

3.10.3 Belangrijkste punt: bodem (bescherming en kwaliteit)

3.10.3.1 GLMC 5: Bodembewerkingsbeheer, ter vermindering van het risico van bodemdegradatie en erosie, onder meer door rekening te houden met de hellingshoek

3.10.3.1.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf

1) Het verbod op het gebruik van een perceel, met een hellingspercentage van 2% of meer, voor fruitteelt tenzij met toepassing van specifieke voorschriften.

2) Diepte grondbewerking, Wissen trekkersporen, Perceel met helling 18% of meer uitsluitend gebruik als grasland.

3) De landbouwer treft elk teeltjaar met betrekking tot elk perceel land- of tuinbouwgrond met een hellingspercentage van 2% of meer en een hellingslengte van meer dan 50 meter de volgende maatregelen:

a. één keer per jaar ondiep ploegen in het voorjaar in een bewerkingscyclus van niet-kerende grondbewerking, eventueel gecombineerd met het breken van de bodem op grotere diepte waarbij geen verstoring van de bodemopbouw plaatsvindt, in combinatie met een bodembedekking, of

b. toepassing van het mulchsysteem in combinatie met een buffervoorziening voor 20 m3 water per hectare.

Punt 3) is niet van toepassing op land- en tuinbouwgronden, indien de landbouwer:

1°.geen andere dan de niet-kerende grondbewerking toepast en een bodembedekking inzaait, waarbij de bodembedekking achterwege kan blijven indien op 15 september nog een gewas op het land staat;

2°.in het teeltjaar bij gewassen in ruggenteelt waterdrempels toepast die tussen de aanleg van de ruggen

en het sluiten van het gewas gezamenlijk 100 m3 water per hectare kunnen bergen;
3°.in het teeltjaar uiterlijk op 1 januari een wateropvang heeft met een capaciteit van 100 m3 per hectare, voor de percelen die afwateren in deze voorziening, of
4°.wintergraan teelt dat voor 1 januari van het desbetreffende teeltjaar wordt ingezaaid.

Meer specifiek:
1) Een perceel met een hellingspercentage van 2% of meer wordt niet gebruikt voor fruitteelt, tenzij:

a.het gras in de boomgaard niet korter wordt gemaaid dan 5 cm;

b.op een perceel met een hellingspercentage tot 5% de hellingslengte in gebruik voor fruitteelt minder bedraagt dan 300 meter of ten minste na elke 300 meter wordt onderbroken door een niet erosiebevorderend gewas of een extra wendakker;

c.op een perceel met een hellingspercentage van 5% of meer de hellingslengte in gebruik voor fruitteelt minder bedraagt dan 200 meter of ten minste na elke 200 meter wordt onderbroken door een niet-erosiebevorderend gewas of een extra wendakker, en

d.op een perceel met een hellingspercentage van 5% of meer het snoeihout onder de bomen niet geruimd wordt vóór 15 juni van elk jaar.

De voorwaarden onder a en d, zijn niet van toepassing voor fruitteelt waarbij de boomrijen dwars op de helling zijn gelegen en er geen eenduidig concentratiepunt is voor het oppervlakkig afstromende water.

2) De landbouwer:
1°.voert zo spoedig mogelijk, doch uiterlijk één maand na elke oogst van het desbetreffende teeltjaar, een **grondbewerking uit met een minimale diepte** van vijftien centimeter, waarmee de verslemping, verdichting, korstvorming en wielsporen worden opgeheven, behoudens bij de toepassing van ondergroei of bij de aanwezigheid van meerjarige teelten. De genoemde diepte van vijftien centimeter mag worden beperkt tot tien centimeter indien een hamsterovereenkomst van toepassing is;

2°.**wist** bij het inzaaien van bieten, maïs of uien de **sporen** van de trekkerwielen, tenzij de directzaaimethode is toegepast, en

3°.gebruikt land- en tuinbouwgronden met **een hellingspercentage van 18%** of meer **uitsluitend als grasland.**
3) De landbouwer treft elk teeltjaar met betrekking tot elk perceel land- of tuinbouwgrond met een **hellingspercentage van 2% of meer en een hellingslengte van meer dan 50 meter de volgende maatregelen:**

a.één keer per jaar ondiep ploegen in het voorjaar in een bewerkingscyclus van niet-kerende grondbewerking, eventueel gecombineerd met het breken van de bodem op grotere diepte waarbij geen verstoring van de bodemopbouw plaatsvindt, in combinatie met een bodembedekking, of

b.toepassing van het mulchsysteem in combinatie met een buffervoorziening voor 20 m3 water per hectare.

2°.De landbouwer doet uiterlijk 1 februari van het lopende teeltjaar melding van de genomen maatregelen bij de Limburgse Land- en Tuinbouw Bond te Roermond.

Punt 3) is niet van toepassing op land- en tuinbouwgronden, indien de landbouwer:

1°.geen andere dan de niet-kerende grondbewerking toepast en een bodembedekking inzaait, waarbij de bodembedekking achterwege kan blijven indien op 15 september nog een gewas op het land staat;

2°.in het teeltjaar bij gewassen in ruggenteelt waterdrempels toepast die tussen de aanleg van de ruggen en het sluiten van het gewas gezamenlijk 100 m3 water per hectare kunnen bergen;

3°.in het teeltjaar uiterlijk op 1 januari een wateropvang heeft met een capaciteit van 100 m3 per hectare, voor de percelen die afwateren in deze voorziening, of

4°.wintergraan teelt dat voor 1 januari van het desbetreffende teeltjaar wordt ingezaaid.

Verklaring begrippen:
-Landbouwgrond: grond waarop akkerbouw wordt beoefend, inclusief braakliggende landbouwgronden;

–tuinbouwgrond: grond waarop tuinbouw wordt beoefend, inclusief braakliggende tuinbouwgronden;

–erosie: de afvoer van bodemmateriaal door oppervlakkig afstromend water;

–erosiebevorderend gewas: alle eenjarige gewassen die worden gezaaid, geplant of gepoot na 1 januari van het desbetreffende teeltjaar;

–perceel: een aaneengesloten oppervlakte grond, in eigendom of in gebruik bij één landbouwer, waarop één gewas wordt geteeld;

–hellinglengte: lengte van de zijde van het perceel, die het minst parallel loopt met de hoofdrichting van de hoogtelijnen;

–hellingspercentage: een gemiddeld in een absoluut getal uitgedrukt hellingspercentage van het perceel, bepaald volgens de in bijlage 5 weergegeven methode;

–grondbewerking: het verplaatsen van bodemdeeltjes door middel van een werktuig;

–niet-kerende grondbewerking: grondbewerking, niet zijnde ploegen, waarbij de vermenging van de bodem zich beperkt tot de bovenste 12 centimeter, eventueel gecombineerd met het breken van de bodem op grotere diepte waarbij geen verstoring van de bodemopbouw plaatsvindt;

–bodembedekking: een gewas dat in het najaar direct na de oogst van het hoofdgewas wordt ingezaaid en als levend gewas of als licht ingewerkte of niet ingewerkte gewasresten overwintert;

–hamsterverbintenis: een verbintenis aangegaan in het kader van subsidieregelingen van de provincie Limburg met als specifiek doel de bescherming van de habitat voor de hamster;

–directzaaimethode: teeltmethode waarbij een bodembedekking wordt toegepast en in het voorjaar zonder volledige grondbewerking het navolgende gewas wordt geteeld;

–wateropvang: een voorziening bestemd voor het tijdelijk bergen van oppervlakkig afstromend water;

–teeltjaar: de periode van na oogst van het hoofdgewas of de hoofdgewassen in het ene jaar tot en met de oogst van het hoofdgewas of de hoofdgewassen in het daaropvolgende jaar, waarbij bij de teelt van meerdere gewassen achter elkaar de laatste oogst vóór 1 januari wordt bedoeld;

–ondergroei: een bodembedekker die tijdens de aanwezigheid van een gewas wordt ingezaaid in dit gewas, en bij de oogst van het hoofdgewas in stand wordt gehouden;

–hoofdgewas: een gewas geteeld met het doel de opbrengst te verhandelen of te gebruiken;

–waterdrempel: een aarden rug, dwars in de rijen van een teelt op ruggen, dat afstromend water kan bergen;

–fruitteelt: een opstand van bomen die bedrijfsmatig is aangeplant met als doel de oogst van vruchten;

–mulchsysteem: teeltsysteem waarbij de bodem in het najaar wordt geploegd, gevolgd door de inzaai van een bodembedekking, waarbij in het voorjaar uitsluitend niet-kerende grondbewerking plaatsvindt;

–ondiep ploegen: kerende grondbewerking met een ploeg tot 12 cm diepte.

3.10.3.1.2 Territoriaal toepassingsgebied (inclusief gebieden met erosierisico en de hellingsgraad)

Regionaal, de erosiebepalingen gelden enkel voor landbouwgronden met een hellingspercentage groter dan 2% in het deel van de provincie Limburg ten zuiden van de doorgaande wegen Sittard-Wehr en Sittard-Urmond, met uitzondering van het winterbed van de Maas en het inundatiegebied van Geul en Gulp.

3.10.3.1.3 Betrokken type landbouwers

Alle landbouwers met percelen met een hellingspercentage ≥2% in het aangewezen gebied.

3.10.3.1.4 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm

Voorkomen van erosie door landbouwkundig gebruik.

Het doel is om uitputting van de bodem als gevolg van erosie te minimaliseren door gebruik te maken van bodemvriendelijke grondbewerkingstechnieken en rekening te houden in hellende gebieden, waar het risico op bodemerosie hoger is dan in vlakke gebieden. In hellende gebieden is de kans groter op afspoeling van water en grond. Dit kan schade en overlast geven en op langere termijn kan de bodemvruchtbaarheid verminderen.

Het voorkomen van verder bodemverlies draagt bij aan het behoud van een kwalitatief goede bodem voor de landbouw.

3.10.3.2 GLMC 6: Minimale bodembedekking om in de meest kwetsbare perioden kale grond te voorkomen

3.10.3.2.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf (met inbegrip van de betrokken periode)

Nederland voert voor twee perioden een verplichting voor het bedekken van de bodem, voor de zomer en voor de herfst/winter. Uitgangspunten daarbij zijn:

·In de zomer leidt de invulling tot 100% bodembedekking;

·In de herfst/winter leidt de invulling tot bodembedekking op minimaal 85% van het landbouwareaal, en 80% van het bouwland;

·Waar mogelijk, wordt het Nederlandse 7^{e} Actieprogramma nitraatrichtlijn gevolgd.

Zomer:

In de zomer geldt de verplichting om de bodem bedekt te houden op percelen die uit productie zijn genomen, en die de landbouwer in aanmerking wil laten komen voor steun. Indien gebruik wordt gemaakt van een groenbemester, behoort deze voor 31 mei te worden ingezaaid en mag deze niet worden vernietigen voor 31 augustus.

In plaats van inzaaien met een groenbemester is het ook toegestaan de bodem te bedekken met gewasresten (met in achtneming van Artikel 4, leden 1 t/m 5 en 12 Besluit gebruik meststoffen).

Herfst/winter:

De volgende vijf onderdelen zijn in de herfst/winter, van 1 augustus tot 1 februari, van toepassing op grasland (met in achtneming van GLMC 1 en GLMC 9), bouwland en blijvende teelten. De vijf onderdelen zijn toegespitst op type landbouwgrond en type grondsoort:

1.Vanaf 16 september tot 1 februari is het niet toegestaan grasland of blijvende teelten te vernietigingen, met uitzondering van:

-het grasland mag worden vernietigd tot 30 november, indien direct daarna lente bloembollen worden geplant;

-het grasland op klei mag worden vernietigd van 1 november tot en met 31 december, indien de volgende teelt geen gras is;

-het grasland mag worden vernietigd indien direct daarna landschapselementen worden aanplant;

-Kwekerijen / boomteelt, uitgezonderd het gras tussen de permanente teelt.

2.Van oktober t/m 1 februari wordt op zand, löss en veen, voor teelten op bouwland anders dan grasland, een vanggewas gecombineerd met een gedifferentieerde korting op de stikstofgebruiksnorm in het daaropvolgende jaar, tenzij het gewassen zijn die in de herfst zijn gezaaid of geplant, meerjarige gewassen en gewassen die in de winter worden geoogst, waardoor het niet mogelijk is om na de oogst een nieuwe plantbedekking aan te leggen. Deze maatregel is van toepassing voor alle bouwland met deze grondsoorten.

3.Als nadere specificatie voor maïsteelt op zand- en lössgronden, en bepaalde aangewezen klei en veengronden, is tot 1 februari een vanggewas verplicht.

4.Op zware kleigronden is het verplicht om tussen 1 augustus en 1 november, op minimaal 80% van het bouwland op bedrijfsniveau minimaal 6 weken bodembedekking te hebben. De winterbedekking kan bestaan uit een ingezaaid wintergewas (een gewas dat van herfst tot de herfst groeit), vanggewassen, stoppels, mulchen, plantenresten of groenbemester.

Op lichtere kleigronden is het verplicht om tussen 1 augustus en 30 november, op minimaal 80% van het bouwland op bedrijfsniveau minimaal 8 weken bodembedekking te hebben. De winterbedekking kan bestaan uit een ingezaaid wintergewas (een gewas dat van herfst tot de herfst groeit), vanggewassen, stoppels, mulchen, plantenresten of groenbemester.

3.10.3.2.2 Territoriaal toepassingsgebied

Landbouwgrond (nationaal)

3.10.3.2.3 Betrokken type landbouwers

Alle landbouwers met landbouwgrond.

3.10.3.2.4 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm

Deze GLMC-voorwaarde heeft tot doel de bodemkwaliteit te beschermen in periodes dat deze het meest gevoelig is. De uitspoelingsgevoeligheid is wel verschillend van zand- en lössgronden met kleigrond en veengrond. Nederland kent ca. 70% zand- en lössgronden, ca 17% betreft kleigrond en de rest is veengrond. Dit laatste betreft voornamelijk blijvend grasland.

Nederland vindt het belangrijk dat er gedurende het gehele jaar geen sprake is van kale grond, met in achtneming van goede landbouwkundige praktijken. De doelstelling daarbij is dat buiten de primaire bewerkingsperiodes van het land minimaal 85% van het landbouwareaal, en minimaal 80% van het akkerland, bedekking heeft. Deze GLMC geldt in de zomer voor alle grondsoorten. In Nederland wordt de zomer als een gevoelige periode gezien, omdat het warmer is en er dan meer activiteit in de bodem is. Als er dan geen gewas groeit, houdt de bodem nutriënten niet vast. In de winter is er een nadere invulling voor kleigronden en uitzondering voor kwekerijen/boomtelers.

Kleigrond:

Op zware kleigronden is het verplicht om tussen 1 augustus en 1 november, op minimaal 80% van het landbouwareaal bouwland op bedrijfsniveau minimaal 6 weken bodembedekking te hebben. Op lichtere kleigronden is deze periode tussen 1 augustus en 30 november, en geldt minimaal 8 weken bodembedekking. De winterbedekking kan bestaan uit een ingezaaid wintergewas (een gewas dat van herfst tot de herfst groeit), vanggewassen, stoppels, mulchen, plantenresten of groenbemester. Daarnaast tellenakkerranden en groene braak, die op beteelbare oppervlakten worden ingezet voor het voldoen aan artikel 31 en/of 70 meetellen mee voor het realiseren van de gegarandeerde 80% bedekking van het bouwland met deze GLMC.

Klei bestaat voornamelijk uit lutum: gronddeeltjes kleiner dan 2 µm die zijn samengesteld uit silicium- en aluminiumhoudende mineralen. Door de vorm en samenstelling

van de gronddeeltjes worden water en nutriënten beter vastgehouden. Hoe hoger het kleigehalte van de grond, hoe moeilijker hij te verkruimelen is. Bij zware kleigronden met weinig organische stof en een laag kalkgehalte is de verkruimelbaarheid nog minder.

Kleigronden kun je alleen goed bewerken bij het juiste vochtgehalte. Zijn ze te nat, dan treed versmering op. Zijn ze te droog, dan krijg je te veel kluiten. Als het juiste moment om de toplaag te bewerken gekomen is, is de ondergrond vaak nog te nat. Natte ondergrond is kneedbaar en op dat moment gevoelig voor versmering die aangeeft wat de waterdoorlaatbaarheid van de grond is. Op zware kleigrond verweren kluiten door de tijd en door vorst, waardoor in het voorjaar minder bewerking nodig is, en versmering wordt voorkomen. Daarom is het dus noodzakelijk om grondbewerking op deze gronden uit te voeren in de herfst, waarbij zaaibedden worden voorbereid voor een in de lente gezaaid gewas.

Over het algemeen is de oogstperiode in Nederland van augustus tot oktober, met uitzondering van een aantal gewassen die in de winter worden geoogst. Daarnaast is over het algemeen op klei, de grond bewerkbaar tot december. Dit is niet het geval op zware kleigronden, ongeveer 2,5% van het landbouwareaal. Hierbij is een eerdere grondbewerking dan 1 november noodzakelijk, ter voorbereiding van het volgende teeltseizoen. Op deze gronden is het niet meer mogelijk om na regenval in het veld te rijden zonder structurele schade te veroorzaken. Door een flexibel in te vullen periode van bodembedekking wordt een optimale bedekking gegarandeerd, afhankelijk van kleitype.

Kwekerijen/boomteelt:

Kwekerijen/boomteelten beslaan landelijk een klein oppervlakte landbouwgrond, waarbij het niet te vermijden valt dat een klein deel van de oppervlakte zwart is in de herfst/winter, aangezien de planten in deze periode worden opgenomen en verkocht.

Met de ecoregeling stimuleren we (verdergaande) groenbedekking in de winterperiode.

3.10.3.3 GLMC 7: Gewasrotatie op bouwland, met uitzondering van gewassen die onder water groeien

3.10.3.3.1 Samenvatting van de praktijk voor gewasrotatie op het landbouwbedrijf

Nederland past de derogatie op verordening (EU) 2021/2115 toe voor de toepassing van de normen voor goede landbouw- en milieucondities (GLMC-normen) 7 en 8, voor aanvraagjaar 2023. Als gevolg daarvan

past de landbouwer vanaf 2024 voor alle grondsoorten gewasrotatie op perceelniveau toe op bouwland. Dit betekent, dat vanaf 2023 de landbouwer ervoor zorgt dat er elk jaar op minimaal 1/3 van zijn bouwland gewasrotatie plaatsvindt, onder voorwaarde dat er elk 4e jaar een ander gewas als hoofdteelt wordt verbouwd. De jaarlijks verplichte gewasrotatie op minimaal 1/3 van het areaal kan ook worden ingevuld met een of of meerdere volgteelten na de hoofdteelt binnen hetzelfde kalenderjaar, tot de inzaai van het hoofdgewas van het volgende jaar, mits de volgteelt bestaat uit een andere gewassoort dan de hoofdteelt.

Daarnaast geldt er een aanvullende verplichting:

- De landbouwer is vanaf 1 januari 2023 verplicht om op zand- en lössgrond één keer per vier jaar een rustgewas te telen. Vanaf 2027 is dit 1 maal per 3 jaar een rustgewas. Voor deze aanvullende verplichting is de derogatie niet van toepassing.

De rotatievereiste is NIET van toepassing wanneer:

a) wanneer meer dan 75 % van het bouwland wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, braak ligt, wordt gebruikt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen of wordt gebruikt voor een combinatie van deze toepassingen;

b) wanneer meer dan 75 % van het subsidiabele landbouwareaal blijvend grasland is, wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen of voor de teelt van gewassen onder water, hetzij voor een aanzienlijk deel van het jaar of voor een aanzienlijk deel van de gewascyclus, of onderworpen is aan een combinatie van die toepassingen;

c) meerjarige gewassen, grassen en andere kruidachtige voedergewassen, en braakliggend land. Deze tellen wel mee voor de rotatieverplichting op bedrijfsniveau, maar hoeven op perceelsniveau niet te roteren.

Landbouwers die zijn gecertificeerd in overeenstemming met Verordening (EU) 2018/848 worden geacht te voldoen aan deze GLMC-norm.

3.10.3.3.2 Samenvatting van de praktijk voor gewasdiversificatie op het landbouwbedrijf

Op zware kleigrond waar het noodzakelijk is om grondbewerking op deze gronden uit te voeren in de herfst, waarbij met name wintergewassen worden ingezaaid (inzaai in de herfst, en oogst in de herfst het jaar erop), of zaaibedden worden voorbereid voor een in de lente gezaaid gewas mag wintertarwe, wintergerst, winterkoolzaad of winterraapzaad jaarlijks worden geteeld. Dan moet op dat bedrijf tevens gewasdiversificatie worden toegepast met minimaal drie teelten, waarbij het hoofdgewas, bestaande uit wintertarwe, wintergerst, winterkoolzaad of winterraapzaad op maximaal 75% van het bouwland mag voorkomen. De derde teelt behoort op minimaal 5% van het bouwland voor te komen. De impact van deze toepassing zal worden gemonitord zodat de afwijking alleen van toepassing blijft op het aangegeven beperkte gebied.

3.10.3.3.3 Territoriaal toepassingsgebied

Gewasrotatie: nationaal

Gewasdiversificatie in combinatie met continueelt van wintertarwe, wintergerst, winterkoolzaad en winterraapzaad: De streek Oldambt en het eiland Hoekse waard. De streek Oldambt omvat behalve de gelijknamige gemeente, delen van de gemeenten Eemsdelta en Midden-Groningen, vroeger ook Veendam en delen van Pekela en Stadskanaal. Het gebied is gelimiteerd tot maximaal 0,5% van de hoeveelheid bouwland in Nederland.

3.10.3.3.4 Betrokken type landbouwers

☐Alle landbouwers die bouwland ter beschikking hebben (geen vrijstelling)

☒Toepasselijke vrijstellingen

Ingeval meer dan 75 % van het subsidiabele landbouwareaal blijvend grasland is (voetnoot 7 van bijlage III, punt 1 b))

Ingeval meer dan 75 % van het bouwland wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, braak ligt, gebruikt wordt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen, of voor een combinatie daarvan (voetnoot 7 van bijlage III, punt 1 a)

3.10.3.3.5 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm (met name indien de lidstaat voor gewasdiversificatie heeft gekozen)

De eis van gewasrotatie geldt voor alle grondsoorten (dus ook voor kleigrond), met uitzondering van zware klei. Als voor de gewassen wintertarwe, wintergerst, winterkoolzaad of winterraapzaad, die goed zijn voor de bodem, niet kan worden voldaan aan de hoofdregel moet gewasdiversificatie worden toegepast.

Door de vorm en samenstelling van klei worden water en nutriënten beter vastgehouden. Hoe hoger het kleigehalte van de grond, hoe moeilijker deze te verkruimelen is. Bij zware kleigronden met weinig organische stof en een laag kalkgehalte is de verkruimelbaarheid nog minder. Kleigronden kun je alleen goed bewerken bij het juiste vochtgehalte. Zijn ze te nat, dan treedt versmering op. Zijn ze te droog, dan krijg je te veel kluiten. Als het juiste moment om de toplaag te bewerken gekomen is, is de ondergrond vaak nog te nat. Natte ondergrond is kneedbaar en op dat moment gevoelig voor versmering die aangeeft wat de waterdoorlaatbaarheid van de grond is. Op zware kleigrond verweren kluiten door de tijd en door vorst, waardoor in het voorjaar minder bewerking nodig is, en versmering wordt voorkomen. Daarom is het dus noodzakelijk om grondbewerking op deze gronden uit te voeren in de herfst, waarbij wintergewassen worden ingezaaid of zaaibedden worden voorbereid voor een in de lente gezaaid gewas.

De hoeveelheid hectaren landbouwgrond, bestaande uit zware klei is in Nederland minder dan 2,5%. De uitzondering geldt alleen de telers die primair werken met wintergewassen, wat bodembedekking in de winter bevorderd (GLMC 6).

Volgteelten dienen zo snel als mogelijk na het hoofdgewas te worden ingezaaid binnen de praktische landbouwkundige mogelijkheden, ter voorkoming van een periode van braakligging. Dat betekent inzaaien van de volgteelt na oogst van het hoofdgewas en laten staan tot aan de inzaai van het volgende hoofdgewas.

Ter verbetering van de waterkwaliteit en bodemkwaliteit worden aanvullend op de basisvoorwaarde om rotatie toe te passen op zand en löss nadere eisen aan de rotatie gesteld. Er wordt ingezet op een kortere rotatie met rustgewassen. Op zand en löss moet de rotatie minimaal eens per 4 jaar uit een rustgewas bestaan. Controle op perceelsniveau. De wortels van een rustgewas gaan dieper de grond in en kunnen voedingstoffen dieper in de bodem opnemen. De betere bodemstructuur zorgt voor een betere bodemkwaliteit. Er zal een lagere druk van gewas-gebonden ziektes zijn en het organische stof gehalte in de bodem neemt toe. Dit vermindert de afspoeling van nutriënten en gewasbestrijdingsmiddelen richting het oppervlaktewater en bevordert het waterbergend vermogen van de bodem.

Rustgewassen zijn met name grassen en granen, de volledige lijst met rustgewassen staat hieronder.

Lijst rustgewassen :
Wintergerst
Zomergerst
Graszaad
Haver
Hennepvezel
Italiaans raaigras
Karwijzaad
Engels raaigras
Winter koolzaad

Zomer koolzaad
Lijnzaad
Luzerne
Raapzaad
Rietzwenkgras
Rogge
Sorghum
Winter tarwe
Zomer tarwe
Teff
Triticale
Veldbeemdgras
Vezelvlas
Wortelpeterselie
Peterselie
Blauwmaanzaad
Rode klaver
Witte klaver
Miscanthus
Spelt
Quinoa
Overige granen
Grasland, tijdelijk met kruiden
Grasland, tijdelijk gras/klaver
Grasland, tijdelijk

3.10.4 Belangrijkste punt: Biodiversiteit en landschap (bescherming en kwaliteit)

3.10.4.1 GLMC 8: Minimumaandeel landbouwareaal dat gewijd is aan niet-productieve oppervlakten of elementen, op het gehele landbouwareaal, behoud van landschapselementen en verbod op het snoeien van heggen en bomen in de vogelbroedperiode

3.10.4.1.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf

Norm voor minimumaandeel:

☒Ten minste 4 % van het bouwland op bedrijfsniveau dat bestemd is voor niet-productieve arealen en elementen, met inbegrip van braakliggend land.

Aandeel (%) landbouwareaal dat bestemd is voor niet-productieve arealen en elementen :

☒Ten minste 3 % van het bouwland op bedrijfsniveau dat bestemd is voor niet-productieve arealen en elementen, met inbegrip van braakliggend land ingeval een landbouwer zich er in het kader van een uitgebreide ecoregeling overeenkomstig artikel 31, lid 5, punt b), toe verbindt ten minste 7 % van zijn bouwland te bestemmen voor niet-productieve arealen en elementen, braakliggend land inbegrepen.

☒Ten minste 7 % van het bouwland op bedrijfsniveau bestemd voor niet-productieve arealen en elementen, met inbegrip van braakliggend land, en vanggewassen of stikstofbindende gewassen omvat die geteeld worden zonder gebruikmaking van gewasbeschermingsmiddelen, waarvan 3 % braak ligt of niet-productieve arealen of elementen zijn. De lidstaten moeten voor vanggewassen de wegingsfactor 0,3 hanteren.

Aandeel (%) bouwland dat bestemd is voor niet-productieve arealen en elementen en voor vanggewassen of stikstofbindende gewassen :

Lijst van elementen (Indicatieve lijst van elementen en niet-productieve arealen die in aanmerking komen voor de berekening van het minimumpercentage)

☐Buffer strips

☐Cairns

☐cultuurelementen

☒Sloten

Explanation

Sloot, weegfactor 1, ingetekende feitelijke oppervlakte, smaller dan 10 m (van insteek naar insteek)

Sloot grenzend aan beheerde rand/natuurvriendelijke oever, weegfactor 2, ingetekende feitelijke oppervlakte, smaller dan 10 m (van insteek naar insteek)

☒Akkerranden, stukjes grond of percelen

Explanation

Beheerde akkerrand (inzaai): weegfactor 1,5, afmetingen min 3m en max 20m breed.

Onbeheerde akkerrand, bufferstrook en groene braak (spontane opkomst): weegfactor 1, ingetekende (feitelijke) oppervlakte geldt, afmetingen min 0,5m en max 20m breed.

Stroken bouwland langs bos, weegfactor 1, tot maximaal 20 meter breed.

Schouwpad, weegfactor 1, ingetekende feitelijke oppervlakte, min 0,5m en max 20m breed.

☒Hagen, afzonderlijke bomen of groepen bomen, bomenrijen

Explanation

Heggen/houtwallen/ weegfactor 2, ingetekende feitelijke oppervlakte

Geïsoleerde boom/knotboom, weegfactor 1,5, standaardoppervlakte 20 m² per boom, afmetingen: intekening boom geeft 1 m²

Boomgroepen: weegfactor 1,5, ingetekende (echte) oppervlakte geldt, afmeting max 1,5 ha

☒Braakliggend land

Explanation

Groene braak (inzaai), weegfactor 1,5, ingetekende feitelijke oppervlakte

Groene braak (spontane opkomst), weegfactor 1, ingetekende feitelijke oppervlakte

☒Andere

Explanation

Rietzoom, weegfactor 1,5, ingetekende feitelijke oppervlakte

Tuunwallen (van plaggen gemaakte afscheiding tussen twee percelen): weegfactor 1, ingetekende feitelijke oppervlakte.

Zandwallen, weegfactor 1, ingetekende feitelijke oppervlakte

☒Kleine plassen
Explanation

Vijvers/poelen: weegfactor 1,5, ingetekende (feitelijke) oppervlakte geldt, minimaal 0,001 en max 0,5 ha

☒Kleine wetlands
Explanation

Plas-dras op bouwland (tijdelijk grasland): weegfactor 1, ingetekende feitelijke oppervlakte geldt, afmetingen: minimaal 0,1 ha. Vanaf 15 februari ten minste 2 maanden geïnundeerd, tenminste 5 cm boven maaiveld.

☐Stapelmuurtjes

☒Waterlopen
Explanation

Natuurvriendelijke oever (bestaat uit een aaneengesloten oever langs een bestaande waterloop, in de vorm van een plas- of drasberm of flauw talud (minimaal 1:3) met een begroeiing van inheemse planten: weegfactor 1,5, ingetekende feitelijke oppervlakte, afmetingen: min 3 en max 10 m breed, minimaal 25m lang.

☐Terrassen

Lijst van elementen (voor behoud)

- Hagen, afzonderlijke bomen of groepen bomen, bomenrijen

Verbod op het snoeien van heggen en bomen in de vogelbroedperiode (verplicht)

Het verbod om heggen en bomen te snoeien in de periode van 15 maart tot en met 15 juli en in het geval buiten die periode in een heg of boom door vogels wordt gebroed.

Toelichting:
In Nederland regelt de Wet Natuurbescherming (in 2023 vervangen door de Omgevingswet) een algemene zorgplicht voor het behoud van soorten en habitats. Ruimtelijke ingrepen (zoals verwijdering van landschapselementen) die een leefgebied doen verdwijnen zijn niet toegestaan, zonder toestemming. Dergelijke ingrepen zijn vergunning plichtig (bevoegde gezag: Rijk, provincie, gemeente of waterschap). (artikel 2 van de Wet natuurbescherming; wordt in 2023 vervangen door de Omgevingswet en het Besluit activiteiten leefomgeving) Het is bijvoorbeeld verboden om heggen en bomen te snoeien in de periode van 15 maart tot en met 15 juli en in het geval buiten die periode in een heg of boom door vogels wordt gebroed

Maatregelen om invasieve plantensoorten te voorkomen

De regels om schade door invasieve exoten te voorkomen staan in de Verordening Invasieve Uitheemse Soorten (IUS). Een belangrijk onderdeel hiervan is de Unielijst. Hierop staan de schadelijke soorten. Soorten op deze lijst mag iemand niet:

- in-, uit- of doorvoeren op het grondgebied van de EU. Ook niet onder douanetoezicht.
- kweken, telen of laten voortplanten
- verhandelen
- gebruiken of ruilen
- invoeren, uitvoeren of doorvoeren

- vrijlaten.

Voor elke invasieve exoot wordt een risicoanalyse gemaakt. Het reguleren en tegengaan van verspreiding van invasieve exoten heeft vooral betrekking op dierenverzamelaars, handelaren, vissers en onderzoekers. Deze nemen niet deel aan het GLB. Daarom zijn hiervoor in het GLB geen extra voorwaarden opgenomen.

3.10.4.1.2 Territoriaal toepassingsgebied (van toepassing voor de norm “minimumaandeel”)

Alle landbouwers met bouwland.

3.10.4.1.3 Betrokken type landbouwers (van toepassing voor de norm “minimumaandeel”)

☐Alle landbouwers die bouwland ter beschikking hebben (geen vrijstelling)

☒Toepasselijke vrijstellingen

Met een oppervlakte bouwland van maximaal 10 hectare (voetnoot 5 van bijlage III, punt 1 c))

Ingeval meer dan 75 % van het subsidiabel landbouwareaal blijvend grasland is (voetnoot 7 van bijlage III, punt 1 b))

Ingeval meer dan 75 % van het bouwland wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, braak ligt, gebruikt wordt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen, of voor een combinatie daarvan (voetnoot 7 van bijlage III, punt 1 a)

3.10.4.1.4 Motivering van de bijdrage aan de hoofddoelstelling van de praktijk/norm

Nederland past de derogatie op verordening (EU) 2021/2115 toe voor de toepassing van de normen voor goede landbouw- en milieucondities (GLMC-normen) 7 en 8 voor aanvraagjaar 2023.

Als gevolg daarvan past de landbouwer in 2023 de volgende voorwaarde toe: In 2023 mag maximaal 96% van het bouwland van de aanvrager bestaan uit mais/soja/kortlopend hakhout, onder voorwaarde dat de hoeveelheid beteelbaar bouwland op perceelsniveau niet toeneemt. Voor de toepassing van de in artikel 31 van Verordening (EU) 2021/2115 bedoelde ecoregeling en van de agromilieu- en klimaatverbintenissen als bedoeld in artikel 70 van die verordening voor aanvraagjaar 2023, de baseline bedoeld in artikel 31, lid 5, eerste alinea, punt a), en 70, lid 3, eerste alinea, punt a), van die verordening met betrekking tot GLMC 8 blijft ongewijzigd.

Vanaf 2024 moet ten minste 4 procent van het bouwland dat op de peildatum bij de landbouwer in gebruik is, bestemd zijn voor niet-productieve gronden voor zover de landschapselementen gelegen zijn op of grenzen aan bouwland.

- Deze 4% kan tot 3 procent worden beperkt indien dit percentage tot tenminste 7 procent van het bouwland wordt aangevuld door middel van eco-activiteiten.
- Deze 4% kan ook worden beperkt tot 3 procent worden indien dit percentage tot tenminste 7 procent van het bouwland met de teelt van stikstofbindende gewassen, zonder gebruikmaking van chemische gewasbeschermingsmiddelen en biociden.

Notabene:

Een aanvulling op de 3 opties aan het begin van deze summary, Nederland gaat voor alledrie de opties zoals ook aangevinkt, maar belangrijk: bij optie 3 zonder vanggewassen! Het format biedt geen mogelijkheid dat aan te passen, dus bij deze de opmerking.

Deze verplichting geldt niet:

- voor bedrijven met een maximum oppervlakte bouwland van 10ha, mits het volledige bedrijf biologisch is gecertificeerd.
- Ingeval meer dan 75% van het bouwland wordt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, braak ligt, gebruikt wordt voor de teelt van vlinderbloemige gewassen, of voor een combinatie daarvan
- Ingeval meer dan 75% van het subsidiabel areaal van de landbouwer bestaat uit:

a) blijvend grasland, of

b) wordt gebruikt voor de productie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen, of

c) wordt gebruikt voor natte teelten (als hoofdteelt), of
d) een combinatie van de a en/of b en/of c

Het belangrijkste doel van de norm is het behoud van niet-productieve functies en gebieden om de biodiversiteit van landbouwgronden, waaronder vogels en bestuivers, te verbeteren. Landschapselementen bieden ook een aantal belangrijke milieuvoordelen voor de bodem, de waterkwaliteit en de klimaatverandering (met name de koolstofvastleggingsrol van houtachtige kenmerken), met een belangrijke rol in de levering van ecosysteemdiensten zoals ongediertebestrijding en erosiepreventie. Deze elementen zorgen ook voor bredere connectiviteitscorridors en dragen bij aan de bouw van "groene infrastructuur" in landbouwgebieden.
Met de aangegeven invulling voor de instandhouding van landschapselementen (houtopstanden en de geldende voorwaarden voor het instandhouden van habitats) in combinatie met het feit dat landschapselementen vanaf deze GLB-periode in aanmerking komen voor rechtstreekse betalingen, wordt de inzet voor het behoud van landschapselementen versterkt, en naar verwachting voldoende geborgd.

Ter bescherming van habitats geldt een snoeiverbod in de vastgestelde periode. Daarnaast geldt het snoeiverbod ook als er broedsels in de bomen en heggen aanwezig zijn. Daarmee geldt dat het gehele jaar verstoring niet is toegestaan.

Deze GLMC zal na 2023 in Nederland een impuls geven aan de landschapselementen. Met diversiteitsrijke landschapselementen, als een groenblauwe dooradering door het landschap wordt bijgedragen aan de Europese biodiversiteitsstrategie. Het toepassen van de derogatie voor 2023, zonder dat deze toepasbaar is voor de ecoregeling en het agrarisch natuur- en landschapsbeheer, kan echter ook een negatief effect hebben op met name de toepassing van akkerranden, voor bijvoorbeeld bestuivers, en de deelname van akkerbouwers aan het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Nederland kiest er heel bewust voor om vanggewassen niet toe te staan. Uit analyse over GLB en biodiversiteit 422584 (wur.nl) blijkt dat vanggewassen een veel minder groot effect hebben op biodiversiteit dan braak of landschapselementen.

Door deze invulling wordt de impuls richting van landschapselementen vergroot. De impact van deze GLMC-eis is met name voor de akkerbouwsector heel groot, mede gelet op de hoge grondprijzen in Nederland.

De derogatieverplichting voor mais, soja en kortlopend hakhout wordt in Nederland om administratieve redenen ingevuld, zodat maximaal 96% van het bouwland van de aanvrager bestaat uit mais/soja/kortlopend hakhout, onder voorwaarde dat de hoeveelheid beteelbaar bouwland op perceelniveau niet toeneemt. Hiermee worden bestaande landschapselementen ontzien. In Nederland hebben we 2602 bedrijven met meer dan 96% beteelbare oppervlakte bouwland met mais, soja of hakhout. De totale oppervlakte van deze bedrijven is 24.260ha landbouwgrond, waarvan 16.924ha bouwland, waarvan 16877,64 mais. Indien deze bedrijven willen voldoen aan de regel dat maximaal 96% van het landbouwareaal mag bestaan uit mais, soja of hakhout, behoort dan 4% van 16.924ha (bijna 700ha bouwland) omgezet te worden naar een ander gewas.

3.10.4.2 GLMC 9: Verbod op het omzetten of ploegen van blijvend grasland dat is aangewezen als ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden

3.10.4.2.1 Samenvatting van de praktijk op het landbouwbedrijf

Ploegverbod en omzetverbod voor aangewezen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden. Bij de aanwijzing van ecologisch kwetsbaar blijvend grasland houden we rekening met de huidige status als blijvend grasland en de doelstelling ten aanzien van behoud van waardevol blijvend grasland.

3.10.4.2.2 Territoriaal toepassingsgebied

Totaal indicatief gebied van ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden dat onder GLMC valt, in hectare: **39807.0**

3.10.4.2.3 Betrokken type landbouwers

Alle landbouwers met aangewezen ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden, en daarbuiten.

3.10.4.2.4 Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstelling van de GLMC-norm

De doelstelling is het beschermen van waardevolle habitats en soorten in N2000-gebied of in andere kwetsbare gebieden. Het is verboden om handelingen te verrichten die gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor een Natura 2000-gebied de kwaliteit van de natuurlijke habitats of de habitats van soorten in dat gebied kunnen verslechteren of een significant verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor dat gebied is aangewezen. Bij elke bewerking zal een deel van de organische stof mineraliseren. De stikstof die daarbij vrijkomt kan benut worden door de plant, tenzij de bewerking ver buiten het groeiseizoen plaatsvindt. Dan is er risico van uitspoeling van de gemineraliseerde stikstof, ook kan ploegen een verstorend effect hebben op de biodiversiteit in een gebied.

De beschreven invulling is een voortzetting van het huidige beleid. Al het kwetsbare blijvend grasland is in beginsel gelegen binnen N2000 gebieden. Daarnaast is op dit moment ca.7 ha buiten N2000 aangewezen. In de periode 2014-2020 zijn ook de vogelrichtlijngebieden als kwetsbaar aangewezen, maar dat wordt herzien.

Het ploegen en opnieuw inzaaien van blijvend grasland in de betreffende vogelrichtlijngebieden mag geen significant negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelen voor het betreffende Natura 2000-gebied. Het bevoegd gezag voor het opstellen van het beheerplan voor het Natura 2000 gebied, provincies of Rijkswaterstaat, geven in het beheerplan aan onder welke voorwaarden ploegen eventueel is toegestaan.

De reguliere voorwaarden met betrekking tot blijvend grasland blijven onverkort ook van toepassing op graslanden in alle Natura 2000-gebieden.

3.10.5 Aanvullende GLMC (indien van toepassing)

Etableren van een bufferstrook langs droge sloten

Samenvatting:

Het verbod op het gebruik van meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen in de bufferstrook van 1 meter langs sloten die droogvallen gedurende de zomer

Territoriaal toepassingsgebied en definitie:

Een sloot die droogvalt gedurende de zomer is een gegraven geul van maximaal 10m breed die onder normale omstandigheden droog staat vanaf 1 april tot 1 oktober. In feite bevat een sloot die droogvalt gedurende de zomer alleen water bij wateroverlast. Nederland past een bufferstrook toe langs waterlopen die in de zomer opdrogen (die waterlopen zijn in ieder geval droog in de periode van 1 april tot 1 oktober). Voor die waterlopen geldt een minimumbreedte van 1 m voor bufferstroken .

Bij GLMC 4 zijn sloten die gedurende de zomer droogvallen uitgezonderd. Dit in overeenstemming met punt 3.1.e van bijlage I bij Uitvoeringsverordening (EU) 2021/2289 van de Commissie. Langs deze waterlopen die gedurende de zomer droog zijn (de waterlopen zijn in ieder geval droog in de periode van 1 april tot 1 oktober) wordt additioneel een bufferstrook ingevoerd met een minimumbreedte van 1 m.

Betrokken type landbouwers:

Alle landbouwers met landbouwgrond langs sloten die droogvallen gedurende de zomer.

Motivering van de bijdrage aan de belangrijkste doelstellingen van de GLMC-norm:

De waterkwaliteit in Nederland voldoet nog niet aan de doelstellingen in de Kaderrichtlijn Water (KRW) en de Europese Nitraatrichtlijn (NR). Er zitten nog te veel nitraat, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater, omdat deze uit- en afspoelen van percelen. Maatregelen zijn nodig om de waterkwaliteit te verbeteren, natuur te beschermen en de kosten van het zuiveren van drinkwater betaalbaar te houden. Dat volgt ook uit de behoefteanalyse.

De effectiviteit van bufferstroken in het verminderen van uit- en afspoeling van nutriënten en gewasbeschermingsmiddelen hangt samen met o.a. de helling van een perceel, de afwezigheid van (buis)drainage, grondwaterstand, diepte van de bodem en eventuele bodemverdichting. Gelet op geïdentificeerde behoefte 15 dient naast de verplichte bufferstrook langs alle waterlopen (GLMC 4) ook langs een sloot die droogvalt gedurende de zomer (deze waterlopen zijn in ieder geval droog in de periode van 1 april tot 1 oktober)bufferstroken van minimaal 1 meter breed gehanteerd te worden.

Binnen dit NSP zijn de ecoregeling, het ANLB, investeringen en samenwerking erop gericht om boeren te stimuleren verdergaande stappen te zetten om nutrientenverliezen tegen te gaan, om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te verminderen en om de biodiversiteit te versterken. Hierbij is bij de invulling van GLMC4 en GLMC 10 nadrukkelijk de deelnamebereidheid van de Nederlandse boeren aan het GLB in het algemeen en genoemde interventies specifiek meegewogen. Het bereiken van een zo groot mogelijke totale impact staat daarbij centraal.

4 Elementen die gemeenschappelijk zijn voor verschillende interventies

4.1 Definitie en minimumvereisten

4.1.1 Landbouwactiviteit

4.1.1.1 Definitie van productie

Het leveren van maatschappelijke diensten en goederen wordt in dit kader ook als productie beschouwd.

4.1.1.2 Definitie van instandhouding van landbouwareaal

4.1.1.2.1 Bouwland

Een landbouwareaal in een staat houden die begrazing of teelt mogelijk maakt zonder dat daarvoor voorbereidende activiteiten nodig zijn die verder gaan dan activiteiten op basis van de gebruikelijke landbouwmethoden en -machines.

Grasland dient minimaal eenmaal per jaar gemaaid te worden.

Het (overige) bouwland moet in een zodanige staat zijn, zodat regelmatig een akkerbouwgewas ingezaaid kan worden.

4.1.1.2.2 Blijvende teelten

Een landbouwareaal in een staat houden die begrazing of teelt mogelijk maakt zonder dat daarvoor voorbereidende activiteiten nodig zijn die verder gaan dan activiteiten op basis van de gebruikelijke landbouwmethoden en -machines.

Het areaal blijvende teelt moet in een goede vegetatieve staat worden gehouden die productief potentieel heeft.

4.1.1.2.3 Blijvend grasland

Een landbouwareaal in een staat houden die begrazing of teelt mogelijk maakt zonder dat daarvoor voorbereidende activiteiten nodig zijn die verder gaan dan activiteiten op basis van de gebruikelijke landbouwmethoden en -machines.

Grasland dient minimaal eenmaal per jaar gemaaid te worden.

4.1.2 Landbouwareaal

4.1.2.1 Elementen van agrobosbouwsystemen die op het landbouwareaal worden opgezet of in stand worden gehouden

4.1.2.1.1 Bouwland

Een vorm van landbouw waarbij bomen en struiken bewust worden geteeld tussen niet-houtige gewassen (akkerbouw of groenteteelt) op hetzelfde perceel, met maximaal 100 bomen/ha.

Agroforestry, ofwel boslandbouw, verwijst naar een teeltsysteem waarbij bomen en struiken bewust worden gecombineerd met veehouderij, akkerbouw en/of groenteteelt op hetzelfde perceel. Deze combinatie wordt ingezet om positieve interacties tussen gewassen, vee en de bomen en struiken te stimuleren, en het verdienmodel te verbeteren. Dit laatste kan bijvoorbeeld door verbreding van het verdienmodel door opbrengsten van fruit- en notenbomen. Agroforestry is, net als strokenteelt, een teeltsysteem op bedrijfs- en perceelsniveau.

Agroforestry is een paraplubegrip en kent verscheidene vormen. In het NSP komen elementen hiervan op verschillende plaatsen terug:

(1) Bomen en struiken in combinatie met gras- of bouwland. De agrariër kan dit op de volgende manieren

registeren:

a. wanneer maximaal 100 bomen/ha aangeplant worden die verspreid staan over het perceel kan het onderdeel uitmaken van bouw- of grasland en is geen aparte registratie van de bomen nodig.

b. een hoogstamboomgaard, waarbij de bomen verspreid staan over het perceel. Hiervoor bestaat één gewascode.

c. stroken fruit- en notenbomen of bessenstruiken, die worden afgewisseld met stroken akkerbouw, groenteteelt of grasland met vee. De stroken worden los van elkaar opgegeven, ieder met een eigen gewascode.

d. Landschapselementen op een perceel gras- of bouwland, waaronder heggen en hagen, of bomenrijen. Houtigen op bouw- en grasland zullen door RVO in eerste instantie geregisterd worden als landschapselement. Als registratie als optie b of c (hoogstamboomgaard of rijen productieve teelt) wenselijker is geeft de agrariër dit zelf aan bij RVO. Landschapselementen kunnen ingezet worden als onderdeel van het niet-productief areaal op bouwland. Landschapselementen kennen geen mestplaatsingsruimte.

(2) Voedselbossen als permanente teelt: dit gaat om een perceel met verschillende meerjarige boom- en struiksoorten waarvan de soorten binnen afzienbare termijn voor eetbare producten zorgen. Dit past binnen de gewascode voedselbosbouw.

(3) Wanneer percelen uit meer dan 100 bomen per hectare bestaan maakt het geen onderdeel uit van gras- of bouwland. Wanneer in dit geval verschillende boom- en struiksoorten bewust worden geteeld tussen niet-houtige gewassen, dierhouderij of beide, op hetzelfde perceel, (en de gewascode voedselbossen niet past), kunnen de bomenrijen ook als stroken opgegeven worden. Waar onderscheid in stroken niet mogelijk is kan de hoofdteelt geregistreerd worden.

Bij al deze vormen betreft het subsidiabele landbouwgrond, Als landbouwareaal komt tevens in aanmerking boslandbouw op areaal dat in de periode tussen 2015 en 2022 werd aangemerkt als landbouwareaal. Afhankelijk van de gewascodes die de agrariër kiest gelden andere eisen m.b.t. mestplaatsingsruimte. De agrariër kiest zelf wat het best bij zijn/haar bedrijfsmodel past en of de bomen ingezet worden als niet-productief areaal. Agroforestry staat in Nederland nog in de kinderschoenen. Bij de mid-term review wordt geëvalueerd of bovenstaande aanpak voldoende werkt en hoe er verder opgeschaald kan worden. Er volgt nog een gedetailleerdere instructie over het intekenen van bomen en struiken in combinatie met gras- of bouwland.

De Nederlandse definitie bevat naast bomen ook struiken. De definitie luidt: ‘Een vorm van landbouw waarbij bomen en struiken bewust worden geteeld tussen niet-houtige gewassen (akkerbouw of groenteteelt) op hetzelfde perceel, met maximaal 100 bomen/ha.’

De motivatie om agroforestry van toepassing te laten zijn voor houtopstanden is enerzijds dat bij sommige vormen van agroforestry, zoals kippenuitlopen, struiken effectiever zijn dan bomen, en anderzijds omdat bomen vanuit landschappelijke- en biodiversiteitsdoelen niet overal in Nederland wenselijk zijn. Zo is het in open klei- en veengebieden niet toegestaan om bomen te planten, en heeft dit tevens een negatief effect op bijvoorbeeld weidevogelbeheer. Met struiken kan dan beter een duurzaam grondgebruik worden bereikt.

4.1.2.1.2 Blijvende teelten

A1. voedselbos:

een perceel met verschillende meerjarige boom- en struiksoorten waarvan de soorten binnen afzienbare termijn voor eetbare producten zorgen, onder de volgende voorwaarden:

1o. er mag een kruinlaag van hogere bomen staan die een ondersteunende functie voor de andere soorten heeft;

2o. er zijn minimaal drie verticale vegetatielagen;

3o. de kruinlaag en vegetatielagen mogen nog in ontwikkeling zijn;

A2. overige vormen van boslandbouw, niet zijnde voedselbossen, waarbij verschillende boom- en struiksoorten bewust worden geteeld tussen niet-houtige gewassen, dierhouderij of beide, op hetzelfde perceel, bestaande uit meer dan 100 bomen/ha.

4.1.2.1.3 Blijvend grasland

Een vorm van landbouw waarbij bomen en struiken bewust worden gecombineerd met dierhouderij op hetzelfde perceel, met maximaal 100 bomen/ha.

4.1.2.2 Bouwland

4.1.2.2.1 Andere opmerkingen in verband met de definitie van bouwland

N.v.t.

4.1.2.3 Blijvende teelten

4.1.2.3.1 Definitie van kwekerijen

Arealen met jonge houtachtige planten in de open lucht, bestemd om later te worden verplant, en wel kwekerijen van:
- wijnstokken en moederplanten;
- vruchtbomen en kleinfruitgewassen;
- siergewassen;
- voor de verkoop bestemde bosplanten, exclusief de in het bos gelegen bosboomkwekerijen voor de eigen behoefte van het bedrijf;
- bomen en heesters ter beplanting van tuinen, parken, straten en wegbermen (bijvoorbeeld haagplanten, rozen en andere sierheesters, sierconiferen), alsmede onderstammen en jonge zaailingen ervan)

4.1.2.3.2 Definitie van hakhout met korte omlooptijd

Boomsoorten behorende tot het geslacht wilg (Salix) met een maximale omlooptijd van vijf jaar

Voor populieren, wilgen, essen of elzen geldt een plantdichtheid van minstens tienduizend stoven per hectare.

4.1.2.3.3 Andere opmerkingen in verband met de definitie van blijvende teelten

N.v.t.

4.1.2.4 Blijvend grasland

4.1.2.4.1 Definitie van grassen en andere kruidachtige voedergewassen

Alle kruidachtige planten die in Nederland traditioneel in natuurlijk grasland voorkomen en/of normaliter in zaadmengsels voor grasland worden opgenomen, ongeacht of het betrokken grasland voor het weiden van dieren wordt gebruikt.

4.1.2.4.2 Besluit om "ploeg"criterium te gebruiken in verband met de classificatie van blijvend grasland

: **Nee**

4.1.2.4.3 Besluit om het criterium "frezen" te gebruiken in verband met de classificatie van blijvend grasland

: **Nee**

4.1.2.4.4 Besluit om het criterium "opnieuw inzaaien met andere grassoorten" te gebruiken in verband met de classificatie van blijvend grasland en de beschrijving ervan in geval van een positief antwoord

: **Nee**

4.1.2.4.5 Besluit in verband met het meerekenen van andere soorten, zoals struiken en/of bomen die diervoeder produceren, mits de grassen en andere kruidachtige voedergewassen blijven overheersen

: **Nee**

4.1.2.4.6 Besluit in verband met het meerekenen van andere soorten, zoals struiken en/of bomen die kunnen worden begraasd of die diervoeder produceren, waarbij grassen en andere kruidachtige voedergewassen traditioneel niet overheersen of afwezig zijn in de graasgedeelten

Besluit in verband met het meerekenen van andere soorten, zoals struiken en/of bomen die kunnen worden begraasd of die diervoeder produceren, waarbij grassen en andere kruidachtige voedergewassen traditioneel niet overheersen of afwezig zijn in de graasgedeelten : **Nee**

a) in geval van positief antwoord, van toepassing op de hele lidstaat/regio? : **Nee**

b) in geval van een negatief antwoord op vraag a), alleen van toepassing op land dat deel uitmaakt van de gangbare plaatselijke praktijken? : **Nee**

c) in geval van een negatief antwoord op vraag a), niet beperkt tot of van toepassing op andere gebieden dan gangbare plaatselijke praktijken? : **Nee**

4.1.2.4.7 Andere opmerkingen in verband met de definitie van blijvend grasland

Als blijvend grasland wordt beschouwd grond met een natuurlijke of ingezaaide vegetatie van grassen of andere kruidachtige voedergewassen die minimaal vijf jaar niet in de vruchtwisseling van het bedrijf is opgenomen. Meer dan 50% van de grond moet bestaan uit grassen of andere kruidachtige gewassen. Mengsels van gras en stikstofbinders tellen mee. Riet en heide vallen hier niet onder.

4.1.2.5 Andere opmerkingen in verband met de definitie van landbouwareaal in het algemeen

De situatie op de peildatum is bepalend of sprake is van landbouwgrond.

4.1.3 Subsidiabele hectare

4.1.3.1 Criteria aan de hand waarvan overheersing van de landbouwactiviteit kan worden vastgesteld indien het land ook voor niet-landbouwactiviteiten wordt gebruikt

Er is geen sprake van noemenswaardige hinder indien:

- maximaal 90 dagen in het jaar van aanvraag niet-landbouwactiviteiten plaatsvinden en
- de landbouwgrond na afloop van deze activiteiten weer in een staat verkeert waarin begrazing of teelt mogelijk is;

Indien op een landbouwareaal voor meer dan 90 dagen niet-landbouwactiviteiten plaatsvinden in het kader van
contracten op basis van subsidieregelingen ANLb of de Catalogus Groenblauwe diensten is geen sprake van
noemenswaardige hinder

Op grond van de Algemene wet bestuursrecht zal iedere beslissing omtrent niet noemenswaardige hinder een bezwaarclausule bevatten.

4.1.3.2 Criteria om te waarborgen dat de grond ter beschikking van de landbouwer staat

Op de peildatum van het jaar waarover steun wordt aangevraagd heeft de landbouwer de grond ter beschikking, vanuit eigendom, huur of erfpacht, dan wel met toestemming van de eigenaar, verhuurder of (erf)verpachter voor het gebruik van het perceel.

4.1.3.3 Periode waarin een areaal moet voldoen aan de definitie van “subsidiabele hectare”

Gedurende het kalenderjaar waarop de steunaanvraag betrekking heeft moet worden voldaan aan de definitie van subsidiabele hectare. Een tijdelijke andere functie is toegestaan, mits dat geen belemmering vormt voor de doelen die met de interventie worden nagestreefd.

4.1.3.4 Besluit in verband met het meerekenen van arealen die slechts om het jaar voor landbouwactiviteiten worden gebruikt

: **Nee**

4.1.3.5 Besluit in verband met het meerekenen van andere landschapselementen (die in het kader van GLMC-normen niet worden beschermd) op voorwaarde dat ze niet overheersen en de uitvoering van een landbouwactiviteit niet aanzienlijk belemmeren door de oppervlakte die ze beslaan

: **Ja**

Als landschapselementen worden aangemerkt:

a) landschapselementen: begroeide terrein- en waterdelen

begroeide terreindelen:
- houtige elementen:
o (boomgroepen met een maximum oppervlakte van 1,5 hectare op maaiveldniveau ,
o geïsoleerde bomen
o heggen/hagen
o houtsingels/houtwal
o struwelen

waterdelen:
- waterlopen, niet zijnde grachten, smaller dan tien meter (van insteek naar insteek), waarbij geldt dat ze geheel meetellen als ze voor minimaal de helft van de lengte van de waterloop smaller zijn dan tien meter;
- watervlakten met een oppervlakte tussen 0,001 hectare en 0,5 hectare.

b) overige elementen (niet productieve gronden) :
- rietkragen/rietzoom,
- stroken/randen van gras/kruiden die niet bij landbouwproductie horen, zo ook schouwpaden en zand- en tuunwallen.

4.1.3.6 Besluit om op blijvend grasland met geïsoleerde niet-subsidiabele elementen vaste verlagingscoëfficiënten toe te passen om het subsidiabel areaal te bepalen

: **Nee**

4.1.3.7 Besluit om de subsidiabiliteit van arealen die subsidiabel waren en niet meer voldoen aan de definitie van "subsidiabele hectare" uit hoofde van artikel 4, punt 4, a) en b), van de VSP te behouden vanwege de uitvoering van nationale regelingen, waarvan de voorwaarden compatibel zijn met de interventies van het in artikel 63, lid 2, van de horizontale verordening bedoelde geïntegreerd systeem voor de natte teelt van niet in bijlage I vermelde producten en die bijdragen tot een of meer milieu- of klimaatgerelateerde doelstellingen van de VSP

: **Ja**

Natte teelten op areaal als bedoeld in artikel 4, vierde lid, onderdeel c, onder ii van verordening 2021/2115 worden als landbouwproductie aangemerkt en daarmee ook tot de subsidiabele hectare worden gerekend.
The national scheme we refer to is the ecoscheme, more specific the activity paludiculture (natte teelt H06) . National legislation: Uitvoeringsregeling artikel 18f. De ecoactiviteit natte teelt (H06) bevat de volgende voorwaarden:
1°. de landbouwer teelt een gewas uit de gewassenlijst 'natte teelt' als bedoeld in bijlage 5.1 als hoofdgewas met een zichtbare bedekking;
2°. de teelt vindt plaats op areaal dat tussen 2015 en 2022 werd aangemerkt als landbouwareaal; en
3°. de landbouwer oogst het gewas ten minste eenmaal per kalenderjaar.
Het betreft de volgende gewassen uit de gewassenlijst: Azola, Cranberry, Lamsoor, Lisdodde, Riet, Wilde rijst, Zeekraal

4.1.4 Actieve landbouwer

4.1.4.1 Criteria om te bepalen welke landbouwers ten minste een minimumniveau aan landbouwactiviteit verrichten

Inschrijving in het handelsregister, bedoeld in artikel 2 van de Handelsregisterwet 2007,

onder de vermelding van de verkorte omschrijving van de landbouwactiviteit en de daarbij behorende code van de Standaard Bedrijfsindeling (SBI) beginnend met de cijfers 011, 012, 013, 014, 015, 016 of 1051, voor zover minimaal 50% van de melk die wordt verwerkt op het eigen melkveebedrijf geproduceerd wordt.

Indien de landbouwactiviteit een nevenactiviteit betreft, waaronder begrepen het in stand houden van het landbouwareaal, moet worden aangetoond dat de landbouwactiviteit een aanzienlijk deel (1/3) uitmaakt van de economische activiteiten van het bedrijf.

Een verlaging van de eis 1/3 (aanzienlijk deel vd economische activiteiten) tot 1/5 is na overleg met LTO niet nodig gebleken.

De criteria voor inschrijving bij de KVK zijn:

1. Het bedrijf levert diensten en/of producten.
2. Het bedrijf vraagt hiervoor meer dan de kostprijs.
3. Het bedrijf doet zaken met derden en gaat de concurrentie aan met ondernemers die dezelfde of gelijkwaardige diensten of producten verkopen.

Ook voor landbouwers gelden deze algemene criteria voor ondernemingen en daarnaast zijn er specifieke bedrijfscodes voor het soort landbouwbedrijf. Hiermee is geborgd dat er een bepaald minimum niveau aan ondernemingsactiviteiten en landbouwactiviteiten in de zin van het GLB recht worden uitgevoerd.

Daarnaast zal door middel van AMS voor alle landbouwgrond worden gecontroleerd of er is voldaan aan de minimum activiteit op de landbouwgrond (maaien). Daarmee is er ook voor de landbouwers die onder de 5000 euro grens blijven geborgd dat er een bepaalde mate van minimum landbouwactiviteit plaatsvindt.

4.1.4.2 Besluit om een negatieve lijst van niet-landbouwactiviteiten te gebruiken als aanvullend instrument

: **Nee**

4.1.4.3 Besluit tot vaststelling van een bedrag aan rechtstreekse betalingen, niet hoger dan 5 000 EUR, waarbij de landbouwers in elk geval worden beschouwd als “actieve landbouwers”

: **Ja**

Er wordt een drempel gesteld van EUR 5000,- om de administratieve lasten voor de landbouwer als ook de uitvoeringslasten door het Betaalorgaan te verminderen.

In de uitvoeringspraktijk en tijdens Europese audits is gebleken dat de actieve landbouwer toets toch wel de nodige extra lasten met zich mee kan brengen. Een drempel voor vrijstelling leidt tot vereenvoudiging van de uitvoering en verlaging administratieve lasten van de aanvragers.

Het gevolg van het doorvoeren van deze vereenvoudiging is dat het de ruimte biedt aan de “kleine boeren” (o.a. hobbyhouders met wat landbouwgrond en gepensioneerde actieve boeren, nu vaak de meer natuur inclusieve boeren) om deel te nemen aan het GLB.

De omslag naar meer doelgerichte betalingen betekent ook een omslag van inkomensondersteuning naar bijdragen in duurzaamheid. Gelet op de grote opgave om de gestelde het doelen te realiseren geldt dat alle kleine beetjes helpen.

Dit betreft ca. 12.000 boeren.

4.1.5 Jonge landbouwer

4.1.5.1 Maximale leeftijdsgrens

Maximale leeftijdsgrens: **40**

4.1.5.2 Voorwaarden om “bedrijfshoofd” te zijn

1. Oefent als natuurlijk persoon een landbouwbedrijf uit in eigen naam.
2. Is (mede) belast met de dagelijkse bedrijfsvoering.
3. Heeft als natuurlijk persoon blokkerende zeggenschap als bestuurder van een rechtspersoon, beherende vennoot, maat in de maatschap of als bestuurder van een vereniging of stichting.

4.1.5.3 Vereiste passende opleiding en/of vaardigheden

Een landbouwdiploma ofwel een bewijs van vakbekwaamheid. Hiervoor geldt minimaal één van volgende bewijzen:

1. een diploma of een getuigschrift van een basisopleiding landbouw, tuinbouw of aanverwant op het niveau hoger secundair, hoger niet-universitair of universitair onderwijs

2. een bewijs van ten minste 2 jaar aantoonbare ervaring met land- en tuinbouwproductie op het tijdstip van de steunaanvraag, aangevuld met een diploma of een getuigschrift van een cursus op het gebied van bedrijfsovername, agrarische bedrijfsvoering of aanverwant.

Aantoonbare ervaring met land- en tuinbouwproductie, op basis van verklaring van ervaring als:

· zelfstandig helper, bedrijfsleider tweede categorie, meewerkend echtgenoot of niet betaald geregeld meewerkend gezinslid op een landbouwbedrijf;

· werknemer op een landbouwbedrijf;

. stagiair op een landbouwbedrijf.

4.1.5.4 Andere opmerkingen in verband met de definitie van jonge landbouwer

Algemene definitie jonge landbouwer:

De jonge landbouwer is jonger dan 40 jaar op 31 december van het jaar waarin de steun wordt aangevraagd, is bedrijfshoofd en beschikt over een adequate vakbekwaamheid en/ of vaardigheden.

De drie componenten leeftijd, bedrijfshoofd, opleiding en vaardigheden, zijn nader gespecificeerd in 4.5.1.1 (leeftijd), 4.1.5.2 (bedrijfshoofd), 4.1.5.3 (opleiding en vaardigheden).

4.1.6 Nieuwe landbouwer

4.1.6.1 Voorwaarden om voor het eerst “bedrijfshoofd” te zijn

nvt

4.1.6.2 Vereiste passende opleiding en vaardigheden

-

4.1.7 Minimumvereisten voor het ontvangen van rechtstreekse betalingen

4.1.7.1 Drempelwaarde

Drempelwaarde in ha:

Drempelwaarde in EUR: **500**

4.1.7.2 Verklaring

De drempel is even hoog als de drempel zoals deze in de jaren 2015 tot en met 2022 van toepassing was, daarmee een bekend gegeven voor de landbouwers.

Verhogen van de drempel is niet opportuun:,. De drempel van 500,- komt overeen met ca. 2 ha landbouwgrond. Juist ook de wat kleinere boeren, met betalingen tussen de 500,- en 2000,- dragen bij aan de realisatie van de doelen d, e en f.: het betreft ca. 4200 boeren in die groep. Die willen we niet uitsluiten

en door de drempel gelijk te houden wordt voorkomen dat een grote groep landbouwers niet meer in aanmerking zal komen voor betaling. Ook zijn die boeren in de regel allemaal verplicht om de landbouwtelling in te vullen, waardoor zij geen disproportionele administratieve last zullen ervaren.

Van de bedrijven die in de periode 2015 t/m 2022 niet voor betaling hebben geopteerd, gaat het nagenoeg in alle gevallen om intensieve bedrijven (dierhouderij of glastuinbouw) met veelal minder dan 2 ha grond. Verlagen van de drempel zal daarmee dan ook niet die significante bijdrage aan de doelstellingen opleveren.

Met betrekking tot de uitvoeringslasten: het uitvoeringsproces staat en is zodanig geoptimaliseerd dat meer of minder aanvragers niet veel verschil uit maakt.

Het ophogen van de grens geeft geen lastenverlichting voor betaalorgaan en aanvragers. Het bestaande systeem is geautomatiseerd en werkt goed. Het ophogen van de grens leidt tot een toename van lasten bij het betaalorgaan omdat IT systemen aangepast moeten worden, de communicatie naar de sector aangepast moet worden en de regelgeving aangepast moet worden. Het draagt ook niet bij aan stabiliteit in de sector.

4.1.8 Andere in het GLB-plan gebruikte definities

Titel	Beschrijving
Permanente kas of vaste beschutting	Permanente kas of vaste beschutting: Grond die zich onder een permanente kas of vaste beschutting bevindt wordt als niet subsidiabel aangemerkt
Andere hoofdfunctie	Andere hoofdfunctie: Areaal waarvan de hoofdfunctie niet het uitvoeren van een landbouwactiviteit is wordt als niet-subsidiabel aangemerkt. Het gaat dan onder meer om: - moes- en siertuinen; - bermen tot een breedte van drie meter van de weg of breder voor zover de verkeersbestemming de landbouw hindert; - speelweides; - stroken grasland langs verharde landingsbanen voor vliegverkeer; - onverharde landingsbanen voor luchtsport en luchtvaart; - stroken langs gebouwen of kassen, smaller dan 1 meter; - geluidswallen; - springweides; - kinderboerderijen; - areaal waarop installaties voor de benutting van zonne-energie aanwezig zijn voor zover dat het uitvoeren van de landbouwactiviteit onmogelijk maakt.

4.2 Element in verband met rechtstreekse betalingen

4.2.1 Beschrijving van de vaststelling van de betalingsrechten, indien van toepassing, en werking van de reserve

4.2.1.1 Rechten

Blijft u rechten gebruiken ten minste gedurende het eerste jaar waarin de [verordening GLB-plannen] wordt toegepast? : **Nee**

Indien ja, bent u van plan de rechten in die periode niet langer te gebruiken? : **Nee**

4.2.1.2 Territorialisatie

Past u de territorialisering van de BIS toe? (art. 22, lid 2) : **Nee**

Differentieert u het systeem van rechten volgens de groep gebieden? : **Nee**

Definitie van de groep gebieden	Gebruikt u rechten in die groep gebieden?	Bent u van plan niet langer gebruik te maken van rechten in de nieuwe programmeringsperiode na 2020 (art. 19, lid 2)?	Indien ja, wat is het eerste jaar zonder rechten (artikel 23, lid 2)?	Toelichting

4.2.1.3 Systeem van interne convergentie

Differentiëert u de methode voor interne convergentie volgens de groep gebieden? : **Nee**

4.2.1.4 Werking van de reserve

Past u een reserve toe in elke groep gebieden (art. 26, lid 2)? : **Nee**

Differentiëert u de methode voor de vaststelling van de reserve volgens de groep gebieden? : **Nee**

Beschrijving van het systeem voor de vaststelling van de reserve

Categorieën in aanmerking komende landbouwers en andere regels in verband met toewijzingen uit de reserve. (Artikel 26)

Titel van de categorie	Beschrijving	Voorschriften	Prioriteit
Young farmer		/	1
New Entrant		/	1

Voorschriften in verband met de financiële aanvulling van de reserve

Voorschriften in verband met het vervallen van de betalingsrechten en de overdracht naar de reserve

Andere elementen in verband met de reserve

4.2.1.5 Voorschriften in verband met overdrachten van betalingsrechten (indien van toepassing)

4.2.2 Verlaging van de rechtstreekse betalingen

4.2.2.1 Beschrijving van de verlaging en/of plafonnering van rechtstreekse betalingen

Past u verlaging van de betalingen toe? : **Nee**

Past u plafonnering toe (d.w.z. 100 % verlaging)? : **Nee**

4.2.2.2 Aftrek van de arbeidskosten

Past u aftrek van de arbeidskosten toe? : **Nee**

4.2.2.3 Geraamde opbrengsten van de verlaging van de rechtstreekse betalingen en plafonnering voor elk jaar

Aanvraagjaar	2023	2024	2025	2026	2027	Toelichting
Boekjaar	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	
Totale jaarlijkse geraamde opbrengst (EUR)	0	0	0	0	0	
- gebruik voor herverdelingsbetaling (EUR)	0	0	0	0	0	
- gebruik voor andere interventies in de vorm van rechtstreekse betalingen (EUR)	0	0	0	0	0	
- overdracht naar het Elfpo (EUR)	0	0	0	0	0	

4.2.3 Toepassing op het niveau van de leden van rechtspersonen of groepen/ op het niveau van de groep van verbonden rechtspersonen (artikel 110)

- Toepassing van in de [VSP] of [horizontale verordening] vastgestelde drempels/bovengrenzen op het niveau van de leden van rechtspersonen of groepen:

Artikel 17, lid 4, van [VSP] Verlaging van betalingen
Pas drempel toe : **Nee**

Artikel 29, lid 6, eerste alinea, van [VSP] CRIS
Pas drempel toe : **Nee**

Artikel 30, lid 4, van [VSP] CISYF
Pas drempel toe : **Nee**

Artikel 17, lid 1, van [VSP] Financiële discipline
Pas drempel toe : **Nee**

- In het geval van door de lidstaat vastgestelde drempels/bovengenzen; toepassing van deze drempels/bovengrenzen op het niveau van de leden van rechtspersonen/groepen:

Artikel 28 van [VSP] Betaling voor jonge landbouwers
Pas drempel toe : **Nee**

Artikel 31 van [VSP] Ecoregelingen
Pas drempel toe : **Ja**
Rechtvaardig uw beslissing

Voor groepen landbouwers gelden dezelfde bepalingen als voor individuele. Het maximale subsidiebedrag per hectare dat wordt uitbetaald aan de begunstigden kan jaarlijks variëren op basis van een herijking van deelname, rekening houdend met de niveaus goud, zilver en brons.

Interventies:
I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving

Artikelen 32-34, van [VSP] CIS
Pas drempel toe : **Nee**

Artikel 70 van [VSP] Milieu-, klimaat- en andere beheersverbintenissen
Pas drempel toe : **Ja**
Rechtvaardig uw beslissing

I.70.1. ANLb
De eindbegunstigde is een gecertificeerd agrarisch collectief. Dit is een vereniging met rechtsbevoegdheid. Het certificaat wordt op basis van een programma van eisen verstrekt en ge-audit door een onafhankelijke certificeringscommissie, ingesteld door de overheid. In het certificaat is opgenomen

dat de deelnemende landbouwers en andere grondbeheerders gezamenlijk subsidie krijgen voor de beheeractiviteiten die op hun grond worden uitgevoerd, en zij gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn voor een EU-conforme realisatie van de afgesproken prestaties van het collectief zoals vastgelegd in de beschikking. Het collectief is in haar juridische entiteit van vereniging de ontvanger van de subsidie, en dus voor de overheid aan te merken als eindbegunstigde. Het collectief betaalt vervolgens de leden die de daadwerkelijke uitvoering doen, de grondbeheerders. De verantwoordelijkheden tussen het collectief en de agrariër of andere grondbeheerder wordt vastgelegd in een privaatrechtelijk contract. Het collectief in zijn geheel bestaat uit grondbeheerders, die elk afzonderlijk in aanmerking kunnen komen voor inkomensondersteuning en ecoregeling uit de 1e Pijler van het GLB, en kan ook leden bevatten die niet grondbeheerder zijn.

De eindbegunstigde is een gecertificeerd agrarisch collectief. Dit is een vereniging met rechtsbevoegdheid. Het certificaat wordt op basis van een programma van eisen verstrekt en ge-audit door een onafhankelijke certificeringscommissie, ingesteld door de overheid. Het collectief is in haar juridische entiteit van vereniging de ontvanger van de subsidie, en dus voor de overheid aan te merken als eindbegunstigde. Het collectief betaalt vervolgens de leden die de daadwerkelijke uitvoering doen, de grondbeheerders. De verantwoordelijkheden tussen het collectief en de agrariër of andere grondbeheerder wordt vastgelegd in een privaatrechtelijk contract. Het collectief in zijn geheel bestaat uit grondbeheerders, maar kan ook leden bevatten die niet grondbeheerder zijn.
Het collectieve stelsel bestaat uit 2 hoofdprocessen:

1. Het hoofdproces om te komen tot een beschikking. De beschikking is vooral gebaseerd op het natuurbeheerplan, het openstellingsbesluit en de gebiedsaanvragen. Het is een tenderprocedure waarin een collectief aangeeft hoeveel hectares en minimum/maximum beheerfuncties zij kan realiseren en voor welke prijs. Deze beheerfuncties samen vormen een mozaïek dat de biodiversiteit en/of watermaatregelen ondersteunt. Het doel van de verbintenis is om een bepaald aantal hectares leefgebied te realiseren. Het resultaat van dit proces is een bepaalde minimale en maximale (100% - 115%) omvang te realiseren leefgebied, minimumeisen voor de samenstelling van beheerfuncties en een afgesproken hectareprijs.
2. Het hoofdproces uitvoering en verantwoording van de beschikking. Daar waar het vorige proces het doel heeft om te komen tot een afspraak tussen overheid en collectief over een resultaatsubsidie, vastgelegd in de beschikking, heeft het proces van uitvoering en verantwoording van de beschikking tot doel om vast te stellen dat het proces conform bestaande (Europese) wet- en regelgeving is uitgevoerd en er geen sprake is van overcompensatie. Daarbij staat de beschikking centraal. Een collectief moet altijd voldoen aan de beschikking. Daarnaast is het voor het collectief verplicht om al haar beheeractiviteiten vast te leggen in een database die wordt beheerd door het Betaalorgaan. Deze database behoort altijd actueel te zijn waardoor het Betaalorgaan op ieder gewenst moment kan controleren of het beheer voldoet aan de beschikking. Deze database levert de brongegevens voor het doorvoeren van administratieve controles en controles in het veld. Een collectief kan veranderingen aanbrengen aan haar beheer. Deze flexibiliteit kan bestaan uit wijzigingen in activiteit, plaats en looptijd. Veranderingen kunnen alleen worden doorgevoerd wanneer:

a. dit wordt gedaan nadat de informatie in de database is aangepast;

b. de verandering ecologisch is gemotiveerd.

Bedragen en steunpercentages

De uitbetaling aan het collectief wordt bepaald door een tender, en bestaat uit een hectareprijs voor het beheer in het leefgebied. De uitbetaling is dus een resultaatsubsidie voor het realiseren van een hectare leefgebied. Er kan meerdere malen per jaar een deelbetaling plaatsvinden.

De hectareprijs

In het stelsel wordt subsidie verleend per hectare leefgebied. Op basis van de doelen in een gebied worden beheermozaïeken samengesteld bestaande uit de gewenste verhouding in omvang beheerfuncties en de geprefereerde beheeractiviteiten. Het collectief koppelt aan deze beheerfuncties/-activiteiten een voor het

gebied realistisch bedrag per hectare. Dit bedrag per hectare voor het realiseren van een gebiedsspecifiek leefgebied wordt opgenomen in de gebiedsaanvraag van het collectief. De overheid beoordeelt de gebiedsaanvraag. Omdat de gebiedsaanvraag van elk collectief anders is (ander gebied, andere beheerfuncties/activiteiten) zal de hectareprijs verschillen tussen de collectieven.

De maximaal uit te betalen vergoeding per activiteit en hectare

Er is dus sprake van een vaste maximaal uit te betalen vergoeding, zoals per activiteit aangegeven bij de beschrijving hier onder van de verschillende leefgebieden/categorieën en opgenomen in de bijlage koppeltabel ANLb. In de koppeltabel wordt ook onderscheid gemaakt tussen zand, klei en veengrond. De maximale vergoeding van een activiteit is gekoppeld aan de grondsoort .

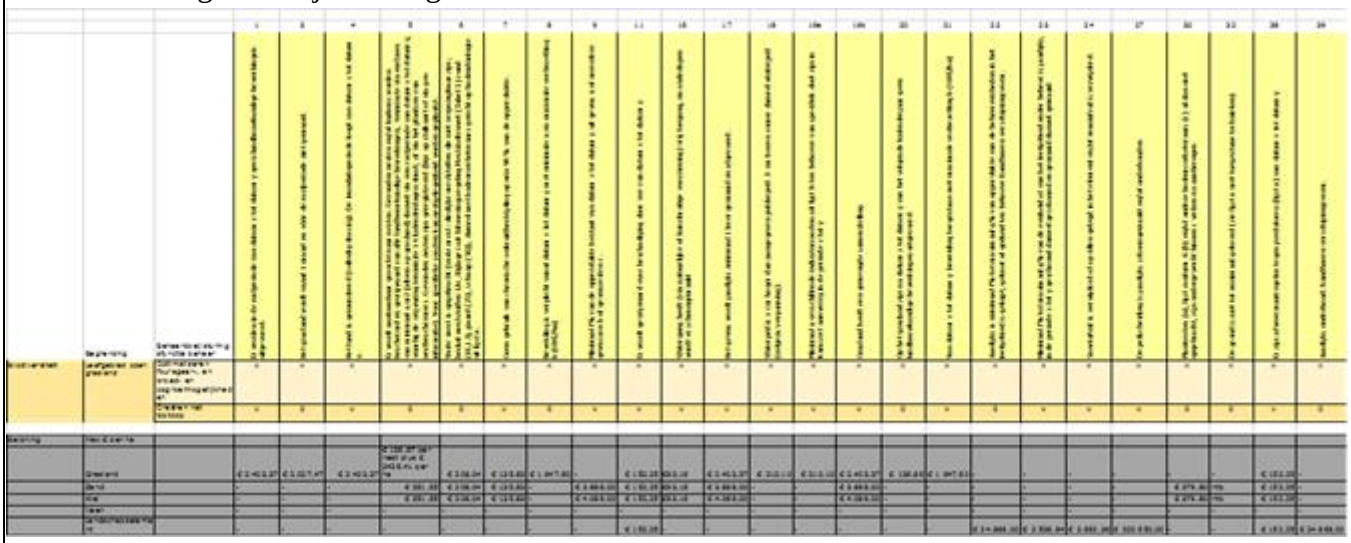
Deze maximale vergoedingen zijn veelal alleen mogelijk in combinatie met een andere activiteit, waarbij het aangegeven bedrag de vergoeding is voor de combinatie van activiteiten. Bij de beschrijving van de leefgebieden wordt ook aangegeven welke (clusters van) beheeractiviteiten er mogelijk zijn binnen een beheerfunctie. Als in het Natuurbeheerplan bijvoorbeeld staat dat voor het leefgebied open grasland minimaal 2% beheerfunctie ‘creëren nat biotoop’ verplicht is, dan betekent dit dat alle kruisjes (beheeractiviteiten) binnen dit leefgebied met deze beheerfunctie mogelijk zijn. Dit houdt in dat er dus verschillende groepen van beheeractiviteiten kunnen worden uitgevoerd, zoals plas-dras, hoog waterpeil en bijvoorbeeld natuurvriendelijke oever. Per leefgebied of categorie geeft de koppeltabel dus tevens het minimum aantal beheeractiviteiten aan die een collectief moet verrichten doordat het collectief met haar uitgevoerde beheeractiviteiten minimaal het beheer moet voeren, binnen de in de beschikking opgenomen beheerfuncties, zodat de hectareprijs is verantwoord.

In het ANLb onderscheiden we de volgende leefgebieden/categorieën:

Open grasland: Het leefgebied open grasland bestaat uit open landschappen met overwegend grasland, waarvan een substantieel deel uit vochtig en kruidenrijk grasland bestaat. Vaak is dit leefgebied doorsneden met een fijnmazig netwerk van lijnvormige wateren: sloten, weteringen en vaarten. Er kan in beperkte mate opgaande begroeiing aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van beplanting rond erven of bomenlanen.

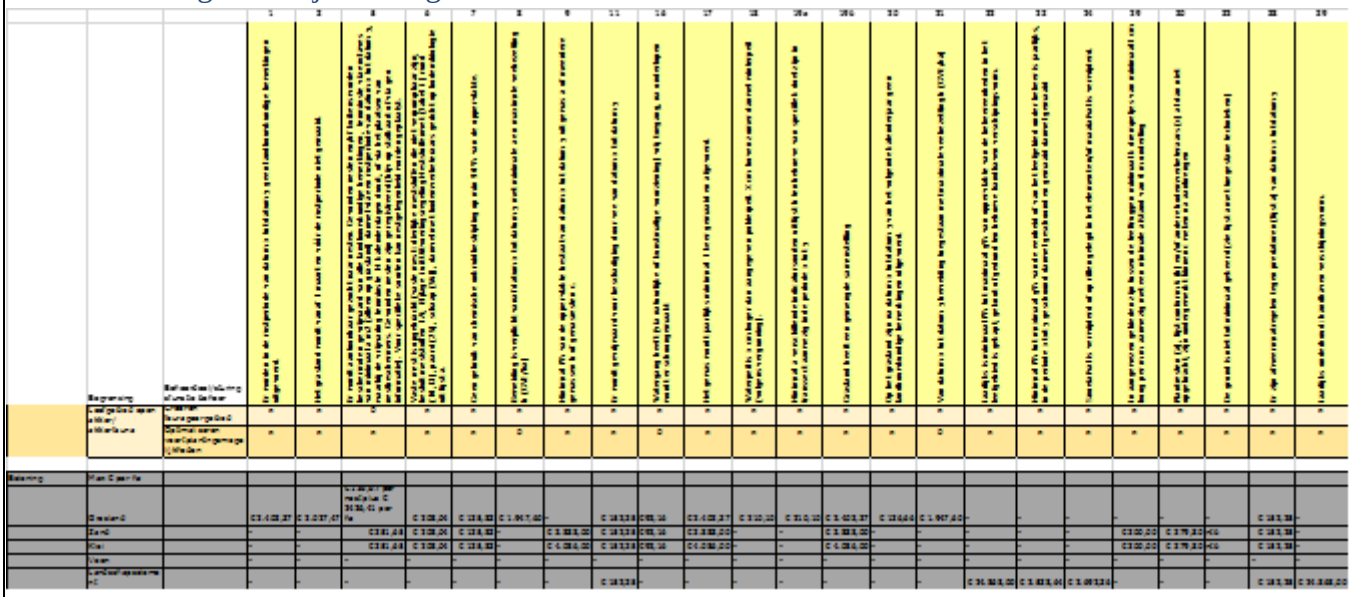
De prioriteit bij het beheer ligt bij broedende weidevogels, maar ook wintergasten worden door dit leefgebied bediend. Voor wat betreft de broedende weidevogels is Nederland internationaal gezien vooral van belang voor de grutto, maar ook voor bijvoorbeeld de scholekster, slobeend en tureluur. Beheer voor soorten van open grasland is gericht op het creëren en handhaven van een aantrekkelijk vestigingsbiotoop, een rustperiode waarin veilig kan worden gebroed en kuikens voldoende voedsel kunnen vinden en veilig opgroeien. Op die manier kan er voldoende nageslacht komen.

Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Open Akker: Het leefgebied open akker bestaat uit landschappen met overwegend bouwland waarin wordt voldaan aan de eisen die akkersoorten stellen. Bouwland bestaat uit akkers bebouwd met gewassen zoals granen, aardappels of suikerbieten. De akkers zijn doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. De belangrijkste ecologische eisen van akkersoorten zijn: voldoende voedsel en veilige broedgebieden in de zomer en voldoende voedsel en rustgebieden in de winter.

Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

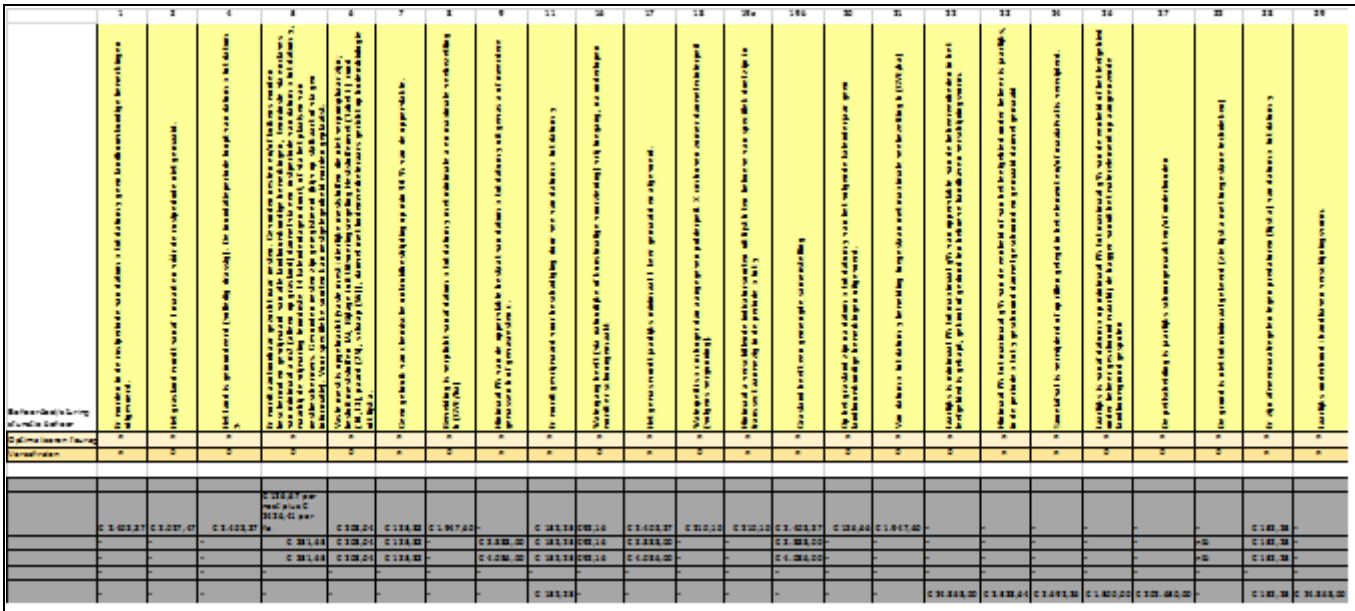
Dooradering (landschap): Het leefgebied dooradering bestaat uit een breed scala aan opgaande en natte landschapselementen met uiteenlopende dimensies.

De opgaande elementen bestaan uit o.a. bomenrijen, singels, struweel en ruigte. Kenmerkende doelsoorten van zijn zowel soorten die voedsel in deze landschapselementen zelf vinden als broedvogels die er broeden maar voedsel daarbuiten vinden (zomer en winter). De natte elementen bestaan uit watergangen en poelen. De aanwezigheid van poelen en sloten is van belang voor het voorkomen van amfibieën en libellen, en werken vaak als stapstenen. Met behulp van het ANLb kan onderhoud van landschapselementen worden georganiseerd met als doel de instandhouding van deze elementen te waarborgen en het creëren en behouden van voortplantingshabitat en rust, schuil- en foerageerplekken.

Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

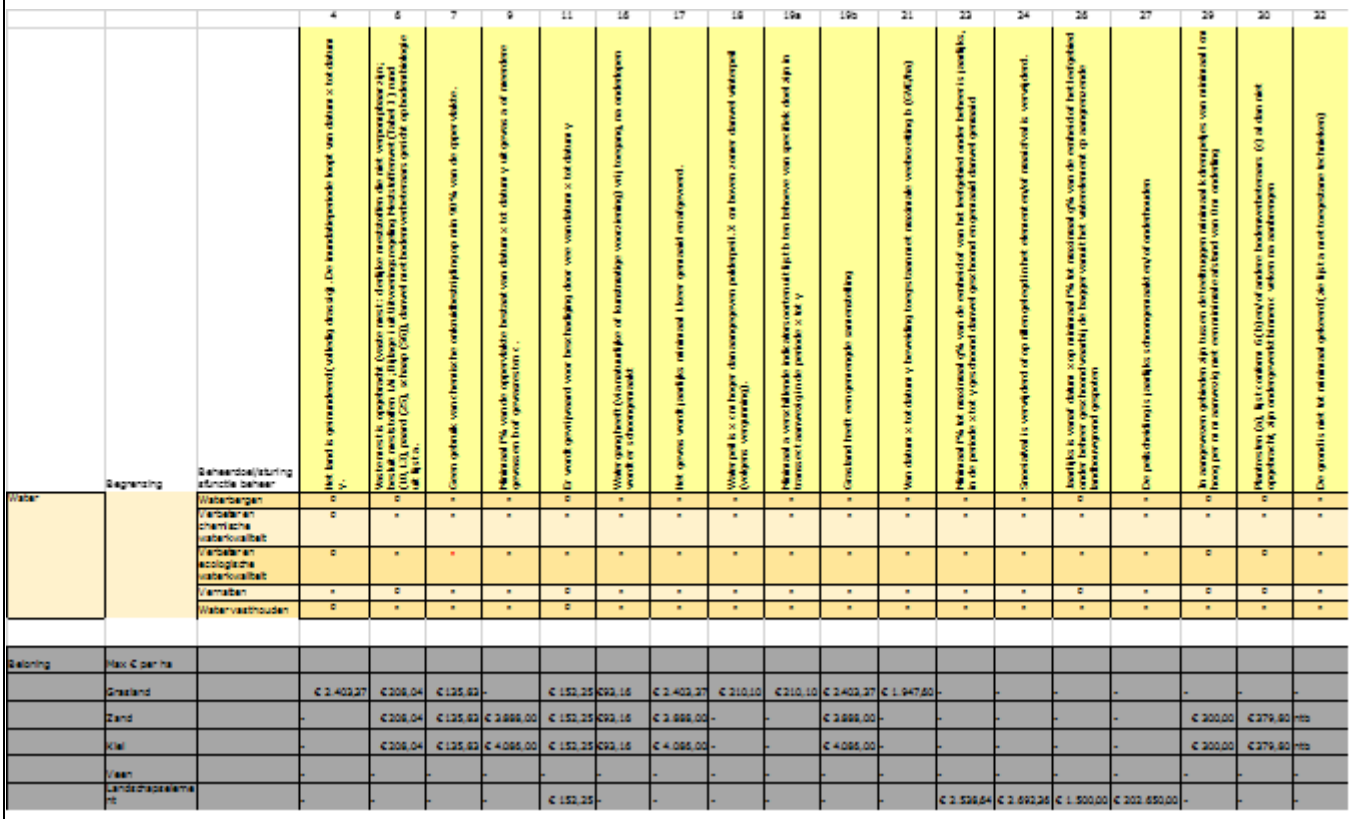
Categorie Water: Een groot deel van de landbouwpercelen in Nederland heeft een watergang als grens. De oevers van de watergangen kunnen door aanpassing van het normale talud (vloeiender overgang land-water bijvoorbeeld) veel diversiteit in flora en fauna bevatten en bijdragen aan de waterkwaliteit. Ook het natuurvriendelijk schonen van watergangen draagt bij aan de waterkwaliteit. Om in te spelen op veranderende klimaatomstandigheden is er daarnaast behoefte aan mogelijkheden het water (tijdelijk) op een andere manier te beheren. Daarnaast worden beheermaatregelen via de categorie Water ingezet om aan de fysisch chemische en biologische maatlatten uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) te voldoen.

Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Categorie Water: Een groot deel van de landbouwpercelen in Nederland heeft een watergang als grens. De oevers van de watergangen kunnen door aanpassing van het normale talud (vloeiender overgang land-water bijvoorbeeld) veel diversiteit in flora en fauna bevatten en bijdragen aan de waterkwaliteit. Ook het natuurvriendelijk schonen van watergangen draagt bij aan de waterkwaliteit. Om in te spelen op veranderende klimaatomstandigheden is er daarnaast behoefte aan mogelijkheden het water (tijdelijk) op een andere manier te beheren. Daarnaast worden beheermaatregelen via de categorie Water ingezet om aan de fysisch chemische en biologische maatlatten uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) te voldoen.

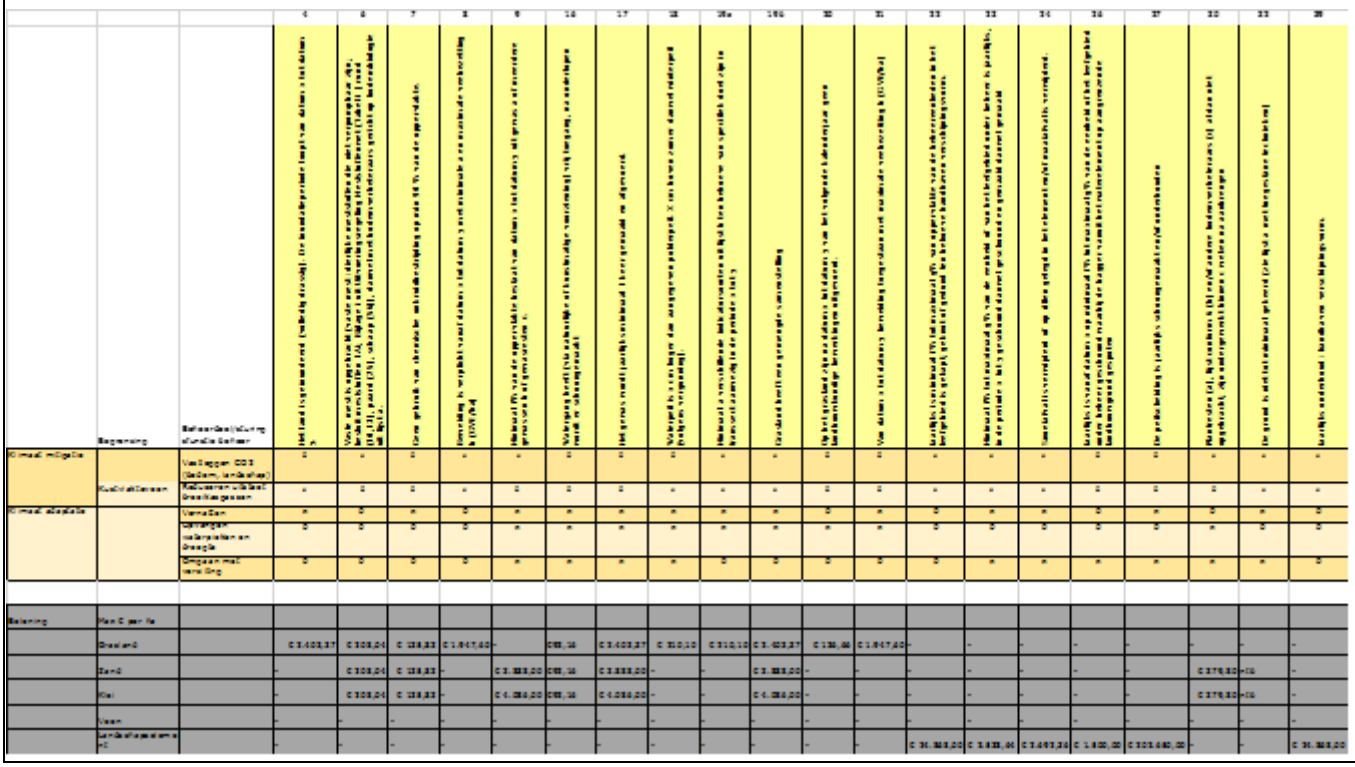
Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Categorie Klimaat: Het gaat met name om waterberging, vasthouden van water en het opvangen van waterpieken en verzilting. Daarnaast wordt er ingezet op het vastleggen van CO2 en het reduceren van

broeikasgassen. Het gaat hier met name om bodemmaatregelen. De categorie klimaat draagt bij aan het behalen van doelen uit de nationale klimaatadaptatiestrategie, het klimaatakkoord en de bossenstrategie.

Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Interventies:
I.70.1 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

Artikel 71 van [VSP] Natuurlijke en andere gebiedsspecifieke beperkingen
Pas drempel toe : **Nee**

Artikel 72 van [VSP] Gebiedsspecifieke nadelen als gevolg van bepaalde verplichte vereisten
Pas drempel toe : **Nee**

Artikel 73 van [VSP] Investeringen
Pas drempel toe : **Ja**
Rechtvaardig uw beslissing

I.73.1. productieve investeringen landbouwer

De begunstigde is dus een landbouwer: “een natuurlijk persoon of rechtspersoon dan wel een groep natuurlijke personen of rechtspersonen, ongeacht de rechtspositie van de groep en haar leden volgens het nationale recht, van wie het bedrijf zich bevindt binnen het territoriale toepassingsgebied van de verdragen als omschreven in artikel 52 VWEU in samenhang met de artikelen 349 en 355 VWEU, en die een landbouwactiviteit uitoefent.” De begunstigde kan ook een jonge landbouwer zijn. Steunpercentages:

a) Investering van tenminste € 50.000 met een subsidiepercentage van maximaal 65% en een te verstrekken subsidiebedrag van ≥ € 20.000

b) Investeringen van tenminste € 25.000 met een subsidiepercentage van 80% en een te verstrekken subsidiebedrag van tenminste € 20.000

c) Op basis van eenheidsprijs en forfaitaire bedragen.

I.73.2 niet productieve investeringen landbouwbedrijven

De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën:

a. landbouwbedrijven die voldoen aan de definitie ‘active farmer’.
b. grondeigenaren;
c. grondgebruikers;
d. overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag;
e. samenwerkingsverbanden van bovengenoemde begunstigden en landbouwers.

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:
·100% van de subsidiabele kosten
·Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 en de vaste kosten opties

I.73.3. niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven
De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën:
a. grondeigenaren;
b. grondgebruikers;
c. landbouworganisaties;
d. natuur- en landschapsorganisaties;
e. provincies, waterschappen en gemeenten;
f. overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag;
g. samenwerkingsverbanden van bovengenoemde begunstigden en landbouwers.

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:
·100% van de subsidiabele kosten
·Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 3 en de vaste kosten opties

Interventies:
I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven
I.73.2 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven

Artikel 75 van [VSP] Vestiging van jonge landbouwers en het opstarten en ontwikkelen van plattelandsbedrijven
Pas drempel toe : **Ja**
Rechtvaardig uw beslissing

De jonge landbouwer heeft de grootste zakelijke en bedrijfsmatige verantwoordelijkheid en zeggenschap in het bedrijf. Hiervoor geldt per rechtsvorm:
-Eenmanszaak: oefent als natuurlijk persoon een landbouwbedrijf uit in eigen naam.
-B.V., Maatschap: heeft als natuurlijk persoon blokkerende zeggenschap als bestuurder van een rechtspersoon, beherende vennoot, maat in de maatschap of als bestuurder van een vereniging of stichting en is (mede) belast met de dagelijkse bedrijfsvoering.
De mate van zeggenschap kan naast de registratie van bevoegdheden aangetoond worden met het deel van het bedrijf dat bij overname, overgenomen wordt, inclusief het deel dat al eerder verworven is. Bij een rechtspersoon bepaalt de fractie van de aandelen die de jonge landbouwer in volle eigendom bezit de mate waarin hij/zij eigenaar is.

De steun wordt verstrekt via een lump sum per bedrijf. De hoogte van het bedrag wordt gekoppeld aan het te verwachten Bruto Bedrijfsresultaat (BBR) van het bedrijf waarop de aanvrager zich voor het eerst vestigt als landbouwer, aangevuld met een bedrag dat te verkrijgen valt met een hoge score op de verduurzamingsgraad van het bedrijfsplan. Het BBR moet hoger zijn dan 40.000 euro per bedrijfshoofd en bedraagt maximaal 600.000 euro per bedrijfshoofd. De steun wordt uitbetaald in vijf gelijke schijven over maximaal vijf jaar. Voor de uitbetaling van de laatste schijf wordt gecontroleerd of de voorwaarden voor

subsidieverlening worden nageleefd. De transitie naar een toekomstbestendige landbouw wordt in eerste instantie gestimuleerd door bedrijfsplannen die gericht zijn op verduurzaming een hogere score te geven waardoor deze aanvragen hoger gerangschikt worden. Daarnaast zal onderzocht worden of deze stimulans ook verkregen kan worden door de *lump sum* op basis van het BBR te verhogen met een verduurzamingsbonus. Bijvoorbeeld: score op duurzaamheid 1, 2, 3 koppelen aan een bonus van respectievelijk 10.000, 20.000 of 30.000 euro.

- BBR vanaf 40.000 per bedrijfshoofd: 40.000 euro
- BBR vanaf 200.000 per bedrijf: 55.000 euro
- BBR vanaf 350.000 per bedrijf: 70.000
- Experiment met extra 10.000/20.000/30.000 te verkrijgen via score op duurzaamheidsgraad bedrijfsplan

Interventies:
I.75 - Vestiging van jonge landbouwers

- Toepassing van drempels/bovengrenzen vastgesteld in de [VSP] op het niveau van een groep van verbonden rechtspersonen:
Artikel 29, lid 6, tweede alinea, van [VSP] CRIS
Pas drempel toe : **Nee**

4.2.4 Bijdrage aan risicobeheersinstrumenten

Past u de optie toe om tot 3 % van de rechtstreekse betalingen slechts toe te kennen op voorwaarde dat dit bedrag wordt gebruikt ter ondersteuning van de bijdrage aan een risicobeheersinstrument? : **Nee**
Wat is het percentage?
Belangrijkste elementen

4.3 Technische bijstand

4.3.1 Doelstellingen

Nederland zal tot maximaal de toegestane 6% van de ELFPO-middelen besteden aan Technische Bijstand.

De technische bijstand zal worden gebruikt voor het GLB-netwerk, monitoring- en evaluatierapportages, voorlichting en communicatie, controle- en auditactiviteiten, de regieorganisatie en uitvoeringskosten van regelingseigenaren en het betaalorgaan.

4.3.2 Reikwijdte en indicatieve planning van activiteiten

De technische bijstand zal gedurende de NSP periode worden gebruikt voor:

- Het oprichten en laten functioneren van het GLB-netwerk. De kosten van het GLB-netwerk bestaan naar verwachting uit personele en materiële kosten en de uitgaven voor bijvoorbeeld het – laten – ontwikkelen, uitvoeren of onderhouden van relevante communicatieactiviteiten (website), workshops, conferenties en andere relevante zaken. Voor het GLB-netwerk wordt elk jaar een werkplan opgesteld, dat ter goedkeuring aan het monitoringscomité wordt voorgelegd;
- Het opstellen van de vereiste monitoring- en evaluatierapportages en het uitvoeren van monitoring- en evaluatiestudies, die daarvoor noodzakelijk geacht worden. De ELFPO-gelden kunnen ook worden benut voor het inschakelen van andere organisaties, zoals kennisinstellingen

alsmede voor de dekking van kosten die regelingeigenaren maken voor monitoring – en evaluatiestudies. Bij monitoring- en evaluatieactiviteiten gaat het primair over het monitoren en evalueren van het NSP. Indien noodzakelijk kunnen de gelden deels worden benut voor de financiering van de ex post-evaluatie van het POP3, voor zover de betaling nà de afsluiting van het POP3 plaats zal vinden, en, indien in de toekomst relevant, het uitvoeren van een ex post-evaluatie van het NSP;

- Acties gericht op algemene, tot begunstigden en/of het grote publiek gerichte, voorlichting en communicatie, netwerkvorming (anders dan via het plattelandsnetwerk), de afhandeling van klachten (algemene klachten, alsmede klachten van begunstigden) en controle- en auditactiviteiten;
- ICT-aanpassingen voor een goede uitvoering van het NSP, bijvoorbeeld ten behoeve van monitoring, evaluatie en communicatie (website, koppeling sociale media), kunnen worden medegefinancierd uit de middelen voor technische bijstand. Kosten die door regelingseigenaren, het betaalorgaan of anderen (met uitzondering van de certificerende instantie) worden gemaakt ten behoeve van de afhandeling van klachten en het uitvoeren van controles en audits, inclusief werkzaamheden ten behoeve van controles en audits die vanuit de EU in Nederland uitgevoerd worden, kunnen eveneens vanuit de middelen voor technische bijstand gefinancierd worden.

4.3.3 Begunstigden

- Regieorganisatie NSP, ondersteuningseenheid GLB-netwerk
- Regieorganisatie NSP
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)
- Ministerie van LNV
- Provincies

4.3.4 Percentage

Geef het percentage van de totale Elfpo-bijdrage aan het strategisch GLB-plan aan die zal worden gebruikt om de acties in verband met technische bijstand te financieren. Een enkel percentage voor de hele periode (tot 4 %/ tot 6 % voor BE, DK, EE, CY, LV, LT, LU, MT, NL, SI, SE) **0.9**

4.4 GLB-netwerk

4.4.1 Samenvattend overzicht en doelstellingen van het nationaal GLB-netwerk, met inbegrip van activiteiten ter ondersteuning van EIP en kennisstromen binnen AKIS

Inleiding

In de beschrijving hieronder wordt een onderscheid gemaakt tussen het brede GLB netwerk en de netwerk support unit die door allerlei activiteiten dit GLB netwerk faciliteert.

Het GLB netwerk

Het GLB gaat over (maatschappelijke) thema's die iedereen aangaan. In die zin is er sprake van een breed palet aan spelers die allen op een bepaalde manier kunnen bijdragen aan het realiseren van de GLB doelstellingen. In potentie is het GLB netwerk dus heel breed.

Het GLB netwerk (Artikel 126) is in feite een netwerk van netwerken, zoals innovatie-netwerken, Leader-netwerken en netwerken voor agrarisch natuurbeheer en water. De interacties in het netwerk vinden op en tussen verschillende niveaus plaats: lokaal, regionaal, nationaal en Europees, onder andere tussen praktijk, onderzoek en overheid.

Het lokale of meer operationele niveau, is het niveau waar direct in de praktijk projecten plaatsvinden. In dat verband heeft de boer en het directe netwerk rondom de boer een belangrijke plek in het GLB netwerk. Op zijn/haar bedrijf kan hij/zij actief bijdragen aan bijvoorbeeld een goede kwaliteit van bodem, water en

lucht. In dit directe netwerk rondom de boer, wisselt de boer informatie, kennis en ervaringen uit. Dit gebeurt onder andere met collega boeren, adviseurs en praktijkonderzoekers.

Ook partijen die meer strategisch met het GLB bezig zijn maken onderdeel uit van het GLB netwerk. Dit is het niveau waar bijvoorbeeld besluitvorming plaatsvindt over de maatregelen die vanuit het GLB ingezet gaan worden. Het gaat hier over bijvoorbeeld overheden maar ook maatschappelijke organisaties die rond een bepaald thema iets willen bereiken.

Netwerkpartners werken ook samen in andere netwerken en andere beleidsvelden, b.v. de Klimaat-agenda. Naast overlap met andere netwerken heeft het GLB netwerk eigen sub-netwerken rond een gebied of thema, zoals LEADER. De samenstelling verschilt per provincie. Het geheel is complex en meerderlaags.

Tussen de verschillende niveaus vinden interacties plaats bijvoorbeeld in een netwerk waar kennis en innovaties tussen de diverse projecten (POP3, Topsectoren, Horizon-projecten) wordt uitgewisseld, bij elkaar gebracht en vertaald naar de praktijk.

Uitdagingen voor het GLB netwerk

De opgaven voor het netwerk komen voort uit behoeften vanuit de nationale context (deels volgend uit de SWOT van het AKIS) en anderzijds uit wat gevraagd wordt vanuit de verordening.

Voor het GLB netwerk komen de volgende uitdagingen naar voren:

1. Meer gericht vanuit de boer.
2. Doelgericht kennis laten stromen.
3. Een beweging op gang brengen waarbij iedereen die een bijdrage levert aan de GLB-doelen deel kan nemen.
4. Samenwerking tussen partners zowel algemeen als specifiek tussen praktijk en onderzoek (dynamiek).
5. Eigenaarschap, ambassadeurs op specifieke thema's of gebieden.
6. Informatie, kennisuitwisseling tussen Nederland en andere lidstaten en samenwerking in Europa (ENRD, EIP, Horizon Europe en Interreg).
7. Inzetten digitale technieken/ digitale data-verzameling.

Ad 1: Meer gericht vanuit de boer

Om de doelstellingen van het nieuwe GLB te halen worden veranderingen gevraagd om de omslag naar duurzame landbouw te maken. Omdat het GLB voor een belangrijk deel gericht is op de boer zal het netwerk specifiek moeten kijken wat er vanuit het netwerk kan worden bijgedragen om benodigde kennis,

innovatie en informatie ook van toepassing te laten zijn voor de praktijk.

Ad 2: Doelgericht kennis laten stromen

Bij deze uitdaging gaat het om het uitwisselen en verbinden van kennis en informatie binnen Nederland. Voor een doelgerichte kennis- en informatiestroom is het relevant in te spelen op het Nederlandse Agrarische kennis en Innovatie systeem (AKIS). Een AKIS systeem dat zich kenmerkt als sterk maar fragmentarisch. Juist binnen deze context kan het netwerk een belangrijke rol spelen in het verbinden van de verschillende onderdelen.

Binnen het netwerk is het belangrijk een klimaat van openheid en gelijkwaardigheid te creëren waardoor kennis- en informatie uitwisseling optimaal kan verlopen.

Een eerste vereiste om de fragmentatie te verminderen is het zorgen voor overzichten van activiteiten, kennis en projecten.

Ad 3: Een beweging op gang brengen waarbij iedereen die een bijdrage levert aan de GLB doelen deel kan nemen.

Er is een rijkdom aan initiatieven in Nederland. Het is een uitdaging voor het netwerk om de energie die er is te benutten en ook anderen te inspireren een bijdrage aan het netwerk (en daaraan gekoppeld de GLB doelen) te leveren.

Ad 4: Samenwerking tussen partners in z'n algemeenheid en specifiek tussen praktijk en onderzoek (dynamiek)

Binnen het netwerk neemt samenwerken een belangrijke plek in. Het samenwerken heeft o.a. tot doel om te komen tot kennis die kan worden toegepast in de praktijk.

Ad 5: Eigenaarschap, ambassadeurs op specifieke thema's of gebieden en ronde tafels

Een uitdaging is om het netwerk echt een GLB netwerk van de deelnemende partijen te laten zijn waar ze zich eigenaar van voelen, door bijvoorbeeld het organiseren van netwerk bijeenkomsten met AKIS-actoren. Dit is ook belangrijk gezien de sterkere focus op gebiedsgerichte aanpak in het NSP.

Ad 6: Informatie, kennisuitwisseling tussen Nederland en andere lidstaten en samenwerking in Europa (ENRD, EIP, Horizon Europe en Interreg)

Het is een uitdaging voor het netwerk om verbinding te leggen tussen de vraagstukken die binnen Nederland spelen en de Europese ontwikkelingen. Het GLB netwerk kan een rol spelen in het gezamenlijk opereren in het Europese netwerk, het versterken van de uitwisseling en het intensiveren van samenwerking over de grens.

Ad 7: Inzetten digitale technieken/ digitale data-verzameling

Deze uitdaging kent verschillende aspecten. De digitalisering in de agrifoodsector is veelbelovend maar veel is nog onduidelijk en er zijn valkuilen (zie ook Mansholtlezing 2021 'Navigating the Twilight Zone: pathways towards digital transformation of food systems'). Eén van de valkuilen is de fragmentatie van innovaties. Systemen en apps werken niet samen met andere apps of achterliggende grotere informatiesystemen, wat het gebruiksgemak niet ten goede komt. De uitdaging is wat het GLB netwerk kan bijdragen.

Een ander aspect is de digitale data-verzameling die kan helpen om projectresultaten beter, sneller te ontsluiten en breed toegankelijk te maken.

Ambitie voor het GLB netwerk

De ambitie voor het Nederlandse GLB netwerk is om een netwerk te zijn dat netwerkactiviteiten coördineert en samenwerkt met de netwerkpartners die bijdragen aan de GLB doelen. Het netwerk verbindt en verrijkt kennis en ervaringen vanuit het GLB zodat deze snel toegepast wordt in de brede praktijk.

Met deze ambitie wordt ingezet op een netwerk dat breder kijkt dan het GLB alleen voor realisatie van NSP doelen en past bij een prestatiegerichte sturing. Bij deze ambitie hoort niet alleen het uitwisselen van kennis en ervaringen met netwerkpartners, om hiermee te werken aan de GLB doelen, het stimuleert ook samenwerking. Op deze manier draagt het GLB netwerk bij aan meer samenhang en versterking van het AKIS. Een GLB- netwerk support unit faciliteert het GLB netwerk.

Doelen, GLB-netwerk support unit:

Een netwerk support unit zal het GLB netwerk faciliteren. Met de activiteiten van de netwerk support unit wordt bijgedragen aan een goed verlopende implementatie van het NSP en het vergroten van de samenhang tussen activiteiten en initiatieven op het gebied van kennis en innovatie.
Vanuit de uitdagingen die hierboven zijn beschreven zijn de doelen waar de netwerk support unit zich op richt als volgt:

1. Algemene Communicatie over het GLB-NSP en het GLB netwerk.
2. Bevorderen van kennisuitwisseling en kennisontwikkeling.
3. Bevorderen van samenwerking zowel binnen Nederland als over de grens.
4. Bevorderen van levendige netwerken rond thema's die spelen op het platteland.
5. Stimuleren van (duurzame) innovaties in de landbouw. Bekendheid geven aan- en het ontwikkelen van EIP-Agri, Horizon Europe en andere Europese netwerken rond platteland en onderzoek.
6. Versterken van verbindingen in het GLB door het toepassen van moderne (digitale) technologie – experimenteren met nieuwe digitale mogelijkheden.
7. Bijdragen aan monitoring- en evaluatie.

Ad 1: Algemene Communicatie

De algemene communicatie betreft onder andere:

- De algemene informatieverstrekking over het GLB programma bijvoorbeeld aan het brede publiek.
- Websites die informeren over het programma ten aanzien van bijvoorbeeld openstellingen en voortgang.
- Het geven van overzicht van projecten en het inspireren door het geven van goede voorbeelden.
- Schakelen met het Europese netwerk, inclusief evt. noodzakelijke vertalingen.
- Organiseren van inbreng van netwerkpartijen via een GLB platform.

Er zijn verschillende partijen betrokken bij de algemene communicatie zoals provincies, RvO en LNV. De netwerk support unit zal in overleg met deze partijen afspraken maken over wie, wat in relatie tot de communicatie oppakt, onder andere ten aanzien van de door Europa gevraagde website.

Ad 2: Bevorderen van kennisuitwisseling en kennisontwikkeling

Het betreft het bevorderen van kennisuitwisseling tussen verschillende netwerkspelers. Daarbij gaat het om het delen van goede, overdraagbare praktijken en de verspreiding van vernieuwende impulsen. Het kan gaan over verschillende onderwerpen: gebiedsgerichte aanpak, hoe kom je tot innovaties, (bijv. op het gebied van mestverwaarding) financieel administratieve afhandeling, etc. Interactie is bijvoorbeeld tussen boeren onderling (peer to peer learning), tussen boer en onderzoek, tussen boer en adviseur, tussen provincies en overheden onderling etc. Er zal ook aandacht zijn voor nieuwe elementen in het GLB en de

kennisuitwisseling die daarvoor nodig is zoals de ecoregelingen.

De GLB- netwerk support unit faciliteert o.a. door:

- Het organiseren van thematische en analytische uitwisselingen tussen betrokkenen. Bij uitwisseling over inhoudelijke thema's spelen adviseurs en projectleiders een centrale rol.
- Het verbinden van mensen en projecten. Bijvoorbeeld door het bij elkaar brengen van gelijksoortige (thematische) projecten in uitvoering. Het gaat hierbij om projecten die in directe zin door het GLB gefinancierd worden maar ook om projecten vanuit andere financieringsbronnen zoals topsectoren en Horizon Europe. Maar naast projecten gaat het ook om verbinden met initiatieven/mensen die met soortgelijke thema's bezig zijn, denk hiervoor bijvoorbeeld aan proef of demonstratiebedrijven.
- Organiseren van masterclasses.
- Verbinden met het Horizon Europe project op specifieke thema's.
- Inbreng in het Horizon Europe project modern AKIS.

Ad 3: Bevorderen van samenwerking zowel binnen Nederland als over de grens

Het betreft bijvoorbeeld:

- Bevorderen en versterken van samenwerking in het netwerk, zoals met ANLb en DAW.
- Organiseren van (grens overstijgende) ontmoetingen.
- Werven van samenwerkingspartners binnen het netwerk.
- Specifiek (als aanvulling op ad 2) kennisuitwisseling en kennisontwikkeling op het gebied van werkwijze, waaronder LEADER.
- Het verbinden met en bijdragen aan het Europese GLB netwerk.
- Bij samenwerking/uitwisseling aandacht voor synthese en het verrijken van kennis.

Ad 4: Zorgen voor levendige netwerken rond thema's die spelen op het platteland

Ingezet wordt op actuele thema's die spelen. Het netwerk kan een rol spelen in het samenbrengen van partijen die een rol spelen bij deze thema's. Een voorbeeld hiervan is de Leerreis Nutrientenkringloop die in 2020 is gestart. Dit is een initiatief van het Regiebureau POP (NSU), het Nederlands Centrum voor Mestverwaarding (NCM), ZLTO en Topsector Agri & Food. Deze leerreis loopt twee jaar en bestaat uit bijeenkomsten in de vorm van webinars en de vorming van thematische communities. Tijden de leerreis wordt stilgestaan bij wat er van elkaar geleerd kan worden, welke hobbels er opgelost kunnen worden en op welke onderwerpen samengewerkt kan worden.

Bij het faciliteren van levendige netwerken kan ook gedacht worden aan het betrekken van minder voor de hand liggende ontwikkelingen bijvoorbeeld op het gebied van citizen science (bijv. op het gebied van voedselkwaliteit).

Het GLB netwerk beoogt een open en inclusief netwerk te zijn met aandacht voor gender.

Ten aanzien van LEADER voorzien wij onder andere de volgende activiteiten:

-Organiseren van overleg tussen LEADER-coördinatoren voor kennisuitwisseling.

-Een overzicht van Leader projecten ontsloten via website

-Het delen van goede voorbeelden over bijvoorbeeld (internationale) samenwerking door LAG's en methodieken van evaluatie.

-Het gezamenlijk met de LAG's en provincies organiseren van een jaarlijkse LEADER- dag op locatie

Ad 5: Stimuleren van (duurzame) innovaties in de landbouw. Bekendheid geven aan- en het ontwikkelen van EIP-Agri, Horizon Europe en andere Europese netwerken rond platteland en onderzoek.

Zie ook ad 2: Het gaat hierbij over het specifiek onder de aandacht brengen van wat er mogelijk is met EIP.

Het betreft bijvoorbeeld:

- Boeren enthousiast maken voor operationele groepen.
- Bieden van overzicht van EIP projecten.
- Analyse van (EIP) projecten om zo te komen tot verrijking van kennis.
- Verbinden van EIP projecten met andere initiatieven; zoeken naar kansen om kennis/innovaties breder toepasbaar te maken.
- Verbinden met, Europees EIP netwerk, focusgroepen, thematische netwerken en multi-actor approach in Horizon Europe.

Ten aanzien van de operationele groepen voorzien wij onder andere de volgende activiteiten:
-Het verbinden van operationele groepen door het organiseren van masterclasses en/of themabijeenkomsten over centrale thema's die spelen
-Kennis over EIP-Agri bij adviseurs, innovatiemakelaars en agrariërs bevorderen
-Het actueel houden een database met EIP projecten
-Analyse van resultaten uit de EU Focus Groups & Thematic Groups op relevantie voor Nederland, het vertalen van relevante informatie en het beschikbaar stellen van deze informatie.
-Resultaten van clusters van projecten analyseren (bijv per thema)
-Inbrengen analyse over resultaat en signalen over proces bij verantwoordelijken monitoring en evaluatie

.

Ad 6: Versterken van verbindingen in het GLB door het toepassen van moderne (digitale) technologie – experimenteren met nieuwe digitale mogelijkheden.

Digitalisering biedt mogelijkheden om partijen (adviseurs, onderwijs, onderzoek, overheid, ondernemers) en kennisstromen beter met elkaar te verbinden.
De verbinding wordt onder andere gezocht in:
- Inspireren door gebruik te maken van digitale tools zoals webinars, podcast etc.
- Digitaal borgen van resultaten van projecten.
- Digitaal ontsluiten van de kennis en resultaten uit projecten.

Voor de digitale borging en ontsluiting van kennis wordt een samenwerking gezocht met het Groen Kennisnet.

Ad 7: Bijdragen aan monitoring- en evaluatie
Het betreft activiteiten die bijdragen aan het in beeld brengen van de meer prestatiegerichte uitvoering.

Resources voor netwerk en tijdspad.
Goede samenwerking en verbindingen binnen het GLB netwerk leveren een belangrijke bijdrage aan het versterken van het Nederlandse AKIS systeem. Ten opzichte van het huidige netwerk ligt voor het GLB netwerk de ambitie om nog meer kennis uit het GLB maar ook andere programma's betere afgestemd en beschikbaar te laten komen voor de praktijk. Om dit te realiseren, zal ten opzichte van de huidige situatie de personele omvang van de netwerksupport eenheid groeien. Over de precieze omvang is de besluitvorming nog gaande.
Voor de uitwisseling van kennis en informatie zal ook een samenwerking worden aangegaan met het Groen Kennis Net. (Kennisplatform voor de groene sector), waarvoor budget zal worden gereserveerd.
Het netwerk is in voorbereiding en zal starten bij begin NSP-GLB.

Indicatieve tijdslijn voor start:
2022:- vormgeven Assembly voor het GLB netwerk

Begin 2023: start GLB netwerk met eerste bijeenkomst Assembly

4.4.2 Structuur, governance en werking van het nationaal GLB-netwerk

Het GLB netwerk wordt ondergebracht bij de Regieorganisatie voor het NSP.
Het GLB netwerk bestaat uit een Assembly, Cirkels rond thema's en Thematische/ Gebiedscommunities.

De Assembly is bedoeld om inhoudelijke input/advies te leveren aan het besluitvormingsproces zowel over beleid als uitvoering. Met inhoud worden thema's bedoeld die gekoppeld zijn aan de GLB doelen, zoals biodiversiteit, klimaat en water.
Deelnemers aan de Assembly zijn stakeholders vanuit het maatschappelijk veld, onderzoek en overheid.
De Assembly zal gemiddeld 3 keer per jaar bij elkaar komen.
Het secretariaat van de Assembly wordt gevoerd door de Regieorganisatie.

In de Cirkels rond thema's wordt door stakeholders per thema op hoofdlijnen verkend welke kennis en ervaringen er zijn en waar nog hiaten zitten. Verdere uitwerking kan in een thematische community worden opgepakt.

De Thematische- / gebiedscommunities zijn groepen van inhoudelijk experts, stakeholders en/of gebiedspartijen. In de groepen worden vraagstukken verder uitgediept en eventueel uitgezet of uitgewerkt. Bijvoorbeeld in de vorm van een Kennis op Maat aanvraag waarbij bestaande kennis uit onderzoek en praktijk vertaald wordt naar handelingsperspectief voor de (toekomstige) MKB'er.

4.5 Overzicht van de coördinatie, afbakening en complementariteit tussen het Elfpo-fonds en andere Uniefondsen die actief zijn in plattelandsgebieden

Lidstaat Nederland streeft naar maximale synergie tussen het GLB-NSP en andere Europese programma's. In de partnerschapsovereenkomst voor de Europese fondsen wordt een doorkijk gegeven hoe in Nederland wordt samengewerkt op dit vlak. In de programmering en de uitvoering van de Europese fondsen in Nederland wordt onderling goed gekeken naar samenwerking en demarcatie. Op lidstaatniveau (rijksniveau) vindt coördinatie plaats door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK).

Deze coördinatie richt zich op twee dimensies van synergie:
- Organisatorisch
- Inhoudelijk:
    - Via thema's
    - Via programma's

Organisatorische synergie, complementariteit en demarcatie
Wat betreft organisatorische samenwerking wordt op regelmatige basis overleg gevoerd tussen de EU-programma's betrokken ministeries en provincies. In Nederland vindt coördinatie tussen de verschillende fondsen plaats via de interbestuurlijke werkgroep (IBW), voorgezeten door het ministerie van EZK. Via deze werkgroep wordt samenwerking gezocht en demarcaties tussen programma's bepaald.

Er is naast deze formele structuur ook ruimte voor informeel overleg. De uitvoering van het EMVAF is naast onderhavig programma ook een verantwoordelijkheid van het ministerie LNV. Via het ministerie Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SZW) is aansluiting op het ESF+ en JTF en via het ministerie EZK is de MA aangehaakt bij EFRO en het JTF. Door regelmatig te overleggen met deze collega's is de MA aangesloten bij de genoemde programma's en kan synergie gezocht worden waar mogelijk.

Daarnaast hebben de provincies in Nederland een belangrijke coördinerende rol in het thema vitaal platteland. Vitaal platteland raakt verschillende onderwerpen, waaronder landbouw, milieu, waterbeheer,

bodem, energie en leefbaarheid. Provincies zorgen er in samenspraak met de Rijksoverheid, waterschappen en gemeenten voor dat EU-fondsen vanuit een samenhangende visie op die onderwerpen in de plattelandsgebieden worden ingezet. Gremia hierbij zijn landelijke werkgroepen, interdepartementale overleggen, regionale samenwerkingen in Regionale energie- en innovatiestrategieën, de connecties door bemensing van de verschillende Monitoringcomités, tot en met de jaarlijkse gezamenlijke vergadering van alle programma's met de Europese Commissie.

Goede afstemming tussen deze fondsen is ook geborgd doordat provincies een groot deel van bovengenoemde interventies uitvoeren en tevens coördinerende rollen vervullen in de landsdelige operationele programma's met EFRO-middelen, in de Interreg-programma's en in de geselecteerde regio's onder het JTF. Binnen provincies vindt informele afstemming plaats tussen collega's over invulling van calls en daarmee over invulling van synergie, demarcatie en complementariteit tussen verschillende programma's.

Daarnaast is coördinatie op vele andere Europese fondsen, zoals LIFE en Horizon Europe, binnen Nederland belegd bij RVO, als uitvoeringsorganisatie van het coördinerende Ministerie EZK. De uitvoeringsorganisaties van de Europese programma's binnen Nederland hebben goede contacten met de national contact points binnen RVO. RVO en regio's werken daarnaast bijvoorbeeld operationeel samen in Interreg B-commissies.

Het GLB-NSP is formeel geen onderdeel van de partnerschapsovereenkomst. Het GLB-NSP wordt wel in de partnerschapsovereenkomst genoemd en is hier dus ook in gekend onder andere door te verwijzen naar de invloed op biodiversiteit. Dit onderschrijft de goede afstemming die plaatsvindt tussen de verschillende overheden in Nederland die betrokken zijn bij de Europese programma's. Lidstaat Nederland maakt (informeel) geen onderscheid tussen de programma's en past de afspraken uit de partnerschapsovereenkomst zoveel als mogelijk ook toe op het GLB-NSP.

Inhoudelijke synergie, complementariteit en demarcatie op thema's

De inhoudelijke synergie, complementariteit en demarcatie zijn drie thema's belangrijk:
- Milieu en klimaat
- Circulaire economie
- Biodiversiteit

Op het gebied van milieu en klimaat (bv. CO2-reducatie) wordt samenwerking gezocht met de fondsen onder de partnerschapsovereenkomst, INTERREG en LIFE. Het GLB-NSP (via ELFPO) kan met behulp van interventies zoals 'Samenwerking', 'Uitwisseling en verspreiding van kennis en informatie' en 'Investeringen', bijdragen aan het testen, en de verdere uitrol, van de technologische ontwikkelingen die eerder met middelen uit andere programma's zijn gefinancierd.

Eenzelfde synergie kan ontstaan op het thema circulaire economie. Met EFRO, INTERREG of LIFE kan worden geïnvesteerd in innovaties op het gebied van circulaire economie en biobased materialen. Het GLB-NSP (via ELFPO) kan met behulp van interventies zoals 'Samenwerking', 'Uitwisseling en verspreiding van kennis en informatie' en 'Investeringen', bijdragen aan het ondersteunen van investeringen, kennis en samenwerkingsprojecten (pilots) die een omslag naar natuur inclusieve en kringlooplandbouw stimuleren. Een voorbeeld van mogelijke synergie is met het OPZuid. Binnen dit programma is specifiek aandacht voor de landbouwtransitie. Met ondersteuning van het GLB-NSP kunnen de innovaties die hier ontstaan verder uitgerold worden.

Het GLB-NSP neemt een kernpositie in op doelstelling om een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de biodiversiteit, een doelstelling die in alle EU programma's belangrijk is. Hier is dus een sterke demarcatie vereist. Deze demarcatie ziet er als volgt uit. Het EMVAF is het belangrijkste programma voor

biodiversiteit in het mariene milieu, het GLB-NSP op land en de andere programma's hebben slechts een indirecte bijdrage (via bv. innovaties). Hier is dus geen sprake van overlap tussen de programma's.

Inhoudelijke synergie, complementariteit en demarcatie via programma's

Waar relevant zal altijd samenwerking gezocht worden met andere Europese programma's. We zien hier vooral mogelijkheden voor synergie met EFRO, INTERREG, EMVAF en LIFE. In EFRO, INTERREG en LIFE kunnen innovaties ontstaan die uitgerold worden met middelen uit het GLB-NSP. EMVAF staat voor versterking van de visserij, hetgeen ook een agrarische sector is. Waar het gaat om de afbakening tussen het ELFPO en de andere EU-fondsen, met name het EFRO, betreft de afbakening de specifieke doelstellingen d, g, h en i van artikel 6 van de SP-verordening. De interventies die Nederland daarvoor voornemens is in te zetten kunnen synergie en overlap met het EFRO hebben.

Het betreft in dit kader:

1. Samenwerking (art 77, lid 1 sub b (Leader), sub e en sub f SPV).
2. Productieve- en niet productieve investeringen (art 73 SPV).

Daarnaast is er een overlap in 2022 in de programmaperiode van het GLB-NSP met het POP3+programma. Met de MA van het EMVAF kunnen ervaringen in verschillende calls worden uitgewisseld.

Voor Horizon Europe geldt dat er een heldere samenwerking is op het gebied van het Europese Innovatie Partnerschap (EIP). De opgezette operationele groepen onder het GLB-NSP spelen een belangrijke rol bij de multi-actor approach, de thematische netwerken en focusgroepen in Horizon Europe, ondersteund door het EIP netwerk. Ook zal de kennis uit Horizon Europe gebruikt worden bij de kennisverspreiding in het GLB-NSP. Dit wordt geborgd doordat in het GLB-NSP netwerk een verbinding gemaakt wordt met de National contact points van Horizon Europe (binnen RVO). Dit betreft ook de missies (oa over bodem) en de partnerschappen (oa duurzame voedselsystemen).

Inhoudelijk is er sprake van een demarcatie tussen beide programma aangezien bij Horizon het vaak om hoogwaardige innovaties in vroege TRL-niveau's (Technology Readiness Level) gaat die daarmee nog niet geschikt zijn voor de markt. Het EFRO, INTERREG of LIFE zijn daarmee een logische tussenstap voordat synergie ontstaat met het GLB-NSP. Hier is het GLB-NSP dus complementair aan HorizonEurope en dan de andere programma's. Van lage TRL-niveau's wordt via innovaties gefinancierd via de Europese programma's telkens een stapje hoger gezet op de TRL-ladder totdat uitgekomen wordt bij implementatie via GLB-NSP.

Met het RRF in Nederland wordt weinig synergie verwacht met het NSP. Lidstaat Nederland zet in bij het RRF op het financieren van reeds voorgenomen beleid en projecten; in de inventarisatie die is voorgelegd aan de Tweede Kamer zijn geen projecten opgenomen die raken aan het GLB-NSP, enige uitzondering daarop is Programma Natuur. De uitrol wordt van nabij gevolgd en wanneer samenwerking mogelijk is, wordt deze opgezocht.

Van dubbele betaling is geen sprake. Hieronder een toelichting om dat te verduidelijken:
Programma Natuur bevat twee fases:

1. Voor de eerste fase (2021-2023) is een bijdrage vanuit het RRF voorzien en valt buiten dit NSP. Dit valt onder het staatsteunkader (SA.44848 (2017/N). Totale financiering vanuit het RRF is € 714,3 mln.
2. De tweede fase start vanaf 2024. Dit betreft het onderdeel van activiteiten op of aangrenzend aan landbouwareaal zoals vermeld voor de interventie Samenwerking Veenweide/N2000. Totale aanvullende nationale financiering vanuit Programma Natuur aan het NSP is € 223 mln.

De provincies zijn verantwoordelijk voor de investeringen en managementpraktijken gefinancierd vanuit het Programma Natuur. Zij stellen een integraal plan op, het natuurbeheer-plan. Alle aanvragen voor subsidie door een begunstigde, vaak een samenwerkingsverband, zijn gelinkt aan dit integrale plan. Een aanvraag staat nooit op zichzelf. De link aan het integrale plan geldt altijd, ongeacht uit welke fondsen aangevraagd wordt.

Fase 1: Programma Natuur, onderdeel van het RRF

Potentiële overlap tussen subsidies gefinancierd door het RRF met het GLB kan alleen voorkomen met het huidige POP3 programma bij investeringen, met name op het gebied van watermanagement. Voor beide subsidies zijn de provincies verantwoordelijk voor de uitvoering. Er wordt gebruikgemaakt van hetzelfde integrale plan waardoor gekeken kan worden of er sprake is van eventuele dubbele financiering. Daarnaast is, in lijn met de staatsteunkaders, overcompensatie uitgesloten. De maximale vergoedingen zijn bewust transparant en onafhankelijk vastgesteld door de Technische economische werkgroep, die bestaat uit onafhankelijke wetenschappers. Door een strikte scheiding van gebieden wordt overlap van dezelfde activiteit voorkomen. Als slot op de deur controleert het betaalorgaan (RVO) voordat ze overgaat tot uitbetaling nogmaals op dubbele betaling voor elementen die ook met het GLB gefinancierd kunnen worden.

Fase 2: Programma Natuur, niet onderdeel van het RRF

De middelen uit het tweede deel van het Programma Natuur worden vanaf het jaar 2024 voor een klein gedeelte in het NSP opgenomen. Aangezien RRF middelen eindigen in 2023, is er geen sprake van ongeoorloofde cumulatie met de RRF middelen. Daarnaast worden voor de onderdelen van het Programma Natuur die geïntegreerd zijn met het GLB de resultaten opgenomen in het NSP. Indien dit aandeel binnen het Programma Natuur groter wordt, wordt dit genotificeerd, en worden de resultaat-indicatoren daarbij aangepast. Door het beschikbaar stellen van middelen volgens het GLB-systeem ontstaat een geïntegreerd beeld van verschillende geldstromen en kan dubbele financiering worden herkend en voorkomen. Dit wordt gecontroleerd door RVO door middel van een administratieve controle.

Ook het ESF+ in Nederland zal weinig synergie hebben met het GlB-NSP. De landbouwsector loopt tegen een tekort aan arbeidskrachten aan. Het GlB-NSP maakt geen middelen vrij om dit te tekort tegen te gaan. ESF+ heeft voor dergelijke problematiek wel gelden beschikbaar. Het EFS+ is wel onderdeel van de partnerschapsovereenkomst en hier zijn geen voorstellen gedaan tot synergie tussen de ESF+ en het GlB-NSP. Hieruit kan geconcludeerd worden dat er sprake is van een sterke demarcatie tussen deze programma’s.

4.6 Financieringsinstrumenten

4.6.1 Beschrijving van het financieringsinstrument

Nederland past binnen het NSP geen financieringsinstrumenten toe.

4.7 Gemeenschappelijke elementen voor interventietypes plattelandsontwikkeling

4.7.1 Lijst van niet-subsidiabele investeringen

De volgende investeringen zijn niet subsidiabel:

- de aankoop van landbouwproductierechten,
- de aankoop van betalingsrechten,
- investeringen die leiden tot een verslechtering van het dierenwelzijn,
- dieren en zaai- en pootgoed van eenjarige gewassen alsmede het planten daarvan voor een ander doel dan:
    - herstel van het landbouw- of bospotentieel na natuurrampen, ongunstige

weersomstandigheden of rampzalige gebeurtenissen,
    - de bescherming van vee tegen grote roofdieren of van vee dat in de bosbouw in plaats van machines wordt gebruikt,
    - het in het kader van de in artikel 70 bedoelde verbintenissen fokken van met uitsterven bedreigde rassen als omschreven in artikel 2, punt 24, van Verordening (EU) 2016/1012 van het Europees Parlement en de Raad, of
    - het in het kader van de in artikel 70 bedoelde verbintenissen in stand houden van plantenrassen die worden bedreigd door genetische erosie,
- debetrente,
- de aankoop van niet-bebouwde en bebouwde grond voor een bedrag van meer dan 10% van de totale subsidiabele uitgaven van de betrokken verrichting. Met uitzondering van aankoop van land ten behoeve van milieubehoud en het behoud van koolstofrijke bodems.
- investeringen in grootschalige infrastructuur, die geen deel uitmaken van de strategieën voor vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling beschreven in artikel 32 van Verordening (EU) 2021/1060, met uitzondering van investeringen in breedbandinfrastructuur en van preventieve acties tegen overstromingen ene ter bescherming van de kust, die gericht zijn op inperking van de gevolgen van mogelijke natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden of rampzalige gebeurtenissen,
- investeringen in bebossing die niet verenigbaar zijn met de milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen overeenkomstig de beginselen van duurzaam bosbeheer, zoals ontwikkeld in het kader van de pan-Europese richtsnoeren voor bebossing en herbebossing,
- belasting op de toegevoegde waarde (btw), behalve indien deze niet compensabel of terug vorderbaar is.

4.7.2 Definitie van plattelandsgebied en toepasbaarheid

Het plattelandsgebied is het gehele binnen de EU gelegen grondgebied van het Koninkrijk der Nederlanden, met uitzondering van aaneengesloten woonkernen met meer dan 30.000 inwoners.

Voor LEADER kan worden afgeweken van de definitie van platteland. Onder lokale ontwikkelingsstrategieën die gericht zijn op de ontwikkeling van het platteland via de versteviging van stad-land relaties kunnen ook projecten worden uitgevoerd in stedelijk gebied. Hiermee komen ook projecten in aanmerking voor steun via LEADER die uitgevoerd worden in kernen boven de 30.000 inwoners. Te denken valt aan projecten op het gebied van stadslandbouw, boerderijeducatie, vermarkting en distributie van lokaal voedsel of andere verdienmodellen voor plattelandsondernemers. Het betreffende stedelijk gebied dient hiervoor gemarkeerd te worden in de ontwikkelingsstrategie.

4.7.3 Aanvullende elementen die gemeenschappelijk zijn voor sectorale interventies, voor interventies voor plattelandsontwikkeling, of die gemeenschappelijk zijn voor zowel sectorale als plattelandsontwikkelingsinterventies

Overmacht

Tenzij in de subsidieregeling of openstelling een andere omschrijving wordt gegeven, wordt als het niet kunnen voldoen aan subsidieverplichtingen door overmacht in het kader van het NSP erkend:

1. het overlijden van de begunstigde;
2. langdurige arbeidsongeschiktheid van de begunstigde;
3. de onteigening van een groot deel van het bedrijf, indien deze onteigening op de dag waarop de verbintenis is aangegaan, niet was te voorzien;
4. een ernstige natuurramp die grote schade aanricht aan grond van het bedrijf;
5. het door een ongeluk tenietgaan van veehouderijgebouwen van het bedrijf;
6. een epizoötie die de gehele veestapel van de landbouwer of een deel ervan treft.

Van gevallen van overmacht of uitzonderlijke omstandigheden dient de begunstigde of diens rechthebbende de bevoegde autoriteit een schriftelijke kennisgeving, samen met relevante bewijzen, toe te zenden. Toezending dient te geschieden binnen tien werkdagen te rekenen vanaf de datum waarop de begunstigde of diens rechthebbende in staat is dit te doen.

Bijdrage in natura

Tenzij in de subsidieregeling of openstelling een andere definitie wordt gegeven, wordt in het kader van het NSP onder een bijdrage in natura verstaan: Een door of namens de subsidieverkrijger op geld te waarderen inbreng van producten en/of diensten, waar geen bonnen en betaalbewijzen voor beschikbaar zijn, maar die voldoen aan de criteria genoemd in de artikelen 67 van Verordening (EU) Nr. 2021/1060. Hieronder valt onder meer de inbreng van onbetaalde arbeid van vrijwilligers aan concrete acties. Van een bijdrage in natura kan sprake zijn bij alle maatregelen, tenzij de toepasselijke regelgeving zich daartegen verzet.

Overheid

Tenzij in de subsidieregeling een andere definitie wordt gegeven wordt in het kader van het NSP onder overheid verstaan: gemeenten, waterschappen, provincies, het Rijk en samenwerkingsverbanden van overheden op grond van de Wet gemeenschappelijke regelingen. Daarnaast kunnen ook andere organisaties activiteiten, die als publieke activiteiten gezien kunnen worden, uitvoeren in opdracht of op verzoek van een overheid. De betreffende organisatie wordt, in het kader van de uitvoering van de betreffende taak, beschouwd als overheid.

Aankoop grond

Op grond van artikel 73 van Verordening (EU) Nr. 2021/2115 is de aankoop van land ten behoeve van milieubehoud en het behoud van koolstofrijke bodems subsidiabel tot 30% van de totale subsidiabele uitgaven van de betrokken verrichting.

Afwaardering van grond

Tenzij in de subsidieregeling of openstelling een andere definitie wordt gegeven, wordt onder afwaardering van grond verstaan: Afschrijvingskosten zoals bedoeld in artikel 67 lid 2 van Verordening (EU) Nr. 2021/1060 als gevolg van waardevermindering van grond door functieverandering of op de grond gevestigde doorlopende verplichtingen, welke waardevermindering wordt vastgesteld door een onafhankelijk taxateur of door middel van een daarmee vergelijkbare werkwijze.

Geringe verandering van bedrijfssituatie

Tenzij in de subsidieregeling een andere definitie wordt gegeven, wordt onder een geringe verandering in de bedrijfssituatie onder meer verstaan: een reductie van de bedrijfsoppervlakte waarvoor een verbintenis is aangegaan met ten hoogste 10%.

Subsidiabiliteit van kosten

Investeringsuitgaven voor maatregelen waarop artikel 42 van het Verdrag betreffende de Werking van de Europese Unie van toepassing is, zijn subsidiabel indien deze uitgaven zijn gedaan nadat bij de bevoegde autoriteit een subsidieverzoek is ingediend.

Hiervan kan worden afgeweken indien:

1. in de toepasselijke regelgeving expliciet is bepaald dat uitgaven slechts subsidiabel zijn indien deze uitgaven worden gedaan na goedkeuring van de subsidieaanvraag, of

2. er sprake is van algemene kosten in verband met uitgaven voor investeringen zoals kosten voor haalbaarheidsstudies, het inschakelen van architecten, ingenieurs en adviseurs, waarbij zijn inbegrepen voorbereidende werkzaamheden voorafgaand aan de feitelijke start van (bouw)activiteiten, zonder dat deze voorbereidende werkzaamheden tot een juridische verplichting tot het uitvoeren van de (bouw)activiteiten leidt.

Tweede hands materiaal

De aanschaf van tweede hands materiaal is een subsidiabele kostenpost, mits de aankoop noodzakelijk is voor de uitvoering van het project en de kosten aantoonbaar de marktwaarde niet overstijgen. De aanschaf van tweede hands materiaal kan in de subsidieregeling beperkt worden.

Vereenvoudigde kosten

Vereenvoudigde kosten kunnen bij alle interventies en Technische Bijstand worden toegepast tenzij de toepasselijke regelgeving zich daartegen verzet.

voorwaarde voor subsidieverlening

Indien een investering mogelijk negatieve effecten heeft op de omgeving, dient de aanvraag voor subsidie -conform de geldende wettelijke voorschriften- onderbouwd te worden met een verkenning naar de omgevingseffecten.

4.7.4 Op plattelandsontwikkelingsinterventies toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Nationale bijdragepercentage(s)

Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
155(2)(c) - Early retirement		20,00%	43,00%
91(2)(a) - Minder ontwikkelde regio's		20,00%	85,00%
91(2)(b) - Ultraperifere gebieden en kleinere eilanden in de Egeïsche Zee		20,00%	80,00%
91(2)(c) - Overgangsregio's in de zin van artikel 108, lid 2, eerste alinea, punt b), van Verordening (EU) 2021/1060		20,00%	60,00%
91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
91(3)(a) - Betalingen voor natuurlijke of andere gebiedsspecifieke beperkingen in het kader van artikel 71		20,00%	65,00%
91(3)(b) - Betalingen uit hoofde van artikel 70, betalingen uit hoofde van artikel 72, steun voor niet-productieve investeringen bedoeld in artikel 73, steun voor de projecten van operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap uit hoofde van artikel 77, lid 1, punt a), en voor Leader uit hoofde van artikel 77, lid 1, punt b)		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 70 - Betalingen uit hoofde van artikel 70		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 72 - Betalingen uit hoofde van artikel 72		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 73 - Steun voor niet-productieve investeringen bedoeld in artikel 73		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 77(1)(a) - Steun voor het Europees innovatiepartnerschap uit hoofde van artikel 77, lid 1, punt a)		20,00%	80,00%
91(3)(b) - 77(1)(b) - Leader uit hoofde van artikel 77, lid 1, punt b)	80,00%	20,00%	80,00%
91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%
91(3)(c) - 70 - Verrichtingen in het kader van artikel 70 die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103		20,00%	100,00%
91(3)(c) - 71 - Verrichtingen in het kader van artikel 71 die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103		20,00%	100,00%
91(3)(c) - 72 - Verrichtingen in het kader van artikel 72 die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103		20,00%	100,00%
91(3)(c) - 73-74 - Verrichtingen in het kader van artikel 73-74 die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103		20,00%	100,00%
91(3)(c) - 75 - Verrichtingen in het kader van artikel 75 die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103		20,00%	100,00%
91(3)(c) - 76 - Verrichtingen in het kader van artikel 76 die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103		20,00%	100,00%
91(3)(c) - 77 - Verrichtingen in het kader van artikel 77 die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103		20,00%	100,00%
91(3)(c) - 78 - Verrichtingen in het kader van artikel 78 die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103		20,00%	100,00%

Regionale bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief

5 In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies

Fonds	Vorm van interventie	Soort interventie	Interventiecode (LS) - Naam	Gemeenschappelijke outputindicator	Gen. Renewal	Env.	Kortingstelsel ecoregeling	LEADER
ELGF	Ontkoppelde rechtstreekse betalingen	BISS(21)	I.21 - Basisinkomensteun (BISS)	O.4				
ELGF	Ontkoppelde rechtstreekse betalingen	CRISS(29)	I.29 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	O.7				
ELGF	Ontkoppelde rechtstreekse betalingen	CIS-YF(30)	I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	O.6				
ELGF	Ontkoppelde rechtstreekse betalingen	Eco-scheme(31) / Artikel 31, lid 7, punt b) - Compensatiebedrag	I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	O.8				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	INVRE(47(1)(a))	I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	ADVI1(47(1)(b))	I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ADVI1(47(1)(b))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	TRAINCO(47(1)(c))	I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRAINCO(47(1)(c))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	ORGAN(47(1)(d))	I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ORGAN(47(1)(d))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	TRANS(47(1)(e))	I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRANS(47(1)(e))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	PROMO(47(1)(f))	I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - PROMO(47(1)(f))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	QUAL(47(1)(g))	I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - QUAL(47(1)(g))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	TRACE(47(1)(h))	I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRACE(47(1)(h))	O.35				

ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	CLIMA(47(1)(i))	I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - CLIMA(47(1)(i))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	SETUP(47(2)(a))	I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - SETUP(47(2)(a))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	WITHD(47(2)(f))	I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - WITHD(47(2)(f))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	GREEN(47(2)(g))	I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - GREEN(47(2)(g))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	NOHAR(47(2)(h))	I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - NOHAR(47(2)(h))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	HARIN(47(2)(i))	I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - HARIN(47(2)(i))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	COACH(47(2)(j))	I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COACH(47(2)(j))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	3COUN(47(2)(k))	I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - 3COUN(47(2)(k))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Groenten en fruit	COMM(47(2)(l))	I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COMM(47(2)(l))	O.35				
ELGF	Sectoraal - Producten van de bijenteelt	ADVIBEES(55(1)(a))	I.55.1 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk	O.37				
ELGF	Sectoraal - Producten van de bijenteelt	COOPAPI(55(1)(e))	I.55.2 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's	O.37				
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	ENVCLIM(70)	I.70.1 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)	O.14	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	ENVCLIM(70)	I.70.2 - Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen	O.19	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INVEST(73-74)	I.73.1a - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering	O.20	Nee	Nee		Nee

Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INVEST(73-74)	I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	O.20	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INVEST(73-74)	I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers	O.20	Ja	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INVEST(73-74)	I.73.2 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven	O.21	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INVEST(73-74)	I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	O.23	Nee	Ja	Nee	Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	INSTAL(75)	I.75 - Vestiging van jonge landbouwers	O.25	Ja	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	RISK(76)	I.76 - Brede Weersverzekering	O.9	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.1 - Samenwerking EIP operationele groepen	O.1	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.2 - Samenwerking voor generatievernieuwing	O.30	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.3 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER	O.31	Nee	Nee		Ja
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.4 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling	O.1	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	COOP(77)	I.77.5 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000	O.1	Nee	Nee		Nee
Elfpo	Plattelandsontwikkeling	KNOW(78)	I.78 - Kennisverspreiding en informatie	O.33	Nee	Nee		Nee

5.1 Interventies in de vorm van rechtstreekse betalingen

BISS(21) - Basic income support for sustainability

I.21 - Basisinkomensteun (BISS)

Interventiecode (lidstaat)	I.21
Naam interventie	Basisinkomensteun (BISS)
Soort interventie	BISS(21) - Basic income support for sustainability
Gemeenschappelijke outputindicator	O.4. Aantal hectaren waarvoor basisinkomenssteun wordt ontvangen

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De BISS is voor alle boeren in Nederland, die als actieve landbouwer zijn aan te merken conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP. In heel Nederland en in alle sectoren hebben boeren te maken met onzekerheid in de (wereld)markt (fluctuaties in prijs en volume), waardoor het genereren van een voldoende jaarinkomen geen garantie is. Het betreft in eerste aanleg een uniform tarief voor geheel Nederland.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.4 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit
R.6 Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

De ontwikkeling van een duurzaam verdienmodel voor Nederlandse landbouwers vergt tijd en inspanning. Voor veel Nederlandse landbouwers is de basisinkomenssteun een onmisbaar onderdeel van hun inkomen, te meer om bij te kunnen dragen aan investeringen in verduurzaming van het bedrijf. Dit zal zo blijven zolang er voor landbouwers in Nederland onvoldoende verdienmodellen zijn die een grotere garantie geven op een langjarig redelijk inkomen. Bovendien maakt een gegarandeerd inkomensbestanddeel bedrijven minder kwetsbaar voor de gevolgen van het optreden van risicogebeurtenissen en de gevolgen daarvan voor hun opbrengsten en de prijzen voor landbouwproducten. Deze subsidie vormt ook een compensatie voor de in het algemeen slechte marktpositie van landbouwers, en draagt bij aan het borgen van de continuïteit van de landbouw, en daarmee van de voedselzekerheid, in de Europese Unie, inclusief dus die in Nederland. Bovenstaande is des te meer van toepassing op kleinere landbouwbedrijven, aangezien deze extra kwetsbaar zijn. Directe en ontkoppelde inkomenssteun, zoals de BISS, kent ook

nadelen. De steun verhoogt de grondprijs en is lastiger doelgericht te maken op een specifieke behoefte. Daarom is gekozen voor een jaarlijkse geleidelijke afbouw van de hoogte van de BISS. Op basis van alle behoeften gezamenlijk is vastgesteld dat de prioriteit ligt bij andere behoeften. Bovendien heeft het verleden geleerd dat bij sectoren (met name gebleken bij de zetmeel- en de kalversector) waar de directe inkomenssteun is verlaagd het inkomen uiteindelijk niet ingrijpend vermindert. Mede tegen deze achtergrond daalt de hoogte van de basispremie in de Nederlandse interventiestrategie jaarlijks. Feitelijk is de hoogte van de BISS en in het verlengde de CRISS een sluitpost. De CISYF wordt om dezelfde reden uitgefaseerd. Het BISS-budget is gebaseerd op het overblijvende GLB-budget na toekenning van het GLB-budget aan de andere behoeften die een hogere prioriteit hebben gekregen, zoals met name de ecoregeling en de jaarlijkse overheveling naar het ELFPO.

Daarnaast wordt overwogen om bij de nadere invulling van GLMC 2 , waarschijnlijk vanaf kalenderjaar 2024, eventueel een tarief vast te stellen specifiek voor veenweidegebieden. Ook wordt overwogen om in een later stadium voor landbouwgebieden in en rondom Natura2000 gebieden een tarief vast te stellen dat hoger is dan het reguliere, uniforme tarief. Voor deze specifieke gebieden geldt dan een hogere BISS vanwege de specifieke agronomische omstandigheden (artikel 22, lid 2), die om extra investeringen van boeren vragen of tot inkomensverlies leiden. Daarnaast wordt overwogen om voor dit laatste doel artikel 72 in te zetten. Deze interventies op voornoemde specifieke gebieden maken vooralsnog geen deel uit van het NSP. Zodra dit onderdeel nader is uitgewerkt, zal het NSP hierop (inclusief de resultaatindicatoren) worden geamendeerd.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal en, indien relevant, andere verplichtingen

Steun en voorwaarden

De steun is bedoeld voor alle actieve landbouwers van het GLB. Voor de voorwaarden zij verwezen naar onderstaande paragraaf. De reden om de BISS steeds verder af te bouwen, is dat uiteindelijk steeds meer het accent moet komen te liggen op doelgerichte betalingen in de vorm van ecoregelingen en de interventies in de tweede pijler. Naast een geleidelijke afbouw van het aandeel BISS in de directe betalingen zal er tegelijk een geleidelijke verhoging van de overheveling naar de tweede pijler plaatsvinden. In de eerste jaren van de NSP-periode ligt het in de rede de BISS niet nog meer te verlagen om de boer zo de tijd te geven de omslag te kunnen maken. Met een geleidelijke verlaging in plaats van een te rigoreuze verlaging van de BISS direct al vanaf het begin van de NSP-periode willen we voorkomen dat boeren afzien van het meedoen aan het GLB. Deze interventiestrategie draagt bij aan een duurzame bedrijfsvoering, waarbij geleidelijk nieuwe verdienmodellen zich zullen ontwikkelen in transitie naar een verduurzaming van de landbouw.

Complementariteit

- De NSP-interventie BISS ligt ten grondslag aan de interventie CRISS, die extra gericht is op het voorzien in een redelijk gemiddeld inkomen voor specifieke boeren. De CRISS ziet specifiek op de kleinere landbouwbedrijven, die extra kwetsbaar zijn.

Overige voorwaarden

- De landbouwer moet een actieve landbouwer zijn conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP.
- De grond moet voldoen aan de definitie subsidiabele landbouwgrond conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP.
- De landbouwer moet de percelen op de peildatum (15 mei) in beheer hebben.
- De landbouwer komt niet in aanmerking voor steun, indien het totaalbedrag van de voor een kalenderjaar aangevraagde of toe te kennen directe betalingen lager is dan € 500,-.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Steunpercentage en -bedragen

Beschrijving

De steun wordt berekend middels het beschikbare bedrag gedeeld door het aantal hectare dat wordt aangemeld.

8 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Is deze BIS-interventie een betaling voor kleine landbouwers? (Artikel 28)

☐ Ja ☒ Nee

Welke vorm van steun gebruikt u voor betalingen voor kleine landbouwers? (Artikel 28)

☐ Vast(e) bedrag(en) ☐ Betaling(en) per hectare

Wat is het maximale bedrag voor de betalingen voor kleine landbouwers? (Artikel 28)

Hebt u andere opmerkingen of verklaringen voor de betalingen voor kleine landbouwers?

9 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 5 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie betreft directe betalingen aan landbouwers. De steun wordt verstrekt wanneer voldaan wordt aan de conditionaliteit. De steun wordt verleend zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs van landbouwproducten.

11 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)
I.21.E.01 - Basisinkomensteun (BISS)	Homogeen		R.4; R.6

Toelichting en motivering (inclusief flexibiliteit)

I.21.E.01 - Basisinkomensteun (BISS)

Inkomenssteun in de vorm van een basispremie blijft nog altijd noodzakelijk. Dat komt vooral, omdat de BISS een verplicht onderdeel is in de GLB-systematiek. Bovendien staan de boereninkomens onder druk vanwege de hogere kostprijs (energie-, voer- en kunstmestkosten stijgen hard) en mede vanwege de verhoogde conditionaliteit is inkomenssteun in de vorm van basispremie in de GLB- systematiek onontkoombaar. Wel zet Nederland grote stappen in de richting van duurzaamheid, met name door veel budget over te hevelen van het ELGF naar het ELFPO om daarmee GLB-subsidies doelgerichter in te zetten. Dat betekent dat Nederland al in kalenderjaar 2023 kiest voor een verlaging van de basispremie van € 342 (kalenderjaar 2022) naar € 221 per hectare excl. CRISS om deze vervolgens stapsgewijs te laten dalen in de daarop volgende jaren naar € 165 per hectare excl. CRISS. € 342 per hectare is het uitgangspunt voor de maximum unit amount. De daling van 2022 naar 2023 is met € 121 per hectare veruit het grootst. Boeren die meedoen aan de ecoregeling kunnen door meer te doen dan de baseline wel iets terugverdienen, maar die premie is vooral gebaseerd op gederfde inkomsten en gemaakte kosten. Een zo grote daling van de basispremie van 2022 naar 2023 is overmijdelijk, omdat in 2023 de eco-regeling wordt geïntroduceerd. Vervolgens wordt de daling verder doorgevoerd met meer geleidelijke stappen van ongeveer € 15 per hectare per jaar.

Daar de hoogte van de basispremie een sluitpost is na toekenning van budgetten aan de interventies voor de geprioriteerde andere doelstellingen, is de € 165 in kalenderjaar 2027 een resultante daarvan. Een grotere afbouw van de BISS dan € 121 in het eerste jaar en afgerond telkens met nog eens € 15 euro per jaar is op basis van de huidige situatie politiek onhaalbaar. Op basis van onze SWOT is op dit moment een verdere daling na 2027 niet uitgesloten, maar een hernieuwde analyse voor de periode na 2027, op basis van de toekomstige inkomens van de Nederlandse boeren, lijkt ons zeer noodzakelijk.

De daling weergegeven in percentages

2023	2024	2025	2026	2027
342 -> 221	221 -> 207	207 -> 193	193 -> 179	179 -> 165
-35,4%	-6,3%	-6,8%	- 7,3%	- 7,8%

Omdat de daling van de basispremie het grootst is in 2023 (t.o.v. 2022), is de grootste variatie in eenheidsbedragen in 2023 gerechtvaardigd. In de jaren daarna (2024-2027) daalt de premie met zo'n € 15 per hectare per jaar. Voor die jaren is daarom een variatie van € 15 gerechtvaardigd. In 2023 is een hogere variatie gerechtvaardigd, maar het is niet nodig om die gelijk te stellen aan de daling van € 121 euro mede omdat ook de eco-regeling erbij komt dat jaar. Niet iedereen doet echter mee aan de eco-regeling in 2023, maar we verwachten desalniettemin een deelname van 80%. Boeren die wel meedoen aan de eco-regeling kunnen door meer te doen dan de baseline wel meer directe steun ontvangen, maar die premie is vooral gebaseerd op gederfde inkomsten en gemaakte kosten. Om die reden rekenen we, conform het WUR onderzoek, 20% van de eco-regeling toe aan inkomenssteun. Gecorrigeerd naar deze 20% is er sprake van een daling van € 342 in 2022 naar € 342 - € 221- (20% van € 100) = € 101. Voor 2023 is voor het vaststellen van het maximum eenheidsbedrag rekening gehouden met een deel aan inkomen uit de eco-regeling om uiteindelijk binnen een redelijke en gerechtvaardigde marge te blijven ten opzichte van

het geplande eenheidsbedrag. Voor de jaren 2024 t/m 2027 is het voor het vaststellen van het maximum eenheidsbedrag niet nodig om met de eco-regeling rekening te houden, omdat de daling van de basispremie in die jaren veel minder groot is.

Gelet hierop geeft dat een variatie van € 101 (gekoppeld aan het maximum eenheidsbedrag) en € 15 euro (gekoppeld aan het minimum eenheidsbedrag) in 2023 en van ongeveer € 15 (beide kanten op) voor de jaren 2024 t/m/ 2027. Ofwel, het minimum eenheidsbedrag correspondeert met het eenheidsbedrag van het volgend jaar en het maximum eenheidsbedrag correspondeert met het eenheidsbedrag van het vorige jaar. Door de variatie gelijk te houden aan de stapsgewijze verlaging past Nederland een zeer beperkte variatie toe, die volledig aansluit bij de stapsgewijze verlaging van de BISS. Immers het vorige jaar was het maximumbedrag nog het geplande eenheidsbedrag en het volgende jaar is het minimumbedrag het geplande eenheidsbedrag. Met deze variatie ontstaat bovendien beperkt ruimte om een mee of tegenvallende deelname aan de eco-regeling op te vangen door de basispremie te verlagen of te verhogen, waarbij we nooit grotere stappen maken dan de jaarlijks verlaging.

12 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	**Begrotingsjaar**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal 2024 - 2028**
	Kalenderjaar	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Totaal 2023 - 2027**
I.21.E.01 - Basisinkomensteun (BISS)	Gepland eenheidsbedrag	220,86	207,18	193,47	179,76	165,90	
	Minimumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	207,00	193,00	179,00	165,00	150,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	322,00	221,00	207,00	193,00	179,00	
	O.4 (eenheid: Hectares)	1.750.045,59	1.750.061,60	1.750.076,52	1.750.139,01	1.750.000,00	
	Geplande output * Gepland eenheidsbedrag	386.515.069,01	362.577.762,29	338.587.304,32	314.604.988,44	290.325.000,00	1.692.610.124,06
TOTAAL	O.4 (eenheid: Hectares)	1.750.045,59	1.750.061,60	1.750.076,52	1.750.139,01	1.750.000,00	8.750.322,72
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	386.515.069,01	362.577.762,29	338.587.304,32	314.604.988,44	290.325.000,00	1.692.610.124,06
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex XII) (only under article 30) (Union contribution)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Waarvan moest worden overgedragen - uitgaven (alleen van toepassing op ecoregeling en alleen met type betaling “compensatie” (artikel 31, lid 7, punt b) als de interventie overdracht omvat)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

CRISS(29) - Complementary redistributive income support for sustainability

I.29 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)

Interventiecode (lidstaat)	I.29
Naam interventie	Herverdelende inkomenssteun (CRISS)
Soort interventie	CRISS(29) - Complementary redistributive income support for sustainability
Gemeenschappelijke outputindicator	O.7. Aantal hectaren waarvoor aanvullende herverdelende inkomenssteun wordt ontvangen

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Heel Nederland.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.4 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit
R.6 Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)

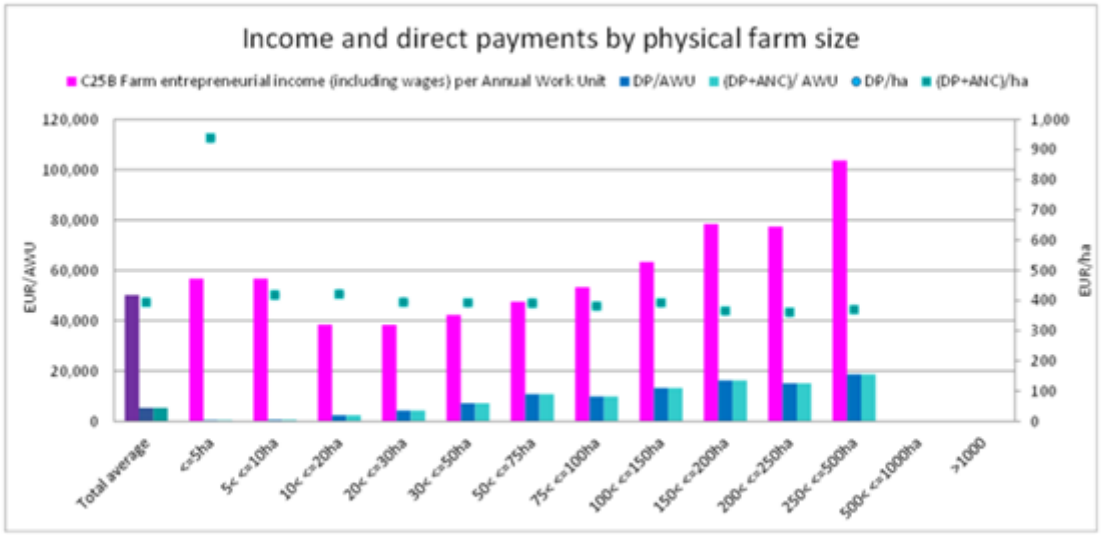
5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

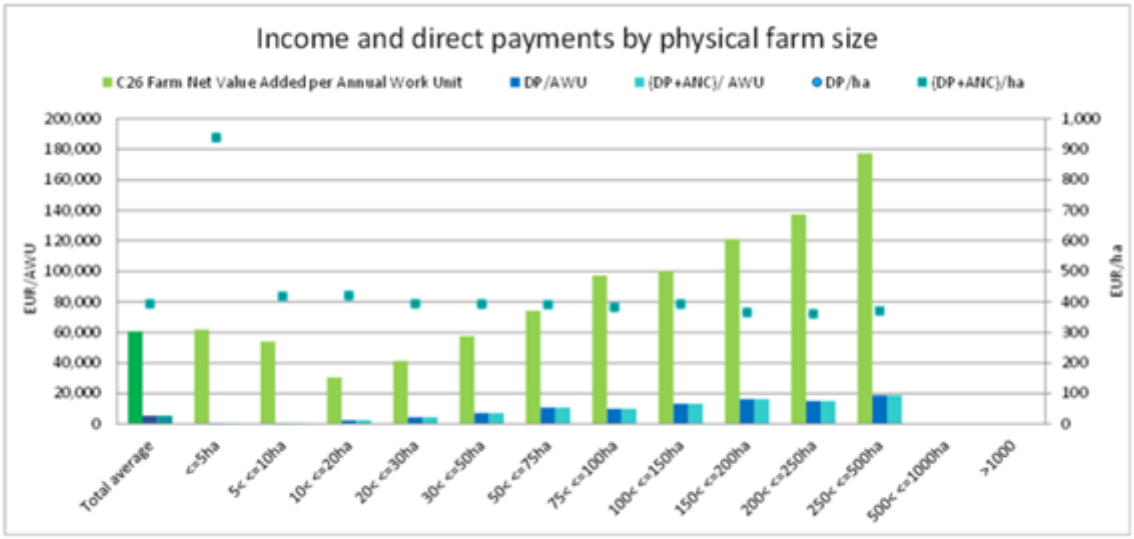
Voor veel Nederlandse landbouwers is de directe inkomenssteun onmisbaar, te meer om bij te kunnen dragen aan investeringen in verduurzaming van het bedrijf. Dit zal zo blijven zolang er voor landbouwers in Nederland onvoldoende verdienmodellen zijn, die een grotere garantie geven op een langjarig billijk inkomen. Bovendien maakt een gegarandeerd inkomensbestanddeel bedrijven minder kwetsbaar voor de gevolgen van het optreden van risicogebeurtenissen en de gevolgen daarvan voor hun opbrengsten en de prijzen voor landbouwproducten. Omdat kleinere landbouwbedrijven extra kwetsbaar zijn, terwijl de kosten voor de transitie naar een verduurzaming van het bedrijfsmodel extra zwaar drukken op het jaarinkomen, wordt voorzien in een top-up bovenop de BISS, zodanig dat daarmee tegelijk wordt voldaan aan de verplichting om minimaal 10% van de directe betalingen te herverdelen. Hiermee wordt tevens tegemoet gekomen aan de aanbeveling van de Europese Commissie aan Nederland om de levensvatbaarheid van landbouwbedrijven te versterken via een meer gerichte verdeling van de directe betalingen, bijvoorbeeld door toepassing van een aanvullende, herverdelende inkomenssteun voor duurzaamheid. Nederland zal hierbij inzetten op de minimaal verplichte 10%, omdat een herverdeling van inkomenssteun in Nederland minder noodzakelijk is dan in andere lidstaten. De variatie in bedrijfsgrootte in Nederland is namelijk minder groot dan in de rest van de EU. Deze trend lijkt zich verder door te zetten. Tegelijkertijd wil Nederland geen bedrijven kunstmatig in stand houden, die niet levensvatbaar zijn en zodoende geen toekomstperspectief hebben. Gerichte steun via investeringen en kennisverwerving is in

dat opzicht beter om kleine en middelgrote bedrijven sterker en toekomstbestendiger te maken dan een hogere basispremie. Nederland kiest er voor om bedrijven tot zo'n 60 hectare extra te steunen op basis van bewerkte EU-data op basis van de contextindicator C26b.

Berekend is dat met een extra premie tot maximaal 40 hectare alle landbouwbedrijven tot circa 60 hectare extra worden gesteund. Bedrijven groter dan 60 hectare dragen op deze manier naarmate ze groter zijn relatief steeds meer bij. Bovendien is (op basis van de bedrijfsgrootte in 2021) de gemiddelde bedrijfsgrootte in Nederland ongeveer 40 hectare. Door de herverdelingspremie niet te geven op hectares boven het huidige gemiddelde stimuleren we niet extra de trend dat bedrijven verder in omvang groeien. We verwachten overigens niet dat deze trend met de herverdelingspremie zal stoppen. Andere factoren zijn daarop namelijk ook van invloed.

Source: DG AGRI, FADN.

Source: DG AGRI, FADN.

Analyse inkomenseffect instrumenten directe betalingen

Voor deze analyse is onderstaande grafiek opgesteld. Deze grafiek moet worden geïnterpreteerd in het

licht van de actualiteit van de gebruikte gegevens, de onvermijdelijke onzekerheden over de opnamepercentages van nieuw beleid en de noodzakelijke aannames, die naar aanleiding daarvan zijn gemaakt. Onderstaande grafiek geeft de situatie in 2023 weer.

De volgende assumpties zijn gemaakt:

• Elke boerenbedrijf neemt deel aan de basisinkomensregeling. De vergoeding per hectare bedraagt € 220.

• Elk bedrijf krijgt € 54 extra voor maximaal 40 hectare in het kader van de herverdelingsregeling CRISS.

• Voor 80% van de hectares wordt een premie uit de ecoregeling betaald. Bedrijven die meedoen, ontvangen gemiddeld € 100 per hectare. We hebben geen indicatie van een correlatie tussen bedrijfsomvang en deelname aan de eco-regeling, dus we gaan ervan uit dat het effect nul is. Van elke 'maatcategorie' doet 80% mee.

• De top-up voor jonge boeren wordt niet toegepast, omdat de top-up alleen wordt toegekend aan jonge boeren die onder het oude GLB nog recht hadden op de top-up (afbouw van die subsidie op grond van art. 30, lid 2, tweede alinea).

Verder is gebruik gemaakt van gegevens over bedrijfsomvang, aantal bedrijven, arbeidsjaareenheid per bedrijf, loon per bedrijf en netto toegevoegde waarde per bedrijf, gemiddeld over de jaren 2017-2019. Hoewel we weten dat het aantal bedrijven in de loop der jaren afneemt en de gemiddelde grootte van bedrijven toeneemt, hebben we geen indicatie van het effect hiervan op het bedrijfsinkomen van boeren. Aangezien de gegevens niet helemaal up-to-date zijn, kan worden verwacht dat de gemiddelde kosten en de gemiddelde inkomsten sindsdien zijn veranderd vanwege de inflatie en recente externe marktverstoringen.

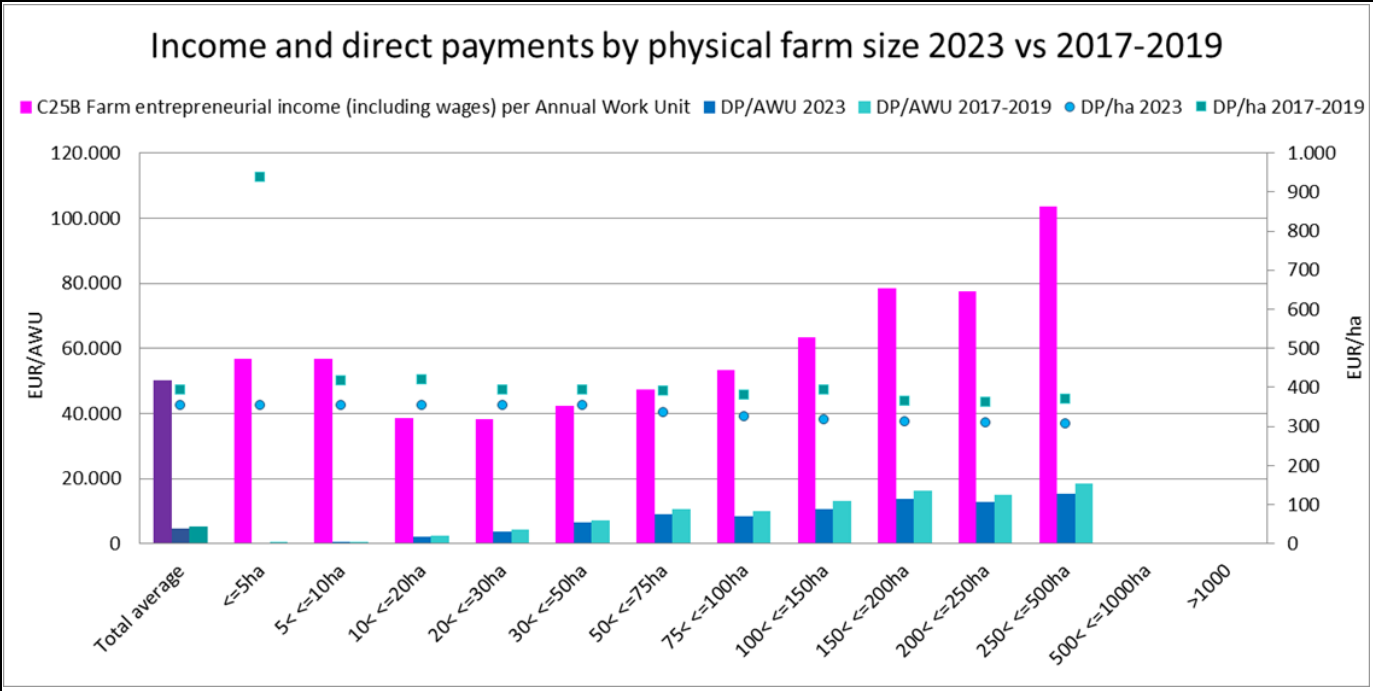
Duidelijk is te zien dat door de herverdelingsregeling CRISS de rechtstreekse betaling per hectare afneemt naarmate bedrijven de 60 hectare overschrijden, hetgeen het doel van de regeling is. Dit doel is gebaseerd op C25B in de onderstaande grafiek; het inkomen per bedrijf is lager voor bedrijven kleiner dan 60 hectare, zoals hierboven toegelicht.

Met de huidige aannames heeft de eco-regeling geen invloed op de gemiddelde rechtstreekse betaling per hectare tussen de grootteklassen. De BISS-vergoeding per hectare wordt de facto verlaagd door het toepassen van de CRISS (BISS-betaling per hectare wordt verlaagd van € 255 naar € 220 ten behoeve van de uitkering van € 54 voor de eerste 40 hectare van elke boerenbedrijf).

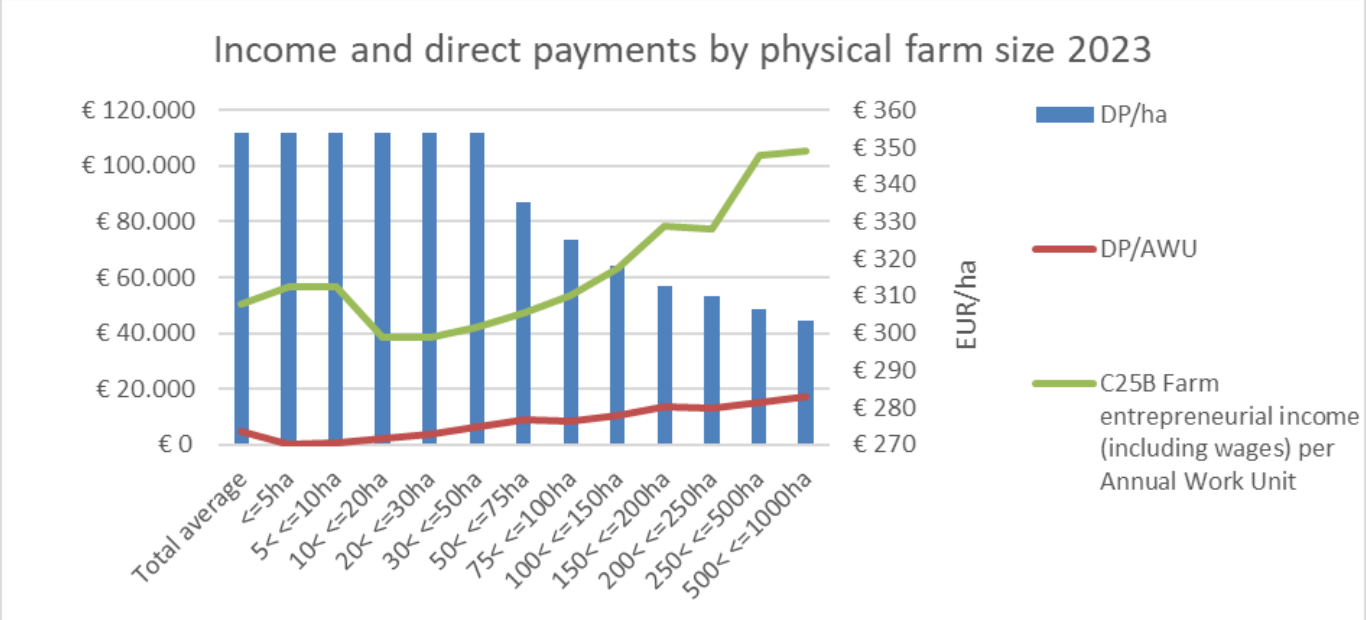
Een duidelijke uitschieter in de grafiek is de rechtstreekse betaling per hectare in 2017-2019 voor bedrijven kleiner dan 5 hectare. Dit komt door de toeslagrechten, die in 2017 nog niet uniform waren. Te zien is dat onder het nieuwe GLB de gemiddelde toeslag per hectare uniform wordt gemaakt.

De overheveling naar de tweede pijler, een cruciaal onderdeel van de interventiestrategie, zorgt voor een aanzienlijke verlaging van de gemiddelde rechtstreekse betaling per hectare voor de landbouwbedrijven. Hierbij is het belang afgewogen van directe inkomenssteun, waaraan de ecoregeling is toegevoegd, versus gerichte steun specifiek voor investeringen in risicomanagement, kennis en innovatie, maar ook ANLb en samenwerking. Deze interventies in de tweede pijler ondersteunen de duurzame transitie van de landbouw en verbeteren daarmee de duurzaamheid van de inkomenspositie van Nederlandse boeren.

Volgens Nederland is het niet nodig om de directe inkomenstoeslagen te herverdelen. Er zijn dus geen vastgestelde behoeften, die worden aangepakt door de herverdeling van de instrumenten voor directe inkomenssteun. CRISS is gekoppeld aan SO1, hoewel de link volgens Nederland zwak is.

Bovenstaande grafiek geeft de rechtstreekse betalingen in 2023 weer ten opzichte van de situatie 2017-2019. Om het effect van de herverdeling op de rechtstreekse betalingen voor de verschillende 'maatcategoriën' duidelijker weer te geven, wordt in onderstaande grafiek alleen de situatie van 2023 weergegeven. De blauwe balken in de onderstaande grafiek komen overeen met de blauwe bolletjes in bovenstaande grafiek.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Complementariteit

De NSP-interventie CRISS is een aanvulling op de basisinterventie . De laatste is gericht op alle actieve landbouwers van het GLB, terwijl de CRISS specifiek bedoeld is voor de kleinere landbouwbedrijven.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal en, indien relevant, andere verplichtingen

Steun en voorwaarden

Het betreft een top-up bovenop de BISS door alle bedrijven voor de eerste maximaal 40 ha. een hogere basispremie uit te betalen. De herverdeling is bedoeld voor de kleinere landbouwbedrijven, die extra kwetsbaar zijn. Voor de voorwaarden zij verwezen naar onderstaande paragraaf. Door te kiezen voor de eerste 40 ha. ontvangen alle bedrijven tot circa 60 ha. een hogere gemiddelde hectarepremie. Zoals uit de grafieken hierboven blijkt, lijken bedrijven tussen de 4 en 60 hectare meer nood aan inkomenssteun te hebben. Bovendien drukken de kosten voor de transitie naar een verduurzaming van het bedrijfsmodel extra zwaar op het jaarinkomen. Alle bedrijven groter dan 60 ha. dragen naarmate ze groter zijn steeds meer bij. Op deze manier worden de kleinere en middelgrote landbouwbedrijven tot circa 60 ha. dus extra gesteund. Nederland wil geen bedrijven kunstmatig in stand houden, die niet levensvatbaar zijn en feitelijk geen toekomstperspectief hebben. Uit oogpunt van vereenvoudiging en het feit dat er weinig budget mee gemoeid is, maken we voor bedrijven met minder dan 4 hectare echter geen uitzondering, te meer het in deze categorie eerder zal gaan om bedrijven die wel levensvatbaar zijn, doch voor hun bedrijfsvoering niet afhankelijk zijn van (veel) landbouwgrond, zoals bijvoorbeeld varkenshouders. Daarnaast overwegen boeren in Nederland steeds nadrukkelijker om niet deel te nemen aan het GLB vanwege enerzijds de fors lagere basispremie en anderzijds de uitgebreide conditionaliteit, waarin vooral de GLMC's invloed hebben op de keus wel of niet aan het GLB deel te nemen. Bij grote varkenshouders met weinig grond is de kans dat boeren afhaken groter en dat is een tweede reden om bedrijven met minder dan 4 hectare niet uit te zonderen van de herverdelingspremie. De GLMC's zijn juist ook voor deze bedrijven met veel dieren en weinig grond relevant. Verder wordt met deze invulling van de minimale 10% herverdeling voorkomen dat de grotere bedrijven er zodanig op achteruit gaan dat zij daardoor minder investeringen zullen doen in verduurzaming van de bedrijfsvoering, terwijl juist de grotere bedrijven vaak belangrijk zijn voor het doen van dure, innovatieve investeringen die fundamenteel bijdragen aan de gewenste transitie naar een duurzame landbouw.

Overige voorwaarden

- De landbouwer moet een actieve landbouwer zijn conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP.
- De grond moet voldoen aan de definitie subsidiabele landbouwgrond conform de definitie weergegeven in hoofdstuk 4 van het NSP.
- Percelen moet hij of zij op 15 mei in beheer hebben.
- De landbouwer komt niet in aanmerking voor steun, indien het totaalbedrag van de voor een kalenderjaar aangevraagde of toe te kennen directe betalingen lager is dan € 500,-.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Steunpercentage en -bedragen

Beschrijving

De steun wordt verleend door alle boeren in Nederland bovenop de BISS een top-up te betalen voor de eerste maximaal 40 ha. van het landbouwbedrijf, uitgaande van 10% aan herverdeling van de steun aan directe betalingen.

8 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Past u de territorialisering voor CRISS toe?

☐ Ja ☒ Nee

Past u verschillende bedragen toe voor verschillende reeksen hectaren? (art. 29, lid 3)

☐ Ja ☒ Nee

Wat is het maximumaantal hectaren per landbouwer aan wie CRISS is betaald? (art. 29, lid 3)

40,00

- Sluit u landbouwbedrijven uit van CRISS op basis van hun fysieke omvang?

☐ Ja ☒ Nee

- Aanvullende regels en/of verklaringen in verband met CRISS

9 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 5 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie betreft directe betalingen aan landbouwers. De steun wordt verstrekt wanneer voldaan wordt aan de conditionaliteit. De steun wordt verleend zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs van landbouwproducten.

11 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)
I.29.E.01 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	Homogeen		R.4; R.6

Toelichting en motivering (inclusief flexibiliteit)

I.29.E.01 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)

Hiermee wordt een evenwichtige herverdeling van de BISS tot stand gebracht binnen de Nederlandse context, die wordt gekenmerkt door minder variatie in bedrijfsgrootte dan in de rest van de EU het geval is. De herverdeling komt ten goede aan de kleinere en middelgrote bedrijven tot circa 60 ha. De extra premie wordt gegeven tot ongeveer de gemiddelde bedrijfsgrootte. In 2023 verwachten we dat op basis van de omvang van de bedrijven in 2021 het eenheidsbedrag uitkomt op ongeveer € 54. De overige jaren zijn berekend op basis van dezelfde bedrijfsgrootte en met het dalende budget van de directe betalingen vanwege de toenemende overheveling van budget van het ELGF naar het ELFPO. Nederland zal jaarlijks de trend in bedrijfsgootte monitoren en sluit een aanpassing van de grens van 40 hectare voor volgende jaren daarom niet bij voorbaat uit.

Het verschil tussen de maximale en minimale eenheidsbedragen is in beide gevallen door Nederland op 5 euro gezet. We schatten in dat de bedrijfsgrootte vrij goed te voorspellen is en dat daarom het kleine verschil van 5 euro voldoende is om eventuele onvoorziene wijzigingen in de bedrijfsgrootte te kunnen opvangen.

Nederland wil van 2027 naar 2028 ruim € 225 miljoen overhevelen naar het ELFPO. Daarop is onze interventielogica volledig gebaseerd. Omdat zowel juridisch als SFC technisch dit (nog) niet mogelijk is, staat hieronder een afwijkend eenheidsbedrag en een licht afwijkende output voor 2027.

Gebaseerd op een fictieve verdeling van de directe betalingen zoals hieronder:

a. Basispremie 290.325.000,00

b. Herverdeling 71.999.997,30

c. Ecoregeling 354.660.370,42

d. Totaal 716.985.367,72

Het eenheidsbedrag is simpelweg berekend op basis van een budget van afgerond € 72 miljoen, een getal dat net iets meer is dan precies 10% van het beschikbare budget aan directe betalingen, zoals genoemd in de Verordening. Op deze manier stellen wij de EC in staat ons plan goed te keuren, maar het dient duidelijk te zijn dat dit eenheidsbedrag niet strookt met onze interventielogica. Om die reden hebben we het minimale eenheidsbedrag gebaseerd op onze interventielogica, waarin wel overgeheveld wordt, en alleen het maximum eenheidsbedrag gebaseerd op het eenheidsbedrag van € 63 wat goedkeuring van het NSP mogelijk moet maken.

12 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal 2024 - 2028

	Kalenderjaar	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal 2023 - 2027
I.29.E.01 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	Gepland eenheidsbedrag	54,00	51,00	49,00	46,00	63,00	
	Minimumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	49,00	46,00	44,00	41,00	39,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	59,00	56,00	54,00	51,00	68,00	
	O.7 (eenheid: Hectares)	1.128.217,30	1.136.455,00	1.123.425,00	1.133.224,00	1.142.857,14	
	Geplande output * Gepland eenheidsbedrag	60.923.734,20	57.959.205,00	55.047.825,00	52.128.304,00	71.999.999,82	298.059.068,02
TOTAAL	O.7 (eenheid: Hectares)	1.128.217,30	1.136.455,00	1.123.425,00	1.133.224,00	1.142.857,14	5.664.178,44
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	60.923.734,20	57.959.205,00	55.047.825,00	52.128.304,00	72.000.000,00	298.059.068,20
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex XII) (only under article 30) (Union contribution)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
	Waarvan moest worden overgedragen - uitgaven (alleen van toepassing op ecoregeling en alleen met type betaling “compensatie” (artikel 31, lid 7, punt b) als de interventie overdracht omvat)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

I.30 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

Interventiecode (lidstaat)	I.30
Naam interventie	Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers
Soort interventie	CIS-YF(30) - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers
Gemeenschappelijke outputindicator	O.6. Aantal hectaren waarvoor aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers wordt ontvangen

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Het aantrekkelijker maken van het agrarisch ondernemerschap voor de jonge landbouwer is gericht op heel Nederland. In heel Nederland is sprake van een toenemende vergrijzing van de populatie landbouwers, wat maakt dat er voor het gehele land een voldoende instroom van jonge landbouwers nodig is om de landbouw in Nederland vitaal en concurrerend te houden.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.4 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit
R.6 Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Onderbouwing

Om de landbouw in Nederland vitaal en concurrerend te houden, is voldoende instroom van jonge landbouwers nodig (generatievernieuwing). Voor jonge landbouwers is het financieel problematisch om nieuwe economische activiteiten in de landbouwsector op te zetten en tot ontwikkeling te brengen. Jonge landbouwers hebben bij de start van hun bedrijf vaak te maken met hoge lasten, omdat in Nederland de grondprijs hoog is (hoogste in de EU) en de opstallen duur zijn. Voor zij-instromers zijn de overnamekosten in veel gevallen hoger, omdat zij in tegenstelling tot overnemers in familiaire kring een bedrijf meestal niet onder de marktwaarde kunnen kopen.

Extra inkomenssteun voor jonge landbouwers draagt bij aan een acceptabel inkomen voor jonge landbouwers. Dit geldt zeker ook voor jonge landbouwers met kleinere bedrijven. De aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers zal echter in deze GLB-periode uitgefaseerd worden op basis van aanvragen die nog zijn gedaan in de vorige GLB-periode en waarvan de vijfjaarsperiode nog niet volledig

is benut. Dit omdat voor deze inkomenssteun andere, meer effectieve instrumenten in het NSP zijn opgenomen, zoals de vestigingssteun, samenwerkingssteun voor generatievernieuwing en de investeringssteun voor jonge landbouwers, die meer doelgericht zijn. De uitfasering van de aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers is gebaseerd op artikel 30, lid 2 van de SP Verordening.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Complementariteit

De NSP-interventie BISS ligt ten grondslag aan de interventie voor aanvullende inkomenssteun aan de jonge landbouwer.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal en, indien relevant, andere verplichtingen

Steun en voorwaarden

De steun betreft een aanvulling voor de jonge landbouwer op de BISS. Het totale budget voor deze aanvullende steun is op jaarbasis aflopend van zo'n € 9,5 mln. in 2023 tot € 0 in 2027. De verplichting om een bedrag ter hoogte van minstens 3% van het budget van de directe betalingen te besteden aan jonge boeren (3% van € 717 mln. = € 21,5 mln.) wordt bereikt door het afnemende budget van de aanvullende inkomenssteun over te hevelen naat pijler twee en toe te voegen aan het budget voor de vestigingssteun aan jonge boeren, aangevuld met steun voor investeringen en samenwerkingsprojecten.

Jonge landbouwers, die nog onder het vorige GLB een top-up toegekend hebben gekregen en waarvan de vijfjaarsperiode nog niet is afgelopen, zullen in deze GLB-periode recht hierop blijven houden onder de voorwaarden die hiervoor gelden op grond van artikel 50 van Verordening (EU) nr. 1307/2013

Zo blijft gewaarborgd dat de aanvullende inkomenssteun ook daadwerkelijk bij jonge boeren terecht komt.

De top-up zal verleend worden in de vorm van een lump sum ten bedrage van € 2.800 per jaar. Voorwaarde is dat de jonge landbouwer ook recht heeft op de BISS.

Overige voorwaarden

·De jonge landbouwer draagt er zorg voor dat hij op de peildatum staat ingeschreven in het Handelsregister.

·De jonge landbouwer heeft daadwerkelijk langdurige zeggenschap over het bedrijf.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Steunpercentage en -bedragen

Beschrijving

De steun wordt verstrekt in de vorm van een uniform vastgesteld tarief als top-up op de BISS voor maximaal vijf jaar. Het tarief wordt berekend op basis van een lumpsum per jaar.

Gemiddeld zijn bedrijven ongeveer 40 hectare groot in Nederland. € 2.800 betekent dan gemiddeld zo'n € 70 extra inkomenssteun per hectare.

8 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Gedurende hoeveel jaar geeft de interventie steun aan jonge landbouwers? **5**

Welke voorwaarden worden toegepast voor de definitie van nieuwe vestiging?

- Jonge landbouwers die voor het eerst een landbouwbedrijf oprichten of die al zo'n bedrijf opgericht hebben in de periode van vijf jaar voorafgaande aan de eerste indiening van een aanvraag (artikel 50 van Verordening (EU) nr. 1307/2013).

In welke vorm wordt de steun verstrekt: **betaling van een vast bedrag**

Wat is het steunbedrag per hectare/vast bedrag? **2800**

Stelt u een maximum vast wat betreft het aantal ha? J/N

☐ Ja ☒ Nee

Andere opmerkingen over drempels?

n.v.t.

Past u continuïteit met de vorige regeling toe (betaling voor jonge landbouwers)?

Ja, het gaat hier om de ontvangers van een top-up die hiervoor een aanvraag hebben ingediend onder het vorige GLB en waarvan de vijfjaarsperiode nog niet volledig is benut. Deze groep wordt uitgefaseerd.

Overige opmerkingen

n.v.t.

9 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 5 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie betreft een aanvulling op de basis inkomenssteun voor jonge landbouwers. De inkomenssteun is gericht op duurzaamheid en niet gebaseerd op betalingsrechten. De steun wordt zonder tussenkomst van consumenten verleend en leidt niet tot prijsondersteuning van producenten.

11 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)
I.30.E.01 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	Homogeen		R.4; R.6

Toelichting en motivering (inclusief flexibiliteit)

I.30.E.01 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers

Het gekozen eenheidsbedrag van € 2.800 per jaar sluit aan bij de gemiddelde hoogte van de aanvullende inkomenssteun onder het vorige GLB, die via deze regeling wordt uitgefaseerd. Gemiddeld zijn bedrijven ongeveer 40 hectare groot in Nederland. € 2.800 betekent dan gemiddeld zo'n € 70 extra inkomenssteun per hectare. Dat komt neer op ongeveer een kwart van de basispremie plus herverdelingspremie voor de eerste 40 hectares van € 275 (€ 221 + € 54). Extra inkomenssteun draagt bij aan een acceptabel inkomen voor jonge landbouwers, doch het zwaartepunt daarbij zal liggen op het bijdragen in de hoge kosten die gepaard gaan met het overnemen, starten en/of verduurzamen van een bedrijf via vestigings- en investeringssteun. Over 5 jaar betekent dit een extra inkomenssteun van € 14.000 onafhankelijk van de bedrijfsomvang. Hiermee bewerkstellen we ook enig herverdelend effect, zodat heel grote bedrijven niet al deze inkomenssteun wegkapen van de gemiddelde gezinsbedrijven. Nederland zal de ontwikkelingen monitoren en voor vervolgjaren mogelijk de outputs en de eenheidsbedragen naar bevind van zaken aanpassen.

12 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal 2024 - 2028
	Kalenderjaar	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal 2023 - 2027
I.30.E.01 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	Gepland eenheidsbedrag	2.800,00	2.800,00	2.800,00	2.800,00	2.800,00	
	Minimumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	2.600,00	2.600,00	2.600,00	2.600,00	2.600,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	
	O.6 (eenheid: Hectares)	3.389,00	2.409,00	1.619,00	800,00	0,00	
	Geplande output * Gepland eenheidsbedrag	9.489.200,00	6.745.200,00	4.533.200,00	2.240.000,00	0,00	23.007.600,00
TOTAAL	O.6 (eenheid: Hectares)	3.389,00	2.409,00	1.619,00	800,00	0,00	8.217,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	9.489.200,00	6.745.200,00	4.533.200,00	2.240.000,00	0,00	23.007.600,00
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex XII) (only under article 30) (Union contribution)	9.441.750,00	6.745.200,00	4.533.200,00	2.240.000,00	0,00	22.960.150,00
	Waarvan moest worden overgedragen - uitgaven (alleen van toepassing op ecoregeling en alleen met type betaling "compensatie"	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal 2024 - 2028
	Kalenderjaar	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal 2023 - 2027
	(artikel 31, lid 7, punt b) als de interventie overdracht omvat)						

Eco-scheme(31) - Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn

I.31 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving

Interventiecode (lidstaat)	I.31
Naam interventie	Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving
Soort interventie	Eco-scheme(31) - Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn / Artikel 31, lid 7, punt b) - Compensatiebedrag
Gemeenschappelijke outputindicator	O.8. Aantal hectaren of grootvee-eenheden waarvoor ecoregelingen gelden

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal met regionale elementen**

Code	**Beschrijving**
NL	Nederland
NLZ	Extra-Regio NUTS 1

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De eco-regeling wordt opgezet als een puntensysteem met drie lagen:

a) Bepalen van het subsidiebedrag. Dit wordt geprogrammeerd voor alle subsidiabel areaal in Nederland en er is potentieel 100% overlap tussen de hectaren directe inkomenssteun en de hectaren eco-regeling. De verwachting is echter dat ca. 70% van de deelnemers bij de basisbetaling tevens deelneemt aan de ecoregeling.

b) Puntensysteem: om in aanmerking te komen voor de ecoregeling behoort een begunstigde minimaal een aantal punten te halen voor de doelen klimaat, bodem & lucht, water, biodiversiteit en landschap.

c) Verantwoorden van het uit te betalen subsidiebedrag: binnen de ecoregeling wordt een set van activiteiten mogelijk gemaakt. Op basis van de gekozen activiteiten en de daaraan gekoppelde extra kosten en inkomstenderving wordt bepaald of de begunstigde in aanmerking komt voor een ecovergoeding op het niveau brons, zilver of goud.

De ecoregeling wordt geprogrammeerd als een nationaal systeem met gebiedsgerichte accenten. Voor het bepalen van het subsidiebedrag per begunstigde wordt de ecoregeling geprogrammeerd voor alle subsidiabel areaal in Nederland en er is op bedrijfsniveau 100% overlap tussen de hectaren basis inkomenssteun en de hectaren ecoregeling.

Voor de doelen klimaat, bodem & lucht, water, biodiversiteit en landschap zijn regionale verschillen wenselijk. De opgaven voor deze doelen in gebieden in Nederland kent namelijk grote verschillen. Een keuze voor centrale invulling van een puntensysteem met regionale accenten zorgt voor samenhang en balans qua doelen, acties en waardering daarvan.

De factoren voor regionale accenten in klimaat en leefomgeving-doelen zijn landschapstype, bedrijfstak, grondsoort, specifieke urgenties in relatie tot Europese regelgeving (zoals opgenomen in bijlage 13 van de Strategisch Plan Verordening), ruimtelijke situering en dekkingsgraad.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en

lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie

Code + beschrijving ACTIEGEBIEDEN GLB
AOA-A matiging van klimaatverandering, met inbegrip van vermindering van de broeikasgasemissies als gevolg van landbouwpraktijken, behoud van bestaande koolstofopslagplaatsen en vergroten van koolstofvastlegging
AOA-B aanpassing aan klimaatverandering, met inbegrip van acties om de veerkracht van voedselproductiesystemen en de diversiteit van dieren en planten te verbeteren en zo de weerstand tegen ziekten en klimaatverandering te vergroten
AOA-C bescherming of verbetering van de waterkwaliteit en vermindering van de druk op de watervoorraden
AOA-D preventie van bodemaantasting, bodemherstel, verbetering van de bodemvruchtbaarheid en van het nutriëntenbeheer [en van bodembiota]
AOA-E bescherming van de biodiversiteit, instandhouding of herstel van habitats of soorten, met inbegrip van behoud en aanleg van landschapselementen of niet-productieve gebieden
AOA-F acties voor een duurzaam en verminderd gebruik van pesticiden, met name pesticiden die risico's inhouden voor de menselijke gezondheid of het milieu
AOA-G acties om het dierenwelzijn te verbeteren of antimicrobiële resistentie aan te pakken

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	**Beschrijving**	**Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan**	**Aangepakt in strategisch GLB-plan**
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja
N.27	Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.12 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de aanpassing aan het klimaat
R.14 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te beperken, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)
R.17 Areaal met steun voor bebossing en herstel van boslandbouw, met inbegrip van uitsplitsing
R.19 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen,

vruchtwisseling met peulgewassen)
R.20 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de emissie van ammoniak te verminderen
R.21 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor de kwaliteit van waterlichamen
R.22 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen in verband met verbeterd nutriëntenbeheer
R.23 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans
R.24 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde specifieke verbintenissen die leiden tot een duurzaam gebruik van pesticiden ter vermindering van de risico's en effecten van pesticiden zoals de uitspoeling van pesticiden
R.25 Percentage grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de ecologische duurzaamheid te verbeteren
R.29 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw
R.31 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde
R.33 Percentage van het totale Natura 2000-gebied vallend onder ondersteunde verbintenissen
R.34 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen
R.4 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder inkomenssteun en onderworpen aan conditionaliteit
R.44 Aandeel grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde acties ter verbetering van dierenwelzijn
R.6 Percentage aanvullende rechtstreekse betalingen per hectare voor in aanmerking komende boerderijen onder de gemiddelde boerderijomvang (ten opzichte van het gemiddelde)

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

De ecoregeling wordt ingezet om de omslag naar toekomstbestendig boeren te bevorderen, en om uitvoering van landbouwpraktijken te stimuleren die primair bijdragen aan vijf subdoelen: klimaat, bodem & lucht, water, biodiversiteit en landschap, zonder een negatief effect te hebben op één van deze doelen.

De ecoregeling heeft als doel de basiskwaliteit klimaat en leefomgeving in Nederland te versterken, en sluit aan bij de voorgenoemde behoeften. Het invullen van een landbouw die meer in dienst staat van klimaat en leefomgeving zal een hoge mate van diversiteit in agrarische bedrijfsvoering kennen. Sommige ondernemers zullen zich richten op voedselproductie voor de lokale markt en multifunctionaliteit met lokale partners, terwijl anderen mogelijkheden zien om naar de wereldmarkt te exporteren; veel ondernemers zullen beide benaderingen combineren. Om een landbouw voor klimaat en leefomgeving te laten slagen, is het belangrijk om een reeks mogelijke landbouwpraktijken te ondersteunen en het eigenaarschap van boeren te ondersteunen op hun weg naar een duurzame landbouw. Uitgangspunt bij het ondersteunen van dit eigenaarschap is een verschuiving van basispremie naar doelgerichte betalingen, met flexibiliteit voor de boer en zijn of haar omgeving om hun eigen weg naar duurzaamheid te kiezen. De ecoregeling dient dit doel, terwijl het ook daadwerkelijk een bijdrage levert aan de bovengenoemde behoeften. De ecoregeling wordt daarom primair zo ingericht dat in principe alle landbouwers kunnen deelnemen om zo met ondersteuning uit de ecoregeling een stap kunnen maken naar een meer toekomstbestendige landbouw.

Het karakter van een puntensysteem is dat het integraal doelen invult. Het puntensysteem combineert namelijk doelvoorschrift (doelen/subdoelen) met maatregelvoorschrift (activiteit). Het is een systeem dat doelgerichte betalingen combineert met een verantwoording naar de WTO-regels met betrekking tot het tegengaan van overcompensatie. De invulling van doelen is flexibel voor de begunstigde, en daarnaast dragen activiteiten die een begunstigde onderneemt bij aan meerdere doelen. Het primaire doel is het versterken van de basiskwaliteit voor klimaat en leefomgeving. Het puntensysteem biedt de ondernemer de keuzevrijheid om de maatregelen te kiezen die het beste bij de bedrijfsvoering passen en vergroot daarmee de deelnamebereidheid.

Zoals in de volgende paragraaf wordt toegelicht, dragen activiteiten bij aan meerdere resultaatindicatoren.

Per beoogde eco-activiteit wordt een primaire resultaatindicator aangewezen. In de onderstaande tabel is per activiteit aangegeven op welke resultaatindicator elke activiteit wordt geprogrammeerd. Dit maakt het mogelijk om alleen resultaten te rapporteren op de hectares per activiteit waar daadwerkelijk een beheeractiviteit plaatsvindt.

Door de instapeis, de 'schijf van vijf', waarbij een boer een minimaal aantal punten moet halen voor ieder van de vijf ecodoelen, wordt bijdrage aan meerdere doelen afgedwongen bij de deelnemers. Hiermee wordt ook meer variatie in de uitgevoerde eco-activiteiten bewerkstelligd.

Verder wordt er ook regionaal op bepaalde doelen gestuurd: op basis van de SWOT blijkt dat de noodzaak voor de bijdrage aan de doelen verschilt per regio. In de regio's met hoofdzakelijk de bodemsoort klei en veen, wordt meer accent gelegd op bodem, lucht en landschap. In de regio's met hoofdzakelijk de bodemsoort zand wordt een zwaarder accent gelegd op klimaat en biodiversiteit. Deze systematiek wordt verderop toegelicht.

NR	Maatregel	primaire resultaat indicator R
Hoofdteelt		
H01	Rustgewas	R 19
H02	Stikstofbindend gewas	R 19
H03	Meerjarige teelt	R 14
H04	Langjarig grasland	R 14
H05	Grasland met kruiden	R 14
H06	Natte teelt	R 14
H07	Vroeg ras rooigewas 1 september	R 19
H08	Vroeg ras rooigewas 1 november	R 19
H09	Grasklaver	R 14
H10	Strokenteelt	R 19
H11	Vezelgewas	R 19
2025	Kleinschalig perceel	R 34
Bodemgewas		
B01	Onderzaai vanggewas	R 19
B02	Groenbedekking	R 12
2024	Onderwerken graszode zonder GBM	R 19
2025	Permanente groenbedekking (bedekt tot oogst hoofdteelt)	R 14
2025	Niet-kerende grondbewerking	nb
Teeltmaatregelen		
T01	Biologische bestrijding	R 19
2025	Toepassing precisielandbouw	nb
Vee maatregelen		
V01	Overdag weiden	R 31
V02	Dag en nacht weiden	R 31
2024	Maximaal 1,5 GVE per bedrijf (grasland)	R 31
Niet productief landbouwgrond		
N01	Heg, haag, struweel	R 34
N02	Landschapselement hout	R 34
N03	Groene braak	R 31
N04	Bufferstrook met kruiden bouwland	R 31
N05	Bufferstrook langs grasland met kruiden	R 31
2024	Waterelement ecologisch schonen	R 31
Duurzaam bedrijf		
D01	Biologische landbouw	R 29

Bij de ecoregeling voor klimaat en leefomgeving zijn twee elementen specifiek van toepassing:

- Controleregime;
- Outputindicator versus resultaatindicator.

Controleregime

Het doel van het handhavings- en controleregime dat voor het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid van toepassing is, is om rechtmatigheid te borgen en om de nationale en EC doelen te halen. Nederland richt de processen zo in om prestaties te halen, naleving te stimuleren en om onrechtmatigheden te voorkomen. Daarnaast wordt gestreefd naar efficiency en minder uitvoeringskosten. Programmatisch handhaven maakt daar onderdeel van uit.

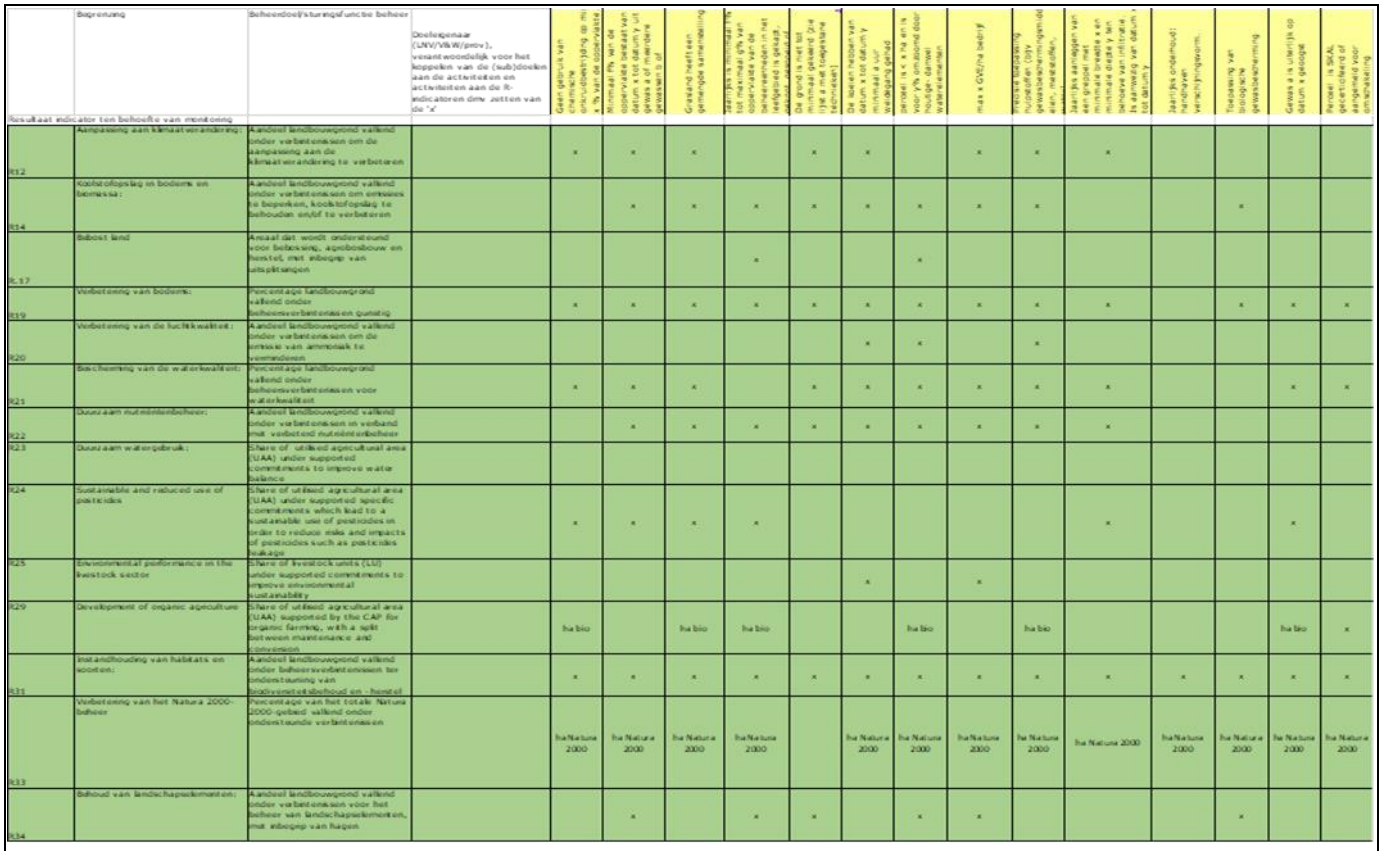
De volgende principes staan centraal:

- Meer sturen op het behalen van de doelen
- Menselijke maat
- Digitale controles waar mogelijk en data gedreven controles en gecombineerde programmatische handhaving van interventies waar mogelijk
- Sancties zijn proportioneel (in verhouding van aangevraagd subsidiebedrag), maar wel afschrikwekkend indien het verantwoord vertrouwen wordt geschaad

Het betaalorgaan heeft voor alle beoogde subsidiabele activiteiten een risicoanalyse gemaakt, en deze beoordeeld op controleerbaarheid en verifieerbaarheid. De activiteiten zijn beoordeeld met een aanvaardbaar risico.

Outputindicator versus resultaatindicator

De ecoregeling wordt geprogrammeerd voor alle hectaren van een bedrijf, voor alle deelnemende bedrijven. De prognose is dat circa 70% van het landbouwareaal in aanmerking komt voor de outputindicator O.8 'Aantal eenheden hectaren voor ecoregelingen', dat wil zeggen circa 1,4 mln hectare. Echter, deze outputindicator geeft niet aan op hoeveel hectaren subsidiabel areaal daadwerkelijk een eco-activiteit plaatsvindt, en tot welke resultaatindicator deze bijdraagt. Daarom is bij de ecoregeling, zoals toegelicht bij het onderdeel resultaatindicatoren, tevens een prognose gemaakt van de verwachte bijdrage per activiteit. Deze bijdrage kan in sommige gevallen terugkomen bij meerdere activiteiten, en daarnaast kunnen bijdragen van verschillende activiteiten voor hetzelfde doel cumuleren met activiteiten in het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (art. 70). Bij rapportages over resultaatindicatoren bij de ecoregeling zal cumulatie worden tegengegaan, en dus de hectare die meetelt voor één resultaatindicator maar 1x worden geteld. In de onderstaande tabel is aangegeven hoe activiteiten en resultaatindicatoren zich tot elkaar verhouden. Deze tabel is ook als bijlage toegevoegd.

R-indicator		areaal (ha)
R 12	Aanpassing aan klimaatverandering	1.094.190
R 14	Koolstofopslag in bodems en biomassa	1.094.190
R 19	Verbetering van bodems	1.114.190
R 29	Ontwikkeling biologische landbouw	70.000
R 31	Instandhouding van habitats en soorten	1.119.190
R 34	Behoud van landschapselementen	54.690

Beschrijving van toezeggingen voor ecoregeling

In dit onderdeel worden de drie lagen van de ecoregeling voor klimaat en leefomgeving nader toegelicht. De drie lagen zijn:

a) Het bepalen van het subsidiebedrag: de beschikking.

b) Subsidiabiliteitsvoorwaarden, inclusief het puntensysteem (zie tekstvak hieronder).

c) Verantwoorden van het uit te betalen subsidiebedrag.

a) Het bepalen van het subsidiebedrag: de beschikking:

Bij de ecoregeling staat een optimale invulling centraal. Daarbij wordt getoetst in welke mate de invulling bijdraagt aan een klimaat en leefomgeving, en een stimulans geeft aan het gevoel van eigenaarschap van landbouwers voor een klimaatvriendelijke kringlooplandbouw. De invulling behoort ook op de lange-termijn, minimaal tot 2030, robuust en EU-conform te zijn. Daarnaast dient het systeem lage administratieve en uitvoeringslasten te hebben. De ecoregeling is bedoeld om het peloton van landbouwers een stap te laten maken richting een landbouw die beter is afgestemd op klimaat en leefomgeving. Daarbij is het van belang dat vooraf duidelijk is wat de hoogte van de betaling zal zijn. Ook is het van belang dat de betaling een weerspiegeling is van de inspanning die een landbouwer doet op zijn gehele bedrijf. Daarom is gekozen voor een vast hectarebedrag, voor alle hectares op een (groep van) bedrij(f)(ven). Zo wordt een vast en voorspelbaar budget voor landbouwers gegarandeerd, en in de

beschikking opgenomen. De ecoregeling voorziet in drie mogelijke hectarebedragen danwel ambitieniveaus: brons, zilver en goud. Landbouwers die meer (kostbare) activiteiten uitvoeren dan anderen, kunnen op een hoger niveau uitbetaald krijgen. Het niveau van betaling wordt bepaald op basis van de subsidiabele waarde (zie verantwoorden van het subsidiebedrag) van activiteiten, nadat is voldaan aan de subsidiabliteitsvoorwaarden, inclusief puntensysteem. Om te kunnen borgen dat er voor alle deelnemers tenminste een minimale betaling kan worden gegarandeerd, wordt de ecoregeling gepland op het zilveren niveau van inspanning. Het bronzen tarief is in beeld voor landbouwers die niet de zilveren inspanning kunnen leveren. Het gouden tarief is beschikbaar voor boeren die meer willen doen dan de standaard.

De landbouwer geeft voor de start van het beheerjaar zijn of haar voorgenomen eco-activiteiten aan, door het indienen van een deelnamemelding. In 2023 heeft de landbouwer de mogelijkheid om de deelnamemelding ook in het begin van het beheerjaar in te dienen. In het najaar van het beheerjaar wordt een betaalverzoek ingediend, dat tevens diens als officiële aanvraag. Daarop wordt aangegeven welke eco-activiteiten zijn uitgevoerd. Op basis van het betaalverzoek wordt bepaald of de landbouwer in aanmerking komt voor uitbetaling van de ecoregeling en het niveau van de vergoeding; brons, zilver of goud. Dit wordt bepaald op basis van de optelsom van subsidiabele activiteiten, mits wordt voldaan aan de instapeisen voor het grondgebonden GLB (echte landbouwer, subsidiabel areaal) en de instapeis voor de ecoregeling (puntensysteem), nadat eventuele ongeoorloofde financiering van de maximumsubsidie bij de ecoregeling is afgetrokken EN de landbouwer voldoende activiteiten heeft uitgevoerd uit de lijst van potentiële activiteiten om de betaling te kunnen verantwoorden. Landbouwbedrijven die op basis van SKAL-certificaat volledig biologisch of in omschakeling zijn, wordt een vergoeding op het niveau goud toegekend. Voor bedrijven die gedeeltelijk biologisch zijn, geldt dat voor de landbouwgrond die onder het SKAL-certificaat valt, de eco-activiteit 'biologische landbouw' geldt. Om daadwerkelijk voor betaling in aanmerking te komen, behoort op bedrijfsniveau voldaan te worden aan de instapeis voor de ecoregeling (puntensysteem) en minimale betalingsverantwoording.

b) Subsidiabiliteitsvoorwaarden, inclusief het puntensysteem:

De ecoregeling voor klimaat en leefomgeving is primair ontwikkeld voor activiteiten op bouw- en grasland, die een toekomstbestendige landbouw bevorderen, inclusief permanent niet-productief areaal dat vanaf 2023 deel uitmaakt van de definitie subsidiabel areaal (houtopstanden, poelen, oevers en sloten). De ecoregeling is ook toepasbaar voor permanente teelten.

De ecoregeling kent drie instapcriteria:

1. Landbouwers of groepen van landbouwers, waarbij alle landbouwers afzonderlijk voldoen aan de definitie echte landbouwer;
2. De eco-activiteiten vinden plaats op subsidiabel areaal;
3. De landbouwer heeft voldoende activiteiten uitgevoerd om te voldoen aan het voor zijn of haar gebied van toepassing zijnde puntensysteem.

<u>Toelichting puntensysteem:</u>

Om voor de ecoregeling in aanmerking te komen dient de landbouwer op het subsidiabel areaal waar hij of zij het beheer over voert, activiteiten uit te voeren die een bijdrage leveren aan de vijf doelen: klimaat, bodem & lucht, water, biodiversiteit en landschap. Het aantal punten wat een landbouwer minimaal behoort te halen is afhankelijk van de hoeveelheid subsidiabel areaal die hij of zij in beheer heeft. De punten in onderstaande tabel geven aan hoe groot de bijdrage van een activiteit is per doel. Een activiteit krijgt geen punten als de bijdrage aan het doel nihil is, en krijgt 4 punten als de activiteit een belangrijke bijdrage heeft bij het bepalen van het ecodoel. De punten in de tabel hieronder zijn gekoppeld aan het uitvoeren van de activiteit op één hele hectare. De punten per activiteit zijn vastgesteld op basis van een onafhankelijke wetenschappelijke expertanalyse onder leiding van Wageningen Universiteit en zijn tevens gevalideerd in pilots/praktijkproeven waarbij landbouwers hun bouwplan invullen.

Op basis van de implementatietoets, uitgevoerd door het betaalorgaan, is geconstateerd dat niet alle activiteiten in 2023 voldoende controleerbaar en verifieerbaar zijn. In de tabel is daarom ook aangegeven

(in de eerste kolom) welke activiteiten pas in 2024 of 2025 worden ingevoerd, wanneer deze voldoen aan de voorwaarde dat ze controleerbaar en verifieerbaar zijn.

		Klimaat	Bodem &Lucht	Water	Landschap	Biodiversiteit
Hoofdteelt						
H01	Rustgewas	4	4	4	2	2
H02	Stikstofbindend gewas	3	2	0	1	1
H03	Meerjarige teelt	4	4	4	1	1
H04	Langjarig grasland	4	4	3	1	1
H05	Grasland met kruiden	2	4	1	3	1
H06	Natte teelt	3	0	0	1	2
H07	Vroeg ras rooigewas 1 september	2	2	4	1	1
H08	Vroeg ras rooigewas 1 november	0	3	0	0	0
H09	Grasklaver	4	4	0	1	1
H10	Strokenteelt	0	2	2	2	2
H11	Vezelgewas	4	4	4	2	3
2025	Kleinschalig perceel	0	0	0	4	2
Bodemgewas						
B01	Onderzaai vanggewas	2	1	1	1	1
B02	Groenbedekking	2	3	3	1	1
2024	Onderwerken graszode zonder GBM	1	3	2	1	0
2025	Permanente groenbedekking (bedekt tot oogst hoofdteelt)	3	4	4	1	1
2025	Niet-kerende grondbewerking	nb	nb	nb	nb	nb
Teeltmaatregelen						
T01	Biologische bestrijding	0	4	2	1	2
2025	Toepassing precisielandbouw	nb	nb	nb	nb	nb
Vee maatregelen						
V01	Overdag weiden	2	3	0	2	1
V02	Dag en nacht weiden	3	4	0	2	2
2024	Maximaal 1,5 GVE per bedrijf (grasland)	nb	nb	nb	nb	nb
Niet productief landbouwgrond						
N01	Heg, haag, struweel	4	2	0	40	60
N02	Landschapselement hout	4	2	0	40	60
N03	Groene braak	2	4	0	10	40
N04	Bufferstrook met kruiden bouwland	2	4	4	30	60
N05	Bufferstrook langs grasland met kruiden	0	0	3	30	60
2024	Waterelement ecologisch schonen	nb	nb	nb	nb	nb
Duurzaam bedrijf						
D01	Biologische landbouw	4	4	2	1	2

Als een landbouwer bijvoorbeeld activiteit 'rustgewas' uitvoert op 8 hectare, krijgt ze 8 * 4 = 32 punten voor klimaat, 8* 4 = 32 punten voor bodem & lucht, 8 * 2 = 16 punten voor landschap, 8 * 2 = 16 punten voor biodiversiteit. De punten voor alle eco-activiteiten die op de boerderij worden uitgevoerd, worden opgeteld, zo, dat er een puntentotaal is voor elk van de doelen.

Hieronder volgt een korte omschrijving van de 22 activiteiten die in 2023 beschikbaar zullen zijn:

- Rustgewas: een gewas uit de lijst ‘rustgewassen’ als hoofdteelt met een zichtbare bedekking.
- Vezelgewas: een gewas uit de lijst ‘vezelgewassen’ als hoofdteelt met een zichtbare bedekking.
- Stikstofbindend gewas: een gewas uit de lijst ‘stikstofbindende gewassen’ als hoofdteelt met een zichtbare bedekking.
- Meerjarige teelt: een gewas uit de lijst ‘meerjarige gewassen’ als hoofdteelt met een zichtbare bedekking. Deze activiteit is subsidiabel vanaf het tweede jaar dat het gewas op het perceel staat.
- Langjarig grasland: het hele jaar is er blijvend grasland in stand gehouden. Gewasbeschermingsmiddelen worden slechts pleksgewijs toegepast.
- Kruidenrijk grasland: er staat een (in ieder geval in de zomer duidelijk zichtbare) combinatie van gras, kruiden en vlinderbloemigen. Deze activiteit is ook mogelijk bij agroforestry.
- Natte teelt: een gewas uit de lijst ‘natte teelt’ als hoofdteelt met een zichtbare bedekking en de

hoofdteelt wordt minstens één keer per jaar geoogst. De natte teelt is alleen subsidiabel op areaal dat tussen 2015 en 2022 werd aangemerkt als landbouwareaal.

- Vroeg ras rooigewas 1 september: een gewas uit de lijst ‘vroeg ras rooigewas 1 september’ als hoofdteelt met een zichtbare bedekking. Het gewas wordt geoogst vóór 1 september.
- Vroeg ras rooigewas 1 november: een gewas uit de lijst ‘vroeg ras rooigewas 1 november’ als hoofdteelt met een zichtbare bedekking. Het gewas wordt geoogst vóór 1 november.
- Grasklaver: een (in ieder geval in het voorjaar duidelijk zichtbare) mix van gras en klaver wordt geteeld.
- Strokenteelt: minimaal vijf verschillende hoofdteelt-stroken van minimaal drie en maximaal 24 meter breed. Ten minste twee productieve gewassen en één gewas uit de lijst ‘rustgewassen’. Een strook met struiken/bomen/boslandbouw is toegestaan, een strook met landschapselementen is toegestaan, met uitzondering van waterlopen. Een struik met blijvend grasland is uitgesloten.
- Onderzaai vanggewas: een gewas uit de lijst ‘onderzaai vanggewas’ als onderzaai in combinatie met de hoofdteelt, met een zichtbare bedekking van het vanggewas tot aan de winter. Hoofdteelt en onderzaai zijn verschillende gewassen.
- Groenbedekking: een gewas uit de lijst ‘groenbedekking’, met een zichtbare bedekking tijdens de winter. Gewasbeschermingsmiddelen worden slechts pleksgewijs toegepast. De groenbedekking wordt mechanisch ondergewerkt, zonder doodspuiten of branden.
- Biologische bestrijding: biologische bestrijding wordt toegepast op een perceel met één van de gewassen uit de lijst ‘biologische bestrijding’. Voor 2023 is in ieder geval de steriele insectentechniek (SIT) toegestaan. Later zullen meer technieken worden toegevoegd.
- Verlengde weidegang overdag: melkvee wordt in de zomer overdag geweid. deze activiteit wordt beschouwd als uitgevoerd op alle bij het bedrijf behorende oppervlakte grasland.
- Verlengde weidegang dag en nacht: melkvee wordt in de zomer dag en nacht geweid. deze activiteit wordt beschouwd als uitgevoerd op alle bij het bedrijf behorende oppervlakte grasland.
- Heg, haag, struweel: het hele jaar is de heg, haag, of struweel op of naast landbouwgrond in stand gehouden.
- Landschapselement hout: het hele jaar is het landschapselement op of naast landbouwgrond in stand gehouden.
- Groene braak: een gewas uit de lijst ‘groene braak’ als hoofdteelt met een zichtbare bedekking op een niet-productieve akker of akkerrand, die minimaal drie meter breed is. Er wordt geen gebruik gemaakt van bemesting of gewasbeschermingsmiddelen (incl. biociden). Er wordt niet geoogst of beweid.
- Kruidenrijke bufferstrook langs bouwland: er staat een (in ieder geval in de zomer duidelijk zichtbare) combinatie van gras, kruiden en vlinderbloemigen op de bufferstrook. Deze mag samenvallen met de verplichte bufferstrook uit GLMC 4, is minimaal drie meter breed, en ligt langs bouwland of permanente teelt, met uitzondering van tijdelijk grasland. Gewasbeschermingsmiddelen (incl. biociden), bemesten, beweiden, en oogsten zijn niet toegestaan.
- Kruidenrijke bufferstrook langs grasland: er staat een (in ieder geval in de zomer duidelijk zichtbare) combinatie van gras, kruiden en vlinderbloemigen op de bufferstrook. Deze mag samenvallen met de verplichte bufferstrook uit GLMC 4, is minimaal drie meter breed, en ligt langs grasland. Gewasbeschermingsmiddelen (incl. biociden), bemesten, beweiden, en oogsten zijn niet toegestaan.
- Biologische landbouw: de percelen zijn SKAL-gecertificeerd; biologisch of in omschakeling.

Voorafgaand aan het jaar waarin de activiteiten van de ecoregeling worden uitgevoerd, geeft de landbouwer aan dat hij of zij wil deelnemen, inclusief de beoogde activiteiten. Dit wordt gedaan op perceelsniveau in de deelnamemelding. In 2023 is heeft de landbouwer de mogelijkheid om de deelnamemelding ook in het begin van het beheerjaar in te dienen.

Er wordt de landbouwer een voor zijn of haar gebied toegesneden keuzemenu getoond en er wordt een

indicatie gegeven of met de door de landbouwer geplande activiteiten aan de voorwaarden van de ecoregeling wordt voldaan. Tot en met 15 mei kan de landbouwer nog activiteiten toevoegen aan het plan, in de maanden daarna is het nog mogelijk om eventueel activiteiten te verwijderen. In oktober/november van het beheerjaar wordt een betaalverzoek ingediend, waarna het betaalorgaan toetst of de landbouwer voldoet aan de instapeisen van het grondgebonden GLB en de instapeis puntensysteem om in aanmerking te komen voor een betaling binnen de ecoregeling.

De landbouwer behoort zowel in totaal een minimum aantal punten te behalen, als per doel. Het aantal te behalen punten per doel kan per gebied verschillen, afhankelijk van de opgaven in een gebied. In 2023 zullen we werken met twee regiogroepen, gebaseerd op een regiokaart met acht gebieden, op basis van dominant bodemtype/bouwplan, aangeleverd door Wageningen Universiteit.

Deze acht regio’s zijn nu in twee groepen verdeeld. In de komende jaren, naarmate de eco-regeling verder wordt ontwikkeld, kunnen de wegingsfactoren voor de vijf ecodoelen verder worden aangepast om de specifieke context, behoeften en uitdagingen in deze negen regio's weer te geven.

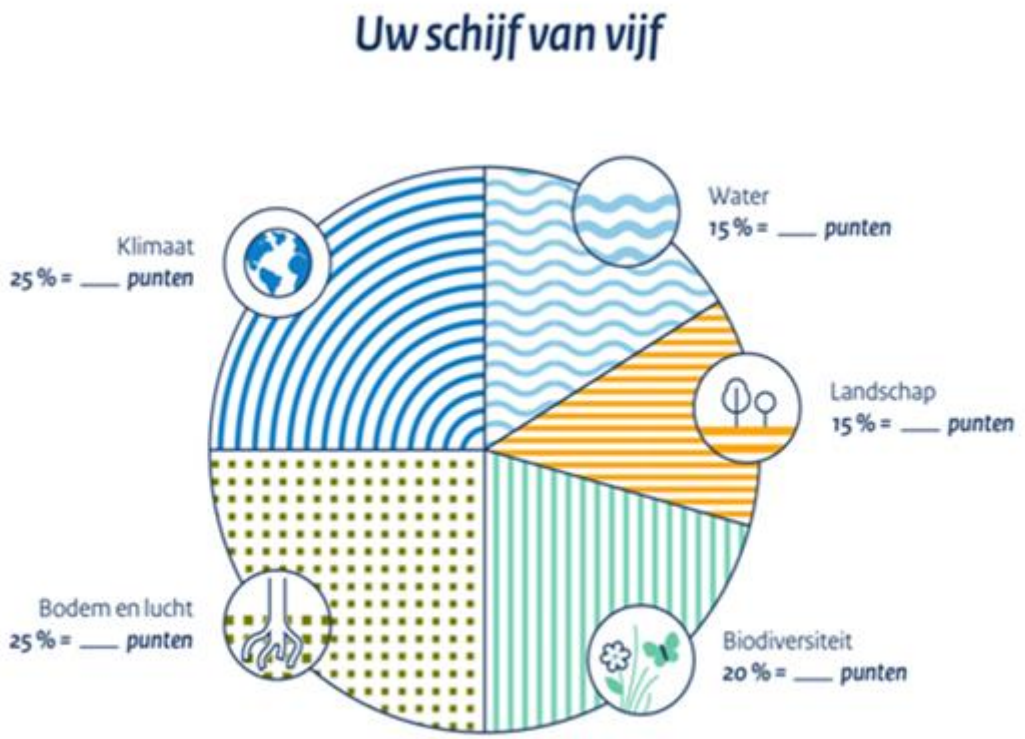
- Regiogroep 1: Veenkoloniën, Oostelijke Beekdalen en Ontginningen, Zuidelijke Beekdalen en Ontginningen
- Regiogroep 2: Bouwhoek,Hogeland en Oldambt, Noordelijk Weidegebied, , Flevopolders, Westelijk Holland, Zuidwestelijke Delta en Rivierenland

Per hectare subsidiabel areaal moet een minimaal aantal punten worden behaald, zoals vermeld in onderstaande tabel:

Eco-doelen	**Regiogroep 1**	**Regiogroep 2**
Klimaat	1,5	1,25
Bodem en lucht	0,75	1,25
Water	0,75	0,75
Landschap	0,5	0,75
Biodiversiteit	1,5	1

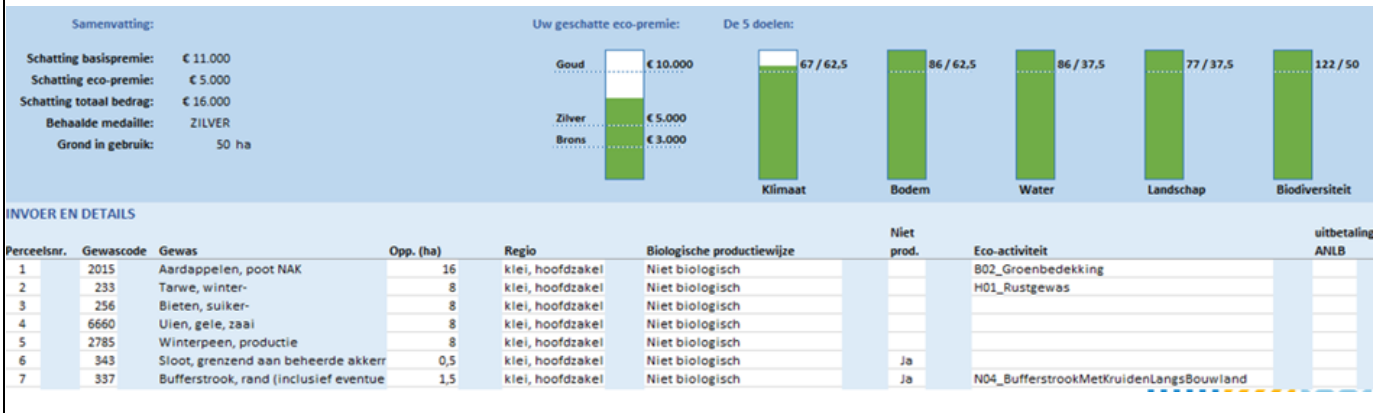
Deze punten kunnen ook uitgedrukt worden in een ‘schijf van vijf’, zoals onderstaande afbeelding voor regiogroep 2 laat zien:

Als het bedrijf in regiogroep 2 ligt en 50 hectare groot is, moet de boer volgens de tabel en de schijf het volgende aantal punten behalen om in aanmerking te komen voor deelname aan de ecoregeling:

- Klimaat: 50*1,25 = 62,50
- Bodem & lucht: 50*1,25 = 62,50
- Water: 50*0,75 = 37,50
- Landschap: 50*0,75 = 37,50
- Biodiversiteit: 50*1 = 50

Indien de landbouwer zowel in totaal als per onderdeel voldoende punten heeft, voldoet deze aan de instapeis en komt hij of zij in aanmerking voor subsidie. We faciliteren deze berekening via een simulatietool en aanmeldapplicatie. Een voorbeeld hoe dit eruit kan komen te zien:

Samenvatting:

Schatting basispremie:	€ 11.000
Schatting eco-premie:	€ 5.000
Schatting totaal bedrag:	€ 16.000
Behaalde medaille:	ZILVER
Grond in gebruik:	50 ha

Uw geschatte eco-premie:

De 5 doelen:

INVOER EN DETAILS

Perceelsnr.	Gewascode	Gewas	Opp. (ha)	Regio	Biologische productiewijze	Niet prod.	Eco-activiteit	uitbetaling ANLB
1	2015	Aardappelen, poot NAK	16	klei, hoofdzakel	Niet biologisch		B02_Groenbedekking	
2	233	Tarwe, winter-	8	klei, hoofdzakel	Niet biologisch		H01_Rustgewas	
3	256	Bieten, suiker-	8	klei, hoofdzakel	Niet biologisch			
4	6660	Uien, gele, zaai	8	klei, hoofdzakel	Niet biologisch			
5	2785	Winterpeen, productie	8	klei, hoofdzakel	Niet biologisch			
6	343	Sloot, grenzend aan beheerde akkerr	0,5	klei, hoofdzakel	Niet biologisch	Ja		
7	337	Bufferstrook, rand (inclusief eventue	1,5	klei, hoofdzakel	Niet biologisch	Ja	N04_BufferstrookMetKruidenLangsBouwland	

c) Verantwoorden van het uit te betalen subsidiebedrag:

Elk jaar dient de landbouwer, voorafgaand aan het beheerjaar, een deelnamemelding in dat hij of zij wil meedoen met de ecoregeling, en in oktober/november van het beheerjaar een betaalverzoek in, waarin is opgenomen op hoeveel hectare activiteiten die zijn opgenomen in de ecoregeling zijn uitgevoerd. In 2023 heeft de landbouwer de mogelijkheid om de deelnamemelding ook in het begin van het beheerjaar in te dienen.

Nadat is getoetst of de landbouwer voldoet aan de subsidiabiliteitsvoorwaarden, wordt beoordeeld of de waarde van de activiteiten samen, voldoende is om te verantwoorden dat de subsidie wordt uitbetaald. Aan de hand van deze verantwoording (en veld- en administratieve controles) wordt gecontroleerd op welke en hoeveel hectares er welke beheeractiviteiten in het beheerjaar correct zijn uitgevoerd. Op dat moment wordt ook bepaald of wijzigingen hebben plaatsgevonden, zonder dat dit afbreuk heeft gedaan aan de doelstelling van de regeling. Het subsidiebedrag waar een landbouwer aanspraak op kan maken is bepaald door een eenheidsbedrag per hectare beheerde subsidiabel areaal, onderverdeeld in goud, zilver en brons. Dit subsidiebedrag wordt uitbetaald wanneer is aangetoond dat de landbouwer voldoende activiteiten heeft uitgevoerd om het subsidiebedrag te verantwoorden.

Aan iedere eco-activiteit is een waarde per hectare gekoppeld, zie tabel onder. De waarde voor iedere eco-activiteit is gebaseerd op de extra kosten en gederfde inkomsten, in zoverre die bovenwettelijk zijn en verder gaan dan de conditionaliteiten. Deze waarde wordt voor de verantwoording toegepast.

De waarden voor bepaalde eco-activiteiten worden berekend, rekening houdend met het verschil in extra kosten en gederfde inkomsten voor deze twee regiogroepen, op basis van dominant bodemtype/bouwplan.

NR	Maatregel	waarde (€ per ha)	
		regio 1	regio 2
Hoofdteelt			
H01	Rustgewas	€ 105	€ 60
H02	Stikstofbindend gewas	€ 1.995	€ 2.308
H03	Meerjarige teelt	€ 302	€ 612
H04	Langjarig grasland	€ 91	€ 91
H05	Grasland met kruiden	€ 181	€ 181
H06	Natte teelt	€ 1.005	€ 1.005
H07	Vroeg ras rooigewas 1 september	€ 603	€ 492
H08	Vroeg ras rooigewas 1 november	€ 176	€ 177
H09	Grasklaver	€ 28	€ 28
H10	Strokenteelt	€ 217	€ 215
H11	Vezelgewas	€ 129	€ 298
2025	Kleinschalig perceel	nb	nb
Bodemgewas			
B01	Onderzaai vanggewas	€ 151	€ 148
B02	Groenbedekking	€ 51	€ 51
2024	Onderwerken graszode zonder GBM	nb	nb
2025	Permanente groenbedekking (bedekt tot oogst hoofdteelt)	nb	nb
2025	Niet-kerende grondbewerking	nb	nb
Teeltmaatregelen			
T01	Biologische bestrijding	€ 85	€ 85
2025	Toepassing precisielandbouw	nb	nb
Vee maatregelen			
V01	Overdag weiden	€ 43	€ 43
V02	Dag en nacht weiden	€ 43	€ 43
2024	Maximaal 1,5 GVE per bedrijf (grasland)	nb	nb
Niet productief landbouwgrond			
N01	Heg, haag, struweel	€ 4.221	€ 4.221
N02	Landschapselement hout	-	-
N03	Groene braak	€ 2.868	€ 3.961
N04	Bufferstrook met kruiden bouwland	€ 1.026	€ 1.026
N05	Bufferstrook langs grasland met kruiden	€ 642	€ 642
2024	Waterelement ecologisch schonen	nb	nb
Duurzaam bedrijf			
D01	Biologische landbouw	€ 200	€ 200

De bereikte 'waarde' wordt berekend door de waarde op te tellen die is gekoppeld aan elk van de uitgevoerde activiteiten. De waarde is, net als de punten, gekoppeld aan één hectare. Voor de activiteit ‘rustgewas’ op 8 hectare in regio 2, realiseert de landbouwer dus €60*8 = €480,-.

Wanneer een landbouwer voldoet aan de subsidievoorwaarden, inclusief het puntensysteem, kan de aanvrager in aanmerking komen voor een vergoeding op het niveau van brons, zilver, of goud. Dit is afhankelijk van of hij of zij het niveau kan verantwoorden door voldoende activiteiten uit te voeren, nadat eventuele ongeoorloofde cumulatie van de vergoeding is afgetrokken. Indien de totale waarde aan eco-activiteiten onvoldoende is om een betaling te verantwoorden (lager dan het niveau brons), zal er geen subsidie worden uitbetaald.

In de onderstaande tabel is een rekenvoorbeeld gegeven:

Bedrijf van 50 hectare, regio 2 Grasland met kruiden, 35 hectare Heg, haag, struweel, 0,75 hecare		
Waarde	Gepland subsidiebedrag	Waarde uitgevoerd beheer
Brons	(50* 60) 3.000	(35* 181 en 0,75*4.221) 9.550,75
Zilver	(50* 100) 5.000	(35* 181 en 0,75*4.221) 9.550,75
Goud	(50* 200) 10.000	(35* 181 en 0,75*4.221) 9.550,75

In dit rekenvoorbeeld heeft de landbouwer voldoende activiteiten ondernomen om in aanmerking te komen voor een betaling op het niveau zilver, en krijgt hij of zij €5.000,- uitbetaald.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal en, indien relevant, andere verplichtingen

De ecoregeling kent drie instapcriteria:

1. Landbouwers of groepen van landbouwers, waarbij alle landbouwers afzonderlijk voldoen aan de definitie echte landbouwer;

2. De eco-activiteiten vinden plaats op subsidiabel areaal;

3. De landbouwer heeft voldoende activiteiten uitgevoerd om te voldoen aan het voor zijn of haar gebied van toepassing zijnde het puntensysteem.

Verder moet het te betalen subsidiebedrag te verantwoorden zijn middels de behaalde ‘waarde’.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen
(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE’s) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE’s en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

Lijst van relevante GLMC en RBE

Code	**Beschrijving**
GAEC04	Het aanleggen van bufferstroken langs waterlopen
GAEC08	Minimumaandeel landbouwareaal dat gewijd is aan niet-productieve oppervlakten of elementen. Minimumaandeel van ten minste 4 % van het bouwland op bedrijfsniveau dat bestemd is voor niet-productieve gebieden en elementen, met inbegrip van braakliggend land. Ingeval een landbouwer zich er in het kader van een uitgebreide ecoregeling overeenkomstig artikel 31, lid 6 bis, toe verbindt ten minste 7 % van zijn bouwland te bestemmen voor niet-productieve arealen en elementen, braakliggend land inbegrepen, wordt het aan de naleving van deze GLMC toe te rekenen aandeel beperkt tot 3 %. Minimumaandeel van ten minste 7 % van het bouwland op bedrijfsniveau indien dit ook vanggewassen of stikstofbindende gewassen omvat die geteeld worden zonder gebruikmaking van gewasbeschermingsmiddelen, waarvan 3 % braak ligt of niet-productieve elementen zijn. De lidstaten dienen voor vanggewassen de wegingsfactor 0,3 te hanteren. Behoud van landschapselementen. Verbod op het snoeien van heggen en bomen in de vogelbroedperiode. Facultatief, maatregelen om invasieve plantensoorten te voorkomen.

GAEC09	Verbod op het omzetten of ploegen van blijvend grasland dat is aangewezen als ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden
SMR04	Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna: artikel 6, leden 1 en 2
SMR05	Verordening (EG) nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van een Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden: artikelen 14 en 15, artikel 17, lid 1 en artikelen 18, 19 en 20
SMR11	Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren: artikel 4

Lijst van relevante verplichte nationale normen

Voor het bepalen van de baseline voor de berekening van vergoeding is achting genomen van:

- art. 3:78 lid 1 in samenhang met de art. 3:78a t/m 3:83 Activiteitenbesluit milieubeheer (gewasbeschermingsmiddelen i.r.t. teeltvrije zone)
- art. 20 lid 1 Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden in samenhang met art. 55, eerste en tweede volzin van Vo. 1107/2009 (overtreding van de verordening)
- art. 4b Besluit gebruik meststoffen (Vernietigen graszode)
- art. 2.16 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (Verplichting weer omzetten naar blijvend grasland)
- art. 2.15 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (Blijvend grasland in Natura 2000-gebieden)
- art. 11.129 Besluit activiteiten leefomgeving (verbod houtopstanden te vellen zonder herbeplanting, m.u.v. periodiek vellen griend- en hakhout);
- art. 3.1 lid 1, onderdeel b, en bijlage 4, paragraaf 6, onderdeel B, van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (snoeiverbod gedurende de periode 15 maart t/m 15 juli of als broedende vogels aanwezig zijn)

In de bijlage bij hoofdstuk 3.1.2. is per activiteit de baseline toegelicht. De baseline wordt aangepast, bij wijziging van regelgeving.

Verband tussen GLMC, RBE, nationale normen en de ecoregeling (verklaar hoe de ecoregeling verder gaat dan de basis, met name RBE en nationale normen)

In de onderstaande tabel is per activiteit aangegeven welke baseline van toepassing is voor het bepalen van de vergoeding, en waarvoor dus geen vergoeding wordt gegeven. De vergoeding bestaat uit inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en transactiekosten die verder gaan dan de voor de activiteit relevante baseline. De vergoedingen, zoals toegepast voor activiteiten bij de ecoregeling zijn altijd lager of gelijk dan de vergoedingen die volgen uit de berekeningsmethode. Wanneer er sprake is van een overtreding van een conditionaliteit die als basis dient voor een vergoeding bij een activiteit binnen de ecoregeling, wordt daar waar deze overtreding van toepassing is, geen vergoeding betaald voor de eco-activiteit.

		RBE 1	RBE 2	RBE 3	RBE 4	RBE 5	RBE 6	RBE 7	RBE 8	RBE 9	RBE 10	RBE 11	GLMC1	GLMC2	GLMC3	GLMC4	GLMC5	GLMC6	GLMC7	GLMC8a	GLMC8b	GLMC9
		Kaderrichtlijn water	Nitraatrichtlijn	Vogelrichtlijn	Habitatrichtlijn	Diervoeding en levensmiddelen	Hormonen en beta-agonisten	Gewasbeschermingsmiddelen	Duurzaam gebruik pesticiden	Bescherming kalveren	Bescherming varkens	Bescherming landbouwhuisdieren	Instandhouding van blijvend grasland op basis van een verhoudingg blijvend grasland ten opzichte van het landbouwareaal	Passende bescherming van wetlands en veengebieden	Verbod op verbranden stoppels	Aanleg van bufferstroken langs waterlopen	Minimale grondbewerking (Bodembewerkingsbeheerter vermindering van het risico van bodemdegradatie)	Geen kale grond in de meestgevoelige perioden	Gewasrotatie	Minimaal landbouwareaal gewijd aan niet-productieve oppervlakten of elementen	Snoeiverbod heggen en bomen	Verbod op het omzetten en ploegen van blijvend grasland in Natura 2000-gebieden
Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min x % van de oppervlakte.	7								x							x						
Minimaal f% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a of meerdere gewassen b of gewasresten c.	9															x			x			
Grasland heeft een gemengde samenstelling	19b																					
Jaarlijks is minimaal f% tot maximaal g% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm.	22																				x	
Minimaal f% tot maximaal g% van de eenheid of van het leefgebied onder beheer is jaarlijks geschoond danwel geschoond en gemaaid danwel gemaaid	23																					
De grond is niet tot minimaal gekeerd (zie lijst a met toegestane technieken)	32																	x				
De koeien hebben van datum x tot datum y minimaal a uur weidegang gehad	33																					
perceel is < x ha en is voor y% omzoomd door houtige- danwel waterelementen	34																					
max x GVE/ha bedrijf	35																					
Precisie toepassing hulpstoffen (bijv gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen, water)	36							x	x													
Jaarlijks onderhoud: handhaven verschijningsvorm.	39																				x	
Toepassing van biologische gewasbescherming	40																					
Gewas a is uiterlijk op datum x geoogst	41																					
Perceel is SKAL gecerticifeerd of aangemeld voor omschakeling	42																					

7 Steunpercentage en -bedragen
Beschrijving

Berekeningsmethode

De berekeningswijze voor vergoedingen is gelijk aan de berekeningswijze tijdens eerdere GLB-periodes, en is gelijk voor zowel de ecoregeling als het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (art 70 SPV). Deze berekeningswijze is in 2021 geactualiseerd. In bijlage Eco1a zijn de methodiek en referenties van de berekeningen toegelicht, in bijlage Eco1b is de berekeningswijze toegelicht voor zowel de ecoregeling als het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer. Daarnaast zijn er voor de ecoregeling twee specifieke analyses gemaakt. Deze zijn toegevoegd als bijlage Eco1 en Eco3.

Uitgangspunt van de berekening van het maximaal toegestane steunbedrag is een vergoeding op basis van extra kosten, gederfde inkomsten en een vergoeding voor transactiekosten. Voor de inkomstenderving is uitgegaan van de productiederving als gevolg van het uitvoeren van beheermaatregelen, de toename van arbeid en het saldo van exploitatie (opbrengsten minus kosten) van alle gewassen die door de beheermaatregelen worden beïnvloed. De inkomstenderving als gevolg van de ecoregeling wordt berekend aan de hand van gegevens van het praktijkonderzoek. Daarbij wordt de situatie met een beheersubsidie vergeleken met een referentiebedrijf onder optimale omstandigheden. Nederland is een vrij klein land, daarom is er voor gekozen voor de teelt van grasland om dit als één regio te zien, met één referentiebedrijf. In Nederland is voor bouwland een differentiatie gemaakt in vergoedingen per regio. Vooralsnog is de differentiatie berekend op twee groepen van regio's.

De berekende vergoeding neemt alleen kosten in beschouwing die verder gaan dan de baseline. De vergoedingen worden door een onafhankelijke werkgroep namens het betaalorgaan berekend. Gegevens worden altijd op actuele onderzoeksgegevens gebaseerd en de berekeningen worden altijd doorgesproken met de onderzoekswereld. Voor het NSP is een technisch-economische werkgroep (TEWG) ingesteld die minimaal 1x per jaar de vergoedingen toetst aan de wetenschappelijke onderbouwingen waarmee een onafhankelijke wetenschappelijke toets geformaliseerd is.

De TEWG bestaat uit vertegenwoordigers van Wageningen University & Research, te weten: WEnR, WEcR en ASG, PPO. Deze TEWG adviseert het betaalorgaan op welke wijze de tarieven in de rekensystemen voor de vergoedingen moeten worden aangepast. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van de wetenschappelijke gegevensverzamelingen van Wageningen UR. Deze gegevensverzameling is in 2021 geactualiseerd. De herziende tarieven zijn gebaseerd op twee jaarlijks gemiddelde. Gekozen is voor een twee jaarlijks gemiddelde om de invloed van sterke prijsfluctuaties op de vergoedingen te verminderen. Voor arbeid geld het tarief zoals vermeld in de CAO Bosbouw en tarief agrarische bedrijfsverzorging. Het gaat om de volgende relevante tarieven:

- KVEM
- Kunstmest
- Arbeid
- Opbrengstprijzen akkerbouw
- Machines en werktuigen

De opbrengstderving, die de uitvoering van een submaatregel met zich meebrengt, is de resultante van één van de volgende gebruiksbepalingen, met een eventueel onderscheid naar het huidig grondgebruik (grasland, bouwland) en de grondsoort. De vergoedingsberekening voorziet in de mogelijkheid om de opbrengstderving af te stemmen op een bouwplan. De vergoedingen worden jaarlijks geactualiseerd door het betaalorgaan. Onderstaand figuur illustreert de vergoedingsberekening op clusterniveau voor de inzet van grond in geval van opbrengstderving.

1.	Uitvoering categorie	Verschillende werkzaamheden	A1
			A2
			A3
		Materiaal (werkelijke kosten)	B
2.	Inventarisatiewerkzaamheden		
	(optioneel)	Individuele basis	C +
		Subtotaal	D
4.	Inkomensderving	Referentiebedrijf	E +
		Subtotaal	*F*
3.	Inkomsten (optioneel)	Eventuele inkomsten uit bijproducten	G? / _
		Subtotaal	H (G-F)
4.	Transactiekosten	Maximaal 20% van H	I
	Totaal	Onderhoud (H+I)	

Op basis van deze berekeningswijze is door het betaalorgaan een vergoeding per (cluster van) activiteit vastgesteld. Deze zijn opgenomen in de onderstaande tabel. Deze vergoedingen zijn gevalideerd door de TEWG. Daaronder is tevens de wijze van controleren opgenomen.

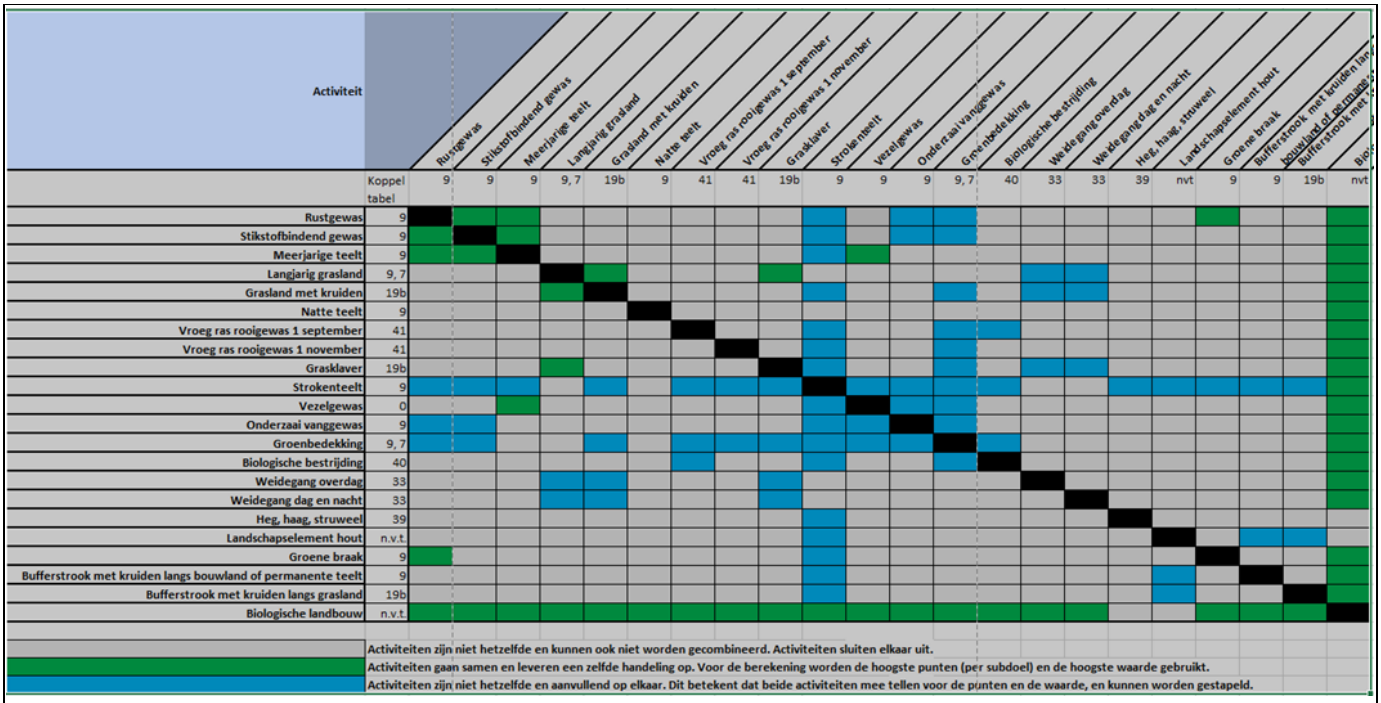
	Max € per ha	Grasland regio1 & regio2	Regio1	Regio2	Landschaps-element
Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min x % van de oppervlakte.		€ 135,83	€ 200,00	€ 200,00	-
Minimaal f% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a of meerdere gewassen b of gewasresten c.		-	€ 5.054,81	€ 5.312,13	-
Grasland heeft een gemengde samenstelling		€ 2.631,30	€ 1.122,50	€ 1.375,00	-
Jaarlijks is minimaal f% tot maximaal g% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm.		-	-	-	€ 69.045,62
De grond is niet tot minimaal gekeerd (zie lijst a met toegestane technieken)		-	€ 234,00	€ 295,00	-
De koeien hebben van datum x tot datum y minimaal a uur weidegang gehad		€ 375,00	-	-	-
perceel is < x ha en is voor y% omzoomd door houtige- danwel waterelementen		€ 600,00	€ 600,00	€ 600,00	-
max x GVE/ha bedrijf		€ 1.500,00	€ 1.500,00	€ 1.500,00	-
Precisie toepassing hulpstoffen (bijv gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen, water)		€ 200,00	€ 200,00	€ 200,00	-
Jaarlijks aanleggen van een greppel met minimale breedte x en minimale diepte y ten behoeve van infiltratie. Is aanwezig van datum x tot datum y		€ 500,00	€ 500,00	€ 500,00	-
Jaarlijks onderhoud: handhaven verschijningsvorm.		-	-	-	€ 38.492,99
Toepassing van biologische gewasbescherming		-	€ 255,00	€ 255,00	-
Gewas a is uiterlijk op datum x geoogst		-	€ 608,40	€ 589,95	-
Perceel is SKAL gecerticifeerd of aangemeld voor omschakeling		€ 200,00	€ 200,00	€ 200,00	€ 200,00

Geen gebruik van chemische onkruidbestrijding op min x % van de oppervlakte.		zicht of spuitboek	tijdens groeiseizoen	Controle of er uitsluitend chemische onkruidbestrijding heeft plaatsgevonden. Controle of de chemische onkruidbestrijding heeft plaatsgevonden op maximaal 10% van de oppervlakte.
Minimaal f% van de oppervlakte bestaat van datum x tot datum y uit gewas a of meerdere gewassen b of gewasresten c.		zicht en adm controle	tussen x en y	Controleren of het perceel in de genoemde periode voldoet aan het minimum en maximum % afgesproken gewas, gewassen of gewasresten.
Grasland heeft een gemengde samenstelling		zicht	tussen x en y	Controleren of het afgesproken minimum indicatorsoorten (uit lijst b) in transect aanwezig is in het afgesproken groeiseizoen.
Jaarlijks is minimaal f% tot maximaal g% van oppervlakte van de beheereenheden in het leefgebied is gekapt, geknot, gesnoeid of gedund ten behoeve handhaven verschijningsvorm.		zicht/melding		
De grond is niet tot minimaal gekeerd (zie lijst a met toegestane technieken)		zicht/adm		
De koeien hebben van datum x tot datum y minimaal a uur weidegang gehad		admin= externe certificering		
perceel is < x ha en is voor y% omzoomd door houtige- danwel waterelementen		zicht		
max x GVE/ha bedrijf		admin		
Precisie toepassing hulpstoffen (bijv gewasbeschermingsmiddelen, meststoffen, water)		admin/zicht		
Jaarlijks aanleggen van een greppel met minimale breedte x en minimale diepte y ten behoeve van infiltratie. Is aanwezig van datum x tot datum y		zicht		
Jaarlijks onderhoud: handhaven verschijningsvorm.		zicht	binnen 5 werkdagen na melding (melding uiterlijk 2 weken na snoeien)	Controleren of het perceel in de afgesproken periode voor minimaal het afgesproken minimum en maximaal het afgesproken maximum wordt gesnoeid. Controleren of het overige deel in stand wordt gehouden.
Toepassing van biologische gewasbescherming		adm		
Gewas a is uiterlijk op datum x geoogst		zicht		
Perceel is SKAL gecerticifeerd of aangemeld voor omschakeling		zicht		

Ongeoorloofde cumulatie

De activiteiten die in het kader van de ecoregeling kunnen worden uitgevoerd gaan altijd verder dan conditionaliteiten, de relevante RBE's en GLMC's, en zijn (deels) ook mogelijk in het kader van het ANLb en interventies samenwerking die voor beheermaatregelen, de systematiek van het ANLb volgen. Ter voorkoming van dubbele financiering is het volgende van toepassing:

1. Indien de activiteit tevens wordt ingezet voor het invullen van een conditionaliteit, wordt daar waar relevant geen inkomensderving toegekend.
2. Als een activiteit onder de ecoregeling wordt uitgevoerd en diezelfde activiteit wordt op hetzelfde perceel ook in het ANLb opgevoerd, dan kan de activiteit bij de ecoregeling wel meetellen voor het verzamelde aantal punten, maar kan niet worden ingezet voor het verantwoorden van uitbetaling van het subsidiebedrag (brons, zilver, of goud). De activiteit wordt uitbetaald via het ANLb.
3. Cumulatie van eco-activiteiten: sommige eco-activiteiten kunnen worden gecombineerd op hetzelfde perceel, zoals 'langjarig grasland' en 'kruidenrijk grasland'. Anderen zijn niet te combineren. Onderstaande cumulatietabel laat dit zien.

Daarnaast is het mogelijk om maatregelen op een perceel te stapelen, mits de onderliggende subsidieberekeningen niet overlappen. Bij de ecoregeling is het bijvoorbeeld mogelijk om subsidie te krijgen voor permanent grasland, en op hetzelfde perceel voor verlengde weidegang. De berekeningsgrondslagen daarvan zijn namelijk verschillend. Landelijk is dat vertaald in tabellen met maatregelen die niet op hetzelfde perceel kunnen plaatsvinden, maatregelen die wel op hetzelfde perceel kunnen plaatsvinden, maar alleen in één van de regelingen worden betaald (ANLb/ecoregeling), en maatregelen die (gedeeltelijk) op hetzelfde perceel kunnen plaatsvinden.

Nederland heeft niet gekozen voor een geografisch onderscheid tussen de ecoregeling en het ANLb. Het doel tussen de regelingen is anders: de ecoregeling zorgt voor een basiskwaliteit op landbouwgrond voor klimaat en leefomgeving, terwijl het ANLb zich richt op specifieke doelstellingen: soorten, klimaat en water. Bij de ecoregeling staat dus centraal dat een begunstigde aan alle doelen een extra bijdrage levert. Bij het ANLb worden specifieke extra voorwaarden gesteld aan zowel inhoudelijk als in ruimtelijke samenhang. Deze extra eisen zijn vaak niet te verdisconteren in het subsidiebedrag, en kunnen per gebied/doel verschillen.

8 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

n.v.t.

9 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 12 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De borging dat er geen sprake kan en zal zijn van overcompensatie is voorzien in de verantwoording van het subsidiebedrag. Daar wordt gegarandeerd dat nooit meer wordt uitbetaald dan op basis van inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en transactiekosten is toegestaan, nadat eventuele ongeoorloofde dubbele financiering van het te betalen subsidiebedrag is afgetrokken.

11 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.31.E.01 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	Gemiddeld	NL; NLZ;	R.12; R.14; R.17; R.19; R.20; R.21; R.22; R.23; R.24; R.25; R.29; R.31; R.33; R.34; R.4; R.44; R.6	Nee

Toelichting en motivering (inclusief flexibiliteit)

I.31.E.01 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving

De ecoregeling is geprogrammeerd als gemiddeld eenheidsbedrag. Het eenheidsbedrag is een gemiddelde, ervan uitgaande dat het budget voor de ecoregeling wordt bepaald op 25% van het in 2023 beschikbare EOGLF-budget, na overheveling, en een deelname van 70% van de bedrijfsoppervlakte in Nederland, bepaald conform de berekeningswijze voor het bepalen van de subsidie. Het subsidiebedrag per hectare dat wordt uitbetaald aan de begunstigden kan jaarlijks variëren op basis van een herijking van deelname, rekening houdend met de niveaus goud, zilver en brons.

Het gemiddeld eenheidsbedrag is volgens deze berekeningswijze, bij een budget van €152 mln/j, ca €109/ha. Aangezien Nederland een groeimodel hanteert bij overheveling van de 1e naar de 2^{e} Pijler, waarbij het budget voor de ecoregeling constant blijft, groeit het aandeel ecoregeling in de 1^{e} Pijler van 25% in 2023 naar 30% in 2027.

Nederland wil van 2027 naar 2028 ruim € 225 miljoen overhevelen naar het ELFPO. Daarop is onze interventielogica volledig gebaseerd. Omdat zowel juridisch als SFC technisch dit (nog) niet mogelijk is, staan hieronder afwijkende eenheidsbedragen voor 2027.

Gebaseerd op een fictieve verdeling van de directe betalingen zoals hieronder:

a. Basispremie 290.325.000,00
b. Herverdeling 71.999.997,30
c. Ecoregeling 354.660.370,42
d. Totaal 716.985.367,72

Het eenheidsbedrag is simpelweg berekend op basis van een budget van bijna € 355 miljoen, het bedrag dat we daadwerkelijk willen uitgeven aan de ecoregeling (ca. € 152 mln.) verhoogd met het budget dat we zouden willen overhevelen (ca. € 225 mln.) minus het budget wat we om dezelfde reden hebben moeten toevoegen aan de CRISS (ca. € 21 mln.). Op deze manier stellen wij de EC in staat ons plan goed te keuren, maar het dient duidelijk te zijn dat dit eenheidsbedrag niet strookt met onze interventielogica. Om die reden hebben we het minimale eenheidsbedrag gebaseerd op onze interventielogica, waarin wel overgeheveld wordt, en alleen het maximum eenheidsbedrag gebaseerd op het eenheidsbedrag van bijna € 233 wat goedkeuring van het NSP mogelijk moet maken.

12 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal 2024 - 2028

	Kalenderjaar	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal 2023 - 2027
I.31.E.01 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	Gepland eenheidsbedrag	100,00	100,00	100,00	100,00	232,90	
	Minimumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	60,00	60,00	60,00	60,00	60,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	200,00	200,00	200,00	200,00	300,00	
	O.8 (eenheid: Hectares)	1.523.093,35	1.523.093,35	1.523.093,35	1.523.093,35	1.522.801,06	
	Geplande output * Gepland eenheidsbedrag	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	354.660.366,87	963.897.706,87
TOTAAL	O.8 (eenheid: Hectares)	1.523.093,35	1.523.093,35	1.523.093,35	1.523.093,35	1.522.801,06	7.615.174,46
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	354.660.367,00	963.897.707,00
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex XII) (only under article 30) (Union contribution)	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00

5.2 Sectorale interventies

Groenten en fruit

Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)
I.47.E.01 - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F)	Gemiddeld		R.1; R.10; R.11; R.14; R.15; R.16; R.19; R.24; R.28; R.29; R.5; R.9

Beschrijving

I.47.E.01 - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F)

De Nederlandse groenten en fruit sector wordt gekenmerkt door goede productieomstandigheden, een omvangrijke handelspositie en een sterk innovatief vermogen. De sector is daardoor goed in staat om in te spelen op de toegenomen aandacht voor gezonde voeding en een gezonde leefomgeving. Nederland wil de coöperatieve structuur behouden en te versterken, in het bijzonder door de implementatie van operationele programma's in de groenten en fruit sector (en andere sectoren) aan te moedigen. In de GLB 2023 -2027 periode wordt extra ingezet op versterking van de positie van primaire producent in de keten en via de PO's ingezet op de verduurzaming.

Open einde regeling: op dit moment is de inschatting dat er 8 producenten organisaties ingediend zullen worden. Inschatting is 8 miljoen per organisatie. Het aantal deelnemende boeren kan in het verloop van het programma oplopen tot 1023 bedrijven.

Geplande eenheidsbedragen - financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal 2023 - 2027
I.47.E.01 - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F)	Gepland eenheidsbedrag (Totale Unie-uitgaven in EUR)	8.000.000,00	8.000.000,00	8.000.000,00	8.000.000,00	8.000.000,00	
	O.35 (eenheid: Operationele programma's)	7,00	8,00	9,00	9,00	10,00	
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	56.000.000,00	64.000.000,00	72.000.000,00	72.000.000,00	80.000.000,00	344.000.000,00

INVRE(47(1)(a)) - - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties

I.47 - 1(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(a)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - INVRE(47(1)(a))
Soort interventie	INVRE(47(1)(a)) - investeringen in materiële en immateriële activa, onderzoek en experimentele en innovatieve productiemethoden en andere acties
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	**Beschrijving**
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
BOOST(46(g)) verhoging van de handelswaarde en de kwaliteit van de producten, met inbegrip van het verbeteren van de productkwaliteit en het ontwikkelen van producten met een beschermde oorsprongsbenaming of een beschermde geografische aanduiding, of van producten die onder door de Unie of door de lidstaten erkende nationale kwaliteitsregelingen vallen
CLIMA(46(f)) bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering
COMP(46(c)) verbetering van het concurrentievermogen voor de middellange en lange termijn, met name door modernisering
CONC(46(b)) concentratie van het aanbod en het in de handel brengen van de producten, onder meer door middel van direct marketing
EMPL(46(k)) verbeteren van de arbeidsvoorwaarden en handhaven van de werkgeversverplichtingen en van eisen voor gezondheid en veiligheid op het werk overeenkomstig de Richtlijnen 89/391/EEG, 2009/104/EG en (EU) 2019/1152
MARKET(46(h)) afzetbevordering en marketing van producten
PROD(46(a)) productieplanning, aanpassing van de productie aan de vraag, met name wat kwaliteit en hoeveelheid betreft, optimalisatie van de productiekosten en van het rendement op investeringen en stabilisatie van de producentenprijzen
PROMO(46(e)) afzetbevordering, ontwikkeling en uitvoering: i) milieuvriendelijke productiemethoden en -technieken; ii) plaag- en ziektebestendige productiepraktijken; iii) normen voor gezondheid en welzijn van dieren die verder gaan dan de minimumvoorschriften van het Unierecht en het nationale recht; iv) afvalvermindering en milieuvriendelijk gebruik en beheer van bijproducten, met inbegrip van hergebruik en valorisatie; v) bescherming en verbetering van de biodiversiteit, en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met name de bescherming van water, bodem en lucht.
REDE(46(d)) onderzoek naar en ontwikkeling van duurzame productiemethoden, waaronder de weerstand tegen plagen, dierziektes en veerkracht en aanpassingsvermogen inzake klimaatverandering, innovatieve praktijken en productietechnieken die het economisch concurrentievermogen vergroten en de marktontwikkelingen versterken

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO2 Vergroting van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven voor zowel de korte als de lange termijn, onder meer door meer aandacht voor onderzoek, technologie en digitalisering
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en

lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.14	Opwekken duurzame energie en energiebesparing	Categorie 2	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.22	Aantrekkelijkere werkomstandigheden incl. arbeidsvoorwaarden voor landbouw werknemers	Categorie 3	Nee

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.15 Ondersteunde investeringen in productiecapaciteit voor hernieuwbare energie, onder meer uit biologische bronnen (in MW)
R.16 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen
R.19 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)
R.9 Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in

artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van

de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Onder het interventietype INVRE (artikel 47, eerste lid, onder a) worden opgevoerd:

1.Alle investeringen in materiële en immateriële vaste activa. Onder de andere interventietypen zijn geen investeringen in materiële of immateriële vaste activa opgenomen.

2.Uitgaven die betrekking hebben op onderzoek en ontwikkeling van duurzame productiemethoden, waaronder de weerbaarheid tegen plagen, weerstand tegen dierziektes en matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, innovatie praktijken en productietechnieken die het economisch concurrentievermogen vergroten en de marktontwikkelingen versterken (de doelstelling zoals genoemd in artikel 46, onder d).

1. Investeringen in materiële en immateriële vaste activa

Onder het interventietype INVRE (artikel 47, eerste lid, onder a) worden alle investeringen in materiële en immateriële vaste activa opgenomen. Een investering is een investering in materiële of immateriële vaste activa, indien de investering meerdere jaren ten dienste staat van een producentenorganisatie, een dochteronderneming of een aangesloten producent en waarvan het bedrijfseconomisch en fiscaal gebruikelijk is dat deze op de balans worden geactiveerd.

Allereerst worden de voorwaarden uitgeschreven die gelden voor alle investeringen. Daarna wordt ingegaan op investeringen die gekoppeld zijn aan de sectorale doelstellingen uit artikel 46, eerste lid, onderdelen e en f.

a.Voorwaarden die gelden voor alle investeringen

De verworven materiële activa moeten worden gebruikt overeenkomstig de aard, de doelstellingen en het beoogde gebruik door de producentenorganisatie, de dochteronderneming of het aangesloten lid, zoals

beschreven in het goedgekeurde operationele programma. Deze verplichting geldt gedurende de gehele instandhoudingstermijn van de investering. Op het gebruik is tevens artikel 24 van Verordening 2022/126 van toepassing. De producentenorganisatie moet het gebruik van de investering door middel van schriftelijke bescheiden aan kunnen tonen.

De verworven materiële en immateriële activa moeten gedurende vijf jaar in eigendom blijven (instandhouding) van de producentenorganisatie. Er geldt een uitzondering voor activa met een fiscale afschrijvingsperiode die korter is dan vijf jaar. Voor deze activa geldt een instandhoudingstermijn die gelijk is aan de fiscale afschrijvingsperiode.

De verworven activa worden geplaatst op het bedrijf van een producentenorganisatie, een dochteronderneming of een aangesloten producent.

Indien de producentenorganisatie gedurende de instandhoudingstermijn het eigendom van de investering verliest, dan wordt de restwaarde van de investering teruggevorderd. Het terug te vorderen bedrag wordt bepaald naar rato van het aantal kalendermaanden dat resteert tot aan het einde van de instandhoudingstermijn. Dit geldt ook indien de investering niet wordt gebruikt in overeenstemming met artikel 24 van Verordening 2022/126 en de wijze waarop het is beschreven in het operationeel programma.

Een uitzondering bestaat indien het eigendom verloren is gegaan als gevolg van brand of diefstal. Indien in een dergelijk geval er een uitkering is geweest van een verzekeraar. In het geval deze uitkering niet in mindering wordt gebracht op de vervangingswaarde, wordt deze uitkering teruggevorderd.

Indien een aangesloten producent de producentenorganisatie verlaat, moet de producentenorganisatie de investering herplaatsten op een locatie van de producentenorganisatie, een dochteronderneming of een andere producentenorganisatie. Lukt dit niet, dan moet het betreffende lid de restwaarde van de investering in het actiefonds storten. Gebeurt dit niet binnen twee maanden of wordt het actiefonds niet binnen twee aangewend om een operationeel programma te financieren, dan wordt de restwaarde teruggevorderd.

De producentenorganisatie kan er voor kiezen om de materiële of immateriële activa, met inbegrip van die activa die in het kader van leaseovereenkomsten worden gefinancierd, in één keer op te nemen of door middel van jaarlijkse tranches. Deze jaarlijkse tranches mogen niet worden gewijzigd. Indien de instandhoudingsperiode langer is dan de looptijd van het operationeel programma, dan kan de producentenorganisatie de investering naar een daaropvolgend operationeel programma worden overgedragen. Voorgaande is alleen mogelijk indien dit fiscaal en bedrijfseconomisch gebruikelijk is.

Het is niet toegestaan om bestaande vaste activa te vervangen door een exact gelijke investering. Er moet altijd sprake zijn van een investering die tot meer in staat is dan de te vervangen investering. In het geval van vervanging wordt de restwaarde van de vervangen investering of toegevoegd aan het actiefdons of in mindering gebracht op de vervangingskosten.

Niet limitatieve lijst van investeringen (indien investeringen resulteren in een reductie van uitstoot van vervuilende stoffen, kunnen deze ook zijn opgenomen in de niet-limitatieve lijst van investeringen die zijn gekoppeld aan de doelstellingen uit artikel 46, onderdelen e en f, zie hieronder):

· uitgaven voor de aanschaf van LED belichtingsinstallaties;

· investeringen ten behoeve van het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten, waaronder lange en korte bewaring;

· investeringen voor de aanschaf van systemen voor aanvoerprognoses, aanvoerregistratie en areaalenquêtes;

· investeringen ten behoeve van voorraadbeheer en distributie door de keten, indien het gaat om het

ontwerpen, bouwen en implementeren van ICT-systemen voor logistieke planning;

· investeringen in conditioneringssystemen ten behoeve van bewaring van producten;

· investeringen in gecombineerde oogst-, sorteer- en verpakkingssystemen, waaronder apparatuur bestemd voor het reinigen, sorteren, wegen of verpakken van de geteelde gewassen;

· investeringen ten behoeve van fytosanitaire doelen;

. investeringen in ICT-systemen voor customer relationship management;

· investeringen in ICT-systemen voor markt en afzet;

· investeringen ter preventie van voedselverspilling door uitval in de keten of de aantasting van de productkwaliteit verderop in de keten;

· investeringen in ICT-systemen ten behoeve van innovatieve bezorgsystemen;

· investeringen in logistiek, zoals sorteer- en verpakcentra en distributiecentra;

· uitgaven ten behoeve van de versterking van de samenwerking door beleggingen in aandelen;

· investeringen om een nieuw product of nieuw concept in de keten te borgen door deze onder te brengen in een certificeringssysteem;

· investeringen in fertigatie in het kader van precisiebemestingstechnieken;

· investeringen bij substraatteelt ter verbetering van de waterkwaliteit bij de bron indien bedoeld om de emissie van (vervuild) recirculatiewater te voorkomen;

· investeringen voor het opstellen van berekeningen ten aanzien van duurzaamheidsindicatoren zoals een CO2 voetafdruk en een levenscyclusanalyse ten behoeve van de tuinbouw;

· investeringen ten behoeve van de bescherming van de gezondheid van medewerkers in geval van een uitbraak van besmettelijke humane ziekten.

b.Investeringen ter verwezenlijking van de doelstellingen uit artikel 46, onderdelen e en f

Indien investeringen in immateriële en materiële activa ter verwezenlijking van de doelstellingen uit artikel 46, onderdelen e en f dienen, dan worden met deze investering één of meer van de in artikel 12, lid 1, van Verordening 2022/126 doelen nagestreefd. In de niet limitatieve lijst van investeringen is ten aanzien van de investeringen die zijn gekoppeld aan de doelen uit de onderdelen e en f aangegeven welk doel uit artikel 12, eerste lid worden nagestreefd. De producentenorganisatie moet het bewijs van de positieve bijdrage aan de milieudoelstelling levering. Ook moet de producentenorganisatie het verwachte voordeel en extra effect van de interventie in verband met de agromilieuklimaatdoelstellingen ex ante aan kunnen tonen aan de hand van projectspecificaties of andere technische documenten. Indien er een milieuvoordeel is, is de gehele investering subsidiabel.

Indien investeringen in materiële activa bestaan uit systemen die energie opwekken, dan mag de hoeveelheid opgewerkte energie niet groter zijn dan de hoeveelheid energie die jaarlijks voor de normale activiteiten van de begunstigde kan worden gebruikt. Deze beoordeling wordt ex ante uitgevoerd. Indien als gevolg van bijvoorbeeld gunstige weersomstandigheden meer energie wordt opgewekt, dan wordt hier bij de jaarlijkse steunaanvraag geen rekening mee gehouden. Additioneel is in Nederland bepaald dat investeringen die energie opwekken moeten resulteren in een vermindering in het gebruik van energie uit fossiele bronnen van minimaal 15%.

Naast de reductie-eis voor energie moet in het geval van investering ook een reductie worden behaald op het gebruik van water, meststoffen of gewasbeschermingsmiddelen of de uitstoot van lucht-, bodem- of waterverontreinigende stoffen. Een reductieeis van 15% bestaat ook voor de productie van afval, waaronder afvalwater in het productieproces. Deze eis is niet van toepassing voor de biologische productie voor zover het meststoffen en gewasbeschermingsmiddelen betreft.

Investeringen die verband houden met water zijn alleen toegestaan indien:

· De producentenorganisatie streefcijfers een minimale waterbesparing beoogt en ook realiseert van minimaal 15%.

· Op het niveau van het bedrijf waar de investering die verband houdt met water wordt geplaatst is een

systeem aanwezig waarmee het waterverbruik kan worden gemeten of wordt in het kader van de investering geïnstalleerd.

· Aan de hierna genoemde voorwaarden wordt voldaan.

Voor investeringen ter verbetering van bestaande irrigatieinstallaties of bestaande irrigatie infrastructuuronderdelen geldt:

· Dat de begunstigde vooraf oordeelt dat de investeringen gezien de technische parameters van de bestaande installaties of infrastructuur tot waterbesparingen kunnen leiden;

· De investeringen hebben gevolgen voor oppervlakte- of grondwaterlichamen waarvan in het desbetreffende stroomgebiedbeheerplan waarin Richtlijn 200/60/EG voorziet, de toestand om redenen die verband houden met de waterhoeveelheid, als minder dan goed is aangemerkt en het watergebruik wordt daadwerkelijk verminderd, waarmee in de zin van artikel 4, lid 1 van de richtlijn wordt bijgedragen tot het bereiken van een goede toestand van deze waterlichamen.

· In de stroomgebiedbeheerplannen van Nederland staan geen waterbesparingsstreefcijfers genoemd. De Kaderrichtlijn Water heeft wel doelen voor de kwantiteit grondwater; op het niveau van gehele grondwaterlichamen mag de onttrekking niet meer zijn dan de toevoeging (evenwicht) en er zijn specifieke doelen voor beschermde gebieden. Door de eis dat er een waterbesparing wordt bewerkstelligt raken de doelen die in de Kaderrichtlijn Water gesteld worden niet buiten bereik.

De voorwaarden ten aanzien van bestaande irritatie-installaties, zoals hiervoor benoemd, gelden niet voor investeringen ter verbetering van bestaande irrigatie-installaties of bestaande irrigatie-infrastructuuronderdelen die betrekking hebben op de aanleg van een reservoir of op het gebruik van teruggewonnen water als die investeringen geen gevolgen hebben voor een bepaald oppervlakte of grondwaterlichaam.

Voor investeringen in irrigatie die leiden tot een netto toename van het geïrrigeerde areaal en die gevolgen hebben voor een bepaald grond- of oppervlaktewaterlichaam, geldt:

· In het betrokken stroomgebiedbeheerplan is de toestand van het waterlichaam niet om redenen die verband houden met de waterhoeveelheid als minder goed aangemerkt;

· Uit een milieueffectanalyse blijkt dat de investering niet tot significante negatieve milieueffecten zal leiden. Die milieueffect beoordeling is uitgevoerd door dan wel goedgekeurd door de bevoegde autoriteit.

Voor investeringen in het gebruik van teruggewonnen water als alternatieve watervoorziening geldt dat deze alleen subsidiabel zijn, indien deze in overeenstemming zijn met Verordening 2020/741. Artikel 2, lid 1 van Verordening 2020/741 bepaalt dat Verordening 2020/741 van toepassing is wanneer gezuiverd stedelijk afvalwater wordt hergebruikt voor landbouwirrigatie. Onder de sectorale interventie groenten en fruit wordt geen investeringen open gesteld voor het hergebruik van gezuiverd stedelijk afvalwater.

Voor investeringen in de aanleg of uitbreiding van een reservoir voor irrigatiedoeleinden geldt dat zij geen significante negatieve milieueffecten hebben.

Niet limitatieve lijst van investeringen in materiële en immateriële activa die bijdragen aan de doelstellingen uit artikel 46, onderdeel e en f:

· investeringen in de vervanging van bestaande belichtingsinstallaties door LED belichtingsinstallaties; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· investeringen in robots, technieken die leiden tot meer efficiency op de producentenbedrijven, cameratechnieken voor het scannen voor prognoses, detectie van zieketen en plagen, oogsten en gewasbehandelingen; (artikel 12, lid 1, onderdeel c van verordening 2021/126)

· investeringen in apparatuur en andere benodigdheden voor het gebruik van reststromen, zoals CO2-, aardwarmte- en restwarmtenetwerken en biogas, op teeltbedrijven; (artikel 12, lid 1, onderdeel b, van verordening 2021/126)

· investeringen voor apparatuur voor energieopslag en -uitwisselingssystemen, zoals energiebesparende warmtepompen, warmtewisselaars, waterhoudende grondlagen voor warmte- en koudebuffering en aquathermie, apparatuur voor gesloten en semi-gesloten kassystemen, zoals energiebesparende ventilatie-, luchtbehandeling- en hogedruk vernevelingssystemen, energiebesparende tweede schermen en innovatieve energiebesparende enisolerende dak- en gevelsystemen zoals airmix ventilatoren, en apparatuur voor het energiezuinig drogen en opslag van producten zoals CO2-propaankoelng en andere efficiënte apparatuur; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· investeringen in innovatieve apparatuur op basis van niet chemische methoden ten behoeve van gewasbescherming door het bevorderen van weerbare teelt; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· investeringen voor lage emissie apparatuur; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in installaties ten behoeve van het zuiveren van water van gewasbeschermingsmiddelen voorafgaand aan lozing; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in installaties ten behoeve van het zuiveren van water van ongewenste concentraties zouten, zoals natrium, chloride , stikstof en fosfaat, al dan niet voorgaand aan lozing; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen ter bestrijding van ziekten en plagen in het geval van biologische of geïntegreerde gewasbescherming; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investering voor detectie en diagnosesystemen ten behoeve van precisietoediening in verband met geïntegreerde gewasbescherming; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in apparatuur behorende bij biostimulanten in het kader van geïntegreerde gewasbescherming; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van Verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen voor lagere emissieapparatuur; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in teelttechnieken waar geen contact wordt gemaakt tussen het water en nutriënten en de bodem; (artikel 12, lid 1, onderdeel c van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in innovatieve installaties ten behoeve van waterbesparing; (artikel 12, lid 1, onderdeel d van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investering ten behoeve van de verwerking van uitsluitend restproducten van groenten en fruit, indien het gaat om materialen voor de teelt van groenten en fruit, verpakkingen voor producten bestemd voor menselijke of dierlijke voedselconsumptie, en andere toepassingen ten behoeve van menselijke of dierlijke voedselconsumptie; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in bioreactoren ten behoeve van duurzame meststoffen en compost; (artikel 12, lid 1, onderdeel c van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen om een nieuw product of nieuw concept in de keten te borgen door deze onder te brengen in een certificeringssysteem; (artikel 12, lid 1, onderdeel c van verordening 2021/126)

· uitgaven van de producentenorganisatie voor investeringen in fertigatie in het kader van precisiebemestingstechnieken, indien het gaat om een volledige investering in fertigatie die bestemd is voor besparing en het gereguleerd doseren van water en meststoffen aan gewassen; (artikel 12, lid 1, onderdeel c van Verordening 2021/126)

· uitgaven van de producentenorganisatie voor investeringen bij substraatteelt ter verbetering van de waterkwaliteit bij de bron indien bedoeld om de emissie van (vervuild) recirculatiewater te voorkomen; (artikel 12, lid 1, onderdeel c van Verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in duurzaam bodembeheer indien het gaat om een ecoploeg of rupsbanden; (artikel 12, lid 1, onderdeel g van Verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in logistieke centra indien deze voldoen aan de kwalificatie ‘Exellent’ en scoren minimaal 60% op de categorie ‘Energie’, volgens BREEAM-NL; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van Verordening 2021/126)

· uitgaven voor middelen ter voorkoming van ziekten en plagen zijn subsidiabel indien het gaat biologische algendoders voor watersystemen; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen voor het opstellen van berekeningen ten aanzien van

duurzaamheidsindicatoren zoals een CO2 voetafdruk en een levenscyclusanalyse; (artikel 12, lid 1, onderdeel c van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in duurzame energie zoals zonnepanelen, zonnecollectoren, windmolens en aardwarmte; (artikel 12, lid 1, onderdeel a van verordening 2021/126)

· uitgaven voor investeringen in hagelnetten en regenkappen. (artikel 12, lid 1, onderdeel g van Verordening 2021/126)

2. Uitgaven die betrekking hebben op onderzoek en ontwikkeling van duurzame productiemethoden, waaronder de weerbaarheid tegen plagen, weerstand tegen dierziektes en matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, innovatie praktijken en productietechnieken die het economisch concurrentievermogen vergroten en de marktontwikkelingen versterken.

In de nationale wetgeving en in het geautomatiseerde systeem van het betaalorgaan zijn de interventies die bijdragen aan de doelstelling uit artikel 46, onderdeel d van Verordening 2021/2115 als zodanig gekenmerkt. Alleen deze interventies tellen mee voor de vraag of een producentenorganisatie heeft voldaan aan de eis die volgt uit artikel 50, zevende lid, onderdeel c) van Verordening 2021/2115.

Uitgaven van de producentenorganisatie voor onderzoek en ontwikkeling zijn subsidiabel indien het onderzoek of de ontwikkeling voldoet aan de volgende voorwaarden:

· het is innovatief, moet voor de producentenorganisatie nieuw zijn en op de markt is er nog geen oplossing voorhanden;

· het onderzoek en de resultaten moeten ten gunste van de producentenorganisatie en haar leden komen en mogen niet commercieel geëxploiteerd worden door derden gedurende een periode van 5 jaar; en

· initiatief, opdracht en aansturing moeten bij de producentenorganisatie liggen.

Niet subsidiabel zijn:

· bijdragen aan sectoronderzoek of samenwerking met private maatschappelijke organisaties (activiteiten mogen wel worden uitbesteed aan commerciële organisaties); en

· uitgaven in aanvulling op andere publieke financiering (PPS) of financiering via AVV.

Het onderzoek heeft betrekking op gebieden zoals:

· afzet;
· logistiek;
· kwaliteit;
· milieubescherming;
· teelttechniek;
· gewasbescherming;
· techniek; en
· waterkwaliteit.

Uitgaven van de producentenorganisatie voor soorten onderzoek en ontwikkeling zijn subsidiabel indien het gaat om:

· toegepast onderzoek in de experimentele fase;

· praktijkonderzoek in het kader van de ontwikkeling van nieuwe producten, producteigenschappen, technieken;

· eerste uitrol in de praktijk op experimentele basis; of

· ad hoc onderzoek in verband met ziekten en plagen.

Uitgaven voor onderzoek door de producentenorganisatie zijn niet subsidiabel indien het gaat om kosten voor:

· een product dat uitontwikkeld is;

· een product dat al op de markt gebracht is;

· gederfde inkomsten en opbrengsten;
· voorbereidingskosten projectvoorstel;
· marktonderzoek;
· samenwerking met niet erkende producentenorganisaties, waarbij erkende producentenorganisaties geen meerderheid vormen.
· algemene investeringen zoals kassen en normale bedrijfsuitrusting;
· routinematige ontwikkeling, kopiëren, imiteren of reverse-engineering van bestaande technologie en het invoeren en implementeren van bestaande applicaties bij de ontwikkeling van technisch nieuwe programmatuur; of
· producten die niet bestemd zijn voor menselijke consumptie.

Bij ieder onderzoek wordt een projectvoorstel gevoegd dat in ieder geval bevat:
· een beschrijving van het op te lossen knelpunt met onderbouwing dat er op de markt nog geen oplossing voorhanden is;
· een omschrijving van het doel;
· een oplossingsrichting en een beschrijving van het gewenste resultaat;
· een omschrijving aan welke sectorale doelstelling het project bijdraagt;
· een omschrijving van aan wie de resultaten ten goede komen
· een planning;
· een begroting;
· een omschrijving van wie het onderzoek of de ontwikkeling uitvoert; en
· wie de opdrachtgever is.

Onder onderzoek en ontwikkeling zijn subsidiabel:
· personeelskosten
· duurzame productiemiddelen
· overige kosten, inclusief de kosten voor uitbesteding.

Niet-limitatieve lijst van interventies:
·investeringen in het kader van onderzoek en ontwikkeling die voldoen aan de algemene subsidiabiliteitsvoorwaarden;
· Overige kosten, waaronder personeelskosten, die voldoen aan de algemene subsidiabiliteitsvoorwaarden.

8 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 11 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.
De interventie heeft betrekking op investeringen en voldoet aan Annex II, Art. 11 (Productie van een bepaald product niet vereist / steun is beperkt tot de investeringskost en – tijd nodig om een bepaald goed te verwerven).

ADVI1(47(1)(b)) - - adviesdiensten en technische bijstand, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, aanpassing aan en matiging van klimaatverandering, de arbeidsvoorwaarden, werkgeversverplichtingen en gezondheid en veiligheid op het werk

I.47 - 1(b) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ADVI1(47(1)(b))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(b)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ADVI1(47(1)(b))
Soort interventie	ADVI1(47(1)(b)) - adviesdiensten en technische bijstand, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, aanpassing aan en matiging van klimaatverandering, de arbeidsvoorwaarden, werkgeversverplichtingen en gezondheid en veiligheid op het werk
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
CLIMA(46(f)) bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering
COMP(46(c)) verbetering van het concurrentievermogen voor de middellange en lange termijn, met name door modernisering
CONC(46(b)) concentratie van het aanbod en het in de handel brengen van de producten, onder meer door middel van direct marketing
EMPL(46(k)) verbeteren van de arbeidsvoorwaarden en handhaven van de werkgeversverplichtingen en van eisen voor gezondheid en veiligheid op het werk overeenkomstig de Richtlijnen 89/391/EEG, 2009/104/EG en (EU) 2019/1152
MARKET(46(h)) afzetbevordering en marketing van producten
PROD(46(a)) productieplanning, aanpassing van de productie aan de vraag, met name wat kwaliteit en hoeveelheid betreft, optimalisatie van de productiekosten en van het rendement op investeringen en stabilisatie van de producentenprijzen
PROMO(46(e)) afzetbevordering, ontwikkeling en uitvoering: i) milieuvriendelijke productiemethoden en -technieken; ii) plaag- en ziektebestendige productiepraktijken; iii) normen voor gezondheid en welzijn van dieren die verder gaan dan de minimumvoorschriften van het Unierecht en het nationale recht; iv) afvalvermindering en milieuvriendelijk gebruik en beheer van bijproducten, met inbegrip van hergebruik en valorisatie; v) bescherming en verbetering van de biodiversiteit, en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met name de bescherming van water, bodem en lucht.

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van	Categorie 3	Ja

	landbouwers in de keten		
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.1 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die door het GLB worden ondersteund profiteert om betere duurzame economische, sociale, milieu- en klimaatprestaties en prestaties op het gebied van hulpbronnenefficiëntie te leveren
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.28 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) met steun van het GLB profiteert om betere milieu- of klimaatgerelateerde prestaties te leveren

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Onder dit interventietype vallen adviesdiensten en technische bijstand. Het omvat geen investeringen, maar alleen overige kosten en personeelskosten.

Soorten adviesdiensten en technische bijstand waarvoor dit interventietype is opengesteld:

1.ICT toepassingen

2.Advieskosten die betrekking hebben op investeringen in technische apparatuur

3.Advieskosten die betrekking hebben op investeringen in gebouwen

4.Teeltbegeleiding

5.Fusies en overnames

6.Gezondheid en veiligheid op het werk

1.ICT toepassingen.

Advieskosten ten behoeve van de aanschaf en het ontwerpen, bouwen en implementeren van ICT-systemen in opdracht van en ten behoeve van de producentenorganisatie zijn subsidiabel.

Als voorwaarde is gesteld dat op verzoek van de minister op basis van een offerte (inclusief specificatie van uren, taken en functies) aangetoond kan worden dat de ICT uitgaven uitsluitend bestemd zijn voor gekozen subsidiabele activiteiten.

2.Advieskosten die betrekking hebben op investeringen in technische apparatuur.

Advieskosten en kosten vooronderzoek van investeringen in technische apparatuur zijn subsidiabel indien ze zijn opgenomen in de totaalfactuur van de investering en het bedrijfseconomisch gebruikelijk is om deze in de totaalfactuur te activeren.

Deze kosten zijn niet subsidiabel:

a.als het om onderzoek gaat als bedoeld in artikel 46 punt d van Vo 2021/2115;

b.als het om opleidingen gaat als bedoeld in artikel 47 lid 1 onder c Van Vo 2021/2115;

c.als duurzaam productiemiddel indien deze op een aparte factuur staan.

Indien advieskosten van investeringen in technische apparatuur niet zijn opgenomen in de totaalfactuur van de investering dient aangetoond te worden dat het bedrijfseconomisch niet gebruikelijk is om deze in de totaalfactuur te activeren.

3.Advieskosten die betrekking hebben op investeringen in gebouwen

Bij investeringen in nieuwbouw, verbouw of vervanging zijn de volgende uitgaven subsidiabel:

a. de kosten van bouwkundig advies;

b. de kosten van bouwbegeleiding;

c. de kosten van projectmanagement;

d. de kosten van onafhankelijk toezicht op uitvoering van een project;

e. de kosten van haalbaarheidsstudies;

f. juridische en administratiekosten; of

g. reis- en verblijfkosten.

De volgende uitgaven zijn niet subsidiabel:

a.Uitgaven waarvan het fiscaal en bedrijfseconomisch gebruikelijk is dat deze worden geactiveerd in het investeringsbedrag.

b.Uitgaven als bedoeld in onderdeel g hierboven, indien het gaat om reis- en verblijfkosten voor het personeel van de producentenorganisatie of haar leden.

4. Teeltbegeleiding

Adviesdiensten en technische bijstand in het kader van teeltadvies en teeltbegeleiding zijn op te splitsen in drie onderdelen:

a.Algemeen advies en begeleiding ten behoeve van de teelt;

b.Specifieke advies en begeleiding ten behoeve van de geïntegreerde teelt en

c.Specifieke advies en begeleiding ten behoeve van de biologische teelt.

Onderdelen b en c kunnen bijdragen aan de agromilieuklimaatdoelstellingen, als aan de voorwaarden wordt voldaan.

Advies en begeleiding dat betrekking heeft op de teelt van witlofpennen is niet subsidiabel.

Uitgaven voor algemeen advies en begeleiding ten behoeve van de teelt zijn subsidiabel indien het onder meer gaat om:

a. gewasbeoordeling;
b. gewasbescherming;
c. watermanagement;
d. bemesting; of
e. klimaataansturing;

Uitgaven voor specifieke advies en begeleiding ten behoeve van de geïntegreerde teelt zijn subsidiabel indien het onder meer gaat om:

a. gewasbeoordeling;
b. biologische gewasbescherming;
c. watermanagement;
d. bemesting en reduceren mineralengebruik;

e. klimaataansturing; of

f. energiereductie.

Uitgaven voor specifieke advies en begeleiding ten behoeve van de biologische teelt zijn subsidiabel indien:

a. het onder meer gaat om:

1°. biologische teelt;

2°. bodemvruchtbaarheid

3°. biologische bemesting

4°. compostering

5°. vruchtwisseling

6°. rassenkeuze;

7°. biologische bestrijding en biologisch evenwicht; of

8°. biologische teelttechniek;

b. voldaan is aan de bij of krachtens verordening 2018/848, en verordening 889/2008 gestelde voorschriften; en

c. deelnemende leden van de producentenorganisatie beschikken over een geldig Skal certificaat of een bevestiging van Stichting Skal dat het bedrijf van het lid in omschakeling is naar biologische productie.

5. Fusies en overnames

Uitgaven voor adviesdiensten en technische bijstand ten behoeve van fusies en overnames of ten behoeve van de oprichting van (transnationale) unies van producentenorganisaties zijn subsidiabel, indien het gaat om:

a. de juridische kosten en administratiekosten; en

b. de kosten van haalbaarheidsstudies.

Uitgaven ten behoeve van de versterking van de verticale samenwerking in de keten door beleggingen in aandelen zijn subsidiabel indien het gaat om uitgaven voor investeringen of kapitaal van ondernemingen en indien deze investeringen rechtstreeks bijdragen tot de verwezenlijking van de doelstellingen van het operationele programma.

Als voorwaarde geldt dat de producentenorganisatie aantoont dat een due dillgence onderzoek is uitgevoerd, of een daarmee vergelijkbaar onderzoek.

Niet subsidiabel zijn kosten voor de overname van teeltbedrijven.

6. Gezondheid en veiligheid op het werk

Specifieke kosten voor adviesdiensten en technische bijstand ten behoeve van bescherming van de gezondheid van medewerkers op de locatie van de producentenorganisatie, een dochteronderneming of een lid in geval van een uitbraak van besmettelijke humane ziekten zijn subsidiabel. Deze activiteit moet verder gaan dat is voorgeschreven op grond van Richtlijn 82/292/EEG (geïmplementeerd door de Arbeidsomstandighedenwet), Richtlijn 2009/104 (geïmplementeerd door het Arbobesluit) en Richtlijn 2019/1152 (welke wordt geïmplementeerd in boek 7 van het Burgerlijk Wetboek).

Niet-limitatieve lijst van interventies, waarvoor dit interventietype is opengesteld.

Adviesdiensten en technische bijstand voor:

1.ICT systemen, zoals voor het telen op afstand.

2.Investeringen in innovatieve apparatuur

3.Investeringen voor lage emissie apparatuur en precisiebemesting

4.Teelttechnieken waar geen contact wordt gemaakt tussen water en nutriënten en de bodem.

5.Duurzame energie, de opwekking daarvan en energiebesparing.

6.Nieuwbouw en verbouwing

7.Teelt en teeltbegeleiding

8.Fusies en overnames

9.Hygiëne in het geval van humane ziekten.

8 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot bijlage 2 WTO. De steun is gericht op onderdeel (c) adviesdiensten en technische bijstand. De steun betreft geen rechtstreekse betalingen aan producenten, is niet afhankelijk van handelingen van consumenten en is niet afhankelijk van prijzen.

TRAINCO(47(1)(c)) - - opleiding, met inbegrip van coaching en uitwisseling van beste praktijken, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, en aanpassing aan en matiging van de klimaatverandering, alsook het gebruik van georganiseerde handelsplatformen en de handel in grondstoffen op de spot- en termijnmarkten

I.47 - 1(c) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRAINCO(47(1)(c))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(c)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRAINCO(47(1)(c))
Soort interventie	TRAINCO(47(1)(c)) - opleiding, met inbegrip van coaching en uitwisseling van beste praktijken, met name op het gebied van duurzame plaag- en ziektebestrijdingstechnieken, duurzaam gebruik van gewasbeschermers en diergezondheidsproducten, en aanpassing aan en matiging van de klimaatverandering, alsook het gebruik van georganiseerde handelsplatformen en de handel in grondstoffen op de spot- en termijnmarkten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
BOOST(46(g)) verhoging van de handelswaarde en de kwaliteit van de producten, met inbegrip van het verbeteren van de productkwaliteit en het ontwikkelen van producten met een beschermde oorsprongsbenaming of een beschermde geografische aanduiding, of van producten die onder door de Unie of door de lidstaten erkende nationale kwaliteitsregelingen vallen
CLIMA(46(f)) bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering
COMP(46(c)) verbetering van het concurrentievermogen voor de middellange en lange termijn, met name door modernisering
CONC(46(b)) concentratie van het aanbod en het in de handel brengen van de producten, onder meer door middel van direct marketing
MARKET(46(h)) afzetbevordering en marketing van producten
PROD(46(a)) productieplanning, aanpassing van de productie aan de vraag, met name wat kwaliteit en hoeveelheid betreft, optimalisatie van de productiekosten en van het rendement op investeringen en stabilisatie van de producentenprijzen
PROMO(46(e)) afzetbevordering, ontwikkeling en uitvoering: i) milieuvriendelijke productiemethoden en -technieken; ii) plaag- en ziektebestendige productiepraktijken; iii) normen voor gezondheid en welzijn van dieren die verder gaan dan de minimumvoorschriften van het Unierecht en het nationale recht; iv) afvalvermindering en milieuvriendelijk gebruik en beheer van bijproducten, met inbegrip van hergebruik en valorisatie; v) bescherming en verbetering van de biodiversiteit, en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met name de bescherming van water, bodem en lucht.
REDE(46(d)) onderzoek naar en ontwikkeling van duurzame productiemethoden, waaronder de weerstand tegen plagen, dierziektes en veerkracht en aanpassingsvermogen inzake klimaatverandering, innovatieve praktijken en productietechnieken die het economisch concurrentievermogen vergroten en de marktontwikkelingen versterken

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in

plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.1 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die door het GLB worden ondersteund profiteert om betere duurzame economische, sociale, milieu- en klimaatprestaties en prestaties op het gebied van hulpbronnenefficiëntie te leveren
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.28 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) met steun van het GLB profiteert om betere milieu- of klimaatgerelateerde prestaties te leveren

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126

van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur

(artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype betreft het opleiden van lidtelers, medewerkers van lidtelers en medewerkers van de producentenorganisatie. Het gaat om het verhogen van de kwalificatie van het personeel en het versterken van de interne professionalisering. De activiteiten die hieronder vallen zijn gericht op:

1. Afzet en de markt.
2. Logistiek
3. Kwaliteit
4. Milieubescherming
5. Teelttechniek
6. Crisispreventie en risicobeheer
7. Fytosanitair bewustzijn

Subsidiabele kosten:

1. deelname aan opleidingen, trainingen en bijeenkomsten
2. trainers of externe deskundigen
3. uitgaven voor educatieve bijeenkomsten
4. cursusmateriaal

Niet subsidiabel zijn:

1. zaalhuur
2. uitgaven voor opleidingen ten behoeve van het verwerven van algemene kennis en vaardigheden.

In het kader van uitgaven voor educatieve bijeenkomsten zijn uitsluitend de door de organisatie van de educatieve bijeenkomst in rekening gebrachte kosten voor deelname van leden, medewerkers van leden en medewerkers van de producentenorganisatie of dochterondernemingen en de kosten van inhuur van externe deskundigen subsidiabel.

De producentenorganisatie levert in het geval van educatieve bijeenkomsten de volgende informatie aan:

a. onderwerp(en) en leerdoel(en) van de bijeenkomst
b. het programma met een specificatie van de onderdelen en gehanteerde werkvormen
c. het aantal bijeenkomsten met vermelding van de data en de duur per bijeenkomst
d. de kosten van de bijeenkomst
e. een deelnemerslijst en
f. een aanwezigheidsregistratie per bijeenkomst per deelnemer voorzien van een handtekening van de deelnemer.

Niet limitatieve lijst van interventies:

1. Uitgaven voor opleiding en training personeel, op de hierboven genoemde gebieden, bijvoorbeeld in verband met het telen op afstand
2. Uitgaven voor educatieve bijeenkomsten, op de hierboven genoemde gebieden
3. Uitgaven voor versterking van de interne professionalisering op de hierboven genoemde gebieden
4. Uitgaven voor inhuur van externe deskundigen op de hierboven genoemde gebieden.

8 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 2 van de WTO agreement on Agriculture. De steun is gericht op onderdeel (c) trainingsservices. De steun betreft geen rechtstreekse betalingen aan producenten, is niet afhankelijk van handelingen van consumenten en is niet afhankelijk van prijzen.

ORGAN(47(1)(d)) - - biologische of geïntegreerde productie

I.47 - 1(d) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ORGAN(47(1)(d))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(d)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - ORGAN(47(1)(d))
Soort interventie	ORGAN(47(1)(d)) - biologische of geïntegreerde productie
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
BOOST(46(g)) verhoging van de handelswaarde en de kwaliteit van de producten, met inbegrip van het verbeteren van de productkwaliteit en het ontwikkelen van producten met een beschermde oorsprongsbenaming of een beschermde geografische aanduiding, of van producten die onder door de Unie of door de lidstaten erkende nationale kwaliteitsregelingen vallen
CLIMA(46(f)) bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering
MARKET(46(h)) afzetbevordering en marketing van producten
PROMO(46(e)) afzetbevordering, ontwikkeling en uitvoering: i) milieuvriendelijke productiemethoden en -technieken; ii) plaag- en ziektebestendige productiepraktijken; iii) normen voor gezondheid en welzijn van dieren die verder gaan dan de minimumvoorschriften van het Unierecht en het nationale recht; iv) afvalvermindering en milieuvriendelijk gebruik en beheer van bijproducten, met inbegrip van hergebruik en valorisatie; v) bescherming en verbetering van de biodiversiteit, en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met name de bescherming van water, bodem en lucht.
REDE(46(d)) onderzoek naar en ontwikkeling van duurzame productiemethoden, waaronder de weerstand tegen plagen, dierziektes en veerkracht en aanpassingsvermogen inzake klimaatverandering, innovatieve praktijken en productietechnieken die het economisch concurrentievermogen vergroten en de marktontwikkelingen versterken

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt

R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.19 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)
R.24 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde specifieke verbintenissen die leiden tot een duurzaam gebruik van pesticiden ter vermindering van de risico's en effecten van pesticiden zoals de uitspoeling van pesticiden
R.29 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) dat door het GLB wordt ondersteund ten behoeve van biologische landbouw, met een uitsplitsing tussen voortzetting van of omschakeling naar biologische landbouw

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen

aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld voor interventies, die bijdragen aan biologische of geïntegreerde productie. Het betreft geen investeringen, maar alleen overige kosten en personeelskosten.
De volgende interventies zijn voor biologische of geïntegreerde productie opengesteld.

1.Uitgaven voor organische materialen ten behoeve van gewasbescherming door bevorderen van weerbare teelt en verminderde afhankelijkheid van middelen.
2.Uitgaven voor middelen ter voorkoming van ziekten en plagen.
3.Uitgaven voor middelen ter bestrijding van ziekten en plagen.
4.Uitgaven voor de aanschaf van biostimulanten in het kader van geïntegreerde gewasbescherming.
5.Uitgaven voor diensten voor detectie en diagnosesystemen ten behoeve van precisietoediening.
6.Uitgaven voor biologisch uitgangsmateriaal en de niet-chemische behandeling bij de zaden van gangbare oorsprong.
7.Specifieke kosten voor duurzame meststoffen en compost.
8.Uitgaven ten behoeve van duurzaam bodembeheer.
9.Specifieke kosten voor biologisch afbreekbare bevestigingsmaterialen, zoals biologisch afbreekbare clips en biologisch afbreekbaar touw.

1.Uitgaven voor organische materialen ten behoeve van gewasbescherming door bevorderen van weerbare teelt en verminderde afhankelijkheid van middelen.
Subsidiabele uitgaven hierbij zijn: uitgaven voor organische onkruidwerende materialen. In het geval van biologisch afbreekbare folie bestemd voor onkruidbestrijding komen alleen de specifieke kosten voor biologisch afbreekbare folie in vergelijking met conventionele kunststoffolie in aanmerking voor ondersteuning.

2.Uitgaven voor middelen ter voorkoming van ziekten en plagen.
Subsidiabele uitgaven hierbij zijn: biologische algendoders voor watersystemen. Niet subsidiabel zijn: bodem- en materiaalsterilisatie in de kas en vliesdoeken.

3.Uitgaven voor middelen ter bestrijding van ziekten en plagen.
Uitgaven voor de bestrijding van ziekten en plagen zijn subsidiabel. In het geval van middelen voor biologische of geïntegreerde gewasbescherming zijn de volgende kosten subsidiabel:
i.macrobiologische bestrijders en nematoden, die zijn toegelaten op grond van de Regeling natuurbescherming.
ii.microbiologische bestrijders die zijn toegelaten op grond van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden.
iii.overige gewasbeschermingsmiddelen van natuurlijke oorsprong die zijn toegelaten op grond van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden.
iv.middelen voor feromoonverwarring die zijn toegelaten op grond van de Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden.
v.feromonen als lokstof.
vi.kalkmelk voor de fruitteelt.
vii.organismen, voeding en middelen voor dosering ter ondersteuning van biologische gewasbescherming.
viii.natuurlijke vijanden waarvoor een ontheffing van de minister geldt.
ix.natuurlijke vijanden waarvoor het College voor de toelating van gewasbeschermingsmiddelen en biociden een "dringend vereiste" vergunning heeft afgegeven.
x.gewasbeschermingsmiddelen met laagrisico stoffen of basisstoffen die zijn toegelaten door het College Toelating Gewasbeschermingsmiddelen en voorzien zijn van N-nummer.
In het geval van biologische gewasbeschermingsmiddelen zijn de volgende kosten subsidiabel:

i.een scoutbox voor automatische detectie en diagnose van plagen;
ii.de kosten voor de scoutbox-softwarelicentie;
iii.sporenfilters voor de champignonteelt;
iv.vangplaten en rollertraps; en
v.zaaizaad Tagetes als aaltjesbestrijders.

Niet subsidiabel zijn:

i.gewasbescherming van conventionele, niet natuurlijke oorsprong;
ii.toeslag voor behandelingskosten doorbelast door leveranciers of plantenkwekers; en
iii.ondersteunende materialen zoals afdichtingsmateriaal ten behoeve van het afdichten van champignoncellen.

Voor deze uitgaven geldt een forfaitair tarief van 40%.

4.Uitgaven voor de aanschaf van biostimulanten in het kader van geïntegreerde gewasbescherming.

De specifieke kosten voor de aanschaf van biostimulanten in het kader van geïntegreerde gewasbescherming zijn subsidiabel indien de biostimulanten voldoen aan de voorwaarden uit verordening 2019/1009 en voorzien zijn van CE-markering.

5.Uitgaven voor diensten voor detectie en diagnosesystemen ten behoeve van precisietoediening.

Uitgaven voor detectie en diagnosesystemen, inclusief personeelskosten, ten behoeve van precisietoediening in verband met geïntegreerde gewasbescherming zijn subsidiabel. Hiermee worden onder meer bedoeld, uitgaven aan gewas-, water- en bodemanalyses. Gewas-, water en bodemanalyses die bedoeld zijn om de hoeveelheid nutriënten te bepalen zijn niet subsidiabel.

6.Uitgaven voor biologisch uitgangsmateriaal en de niet-chemische behandeling bij de zaden van gangbare oorsprong.

Uitgaven voor biologisch uitgangsmateriaal en niet-chemisch behandelde zaden van gangbare oorsprong zijn subsidiabel indien zij door de Stichting Skal dan wel een op grond van artikel 46 van verordening 2018/848 erkende instantie, gecertificeerd zijn. Voor deze uitgaven geldt een forfaitair tarief van 25%.

Niet subsidiabel is niet-biologisch teeltmateriaal, met uitzondering van alle vrijstellingen die Skal heeft verstrekt en goedgekeurd voor algemeen teeltmateriaal in de nationale bijlage.

7.Uitgaven voor duurzame meststoffen en compost.

Als uitgaven voor de meerkosten van aankoop van duurzame meststoffen en compost zijn subsidiabel:

i.mest en compost afkomstig van door SKAL gecertificeerde biologische landbouwbedrijven;
ii.meststoffen verkregen uit opgewerkte dierlijke mest en compost.

De uitgaven van de producentenorganisatie voor geconcentreerde handelsmeststoffen zijn niet subsidiabel.

8.Uitgaven ten behoeve van duurzaam bodembeheer.

Uitgaven ten behoeve van duurzaam bodembeheer zijn subsidiabel indien het gaat om uitgaven voor groenbemesting.

-

9. Uitgaven voor biologisch afbreekbare bevestigingsmaterialen

De specifieke kosten voor biologisch afbreekbare bevestigingsmaterialen, zoals biologisch afbreekbare clips en biologisch afbreekbaar touw, zijn subsidiabel.

Niet-limitatieve lijst van interventies, waarvoor dit interventietype is opengesteld:
Deze niet-limitatieve lijst bestaat uit de hierboven genoemde 9 punten.

8 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 12 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II paragraaf 12. Dit interventietype is opengesteld voor interventies, die bijdragen aan biologische of geïntegreerde productie, waarmee o.m. een bijdrage geleverd wordt aan duurzamer bodem- en waterbeheer.

TRANS(47(1)(e)) - - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren

I.47 - 1(e) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRANS(47(1)(e))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(e)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRANS(47(1)(e))
Soort interventie	TRANS(47(1)(e)) - acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
BOOST(46(g)) verhoging van de handelswaarde en de kwaliteit van de producten, met inbegrip van het verbeteren van de productkwaliteit en het ontwikkelen van producten met een beschermde oorsprongsbenaming of een beschermde geografische aanduiding, of van producten die onder door de Unie of door de lidstaten erkende nationale kwaliteitsregelingen vallen
COMP(46(c)) verbetering van het concurrentievermogen voor de middellange en lange termijn, met name door modernisering
CONC(46(b)) concentratie van het aanbod en het in de handel brengen van de producten, onder meer door middel van direct marketing
PROD(46(a)) productieplanning, aanpassing van de productie aan de vraag, met name wat kwaliteit en hoeveelheid betreft, optimalisatie van de productiekosten en van het rendement op investeringen en stabilisatie van de producentenprijzen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene

ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld voor interventies ten behoeve van de uitvoering van acties om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren. Het omvat geen investeringen, maar alleen overige kosten en personeelskosten.

Dit interventietype is opgesteld voor het volgende.

1.Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.

2.Het opzetten van systemen om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren.

3.De preventie van voedselverspilling door uitval in de keten.

1. Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.

Voor het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten gelden de volgende voorwaarden.

1. Uitgaven van de producentenorganisatie zijn subsidiabel, indien het gaat om uitgaven voor:

a. het verhogen van de houdbaarheid van de producten;

b. voedselveiligheid, met name residumonitoring, inclusief bladmonsters in het kader van keurmerken en productmonsters, watermonsters voor microbiologisch onderzoek en fytosanitaire controles;

c. kwaliteitszorgsystemen, indien het gaat om:

1°. uitgaven voor de inhuur van gekwalificeerde externe diensten bestemd voor begeleiding en audits van kwaliteitszorgsystemen;

2°. uitgaven voor de inhuur van gekwalificeerde externe diensten bestemd voor productcontroles;

3°. uitgaven voor certificering; of

4°. lidmaatschapskosten;

d. het verhogen van de fysieke productkwaliteit;

e. het vergroten van de duurzaamheid van het product en van het productieproces;

f. het ontwikkelen en verbeteren van ICT en registratiemodules; of

g. software van conditioneringssystemen ten behoeve van lange of korte bewaring van producten waarbij productieplanning het doel is.

2. Niet subsidiabel zijn uitgaven voor:

a. certificering van meet- en weegapparatuur

b. aanschaf van bedrijfskleding;

c. materialen voor certificeringssystemen;

d. het schoonmaken van bedrijfsruimten; en

e. aanschaf van Global Location Number (GLN) codes in het kader van GlobalGAP.

2. Het opzetten van systemen om de duurzaamheid en de efficiëntie van het vervoer en de opslag van producten te verbeteren.

Hieronder valt het volgende, onder voorwaarden.

1. Uitgaven van de producentenorganisatie, zoals het ontwerpen, bouwen en implementeren van ICT systemen zijn subsidiabel.

2. Bij de indiening van het operationeel programma overlegt de producentenorganisatie aan de minister:

a. een begroting van het aantal uren per taak of functie; en

b. een omschrijving van de taken en functies.

3. Uitgaven zijn alleen subsidiabel indien zij voldoen aan de algemene voorschriften voor ICT.

4. Afhankelijk van het soort systeem kunnen specifieke, aanvullende voorwaarden gesteld worden.

Het opzetten van ICT-systemen voor logistieke planning hebben tot doel:

a. kwaliteitsverbetering van het proces, inclusief ICT-systeem voor werking koeling in de keten;

b. tracking and tracing van producten, inclusief ICT-systemen voor het volgen van kratten of bakken hogerop in de keten, mits het ten behoeve van de producentenorganisatie is;

c. koppeling van vraag aan aanbod; of

d. efficiencyverbetering.

Onder de uitgaven vallen kosten voor de interface van ICT systemen voor logistieke planning, inclusief de benodigde aanpassingen ten behoeve van de werking van de interface, met:

a. een aanvoerregistratiesysteem;

b. een verkoopsysteem;

c. het verladingssysteem;

d. een orderregistratiesysteem; of

e. een facturatiesysteem.

Hierbij geldt de volgende voorwaarde:

Uitgaven op locatie van de leden van de producentenorganisatie zijn slechts subsidiabel indien de producentenorganisatie kan aantonen dat zij integraal onderdeel uitmaken van het systeem voor logistieke planning van de producentenorganisatie.

3. De preventie van voedselverspilling door uitval in de keten.

Subsidiabel zijn uitgaven ter preventie van voedselverspilling, door uitval in de keten of de aantasting van de productkwaliteit verderop in de keten, zoals:

a. het ver-of bewerken van groenten en fruit om verspilling te voorkomen; en

b. marketing van minder esthetische groenten en fruit.

Niet-limitatieve lijst van interventies, waarvoor dit interventietype is opengesteld:

1.Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.

2.Het opzetten van systemen ten behoeve van voorraadbeheer en distributie.

3.Het opzetten van systemen voor markt en afzet.

4.Het opzetten van systemen voor customer relationship.

5.Het opzetten van innovatieve bezorgsystemen.

6.De preventie van voedselverspilling door uitval in de keten.

8 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot bijlage 2 WTO. De steun is gericht op onderdeel (c) adviesdiensten en technische bijstand. De steun betreft geen rechtstreekse betalingen aan producenten, is niet afhankelijk van handelingen van consumenten en is niet afhankelijk van prijzen.

PROMO(47(1)(f)) - - afzetbevordering, communicatie en marketing, waaronder acties en activiteiten die in het bijzonder zijn gericht op het vergroten van het consumentenbewustzijn voor kwaliteitsregelingen van de Unie en het belang van gezonde eetgewoonten, en op de diversificatie en consolidatie van afzetmarkten

I.47 - 1(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - PROMO(47(1)(f))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(f)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - PROMO(47(1)(f))
Soort interventie	PROMO(47(1)(f)) - afzetbevordering, communicatie en marketing, waaronder acties en activiteiten die in het bijzonder zijn gericht op het vergroten van het consumentenbewustzijn voor kwaliteitsregelingen van de Unie en het belang van gezonde eetgewoonten, en op de diversificatie en consolidatie van afzetmarkten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
BOOST(46(g)) verhoging van de handelswaarde en de kwaliteit van de producten, met inbegrip van het verbeteren van de productkwaliteit en het ontwikkelen van producten met een beschermde oorsprongsbenaming of een beschermde geografische aanduiding, of van producten die onder door de Unie of door de lidstaten erkende nationale kwaliteitsregelingen vallen
COMP(46(c)) verbetering van het concurrentievermogen voor de middellange en lange termijn, met name door modernisering
CONC(46(b)) concentratie van het aanbod en het in de handel brengen van de producten, onder meer door middel van direct marketing
CONS(46(i)) verhoging van de consumptie van producten van de sector groenten en fruit, in verse dan wel verwerkte vorm
MARKET(46(h)) afzetbevordering en marketing van producten
PROD(46(a)) productieplanning, aanpassing van de productie aan de vraag, met name wat kwaliteit en hoeveelheid betreft, optimalisatie van de productiekosten en van het rendement op investeringen en stabilisatie van de producentenprijzen
PROMO(46(e)) afzetbevordering, ontwikkeling en uitvoering: i) milieuvriendelijke productiemethoden en -technieken; ii) plaag- en ziektebestendige productiepraktijken; iii) normen voor gezondheid en welzijn van dieren die verder gaan dan de minimumvoorschriften van het Unierecht en het nationale recht; iv) afvalvermindering en milieuvriendelijk gebruik en beheer van bijproducten, met inbegrip van hergebruik en valorisatie; v) bescherming en verbetering van de biodiversiteit, en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met name de bescherming van water, bodem en lucht.
REDE(46(d)) onderzoek naar en ontwikkeling van duurzame productiemethoden, waaronder de weerstand tegen plagen, dierziektes en veerkracht en aanpassingsvermogen inzake klimaatverandering, innovatieve praktijken en productietechnieken die het economisch concurrentievermogen vergroten en de marktontwikkelingen versterken

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.29	Een landbouw die bijdraagt aan een gezond eetpatroon	Categorie 3	Nee

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie

van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

De volgende activiteiten zijn opengesteld in het kader van projecten ter realisatie van het interventietype afzetbevordering, communicatie en afzet, als bedoeld in artikel 47, eerste lid onderdeel f, van verordening 2021/2115. Voor de inrichting van de interventies is conform artikel 14 van verordening 2022/126 rekening gehouden met het volgende.

1. Interventies in de sector groenten en fruit op het gebied van afzetbevordering, communicatie en marketing zijn bedoeld om:

a. meer bekendheid te geven aan de onderscheidende kwaliteiten van landbouwproducten uit de Unie en aan de hoge normen die voor de methoden voor de productie ervan in de Unie gelden;

b. het concurrentievermogen en de consumptie van landbouwproducten en bepaalde verwerkte producten uit de Unie te vergroten en die producten zowel binnen als buiten de Unie meer bekendheid te geven;

c. de bekendheid met de kwaliteitsregelingen van de Unie te vergroten, zowel binnen als buiten de Unie;

d. het marktaandeel van landbouwproducten uit de Unie en bepaalde verwerkte producten uit de Unie te vergroten, met bijzondere aandacht voor de markten in derde landen die het grootste groeipotentieel bieden;

e. in voorkomend geval bij te dragen tot het herstel van de normale marktvoorwaarden op de markt van de Unie in het geval van ernstige marktverstoringen, een verlies van vertrouwen bij de consument of andere specifieke problemen;

f. meer bekendheid te geven aan duurzame productie;

g. de bekendheid van de consumenten met merknamen en handelsmerken van producentenorganisaties, unies van producentenorganisaties, transnationale producentenorganisaties, transnationale unies van producentenorganisaties of dochterondernemingen daarvan in de sector groenten en fruit te vergroten; of

h. het verhogen van de consumptie van verse of verwerkte groenten en fruit door de consument bewuster te maken van gezonde voeding, hoogwaardige, veilige en voedzame kenmerken van de producten.

2. Afzetbevorderingsmateriaal, dat voor algemene afzetbevordering en voor de afzetbevordering voor kwaliteitsmerken bedoeld is, moet voorzien zijn van het embleem van de Unie en van de volgende vermelding: “Gefinancierd door de Europese Unie”. Het embleem en de financieringsvermelding worden afgebeeld overeenkomstig de technische kenmerken die zijn vastgelegd in Uitvoeringsverordening (EU) nr. 821/2014 van de Commissie.

Onder dit interventietype vallen afzetbevordering, communicatie en marketing. Het omvat geen investeringen, maar alleen overige kosten en personeelskosten.

Soorten afzetbevordering, communicatie en marketing waarvoor dit interventietype is opengesteld:

1. Generieke afzetbevordering
2. Marketing en verkoopbevordering van merken en handelsnamen
3. Reclameactiviteiten en reclameartikelen
4. Marktonderzoek en marktontwikkeling
5. Verbetering van concepten rondom verse, bewerkte en verwerkte producten
6. Verwerking van restproducten van de teelt van groenten en fruit.

1. Generieke afzetbevordering

Uitgaven ten behoeve van generieke afzetbevordering, inclusief personeelskosten, en voorlichtingsacties gericht op het verhogen van bewustzijn van de voordelen van de consumptie van groenten en fruit, zijn subsidiabel indien het gaat om uitgaven voor:

a. generieke promotie op consumentenbeurzen;

b. generieke promotie tijdens publieksevenementen;

c. generieke promotie in het kader van duurzaam telen;

d. generieke promotie gericht op doelgroepen;

e. sectorpromotie en PR-campagnes;
f. collectieve acties voor GMO producten door meerdere producentenorganisaties; of
g. het opzetten of verbeteren van websites en sociale media, indien het gaat om:
1°. het registreren van een domeinnaam;
2°. het bouwen van een website;
3°. het uitbreiden van een bestaande website met aantoonbaar nieuwe elementen; en
4°. het laten verzorgen van content door een professionele externe organisatie.

Niet subsidiabel zijn uitgaven voor:
a. activiteiten op het gebied van verkoop van producten;
b. activiteiten op het gebied van gezamenlijke verkoopbevordering waarvan de kosten mede worden gedragen door een afnemer;
c. de kosten van producten in het geval van het gratis verstrekken van product;
d. abonnementen bij providers, hosting van serverruimte, communicatie met het web;
e. uitgaven voor sponsoring; en
f. uitgaven, waaronder personeelskosten, die worden gemaakt ten behoeve van de aanvraag voor goedkeuring en uitvoering van promotieprogramma's in het kader van verordening 1144/2014.

Daarnaast wordt de volgende voorwaarde gesteld.
De producentenorganisatie voorziet afzetbevorderingsmateriaal van het embleem van de Unie en van de vermelding "Gefinancierd door de Europese Unie".

2. Marketing en verkoopbevordering van merken en handelsnamen

Uitgaven ten behoeve van marketing en verkoopbevordering van merken en handelsnamen van de producentenorganisatie zijn subsidiabel indien het gaat om uitgaven voor:
a. promotie van merken of handelsnamen op consumentenbeurzen;
b. promotie van merken of handelsnamen op publieksevenementen;
c. promotie van merken of handelsnamen in het kader van duurzaam telen;
d. promotie van merken of handelsnamen gericht op doelgroepen;
e. sectorpromotie en PR-campagnes;
f. het opzetten of verbeteren van websites en sociale media, indien het gaat om:
1°. het registreren van een domeinnaam;
2°. het bouwen van een website;
3°. het uitbreiden van een bestaande website met aantoonbaar nieuwe elementen; en
4°. het laten verzorgen van content door een professionele externe organisatie.
g. het opstellen en uitvoeren van plannen voor accountmanagement of categorymanagement; of
h. het laten uitvoeren van onderzoek op het gebied van afzetbeleid, voor zover niet gericht op de interne organisatie van de producentenorganisatie.

Niet subsidiabel zijn uitgaven voor:
a. de aankoop van een merk;
b. activiteiten ten behoeve van een merk waarvan de licentie gehuurd of geleased is;
c. activiteiten op het gebied van verkoop van producten;
d. uitgaven voor gezamenlijke verkoopbevordering, waarvan de kosten mede worden gedragen door een afnemer;
e. de kosten van producten in het geval van het gratis verstrekken van product;
f. abonnementen bij providers, hosting van serverruimte, communicatie met het web, het updaten van

bestaande websites, personeelskosten ten behoeve van berichtgeving in het kader van social media;
g. uitgaven voor sponsoring; en
h. PR-activiteiten richting potentiële leden van een producentenorganisatie.

3. Reclameactiviteiten en reclameartikelen

Uitgaven voor reclameactiviteiten en reclameartikelen voor producten waarvoor de producentenorganisatie is erkend zijn subsidiabel als het gaat om uitgaven voor:
a. advertenties in magazines of kranten;
b. promotie in een blad of magazine van supermarkten, indien:
1°. in het blad of magazine duidelijk vermeld is dat de producentenorganisatie de afzender is; en
2°. er geen logo of verwijzing naar de supermarkt in de advertentie is opgenomen;
c. ontwikkelingskosten van de lay-out en extra kosten van reclamedrukwerk op verpakkingen of etiketten, steekkaarten of wikkels voor zover gebruikt bij tijdelijke acties;
d. toonbankdisplays, flyers of folders, gadgets, belettering, aangekochte producten voor standaankleding;
e. billboards, radioreclame, tv-reclame, banners op websites;
f. kookdemonstraties;
g. bedrijfsrondleidingen, gericht op afnemers of potentiële afnemers, bij een producentenorganisatie of lid van de producentenorganisatie, een open dag, opening of jubileum, met uitzondering van verstrekte consumpties; of
h. deelname aan beurzen, indien deze beurzen gericht zijn op afnemers van de producentenorganisatie, met uitzondering van verstrekte consumpties.

Niet subsidiabel zijn:
Reclameacties en reclameartikelen waarvan de kosten mede worden gedragen door een afnemer.

4. Marktonderzoek en marktontwikkeling

Uitgaven ten behoeve van marktonderzoek, marktontwikkeling en marketing zijn subsidiabel indien het gaat om:
a. consumentenonderzoek en aankoop van marktdata en paneldata;
b. het testen van een product door middel van technische metingen op voor de markt relevante producteigenschappen;
c. onderzoek naar het onderhouden van schap of retail positionering;
d. productmarktanalyses;
e. marktonderzoek;
f. het doen van marktonderzoek door middel van pop-up stores;
g. verkoopbevordering van merken en handelsnamen; en
h. afzetbeleid en marktstrategie, voor zover niet gericht op de interne organisatie van de producentenorganisatie;

Onderzoeken naar verwerkte producten zijn slechts subsidiabel indien dit onderzoek betrekking heeft op producten die bestemd zijn voor de food-markt.

Onder marktstrategie wordt verstaan samenwerking in de keten, reclame, innovatie en planning van het productaanbod.

Uitgaven voor activiteiten gericht op het bepalen van een markstrategie zijn subsidiabel voor zover deze betrekking hebben op het:

a. samenstellen van een innovatief, concurrerend en formulegericht assortiment per productgroep;

b. behouden van klanten of nieuwe klanten werven door acquisitieactiviteiten;

c. bepalen van de ontwikkeling, de productie, de marketing en het in de markt zetten van een product en het analyseren van de resultaten met het oog op de commerciële lange termijn doelen;

d. bepalen van de marktstrategie door middel van marketingplannen en het ervoor zorgen dat deze strategie wordt geïmplementeerd en nageleefd; of

e. onderzoek naar alle factoren op alle verschillende (potentiële) markten die de vraag naar een product beïnvloeden, onder meer wat betreft trends, klanttevredenheid, de onderliggende behoeften van klanten en het imago van de sector.

5. Verbetering van concepten rondom verse, bewerkte en verwerkte producten.

Uitgaven van de producentenorganisatie ten behoeve van de verbetering van concepten rondom verse, bewerkte en verwerkte producten, inclusief personeelskosten, zijn subsidiabel indien het gaat om:

a. conceptontwikkeling op het gebied van duurzaamheid, gezondheid en gemak;

b. ontwikkeling van nieuwe verpakkingen indien het rechtstreeks bijdrage aan kwaliteitsbehoud;

c. nieuwe verwerkte producten ten behoeve van de foodmarkt; en

d. ontwikkeling van ondersteunende voedingsproducten en niet voedingsproducten ten behoeve van bewerkte en verwerkte producten.

6. Verwerking van restproducten van de teelt van groenten en fruit.

Uitgaven voor de verwerking van uitsluitend restproducten de afkomstig zijn van de teelt van groenten en fruit door de producentenorganisatie zijn subsidiabel, inclusief personeelskosten, indien het gaat om uitgaven voor verwerking tot:

a. materialen voor de teelt van groenten en fruit, zoals compost;

b. verpakkingen (niet de aanschaf, maar bijvoorbeeld de verwerking van plantresten tot verpakkingen) voor producten bestemd voor menselijke of dierlijke voedselconsumptie; en

c. andere toepassingen ten behoeve van menselijke of dierlijke voedselconsumptie, zoals de verwerking van afgevallen tomaten tot soep.

Hierbij geldt de voorwaarde dat in gevallen a. en b. het verwerking tot eindproduct betreft dat door de producentenorganisatie, de leden of dochters wordt gebruikt en in geval c. de waarde van het eindproduct niet wordt meegerekend in de waarde van de afgezette productie van de producentenorganisatie [KJ(1)]Verhuisd van ORGAN.

Niet limitatieve lijst van interventies, waarvoor dit interventietype is opengesteld:

-Uitgaven ten behoeve van generieke afzetbevordering

-Uitgaven voor marketing en de verkoopbevordering van merken en handelsnamen

-Uitgaven voor reclameactiviteiten en reclameartikelen

-Uitgaven ten behoeve van marktonderzoek, marktstrategie en marktontwikkeling

-Uitgaven voor de ontwikkeling en verbetering van producteigenschappen, zoals licenties

-Uitgaven ten behoeve van voedingsclaims

-Uitgaven voor het opstellen van berekeningen ten aanzien van duurzaamheidsindicatoren zoals een CO2 voetafdruk en een levenscyclusanalyse ten behoeve van de tuinbouw.

-Uitgaven ten behoeve van ontwikkeling en verbetering van concepten rondom verse producten. Conceptontwikkeling op het gebied van duurzaamheid, gezondheid en gemak.

-Uitgaven ten behoeve van ontwikkeling en verbetering van concepten rondom bewerkte en verwerkte producten.

-Uitgaven voor personeelskosten of overige kosten ten behoeve van de borging van een nieuw product of

concept in de keten of ten behoeve van keurmerken

-Uitgaven voor licenties voor aanvoermodules voor systemen voor aanvoerprognoses en areaalenquêtes.

- Uitgaven voor overige kosten op het gebied van ICT mits deze ICT voorzieningen ondersteunend zijn voor subsidiabele activiteiten.

-Uitgaven voor personeelskosten en externe diensten voor ICT-systemen ten behoeve van voorraadbeheer en distributie.

-Uitgaven voor personeelskosten en overige kosten voor ICT-systemen voor markt en afzet.

-Uitgaven voor personeelskosten en overige kosten voor customer relationship managementsystemen.

-Uitgaven voor het opzetten en ontwikkelen van ICT-systemen ten behoeve van innovatieve bezorgsystemen.

-Uitgaven voor personeel en externe diensten voor nieuwbouw van investeringen ten behoeve van afzetverbetering en bundeling van productstromen

-Uitgaven ten behoeve van de oprichting van (transnationale) unies van producentenorganisaties.

-Uitgaven van de producentenorganisatie ten behoeve van de verbetering van concepten rondom verse, bewerkte en verwerkte producten.

-Uitgaven voor de verwerking van uitsluitend restproducten de afkomstig zijn van de teelt van groenten en fruit

8 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 2 van de WTO agreement on Agriculture. De steun is gericht op onderdeel f (marketing and promotion services) . De steun betreft geen rechtstreekse betalingen aan producenten, is niet afhankelijk van handelingen van consumenten en is niet afhankelijk van prijzen.

QUAL(47(1)(g)) - - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen

I.47 - 1(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - QUAL(47(1)(g))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(g)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - QUAL(47(1)(g))
Soort interventie	QUAL(47(1)(g)) - uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
BOOST(46(g)) verhoging van de handelswaarde en de kwaliteit van de producten, met inbegrip van het verbeteren van de productkwaliteit en het ontwikkelen van producten met een beschermde oorsprongsbenaming of een beschermde geografische aanduiding, of van producten die onder door de Unie of door de lidstaten erkende nationale kwaliteitsregelingen vallen
COMP(46(c)) verbetering van het concurrentievermogen voor de middellange en lange termijn, met name door modernisering
CONC(46(b)) concentratie van het aanbod en het in de handel brengen van de producten, onder meer door middel van direct marketing
PROD(46(a)) productieplanning, aanpassing van de productie aan de vraag, met name wat kwaliteit en hoeveelheid betreft, optimalisatie van de productiekosten en van het rendement op investeringen en stabilisatie van de producentenprijzen
PROMO(46(e)) afzetbevordering, ontwikkeling en uitvoering: i) milieuvriendelijke productiemethoden en -technieken; ii) plaag- en ziektebestendige productiepraktijken; iii) normen voor gezondheid en welzijn van dieren die verder gaan dan de minimumvoorschriften van het Unierecht en het nationale recht; iv) afvalvermindering en milieuvriendelijk gebruik en beheer van bijproducten, met inbegrip van hergebruik en valorisatie; v) bescherming en verbetering van de biodiversiteit, en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met name de bescherming van water, bodem en lucht.

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld voor interventies ten behoeve van de uitvoering van op het niveau van de Unie en op nationaal niveau ingestelde kwaliteitsregelingen Het omvat geen investeringen, maar alleen overige kosten en personeelskosten.

Dit interventietype is opgesteld voor het volgende.

1.Het deelnemen aan certificeringssystemen.

2.Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.

3.Het opzetten van systemen ten behoeve van de uitvoering van kwaliteitsregelingen.

1. Het deelnemen aan certificeringssystemen.

Voor het deelnemen aan certificeringssystemen gelden de volgende voorwaarden.

1. Uitgaven voor deelname aan certificeringssystemen om een keurmerk te verkrijgen zijn subsidiabel indien:

a. het certificeringssysteem bindende voorwaarden omvat met betrekking tot productiemethoden;

b. de naleving van de voorwaarden, bedoeld in onderdeel a, het onderwerp zijn van een onafhankelijke controle door gekwalificeerde personen of organen; en

c. het gaat om de volgende uitgaven voor:

1°. advies, audits, certificering en lidmaatschapskosten;

2°. personeelskosten in verband met de certificeringssystemen;

3°. het ontwikkelen van materialen voor certificeringssystemen; en

4°. de kosten van ontwikkeling en verbeteren van ICT-systemen en registratiemodules met betrekking tot certificeringssystemen.

2. Het betreft de volgende certificeringssystemen.

a. Nationale en internationale algemene certificeringssystemen en specifieke certificeringssystemen (zoals van de producentenorganisatie zelf of van retailers) op het gebied van kwaliteit en voedselveiligheid;

b. certificeringssystemen op het gebied van duurzaamheid en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), die bijdragen aan de agromilieuklimaatdoelstellingen.

3. Niet subsidiabel zijn:

a. uitgaven voor certificering van groenlabelkassen; en

b. de aanschaf van materialen.

2. Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.

Voor het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten gelden de volgende voorwaarden.

1. Uitgaven van de producentenorganisatie zijn subsidiabel, indien het gaat om uitgaven voor:

a. het verhogen van de houdbaarheid van de producten;

b. kwaliteitszorgsystemen, indien het gaat om:

1°. uitgaven voor de inhuur van gekwalificeerde externe diensten bestemd voor begeleiding en audits van kwaliteitszorgsystemen;

2°. uitgaven voor de inhuur van gekwalificeerde externe diensten bestemd voor productcontroles;

3°. uitgaven voor certificering; of

4°. lidmaatschapskosten;

f. het ontwikkelen en verbeteren van ICT en registratiemodules; of

2. Niet subsidiabel zijn uitgaven voor:

a. certificering van meet- en weegapparatuur

b. aanschaf van bedrijfskleding;

c. materialen voor certificeringssystemen;

d. het schoonmaken van bedrijfsruimten; en

e. aanschaf van Global Location Number (GLN) codes in het kader van GlobalGAP.

3. Bij de indiening van een subsidieaanvraag die betrekking heeft op uitgaven als bedoeld in het eerste lid overlegt de producentenorganisatie met gebruikmaking van een door de minister beschikbaar gesteld middel informatie over kwaliteitszorgsystemen en residumonitoring aan de minister.

3. Het opzetten van systemen ten behoeve van de uitvoering van kwaliteitsregelingen.

1. Uitgaven van de producentenorganisatie, zoals het ontwerpen, bouwen en implementeren van ICT systemen zijn subsidiabel.

2. Bij de indiening van het operationeel programma overlegt de producentenorganisatie aan de minister:
    a. een begroting van het aantal uren per taak of functie; en
    b. een omschrijving van de taken en functies.
3. Uitgaven zijn alleen subsidiabel indien zij voldoen aan de algemene voorschriften voor ICT.
4. Afhankelijk van het soort systeem kunnen specifieke, aanvullende voorwaarden gesteld worden.

Niet-limitatieve lijst van interventies, waarvoor dit interventietype is opengesteld:
1.Het deelnemen aan certificeringssystemen.
2.Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.
3.Het opzetten van systemen ten behoeve van voorraadbeheer en distributie.
4.Het opzetten van systemen voor markt en afzet.
5.Het opzetten van systemen voor customer relationship.
6.Het opzetten van innovatieve bezorgsystemen.

8 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 2 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

De interventie heeft betrekking op het uitvoeren van kwaliteitsregelingen (onderdeel c) van punt 2 van bijlage 2 WTO.
De steun wordt verstrekt op basis van duidelijke en vooraf kenbare criteria en wordt zonder tussenkomst van consumenten verstrekt. De steun leidt niet tot prijsondersteuning.

TRACE(47(1)(h)) - - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten

I.47 - 1(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRACE(47(1)(h))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(h)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - TRACE(47(1)(h))
Soort interventie	TRACE(47(1)(h)) - invoering van traceerbaarheids- en certificeringssystemen, met name kwaliteitsmonitoring van de aan de eindverbruikers verkochte producten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
BOOST(46(g)) verhoging van de handelswaarde en de kwaliteit van de producten, met inbegrip van het verbeteren van de productkwaliteit en het ontwikkelen van producten met een beschermde oorsprongsbenaming of een beschermde geografische aanduiding, of van producten die onder door de Unie of door de lidstaten erkende nationale kwaliteitsregelingen vallen
COMP(46(c)) verbetering van het concurrentievermogen voor de middellange en lange termijn, met name door modernisering
CONC(46(b)) concentratie van het aanbod en het in de handel brengen van de producten, onder meer door middel van direct marketing
MARKET(46(h)) afzetbevordering en marketing van producten
PROD(46(a)) productieplanning, aanpassing van de productie aan de vraag, met name wat kwaliteit en hoeveelheid betreft, optimalisatie van de productiekosten en van het rendement op investeringen en stabilisatie van de producentenprijzen
PROMO(46(e)) afzetbevordering, ontwikkeling en uitvoering: i) milieuvriendelijke productiemethoden en -technieken; ii) plaag- en ziektebestendige productiepraktijken; iii) normen voor gezondheid en welzijn van dieren die verder gaan dan de minimumvoorschriften van het Unierecht en het nationale recht; iv) afvalvermindering en milieuvriendelijk gebruik en beheer van bijproducten, met inbegrip van hergebruik en valorisatie; v) bescherming en verbetering van de biodiversiteit, en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met name de bescherming van water, bodem en lucht.

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld voor interventies ten behoeve van het traceren en certificeren en ten behoeve van kwaliteitsmonitoring. Het omvat geen investeringen, maar alleen overige kosten en personeelskosten.

Dit interventietype is opengesteld voor het volgende.

1.Het deelnemen aan certificeringssystemen.

2. Het borgen van een nieuw product in een certificeringssysteem.

3.Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.

4.Het opzetten van systemen ten behoeve van het traceren en certificeren en ten behoeve van kwaliteitsmonitoring.

5.De preventie van voedselverspilling door uitval in de keten.

6.Het onderbouwen van voedingsclaims.

1. Het deelnemen aan certificeringssystemen.

Voor het deelnemen aan certificeringssystemen gelden de volgende voorwaarden.

1. Uitgaven voor deelname aan certificeringssystemen om een keurmerk te verkrijgen zijn subsidiabel indien:

a. het certificeringssysteem bindende voorwaarden omvat met betrekking tot productiemethoden;

b. de naleving van de voorwaarden, bedoeld in onderdeel a, het onderwerp zijn van een onafhankelijke controle door gekwalificeerde personen of organen; en

c. het gaat om de volgende uitgaven voor:

1°. advies, audits, certificering en lidmaatschapskosten;

2°. personeelskosten in verband met de certificeringssystemen;

3°. het ontwikkelen van materialen voor certificeringssystemen; en

4°. de kosten van ontwikkeling en verbeteren van ICT-systemen en registratiemodules met betrekking tot certificeringssystemen.

2. Het betreft de volgende certificeringssystemen.

a. Nationale en internationale algemene certificeringssystemen en specifieke certificeringssystemen (zoals van de producentenorganisatie zelf of van retailers) op het gebied van kwaliteit en voedselveiligheid;

b. biologische certificeringssystemen; en

c. certificeringssystemen op het gebied van duurzaamheid en Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen (MVO), die bijdragen aan de agromilieuklimaatdoelstellingen.

3. Voor biologische certificeringssystemen, zoals bedoeld in lid 2 onder b, zijn subsidiabel uitgaven voor:

a. biologische certificeringssystemen in de EU gebaseerd op verordening 2018/848 inzake de biologische productie en de etikettering van biologische producten, waaronder Skal;

b. uitgaven voor op grond van Verordening 2018/848 als equivalent erkende biologische certificeringssystemen in derde landen; en

c. lidmaatschapskosten van Skal.

4. Niet subsidiabel zijn:

a. uitgaven voor certificering van groenlabelkassen; en

b. de aanschaf van materialen.

2. Een nieuw product borgen in een certificeringssysteem.

Uitgaven om een nieuw product of nieuw concept in de keten te borgen door deze onder te brengen in een certificeringssysteem, zoals bedoeld onder het deelnemen aan certificeringssystemen, zijn subsidiabel.

Niet subsidiabel zijn uitgaven:

a. voor onderhoudsabonnementen;

b. voor de aanschaf van een Global Location Number (GLN);

c. om aan keurmerken te voldoen;

d. voor ICT voorzieningen:

1°. voor tracking en tracing systemen indien het gaat om de registraties van productherkomst, ziekten, plagen, middelen of meststoffen; of

2°. het laten functioneren van oogstkarren, weeginstallaties of kantelinstallaties.

3. Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.

Voor het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten gelden de volgende voorwaarden.

1. Uitgaven van de producentenorganisatie zijn subsidiabel, indien het gaat om uitgaven voor:

a. het verhogen van de houdbaarheid van de producten;

b. voedselveiligheid, met name residumonitoring, inclusief bladmonsters in het kader van keurmerken zoals bedoeld in artikel 110, tweede lid en productmonsters, watermonsters voor microbiologisch onderzoek en fytosanitaire controles;

c. kwaliteitszorgsystemen, indien het gaat om:

1°. uitgaven voor de inhuur van gekwalificeerde externe diensten bestemd voor begeleiding en audits van kwaliteitszorgsystemen;

2°. uitgaven voor de inhuur van gekwalificeerde externe diensten bestemd voor productcontroles;

3°. uitgaven voor certificering; of

4°. lidmaatschapskosten;

d. het ontwikkelen en verbeteren van ICT en registratiemodules; of

2. Niet subsidiabel zijn uitgaven voor:

a. certificering van meet- en weegapparatuur

b. aanschaf van bedrijfskleding;

c. materialen voor certificeringssystemen;

d. het schoonmaken van bedrijfsruimten; en

e. aanschaf van Global Location Number (GLN) codes in het kader van GlobalGAP.

3. Bij de indiening van een subsidieaanvraag die betrekking heeft op uitgaven als bedoeld in het eerste lid overlegt de producentenorganisatie met gebruikmaking van een door de minister beschikbaar gesteld middel informatie over kwaliteitszorgsystemen en residumonitoring aan de minister.

4. Het opzetten van systemen ten behoeve van het traceren en certificeren en ten behoeve van kwaliteitsmonitoring.

1. Uitgaven van de producentenorganisatie, zoals het ontwerpen, bouwen en implementeren van ICT systemen zijn subsidiabel.

2. Bij de indiening van het operationeel programma overlegt de producentenorganisatie aan de minister:

a. een begroting van het aantal uren per taak of functie; en

b. een omschrijving van de taken en functies.

3. Uitgaven zijn alleen subsidiabel indien zij voldoen aan de algemene voorschriften voor ICT.

4. Afhankelijk van het soort systeem kunnen specifieke, aanvullende voorwaarden gesteld worden.

5. De preventie van voedselverspilling door uitval in de keten.

Subsidiabel zijn uitgaven ter preventie van voedselverspilling, door uitval in de keten of de aantasting van de productkwaliteit verderop in de keten, zoals:

a. het ver-of bewerken van groenten en fruit om verspilling te voorkomen; en

b. marketing van minder esthetische groenten en fruit.

6. Het onderbouwen van voedingsclaims.

Uitgaven van voedingsclaims, zoals het vermelden van gezondheidswaarden van groenten en fruit producten om de afzet te bevorderen, zijn subsidiabel indien het gaat om:

a. kosten met betrekking tot onderzoek voor de onderbouwing van de voedingsclaim en de vastlegging; of

b. indien van toepassing, certificeringskosten.

Niet-limitatieve lijst van interventies, waarvoor dit interventietype is opengesteld:

1.Het deelnemen aan certificeringssystemen.

2.Een nieuw product borgen in een certificeringssysteem.

3.Het optimaliseren van de productkwaliteit in de keten.

4.Het opzetten van systemen ten behoeve van voorraadbeheer en distributie.
5.Het opzetten van systemen voor markt en afzet.
6.Het opzetten van systemen voor customer relationship.
7.Het opzetten van innovatieve bezorgsystemen.
8.De preventie van voedselverspilling door uitval in de keten.
9.Het onderbouwen van voedingsclaims.

8 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 2 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

De interventie heeft betrekking op het traceren en certificeren en op het monitoren van productkwaliteit (onderdeel c) van punt 2 van bijlage 2 WTO.
De steun wordt verstrekt op basis van duidelijke en vooraf kenbare criteria en wordt zonder tussenkomst van consumenten verstrekt. De steun leidt niet tot prijsondersteuning.

CLIMA(47(1)(i)) - - acties ter aanpassing aan en matiging van klimaatverandering

I.47 - 1(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - CLIMA(47(1)(i))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 1(i)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - CLIMA(47(1)(i))
Soort interventie	CLIMA(47(1)(i)) - acties ter aanpassing aan en matiging van klimaatverandering
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	**Beschrijving**
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
CLIMA(46(f)) bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering
CONC(46(b)) concentratie van het aanbod en het in de handel brengen van de producten, onder meer door middel van direct marketing
PROMO(46(e)) afzetbevordering, ontwikkeling en uitvoering: i) milieuvriendelijke productiemethoden en -technieken; ii) plaag- en ziektebestendige productiepraktijken; iii) normen voor gezondheid en welzijn van dieren die verder gaan dan de minimumvoorschriften van het Unierecht en het nationale recht; iv) afvalvermindering en milieuvriendelijk gebruik en beheer van bijproducten, met inbegrip van hergebruik en valorisatie; v) bescherming en verbetering van de biodiversiteit, en duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, met name de bescherming van water, bodem en lucht.

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	**Beschrijving**	**Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan**	**Aangepakt in strategisch GLB-plan**
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.14 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te beperken,

koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)
R.19 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de

beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld voor interventies, die bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering. Het omvat geen investeringen, maar alleen overige kosten en personeelskosten.

Subsidiabel zijn uitgaven voor anti-verstuivingsmethoden ten behoeve van duurzaam bodembeheer.

Niet-limitatieve lijst van interventies, waarvoor dit interventietype is opengesteld:

a. bodembedekkers
b. papiercellulose

8 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 11 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

De interventie heeft betrekking op bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering. De steun wordt verstrekt op basis van duidelijke en vooraf kenbare criteria en wordt zonder tussenkomst van consumenten verstrekt. De steun leidt niet tot prijsondersteuning.

SETUP(47(2)(a)) - - het opzetten, vullen en aanvullen van onderlinge fondsen door producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of op grond van artikel 67, lid 7, van deze verordening

I.47 - 2(a) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - SETUP(47(2)(a))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 2(a)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - SETUP(47(2)(a))
Soort interventie	SETUP(47(2)(a)) - het opzetten, vullen en aanvullen van onderlinge fondsen door producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of op grond van artikel 67, lid 7, van deze verordening
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
RISK(46(j)) crisispreventie en risicobeheer, gericht op het voorkomen van en het omgaan met crises op de markten van de betrokken sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en

afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de

keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Mutual funds may be used to compensate:

1.decreases in income of affiliated producers due to unfavorable market conditions; and

2.loss of income after grubbing crops as a result of diseases and pests.

The following conditions apply to the mutual fund:

1.A mutual fund is established by means of a notarial deed, which in at least provides:

a.the cases in which and the conditions under which the mutual fund makes payments;

b.the way in which the mutual fund is managed, including sanctions in the event of non-compliance with the conditions by members and repayment from the fund after a minimum of 5 years;

c.the way in which the mutual fund is filled, and

d.the manner how payments will be made.

2.The intention to establish the fund and the draft of the notarial deed are approved by the general assembly.

3.If the contributions to or the payment from the mutual fund are differentiated, this differentiation is recorded in the notarial deed.

4.The assets of the mutual fund shall be separated from other financial resources of the producer organisation. At least a separate bank account is used for this purpose.

5.About the management of the mutual fund, an auditor's report from an accountant is attached to the aid application.

Support for the administrative costs of setting up the mutual funds is only once and only provided for the first three years of a mutual fund. The support (both Union support and producer organisation's contribution) is limited to:

1.20% of the beneficiary's contribution to the capital of the mutual fund in the first year in which the mutual fund exists;

2.16% of the beneficiary's contribution to the capital of the mutual fund in the second year in which the mutual fund exists

3.8% of the beneficiary's contribution to the capital of the mutual fund in the third year of existence of the mutual fund.

The filling of the mutual fund and the replenishing are only eligible if:

1.In the case of income loss compensation:

a.there is a decrease in the member's average income of more than 20% due to adverse market conditions, the average income being calculated on the basis of the value of the member's marketed production over the three preceding years ; or

b.the increase in the prices of raw materials by more than 20% over the previous three years without this price increase resulting in a commensurate increase in the value of the member's marketed production; and

c.the compensation does not exceed 70% of the loss of income of the member concerned.

2.In the case of loss of income after crop grubbing due to pests and diseases:

a.this grubbing has resulted in a decrease in the member's average income of more than 20%, the average income being calculated on the basis of the value of the member's marketed production over the three preceding years; and

b.the compensation does not exceed 70% of the loss of income of the member concerned.

Non-exhaustive list of interventions that are open under this intervention type:

- setting up mutual funds
- filling mutual funds
- replenishing mutual funds

8 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 7 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

Er wordt voldaan aan de criteria genoemd in Annex II sub 7 van de WTO agreement on Agriculture.

Het fonds keert uit als het verlies aan inkomen groter is dan 30% van het driejaars gemiddelde over de laatste vijf jaar waar bij het hoogste en laagste inkomen niet mee wordt gerekend.

Het fonds compenseert maximaal 70% van het inkomensverlies.

WITHD(47(2)(f)) - - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren

I.47 - 2(f) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - WITHD(47(2)(f))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 2(f)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - WITHD(47(2)(f))
Soort interventie	WITHD(47(2)(f)) - uitdemarktneming voor gratis verstrekking of andere bestemmingen, met inbegrip van de verwerkingskosten die nodig zijn om de uitdemarktneming te faciliteren
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
RISK(46(j)) crisispreventie en risicobeheer, gericht op het voorkomen van en het omgaan met crises op de markten van de betrokken sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene

ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld voor de volgende producten:

1.tomaten

2.niet-scherpsmakende pepers (paprika's)

3.bloemkool en broccoli

4.komkommers

5.appelen

6.peren

7.aardbeien

8.aubergines.

In het geval van een crisis kan de minister besluiten om dit interventietype ook voor andere producten open te stellen.

De uit de markt genomen producten mogen worden afgezet naar:

1. de afvalverwerkende industrie, nadat het product is gedenatureerd en mits deze verwerkers beschikken over een geldige milieuvergunning;
2. afvoer naar veehouders ten behoeve van vervoedering, nadat het product is gedenatureerd;

3. gratis vertrekking aan liefdadigheidsinstellingen of -organisaties.

Onderdelen 1 en 2 zijn alleen van toepassing op bederfelijke producten die zonder koeling niet duurzaam kunnen worden opgeslagen in het normale handelsstadium van die producten. De afnemers van producten die uit de markt genomen zijn mogen geen vergoeding betalen voor het uit de markt genomen product.

Als liefdadigheidsinstellingen worden aangewezen voedselbanken die op grond van artikel 5b, eerste lid, van de Algemene wet inzake rijksbelastingen zijn aangemerkt als algemeen nut beogende instelling.

Als personen die op grond van nationale wetgeving recht hebben op overheidsbijstand, met name omdat zij over onvoldoende middelen beschikken om in hun onderhoud te voorzien als bedoeld in artikel 52, zesde lid, onder a) worden aangemerkt:

1. personen die op grond van artikel 11, eerste lid, van de Wet werk en bijstand recht hebben op een overheidsuitkering; en

2. andere personen die ten genoegen van de voedselbank kunnen aantonen niet over voldoende middelen te beschikken om in hun onderhoud te voorzien.

Het overnamecertificaat, zoals bedoeld in artikel 28 van verordening 2022/126, wordt getekend door:

a. het regionaal distributiecentrum, in het geval de uit de markt genomen producten geleverd worden aan een regionale distributiecentrum voor voedselbanken; en

b. de voedselbank, in het geval de uit de markt genomen producten geleverd worden aan de voedselbank die de uit de markt genomen producten daadwerkelijk uitreikt aan de eindontvangers.

Indien een voedselbank van haar aanvragers een symbolische bijdrage vraagt voor de voedselpakketten vraagt de voedselbank hiervoor vooraf toestemming aan onze minister en houdt zij hiervoor een financiële boekhouding bij.

Indien een voedselbank de op grond van deze regeling ontvangen producten verwerkt of laat verwerken toont de voedselbank aan dat de verwerkte producten volledig ten goede komen aan de personen als bedoeld in artikel 52, zesde lid, onder a.

In nationale regelgeving stelt de minister:

1. met inachtneming van de voorwaarden genoemd in Verordening 2022/126 vergoedingen vast voor de uit de markt genomen producten en de vervoerskosten;

2. regels vast hoe producentenorganisaties hun voornemen tot het uit de markt nemen van producten voorafgaand moeten melden.

Uitwerking melding door de begunstigden:

1. Producentenorganisaties die producten uit de markt willen nemen, melden dit vooraf bij de minister, door middel van een door de minister voorgeschreven middel.

2. Een melding betreft een massa van ten hoogste 30.000 kilogram.

3. Indien de melding plaats vindt voor 0:00 uur, vindt de controle op hoeveelheid en kwaliteit uiterlijk de derde werkdag plaats of informeert de minister de producentenorganisatie dat er geen controle zal plaatsvinden.

4. De uit de markt genomen producten worden bij controle in dusdanige verpakking aangeboden dat controle mogelijk is en in elk geval niet in een verpakking met een omvang groter dan 1 kubieke meter en een gewicht van meer dan 300 kg.

5. In afwijking van het vierde punt worden de producten tomaat en aardbei in elk geval niet aangeboden in verpakkingen van meer dan 25 kg.

6. Een producentenorganisatie toont aan dat bij het indienen van een melding van het uit de markt nemen ten behoeve van gratis verstrekking, de afname door de liefdadigheidsinstelling of -organisatie verzekerd is. Op verzoek van de minister overlegt de producentenorganisatie hiertoe schriftelijke bewijsstukken.

Ten aanzien van de uitvoering van deze interventie geldt het volgende:

1. Producentenorganisaties sluiten schriftelijke overeenkomsten met afnemers en transporteurs van uit de

markt genomen producten met gebruikmaking van een door de minister beschikbaar gesteld model, waarin de afnemers en transporteurs worden verplicht:

a. tot naleving van de voorwaarden van artikel 28 van verordening 2022/126, inclusief het voeren van een aparte voorraadboekhouding voor de betrokken concrete acties;

b. bij ontvangst van de uit de markt genomen producten de daarbij behorende door de minister ter beschikking gestelde vrachtbrief te ondertekenen;

c. de vrachtbrief en de overeenkomst met de producentenorganisatie gedurende tenminste 7 kalenderjaren, volgend op het kalenderjaar waarin het verkoopseizoen eindigt, te bewaren; en

d. tot vervoer van de uit de markt genomen producten zonder dat verlies uit het vervoermiddel van producten of delen ervan plaatsvindt.

2. In aanvulling hierop worden ontvangers van uit de markt genomen producten verplicht om de uit de markt genomen producten:

a. een niet voor menselijke consumptie geschikte bestemming te geven die:

1°. de normale afzet van de betrokken productie niet in de weg staat; en

2°. geen negatieve milieu-impact of negatieve ecologische of fytosanitaire gevolgen heeft, en

b. bij ontvangst per vracht te wegen en de weegbrieven gedurende tenminste 7 kalenderjaren, volgend op het kalenderjaar waarin het verkoopseizoen eindigt, te bewaren.

3. Indien voor gratis verstrekking bestemd product door de verwerkende industrie wordt verwerkt toont de afnemer ten genoegen van de minister aan de hand van bewijsstukken aan dat het product niet opnieuw in het commerciële handelscircuit terecht komt.

4. Uit bewijsstukken blijkt:

a. vanaf welk adres de uit de markt genomen producten bestemd voor gratis uitreiking vervoerd zijn;

b. het adres waar de uit de markt genomen goederen bestemd voor gratis uitreiking zijn afgeleverd aan een voedselbank; en

c. het aantal afgelegde kilometers.

Niet limitatieve lijst van interventies onder dit interventietype:

- vergoedingen voor het uit de markt nemen van producten
- vergoedingen voor sorteer-, verpakkingskosten en transportkosten

8 Naleving van de WTO-regels

Gele doos

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO gele doos .

Voor het uit de handel nemen, niet-oogsten of groen oogsten ontvangt de producent een minimumprijs voor zijn product. Het biedt een inkomensvangnet voor de producent. De voorwaarden voldoen niet aan de bepalingen van de groene doos zoals geformuleerd in Art. 7, Annex II:

GREEN(47(2)(g)) - - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken

I.47 - 2(g) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - GREEN(47(2)(g))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 2(g)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - GREEN(47(2)(g))
Soort interventie	GREEN(47(2)(g)) - groen oogsten, waaronder wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn als gevolg van weersomstandigheden, ziekte of andere oorzaken
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	**Beschrijving**
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Nederland als een regio.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
RISK(46(j)) crisispreventie en risicobeheer, gericht op het voorkomen van en het omgaan met crises op de markten van de betrokken sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	**Beschrijving**	**Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan**	**Aangepakt in strategisch GLB-plan**
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene

ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Onder "groen oogsten" wordt verstaan het oogsten op een bepaald areaal van de totale hoeveelheid onrijpe, niet-afzetbare producten die vóór het groen oogsten niet beschadigd zijn.

Dit interventietype is opengesteld voor de volgende producten:

1.tomaten

2.niet-scherpsmakende pepers (paprika's)

3.bloemkool en broccoli

4.komkommers

5.appelen

6.peren

7.aardbeien

8. aubergines.

Uitgaven voor het groen oogsten van percelen beplant met appelbomen of perenbomen jonger dan twee jaar, zijn niet subsidiabel.

In het geval van een crisis kan de minister besluiten om dit interventietype ook voor andere producten open te stellen.

De in Vo. (EU) 2022/126 in artikel 17 genoemde voorwaarden zijn van toepassing.

1. de interventies vormen een aanvulling op en wijken af van de normale teeltmethoden en hebben betrekking op 100 % van de verwachte productie van het betrokken product op een bepaald perceel.
2. de interventies op het gebied van groen oogsten vinden in de groeiseizoenen plaats voordat het product een stadium bereikt waarin het kan worden afgezet, en vinden niet plaats voor producten waarvan de normale oogst al is begonnen.
3. de minister stelt maximumtermijnen tijdens het productieseizoen voor de toepassing van de interventies vast op het gebied van groen oogsten voor elk product waarop dergelijke interventies betrekking hebben, alsmede andere subsidiabiliteitsvoorwaarden voor groen oogsten, in voorkomend geval met inbegrip van rassen en categorieën producten.
4. steun voor groen oogsten heeft alleen betrekking op producten die fysiek op de velden aanwezig zijn en daadwerkelijk groen worden geoogst.
5. de vergoedingen worden als betalingen per hectare door de minister vastgesteld op een niveau van niet meer dan 90 % van het maximumsteunniveau voor uitdemarktnemingen, behalve gratis verstrekking, dat van toepassing is op hetzelfde product.
6. begunstigden dienen de minister vooraf langs schriftelijke of elektronische weg te melden dat zij van plan zijn om groen te oogsten.
7. de interventies hebben geen negatieve ecologische of fytosanitaire gevolgen;
8. het betrokken areaal is goed onderhouden, er heeft nog geen oogst plaatsgevonden, het product is goed ontwikkeld en niet beschadigd en zou in het algemeen van een gezonde handelskwaliteit zijn.
9. geoogste producten zijn gedenatureerd.

In afwijking van de voorwaarden 2 en 8 is in de sector groenten en fruit bij groente- en fruitplanten met een oogstperiode van meer dan een maand groen oogsten mogelijk nadat de normale oogst al is begonnen. In zulke gevallen wordt met de financiële vergoeding alleen de productie vergoed die in de zes weken na het groen oogsten zou worden geoogst en niet is afgezet als gevolg van dergelijke verrichtingen. Deze groente- en fruitplanten worden in hetzelfde groeiseizoen niet gebruikt voor verdere productiedoeleinden;

In de sector groenten en fruit, met uitzondering van het hierboven genoemde punt, kunnen interventies op het gebied van groen oogsten in een bepaald jaar niet tegelijkertijd gelden voor hetzelfde product en areaal.

Uitwerking melding door de begunstigden:

1. In de melding wordt het door de minister toegekende registratienummer van het toepasselijke perceel of de registratienummers van de toepasselijke percelen, zoals vermeld op het formulier, bedoeld in de Regeling landbouwtelling en gecombineerde opgave zoals die geldt op het moment waarop de melding wordt gedaan, opgegeven.
2. Ten behoeve van de melding maakt de producentenorganisatie of unie van producentenorganisaties gebruik van een door de minister beschikbaar gesteld middel.
3. Indien de melding plaatsvindt voor 0:00 uur, vindt de controle uiterlijk de derde werkdag plaats;

Uitwerking artikel 17 lid 8 onder e van Vo (EU) 2022/126:

Voor producten waarvan de normale oogst reeds begonnen is maar die een langere oogstperiode dan een maand hebben wordt de resterende oogstcapaciteit door de producentenorganisatie ten genoegen van de minister bepaald aan de hand van:

a. afleverbonnen van de planten;

b. de normale productiecyclus van een gewas; en

c. de oorspronkelijk geplande ruimdatum.

Ten aanzien van de uitvoering van deze interventie geldt het volgende:

1. De producentenorganisatie voert het groen geoogste product af.
2. Als toegestane bestemmingen voor afvoer worden aangewezen:
a. afvalverwerkers; en
b. veehouders ten behoeve van vervoedering.
3. Afvalverwerkers beschikken over een geldige milieuvergunning.
4. Producentenorganisaties sluiten schriftelijke overeenkomsten met afnemers en transporteurs van de in het eerste lid bedoelde gewassen en producten met gebruikmaking van een door de minister beschikbaar gesteld model, waarin de afnemers en transporteurs worden verplicht:
a. tot naleving van de voorwaarden uit artikel 17 van verordening 2022/126, inclusief het voeren van een aparte voorraadboekhouding voor de betrokken concrete acties;
b. bij ontvangst van de gewassen en producten de daarbij behorende door de minister ter beschikking gestelde vrachtbrief te ondertekenen; en
c. de vrachtbrief en de overeenkomst met de producentenorganisatie gedurende tenminste 7 kalenderjaren, volgend op het kalenderjaar waarin het verkoopseizoen eindigt, te bewaren.
5. In aanvulling op het vierde lid worden ontvangers van de gewassen en producten verplicht om deze gewassen en producten:
a. een niet voor menselijke consumptie geschikte bestemming te geven die:
1°. de normale afzet van de betrokken productie niet in de weg staat; en
2°. geen negatieve milieu-impact of negatieve fytosanitaire gevolgen heeft als bedoeld in artikel 17, zevende lid onder b, van verordening 2022/126; en
b. bij ontvangst per vracht te wegen en de weegbrieven gedurende tenminste 7 kalenderjaren, volgend op het kalenderjaar waarin het verkoopseizoen eindigt, te bewaren.
6. De minister kan nadere voorwaarden vaststellen.

Niet limitatieve lijst van interventies:
-Uitgaven van de producentenorganisatie voor het groen oogsten van producten.

8 Naleving van de WTO-regels
Gele doos
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO gele doos

Voor het uit de handel nemen, niet-oogsten of groen oogsten ontvangt de producent een minimumprijs voor zijn product. Het biedt een inkomensvangnet voor de producent. De voorwaarden voldoen niet aan de bepalingen van de groene doos zoals geformuleerd in Art. 7, Annex II:

NOHAR(47(2)(h)) - - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte

I.47 - 2(h) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - NOHAR(47(2)(h))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 2(h)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - NOHAR(47(2)(h))
Soort interventie	NOHAR(47(2)(h)) - niet oogsten, waaronder wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is, met uitzondering van de vernietiging van producten wegens weersomstandigheden of ziekte
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
RISK(46(j)) crisispreventie en risicobeheer, gericht op het voorkomen van en het omgaan met crises op de markten van de betrokken sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:
1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds

democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.
Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.
Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Onder "niet oogsten" wordt verstaan de beëindiging van de aan de gang zijnde productiecyclus op het betrokken areaal wanneer het product goed ontwikkeld en van gezonde handelskwaliteit is.

Dit interventietype is opengesteld voor de volgende producten:
1.tomaten
2.niet-scherpsmakende pepers (paprika's)
3.bloemkool en broccoli
4.komkommers
5.appelen
6.peren
7.aardbeien
8.aubergines.

Uitgaven voor het niet oogsten van percelen beplant met appelbomen of perenbomen jonger dan twee jaar,

zijn niet subsidiabel.

In het geval van een crisis kan de minister besluiten om dit interventietype ook voor andere producten open te stellen.

De in Vo. (EU) 2022/126 in artikel 17 genoemde voorwaarden zijn van toepassing.

1. de interventies vormen een aanvulling op en wijken af van de normale teeltmethoden en hebben betrekking op 100 % van de verwachte productie van het betrokken product op een bepaald perceel.
2. de minister stelt subsidiabiliteitsvoorwaarden vast voor niet oogsten, in voorkomend geval met inbegrip van rassen en categorieën producten.
3. financiële vergoedingen voor interventies op het gebied van niet oogsten zijn uitgesloten wanneer het betrokken areaal tijdens de gewone productiecyclus al commerciële productie heeft opgeleverd.
4. de vergoedingen worden als betalingen per hectare door de minister vastgesteld op een niveau van niet meer dan 90 % van het maximumsteunniveau voor uitdemarktnemingen, behalve gratis verstrekking, dat van toepassing is op hetzelfde product.
5. begunstigden dienen de minister vooraf langs schriftelijke of elektronische weg te melden dat zij van plan zijn om niet te oogsten.
6. de interventies hebben geen negatieve ecologische of fytosanitaire gevolgen;
7. het betrokken areaal is goed onderhouden, er heeft nog geen oogst plaatsgevonden, het product is goed ontwikkeld en niet beschadigd en zou in het algemeen van een gezonde handelskwaliteit zijn.
8. geoogste producten zijn gedenatureerd.

In afwijking van de voorwaarden 3 en 7 is in de sector groenten en fruit bij groente- en fruitplanten met een oogstperiode van meer dan een maand niet oogsten mogelijk, ook al heeft het betrokken areaal tijdens de gewone productiecyclus commerciële productie opgeleverd. In zulke gevallen wordt met de financiële vergoeding alleen de productie vergoed die in de zes weken na het niet oogsten zou worden geoogst en niet is afgezet als gevolg van dergelijke verrichtingen. Deze groente- en fruitplanten worden in hetzelfde groeiseizoen niet gebruikt voor verdere productiedoeleinden.

In de sector groenten en fruit, met uitzondering van het hierboven genoemde punt, kunnen interventies op het gebied van niet oogsten in een bepaald jaar niet tegelijkertijd gelden voor hetzelfde product en areaal.

Uitwerking melding door de begunstigden:

1. In de melding wordt het door de minister toegekende registratienummer van het toepasselijke perceel of de registratienummers van de toepasselijke percelen, zoals vermeld op het formulier, bedoeld in de Regeling landbouwtelling en gecombineerde opgave zoals die geldt op het moment waarop de melding wordt gedaan, opgegeven.
2. Ten behoeve van de melding maakt de producentenorganisatie of unie van producentenorganisaties gebruik van een door de minister beschikbaar gesteld middel.
3. Indien de melding plaatsvindt voor 0:00 uur, vindt de controle uiterlijk de derde werkdag plaats;

Uitwerking artikel 17 lid 8 onder e van Vo (EU) 2022/126:

Voor producten waarvan de normale oogst reeds begonnen is maar die een langere oogstperiode dan een maand hebben wordt de resterende oogstcapaciteit door de producentenorganisatie ten genoegen van de minister bepaald aan de hand van:

a. afleverbonnen van de planten;

b. de normale productiecyclus van een gewas; en

c. de oorspronkelijk geplande ruimdatum.

Ten aanzien van de uitvoering van deze interventie geldt het volgende:

1. De producentenorganisatie voert het vernietigde gewas af.
2. Als toegestane bestemmingen voor afvoer worden aangewezen:

a. afvalverwerkers; en

b. veehouders ten behoeve van vervoedering.

3. Afvalverwerkers beschikken over een geldige milieuvergunning.

4. Producentenorganisaties sluiten schriftelijke overeenkomsten met afnemers en transporteurs van de in het eerste lid bedoelde gewassen en producten met gebruikmaking van een door de minister beschikbaar gesteld model, waarin de afnemers en transporteurs worden verplicht:

a. tot naleving van de voorwaarden uit artikel 17 van verordening 2022/126, inclusief het voeren van een aparte voorraadboekhouding voor de betrokken concrete acties;

b. bij ontvangst van de gewassen en producten de daarbij behorende door de minister ter beschikking gestelde vrachtbrief te ondertekenen; en

c. de vrachtbrief en de overeenkomst met de producentenorganisatie gedurende tenminste 7 kalenderjaren, volgend op het kalenderjaar waarin het verkoopseizoen eindigt, te bewaren.

5. In aanvulling op het vierde lid worden ontvangers van de gewassen en producten verplicht om deze gewassen en producten:

a. een niet voor menselijke consumptie geschikte bestemming te geven die:

1°. de normale afzet van de betrokken productie niet in de weg staat; en

2°. geen negatieve milieu-impact of negatieve fytosanitaire gevolgen heeft als bedoeld in artikel 17, zevende lid onder b, van verordening 2022/126; en

b. bij ontvangst per vracht te wegen en de weegbrieven gedurende tenminste 7 kalenderjaren, volgend op het kalenderjaar waarin het verkoopseizoen eindigt, te bewaren.

6. De minister kan nadere voorwaarden vaststellen.

Niet limitatieve lijst van interventies:

-Uitgaven van de producentenorganisatie voor het niet oogsten van producten.

8 Naleving van de WTO-regels

Gele doos

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO gele doos

Voor het uit de handel nemen, niet-oogsten of groen oogsten ontvangt de producent een minimumprijs voor zijn product. Het biedt een inkomensvangnet voor de producent. De voorwaarden voldoen niet aan de bepalingen van de groene doos zoals geformuleerd in Art. 7, Annex II:

HARIN(47(2)(i)) - - oogstverzekeringen die de inkomsten van de producenten helpen veiligstellen bij verliezen als gevolg van natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden, ziekten of plagen en er tegelijk voor zorgen dat de begunstigden de nodige risicopreventiemaatregelen nemen

I.47 - 2(i) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - HARIN(47(2)(i))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 2(i)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - HARIN(47(2)(i))
Soort interventie	HARIN(47(2)(i)) - oogstverzekeringen die de inkomsten van de producenten helpen veiligstellen bij verliezen als gevolg van natuurrampen, ongunstige weersomstandigheden, ziekten of plagen en er tegelijk voor zorgen dat de begunstigden de nodige risicopreventiemaatregelen nemen
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
RISK(46(j)) crisispreventie en risicobeheer, gericht op het voorkomen van en het omgaan met crises op de markten van de betrokken sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en

afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de

keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype staat open voor producentenorganisaties, mits de betreffende producentenorganisatie deze interventie openstelt voor al haar leden.

Op dit interventietype zijn de volgende voorwaarden van toepassing:

1. uitgaven zijn slechts subsidiabel indien zij betrekking hebben op het deel van de polis dat betrekking heeft op gewasschade als gevolg van weersomstandigheden, klimatologische omstandigheden, ziekten of plagen.
2. assurantiebelasting en polis- of andere soortgelijke kosten zijn niet subsidiabel.
3. deze verzekering mogen geen betrekking hebben op verzekeringsuitkeringen die meer dan 100% van het door de producent geleden inkomensverlies dekken, inclusief vergoedingen die de producent ontvangt op grond van andere steun- of verzekeringsregelingen voor het verzekerde risico.

Nederland verleent geen aanvullende nationale financiering voor onder het actiefonds vallende oogst- en productieverzekeringsacties.

Niet limitatieve lijst van interventies:

- Uitgaven voor oogst- en productieverzekeringen

8 Naleving van de WTO-regels

Gele doos

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO gele doos
Er wordt een oogstverzekering voorzien in geval van natuurrampen, ongunstige klimaatomstandigheden en, in voorkomend geval, ziekten en plagen. De voorwaarden voldoen niet aan de bepalingen van de groene doos, zoals geformuleerd in Art 8, Annex II

COACH(47(2)(j)) - - coaching van andere producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of artikel 67, lid 7, van Verordening (EU) 2021/2115, of van individuele producenten

I.47 - 2(j) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COACH(47(2)(j))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 2(j)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COACH(47(2)(j))
Soort interventie	COACH(47(2)(j)) - coaching van andere producentenorganisaties en brancheorganisaties die zijn erkend op grond van Verordening (EU) nr. 1308/2013 of artikel 67, lid 7, van Verordening (EU) 2021/2115, of van individuele producenten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
RISK(46(j)) crisispreventie en risicobeheer, gericht op het voorkomen van en het omgaan met crises op de markten van de betrokken sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in

artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel

programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld, indien de betrokken interventies bedoeld zijn om:

1. beste praktijken uit te wisselen met betrekking tot interventies op het gebied van crisispreventie en crisisbeheersing die de begunstigde helpen om ervaring met de uitvoering van interventies op het gebied van crisispreventie te benutten;

2. te bevorderen dat nieuwe producentenorganisatie worden opgericht, producentenorganisaties fuseren of individuele producenten zich bij een bestaande producentenorganisatie kunnen aansluiten, en producentengroeperingen advies te verlenen over hun weg naar erkenning als producentenorganisatie overeenkomstig Verordening (EU) nr. 1308/2013, of

3. netwerkkansen voor aanbieders en ontvangers van coaching te scheppen om met name de afzetkanalen te versterken als middel voor crisispreventie en crisisbeheer.

De aanbieder van coaching is:

1. een producentenorganisatie,
2. een unie van producentenorganisaties,
3. een transnationale producentenorganisatie, of

4. een transnationale unie van producentenorganisaties.

De ontvangers van coaching activiteiten zijn:
1. producentenorganisaties
2. unie van producentenorganisaties
3. transnationale producentenorganisaties
4. transnationale unies van producentenorganisaties
5. producentengroeperingen
6. individuele producenten

Voorwaarden:
1. Alle subsidiabele kosten in verband met de coaching activiteit worden betaald aan de aanbieder van de coaching die deze interventie in zijn operationele programma opneemt.
2. Coachinginterventies mogen niet worden uitbesteed.

In afwijking van andere interventies zijn slechts subsidiabel:
1. personeelskosten van de aanbieder van coaching
2. reis- en verblijfkosten van de aanbieder van coaching

Niet limitatieve lijst van interventies:
- Uitgaven voor begeleiding van producentenorganisaties, unies van producentenorganisaties, transnationale unies van producentenorganisaties, producentengroeperingen en individuele producenten.

8 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 2 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 2 van de WTO agreement on Agriculture. De steun is gericht op onderdeel (c) trainingsservices. De steun betreft geen rechtstreekse betalingen aan producenten, is niet afhankelijk van handelingen van consumenten en is niet afhankelijk van prijzen.

3COUN(47(2)(k)) - - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken

I.47 - 2(k) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - 3COUN(47(2)(k))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 2(k)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - 3COUN(47(2)(k))
Soort interventie	3COUN(47(2)(k)) - uitvoering en beheer van sanitaire en fytosanitaire protocollen van derde landen op het grondgebied van de Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
RISK(46(j)) crisispreventie en risicobeheer, gericht op het voorkomen van en het omgaan met crises op de markten van de betrokken sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene

ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.
Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld voor interventies, die bedoeld zijn voor de uitvoering en het beheer van sanitaire en fytosanitaire voorschriften van derde landen op het grondgebied van de Europese Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken.

In het geval dat biologische of geïntegreerde gewasbescherming vereist wordt in het kader van fytosanitaire protocollen met derde landen geldt de volgende afwijking ten opzichte van andere interventies. De (meer)kosten hiervan zijn volledig subsidiabel.

Niet limitatieve lijst van interventies die onder dit interventietype valt:
-Uitgaven die gerelateerd zijn aan de uitvoering en het beheer van sanitaire en fytosanitaire voorschriften van derde landen op het grondgebied van de Europese Unie om de toegang tot de markten van derde landen te vergemakkelijken.

8 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

De interventie heeft betrekking op sanitaire en fytosanitaire protocollen, die vereist worden door derde landen (onderdeel c) van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De steun wordt verstrekt op basis van duidelijke en vooraf kenbare criteria en wordt zonder tussenkomst van consumenten verstrekt. De steun leidt niet tot prijsondersteuning.

COMM(47(2)(l)) - - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten

I.47 - 2(l) - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COMM(47(2)(l))

Interventiecode (lidstaat)	I.47 - 2(l)
Naam interventie	Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) - COMM(47(2)(l))
Soort interventie	COMM(47(2)(l)) - communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.35. Aantal ondersteunde operationele programma's

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Transnationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Naast NL ook BE, DE, FR en PT.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING
RISK(46(j)) crisispreventie en risicobeheer, gericht op het voorkomen van en het omgaan met crises op de markten van de betrokken sector

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.10 Aandeel landbouwers dat deelneemt aan door het GLB ondersteunde producentengroeperingen, producentenorganisaties, lokale markten, korte toeleveringsketens en kwaliteitsregelingen
R.11/Groenten en fruit Percentage van de productiewaarde afgezet door producentenorganisaties of producentengroeperingen met operationele programma's in bepaalde sectoren
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Een aantal voorwaarden volgt direct uit artikel 50 van Verordening 2021/2115, waaronder:

1.Operationele programma's hebben een looptijd van ten minste drie jaar en ten hoogste zeven jaar.

2.Doelstellingen: operationele programma's streven de in artikel 46 onder b) (concentratie van aanbod en afzet), e) (milieu) en f) bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -mitigatie) na. Daarnaast is ook de in artikel 46 onder d) (onderzoek en ontwikkeling) verplicht.

3.Minimale en maximale uitgaven:

-Ten minste 15 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekking op interventies in verband met de in artikel 46 onder e) en f), bedoelde doelstellingen (klimaatadaptatie en -

mitigatie, milieu);

-operationeel programma's bevatten 3 of meer acties gerelateerd aan de doelstellingen als bedoeld in artikel 46 onder e) en f) – in geval meer dan 80% van de leden van de producentenorganisatie zijn onderworpen aan één of meer identieke agro-milieu-klimaatverbintenissen of verbintenissen in het kader van biologische landbouw, dan telt elk van deze verbintenissen als een actie;

-ten minste 2 % van de uitgaven in het kader van de operationele programma's heeft betrekkingop interventies in verband met de in artikel 46, onder d), bedoelde doelstelling (onderzoek); en

-de interventies in het kader van interventietypes als bedoeld in artikel 47 lid 2, onder f), g) en h) maken niet meer dan één derde uit van de totale uitgaven in het kader van de operationele programma's (uit de marktneming, groen oogsten en niet oogsten).

4.Indien een producentenorganisatie lid is van een unie van producentenorganisaties die ook een operationeel programma voert, worden de operationele programma's van de unie van producentenorganisaties samen met de operationele programma's van de aangesloten producentenorganisaties beoordeeld. Met het oog daarop ziet de lidstaat er op toe:

-Beide programma's mogen niet dezelfde interventies bevatten;

-De interventies in het programma van de unie dienen volledig gefinancierd te worden uit bijdragen van de leden-producentenorganisaties middels hun actiefondsen,

-Interventies en de overeenkomstige financiële bijdrage worden vermeld in het operationele programma van elke aangesloten organisatie, en

-er mag geen dubbele financiering zijn.

Op operationele programma's zijn ook de aanvullende voorwaarden die volgen uit Verordening 2022/126 van toepassing. Voor zover de secundaire EU-regelgeving om nationale besluiten vraagt, zullen deze worden vastgelegd in de nationale regelgeving.

Nationale eisen aan operationele programma's

Structuur van de operationele programma's (inhoud en coherentie)

Met de vaststelling van de Nationale Strategie GMO G&F 2017 – 2020 werd met het oog op verbetering van de EU-conformiteit een nieuwe structuur voor operationele programma's ingevoerd. Uit de evaluatie van die Nationale Strategie in 2021 is gebleken dat de nieuwe structuur breed wordt gewaardeerd omdat het de producentenorganisatie helpt om goed te focussen. Daarop is besloten de structuur in grote lijnen aan te houden maar wel enigszins te vereenvoudigen.

De producentenorganisatie wordt net als nu het geval is gevraagd haar visie voor de toekomst van de producentenorganisatie te overleggen en haar uitgangssituatie te beschrijven, inclusief een SWOT-analyse. Uit deze SWOT analyse volgen de sectorale doelstellingen die de producentenorganisatie in haar operationeel programma wenst op te nemen. Op basis van de visie van de producentenorganisatie en de beschrijving van de uitgangssituatie inclusief de SWOT-analyse werkt de producentenorganisatie relevante projecten uit die een bijdrage dienen te leveren aan de gekozen sectorale doelstellingen en de ontwikkeling van de producentenorganisatie op die doelen. Uit de projecten moet duidelijk blijken dat de producentenorganisatie de ambitie heeft om met de uitkomsten van de SWOT aan de slag te gaan en te werken aan verbetering van de uitgangssituatie.

Verantwoording keuzes, berekening en besteding van het actiefonds

Om te borgen dat de invulling van het operationeel programma enerzijds coherent is en anderzijds democratisch tot stand gekomen worden verder eisen gesteld aan de wijze waarop verantwoording over de keuzes in het operationeel programma wordt afgelegd. De producentenorganisatie dient het operationeel programma of een verzoek tot wijziging voor de komende jaren ter goedkeuring aan de algemene ledenvergadering voor te leggen.

In overeenstemming met artikel 51 van Verordening 2022/2115 dient voor de financiering van het

operationeel programma een actiefonds te worden opgezet dat wordt gefinancierd door enerzijds financiële bijdragen van de leden en/of de producentenorganisatie zelf en anderzijds door middel van financiële steun door de Europese Unie. Ook het besluit van de producentenorganisatie tot vaststelling van de bijdragen van de individuele leden en bijdragen uit de eigen middelen van de producentenorganisatie aan het actiefonds dient te worden goedgekeurd door de algemene vergadering van de producentenorganisatie.

Tenslotte moet de producentenorganisatie haar leden in de algemene vergadering jaarlijks na afloop van het uitvoeringsjaar informeren over de besteding van het actiefonds.

Omdat er vanuit de Europese Unie geen uitvoeringsvoorschriften meer worden gegeven, wordt de uitvoering gebaseerd op de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking (RUS/USK). Op de sectorale interventie groenten en fruit is RUS arrangement 3 van toepassing. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. De producentenorganisaties zijn verplicht om operatonele programma's in te dienen door middel van een ICT-systeem. In dit ICT-systeem worden ook alle verplichte percentages en maxima en minima gecontroleerd.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

De steun wordt uitbetaald op grond van een verantwoording van de daadwerkelijk gemaakte kosten, binnen de maxima, zoals gesteld in artikel 52. Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties.

Personeelskosten worden gesubsidieerd op grond van de daadwerkelijk gemaakte uren ten behoeve van een interventie. De uurtarieven worden berekend door de bruto arbeidskosten te delen door 1.720 uur (artikel 23, lid 1 Vo 2022/126).

Kosten voor het beheer van het actiefonds, voor de voorbereiding en uitvoering en follow-up van het operationeel programma worden vergoed met een forfaitair standaardtarief van 2% van het goedgekeurde actiefonds.

In Nederland worden (vooralsnog) geen administratiekosten vergoed.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Dit interventietype is opengesteld voor interventies, die bedoeld zijn voor communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten en in verband staan met crisispreventie en risicobeheer.

De voorwaarden voor deze uitgaven zijn gelijk aan de voorwaarden die gesteld worden voor communicatieacties, die niet in verband staan met crisispreventie en risicobeheer.

Niet-limitatieve lijst van interventies, waarvoor dit interventietype is opengesteld:

-Uitgaven van de producentenorganisatie voor communicatieacties gericht op bewustmaking en het informeren van consumenten.

8 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO groene doos.

De interventie heeft betrekking op communicatieacties (onderdeel c) van punt 2 van bijlage 2 WTO. De steun wordt verstrekt op basis van duidelijke en vooraf kenbare criteria en wordt zonder tussenkomst van consumenten verstrekt. De steun leidt niet tot prijsondersteuning.

Producten van de bijenteelt

ADVIBEES(55(1)(a)) - - adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties

I.55.1 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk

Interventiecode (lidstaat)	I.55.1
Naam interventie	Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk
Soort interventie	ADVIBEES(55(1)(a)) - adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties
Gemeenschappelijke outputindicator	O.37. Aantal instandhoudings- of verbeteringsverrichtingen of -eenheden in de bijenteelt

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	**Beschrijving**
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Het volledige Nederlandse grondgebied (Continentaal Europa)

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	**Beschrijving**	**Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan**	**Aangepakt in strategisch GLB-plan**
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Er is gekozen voor interventie COOPAPI(55(1)(a))) omdat veel van de wetenschappelijke kennis bij relevante kennisinstellingen onvoldoende verspreidt naar Nederlandse imkers. De interventie voorziet hierin door het stimuleren van advisering, technische bijstand, opleiding en voorlichting aan imkers en goede imkerijpraktijken uit te wisselen (beste praktijken).

Door het verbeteren van adviserende diensten en technische bijstand aan imkers en de training en uitwisseling van goede bijenhouderijpraktijken door kennisinstellingen neemt de de verspreiding van kennis over goede imkerspraktijken toe. Zo kunnen kennis- of onderzoekinstellingen door de interventie

betere instrumenten ontwikkelen en beschikbaar maken voor de imkers, die bijvoorbeeld de negatieve impact op de biodiversiteit beperken of de bijengezondheid verbeteren. De interventie kan bovendien bijdragen aan de professionalisering van de Nederlandse imkers, bijvoorbeeld door de uitwisseling van goede imkerpraktijken tijdens bijeenkomsten van experts en imkers.

De interventie voorziet hierin door advisering, technische bijstand, opleiding en voorlichting aan imkers te geven en goede imkerijpraktijken uit te wisselen (beste praktijken). De kennisverspreiding verbetert ook door de totstandkoming van effectievere netwerken tussen imkers, experts op het gebied van bijen en vertegenwoordigende organisaties in de sector.

Hiertoe worden kennis- en/of onderzoeksinstellingen periodiek uitgenodigd om subsidieaanvragen in te dienen ter ondersteuning van projecten die bijdragen aan de totstandkoming van relevante adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming. Dit omschrijven zij in een projectplan, de ingeschatte kosten onderbouwd met begrotingen. Activiteiten binnen een project kunnen alleen worden gesubsieerd als ze voldoende bijdragen aan minstens één van de genoemde doelstellingen (het waarborgen van bijengezondheid, het faciliteren van bestuivingsdiensten en het behoud van biodiversiteit). Het kunnen meerjarige projecten zijn waarbij kennis- en onderzoeksinstellingen ten behoeve van financiering rekening moeten houden met uitvoeringsjaren (standaard 1 juli tot 30 juni). De kennis- of onderzoeksinstellingen ontvangen achteraf steun voor de gemaakte kosten voor de activiteiten activiteiten in de vorm van een vergoeding (conform artikel 44, lid 1a Verordening (EU) 2021/2115).

Vereisten begunstigden

Imkers kunnen gebruik maken van de interventie door deel te nemen aan adviserende bijenkomsten, te participeren in netwerken, nieuwe instrumenten te gebruiken (handleidingen) of trainingsdagen. Hierbij is aandacht voor alle typen Nederlandse imkers, groot- als kleinschalige imkers. Kennisinstellingen kunnen een projectplan indienen met daarin een beschrijving van de organisatie van deze bijenkomsten of trainingsdagen en ontwikkeling of productie van hulpmiddelen. De kennisinstellingen dienen voor ieder project een financiële verantwoording in te dienen. Via nationale wetgeving worden geschikte rangschikkingscriteria gebruikt zodat – via projecten - alleen relevante en tastbare producten ontwikkeld en beschikbaar worden gemaakt voor de Nederlandse imkers.

De interventie adresseert daarmee de volgende specifieke behoeften:

-Vorming van betere netwerken tussen instellingen, bijengezondheidsexperts, en imkerorganisaties voor verbeterde kennisverspreiding;

-Meer praktische kennis bij imkers over goede bijenhouderijpraktijken door advisering, onderwijs, begeleiding of training;

-Betere ondersteuning van imkers door praktische kennishulpmiddelen te ontwikkelen en beschikbaar te stellen;

De volgende exemplarische acties kunnen worden ondersteund (inclusief kostensoorten):

-Organiseren van kennis- of netwerkbijeenkomsten (inhuur- of organisatiekosten);

-Organiseren van demonstratiedagen, bijvoorbeeld met bijenkasten en experts (materiaalkosten, bijvoorbeeld voor het imkeren);

-Het ontwikkelen van websites of andere technische hulpmiddelen om imkers te ondersteunen (productiekosten);

-Vorming van samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld tussen bijengezondheidsspecialisten en imkers (organisatiekosten);

-Het ontwikkelen van richtlijnen, instructies of flyers voor het houden van bijen (productiekosten);

-Specifieke nationale voorwaarden voor het verstrekken van subsidies zijn van toepassing.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Directe begunstigden zijn kennis- of onderzoekinstellingen en mogen periodiek steun aanvragen om de feitelijke en reeds gedane kosten voor de door hun ontplooide activiteiten te dekken (d.w.z. aantal activiteiten vermenigvuldigd met de kosten per activiteit).

Begunstigden moeten periodiek een onderbouwing van hun uitgaven en activiteiten geven.

Per project kan een minimumbedrag worden aangevraagd. Ook geldt een maximumbedrag project. Hierin wordt voorzien door middel van nationale wettelijke criteria. Een kennisinstelling mag meer dan één project aanvragen.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

Een beschrijving van een betrouwbare methode om het aantal bijenkasten gedurende de periode van het GLB te berekenen (momenteel methode onder gemeeschappelijk landbouwbeleid EU/1308/2013, CMO) beschreven onder interventie COOPAPI(55(1)(e))

8 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Zijn groene box 2 maatregelen.

De interventie respecteert de vereisten van de WTO-overeenkomst. De interventie is in lijn met paragrafen 2 (c en d) van bijlage II omdat de interventie als doel heeft de bijenteeltsector te stimuleren met advisiesdiensten en dus niet specifiek bijdraagt aan de steun van product en dus los staan van marktprijzen en marktontwikkeling. Paragrafen 2 (c en d) zijn respectievelijk (c): voorlichtings- en adviesdiensten, met inbegrip van het verstrekken van middelen om de overdracht van informatie en onderzoeksresultaten aan producenten en consumenten te vergemakkelijken en (d): inspectiediensten, met inbegrip van algemene inspectiediensten en de inspectie van bepaalde producten voor gezondheids-, veiligheids-, classificatie- of standaardisatiedoeleinden.

9 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)
1.55.1.E.01 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk	Gemiddeld		

Beschrijving

1.55.1.E.01 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk

Het budget om de interventies voor de bijenteelt te ondersteunen is gebaseerd op de geschatte omvang van de bijenteeltsector (aantal bijenhouders en bijenvolken). Hiertoe wordt voor iedere lidstaat in de EU een vast bedrag per financieel jaar vastgesteld. Nederland krijgt €295172 toegekend. Er zijn twee interventies gekozen. Onderzoeksinstellingen worden in de oproep gevraagd om in projecten aandacht te hebben voor zowel adviesdiensten aan imkers als samenwerking/onderzoek. Daarom is besloten om (als inschatting) per interventie 50% toe te kennen. Op basis van uitgaven voor heeft Nederland heeft gekozen voor maximaal 50% EU contributie (de nationale schil per interventie bedraagt dus maximaal €147586). Dit bedrag is gebaseerd aan verstrekte subsidiegelden van de afgelopen jaren (voor het honingprogramma).

10 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal 2023 - 2027
1.55.1.E.01 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk	Gepland eenheidsbedrag (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	
	O.37 (eenheid: Acties)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	675.430,00
TOTAAL	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	170.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	1.350.860,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	675.430,00
	EU co-financing rate in %	50,00	50,00	50,00	50,00	50,00	

COOPAPI(55(1)(e)) - - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt

I.55.2 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's

Interventiecode (lidstaat)	I.55.2
Naam interventie	Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's
Soort interventie	COOPAPI(55(1)(e)) - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt
Gemeenschappelijke outputindicator	O.37. Aantal instandhoudings- of verbeteringsverrichtingen of -eenheden in de bijenteelt

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Het volledige Nederlandse grondgebied (Continentaal Europa).

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SECTORALE GLB-DOELSTELLING

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO3 Verbeteren van de positie van de landbouwers in de waardeketen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.08	Sterkere positie van landbouwers in de keten	Categorie 3	Ja
N.09	Meer en betere horizontale samenwerking	Categorie 2	Ja
N.10	Meer korte ketens voor een grotere netto-opbrengst voor landbouwers	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijving

Er is gekozen voor interventie COOPAPI(55(1)(e))) omdat er veel Nederlandse kennisinstellingen en/of wetenschappelijke organisaties zijn met veel kennis over goede imkerpraktijken maar deze kennis nog onvoldoende verspreiden naar imkers. Ook voorziet de interventie in de actualisatie van de wetenschappelijke kennis bij deze partijen. Een betere samenwerking tussen instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt draagt bij aan betere kennisverspreiding.

Door een betere samenwerking met en tussen instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt worden kennis- of onderzoekinstellingen beter gestimuleerd om hun kennis te verspreiden en actueel te houden. De

interventie zorgt ook voor de stimulering van wetenschappelijk onderzoek.

Voor de interventie zijn projecten op het gebied van toegepast onderzoek de volgende aandachtsgebieden per doelstelling als prioritair aangemerkt:
-Waarborgen van bijengezondheid: inzicht in jaarlijkse bijensterfte, kennis over bestaande en nieuwe bedreigingen zoals de varroamijt, de kleine bijenkastkever of Amerikaans Vuilbroed en de totstandkoming van weerbaardere bijenvolken en de relatie met imkermethoden;
-Faciliteren van bestuivingsdiensten: kennis voor het verbeteren van de landbouwproductie (m.n. klein- en grootfruit) en behoud biodiversiteit (bijvoorbeeld wilgen) en ontwikkelen van innovatieve stuifmeelvervangers;
-Behoud van biodiversiteit: kennis over het voedselaanbod voor de wilde bij en honingbij en de relatie hiervan met imkeren, kennis over de relatie tussen de honingbijen en omringende biodiversiteit en de effecten hiervan met imkeren;

Dit is conform de doelstellingen en behoeften binnen de bijenteeltsector.

Vereisten begunstigden
Kennisinstellingen die aanspraak willen maken op de gelden kunnen een geldig projectplan indienen met daarin een omschrijving van de activiteiten die zij willen uitvoeren en kosten die ze daarbij maken. Het is essentieel dat een begunstigde in staat is om een bijdrage te leveren aan het vormen van netwerken en voldoende wetenschappelijke en praktische kennis heeft over goede bijenhouderijpraktijken (imkeren). Onderzoeksinstellingen moeten in staat zijn een goede interactie tussen de begunstigden, bijenhouders (imkers) en Nederlandse representatieve vertegenwoordigers op het gebied van de bijenteelt te realiseren
Activiteiten binnen een project kunnen alleen worden gesubsieerd als ze voldoende bijdragen aan minstens één van de genoemde doelstellingen en prioritaire aandachtsgebieden (het waarborgen van bijengezondheid, het faciliteren van bestuivingsdiensten en het behoud van biodiversiteit). Het kunnen meerjarige projecten zijn waarbij kennis- en onderzoeksinstellingen ten behoeve van financiering rekening moeten houden met uitvoeringsjaren (standaard 1 juli tot 30 juni). De kennis- of onderzoeksinstellingen ontvangen achteraf steun voor de gemaakte kosten voor de activiteiten in de vorm van een vergoeding (conform artikel 44, lid 1(a) Verordening (EU) 2021/2115).

Geschikte potentiële begunstigden zijn specifiek Nederlandse universiteiten, universiteiten en/of scholen op het gebied van toegepaste wetenschappen, onderzoeksinstellingen, kennisorganisaties (zowel op het gebied van onderzoek als kennisverspreiding), gevestigd in Nederland.

Via nationale wetgeving worden geschikte rangschikkingscriteria gebruikt om te waarborgen dat de gehonoreerde projecten aansluiten bij deze interventie. Dit waarborgt dat een begunstigde rechtmatig aanspraak doet op financiële middelen. Hierbij wordt samengewerkt met imkers en vertegenwoordigers uit de sector – inclusief vertegenwoordigende organisaties op het gebied van de bijenteelt - om voldoende kennisverspreiding te garanderen.

De interventie adresseert daarmee de volgende specifieke behoeften:
-Het betrekken van meerdere kennisinstellingen op het gebied van goede imkerijpraktijken;
-Netwerkvorming tussen instellingen onderling met kennis over goede imkerijpraktijken;
-Samenwerking tussen kennisinstellingen onderling;
-Actualisatie van de wetenschappelijke kennis;

De volgende exemplarische acties kunnen met projecten worden ondersteund (inclusief exemplarische kosten):
-Organisatie van kennis- of netwerkbijeenkomsten (inhuurkosten, materiaal kosten));
-Toegepast of wetenschappelijk onderzoek (kosten voor onderzoekers, laboratoriumkosten,

aanschafkosten voor veldproeven);
-Vorming van samenwerkingsverbanden, bijvoorbeeld tussen instellingen onderling (organisatiekosten);

Specifieke nationale voorwaarden voor het verstrekken van subsidies zijn van toepassing.

6 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Kennis- en/of onderzoeksinstellingen worden periodiek uitgenodigd om subsidieaanvragen in te dienen ter ondersteuning van projecten die bijdragen aan een betere samenwerking tussen instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van bijenteelt en de producten van de bijenteelt. Activiteiten binnen een project kunnen alleen worden gesubsieerd als ze voldoende bijdragen aan minstens één van de prioritaire aandachtsgebieden (waarborgen van bijengezondheid, faciliteren van bestuivingsdiensten en behoud van biodiversiteit).

Begunstigden mogen periodiek steun aanvragen om de feitelijke en reeds gedane kosten voor de door hun ontplooide activiteiten te dekken (d.w.z. aantal activiteiten vermenigvuldigd met de kosten per activiteit).
Begunstigden moeten periodiek een onderbouwing van hun uitgaven en activiteiten geven.

Per project is een minimum- en maximumbedrag vastgesteld. Hierin wordt voorzien door middel van nationale wettelijke criteria. Een kennisinstelling mag meer dan één project aanvragen.

7 Aanvullende informatie specifiek voor het type interventie

De interventies:
(a) adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties
(e) samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt;

De twee interventies dragen samen bij aan specifieke doelstellingen C en F: het verbeteren van de landbouwers in de waardeketen en het bijdragen aan het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen. Door de geselecteerde twee interventies kunnen de bijenhouderijpraktijken (imkeren) zodanig verbeterd worden dat de biodiversiteit beter wordt beschermd en dat de ecoysteem- en bestuivingsdiensten worden verbeterd. Ook kan de gezondheid van bijen worden gegarandeerd.

De eerste interventie (a) adresseert de behoefte om op directe wijze de kennis van imkers over te verhogen. Bijvoorbeeld door middel van projecten waarin bijvoorbeeld bijengezondheidspecialisten worden opgeleid. De interventie (e) adresseert de behoefte om de samenwerking tussen kennisinstellingen en imkers of representatieve vertegenwoordigers op het gebied van de bijenhouderij te verbeteren.

De twee interventies versterken de positie van Nederlandse landbouwers in de waardeketen indirect, namelijkdoor een verbeterde vruchtvorming van hun gewassen door bestuivingsdiensten van honingbijen. Het gaat hierbij dus niet om maatregelen zoals onder EARFD die de positie van boeren versterken door activiteiten te subsidiëren die boeren of andere organisaties ondersteunen bij de ontwikkeling van het platteland.

Voor het opstellen van het NSP is samengewerkt met vertegenwoordigende organisaties op het gebied van bijenhouderij. Daarbij is specifieker vastgesteld dat de interventies invulling geven aan de realisatie van de volgende drie specifieke doelen:
Ten eerste beogen de interventies om imkerpraktijken te stimuleren die helpen de biodiversiteit te behouden en te beschermen. Er ontstaat namelijk in toenemende mate ongewenste concurrentie tussen honingbijen en wilde bijen, bijvoorbeeld in en rond natuurgebieden. Goede imkerpraktijken, methoden en kennis helpen de Nederlandse imker om deze concurrentie te verminderen.
Een tweede doel van de interventies is om de gezondheid van honingbijen te waarborgen door imkers de

juiste kennis en methoden te bieden om effectief op te treden tegen ziekten en plagen als de Varroamijt, Amerikaans Vuilbroed of de nieuwe bedreigingen als de Kleine Bijenkastkever. Aandacht voor deze problemen en dreigingen is belangrijk voor het NSP.

Het derde doel is het faciliteren van bestuivingsdiensten door de honingbij. De Nederlandse honingbij kan namelijk een belangrijke rol bij de bestuiving van gewassen en productie spelen. vormen. Ook hiervoor zijn goede imkerijpraktijken en methoden noodzakelijk.

Een meer gedetailleerde beschrijving van de behoeften waar de geselecteerde interventies invulling aan geven staan hieronder.

Interventie (a) adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties geeft invulling aan de volgende behoeften:

- de behoefte om de praktische implementatie van wetenschappelijke kennis over goede imkerijpraktijken te vergroten. Specifiek kennis in relatie tot bijengezondheid, voedselbeschikbaarheid, biodiversiteit en/of bestuivingsdiensten (inclusief directe en indirecte diensten die bij kunnen dragen aan de productie van landbouwgoederen). Voorbeeldmiddelen die hiervoor kunnen worden ingezet zijn het opleiden van bijgezondheidsspecialisten, imkers of richtsnoeren die imkers kunnen gebruiken;
- de behoefte voor meer praktijkkennis onder de bijenhouders (imkers) om tegen bedreigingen voor de bijengezondheid op te treden. Dit betreft zowel opkomende als nieuwe bedreigen (varroamijt, de kleine bijenkastkever en Amerikaans vuilbroed);
- de behoefte aan actuele wetenschappelijke kennis over het monitoren van bijengezondheid en aantallen bijen zodat de bijenteeltsector beter in staat is om te reageren op bijensterfte (met name tijdens de winter) en om effectief op te treden tegen (nieuwe) ziekten en/of bedreigingen;
- de behoefte om praktijkkennis over weerbare bijen en imkerijpraktijken door de bijenteeltsector op verschillende niveaus te implementeren (bijvoorbeeld van niveau op individuele bij tot kolonieniveau);
- de behoefte aan kennis over de praktische en toepasbare mogelijkheden om de aantallen en/of specifieke locaties van bijenkasten (of volken) te monitoren door de professionalisering van de bijenteeltsector en/of het gebruik van nieuwe technologieën en/of digitalisering (bijvoorbeeld het bijdragen aan registratie van bijenkorven) met als doel de lokale biodiversiteit en de gezondheid van bijen te garanderen;

Interventie (e) samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt geeft invulling aan de volgende behoefte:

De behoefte voor internationale wetenschappelijke samenwerking en nationale netwerkvorming. Onder andere samenwerking tussen onderzoeksinstellingen met veel kennis maar die nu niet aan kennisverspreiding doen en representatieve vertegenwoordigers op het gebied van de bijenteelt) om een stevige kennisbasis te behouden en te zorgen dat kennis effectief naar bijenhouders (imkers) verspreidt;

8 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Zijn groene box 2 maatregelen.

De interventie respecteert de vereisten van de WTO-overeenkomst. Specifiek paragraaf 2 (a) van bijlage II omdat de interventie als doel heeft de bijenteeltsector te stimuleren en dus niet specifiek bijdraagt aan de steun van product en dus los staan van marktprijzen en marktontwikkeling. Paragraaf 2 (a) betreft onderzoek, met inbegrip van algemeen onderzoek, onderzoek in verband met milieuprogramma's en onderzoeksprogramma's met betrekking tot bepaalde producten.

9 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)
1.55.2.E.01 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's	Gemiddeld		

Beschrijving

1.55.2.E.01 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's

Het budget om de interventies voor de bijenteelt te ondersteunen is gebaseerd op de geschatte omvang van de bijenteeltsector (aantal bijenhouders en bijenvolken). Hiertoe wordt voor iedere lidstaat in de EU een vast bedrag per financieel jaar vastgesteld. Nederland krijgt €295172 toegekend. Er zijn twee interventies gekozen. Onderzoeksinstellingen worden in de oproep gevraagd om in projecten aandacht te hebben voor zowel adviesdiensten aan imkers als samenwerking/onderzoek. Daarom is besloten om (als inschatting) per interventie 50% van het bedrag toe te kennen. Op basis van uitgaven voor heeft Nederland heeft gekozen voor maximaal 50% EU contributie (de nationale schil per interventie bedraagt dus maximaal €147586). Dit bedrag is gebaseerd aan verstrekte subsidiegelden van de afgelopen jaren (voor het honingprogramma).

10 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	Totaal 2023 - 2027
1.55.2.E.01 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's	Gepland eenheidsbedrag (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	
	O.37 (eenheid: Acties)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	675.430,00
TOTAAL	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	170.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	1.350.860,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	675.430,00
	EU co-financing rate in %	50,00	50,00	50,00	50,00	50,00	

5.3 Plattelandsontwikkelingsinterventies

ENVCLIM(70) - Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen

I.70.1 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

Interventiecode (lidstaat)	I.70.1
Naam interventie	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)
Soort interventie	ENVCLIM(70) - Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen
Gemeenschappelijke outputindicator	O.14. Aantal hectaren (met uitzondering van bosbouw) en aantal andere eenheden vallend onder milieu- of klimaatgerelateerde verbintenissen die verder gaan dan de verplichte vereisten
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja Kortingstelsel ecoregeling: Nee LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal met regionale elementen**

Code	Beschrijving
NL	Nederland
NLZ	Extra-Regio NUTS 1

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Waar welke steun wordt gegeven, wordt als volgt bepaald:

1. Het leefgebied wordt bepaald: in een gebied wordt het aantal (potentieel) aanwezige relevante soorten/soortgroepen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn aangegeven waarvoor agrarisch natuur- en landschapsbeheer een bijdrage kan leveren. Bij de selectie van soorten is verder het zogenaamde “itz”-criterium” toegepast: wat is de internationale relevantie, trend en nationale zeldzaamheid.
2. Indien wordt voldaan aan drempelwaarden (aantal soorten, aantallen/dichtheden per soort, aantal vindplaatsen) wordt het leefgebied (sub maatregel: weidevogelbeheer, akkerfaunabeheer, botanisch beheer, landschap of leefgebiedenbeheer en categorieën water en klimaat) in een provinciaal natuurbeheerplan opengesteld voor het aanvragen van activiteiten passend binnen dit leefgebied.
3. Het gaat hierbij om het stimuleren van activiteiten zoals beweiding, maaien, slootkantbeheer, randenbeheer, ecologisch onderhoud van landschapselementen, extra vermindering van vermesting (fosfaatuitmijning) en gebruik van chemische bestrijdingsmiddelen. Met de overeenkomsten waarin deze maatregelen en acties zijn vastgelegd, verbinden begunstigden zich tot het uitvoeren van een of meer categorieën. Begunstigden zijn groepen van boeren en andere beheerders van landbouwgrond, verenigd in een collectief.
4. Wateractiviteiten hebben naast een bijdrage aan een leefgebied, een bijdrage aan de doelen van de Kaderrichtlijn water en de Nitraatrichtlijn. Bijvoorbeeld door het beheer van natuurvriendelijke oevers, ecologisch beheer van (natte en droge) bufferzones, beheer van zuiveringsmoerassen e.d. die emissie van nutriënten en bestrijdingsmiddelen tegengaan.
5. Bij de categorie Klimaat gaat het met name om klimaat adaptieve activiteiten, en tevens om activiteiten die de uitstoot van broeikasgassen tegengaan en/of koolstofopslag in bodems bevordert.
6. Door synergie te zoeken met andere gebiedsopgaven, daarbij allianties te zoeken met andere gebiedspartijen, kan winst geboekt worden op het vlak van waterkwaliteit, de inrichting van watersystemen en ten behoeve van het verhogen van het water conserverend gehalte van landbouwgronden. Dit in lijn met het ‘Prioritized Action Framework’ Natura 2000.

Binnen NUTS1 worden op provinciaal niveau specifieke doelgerichte leefgebieden onderscheiden waar de

ANLB regeling van toepassing is. Voor biodiversiteit wordt daarbij gekeken naar de specifieke doelsoorten. Voor het leefgebied water en klimaat worden ook specifieke gebieden aangewezen daar waar de maatregelen het effectiefst zijn.

De tarieven van de activiteiten worden berekend rekening houdend met het verschil in extra kosten en gederfde inkomsten. Voor bouwland wordt binnen NUTS1 onderscheid gemaakt naar de twee regiogroepen, welke gebaseerd zijn op dominant bodemtype/bouwplan met de mogelijkheid dit verder naar specifieke regio in te vullen.

- Regiogroep 1: Veenkoloniën, Oostelijke Beekdalen en Ontginningen, Zuidelijke Beekdalen en Ontginningen
- Regiogroep 2: Bouwhoek en Hogeland, Noordelijk Weidegebied, Oldambt, Flevopolders, Westelijk Holland, Zuidwestelijke Delta en Rivierenland

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	**Beschrijving**	**Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan**	**Aangepakt in strategisch GLB-plan**
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.12 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de aanpassing aan het klimaat
R.14 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te beperken, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)
R.19 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)
R.20 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de emissie van ammoniak te verminderen
R.21 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor de kwaliteit van waterlichamen
R.22 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen in verband met verbeterd nutriëntenbeheer

R.23 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans
R.24 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde specifieke verbintenissen die leiden tot een duurzaam gebruik van pesticiden ter vermindering van de risico's en effecten van pesticiden zoals de uitspoeling van pesticiden
R.31 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde
R.34 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Nederland heeft sinds 2016 een collectieve aanpak voor agro-milieu- en klimaatdiensten. Het primaire doel is het duurzaam beheer van een leefgebied voor bedreigde diersoorten op landschapsniveau, met name vogels maar ook bijvoorbeeld hamsters of een boomkikker. Het leefgebied is een groot aaneengesloten gebied, met daarin een groot aantal agrarische bedrijven. Daarnaast is er een categorie met watermaatregelen ten behoeve van de Kaderrichtlijn water en de Nitraatrichtlijn. Tevens wordt er met ingang van 2023 een nieuwe categorie ingevoerd, genaamd klimaat. De werking van het stelsel is in 2020 geëvalueerd, wat heeft geleid tot wat kleinere aanpassingen, die in 2023 van kracht worden. De algemene conclusie van de evaluatie was dat het stelsel goed werkt. De deelnamebereidheid onder de agrariërs in Nederland neemt ook toe, veel collectieven kennen momenteel wachtlijsten. De collectieven zien mogelijkheden om binnen de bestaande leefgebieden het beheer verder te optimaliseren en uit te breiden. Daarnaast biedt de verbreding van het ANLb een kans om het areaal verder uit te breiden.

Gecertificeerde collectieven

De eindbegunstigde is een gecertificeerd agrarisch collectief. Dit is een vereniging met rechtsbevoegdheid. Het certificaat wordt op basis van een programma van eisen verstrekt en ge-audit door een onafhankelijke certificeringscommissie, ingesteld door de overheid. Het collectief is in haar juridische entiteit van vereniging de ontvanger van de subsidie, en dus voor de overheid aan te merken als eindbegunstigde. Het collectief betaalt vervolgens de leden die de daadwerkelijke uitvoering doen, de grondbeheerders. De verantwoordelijkheden tussen het collectief en de agrariër of andere grondbeheerder wordt vastgelegd in een privaatrechtelijk contract. Het collectief in zijn geheel bestaat uit grondbeheerders, maar kan ook leden bevatten die niet grondbeheerder zijn.

Het collectieve stelsel bestaat uit twee hoofdprocessen:

1. Het hoofdproces om te komen tot een beschikking.

De beschikking is vooral gebaseerd op het natuurbeheerplan, het openstellingsbesluit en de gebiedsaanvragen. Het is een tenderprocedure waarin een collectief aangeeft hoeveel hectares en minimum/maximum beheerfuncties zij kan realiseren en voor welke prijs. Deze beheerfuncties samen vormen een mozaïek dat de biodiversiteit en/of watermaatregelen ondersteunt. Het doel van de verbintenis is om een bepaald aantal hectares leefgebied te realiseren. Het resultaat van dit proces is een bepaalde minimale en maximale (100% - 115%) omvang te realiseren leefgebied, minimumeisen voor de samenstelling van beheerfuncties en een afgesproken hectareprijs.

2. Het hoofdproces uitvoering en verantwoording van de beschikking.

Daar waar het vorige proces het doel heeft om te komen tot een afspraak tussen overheid en collectief over een resultaatsubsidie, vastgelegd in de beschikking, heeft het proces van uitvoering en verantwoording van de beschikking tot doel om vast te stellen dat het proces conform bestaande (Europese) wet- en regelgeving is uitgevoerd en er geen sprake is van overcompensatie. Daarbij staat de beschikking centraal. Een collectief moet altijd voldoen aan de beschikking. Daarnaast is het voor het collectief verplicht om al haar beheeractiviteiten vast te leggen in een database die wordt beheerd door het Betaalorgaan. Deze database behoort altijd actueel te zijn waardoor het Betaalorgaan op ieder gewenst moment kan controleren of het beheer voldoet aan de beschikking. Deze database levert de brongegevens voor het

doorvoeren van administratieve controles en controles in het veld. Een collectief kan veranderingen aanbrengen aan haar beheer. Deze flexibiliteit kan bestaan uit wijzigingen in activiteit, plaats en looptijd. Veranderingen kunnen alleen worden doorgevoerd wanneer:

a) dit wordt gedaan nadat de informatie in de database is aangepast;
b) de verandering ecologisch is gemotiveerd.

Bedragen en steunpercentages
De uitbetaling aan het collectief wordt bepaald door een tender, en bestaat uit een hectareprijs voor het beheer in het leefgebied. De uitbetaling is dus een resultaatsubsidie voor het realiseren van een hectare leefgebied. Er kan meerdere malen per jaar een deelbetaling plaatsvinden.

De hectareprijs
In het stelsel wordt subsidie verleend per hectare leefgebied. Op basis van de doelen in een gebied worden beheermozaïeken samengesteld bestaande uit de gewenste verhouding in omvang beheerfuncties en de geprefereerde beheeractiviteiten. Het collectief koppelt aan deze beheerfuncties/-activiteiten een voor het gebied realistisch bedrag per hectare. Dit bedrag per hectare voor het realiseren van een gebiedsspecifiek leefgebied wordt opgenomen in de gebiedsaanvraag van het collectief. De overheid beoordeelt de gebiedsaanvraag. Omdat de gebiedsaanvraag van elk collectief anders is (ander gebied, andere beheerfuncties/activiteiten) zal de hectareprijs verschillen tussen de collectieven.

De maximaal uit te betalen vergoeding per activiteit en hectare
Er is dus sprake van een vaste maximaal uit te betalen vergoeding, zoals per activiteit aangegeven bij de beschrijving hier onder van de verschillende leefgebieden/categoriën en opgenomen in de bijlage koppeltabel ANLb. In de koppeltabel wordt ook onderscheid gemaakt tussen zand, klei en veengrond. De maximale vergoeding van een activiteit is gekoppeld aan de grondsoort .

Deze maximale vergoedingen zijn veelal alleen mogelijk in combinatie met een andere activiteit, waarbij het aangegeven bedrag de vergoeding is voor de combinatie van activiteiten. Bij de beschrijving van de leefgebieden wordt ook aangegeven welke (clusters van) beheeractiviteiten er mogelijk zijn binnen een beheerfunctie. Als in het Natuurbeheerplan bijvoorbeeld staat dat voor het leefgebied open grasland minimaal 2% beheerfunctie ‘creëren nat biotoop’ verplicht is, dan betekent dit dat alle kruisjes (beheeractiviteiten) binnen dit leefgebied met deze beheerfunctie mogelijk zijn. Dit houdt in dat er dus verschillende groepen van beheeractiviteiten kunnen worden uitgevoerd, zoals plas-dras, hoog waterpeil en bijvoorbeeld natuurvriendelijke oever. Per leefgebied of categorie geeft de koppeltabel dus tevens het minimum aantal beheeractiviteiten aan die een collectief moet verrichten doordat het collectief met haar uitgevoerde beheeractiviteiten minimaal het beheer moet voeren, binnen de in de beschikking opgenomen beheerfuncties, zodat de hectareprijs is verantwoord.

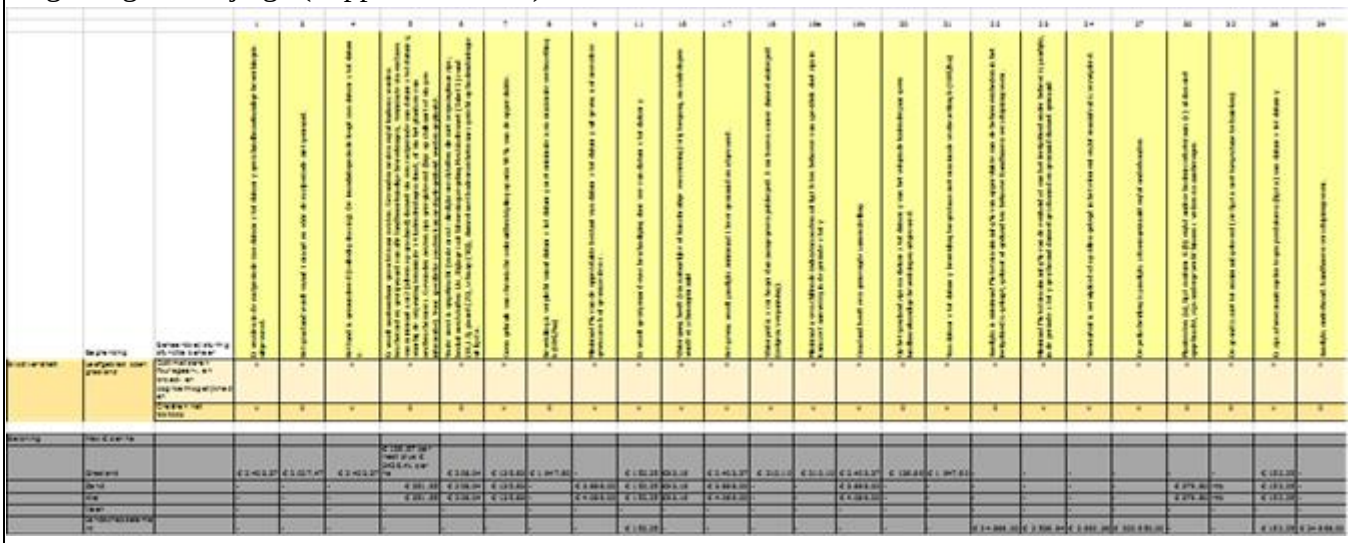
In het ANLb onderscheiden we de volgende leefgebieden/categorieën:

- Open grasland: Het leefgebied open grasland bestaat uit open landschappen met overwegend grasland, waarvan een substantieel deel uit vochtig en kruidenrijk grasland bestaat. Vaak is dit leefgebied doorsneden met een fijnmazig netwerk van lijnvormige wateren: sloten, weteringen en vaarten. Er kan in beperkte mate opgaande begroeiing aanwezig zijn, bijvoorbeeld in de vorm van beplanting rond erven of bomenlanen.

De prioriteit bij het beheer ligt bij broedende weidevogels, maar ook wintergasten worden door dit leefgebied bediend. Voor wat betreft de broedende weidevogels is Nederland internationaal gezien vooral van belang voor de grutto, maar ook voor bijvoorbeeld de scholekster, slobeend en tureluur. Beheer voor soorten van open grasland is gericht op het creëren en handhaven van een aantrekkelijk vestigingsbiotoop, een rustperiode waarin veilig kan worden gebroed en kuikens voldoende voedsel kunnen vinden en veilig

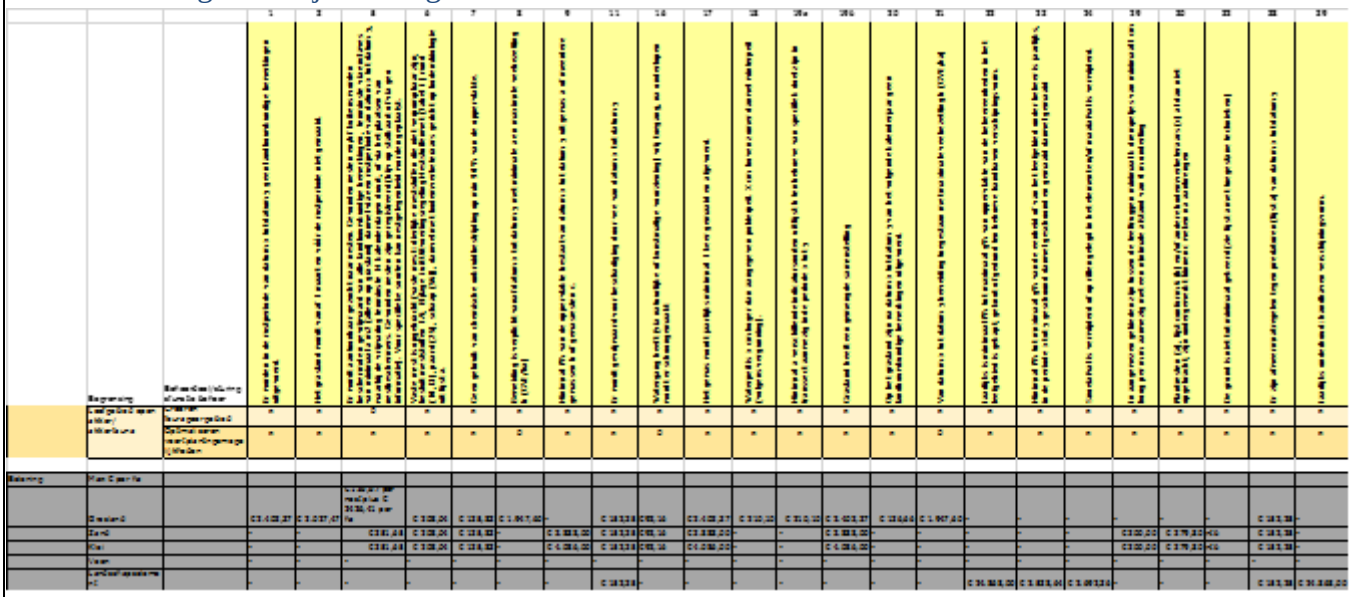
opgroeien. Op die manier kan er voldoende nageslacht komen.

Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:(de onderstaande tabellen zijn tevens toegevoegd als bijlage (koppeltabel Anlb)

- Open Akker: Het leefgebied open akker bestaat uit landschappen met overwegend bouwland waarin wordt voldaan aan de eisen die akkersoorten stellen. Bouwland bestaat uit akkers bebouwd met gewassen zoals granen, aardappels of suikerbieten. De akkers zijn doorsneden met bermen, sloten en meer of minder opgaande begroeiing. De belangrijkste ecologische eisen van akkersoorten zijn: voldoende voedsel en veilige broedgebieden in de zomer en voldoende voedsel en rustgebieden in de winter.

Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

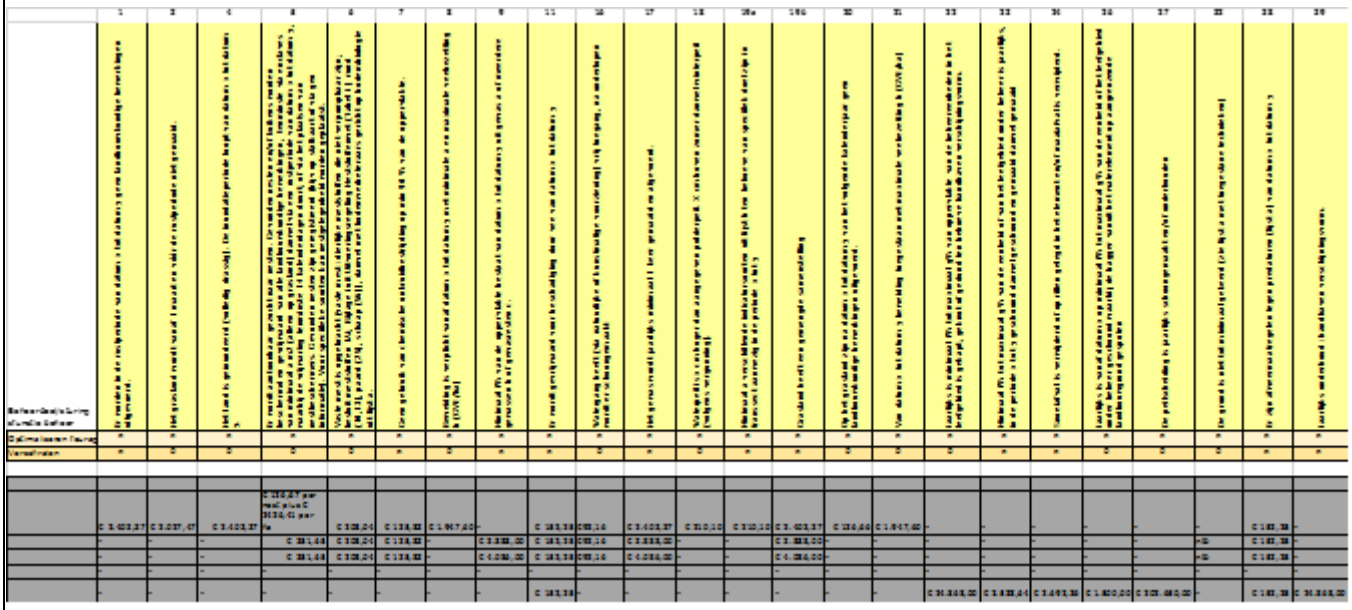

Dooradering (landschap): Het leefgebied dooradering bestaat uit een breed scala aan opgaande en natte landschapselementen met uiteenlopende dimensies.

De opgaande elementen bestaan uit o.a. bomenrijen, singels, struweel en ruigte. Kenmerkende doelsoorten van zijn zowel soorten die voedsel in deze landschapselementen zelf vinden als broedvogels die er broeden maar voedsel daarbuiten vinden (zomer en winter). De natte elementen bestaan uit watergangen en poelen. De aanwezigheid van poelen en sloten is van belang voor het voorkomen van amfibieën en libellen, en werken vaak als stapstenen. Met behulp van het ANLb kan onderhoud van landschapselementen worden georganiseerd met als doel de instandhouding van deze elementen te

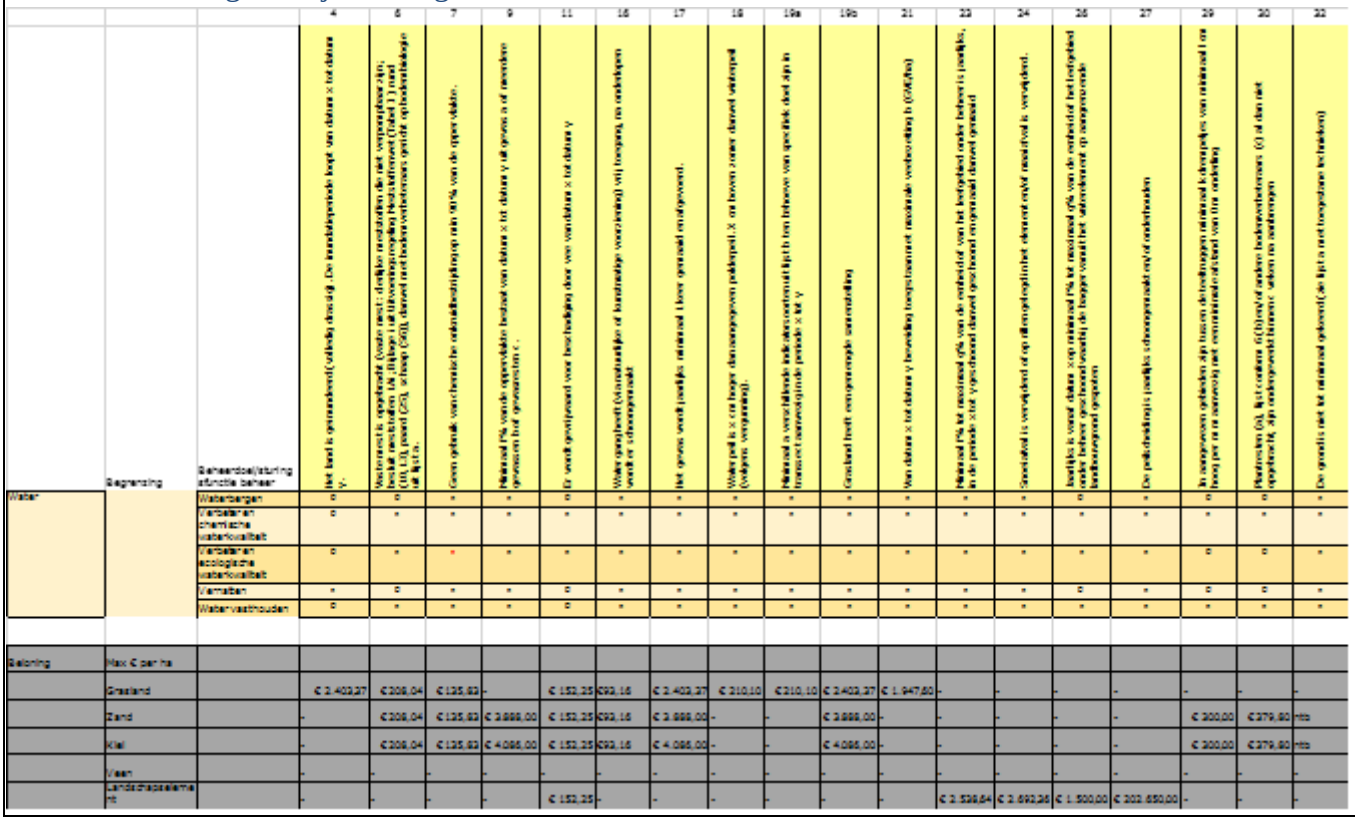
waarborgen en het creëren en behouden van voortplantingshabitat en rust, schuil- en foerageerplekken.

Binnen dit leefgebied zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

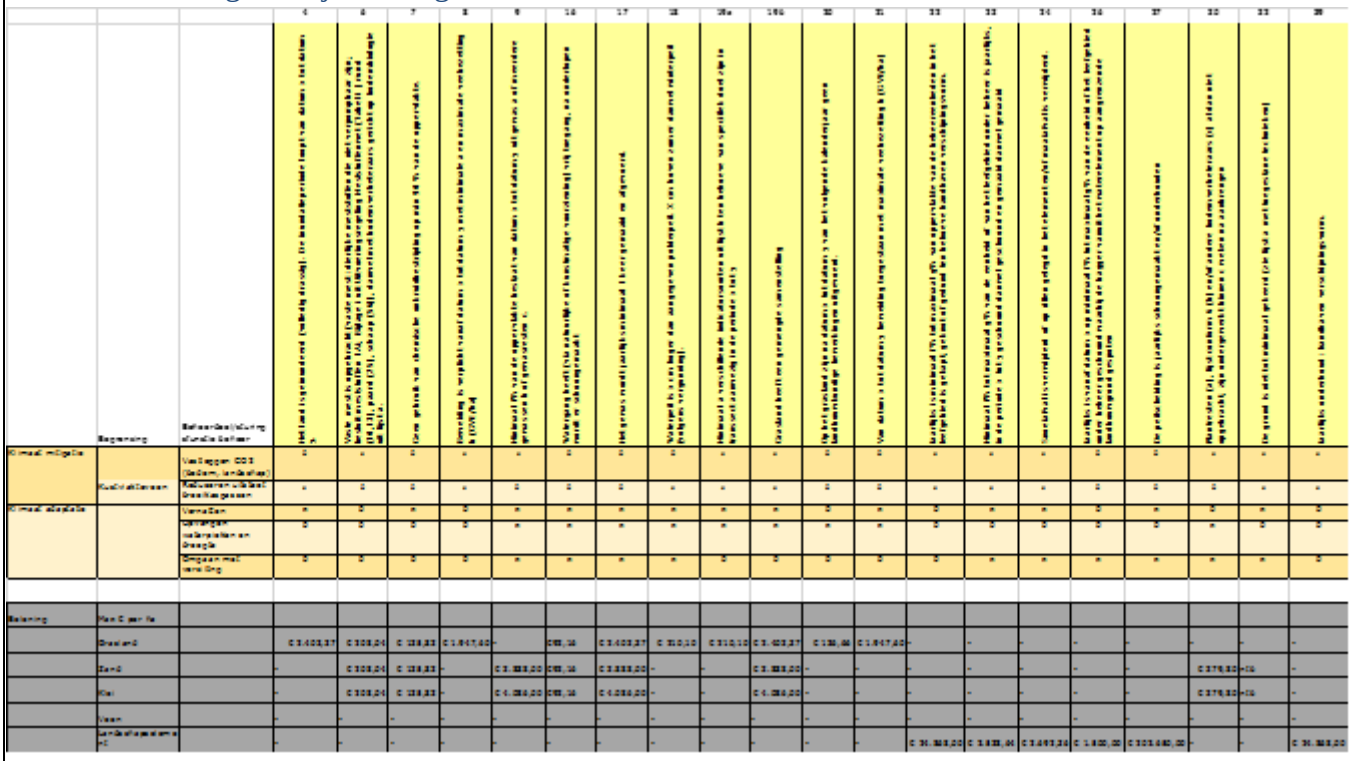
- Categorie Water: Een groot deel van de landbouwpercelen in Nederland heeft een watergang als grens. De oevers van de watergangen kunnen door aanpassing van het normale talud (vloeiender overgang land-water bijvoorbeeld) veel diversiteit in flora en fauna bevatten en bijdragen aan de waterkwaliteit. Ook het natuurvriendelijk schonen van watergangen draagt bij aan de waterkwaliteit. Om in te spelen op veranderende klimaatomstandigheden is er daarnaast behoefte aan mogelijkheden het water (tijdelijk) op een andere manier te beheren. Daarnaast worden beheermaatregelen via de categorie Water ingezet om aan de fysisch chemische en biologische maatlatten uit de Kaderrichtlijn Water (KRW) te voldoen.

Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

- Categorie Klimaat: Het gaat met name om waterberging, vasthouden van water en het opvangen van waterpieken en verzilting. Daarnaast wordt er ingezet op het vastleggen van CO2 en het reduceren van broeikasgassen. Het gaat hier met name om bodemmaatregelen. De categorie klimaat draagt bij aan het behalen van doelen uit de nationale klimaatadaptatiestrategie, het klimaatakkoord en de bossenstrategie.

Binnen deze categorie zijn de volgende activiteiten subsidiabel:

Om zo effectief mogelijk gebruik te maken van de beschikbare middelen, maakt Nederland geen gebruik van algemeen geformuleerde verplichtingen, maar zet Nederland bij alle sub-interventies gericht (targeted) activiteiten in voor de leefgebieden.

Hoe wordt het subsidiebedrag bepaald, een rekenvoorbeeld:

Het collectief legt op peildatum (15 mei) vast op welke hectares beheer is gevoerd. Het subsidiebedrag is gelijk aan het aantal hectares waarop beheer is gevoerd maal de hectareprijs, tenzij het aantal hectares met beheer groter is dan het maximum in de subsidie. In dit laatste geval is het maximale subsidiebedrag wat in de beschikking staat het subsidiebedrag.

Vervolgens wordt er door het betaalorgaan een interne rekensom gemaakt van de maximaal uit te betalen vergoeding per hectare op basis van de maximaal uit te betalen vergoeding per (combinatie van) beheeractiviteit. Uit de rekensom van het aantal hectares van alle beheeractiviteiten resulteert de totale maximaal uit te betalen vergoeding voor het leefgebied. Het collectief moet minimaal de beheeractiviteiten uitvoeren die uitbetaling van de hectareprijs rechtvaardigen. Zolang het totale maximumbedrag groter of gelijk is aan het bedrag dat het collectief voor dat jaar via het betaalverzoek heeft aangevraagd (aantal hectares * afgesproken hectareprijs), kan aangetoond worden dat er in dat beheerjaar voldoende leefgebied is gerealiseerd en dat het verstrekte jaarbedrag niet het toegestane maximum overschrijdt. Het aangevraagde bedrag zal worden uitbetaald. Hierna volgt een voorbeeld om het bovenstaande te verduidelijken:

Rekenvoorbeeld

• Op grond van de beschikking mag het collectief jaarlijks met minimaal 900 ha en maximaal 1000 ha deelnemen. De afgesproken prijs is € 350,- per ha. Het maximaal te verlenen subsidiebedrag over het gehele 6-jarige tijdvak is dan € 2.100.000,- (1000 ha * € 350,- per ha * 6 jaar). Er kan dus per jaar nooit meer dan € 350.000,- worden uitbetaald;

• Het collectief doet in 2016 een betaalverzoek voor 950 ha. Het maximale jaarbedrag is daarmee € 332.500,-;

• Bij het beoordelen van het betaalverzoek maakt het Betaalorgaan, uitgaande van de verantwoording op het betaalverzoek en na verwerking van administratieve en fysieke controles, een rekensom op basis van de maximale uit te betalen vergoeding. Er blijkt bijvoorbeeld het volgende gerealiseerd te zijn:

550 ha * beheeractiviteit A à € 100,- per ha = € 55.000,-

150 ha * beheeractiviteit B à € 225,- per ha = € 33.750,-

50 ha * beheeractiviteit C à € 2.000,- per ha = € 100.000,-

200 ha * beheeractiviteit D à € 1.000,- per ha = € 200.000,-

--- +

950 ha * maximaal uit te betalen vergoeding = € 388.750,-

Omdat de maximaal uit te betalen vergoeding (€ 388.750,-) hoger ligt dan het bedrag dat het collectief vraagt (€ 332.500,-), is er een financiële buffer van € 56.250,-. Het aangevraagde subsidiebedrag (€332.500,-) kan worden uitbetaald.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

De eindbegunstigde is een gecertificeerd agrarisch collectief. Dit is een vereniging met rechtsbevoegdheid. Het certificaat wordt op basis van een programma van eisen verstrekt en ge-audit door een onafhankelijke certificeringscommissie, ingesteld door de overheid. In het certificaat is opgenomen dat de deelnemende landbouwers en andere grondbeheerders gezamenlijk subsidie krijgen voor de beheeractiviteiten die op hun grond worden uitgevoerd, en zij gezamenlijke verantwoordelijkheid zijn voor een EU-conforme realisatie van de afgesproken prestaties van het collectief zoals vastgelegd in de beschikking. Het collectief is in haar juridische entiteit van vereniging de ontvanger van de subsidie, en dus voor de overheid aan te merken als eindbegunstigde. Het collectief betaalt vervolgens de leden die de daadwerkelijke uitvoering doen, de grondbeheerders. De verantwoordelijkheden tussen het collectief en de agrariër of andere grondbeheerder wordt vastgelegd in een privaatrechtelijk contract. Het collectief in zijn geheel bestaat uit grondbeheerders, die elk afzonderlijk in aanmerking kunnen komen voor inkomensondersteuning en ecoregeling uit de 1e Pijler van het GLB, en kan ook leden bevatten die niet grondbeheerder zijn.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De instapeisen zijn de algemene EU-voorwaarden, met daarnaast aanvullende voorwaarden. Grondgebonden steun voor agro-milieu- en klimaatdiensten wordt alleen gegeven aan gecertificeerde collectieven op gronden die zijn aangewezen in het Provinciale natuurbeheerplan. Tevens wordt in dit plan aangegeven welke leefgebieden / categorie water/klimaat binnen die gebieden mogelijk zijn. Voor elk aldus aangewezen gebied wordt door de overheid een doelstelling geformuleerd en een financieel kader gesteld. Daarnaast behoort de oppervlakte waarvoor subsidie wordt gegeven bij het Betaalorgaan geregistreerd te zijn als landbouwgrond.

Het collectief stelt binnen de bovenstaande contouren een beheerplan op. In dit beheerplan van het collectief is ten aanzien van elk leefgebied en de categorie water een gezamenlijke aanpak vastgelegd tussen agrariërs andere landgebruikers, evt. samen met terreinbeheerders. Door deze gezamenlijke aanpak op planmatige wijze uit te voeren vindt een uitgekiend beheer plaats en wordt de effectiviteit van beheermaatregelen verhoogd. Dit beheer moet leiden tot een aantrekkelijk vestigingsbiotoop. In dit beheerplan wordt exact aangegeven welk beheer waar plaatsvindt. Jaarlijks wordt het beheerplan achteraf getoetst door de overheid, en bepaald of het heeft voldaan aan de eisen voor ecosysteemdiensten in de beschikking.

Het Natuurbeheerplan geeft invulling aan de natuur- en landschapsbeleid van de Europese Unie, het Rijk, de provincie en het waterschap. In dit plan worden de beleidsdoelen en criteria beschreven. Hieraan zullen de gebiedsaanvragen van de agrarische collectieven worden getoetst.

In het NBP is beschreven welke beleidsdoelen zijn vastgelegd, de begrensde gebieden, hoe tot de begrenzing is gekomen en waar het gebied idealiter aan moet voldoen. Voor het agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt het behoud van 68l soorten die van internationaal belang zijn. Per agrarisch leefgebied zijn een aantal soorten genoemd, duiding van de soorten is eveneens te vinden via het rapport "65 kansrijke gebieden voor agrarisch natuurbeheer" (RAP 2013). Naast deze soorten kan de provincie ook extra aandacht geven aan soorten die specifiek voor die provincie van belang zijn.

Om de gewenste ecologische effectiviteit te bereiken zijn bij het begrenzen van de agrarische leefgebieden keuzes gemaakt. De provincie heeft een aantal instapcriteria gehanteerd om te komen tot de begrenzing. Het gaat hier onder andere om criteria t.a.v. de aanwezigheid doelsoorten en dichtheden van doelsoorten, voldoende openheid, omvang en connectiviteit, draagvlak, synergie met andere doelen, beleidskaders en financiën. Voor elk aldus aangewezen gebied wordt door de overheid een doelstelling geformuleerd en een financieel kader gesteld. Daarnaast behoort de oppervlakte waarvoor subsidie wordt gegeven bij het Betaalorgaan geregistreerd te zijn als landbouwgrond.

Collectieven kunnen dan alleen voor deze begrensde gebieden een gebiedsaanvraag doen.

De instapcriteria zijn de minimale criteria waaraan een gebiedsaanvraag moet voldoen. De gebiedsaanvragen zullen eenmalig (bij aanvang) aan deze criteria worden getoetst door de provincie. (zie onderstaande tabel) Voor het zoekgebied Water en Klimaat zijn geen instapcriteria opgesteld. Wel worden er samen met de waterschappen afspraken gemaakt over de inzet voor de categorie water. Hierbij wordt bijvoorbeeld gekeken naar de afspoeling van fosfaat, gewasbeschermingsmiddelen en de KRW-doelen.

De categorie klimaat wordt per 2023 opgenomen in de provinciale beheerplannen. De categorie Klimaat is gericht op klimaatbeheermaatregelen die CO2-vastlegging, het verminderen van broeikasgassen en het vasthouden en vertraagd afvoeren van water als doelstelling hebben. Deze doelstelling is opgesplitst in klimaatmitigatie en klimaatadaptatie. In overeenstemming tussen de provincie, waterschappen en de agrarische collectieven wordt hier in de looptijd van het GLB-NSP nadere invulling aan worden gegeven.

Tabel x: instapcriteria voor oppervlakte en broedparen

	Aanwezigheid doelsoorten (komen de relevante soorten voor)	**Omvang gebied**
Open Grasland	Minimaal 10 broedparen van grutto per 100 ha óf minimaal 50 broedparen van de soorten grutto, tureluur, kieviet en scholekster samen per 100 ha, of	Minimaal 100 ha samenhangen de beheerde oppervlakte waarop leefgebied open grasland aanwezig is, of het gebied is als weidevogelparel aangewezen.
	Minimaal 30 broedparen van de kritische	

	soorten (grutto, tureluur, veldleeuwerik, graspieper, gele kwikstaart, slobeend, kuifeend, wulp, watersnip, kwartel, tafeleend, zomertaling, wintertaling, witte kwikstaart, kluut, knobbelzwaan, krakeend, bergeend en patrijs) samen per 100 ha.	
Open Akkerland	In het gebied of de directe omgeving komt 1 van de volgende soorten voor: patrijs, kievit, scholekster, grauwe kiekendief, veldleeuwerik, kneu, of gele kwikstaart.	Akkerbouwgebied van tenminste 250 hectare, waarbinnen de beheerde clusters liggen.
Dooradering	Er komt minimaal 1 van de doelsoorten voor in het gebied of het gebied ligt binnen het verspreidingsgebied van de betreffende soort(en)	
	Minimaal 1 van de doelsoorten is recent (maximaal 2	

	jaar geleden) vastgesteld in het gebied óf de biotoopomstandigheden zijn optimaal aanwezig voor minimaal één van de doelsoorten én er zijn bronpopulaties van die soort aanwezig op een voor de betreffende soort te overbruggen afstand	

Ecologische toets gebiedsaanvraag

Om de gewenste effectiviteit te bereiken heeft de provincie kwaliteitscriteria geformuleerd die gesteld worden aan het habitat/leefgebied van de soorten. Het gaat hier om criteria die gesteld worden aan de beheerde oppervlakte. Deze criteria zijn van belang bij het uitwerken van de gebiedsaanvraag door de collectieven.

Per leefgebied is aangegeven voor welke gidssoorten de provincie zich specifiek wil inzetten. Maatregelen gericht op deze soorten hebben prioriteit. Van de voor deze soorten genomen maatregelen zullen diverse andere, vaak wat algemenere soorten ook profiteren. Het is belangrijk om de beheermaatregelen aan te laten sluiten op de ecologische vereisten van de voorkomende soorten en hierin zo nodig gericht keuzes te maken op welke soorten het beheer zich specifiek richt.

Monitoring

De monitoring is geborgd in de jaarcyclus (plan do check act) die collectieven uitvoeren op het ANLb beheer en dit rapporteren in de voortgangsrapportage aan de provincies. Deze rapportage wordt besproken en waar nodig wordt bijgestuurd door de provincies op de te behalen doelen uit het NBP.Naast de monitoring door de collectieven vindt er beleidsmonitoring plaats door de provincies hiervoor is een landelijk meetnet opgezet. De uitkomsten worden meegenomen in de gesprekken tussen provincie en collectief.

Het collectief stelt binnen de bovenstaande contouren een beheerplan op. In dit beheerplan van het collectief is ten aanzien van elk leefgebied en de categorie water een gezamenlijke aanpak vastgelegd tussen agrariërs andere landgebruikers, evt. samen met terreinbeheerders. Door deze gezamenlijke aanpak op planmatige wijze uit te voeren vindt een uitgekiend beheer plaats en wordt de effectiviteit van beheermaatregelen verhoogd. Dit beheer moet leiden tot een aantrekkelijk vestigingsbiotoop. In dit beheerplan wordt exact aangegeven welk beheer waar plaatsvindt. Jaarlijks wordt het beheerplan achteraf getoetst door de overheid, en bepaald of het heeft voldaan aan de eisen voor ecosysteemdiensten in de beschikking.

Het collectief behoort rekening te houden met de onderstaande randvoorwaarden:

• terrein moet voldoen aan de eisen behorend bij de categorie;
• geen cumulatie van subsidie met hetzelfde doel;
• categorieën moeten passen bij voor het gebied nagestreefde doelen.

Indien meerdere collectieven operationeel zijn in een gebied die opgeteld meer subsidie aanvragen dan het vastgestelde totale subsidieplafond voor een leefgebied, kan er sprake zijn van een tender. Gezien de gebiedsgerichtheid van de aanvragen komt dit niet vaak voor. Ingeval van tendering wordt voor de deskundige-beoordeling van aanvragen de volgende werkwijze gehanteerd:

1. Indien meerdere subsidieaanvragen voor dezelfde percelen binnen een leefgebied zijn ingediend, wordt een aanvraag geselecteerd door te bepalen welke aanvraag het meest ecologisch effectief wordt uitgevoerd;

2. Indien de subsidieaanvragen het vastgestelde subsidieplafond voor het leefgebied te boven gaan, wordt voor het bepalen van de onderlinge rangschikking voor de verdeling van de subsidie een afweging gemaakt op basis van de volgende criteria:

a) de dekkingsgraad (mate van deelnemende percelen in een gebied);

b) de kwaliteit van beheer;

c) intensiteit van beheer.

Indien de aanvragen als gelijkwaardig worden beoordeeld, wordt de onderlinge rangschikking van die aanvragen bepaald door de hectareprijs, waarbij de aanvraag met de laagste hectareprijs hoger wordt gerangschikt.

Afgegeven beschikkingen kunnen jaarlijks worden uitgebreid tot maximaal 20% van de oorspronkelijk aangevraagde oppervlakte. Indien de gewenste uitbreiding hoger is dan 20% behoren de beschikkingen te worden ontbonden, en hernieuwd voor 6 jaar beschikt. Daarnaast wordt collectieven de mogelijkheid geboden om vanaf 2023 de huidige beschikking te ontbinden, en een nieuwe beschikking aan te gaan, onder dan geldende GLB-voorwaarden.

Specifieke subsidiabiliteit in verband met de regio's, voor elke betrokken regio, indien nodig

n.v.t.

O14 Welk areaal komt in aanmerking?

☒Voor het GLB-plan gedefinieerd landbouwareaal

☐Landbouwgrond met inbegrip van landbouwareaal of verder

☐Niet-landbouwgrond

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

Lijst van relevante GLMC en RBE

Code	Beschrijving
GAEC01	Instandhouding van blijvend grasland op basis van een verhouding blijvend grasland ten opzichte van het landbouwareaal op nationaal, regionaal, subregionaal niveau of op het niveau van groepen bedrijven of individuele bedrijven, dit alles ten opzichte van het referentiejaar 2018. Maximale daling van 5 % ten opzichte van het referentiejaar.
GAEC02	Bescherming van wetlands en veengebieden
GAEC04	Het aanleggen van bufferstroken langs waterlopen
GAEC06	Minimale bodembedekking om in de meest kwetsbare perioden kale grond te voorkomen
GAEC08	Minimumaandeel landbouwareaal dat gewijd is aan niet-productieve oppervlakten of elementen. Minimumaandeel van

	ten minste 4 % van het bouwland op bedrijfsniveau dat bestemd is voor niet-productieve gebieden en elementen, met inbegrip van braakliggend land. Ingeval een landbouwer zich er in het kader van een uitgebreide ecoregeling overeenkomstig artikel 31, lid 6 bis, toe verbindt ten minste 7 % van zijn bouwland te bestemmen voor niet-productieve arealen en elementen, braakliggend land inbegrepen, wordt het aan de naleving van deze GLMC toe te rekenen aandeel beperkt tot 3 %. Minimumaandeel van ten minste 7 % van het bouwland op bedrijfsniveau indien dit ook vanggewassen of stikstofbindende gewassen omvat die geteeld worden zonder gebruikmaking van gewasbeschermingsmiddelen, waarvan 3 % braak ligt of niet-productieve elementen zijn. De lidstaten dienen voor vanggewassen de wegingsfactor 0,3 te hanteren. Behoud van landschapselementen. Verbod op het snoeien van heggen en bomen in de vogelbroedperiode. Facultatief, maatregelen om invasieve plantensoorten te voorkomen.
GAEC09	Verbod op het omzetten of ploegen van blijvend grasland dat is aangewezen als ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden
SMR02	Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen: artikelen 4 en 5
SMR03	Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand: artikel 3, lid 1, artikel 3, lid 2, punt b), en artikel 4, leden 1, 2 en 4
SMR04	Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna: artikel 6, leden 1 en 2
SMR05	Verordening (EG) nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van een Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures voor voedselveiligheidsaangelegenheden: artikelen 14 en 15, artikel 17, lid 1 en artikelen 18, 19 en 20
SMR11	Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren: artikel 4

Lijst van relevante verplichte nationale normen

Voor het bepalen van de baseline voor de berekening van vergoeding is achting genomen van de volgende nationale standaarden:

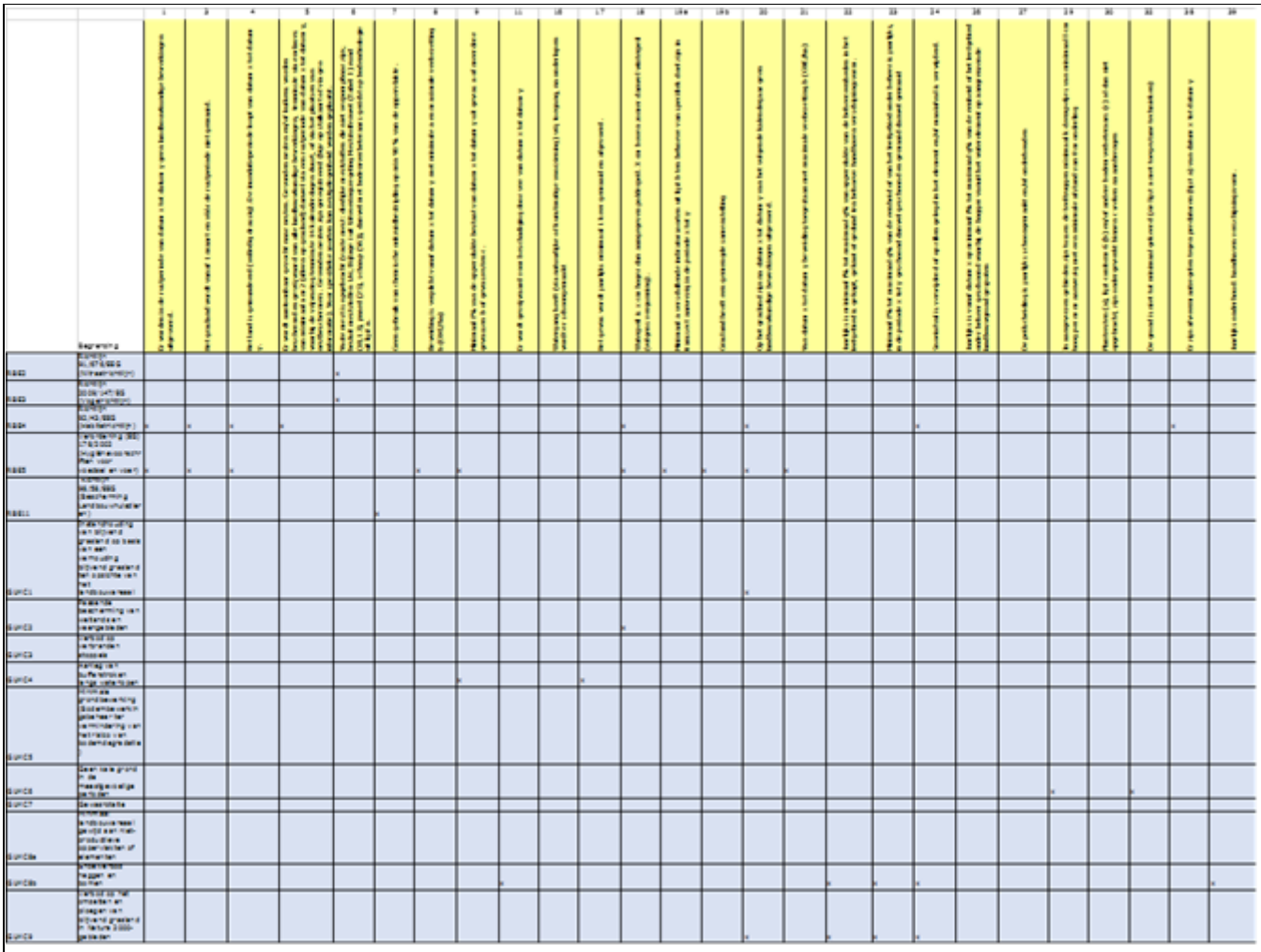
- art. 11.37 lid 1 Besluit activiteiten leefomgeving (verbod op zonder vergunning doden, vangen of verontrusten soorten Vogelrichtlijn en verbod op verstoren van hun nesten);
- art. 11.46 lid 1, onderdeel e, van het Besluit activiteiten leefomgeving (verbod op zonder vergunning plukken, houden of verhandelen plantensoorten Habitatrichtlijn/Verdrag van Bern);
- art. 11.54 lid 1, onderdeel c, van het Besluit activiteiten leefomgeving (verbod op het zonder vergunning plukken, houden of verhandelen bepaalde vaatplanten);
- art. 7 t/m 12 Meststoffenwet in samenhang met de artt. 24 t/m 34 Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (gebruiksnormen);
- art. 4, leden 1 en 2, Besluit gebruik meststoffen (toegestane periode uitrijden);
- art. 3:78 lid 2 in samenhang met de art. 3:84 en 3:85 Activiteitenbesluit milieubeheer (meststoffen i.r.t. teeltvrije zone);
- art. 7, 8, onderdelen b en c, 10, 11, 12, tweede t/m vijfde lid, Meststoffenwet in samenhang met de art. 28 t/m 34 Uitvoeringsregeling Meststoffenwet (stikstof- en fosfaatgebruiksnorm);
- art. 3b Besluit gebruik meststoffen (toegestane periode uitrijden);

- art. 3:78 lid 1 in samenhang met de artt. 3:78a t/m 3:83 Activiteitenbesluit milieubeheer (gewasbeschermingsmiddelen i.r.t. teeltvrije zone);
- art. 20 lid 1 Wet gewasbeschermingsmiddelen en biociden in samenhang met art. 55, eerste en tweede volzin van Vo. 1107/2009 (overtreding van de verordening);
- art. 2.2 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (minimumactiviteit om landbouwgrond in een voor begrazing of teelt geschikte staat te houden);
- art. 8a lid 1, onderdeel a, Besluit gebruik meststoffen in samenhang met art. 5 lid 1 Uitvoeringsregeling gebruik meststoffen (verplicht vanggewas na teelt maïs op zand- en lössgrond);
- artikel 3.1 lid 1, onderdeel b, en bijlage 4, paragraaf 5, van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (snoeiverbod gedurende de periode 15 maart t/m 15 juli of als broedende vogels aanwezig zijn);
- art. 2.2 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (minimumactiviteit om landbouwgrond in een voor begrazing of teelt geschikte staat te houden);
- art. 11.54 lid 1, onderdeel c, van het Besluit activiteiten leefomgeving (verbod op het zonder vergunning plukken, houden of verhandelen bepaalde vaatplanten);
- art. 4b Besluit gebruik meststoffen (Vernietigen graszode);
- art. 2.16 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB? (Verplichting weer omzetten naar blijvend grasland);
- art. 2.15 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (Natura 2000-gebieden);
- art. 2.2 Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (minimumactiviteit om landbouwgrond in een voor begrazing of teelt geschikte staat te houden);
- art. 11.129 Besluit activiteiten leefomgeving (verbod houtopstanden te vellen zonder herbeplanting, m.u.v. periodiek vellen griend- en hakhout);
- artikel 3.1 lid 1, onderdeel b, en bijlage 4, paragraaf 6, onderdeel B, van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB (snoeiverbod gedurende de periode 15 maart t/m 15 juli of als broedende vogels aanwezig zijn);
- artikel 3.1 lid 1, onderdeel b, en bijlage 4, paragraaf 5, van de Uitvoeringsregeling rechtstreekse betalingen GLB.

In de bijlage koppeltabel ANLb is per activiteit de baseline toegelicht. De baseline wordt aangepast, bij wijziging van regelgeving.

Verband tussen GLMC, RBE, nationale normen en de interventie

In de onderstaande tabel is per activiteit aangegeven welke baseline van toepassing zijn voor het bepalen van de vergoeding, en waarvoor dus geen vergoeding wordt gegeven. De vergoeding bestaat uit inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en transactiekosten die verder gaan dan de voor de activiteit relevante baseline. De maximale vergoedingen, zoals toegepast voor activiteiten bij het ANLb zijn altijd lager of gelijk dan de maximale vergoedingen die volgen uit de berekeningsmethode. Wanneer er sprake is van een overtreding van een conditionaliteit die als basis dient voor een maximale vergoeding bij een activiteit binnen het ANLb, wordt daar waar deze overtreding van toepassing is, geen vergoeding betaald voor de activiteit.

Deze tabel is tevens opgenomen in de bijlage koppeltabel ANLb.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

☒ **GBCS**

☐ **Niet-GBCS**

GBCS-deel

Soort betaling

☒ eenheidskosten op basis van aanvullende kosten en gederfde inkomsten

☒ transactiekosten inbegrepen

☐ eenmalige betaling

☐ vaste bedragen

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

Financiële allocatie

Het totaalbudget voor de maatregel was in 2021 circa 80 miljoen (ELFO-financiering en nationale cofinanciering). Onderstaande tabel toont de verdeling van ha en bedragen per leefgebied:

Leefgebied	**Ha**	**Bedrag €**	**€/ha**
Open grasland	78.008	35.345.654	453,10
Open akker	6183	12.838.844	2.076,47
Droge dooradering	8866	21.830.788	2462,30
Natte dooradering	3691	4.014.741	1.087,7
Categorie Water	5008	5.790.856	1.156,32
Totaal	101.758	79.820.883	Geniddeld: €784,42/ha

In het GLB-NSP wordt er ingezet op de optimalisatie van beheer in de bestaande leefgebieden en komt er

extra inzet voor water en klimaatmaatregelen. Ook komt er meer aandacht voor boerenlandvogels door naast het bestaande ANLb in te zetten op 18-26 kerngebieden van 1000 ha. In deze gebieden wordt ingezet op intensief beheer voor weidevogels, dat een grotere doorwerking heeft op de agrarische bedrijfsvoering. Dit houdt in dat in deze gebieden 40-70% van het areaal zal bestaan uit kruidenrijk grasland. Hierdoor zal het gemiddeld ha bedrag voor open grasland gaan toenemen tot €570,-/ha. Naast extra inzet op weidevogels wordt ingezet op akkervogels door het beheer in leefgebied open akker uit te breiden naar ruim 10.000ha. De leefgebieden natte en droge dooradering worden samengevoegd tot een leefgebied dooradering. Hiermee wordt gehoor gegeven aan de aanbeveling uit de evaluatie ANLb uit 2021. Door de samenvoeging ontstaat er een ander gemiddeld bedrag per ha voor dit leefgebied. Dit bedraagt €2058/ ha (gebaseerd op verhouding binnen de huidige leefgebieden). Uit de optimalisatieplannen van de agrarische collectieven, opgesteld in 2019, blijkt dat er veel groeimogelijkheden zijn voor beheer binnen dooradering. Een groei naar 15.000 ha is wenselijk. Het streven is om de categorie water en de nieuwe categorieën klimaat mitigatie en klimaatadaptatie samen te laten groeien naar 15.000 ha. Voor de beide categorieën klimaat wordt vooralsnog uitgegaan van eenzelfde gemiddeld ha bedrag als bij de categorie water.

Door bovengenoemde extra inzet zal het ANLb in de komende GLB groeien van ruim 100.000 ha naar 130.000 ha. Het budget zal hierdoor stapsgewijs groeien van 100 mln. in 2023 naar 120 mln in 2025. Daarnaast neemt het gemiddeld subsidiebedrag toe, van nu €784,42/ha naar €925,00/ha.

In de onderstaande tabel is de prognose nader uitgewerkt:

Periode 2023-2027					Prognose areaal in 2027 in ha
Agrarisch natuur en landschapsbeheer					
Boerenlandvogels		€	69.600.000,00		
		Aanvalsplan grutto		€ 62.640.000,00	59.657
	Beheer	Overige boerenlandvogels		€ 7.260.000,00	3.300
Verbeteren van het leefgebied		€	46.600.000,00		
	Collectieven	veerlig collectieven		€ 8.800.000,00	-
	Collectieven	Verbeterkansen collectief		€ 11.800.000,00	15.043
	Beheer	Uitbreiding inzet ANLb groen/blauwe dooradering		€ 26.000.000,00	14.648
klimaat- watermaatregelen		€	44.000.000,00		
	Beheer	**Mitigatie**		€ 17.600.000,00	15.221
	Beheer	verhoging os gehalte (meer CO2-opslag)			
	Beheer	aanpassen teelten/technieken (extra opslag organische stof)			
	Beheer	verminderling veen oxidatie			
	Beheer	**Adapdatie**		€ 8.800.000,00	5.587
	Beheer	Water vasthouden			
	Beheer	Inundaties			
	Beheer	**Water beheer**		€ 17.600.000,00	14.080
	Beheer	Oppervlakte water			
	Beheer	Grond Water			
					127.536

Berekeningsmethode

De betaling wordt verantwoord met inzet van voor 100% van de inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en 30% transactiekosten, op basis van de berekening van vergoedingen zoals hieronder is toegelicht bij berekeningsmethode.

In het GLB-NSP wordt er ingezet op de optimalisatie van beheer in de bestaande leefgebieden en komt er extra inzet voor water en klimaatmaatregelen. Ook komt er meer aandacht voor boerenlandvogels door naast het bestaande ANLb in te zetten op 36 kerngebieden van 1000 ha. De uitvoering wordt gefaseerd ingezet in 3 golven. In 2022/2023 wordt er al een start gemaakt in 13 gebieden. In 2023 zal via het GLB-NSP een vervolg worden geven aan een aantal extra gebieden.

In het NSP is nog niet genoeg beheerbudget gereserveerd om alle benodigde gebieden van optimaal beheer te kunnen voorzien. Vanuit het NPLG wordt voor de doelen uit de Vogelhabitat Richtlijn (VHR doelen) en de PAF doelen, extra en aanvullend beheergeld beschikbaar gesteld vanaf 2024/2025.

Daarnaast gaat het Aanvalsplan Grutto er ook vanuit dat na deze NSP periode er nog steeds een verdere doorontwikkeling van de gebieden zal zijn tot het benodigde aantal, dus ook na 2027 een verdere groei. Nadere informatie via Aanvalsplan Grutto | (gruttoaanvalsplan.nl)

In deze gebieden wordt ingezet op intensief beheer voor weidevogels, dat een grotere doorwerking heeft op de agrarische bedrijfsvoering. Dit houdt in dat in deze gebieden 40-70% van het areaal zal bestaan uit kruidenrijk grasland. Hierdoor zal het gemiddeld ha bedrag voor open grasland gaan toenemen tot €570,-/ha. Naast extra inzet op weidevogels wordt ingezet op akkervogels door het beheer in leefgebied open akker uit te breiden naar ruim 10.000ha. De leefgebieden natte en droge dooradering worden samengevoegd tot een leefgebied dooradering. Hiermee wordt gehoor gegeven aan de aanbeveling uit de evaluatie ANLb uit 2021. Door de samenvoeging ontstaat er een ander gemiddeld bedrag per ha voor dit leefgebied. Dit bedraagt €2058/ ha (gebaseerd op verhouding binnen de huidige leefgebieden). Uit de optimalisatieplannen van de agrarische collectieven, opgesteld in 2019, blijkt dat er veel groeimogelijkheden zijn voor beheer binnen dooradering. Een groei naar 15.000 ha is wenselijk. Het streven is om de categorie water en de nieuwe categorieën klimaat mitigatie en klimaatadaptatie samen te laten groeien naar 15.000 ha. Voor de beide categorieën klimaat wordt vooralsnog uitgegaan van eenzelfde gemiddeld ha bedrag als bij de categorie water.

Door bovengenoemde extra inzet zal het ANLb in de komende GLB groeien van ruim 100.000 ha naar 130.000 ha. Het budget zal hierdoor stapsgewijs groeien van 100 mln. in 2023 naar 120 mln in 2025. Daarnaast neemt het gemiddeld subsidiebedrag toe, van nu €784,42/ha naar €925,00/ha.

Het ANLb is een deel van de invulling voor de agro-milieu opgave in Nederland. De inzet via de generiek beschikbare ecoregeling moet hierbij nog opgeteld worden. Nederland gaat uit van 80% deelname door de Nederlandse boeren op een totaal areaal van 1.5 mln ha landbouwgrond. Het areaal voor deelnemende boeren wordt 1.2 mln ha voor de ecoregeling. Binnen de ecoregeling is ca. 30% van de grondgebonden maatregelen gericht op biodiversiteit. Dat zou betekenen dat binnen de ecoregeling 36.000 ha. aan biodiversiteitsversterkende maatregelen binnen het landbouwareaal gerealiseerd wordt. Samen met de groei van 30.000 ha zwaardere maatregelen binnen het ANLb wordt het totaal areaal agromilieu maatregelen ingeschat op 66.000 ha.

Berekeningsmethode

De berekeningswijze voor vergoedingen is gelijk aan de berekeningswijze tijdens eerdere GLB-periodes, en is gelijk voor zowel de ecoregeling (art 31 SPV) als het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer. Deze berekeningswijze is in 2021 geactualiseerd. In bijlage Eco1a (zie eco-regelingen) zijn de methodiek en referenties van de berekeningen toegelicht, in bijlage Eco1b (zie eco-regelingen) is de berekeningswijze toegelicht voor zowel de ecoregeling als het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Uitgangspunt van de berekening van het maximaal toegestane steunbedrag is een vergoeding op basis van extra kosten, gederfde inkomsten en een vergoeding voor transactiekosten. Voor de inkomstenderving is uitgegaan van de productiederving als gevolg van het uitvoeren van beheermaatregelen, de toename van arbeid en het saldo van exploitatie (opbrengsten minus kosten) van alle gewassen die door de beheermaatregelen worden beïnvloed. De inkomstenderving als gevolg van de ecoregeling wordt berekend aan de hand van gegevens van het praktijkonderzoek. Daarbij wordt de situatie met een beheersubsidie vergeleken met een referentiebedrijf onder optimale omstandigheden. Nederland is een vrij klein land, waardoor er voor gekozen is dit als één regio te zien, met een referentiebedrijf per grondgebruik. Wel heeft Nederland voor bouwland verschillende vergoedingen voor klei- en zandgrond. De berekende vergoeding neemt alleen kosten in beschouwing die verder gaan dan de baseline. De vergoedingen worden door een onafhankelijk werkgroep namens het betaalorgaan berekend. Gegevens worden altijd op actuele onderzoeksgegevens gebaseerd en de berekeningen worden altijd doorgesproken met de onderzoekswereld. Voor het NSP is een technisch-economische werkgroep (TEWG) ingesteld die minimaal 1x per jaar de vergoedingen toetst aan de wetenschappelijke onderbouwingen waarmee een onafhankelijke wetenschappelijke toets geformaliseerd is.

De TEWG bestaat uit vertegenwoordigers van Wageningen UR te weten: WEnR, WEcR en ASG, PPO. Deze TEWG adviseert het betaalorgaan op welke wijze de tarieven in de rekensystemen voor de vergoedingen moeten worden aangepast. Daarbij wordt gebruikt gemaakt van de wetenschappelijke

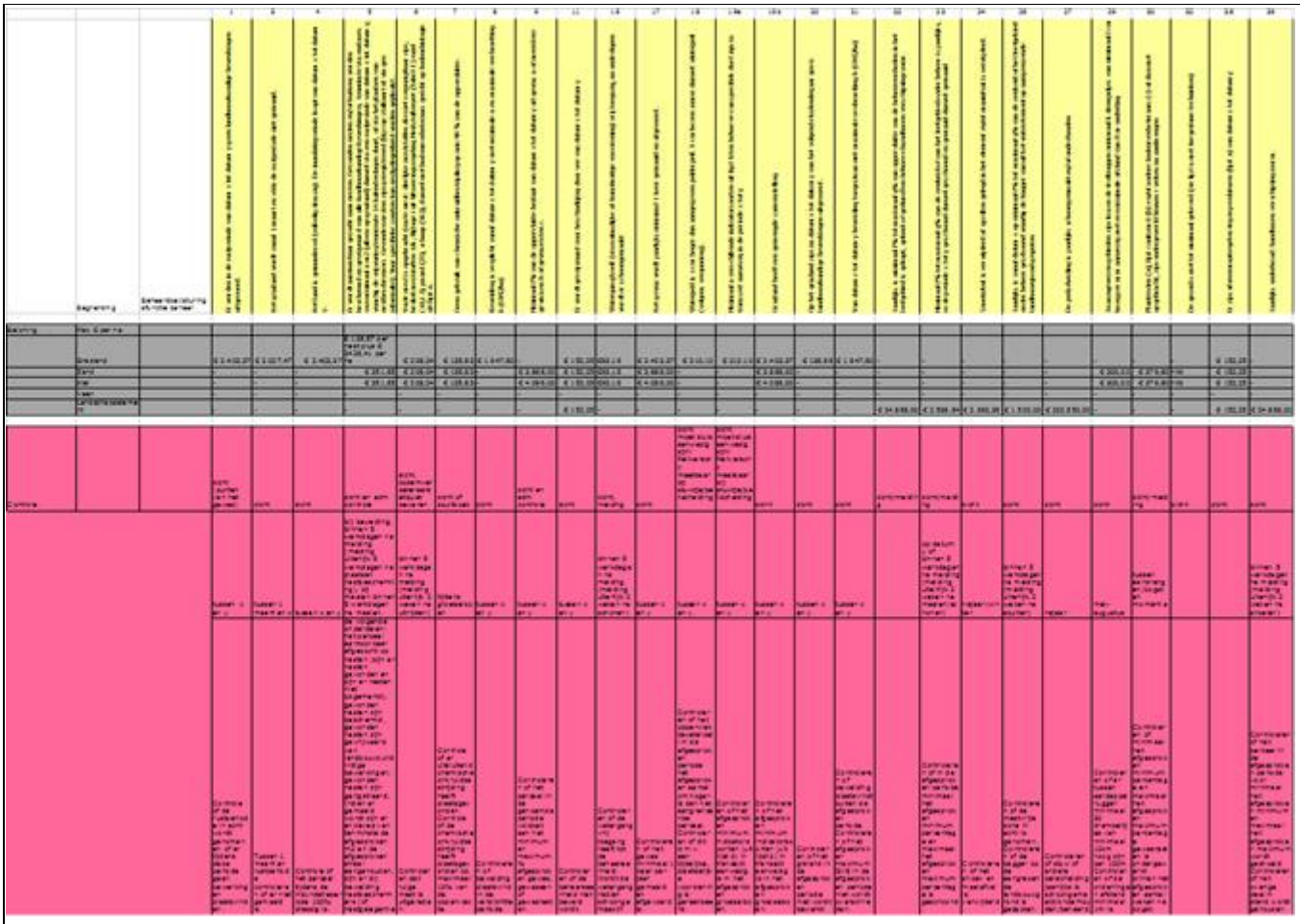
gegevensverzamelingen van Wageningen UR. Deze gegevensverzameling is in 2021 geactualiseerd. De herziende tarieven zijn gebaseerd op twee jaarlijks gemiddelde. Gekozen is voor een twee jaarlijks gemiddelde om de invloed van sterke prijsfluctuaties op de vergoedingen te verminderen. Voor arbeid geld het tarief zoals vermeld in de CAO Bosbouw en tarief agrarische bedrijfsverzorging. Het gaat om de volgende relevante tarieven:

• KVEM
• Kunstmest
• Arbeid
• Opbrengstprijzen akkerbouw
• Machines en werktuigen

De opbrengstderving, die de uitvoering van een submaatregel met zich meebrengt, is de resultante van één van de volgende gebruiksbepalingen, met een eventueel onderscheid naar het huidig grondgebruik (grasland, bouwland) en de grondsoort. De maximale vergoedingsberekening voorziet in de mogelijkheid om de opbrengstderving af te stemmen op een bouwplan. De maximale vergoedingen worden jaarlijks geactualiseerd door het betaalorgaan. Onderstaand figuur illustreert de vergoedingsberekening op clusterniveau voor de inzet van grond in geval van opbrengstderving.

1.	Uitvoering categorie	Verschillende werkzaamheden	A1
			A2
			A3
		Materiaal (werkelijke kosten)	B
2.	Inventarisatiewerkzaamheden		
	(optioneel)	Individuele basis	C +
		Subtotaal	D
4.	Inkomensderving	Referentiebedrijf	E +
		Subtotaal	*F*
3.	Inkomsten (optioneel)	Eventuele inkomsten uit bijproducten	G? / _
		Subtotaal	H (G-F)
4.	Transactiekosten	Maximaal 20% van H	I
	Totaal	Onderhoud (H+I)	

Op basis van deze berekeningswijze is door het betaalorgaan een maximale vergoeding per (cluster van) activiteit vastgesteld. Deze zijn opgenomen in de onderstaande tabel.Deze vergoedingen zijn gevalideerd door de TEWG. In deze tabel is tevens de wijze van controleren opgenomen. In de bijlage koppeltabel ANLb is de onderstaande tabel, als onderdeel van een grotere tabel, nogmaals opgenomen.

Ongeoorloofde cumulatie

Hoe wordt omgegaan met ongeoorloofde cumulatie bij de grondgebonden subsidies staat nader uitgelegd in hoofdstuk 3.1.2.

De activiteiten die in het kader van het ANLb kunnen worden uitgevoerd gaan altijd verder dan conditionaliteiten, de relevante RBE's en GLMC's, en zijn (deels) ook mogelijk in het kader van de ecoregeling en interventies samenwerking die voor beheermaatregelen, de systematiek van het ANLb volgen. Ter voorkoming van dubbele financiering is het volgende van toepassing:

1. Indien de activiteit tevens wordt ingezet voor het invullen van een conditionaliteit, wordt daar waar relevant geen inkomensderving toegekend.

2. Als een activiteit onder de ecoregeling wordt uitgevoerd en die zelfde activiteit wordt op hetzelfde perceel ook in het ANLb opgevoerd, dan kan de activiteit bij de ecoregeling wel meetellen voor het verzamelde aantal punten, maar kan niet worden ingezet voor het verantwoorden van uitbetaling van het maximale subsidiebedrag. De activiteit wordt uitbetaald via het ANLb.

Controleregime

In Nederland is het bij het opstellen van subsidies verplicht om gebruik te maken van het Raamwerk voor Uitvoering van Subsidies (RUS) en het Uniform Subsidiekader (USK). Het RUS/USK is een effectieve strategie om de NSP interventies uit te voeren en doelen te halen. Het helpt om processen te stroomlijnen en beleidsmatige keuzes te maken of een interventie wel of niet efficiënt uitvoerbaar en controleerbaar is. Het RUS/USK ondersteunt tevens het maken van een keuze voor welk handhavings- en controleregime van toepassing is.

Het doel van het handhavings- en controleregime dat voor het nieuwe gemeenschappelijk landbouwbeleid van toepassing is, is om rechtmatigheid te borgen en om de nationale en EC doelen te halen. Nederland richt de processen zo in om prestaties te halen, naleving te stimuleren en om onrechtmatigheden te voorkomen. Daarnaast wordt gestreefd naar efficiency en minder uitvoeringskosten. Programmatisch

handhaven maakt daar onderdeel van uit.
De volgende principes staan centraal:
• Meer sturen op het behalen van de doelen
• Menselijke maat
• Digitale controles waar mogelijk en data gedreven controles en gecombineerde programmatische handhaving van interventies waar mogelijk
• Sancties zijn proportioneel (in verhouding van aangevraagd subsidiebedrag), maar wel afschrikwekkend indien het verantwoord vertrouwen wordt geschaad

Het betaalorgaan heeft voor alle beoogde subsidiabele activiteiten een risicoanalyse gemaakt, en deze beoordeeld op controleerbaarheid en verifieerbaarheid. De activiteiten zijn beoordeeld met een aanvaardbaar risico. Op basis van subsidiebedrag en risico, wordt bij de ecoregeling primair gekozen voor RUS/USK niveau 2: Prestatie verantwoorden. Bij subsidievaststelling wordt alleen vastgesteld of de prestatie geleverd is. Bij ANLb wordt gewerkt met standaardbedragen voor de uitgevoerde activiteiten (zie koppeltabel ANLb), waardoor er geen financiële verantwoording van de kosten is. Daarnaast kan het ANLb redelijk gestandaardiseerd worden uitgevoerd. De activiteiten die op perceelsniveau worden uitgevoerd zijn niet uniek. De activiteiten voldoen wel of niet aan de voorwaarden en worden wel of niet op de juiste plek uitgevoerd. Daarnaast wordt verder ingezet op programmatisch handhaven en verantwoord vertrouwen. Hierbij wordt onderzocht of er meer gebruik kan worden gemaakt van de schouw, de interne controle van de gecertificeerde collectieven. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Aanvullende toelichting

n.v.t.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Gemengd

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Wat zijn de modellen voor de toezegging(en) in de interventie?

☐ op resutaten gebaseerd (met mogelijkheid te selecteren en te kiezen)
☐ op basis van het beheer (met mogelijkheid te selecteren en te kiezen)
☒ combinatie (op basis van het beheer en van de resultaten)

Verklaar de verplichtingen/mogelijkheden voor begunstigden in verband met de in de interventie vastgestelde toezeggingen

Zoals toegelicht in het hoofdstuk ‘Specific design, requirements and eligibility conditions of the intervention’ bestaat het ANLb uit twee hoofdprocessen: het hoofdproces om te komen tot een beschikking en het hoofdproces uitvoering en verantwoording van de beschikking. Bij het eerste proces wordt een hectareprijs per gebied bepaald, een resultaatsubsidie. Bij het tweede proces is de verantwoording zo ingericht dat er op basis van de berekeningen voor maximale vergoedingen voor activiteiten, geen overcompensatie kan plaatsvinden: een verantwoording op basis van dat minimaal de kosten voor uitgevoerd beheer gemaakt moeten zijn.

Wat is de looptijd van de contracten?

De looptijd van de agromilieuverbintenis is minimaal 6 jaar. De verbintenis kan na afloop van deze periode jaarlijks worden verlengd tot een maximum van 12 jaar wanneer dit bijdraagt aan het bereiken van de doelen. Sommige beheermaatregelen zijn effectiever als de verbintenis voor een langere periode kan worden afgesloten (bijv. kruidenrijk grasland; de ontwikkeling hiervan duurt enkele jaren). Daarnaast zijn er ook beheermaatregelen die een investering vragen zoals plas-dras. Hierbij is het wenselijk dat het beheer langere tijd gecontinueerd kan worden. In de verbintenis wordt een herzieningsclausule

opgenomen die er op toeziet dat deze kan worden aangepast als gevolg van wijzigingen in de toepassing van artikel 70 lid 3 SPV . Indien de begunstigde deze aanpassing niet aanvaardt, eindigt de verbintenis en wordt geen terugbetaling verlangd voor de periode waarin de verbintenis is toegepast. Tussentijds is daarnaast een uitbreiding van de verbintenis mogelijk. Dit kan tot een maximum van 20% (oppervlakte beheerde areaal) van de oorspronkelijke verbintenis. Voor een uitbreiding gelden bij beoordeling dezelfde instap- en beoordelingscriteria als bij het beoordelen van een nieuwe verbintenis.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 12 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Uitgangspunt van de berekening van het maximaal toegestane steunbedrag is een vergoeding op basis van extra kosten, gederfde inkomsten en een vergoeding voor transactiekosten.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.70.1.E.01 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld	NL; NLZ;	R.12; R.14; R.19; R.20; R.21; R.22; R.23; R.24; R.31; R.34	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.70.1.E.01 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)

Door extra inzet zal het ANLb in de komende GLB groeien van ruim 100.000 ha naar 130.000 ha. Het budget zal hierdoor stapsgewijs groeien van 100 mln. in 2023 naar 120 mln in 2025. Daarnaast neemt het gemiddeld subsidiebedrag toe, van nu €784,42/ha naar €925,00/ha. Dit is toegelicht in in het hoofdstuk 'Form and rate of support/premia/calculation methods' onder de title financiële allocatie. Vanwege het collectieve stelsel, waarin het aantal aanvragers beperkt is (ongeveer 40 collectieven) en de overeenkomsten bij ieder collectief uniek zijn, is er ook een verschillend eenheidsbedrag per hectare per collectief van toepassing. Nadat alle overeengekomen activiteiten per collectief worden samengenomen onstaat per collectief een uniek eenheidsbedrag per hectare. Er is op dat niveau geen sprake van een uniform eenheidsbedrag. Daarom hanteren we een gemiddeld eenheidsbedrag voor deze interventie. Bij een gemiddeld eenheidsbedrag is het onnodig een maximum en mimum eenheidsbedrag te hanteren. Bovendien is de basis van de berekening van de betaling aan het collectief gebaseerd op gederfde inkomsten, gemaakte kosten en transactiekosten wat uiteindelijk de grondslag is voor het unieke bedrag per collectief per hectare. Overcompensatie is onmogelijk en in het jaarlijks prestatieverslagkunnen we eventuele verschillen voor de jaarlijkse financiële goedkeuring goed toelichten

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.70.1.E.01 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	879,42	879,42	923,25	923,25	923,25	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)		1.000,00	1.000,00	1.100,00	1.100,00	1.100,00		
	O.14 (eenheid: Hectares)	0,00	113.711,00	113.711,00	129.975,00	129.975,00	129.975,00	0,00	617.347,00
TOTAAL	O.14 (eenheid: Hectares)	0,00	113.711,00	113.711,00	129.975,00	129.975,00	129.975,00	0,00	617.347,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	100.000.000,00	100.000.000,00	120.000.000,00	120.000.000,00	120.000.000,00	0,00	560.000.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	65.000.000,00	65.000.000,00	78.000.000,00	78.000.000,00	78.000.000,00	0,00	364.000.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								

	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

I.70.2 - Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen

Interventiecode (lidstaat)	I.70.2
Naam interventie	Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen
Soort interventie	ENVCLIM(70) - Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen
Gemeenschappelijke outputindicator	O.19. Aantal verrichtingen of eenheden ter ondersteuning van genetische hulpbronnen
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja Kortingstelsel ecoregeling: Nee LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De interventie wordt toegepast (op het platteland) in heel Nederland.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.25 Percentage grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de ecologische duurzaamheid te verbeteren

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Nederland zet zich in voor biodiversiteit, inclusief het behoud van genetische bronnen, waaronder de instandhouding van zeldzame landbouwhuisdierrassen. Op dit moment zijn er volgens de WUR/Centrum voor Genetische Bronnen Nederland (conform de Rassenlijst Nederlandse landbouwhuisdierrassen (CGN) 2020-06) teveel bedreigde landbouwhuisdierrassen, vooral runderen, dan geiten, vervolgens schapen en paarden.

Met deze interventie wordt gestimuleerd om zeldzame landbouwhuisdierrassen (rund, schaap, geit) te houden, te blijven houden en/of te gaan houden. Daarmee blijft de genetische biodiversiteit en ook de inzet op dubbeldoeldieren behouden. De interventie draagt bij om de rassen uit de kritische zone van 'zeldzaam' te halen.

Zeldzame landbouwhuisdierrassen kunnen ook geschikt zijn voor invulling van klimaatvriendelijke kringlooplandbouw en bijdragen aan het opbouwen van robuustere landbouwsystemen. Dubbeldoeldieren zijn geschikt als melk-/wol- en/of vleesvee en bijvoorbeeld ook gelijktijdig geschikt voor onderhoud van natuurgebieden of het begrazen van veengebieden met een hoog waterpeil.

Om voor steun in aanmerking te komen geldt een minimum aantal van 5 GVE (Grootvee-Eenheden) rund (vrouwelijke dieren en fokstieren) en minimum aantal van 1,5 GVE geiten en schapen (vrouwelijke dieren, fokbokken en fokrammen). Het minimum is gekozen omdat de zeldzame huisdierrassen vaak door kleine bedrijven/houders gehouden worden. Met het minimum van 5 GVE voor runderen en 1,5 GVE voor geiten en schapen is het voor landbouwers laagdrempelig om zeldzame huisdierrassen te gaan houden.

De steun bedraagt maximaal € 200,- per GVE. De maximale hoogte van 200 euro van de vergoeding is gebaseerd op artikel 28, lid 8, van Verordening 1305.2013 en Bijlage II van die verordening en op de Richtsnoeren voor staatsteun in de landbouw- en bosbouwsector (PB 2015 C 204) randnummers 2016-2018 en 228. Met de steun wordt een deel van de gederfde inkomsten gecompenseerd aangezien de zeldzame landbouwhuisdierrassen een lagere opbrengst hebben dan gangbare productieve landbouwhuisdierrassen.

Wanneer het totaal aantal GVE waarvoor steun wordt gevraagd toeneemt, kan ervoor gekozen worden om het bedrag per GVE lager te laten worden; het beschikbare budget voor deze interventie wordt dan verdeeld over het totaal aantal aangemelde GVE. In de financiële tabel wordt hier de verwachting/ambitie ook in geschetst.

De steun wordt verstrekt voor maximaal 100 GVE rund, schapen en geiten per houder. Indien de houder zowel geiten en/of schapen en/of runderen houdt, blijft het minimum per diersoort (1,5 GVE schaap/geit en 5 GVE rund) gelden en een maximum van 100 GVE in totaal per houder.

Alleen de gehouden dieren die onder de status ‘kritiek, bedreigd of kwetsbaar’ vallen, vallen onder deze regeling. Deze status is bepaald in de Rassenlijst van CGN (Centrum voor Genetische Bronnen, Nederland). Op deze website.

De volgende betekenis voor GVE-berekening wordt gehanteerd (gebaseerd op Vo. 2021/2290):

Dier	**X GVE**
Runderen van meer dan 2 jaar oud	1,0 GVE
Runderen van 6 maanden tot 2 jaar	0,6 GVE
Schapen en geiten vanaf 6 maanden	0,15 GVE

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Begunstigden zijn actieve landbouwers die houders zijn van zeldzame landbouwhuisdierrassen. De landbouwhuisdierrassen die voor steun in aanmerking komen staan opgenomen in het I&R-register van RVO en staan hierin geregistreerd als dieren van een zeldzaam ras. De subsidie wordt verstrekt aan houders van runderen, schapen en geiten van zeldzame rassen die als zodanig bekend zijn in het I&R systeem.

Totaal aantal dieren per zeldzaam ras – vrouwelijke dieren:

WAGENINGEN
UNIVERSITY & RESEARCH

Rassenlijst Nederlandse landbouwhuisdierrassen en hun risicostatus op basis van aantal volwassen vrouwelijke dieren in Nederland - juni 2020

Criteria risicoclassificatie van rassen (FAO 2013. In vivo conservation of animal genetic resources)				
	Aantal volwassen vrouwelijke dieren		Inteelttoename per generatie	
Risicostatus bedreigdheid	Hoog[1]	Laag[2]	%	
Kritiek	< 100	< 300	> 1%	Te hoog
Bedreigd	< 1000	< 3000	0.5 - 1 %	Hoog
Kwetsbaar	< 2000	< 6000	0.25 - 0.5 %	Vrij hoog
Normaal			< 0.25 %	Gering
Onbekend				Onbekend
Hoog[1]: Dieren met een hoog voortplantingsvermogen: hond, varken, konijn, gevogelte **Laag[2]**: Dieren met een laag voortplantsingsvermogen: rund, paard, schaap, geit				

Rund (data 2020)	*Aantal volwassen vrouwelijke dieren*	*Inteelttoename per generatie*	*Trend over 15 jaar*
Brandrood rund	1,121	0.25 - 0.5 %	stijgend
Fries Hollands vee (zwartbont)	2,182	0.5 - 1 %	stabiel
Groninger blaarkop	1,927	< 0.25 %	stijgend
Holstein zwartbont	1,000,806	0.5 - 1 %	stabiel
Holstein roodbont	207,199	0.5 - 1 %	stabiel
Lakenvelder	1,512	0.5 - 1 %	stabiel
MRIJ (Maas-Rijn-IJsselvee)	9,677	0.5 - 1 %	dalend
Roodbont Fries vee	594	0.25 - 0.5 %	stabiel
Verbeterd Roodbont	654		stabiel
Witrik, Vaal en Baggerbont (opgenomen in het dubbeldoelregister[3])			

[3]In oprichting: dubbeldoelregister voor dubbeldoeldieren van de zeldzame kleurslagen Witrik, Vaal en Baggerbont

Schaap (data van 2017)	*Aantal volwassen vrouwelijke dieren*	*Inteelttoename per generatie*	*Trend over 15 jaar*
Blauwe Texelaar	4,323		stabiel
Dassenkop Texelaar	579		stabiel
Drents heideschaap	4,365		stabiel
Flevolander	864		stijgend
Groot heideschaap	1,060		stijgend
Kempisch heideschaap	11,000		groei
Mergelland schaap	1,404		stabiel
Nederlands melkschaap (Zeeuws en Fries)	450	< 0.25 %	dalend
Noordhollander	1,947		stijgend
Schoonebeeker	3,361		stabiel
Swifter	7,489		stabiel
Texelaar	22,896		stabiel
Veluws heideschaap	1,838	0.25 - 0.5 %	stijgend
Zwartbles	1,445	0.5 - 1 %	stabiel

Geit (data van 2017)	*Aantal volwassen vrouwelijke dieren*	*Inteelttoename per generatie*	*Trend over 15 jaar*
Nederlandse Bonte geit	640	0.5 - 1 %	stabiel
Nederlandse Landgeit	1,074	0.25 - 0.5 %	dalend
Nederlandse Toggenburger geit	821	0.5 - 1 %	stabiel
Nederlandse Witte geit	1,210	0.25 - 0.5 %	dalend
Nederlandse Melkgeit	> 6.000		stijgend

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

IACS. Het gaat om het houden van zeldzame landbouwhuisdierrassen die zijn opgenomen in het I&R-register van RVO en staan hierin geregistreerd als dieren van een zeldzaam ras. De subsidie wordt verstrekt aan houders van runderen, schapen en geiten van zeldzame rassen die als zodanig bekend zijn in het I&R systeem.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante

verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

Lijst van relevante GLMC en RBE

Code	Beschrijving
SMR09	Richtlijn 2008/119/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van kalveren: artikelen 3 en 4
SMR11	Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren: artikel 4

Lijst van relevante verplichte nationale normen

SMR09

- Artikel 1.8, derde en vierde lid en artikel 2.5, derde lid, van het Besluit houders van dieren (Materiaal boxen)
- Artikel 4 Richtlijn 2008/119/EG in samenhang met Bijlage I, onder 2 Elektrische leidingen & apparatuur (Geen elektrische schokken)
- Artikel 2.5, vierde lid, van het Besluit houders van dieren Stalklimaat (Isolatie)
- Artikel 2.5, vijfde, zesde, achtste en negende lid en artikel 2.40 van het Besluit houders van dieren (dagelijkse controle apparatuur)
- Artikel 2.37, eerste lid en tweede lid en artikel 2.5, tweede lid, van het Besluit houders van dieren (Lichtvoorziening) De verplichting te zorgen voor voldoende daglicht voor kalveren.
- Artikel 2.4, tweede, derde en vijfde lid, artikel 1.7, onderdeel c en artikel 2.45 van het Besluit houders van dieren (Goede verzorging)
- Artikel 2.34, eerste lid, van het Besluit houders van dieren (Inrichting stal).
- Artikel 2.31, eerste tot en met vierde lid, van het Besluit houders van dieren (Verbod aanbinden)
- Artikel 2.44, eerste en tweede lid van het Besluit houders van dieren (Reinigen en ontsmetten)
- Artikel 2.35, eerste lid en artikel 2,36, eerste en tweede lid van het Besluit houders van dieren (Comfortabele en zindelijke ligruimte)
- Artikel 2.41, tweede, derde en vierde lid en artikel 2.31, vijfde lid van het Besluit houders van dieren (Geschikt voer en verbod op muilkorven)
- Artikel 2.41, eerste lid en artikel 2.38, eerste lid, van het Besluit houders van dieren (Voederen)
- Artikel 1.7, onderdeel f en artikel 2.42, eerste en tweede lid, van het Besluit houders van dieren (Watervoorziening)
- Artikel 2.39 van het Besluit houders van dieren Voeder- en drinkinstallatie (voeder- en drinkinstallaties)
- Artikel 2.42, derde lid, van het Besluit houders van dieren (Koebiest)

SMR11

- Artikel 1.6, lid 1 Besluit houders van dieren Bewegingsvrijheid (Het verbod te beperkte bewegingsruimte)
- Artikel 2.3 Besluit houders van dieren Voldoende ruimte (aangebonden)
- Artikel 1.6, lid 3 Besluit houders van dieren (Bescherming weer/ roofdieren/ risico's gezondheid)
- Artikelen 1.7, onderdeel a, en 2.4, lid 1 Besluit houders van dieren (Kennis verzorgers)
- Artikel 2.4 lid 2 en 3 Besluit houders van dieren (Dagelijks controleren)
- Artikelen 1.7, onderdeel c, en 2.4, lid 5 Besluit houders van dieren (Verzorging/ dierenarts raadplegen)
- Artikel 1.7, onderdeel e Besluit houders van dieren (Geschikt voer)
- Artikel 2.4, lid 7 Besluit houders van dieren (Onnodig lijden door voer/ drinken)
- Artikel 2.4, lid 6 Besluit houders van dieren (Tussenpozen voederen) De verplichting een dier te

voederen met tussenpozen die bij zijn fysiologische behoeften passen.

- Artikel 2.5, lid 2 Besluit houders van dieren (Voldoende verlichting)

Verband tussen GLMC, RBE, nationale normen en de interventie

SMR09 en SMR11 en de nationale standaarden hebben betrekking op het houden van landbouwdieren. De interventie heeft eveneens betrekking op het houden van landbouwdieren.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

☒ **GBCS**

☐ **Niet-GBCS**

GBCS-deel

Soort betaling

☐ eenheidskosten op basis van aanvullende kosten en gederfde inkomsten

☐ transactiekosten inbegrepen

☐ eenmalige betaling

☒ vaste bedragen

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

Maximaal € 200,- Per Grootvee-Eenheid (GVE).

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar het NSP hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Berekeningsmethode

Het maximum van € 200,- per GVE is gebaseerd op berekeningen door de onafhankelijke instantie ingevolge artikel 82 van de Strategisch Plan Verordening en op de Richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw- en bosbouwsector (PB 2014 C 204) randnummers 216-218 en 228.

Aanvullende toelichting

De ambitie is om het aantal GVE van de zeldzame landbouwhuisdierrassen toe te laten nemen. Inzet is 2% per jaar, daarmee gaat het bedrag per GVE ook met x% omlaag.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Gemengd

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Wat zijn de modellen voor de toezegging(en) in de interventie?

☒ op resutaten gebaseerd (met mogelijkheid te selecteren en te kiezen)

☐ op basis van het beheer (met mogelijkheid te selecteren en te kiezen)

☐ combinatie (op basis van het beheer en van de resultaten)

Verklaar de verplichtingen/mogelijkheden voor begunstigden in verband met de in de interventie vastgestelde toezeggingen

De interventie heeft betrekking op het houden van zeldzame huisdierrassen. De hoogte van de steun wordt gebaseerd op het aantal GVE dat gehouden wordt door een landbouwer. R=1GVE.

Wat is de looptijd van de contracten?

De contracten duren een jaar. Op 4 momenten in het jaar (1 februari, 1 april, 1 augustus en 1 oktober) wordt bepaald hoeveel GVE zeldzaam landbouwhuisdierras (geit/schaap/rund) de houder heeft. Jaarlijks wordt daar een gemiddelde van genomen en zo het aantal GVE per houder vastgesteld. Rekenwijze voor vaststelling aantal GVE voor jaar x: aantal GVE op elk van de vier peildata optellen en vervolgens delen

door 4. Op 15 oktober sluit de definitieve aanvraag. Deelname melding moet een jaar voorafgaand aan de definitieve aanvraag (tussen 15 oktober en 30 november) gedaan worden.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 12 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De steun wordt verleend op basis van vooraf duidelijke vereisten, de steun wordt alleen verstrekt voor het houden van zeldzame landbouwhuisdierrassen (runderen, geiten en schapen) die zijn geregistreerd in het I&R-register. De maximale hoogte van 200 euro van de vergoeding is gebaseerd op berekeningen door de onafhankelijke instantie ingevolge artikel 82 van de Strategisch Plan Verordening en op de Richtsnoeren voor staatssteun in de landbouw- en bosbouwsector (PB 2014 C 204) randnummers 216-218 en 228. Met de steun wordt een deel van de gederfde inkomsten gecompenseerd aangezien de zeldzame landbouwhuisdierrassen een lagere opbrengst hebben dan gangbare productieve landbouwhuisdierrassen.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.70.2.E.01 - Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Homogeen		R.25	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.70.2.E.01 - Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen

Het totale aantal GVE in NL die behoren tot de zeldzame landbouwhuisdierrassen wordt geschat op 16.104 GVE. Het budget is € 3,2 miljoen per jaar. Schatting is dat tussen de 300 en 400 houders met deze regeling ondersteund worden.

voor deze interventie en dat voor alle GVE steun wordt gevraagd bedraagt de unit amount maximaal € 200,00 per GVE~~.~~.

De Rassenlijst is opgenomen onder paragraaf 5.

Zeldzame landbouwhuisdierrassen:

·Rund: Brandrood rund, Fries Hollands vee (zwartbont), Groninger blaarkop, Lakenvelder, Roodbont Fries vee, Verbeterd Roodbont, kleurslagen: Witrik, Vaal en Baggerbont

·Schaap: Blauwe Texelaar, Dassenkop Texelaar, Drents heideschaap, Flevolander, Groot heideschaap, Mergeiland schaap, Nederlands melkschaap (Zeeuws en Fries), Noordhollander, Schoonebeeker, Veluws heideschaap, Zartbles

·Geit: Nederlandse Bonte geit, Nederlandse Landgeit, Nederlandse Toggenburger geit, Nederlandse Witte geit

Per kalenderjaar zal bepaald worden welke landbouwhuisdierrassen onder de regeling vallen. De rassen zijn zeldzaam op het moment dat deze vallen onder de status kritiek, bedreigd of kwetsbaar.

Jaarlijks zal RVO een rapportage maken van de regeling waarin wordt weergegeven wat het aantal aangevraagde rassen en aantallen dieren zijn van dat jaar.

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.70.2.E.01 - Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen (Subsidie - Homogeen)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	200,00	196,08	192,19	188,57	184,76	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)							0,00	
	O.19 (eenheid: Grootvee-eenheden)	0,00	16.000,00	16.320,00	16.650,00	16.970,00	17.320,00	0,00	83.260,00
TOTAAL	O.19 (eenheid: Grootvee-eenheden)	0,00	16.000,00	16.320,00	16.650,00	16.970,00	17.320,00	0,00	83.260,00

	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	0,00	16.000.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	0,00	16.000.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie

I.73.1a - Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering

Interventiecode (lidstaat)	I.73.1a
Naam interventie	Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering
Soort interventie	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie
Gemeenschappelijke outputindicator	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Deze interventie betreft een investeringsregeling waarbij specifieke fysieke omstandigheden ter plaatste niet relevant zijn. Het gaat hierbij om investeringen op het landbouwbedrijf, waarmee primair het verdienvermogen van de ondernemer wordt vergroot of verstevigd. Het gaat daarbij om investeringsmogelijkheden gericht op een veerkrachtige toekomstgerichte landbouw waarmee eerst en vooral een rendabele(r) bedrijfsvoering mogelijk wordt.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO2 Vergroting van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven voor zowel de korte als de lange termijn, onder meer door meer aandacht voor onderzoek, technologie en digitalisering

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.9 Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Doelen

De interventie is gericht op het behoud van een veerkrachtige en toekomstgerichte landbouwsector (SO1) en het versterken van het concurrentie en verdienvermogen van de individuele landbouwer (SO2).

Onderbouwing

Om de Nederlandse landbouwsector ook in de toekomst zeker te stellen is het nodig dat landbouwers een zodanig inkomen kunnen verwerven dat de productie van landbouwproducten (alsmede de handel erin) voor hen lonend blijft. Naast verbreding, multifunctionaliteit of het zich richten op nichemarkten, hebben veel landbouwers zich vooral staande gehouden door efficiëntieverbetering, waardoor de kostprijs in verhouding laag kon blijven. Trefwoorden hierbij zijn samenwerking, mechanisatie/automatisering, schaalvergroting, intensivering en productiviteitsverhoging. De maatschappelijke uitdagingen op het gebied van *Farm to Fork*-strategie, vragen van de landbouwers extra inspanningen, die met een focus op het voortdurend verlagen van de kostprijs van producten niet haalbaar zal zijn. Specifieke investeringen zijn daarom nodig om een omslag te maken naar kringlooplandbouw. Indachtig het rapport van de taskforce verdienvermogen kringlooplandbouw ('Je kunt niet groen doen als je rood staat') zal de weg naar kringlooplandbouw en een versterkt verdienvermogen alleen slagen als de boer de nodige investeringen kan opbrengen en terugverdienen.

Landbouwbedrijven die optimaal en duurzaam willen produceren om zo op de lange termijn rendabel en solvabel te zijn, zullen periodiek hun gebouwen en uitrusting moeten vernieuwen en aanpassen. Op deze manier kan optimaal gebruik worden gemaakt van innovaties en kan hun bedrijf zich ontwikkelen in een richting die past bij veranderende maatschappelijke wensen en eisen ('license to produce'). Met investeringen op het gebied van onder andere: robotisering, energiebesparing, kan hiermee op een verantwoorde wijze invulling worden gegeven.

Complementair aan andere interventies

Deze interventie is complementair aan de interventies zoals beschreven onder INVEST I.73.1.b en I.73.1.c. Tevens is deze interventie complementair aan de interventies COOP I.77.1, COOP I.77.2, COOP I.77.3, COOP I.77.4 en COOP I.77.5.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering beschikbaar (zie annex V).

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 1, 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Steun en voorwaarden

Voor steun komen in aanmerking:

Investeringen in bedrijfsmiddelen zoals robotisering, systemen om groei van gewas te monitoren en voor een innovatieve bedrijfsvoering .

Met deze investeringen in robotisering kan de landbouwsector vernieuwen zodat er perspectief blijft op een rendabel ondernemerschap. Met investeringen in een innovatieve bedrijfsvoering kan de landbouwondernemer beter inspelen op een veranderende consumentenvraag of marktomstandigheden.

Projecten die voor subsidie in aanmerking komen worden geselecteerd op basis van de selectiecriteria: mate van effectiviteit, mate van efficiency, haalbaarheid/ kans op succes en mate van innovatie.

De mate van effectiviteit wordt bepaald op basis van het aantal doelen waaraan de investering bijdraagt. Een investering in een stal die naast een efficiënter waterverbruik ook bijdraagt aan een efficiënter energie verbruik, komt eerder geselecteerd dan een investering die alleen bijdraagt aan een efficiënter waterverbruik.

Een andere wijze voor de selectie van projecten, is selectie op basis van een investeringslijst. In een openstelling wordt een lijst opgenomen met investeringen waarvoor subsidie kan worden verstrekt. Aan elke investering wordt een puntenaantal toegekend. Het puntenaantal wordt bepaald op basis van de effectiviteit (bijdrage aan de doelen), mate van innovatie en efficiency.

Selectie vindt plaats op basis van het totaal aantal punten per project, waarbij het project met het hoogst aantal punten als eerst wordt geselecteerd.

Uitgangspunt is dat Biologische boeren of boeren die omschakelen naar biologische landbouw, door middel van een extra punt, prioriteit krijgen bij selectie van concrete acties. In gemotiveerde gevallen kan, wanneer biologische landbouw conflicteert met te bereiken doelen van de specifieke subsidieregeling, hiervan afgeweken worden.

Indien een investering mogelijk negatieve effecten heeft op de omgeving, dient de aanvraag voor subsidie -conform de geldende wettelijke voorschriften- onderbouwd te worden met een verkenning naar de omgevingseffecten.

Niet subsidiabel zijn:

- Investeringen die wettelijk verplicht zijn;
- Investeringen met een negatief effect op de omgeving
- Investeringen die leiden tot een verslechtering van dierenwelzijn
- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73 lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 64 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) nr. 2021/1060;

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:

· Er geldt een subsidiepercentage van 40%;

· Er zal een minimum bedrag worden toegepast; en

· Voor de regeling wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van vereenvoudigde kostenopties (VKO's).

Hierbij kan gedacht worden aan standaardschaal van eenheidsprijzen (bv. investeringen op basis van een investeringslijst), vaste bedragen (bv. vaste bedragen op basis van een beoordeelde begroting) of vaste percentages (bv. vast percentage loonkosten ten opzichte van de investering).

Overige voorwaarden

Landbouwbedrijven en samenwerkingsverbanden van landbouwbedrijven, waarbij een landbouwbedrijf wordt gedefinieerd als 'alle eenheden op het grondgebied van Nederland die voor landbouwactiviteiten (als bedoeld in bijlage 1 VWEU) worden gebruikt en door een landbouwer worden beheerd.'

De begunstigde is dus een landbouwer: 'een natuurlijk persoon of rechtspersoon dan wel een groep natuurlijke personen of rechtspersonen, ongeacht de rechtspositie van de groep en haar leden volgens het nationale recht, van wie het bedrijf zich bevindt binnen het territoriale toepassingsgebied van de verdragen als omschreven in artikel 42 VWEU in samenhang met de artikelen 349 en 355 VWEU, en die een landbouwactiviteit uitoefent.'

Er wordt geen steun verstrekt aan een onderneming:

die in moeilijkheden is als bedoeld in artikel 2 van Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de Commissie van 25 juli 2014 waarbij bepaalde categorieënsteun in de landbouw- en de -bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU 2014, L 193), of

-waar tegen een uitstaand bevel tot terugvordering bestaat, volgend op een eerdere beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt is verklaard.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☒ eenheidskosten

☒ vast bedrag

☒ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

We bepalen de hoogte van de eenheidsprijzen op basis van referentiemateriaal gebaseerd op eerdere openstellingen en onderzoeken van de Wageningen Economic Centre Research.

Gesubsidieerd worden alleen activiteiten die boven de baseline komen.

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

De steun bedraagt van 40% van de subsidiabele kosten

Het te verstrekken subsidiebedrag wordt geschat in de range van € 20.000 tot € 200.000 per investering

Aanvullende toelichting

De eenheidsprijzen zijn gebaseerd op ervaringsregels van vergelijkbare investeringen. Voor meer informatie over de toepassing van de VKO's verwijzen wij naar hoofdstuk 7.3 van het NSP.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☐ Nee ☒ Gemengd

Vermeding van steunactiviteiten die buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU vallen

Investeringen ten behoeve van energiebesparing kunnen buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU vallen.

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☒ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Wat komt niet in aanmerking voor steun?

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73 lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 64 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) Nr. 2021/1060
- Investeringen die wettelijk verplicht zijn
- Investeringen met een negatief effect op de omgeving

Omvat de investering irrigatie?

☐ Ja ☒ Nee

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen: wat is/zijn de vereiste potentiële waterbesparing(en), uitgedrukt in een percentage

n.v.t.

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen (die gevolgen hebben voor waterlichamen waarvan de toestand minder dan goed is): wat is/zijn de vereiste(n) om tot een daadwerkelijke vermindering van het watergebruik te komen, uitgedrukt in een percentage
n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 11 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de internationale handel- en concurrentieverhoudingen.

De investeringen die voor subsidie in aanmerking komen dragen altijd bij aan de verduurzaming van de landbouwonderneming. Om ook op lange termijn economisch duurzaam te zijn, moet de landbouwer investeren in verduurzaming van zijn onderneming. Doordat de onderneming verduurzaamt wordt bijgedragen aan de bescherming van het milieu.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.73.1a.E.01 - Productieve investeringen bedrijfsmodernisering	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.9	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.73.1a.E.01 - Productieve investeringen bedrijfsmodernisering

De verwachting is dat na het opstartjaar 2023 het aantal aanvragen ongeveer gelijk blijven tussen de 200- 400. Het gemiddelde steunbedrag wordt ingeschat op € 30.000

R9: unit amount is gebaseerd op de gemiddelde investering onder de POP3 maatregel "productieve investeringen", gemiddeld ca. 12.000 per investering en circa 1000 investeringen tussen 2014 en 2020.

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.73.1a.E.01 - Productieve investeringen bedrijfsmodernisering (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.20 (eenheid: Concrete acties)	0,00	225,00	181,00	129,00	144,00	167,00	0,00	846,00
TOTAAL	O.20 (eenheid: Concrete acties)	0,00	225,00	181,00	129,00	144,00	167,00	0,00	846,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		6.750.000,00	5.430.000,00	3.870.000,00	4.320.000,00	5.010.000,00	0,00	25.380.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		3.989.347,00	3.182.718,00	1.980.678,00	2.648.760,00	3.475.731,00	0,00	15.277.234,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)				1.742.000,00	1.742.000,00			3.484.000,00
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)				1.742.000,00	1.742.000,00			3.484.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

I.73.1b - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn

Interventiecode (lidstaat)	I.73.1b
Naam interventie	Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn
Soort interventie	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie
Gemeenschappelijke outputindicator	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja Kortingstelsel ecoregeling: Nee LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Deze interventie betreft een investeringsregeling waarbij specifieke fysieke omstandigheden ter plaatste niet relevant zijn. Het gaat hierbij om investeringen op het landbouwbedrijf, waarbij rekening wordt gehouden met klimaat en milieu en dierenwelzijnsdoelen. Het gaat daarbij om investeringsmogelijkheden gericht op verduurzaming op en van landbouwbedrijven (denk aan klimaatadaptatie en -mitigatie, precisielandbouw, waterhuishouding en natuur-inclusieve landbouw), waarmee eerst en vooral een rendabele(r) bedrijfsvoering mogelijk wordt.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO2 Vergroting van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven voor zowel de korte als de lange termijn, onder meer door meer aandacht voor onderzoek, technologie en digitalisering
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.14	Opwekken duurzame energie	Categorie 2	Ja

	en energiebesparing		
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja
N.26	Betere voedselveiligheid en transparantie, inclusief minder gewasbeschermingsmiddelen	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.16 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen
R.17 Areaal met steun voor bebossing en herstel van boslandbouw, met inbegrip van uitsplitsing
R.26 Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen
R.32 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit
R.44 Aandeel grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde acties ter verbetering van dierenwelzijn
R.9 Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Doelen

De interventie ondersteunt de landbouwer om zijn of haar bedrijf te verduurzamen door met specifieke investeringen een bijdrage te leveren aan de milieu- en klimaatdoelen (SO4) en het efficiënt gebruik en natuurlijke hulpbronnen, zoals water en bodem (SO5) en biodiversiteit (SO6). Daarnaast zal met de interventie invulling gegeven worden aan maatschappelijke wensen met betrekking tot dierenwelzijn (SO9).

Onderbouwing

De maatschappelijke uitdagingen op het gebied van klimaat en milieu, zoals verwoord in de *Green Deal* en *Farm to Fork*-strategie, vragen van de landbouwers extra inspanningen, die met een focus op het voortdurend verlagen van de kostprijs van producten niet haalbaar zal zijn. Specifieke investeringen zijn daarom nodig om een omslag te maken naar kringlooplandbouw. waardoor (i) minder gebruik hoeft te worden gemaakt van natuurlijke hulpbronnen en (ii) schadelijke externe effecten voor het klimaat, biodiversiteit en milieu worden teruggedrongen.

Landbouwbedrijven zullen moeten verduurzamen om op de lange termijn rendabel en solvabel te zijn, die past bij veranderende maatschappelijke opdracht en internationale afspraken ten aanzien van milieu en klimaat. Met investeringen op het gebied van klimaatverandering (klimaatadaptatie) en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (klimaatmitigatie) waaronder investeringen voor energiebesparing; agroforestry (inclusief voedselbossen); verhoging van de biodiversiteit; bodembeheer; koolstofvastlegging en verhoging van dierenwelzijn (waar dierengezondheid deel van uitmaakt) kan hiermee op een verantwoorde wijze invulling worden gegeven.

De investeringen dragen vaak bij aan lagere emissies, betere rendementen (voerconversie) en aan beter

dierenwelzijn (en dierengezondheid en minder antibioticagebruik) zoals emissiearme en tevens diervriendelijke stalvloeren, technieken om stallen beter te reinigen en het stalklimaat te verbeteren.

Complementair aan andere interventies

Deze interventie is complementair aan de interventies zoals beschreven onder INVEST I.73.1.a en I.73.1.c. Tevens is deze interventie complementair aan de interventies COOP I.77.1, COOP I.77.2, COOP I.77.3, COOP I.77.4 en COOP I.77.5.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering beschikbaar (zie annex V).

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 1, 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Steun en voorwaarden

Voor deze interventie zullen verschillende openstellingen plaatsvinden, namelijk:

1.Generieke openstellingen voor investeringen die bijdragen aan de milieu- en klimaatdoelen (SO4) natuurlijke hulpbronnen, (SO5) biodiversiteit (SO6) en of dierenwelzijn (SO9);

2.Openstelling(en) specifiek gericht op dierenwelzijn.

Generieke openstellingen

Voor steun komen in aanmerking:

1. Investeringen in bedrijfsmiddelen zoals investeringen ten behoeve van de bodemverbetering, precisie landbouw, vermindering van afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen, investeringen in stalsystemen en watergebruik/beheer, zoals
    - Investeringen in beslissingsondersteunende systemen voor beregeling of gewasbeschermingsmiddelen;
    - Investeringen in spruittechnieken die drift vergaand reduceren;
    - Investeringen voor precisiebemesting (GPS, taakkaarten, rijenbemesting)
- Aanplant van meerjarige houtige gewassen ten behoeve van agroforestry; zoals windsingels ter bescherming van het gewas, fruitbomen/struiken ten behoeve van de productie van het bedrijf.
- Investeringen ten behoeve van het verbeteren van het dierenwelzijn zoals diervriendelijke stalsystemen. Daarvoor zijn de volgende activiteiten voorzien (de lijst is niet limitatief):
- investeringen die uitoefenen natuurlijk gedrag bevorderen (bv. wroeten, scharrelen door stalverrijking)
- investeringen die zorgen dat er meer ruimte per dier is (bv. vrijloopkraamhokken voor zeug en big, vrije uitloop)
- investeringen in huisvesting die leiden tot minder ingrepen, zoals staart couperen biggen, onthoornen kalveren, achterste teenverwijdering hanen (Investeringen die leiden tot beter stalklimaat (bv. verneveling van water in de stal)

Investeringen die leiden tot een verslechtering van het dierenwelzijn komen niet voor subsidie in aanmerking.

Projecten die voor subsidie in aanmerking komen worden geselecteerd op basis van de selectiecriteria: mate van effectiviteit, mate van efficiency, haalbaarheid/ kans op succes en mate van innovatie.

De mate van effectiviteit wordt bepaald op basis van het aantal doelen waaraan de investering bijdraagt. Een investering in een stal die naast klimaatmitigatie ook bijdraagt aan dierenwelzijn, komt eerder geselecteerd dan een investering die alleen bijdraagt aan klimaatmitigatie. Op deze manier worden

landbouwers gestimuleerd om wanneer zij investeren in een nieuw stalsysteem ook te investeren in de verbetering van dierenwelzijn.

Een andere wijze voor de selectie van projecten, is selectie op basis van een investeringslijst. In een openstelling wordt een lijst opgenomen met investeringen waarvoor subsidie kan worden verstrekt. Aan elke investering wordt een puntenaantal toegekend. Het puntenaantal wordt bepaald op basis van de effectiviteit (bijdrage aan de doelen), mate van innovatie en efficiency.

Selectie vindt plaats op basis van het totaal aantal punten per project, waarbij het project met het hoogst aantal punten als eerst wordt geselecteerd.

Uitgangspunt is dat Biologische boeren of boeren die omschakelen naar biologische landbouw, door middel van een extra punt, prioriteit krijgen bij selectie van concrete acties. In gemotiveerde gevallen kan, wanneer biologische landbouw conflicteert met te bereiken doelen van de specifieke subsidieregeling, hiervan afgeweken worden.

Openstelling(en) specifiek voor dierenwelzijn

Voor de openstelling(en) specifiek voor dierenwelzijn wordt ten minste 5% van het budget van deze interventie gealloceerd.

Voor steun komen in aanmerking:

a. Investeringen die uitoefenen natuurlijk gedrag bevorderen (bv. wroeten, scharrelen door overvloedigde optimale stalverrijking, goede samenstelling van het dieet en wijze van verstrekking)

b. investeringen die zorgen dat er meer ruimte per dier is (bv. vrijloopkraamhokken voor zeug en big, vrije uitloop)

c. Investeringen in huisvesting die leiden tot minder ingrepen, zoals staart couperen biggen, onthoornen kalveren/runderen, achterste teenverwijdering hanen (bv. geschikte vloeren, diergezondheidsmanagement);

d. Investeringen die leiden tot beter stalklimaat (bv. verneveling van water in de stal, luchtkwaliteit en temperatuur regeling)

In het kader van het tegengaan van het staartbijten van varkens zijn investeringen alleen subsidiabel in het geval de ruimte voor varkens wordt verruimd zoals in onderstaande tabel is weergegeven:

Gewicht Biggen en vleesvarkens	**EU richtlijn varkens**	**NL regelgeving**	**BLK 1 ster**	**% meer ruimte nationaal boven EU-richtlijn**
< 10 kg	0,15 m2	0,20m2	0,40	33% meer
10 – 20	0,20	0,30 m2 (voor biggen 15 – 30kg)	0,40	50% meer
30 – 50	0,40 m2	0,50		25% meer
50 - 85	0,55 m2	0,65 m2		18% meer
85 – 110	0,65	0,80 m2	1,0 m2	23% meer
>110	1,00	1,00 m2 Vleesvarkens worden in NL in het algemeen geslacht		

		voordat ze 110 kilo zijn		

Projecten die voor subsidie in aanmerking komen worden geselecteerd op basis van de selectiecriteria: mate van effectiviteit, mate van efficiency, haalbaarheid/ kans op succes en mate van innovatie. De mate van effectiviteit wordt bepaald op basis van de mate waarin het dierenwelzijn verbeterd. Een project dat betrekking heeft op de verbetering van het stalklimaat en er ook toe leidt dat staart couperen niet meer nodig is, wordt eerder geselecteerd dan projecten die alleen leiden tot verbetering van het stalklimaat.

Niet subsidiabel zijn:

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73 lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 64 lid 1 van Verordening (EU) nr. 2021/1060;
- Investeringen die wettelijk verplicht zijn;
- Investeringen met een negatief effect op de omgeving;
- Investeringen met een negatief effect op dierenwelzijn.

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:

- Er geldt een subsidiepercentage van maximaal 40%;
- Er zal een minimum bedrag worden toegepast; en
- Hierbij kan gedacht worden aan standaardschaal van eenheidsprijzen (bv. investeringen op basis van een investeringslijst), vaste bedragen (bv. vaste bedragen op basis van een beoordeelde begroting) of vaste percentages (bv. vast percentage loonkosten ten opzichte van de investering).

Overige voorwaarden

Landbouwbedrijven en samenwerkingsverbanden van landbouwbedrijven, waarbij een landbouwbedrijf wordt gedefinieerd als ‘alle eenheden op het grondgebied van Nederland die voor landbouwactiviteiten (als bedoeld in bijlage 1 VWEU) worden gebruikt en door een landbouwer worden beheerd.’

De begunstigde is dus een landbouwer: ‘een natuurlijk persoon of rechtspersoon dan wel een groep natuurlijke personen of rechtspersonen, ongeacht de rechtspositie van de groep en haar leden volgens het nationale recht, van wie het bedrijf zich bevindt binnen het territoriale toepassingsgebied van de verdragen als omschreven in artikel 42 VWEU in samenhang met de artikelen 349 en 355 VWEU, en die een landbouwactiviteit uitoefent.’

Er wordt geen steun versterkt aan een onderneming:

- die in moeilijkheden is als bedoeld in artikel 2 van Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de Commissie van 25 juli 2014 waarbij bepaalde categorieënsteun in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU 2014, L 193), of
- waar tegen een uitstaand bevel tot terugvordering bestaat, volgend op een eerdere beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt is verklaard.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☒ eenheidskosten

☒ vast bedrag

☒ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

We bepalen de hoogte van de eenheidsprijzen op basis van referentiemateriaal gebaseerd op eerdere openstellingen en onderzoeken van de Wageningen Economic Centre Research.

Gesubsidieerd worden alleen activiteiten die boven de baseline komen.

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

De steun bedraagt 40% van de subsidiabele kosten.
Het te verstrekken subsidiebedrag wordt geschat in de range van € 20.000 tot € 200.000.

Aanvullende toelichting

De eenheidsprijzen zijn gebaseerd op ervaringsregels van vergelijkbare investeringen. Voor meer informatie over de toepassing van de VKO's verwijzen wij naar hoofdstuk 7.3 van het NSP.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☐ Nee ☒ Gemengd

Vermeding van steunactiviteiten die buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU vallen

steun voor de productie van hernieuwbare energie kan buiten de werkingssfeer van artikel 42 VWEU vallen voor zover de geproduceerde energie niet op het eigen landbouwbedrijf wordt gebruikt.

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☒ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Wat komt niet in aanmerking voor steun?

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73 lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 64 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) Nr. 2021/1060;
- Investeringen die wettelijk verplicht zijn;
- Investeringen met een negatief effect op de omgeving

Omvat de investering irrigatie?

☐ Ja ☒ Nee

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen: wat is/zijn de vereiste potentiële waterbesparing(en), uitgedrukt in een percentage

n.v.t.

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen (die gevolgen hebben voor waterlichamen waarvan de toestand minder dan goed is): wat is/zijn de vereiste(n) om tot een daadwerkelijke vermindering van het watergebruik te komen, uitgedrukt in een percentage
n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels
Groene doos
Punt 11 van bijlage 2 WTO
Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de internationale handel- en concurrentieverhoudingen.

De investeringen die voor subsidie in aanmerking komen dragen altijd bij aan de verduurzaming van de landbouwonderneming. Om ook op lange termijn economisch duurzaam te zijn, moet de landbouwer investeren in verduurzaming van zijn onderneming. Doordat de onderneming verduurzaamt wordt bijgedragen aan de bescherming van het milieu.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.73.1b.E.01 - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.16; R.17; R.26; R.32; R.44; R.9	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.73.1b.E.01 - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn

Het gemiddelde steunbedrag per investering wordt, op basis van ervaringen uit de POP3 periode, ingeschat op 30.000,-.
De verwachting is dat na het opstartjaar 2023 het aantal aanvragen ongeveer gelijk blijft tussen de 300- 500.
R. 16 totaal 942 investeringen
R. 17 totaal 372 ha
R. 26 totaal 673 investeringen
R. 32 totaal 942 investeringen
R. 44 totaal 134 bedrijven met per bedrijf 127,82 GVE*, totaal 17.128 GVE.
(*Aantal GVE per hectare: 2,2 in 2020 (bron agrimatie). Gemiddeld aantal hectare per (veehouderij) bedrijf in 2020 is 58,1 hectare (bron agrimatie)
Per bedrijf dus 58,1 maal 2,2 = 127,82 GVE.)

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.73.1b.E.01 - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.20 (eenheid:)	0,00	448,00	365,00	259,00	292,00	324,00	0,00	1.688,00
TOTAAL	O.20 (eenheid: aantallen investeringen)	0,00	448,00	365,00	259,00	292,00	324,00	0,00	1.688,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	13.440.000,00	10.950.000,00	7.770.000,00	8.760.000,00	9.720.000,00	0,00	50.640.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	7.952.895,00	6.438.336,00	4.008.456,00	5.383.263,00	6.651.519,00	0,00	30.434.469,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

I.73.1c - productieve investeringen jonge landbouwers

Interventiecode (lidstaat)	I.73.1c
Naam interventie	productieve investeringen jonge landbouwers
Soort interventie	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie
Gemeenschappelijke outputindicator	O.20. Aantal ondersteunde productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Ja Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Deze interventie betreft een investeringsregeling waarbij specifieke fysieke omstandigheden ter plaatste niet relevant zijn. Deze interventie is altijd complementair aan:

- I.73.1a: Deze interventie betreft een investeringsregeling waarbij specifieke fysieke omstandigheden ter plaatste niet relevant zijn. Het gaat hierbij om investeringen op het landbouwbedrijf, waarmee primair het verdienvermogen van de ondernemer wordt vergroot of verstevigd. Het gaat daarbij om investeringsmogelijkheden gericht op een veerkrachtige toekomstgerichte landbouw waarmee eerst en vooral een rendabele(r) bedrijfsvoering mogelijk wordt.

of

- I.73.1b: Deze interventie betreft een investeringsregeling waarbij specifieke fysieke omstandigheden ter plaatste niet relevant zijn. Het gaat hierbij om investeringen op het landbouwbedrijf,waarbij rekening wordt gehouden met klimaat en milieu en dierenwelzijnsdoelenHet gaat daarbij om investeringsmogelijkheden gericht op verduurzaming op en van landbouwbedrijven (denk aan klimaatadaptatie en -mitigatie, precisielandbouw, waterhuishouding en natuur-inclusieve landbouw), waarmee eerst en vooral een rendabele(r) bedrijfsvoering mogelijk wordt.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie
SO2 Vergroting van de marktgerichtheid en het concurrentievermogen van landbouwbedrijven voor zowel de korte als de lange termijn, onder meer door meer aandacht voor onderzoek, technologie en digitalisering
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden
SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau	Aangepakt in strategisch

		van het strategisch GLB-plan	GLB-plan
N.01	Omslag van de Nederlandse landbouw via rendabel ondernemerschap	Categorie 1	Ja
N.05	Hogere toegevoegde waarde voor de agrariër	Categorie 2	Ja
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.14	Opwekken duurzame energie en energiebesparing	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja
N.27	Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.16 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen
R.17 Areaal met steun voor bebossing en herstel van boslandbouw, met inbegrip van uitsplitsing
R.26 Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen
R.32 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit
R.44 Aandeel grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde acties ter verbetering van dierenwelzijn
R.9 Aandeel landbouwers dat investeringssteun ontvangt voor herstructurering en modernisering, waaronder ter verbetering van de hulpbronnenefficiëntie

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

doel

Dit fiche is gericht op SO.7, (het aantrekken en behouden van jonge landbouwers ten behoeve van een veerkrachtige toekomstige landbouwsector met een nieuwe generatie landbouwers) en op SO8, (Bevorderen van werkgelegenheid, groei, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, met inbegrip van bio economie en duurzame bosbouw. Omdat deze interventie complementair is aan I.73.1a of I.73.1b draagt deze interventie ook altijd bij aan SO.1, SO.2, SO.4, SO.5, SO.5, SO.6 of SO.9 (onderdeel dierenwelzijn).

Onderbouwing

In aanvulling op de onderstaande onderbouwing van I.73.1a en I.73.1b is het van belang om de jonge landbouwer extra te ondersteunen met een top-up (verhoogd subsidiepercentage) op productieve investeringen om deze doelgroep toekomstperspectief te bieden in de landbouw en daarmee de gehele

landbouwsector. De extra investeringssteun voor jonge landbouwers biedt extra financiële ondersteuning voor investeringen in de periode dat een jonge landbouwer weinig financiële ruimte heeft om te investeren vanwege de hoge kosten die gepaard gaan met het starten van een bedrijf of met een bedrijfsovername.

Uit I.73.1a:

Om de Nederlandse landbouwsector ook in de toekomst zeker te stellen is het nodig dat landbouwers een zodanig inkomen kunnen verwerven dat de productie van landbouwproducten (alsmede de handel erin) voor hen lonend blijft. Naast verbreding, multifunctionaliteit of het zich richten op nichemarkten, hebben veel landbouwers zich vooral staande gehouden door efficiëntieverbetering, waardoor de kostprijs in verhouding laag kon blijven. Trefwoorden hierbij zijn samenwerking, mechanisatie/automatisering, schaalvergroting, intensivering en productiviteitsverhoging. De maatschappelijke uitdagingen op het gebied van *Farm to Fork*-strategie, vragen van de landbouwers extra inspanningen, die met een focus op het voortdurend verlagen van de kostprijs van producten niet haalbaar zal zijn. Specifieke investeringen zijn daarom nodig om een omslag te maken naar kringlooplandbouw. Indachtig het rapport van de taskforce verdienvermogen kringlooplandbouw (‘Je kunt niet groen doen als je rood staat’) zal de weg naar kringlooplandbouw en een versterkt verdienvermogen alleen slagen als de boer de nodige investeringen kan opbrengen en terugverdienen.

Landbouwbedrijven die optimaal en duurzaam willen produceren om zo op de lange termijn rendabel en solvabel te zijn, zullen periodiek hun gebouwen en uitrusting moeten vernieuwen en aanpassen. Op deze manier kan optimaal gebruik worden gemaakt van innovaties en kan hun bedrijf zich ontwikkelen in een richting die past bij veranderende maatschappelijke wensen en eisen (‘license to produce’). Met investeringen op het gebied van onder andere, precisielandbouw, robotisering, het opwekken van energie, energiebesparing, kan hiermee op een verantwoorde wijze invulling worden gegeven.

Of uit I.73.1b:

De maatschappelijke uitdagingen op het gebied van klimaat en milieu, zoals verwoord in de *Green Deal* en *Farm to Fork*-strategie, vragen van de landbouwers extra inspanningen, die met een focus op het voortdurend verlagen van de kostprijs van producten niet haalbaar zal zijn. Specifieke investeringen zijn daarom nodig om een omslag te maken naar kringlooplandbouw. waardoor (i) minder gebruik hoeft te worden gemaakt van natuurlijke hulpbronnen en (ii) schadelijke externe effecten voor het klimaat, biodiversiteit en milieu worden teruggedrongen.

Landbouwbedrijven zullen moeten verduurzamen om op de lange termijn rendabel en solvabel te zijn, die past bij veranderende maatschappelijke opdracht en internationale afspraken ten aanzien van milieu en klimaat. Met investeringen op het gebied van klimaatverandering (klimaatadaptatie) en vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (klimaatmitigatie) waaronder investeringen voor energiebesparing; agroforestry (inclusief voedselbossen); verhoging van de biodiversiteit; bodembeheer; koolstofvastlegging en verhoging van dierenwelzijn (waar dierengezondheid deel van uitmaakt) kan hiermee op een verantwoorde wijze invulling worden gegeven.

De investeringen dragen vaak bij aan lagere emissies, betere rendementen (voerconversie) en aan beter dierenwelzijn (en dierengezondheid en minder antibioticagebruik) zoals emissiearme en tevens diervriendelijke stalvloeren, technieken om stallen beter te reinigen en het stalklimaat te verbeteren.

Complementair aan andere interventies

Deze interventie is complementair aan de interventies zoals beschreven onder INVEST I.73.1.a en INVEST I.73.1.b, INSTAL 75. 1 en COOP I.77.1, COOP I.77.2, COOP I.77.3, COOP I.77.4 en COOP I.77.5.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Begunstigde

De begunstigde is een jonge landbouwer zoals beschreven in paragraaf 4.1.5 van het NSP. Dit betekent

dat een jonge boer voldoende, langdurige, blokkerende zeggenschap heeft in het landbouwbedrijf waarin hij (mede) bedrijfshoofd is. In de meeste gevallen zal het gaan over maatschappen en VOF's.

Steun en voorwaarden

Voor steun komen in aanmerking:

Gelijk als I.73.1a:

- Investeringen in bedrijfsmiddelen zoals robotisering, systemen om groei van gewas te monitoren en voor een innovatieve bedrijfsvoering .

Gelijk als I.73.1b:

- Investeringen in bedrijfsmiddelen zoals investeringen ten behoeve van de bodemverbetering, precisie landbouw vermindering van afspoeling van gewasbeschermingsmiddelen, investeringen in stalsystemen en watergebruik/beheer;
- Aanplant van meerjarige houtige gewassen ten behoeve van agroforestry; zoals windsingels ter bescherming van het gewas, fruitbomen/struiken ten behoeve van de productie van het bedrijf.
- Investeringen ten behoeve van het verbeteren van het dierenwelzijn. Daarvoor zijn de volgende activiteiten voorzien (de lijst is niet limitatief):
    - investeringen die uitoefenen natuurlijk gedrag bevorderen (bv. wroeten, scharrelen door stalverrijking)
    - investeringen die zorgen dat er meer ruimte per dier is (bv. vrijloopkraamhokken voor zeug en big, vrije uitloop)
    - investeringen in huisvesting die leiden tot minder ingrepen, zoals staart couperen biggen, onthoornen kalveren runderen, achterste teenverwijdering hanen;
    - investeringen die leiden tot beter stalklimaat (bv. verneveling van water in de stal)

Projecten die voor subsidie in aanmerking komen worden geselecteerd op basis van de selectiecriteria: mate van effectiviteit, mate van efficiency, haalbaarheid/ kans op succes en mate van innovatie.

De mate van effectiviteit wordt bepaald op basis van het aantal doelen waaraan de investering bijdraagt. Een investering in een stal die naast klimaatmitigatie ook bijdraagt aan dierenwelzijn, komt eerder geselecteerd dan een investering die alleen bijdraagt aan klimaatmitigatie. Op deze manier worden landbouwers gestimuleerd om wanneer zij investeren in een nieuw stalsysteem ook te investeren in de verbetering van dierenwelzijn.

Een andere wijze voor de selectie van projecten, is selectie op basis van een investeringslijst. In een openstelling wordt een lijst opgenomen met investeringen waarvoor subsidie kan worden verstrekt. Aan elke investering wordt een puntenaantal toegekend. Het puntenaantal wordt bepaald op basis van de effectiviteit (bijdrage aan de doelen), mate van innovatie en efficiency.

Selectie vindt plaats op basis van het totaal aantal punten per project, waarbij het project met het hoogst aantal punten als eerst wordt geselecteerd.

Uitgangspunt is dat Biologische boeren of boeren die omschakelen naar biologische landbouw, door middel van een extra punt, prioriteit krijgen bij selectie van concrete acties. In gemotiveerde gevallen kan, wanneer biologische landbouw conflicteert met te bereiken doelen van de specifieke subsidieregeling, hiervan afgeweken worden.

<u>Niet subsidiabel:</u>

Niet subsidiabel zijn kosten die zijn uitgesloten in de interventies I.73.1a en I.73.1b aangezien dit fiche

een top-up betreft ten opzichte van deze twee fiches.

Er wordt geen steun wordt versterkt aan een onderneming:

- die in moeilijkheden is als bedoeld in artikel 2 van Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de Commissie van 25 juli 2014 waarbij bepaalde categorieënsteun in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU 2014, L 193), of
- waar tegen een uitstaand bevel tot terugvordering bestaat, volgend op een eerdere beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt is verklaard

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☒ eenheidskosten

☒ vast bedrag

☐ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

We bepalen de hoogte van de eenheidsprijzen op basis van referentiemateriaal gebaseerd op eerdere openstellingen en onderzoeken van de Wageningen Economic Centre Research.

Gesubsidieerd worden alleen activiteiten die boven de baseline komen.

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

De subsidie bedraag 55% van de subsidiabele kosten.

Het te verstrekken subsidiebedrag wordt geschat in de range van € 20.000 tot € 200.000.

Aanvullende toelichting

De eenheidsprijzen zijn gebaseerd op ervaringsregels van vergelijkbare investeringen. Voor meer informatie over de toepassing van de VKO's verwijzen wij naar hoofdstuk 7.3 van het NSP.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☐ Nee ☒ Gemengd

Vermeding van steunactiviteiten die buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU vallen

investeringen in de productie van hernieuwbare energie kunnen buiten het toepassingsgebied van artikel 42 vallen als er meer energie wordt geproduceerd dan nodig is voor de productie.

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☒ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Wat komt niet in aanmerking voor steun?

· In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73 lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;

· Kosten zoals omschreven in artikel 64 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) Nr. 2021/1060;

· Investeringen die wettelijk verplicht zijn;

· Investeringen met een negatief effect op de omgeving

Omvat de investering irrigatie?

☐ Ja ☒ Nee

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen: wat is/zijn de vereiste potentiële waterbesparing(en), uitgedrukt in een percentage

n.v.t.

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen (die gevolgen hebben voor waterlichamen waarvan de toestand minder dan goed is): wat is/zijn de vereiste(n) om tot een daadwerkelijke vermindering van het watergebruik te komen, uitgedrukt in een percentage

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de internationale handel- en concurrentieverhoudingen.

De investeringen die voor subsidie in aanmerking komen dragen altijd bij aan de verduurzaming van de landbouwonderneming. Om ook op lange termijn economisch duurzaam te zijn, moet de landbouwer investeren in verduurzaming van zijn onderneming. Doordat de onderneming verduurzaamt wordt bijgedragen aan de bescherming van het milieu.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.73.1c.E.01 - Productieve investeringen jonge landbouwers	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.16; R.17; R.26; R.32; R.44; R.9	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.73.1c.E.01 - Productieve investeringen jonge landbouwers

Aangezien in deze interventie alleen de top-up voor jonge boeren ten opzichte van de investeringen onder de interventies zoals verwoord in I.73.1a en I.73.1b zijn opgenomen, volgen hieronder de waarden zoals opgenomen in die twee fiches.

Gelijk als in I.73.1a:

De verwachting is dat na het opstartjaar 2023 het aantal aanvragen ongeveer gelijk blijven tussen de 200- 400. Het gemiddelde steunbedrag wordt ingeschat op € 30.000.

- R9: unit amount is gebaseerd op de gemiddelde investering onder de POP3 maatregel "productieve investeringen", gemiddeld ca. 12.000 per investering en circa 1000 investeringen tussen 2014 en 2020.

Gelijk als in I.73.1b:

Het gemiddelde steunbedrag per investering wordt, op basis van ervaringen uit de POP3 periode, ingeschat op 30.000,-. De verwachting is dat na het opstartjaar 2023 het aantal aanvragen ongeveer gelijk blijft tussen de 300- 500.

- R.16 totaal 942 investeringen
- R.17 totaal 372 ha
- R.26 totaal 673 investeringen
- R.32 totaal 942 investeringen
- R.44 totaal 134 bedrijven met per bedrijf 127,82 GVE*, totaal 17.128 GVE. (*Aantal GVE per hectare: 2,2 in 2020 (bron agrimatie). Gemiddeld aantal hectare per (veehouderij) bedrijf in 2020 is 58,1 hectare (bron agrimatie)

Per bedrijf dus 58,1 maal 2,2 = 127,82 GVE.

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.73.1c.E.01 - Productieve investeringen jonge landbouwers (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.20 (eenheid:)	0,00	231,00	234,00	195,00	228,00	255,00	0,00	1.143,00

TOTAAL	O.20 (eenheid: investeringen)	0,00	231,00	234,00	195,00	228,00	255,00		1.143,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	6.930.000,00	7.020.000,00	5.850.000,00	6.840.000,00	7.650.000,00		34.290.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	4.262.400,00	4.113.000,00	2.943.000,00	3.933.000,00	4.743.000,00		19.994.400,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)	0,00	6.930.000,00	7.020.000,00	5.850.000,00	6.840.000,00	7.650.000,00		34.290.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)	0,00	4.262.400,00	4.113.000,00	2.943.000,00	3.933.000,00	4.743.000,00		19.994.400,00

I.73.2 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven

Interventiecode (lidstaat)	I.73.2
Naam interventie	Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven
Soort interventie	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie
Gemeenschappelijke outputindicator	O.21. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsverrichtingen of -eenheden op de boerderij
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja Kortingstelsel ecoregeling: Nee LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De interventie is van toepassing op het gehele platteland van Nederland en gericht op niet-productieve investeringen door de landbouwer op het landbouwbedrijf en landbouwareaal . De interventie wordt door provincies opengesteld. Hoewel gebruik wordt gemaakt van een zo uniform mogelijke regeling kunnen gebiedsspecifieke elementen worden opgenomen, zoals type grond (zand, klei, veen en löss).

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.16 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan

klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen
R.26 Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen
R.32 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Doelen

De basisdoelen zijn de opgaven voortvloeiend uit de Green Deal, de Kaderrichtlijn Water, de Nitraatrichtlijn en het Klimaatakkoord. De opgaven bestaan uit het herstellen en verhogen van biodiversiteit, in 2027 te voldoen aan de KRW-doelen en de CO2-uitstoot met 55% terug te brengen. Om dit te bereiken wordt binnen de Nederlandse landbouwsector ingezet op een omschakeling naar kringlooplandbouw om daarmee de maatschappelijke uitdagingen rond klimaat, milieu, biodiversiteit en stikstofreductie te realiseren.

Met de interventie wordt ingezet op het ontwikkelen benutten en beschermen van de natuur en biodiversiteit. Hierbij worden de natuurdoelen zoveel mogelijk gekoppeld aan de uitvoering van andere doelen, zoals water en landbouw, maar ook klimaat.

Tevens wordt ingezet op het mitigeren van de effecten van de emissies van nitraat, fosfaat, gewasbeschermingsmiddelen en stikstof door een efficiënter gebruik van (natuurlijke) grondstoffen, herstel van verschillende habitats en cultuurlandschap.

Complementariteit met andere interventies

De interventie niet-productieve investeringen voor landbouwbedrijven sluit vooral aan bij de interventies:

1. Ecoregelingen
2. ANLb
3. De samenwerkingsfiches COOP I.77.1, COOP I.77.2, COOP I.77.3, COOP I.77.4 en COOP I.77.5.
4. De interventie INVEST I.73.3

Met de niet-productieve investeringen kan na realisatie van de investering mogelijk een hoger niveau van ecoregeling worden of meer agrarisch natuur- en landschapsbeheer.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering beschikbaar (zie annex V).

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Steun en voorwaarden

Investeringen die voor subsidie in aanmerking komen zijn niet-productieve investeringen voor biodiversiteit, natuur, landschap en water. Het betreft niet-productieve investeringen voor de inrichting en herinrichting van het landelijkgebied voor zover het landbouwgrond betreft. Voor investeringen op andere gronden dan landbouwgronden wordt I.73.3 gebruikt.

Met de aanleg van landschapselementen wordt bijgedragen aan de biodiversiteit en daarnaast ook aan het mitigeren van de impact van uitstoot van nitraat, stikstof, fosfaat.

Investeringen in het watersysteem komen alleen voor subsidie in aanmerking wanneer het effect van de investering groter is dan alleen voor het landbouwbedrijf. Een investering zoals een stuw of dam waardoor water alleen wordt vastgehouden voor het bedrijf, komt dus niet voor subsidie in aanmerking. Dit betreft een productieve investering (I.73.1b)

Investeringen in het watersysteem die wel onder deze interventie kan worden gesteund zijn bijvoorbeeld investeringen voor het vasthouden van water in natte periodes, zodat in droge periodes het watersysteem in het gehele gebied (dus ook dat wat buiten het landbouwbedrijf zelf valt) over voldoende water beschikt om daarmee jaarrond van goede waterkwaliteit blijft.

Doordat de investeringen op landbouwgrond moeten worden uitgevoerd, heeft bij investeringen in het watersysteem de landbouwer profijt van een betere beschikbaarheid van water. Hierom wordt de investering niet voor 100% gesubsidieerd, maar voor 70% van de subsidiabele kosten.

Projecten die voor subsidie in aanmerking komen worden geselecteerd op basis van de selectiecriteria: mate van effectiviteit, mate van efficiency, haalbaarheid/ kans op succes en mate van urgentie of mate van innovatie.

De mate van effectiviteit wordt bepaald op basis van het aantal doelen waaraan met het project wordt bijgedragen. Een project dat zowel bijdraagt aan landschap als aan biodiversiteit, wordt eerder geselecteerd dan een project dat alleen één landschapselement bevat.

Een andere wijze voor de selectie van projecten, is selectie op basis van een investeringslijst. In een openstelling wordt een lijst opgenomen met investeringen waarvoor subsidie kan worden verstrekt. Aan elke investering wordt een puntenaantal toegekend. Het puntenaantal wordt bepaald op basis van de effectiviteit (bijdrage aan de doelen), mate van innovatie en efficiency.

Selectie vindt plaats op basis van het totaal aantal punten per project, waarbij het project met het hoogst aantal punten als eerst wordt geselecteerd.

Overige voorwaarden

De begunstigden zijn Landbouwbedrijven en samenwerkingsverbanden van landbouwbedrijven.

Uitgangspunt is dat Biologische boeren of boeren die omschakelen naar biologische landbouw, door middel van een extra punt, prioriteit krijgen bij selectie van concrete acties. In gemotiveerde gevallen kan, wanneer biologische landbouw conflicteert met te bereiken doelen van de specifieke subsidieregeling, hiervan afgeweken worden.

Voor steun komen bijvoorbeeld in aanmerking:

- Herstel en aanleg singels, houtwallen, heggen, hagen, bosjes, solitaire bomen, pingo’s, dobben en drenkpoelen;
- Minimaal aanleg aantal bomen per hectare (landschapselementen)
- Waterlopen, (op)vaarten en cultuurlandschappelijk slotenpatroon;
- Herstel en aanleg akkerranden, struweelranden, vogelakkers;
- Herstel en aanleg natuurvriendelijke oevers;
- Herstel beplanting agrarische erven;
- Herstel cultuurlandschappelijke begreppeling of bolle graslandakkers;
- Herstel terpen/wierden of kruinige percelen inclusief herstel sloten of greppels rond terpen/wierden en kruinige percelen;
- Herstel historische dijkbiotoop: dijklichaam, grenssloot, struweel, kolken, dijkcoupures.

niet subsidiabele investeringen

Investeringen in het watersysteem waar alleen de landbouwer van profiteert zijn niet subsidiabel. Bijvoorbeeld:

- investeringen in drainage poelen;
- investeringen in drainage systemen (met uitzondering van onderwaterdrainage voor veenweide gebieden om bodemdaling tegen te gaan).

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:

- 100% van de subsidiabele kosten voor investeringen in landschap en biodiversiteit;
- 70% van de subsidiabele kosten voor investeringen ten behoeve van het watersysteem;
- Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 1, 2 of 3 en VKO's . Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.
- Voor de regeling wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van vereenvoudigde kostenopties (VKO's). Hierbij kan gedacht worden aan standaardschaal van eenheidsprijzen (bv. investeringen op basis van een investeringslijst), vaste bedragen (bv. vaste bedragen op basis van een beoordeelde begroting) of vaste percentages (bv. vast percentage loonkosten ten opzichte van de investering).

Er wordt geen steun verstrekt aan een onderneming:

- die in moeilijkheden is als bedoeld in artikel 2 van Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de Commissie van 25 juli 2014 waarbij bepaalde categorieënsteun in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU 2014, L 193), of
- waar tegen een uitstaand bevel tot terugvordering bestaat, volgend op een eerdere beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt is verklaard.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen
(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)
n.v.t.
7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden
Steunvorm
☒ **Subsidie**
☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling
☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde
☒ eenheidskosten
☒ vast bedrag
☒ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

We bepalen de hoogte van de eenheidsprijzen op basis van referentiemateriaal gebaseerd op eerdere openstellingen en onderzoeken van de Wageningen Economic Centre Research.

Gesubsidieerd worden alleen activiteiten die boven de baseline komen.

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

De steun bedraagt 100% van de subsidiabele kosten met uitzondering van niet-productieve investeringen ten behoeve van het watersysteem, daarvoor geldt een steunpercentage van 70% van de subsidiabele kosten.

Het te verstrekken subsidiebedrag wordt geschat in de range van € 10.000 tot € 200.000.

Aanvullende toelichting

De eenheidsprijzen zijn gebaseerd op ervaringsregels van vergelijkbare investeringen. Voor meer informatie over de toepassing van de VKO's verwijzen wij naar hoofdstuk 7.3 van het NSP.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Gemengd

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Wat komt niet in aanmerking voor steun?

Niet subsidiabel zijn:

1. In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73, lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
2. Kosten zoals omschreven in artikel 64 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) nr. 2021/1060
3. Investeringen die wettelijk verplicht zijn;
4. Investeringen met een negatief effect op de omgeving

Omvat de investering irrigatie?

☐ Ja ☒ Nee

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen: wat is/zijn de vereiste potentiële waterbesparing(en), uitgedrukt in een percentage

n.v.t.

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen (die gevolgen hebben voor waterlichamen waarvan de toestand minder dan goed is): wat is/zijn de vereiste(n) om tot een daadwerkelijke vermindering van het watergebruik te komen, uitgedrukt in een percentage

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de concurrentieverhoudingen.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.73.2.E.01 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.16; R.26; R.32	Ja

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.73.2.E.01 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven

De omvang van de niet-productieve investering kan sterk uiteenlopen, van enkele duizenden euro's voor de aanleg van een kikkerpoel tot een grote investering in een niet-eetbare bomenrij ten behoeve van het landschap.

Naar schatting zullen er op jaarbasis 200 aanvragen binnen komen met een gemiddeld bedrag van 125.000 euro

Verdeling

R16 klimaat 40%, 255 aanvragen = 51 p /jr
R26 hulpbronnen 30% 192 aanvragen 39 p/jr
R32 biodiversiteit 30% 191 aanvragen 38 p /jr

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.73.2.E.01 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.21 (eenheid: Concrete acties)	0,00	125,00	112,00	115,00	113,00	112,00	0,00	577,00
TOTAAL	O.21 (eenheid: Concrete acties)	0,00	125,00	112,00	115,00	113,00	112,00	0,00	577,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	15.625.000,00	14.000.000,00	14.375.000,00	14.125.000,00	14.000.000,00	0,00	72.125.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	12.187.900,00	9.728.990,00	10.124.396,00	10.000.993,00	9.973.121,00	0,00	52.015.400,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								

	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

I.73.3 - Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven

Interventiecode (lidstaat)	I.73.3
Naam interventie	Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven
Soort interventie	INVEST(73-74) - Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie
Gemeenschappelijke outputindicator	O.23. Aantal ondersteunde niet-productieve investeringsverrichtingen of -eenheden buiten de boerderij
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Ja Kortingstelsel ecoregeling: Nee LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De interventie is van toepassing op het gehele platteland van Nederland en gericht op niet-productieve investeringen in het landelijk gebied. De interventie wordt door provincies opengesteld. Hoewel gebruik wordt gemaakt van een zo uniform mogelijke regeling kunnen gebiedsspecifieke elementen worden opgenomen, zoals type grond (zand, klei, veen, löss).

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.27 Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid en matiging van en aanpassing aan

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Doelen

Op basis van de opgave voortvloeiend uit het Klimaatakkoord, de Kaderrichtlijn Water en de Biodiversiteitstrategie ligt er een opgave om de uitstoot van broeikasgassen te beperken, de waterkwaliteit te verbeteren en de biodiversiteit te verhogen. Daarnaast is in de aanpak Landbouwbodems afgesproken de bodemkwaliteit te verbeteren en speelt de adaptatie aan klimaatverandering een belangrijke rol.

Om dit te bereiken wordt binnen de Nederlandse landbouwsector ingezet op een omschakeling naar kringlooplandbouw om daarmee de maatschappelijke uitdagingen rond klimaat, biodiversiteit en milieu te realiseren.

Met interventie wordt ingezet op niet-productieve investeringen in het landelijk gebied met een aantoonbare directe link met de landbouw. Deze niet productieve investeringen hebben betrekking op de (her)inrichting/transformatie en het beheer van het landelijk gebied en daarmee bijdragen aan het verhogen van de biodiversiteit (bijv. aanleg landschapselementen), inrichtingsmaatregelen ten behoeve van waterkwaliteits- en -kwantiteitsbeheer, aanpassing aan klimaatverandering.

Bepaalde investeringen kunnen ook worden uitgevoerd op gronden van landbouwers, het gaat dan bijvoorbeeld om investeringen in het kader van de KRW of klimaat. Voorbeelden van investeringen zijn: de aanleg van natuurvriendelijke oevers of een waterberging door een waterschap, op gronden van landbouwers.

Complementariteit met andere interventies:

Deze interventie ‘niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven’ sluit vooral aan bij de interventies:

1.De samenwerkingsfiches COOP I.77.4 en COOP I.77.5.

2.De interventie INVEST I.73.2

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering beschikbaar (zie annex V).

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Steun en voorwaarden

De investeringen hebben betrekking op herinrichting ten behoeve van verbetering van de waterhuishouding, de waterkwaliteit en klimaatadaptatie, bijdrage aan doelen voor biodiversiteit door de aanleg en beheer van landschapselementen en mitigeren van de impact van uitstoot van nitraat, stikstof, fosfaat. De investeringsmogelijkheden leveren elk een bijdrage aan de hierboven beschreven maatschappelijke opgaven en eisen.

De investeringen worden gedaan op niet-landbouwgronden.

Er worden twee typen investeringen ten behoeve van de waterhuishouding onderscheiden:

1. investeringen in het watersysteem die alleen gericht zijn op waterkwantiteit; bijvoorbeeld het verbreden van watergangen. Doordat er door investeringen in waterkwantiteit meer water beschikbaar is een gebied, is er meer water beschikbaar landbouwers in het gebied in droge periodes Deze investeringen zijn subsidiabel voor 70% van de subsidiabele kosten.
2. investeringen in het watersysteem die gericht zijn op de verbetering van de waterkwaliteit; bijvoorbeeld door aanleg van natuurvriendelijke oevers, de aanleg van vistrappen. Met deze investeringen wordt bijgedragen aan het behalen van de KRW doelen. Daarnaast dragen deze investeringen ook bij aan biodiversiteit. Het effect op de beschikbaarheid van water voor

landbouwers in droge periodes is gering. De investeringen zijn daarom subsidiabel voor 100% van de subsidiabele kosten.

Overige voorwaarden

De begunstigden zijn deelnemers die behoren tot de volgende categorieën:

1. grondeigenaren;
2. grondgebruikers;
3. natuur- en landschapsorganisaties;
4. provincies, waterschappen en gemeenten;
5. overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag;
6. samenwerkingsverbanden van bovengenoemde begunstigden en landbouwers.

Voor steun komen in aanmerking niet-productieve investeringen op in het landelijk gebied zoals (niet limitatief):

- investeringen ten behoeve van het uitvoeren van herstelmaatregelen en (grootschalige) inrichting van gebieden, die bijdragen aan verbetering van de waterhuishouding, natuur, klimaatmitigatie en -adaptatie en biodiversiteit
- investeringen in waterlopen, (op)vaarten en cultuurlandschappelijk slotenpatroon;
- herstel en aanleg natuurvriendelijke oevers;
- aanleg en herstel beplanting of omgrachting van terreinen van (oorspronkelijke) kastelen, buitenplaatsen, staten of kloosters;
- herstel historische dijkbiotoop: dijklichaam, grenssloot, struweel, kolken, dijkcoupures.

De hierboven genoemde investeringen kunnen ook op gronden van landbouwers worden uitgevoerd. Het gaat dan bijvoorbeeld om investeringen door een landschapsorganisatie of waterschap op gronden van landbouwers. Het gaat dan bijvoorbeeld om investeringen in retentiegebieden of waterbergingen.

niet subsidiabele investeringen

Investeringen in het watersysteem waar alleen de landbouwer van profiteert zijn niet subsidiabel. Bijvoorbeeld:

- investeringen in drainage poelen;
- investeringen in drainage systemen (met uitzondering van onderwaterdrainage voor veenweide gebieden om bodemdaling tegen te gaan).

De steun wordt verleend op basis van de volgende voorwaarden:

- 100% van de subsidiabele kosten;
- 70% van de subsidiabele kosten voor investeringen die alleen gericht zijn op waterkwantiteit.
- Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 2 en 3 en deVKO's . Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.
- Voor de regeling wordt waar mogelijk gebruik gemaakt van vereenvoudigde kostenopties (VKO's). Hierbij kan gedacht worden aan standaardschaal van eenheidsprijzen (bv. investeringen op basis van een investeringslijst), vaste bedragen (bv. vaste bedragen op basis van een beoordeelde begroting) of vaste percentages (bv. vast percentage loonkosten ten opzichte van de investering).

Er wordt geen steun verstrekt aan een onderneming:

- die in moeilijkheden is als bedoeld in artikel 2 van Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de

Commissie van 25 juli 2014 waarbij bepaalde categorieënsteun in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU 2014, L 193), of

- waar tegen een uitstaand bevel tot terugvordering bestaat, volgend op een eerdere beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt is verklaard.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

Door de aard van de interventie betreft het ondersteuning die niet onder IACS valt (non-IACS). Verantwoording vindt plaats bij de aanvraag tot vaststellen van de subsidie.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☐ eenheidskosten

☐ vast bedrag

☐ forfaitaire financiering

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

Het te verstrekken subsidiebedrag wordt geschat in de range van € 200.000,- tot € 2.000.000,-

Aanvullende toelichting

De bedragen zijn gebaseerd op ervaringscijfers van vergelijkbare investeringen.

Voor meer informatie over de toepassing van de VKO's verwijzen wij naar hoofdstuk 7.3 van het NSP.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☒ Ja ☐ Nee ☐ Gemengd

Vermeding van steunactiviteiten die buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU vallen

De gesteunde investeringen hebben wel een directe relatie met de landbouw, maar vinden plaats buiten het landbouwbedrijf.

De investeringen hebben geen betrekking op de productie van landbouwproducten en vallen daarom buiten de werkingssfeer van artikel 42 VWEU (TFEU)

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☒ AGVV ☒ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Wat komt niet in aanmerking voor steun?

Niet subsidiabel zijn:

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73, lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 69 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) nr. 2021/1060;

- Investeringen die wettelijke verplicht zijn;
- Investeringen met een negatief effect op de omgeving

Omvat de investering irrigatie?

☐ Ja ☒ Nee

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen: wat is/zijn de vereiste potentiële waterbesparing(en), uitgedrukt in een percentage

n.v.t.

Op de verbetering van bestaande irrigatie-installaties gerichte investeringen (die gevolgen hebben voor waterlichamen waarvan de toestand minder dan goed is): wat is/zijn de vereiste(n) om tot een daadwerkelijke vermindering van het watergebruik te komen, uitgedrukt in een percentage

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Met de interventie wordt steun verleend in relatie tot Annex II sub 11 van WTO Agreement on Agriculture. Steun is gericht op structuuraanpassing en gericht op bescherming van het milieu maar heeft geen gevolgen voor de concurrentieverhoudingen.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.73.3.E.01 - Niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.27	Ja

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.73.3.E.01 - Niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven

Voor de realisatie van niet-productieve investeringen in het landelijk gebied is totaal voor de periode 2023 – 2027 per jaar gemiddeld € 14 miljoen beschikbaar.

R.27: Per jaar worden er gemiddeld 20-25 aanvragen verwacht. Voor de unit amount wordt uitgegaan van een gemiddeld bedrag van € 650.000,-.

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.73.3.E.01 - Niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.23 (eenheid: Concrete acties)	0,00	24,00	22,00	22,00	21,00	21,00	0,00	110,00
TOTAAL	O.23 (eenheid: Concrete acties)	0,00	24,00	22,00	22,00	21,00	21,00	0,00	110,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	15.600.000,00	14.300.000,00	14.300.000,00	13.650.000,00	13.650.000,00	0,00	71.500.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	12.177.150,00	9.857.990,00	10.092.146,00	9.796.743,00	9.822.621,00	0,00	51.746.650,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)				12.291.500,00	12.291.500,00	12.291.500,00	12.291.500,00	49.166.000,00
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)				6.145.750,00	6.145.750,00	6.145.750,00	6.145.750,00	24.583.000,00

	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

INSTAL(75) - Vestiging van jonge landbouwers en nieuwe landbouwers, en het opstarten van plattelandsbedrijven

I.75 - Vestiging van jonge landbouwers

Interventiecode (lidstaat)	I.75
Naam interventie	Vestiging van jonge landbouwers
Soort interventie	INSTAL(75) - Vestiging van jonge landbouwers en nieuwe landbouwers, en het opstarten van plattelandsbedrijven
Gemeenschappelijke outputindicator	O.25. Aantal jonge landbouwers dat vestigingssteun ontvangt
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Ja Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

In Nederland is de hoge overnamesom van landbouwberdijven het grootste knelpunt voor jonge landbouwers. Hoewel de grondprijs varieert per gebied, is de overnameprijs overal dermate hoog dat alle jonge landbouwers dit probleem ervaren. Om alle jonge landbouwers gelijk te behandelen en om de uitvoering beheersbaar te houden heeft een nationale aanpak de voorkeur. Momenteel wordt nationaal het gebiedsgerichte beleid uitgewerkt. Indien dit aanleiding geeft om hier rekening mee te houden bij het verstrekken van vestigingsteun zal dit verwerkt moeten worden in deze interventie.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.36 Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht
R.37 Nieuwe banen in door het GLB ondersteunde projecten

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Algemene beschrijving

De interventie vestigingssteun voor jonge landbouwers bestaat uit het verstrekken van subsidie aan jonge landbouwers bij het overnemen of starten van een landbouwbedrijf. De prestatie die geleverd wordt voor het verkrijgen van de subisidie is de gehele, gedeeltelijke overname of bedrijfsstart. Jonge landbouwers kunnen een steunbedrag krijgen van minimaal €25.000,- als zij op basis van een ondertekende koopakte laten zien dat zij het bedrijf geheel of gedeeltelijk hebben overgenomen. De aanvraag moet vergezeld zijn van een bedrijfsplan.

Doelen

De GLB-interventie 'Vestigingssteun voor jonge landbouwers' draagt bij aan SO7, het aantrekken en behouden van jonge landbouwers, ook wel 'generatievernieuwing'. Omdat de hoge overnamesom, de generatievernieuwing belemmert, is de interventie gericht op het vergemakkelijken van bedrijfsovername of -start. Met de vestigingssteun wordt geprobeerd om het overnamemoment naar voren te halen, om daarmee de wisseling van generaties op landbouwbedrijven sneller te laten plaatsvinden. De gedachte hierachter is dat de gewenste transitie in de landbouw hierdoor versneld. Of dit daadwerkelijk zo is, zal uit evaluaties moeten gaan blijken**.** Daarnaast wordt indirect via het verplichte bedrijfsplan gestimuleerd dat de interventie ook bijdraagt aan niet alleen economische verduurzaming, maar ook aan ecologische en maatschappelijke verduurzaming. Dat wordt op een zachte wijze gedaan omdat het hier primair gaat om het stimuleren van de jonge landbouwer om agrarisch ondernemer te worden. Met zachte wijze wordt gedoeld op een lichte beoordeling van het bedrijfsplan. Daarbij wordt niet streng inhoudelijk gecontroleerd op wat voor activiteiten die de jonge landbouwer gaat uitvoeren. Er wordt bekeken of de jonge landbouwer nagedacht heeft over de ontwikkeling van het bedrijf, de toekomstige bedrijfsvoering en of zij/hij hierbij ook bewust is van het werken aan ecologische en maatschappelijke doelen.

Te behalen doelen (targets), mijlpalen en streefwaardes

In 2020 waren er 4337 jonge bedrijfshoofden met een leeftijd onder de 40 jaar. Dat was 9% van alle bedrijfshoofden in de Nederlandse landbouw in 2020. Het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) verstaat onder een agrarisch bedrijfshoofd zowel een persoon die voor eigen rekening en risico een agrarisch bedrijf exploiteert (bedrijfshoofd) als een persoon met dagelijkse leiding bij een agrarisch bedrijf dat een rechtspersoon (bedrijfsleiders).

Volgens de sector vinden per jaar 750 overnames plaats in de landbouw. Omdat de vestigingssteun een nieuwe interventie is in Nederland, is het lastig in te schatten in hoeveel gevallen gebruik gemaakt wordt van vestigingssteun. Vooral op dit moment, bij de start van het GLB-NSP, ervaren landbouwers een onzeker toekomstperspectief omdat momenteel gebiedsplannen worden ontwikkeld waaruit zal moeten blijken welke vorm van landbouw mogelijk is in bepaalde gebieden. Vanuit dit perspectief is het realistisch om bij de vestigingssteun uit te gaan van een groeimodel, waarbij het aantal ondersteunde overnames zal oplopen naar 750 in 2027. In totaal gaat het dan om een streefwaarde van ca. 3000 ondersteunde overnames in 2023-2027. Mijlpalen per jaar zijn: 450, 500, 600, 700, 750. Er vanuit gaande dat elke overname een nieuwe baan oplevert op het platteland zijn dezelfde mijlpalen en is dezelfde streefwaarde van toepassing op R.37 Groei en banen in plattelandsgebieden: Nieuwe in GLB-projecten ondersteunde banen.

Ambitie

Gezien de onzekere tijden voor de landbouw, is het realistisch om te streven naar een stagnering van de al jarenlang durende afname van het aandeel jonge bedrijfshoofden in Nederland. Dat betekent dat het percentage niet onder de 9% daalt. In de hoop dat de vestigingssteun helpt om nieuwe generaties eerder te laten overnemen zou dit kunnen leiden tot lichte stijging van het aantal jonge bedrijfshoofden tot 10% in 2027.

Vrouwelijke bedrijfshoofden

Voor het eerst zal bijgehouden worden hoeveel van de aanvragers man of vrouw zijn. Volgens de statistieken is slechts 7% van de bedrijfshoofden onder de 35 jaar van het vrouwelijk geslacht. Het Europees percentage is 30%. Het percentage van vrouwen die werkzaam zijn op familiebedrijven nadert echter met 33,3% wel het Europees percentage. Dit komt waarschijnlijk doordat veel vrouwen werken in man-vrouwmaatschappen waarbij de man geregistreerd is als bedrijfshoofd. Uit een recent onderzoek uit 2020 van landbouwvakblad De Nieuwe Oogst, blijkt dat het aandeel vrouwelijke opvolgers 16% is. Met deze cijfers als context, is het realistisch om te streven naar een aandeel van 16% vrouwelijke bedrijfshoofden die in aanmerking komen voor vestigingssteun. Om dit aandeel te halen, wordt ten eerste gebruik gemaakt van communicatie. Uit workshops met boerinnen over de positie van de vrouw in de

agrarische sector kwam vooral naar voren dat de beeldvorming van belang is. Daarom zal bij de interventie voor vestigingssteun nadrukkelijk aandacht worden besteed aan de gelijkheid van vrouwen en mannen in communicatie uitingen zoals in beeldmateriaal (foto's, video's) en in teksten.

Onderbouwing

De generatievernieuwing in de Nederlandse landbouwsector wordt belemmerd door de hoge overnameprijs. Jonge ondernemers moeten grote financiële risico's nemen op jonge leeftijd als zij een landbouwbedrijf willen overnemen of starten. De hoge overnamekosten hangen samen met de hoge grondprijs (hoogste grondprijs in de EU) en dure opstallen in Nederland. De jonge landbouwers hebben behoefte aan een financiële ondersteuning in de opstartfase van hun agrarisch ondernemerschap. De vestigigingssteun wordt ingezet om middels een financiele bijdrage, de overname/-start te vergemakkelijken. Deze ondersteuning kan de stimulans zijn om in het keuzeproces rond overname/start, de drempel over te gaan om het bedrijf wel over te nemen. De gedachte hierachter is dat de jonge landbouwer hierdoor eerder zeggenschap en verantwoordelijkheid krijgt in het bedrijf dan in de huidige situatie met maatschappen en V.O.F.'s waarin de oudere generatie vaak nog lang bedrijfshoofd blijft en de daadwerkelijke overname pas plaatsvindt als de oudere generatie met pensioen gaat. Naast de Vestigingssteun wordt de bedrijfsovername nationaal ondersteund door de Bedrijfsopvolgersregeling (BOR). Met deze regeling kan een jonge landbouwer voor een deel vrijgesteld worden van het betalen van schenk- of erfbelasting voor zover het betrekking heeft op het ondernemersvermogen. Het bedrag dat hiermee uitgespaard wordt kan besteed worden aan de financiering van de bedrijfsovername.

Selectie en rangschikking

De interventie is primair gericht op het stimuleren van bedrijfsovernames/-starts door jonge landbouwers. Vanuit die optiek is in overleg met de jonge landbouwers gekozen voor een selectie van aanvragen die voldoen aan de hieronder beschreven vereisten en subsidievoorwaarden. Indien de aanvragen voldoen, worden de aanvragen gerangschikt en afgehandeld op volgorde van binnenkomst.

Voorwaarden

Om in aanmerking te komen voor vestigingssteun moet de jonge landbouwer ten eerste voldoen aan de generieke definitie van een jonge landbouwer (zie paragraaf 4.5.1). Daarnaast gelden aanvullende, specifieke voorwaarden (zie ook de voorwaarden onder 'Begunstigde(n)') om in aanmerking te komen voor vestigingssteun en ten aanzien van het verplichte bedrijfsplan.

Subsidiabele periode

De jonge landbouwer kan in aanmerking komen voor vestigingssteun als de overname/start heeft plaatsgevonden in de periode tot en met 12 maanden na de datum van ondertekening van de akte. De persoon mag nog geen contractuele verbintenissen aangaan die betrekking hebben op de overname/start buiten de toegestane periode.

Definitie vestiging

Vestigen is het moment waarop de jonge landbouwer als bedrijfshoofd een landbouwbedrijf start of geheel of gedeeltelijk overneemt en dit bedrijf juridisch en economisch op basis van een ondertekende akte, in eigendom krijgt. Het gaat in beginsel om een landbouwbedrijf, eventueel aangevuld met inkomsten uit de verbreding van het bedrijf met niet-agrarische activiteiten. Het moment van vestigen is de datum waarop de overname- of koopakte is ondertekend. De vestiging wordt gecontroleerd door na te gaan of de jonge landbouwer en het bedrijf zijn geregistreerd in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel.

Gedeeltelijke overname

Een gedeeltelijke overname is het moment waarop de jonge landbouwer meer dan 50% van het bedrijf economisch en juridisch in eigendom krijgt door meer dan 50% van de overnamesom te financieren. De koopakte is ondertekend en het bedrijf staat mede op naam van deze persoon.

Meerdere bedrijfshoofden

Indien er meerdere bedrijfshoofden zijn in het landbouwbedrijf, wordt gekeken naar het aandeel van de financiering dat op naam staat van de bedrijfshoofden die voldoen aan de algemene definitie van een jonge landbouwer. Meer dan 50% van de financiering moet zijn gefinancierd door de jonge landbouwers in het bedrijf.

Eén landbouwbedrijf per jonge landbouwer

Vestigingssteun wordt verstrekt per jonge landbouwer, afgetopt op één landbouwbedrijf. Indien de begunstigde meerdere bedrijven in eigendom heeft, dan komt de begunstigde voor één bedrijf in aanmerking. Hiermee wordt voorkomen dat jonge landbouwers meerdere keren vestigingssteun kunnen krijgen indien zij zich vestigen op meerdere bedrijven. De gedachte hierachter is dat zoveel mogelijk jonge landbouwers in aanmerking komen.

Levensvatbare bedrijven

Het is van belang dat de steun gaat naar bedrijven met toekomstperspectief. In het bedrijfsplan wordt bekeken of het gaat om een bedrijf met een bepaalde economische volwaardigheid. Voor Nederland lijkt de standaardverdiencapaciteit (SVC) het beste te passen bij het beoordelen van de economische volwaardigheid van bedrijven. De SVC geeft een beeld van de vergoeding voor de inzet van arbeid en kapitaal die een bedrijf op basis van standaarden gemiddeld in een jaar behaalt met de agrarische productie. Deze benadering past bij het inschatten van de 'volwaardigheid', omdat het gaat om de toegevoegde waarde i.p.v. de omzet van een bedrijf. De SVC is ook praktisch goed toe te passen omdat het gelinkt is aan de gecombineerde opgave/landbouwtelling die jaarlijks ingewonnen wordt door Europees betaalorgaan RVO. Daarnaast is er online een rekentool die ontwikkeld is door WeCR, waar aanvragers en uitvoerders gebruik van kunnen maken.

Omdat het niet de bedoeling is dat de steun gaat naar personen die hobbymatig voedsel produceren of dieren houden, wordt een ondergrens voor de SVC gehanteerd. In Nederland worden vijf klassen gebruikt als het gaat om de SVC:

< 25.000 euro: zeer kleine bedrijven

25.000-60.000 euro: kleine bedrijven

60.000-100.000 euro: middelgrote bedrijven

100.000-250.000 euro: grote bedrijven

>= 250.000 euro: zeer grote bedrijven

In de klasse 'zeer klein' bevinden zich 19.000 bedrijven. Dit is 38% van de landbouwbedrijven. Van de jonge landbouwers is 31% bedrijfshoofd van een zeer klein bedrijf Door een ondergrens van 25.000 SVC te hanteren zouden veel jonge landbouwers geen aanspraak meer kunnen maken op vestigingssteun. Daarom wordt de ondergrens gelegd bij een SVC van 15.000 euro.

Bedrijfsplan

Voor het verkrijgen van subsidie moet de aanvraag zijn voorzien van een ondertekende overname-/koopakte èn een bedrijfsplan. Vaststelling geschiedt na goedkeuring van beide documenten. Omdat het doel 'vergemakkelijken bedrijfsovername/-start' is, zal het bedrijfsplan 'light' beoordeeld worden op basis van objectieve criteria waarbij bekekene wordt of het bedrijfsplan alle verplichte onderdelen bevat en of de toekomstplannen van de jonge landbouwer degelijk zijn onderbouwd.

In het bedrijfsplan geeft de jonge landbouwer aan wat de situatie van het bedrijf is op het moment van overname. Vervolgens schetst zij/hij de gewenste ontwikkeling van het bedrijf met daarbij opgenomen de te behalen mijlpalen per jaar, voor een periode van vijf jaar. Het bedrijfsplan bevat onderstaande onderdelen:

• Een beschrijving van de visie en scope van de jonge landbouwer over de gewenste ontwikkeling van het

bedrijf met mijlpalen per jaar voor de eerste vijf jaar na overname/start;

• Een beschrijving met berekeningen waaruit blijkt dat het om een bedrijfsmatige uitoefening van een landbouwbedrijf gaat (niet-hobbymatig). Daarbij wordt aangesloten bij de Standaardverdiencapaciteit (SVC), dat een beeld geeft van de vergoeding voor de inzet van arbeid en kapitaal die een bedrijf op basis van standaarden gemiddeld in een jaar behaalt met de agrarische productie. Deze benadering past bij het inschatten van de 'volwaardigheid', want gaat om de toegevoegde waarde i.p.v. de omzet van een bedrijf.

• Toelichting waaruit blijkt waar de aangevraagde steun aan besteed wordt en hoe deze besteding bijdraagt aan de gewenste ontwikkeling van het bedrijf;

• Beschrijving van de manier waarop de steun bijdraagt aan de versterking van de veerkracht van het bedrijf, met aandacht voor het vergroten van de inkomsten van het bedrijf en/ of aan het verbreden (diversificatie) van inkomstenbronnen op het landbouwbedrijf.

• Omschrijving van de wijze waarop de steun bijdraagt aan een of meer van de GLB-doelen, waarbij tenminste de bijdrage aan het behalen van doel S07 (generatievernieuwing) moet worden onderbouwd.

• Beschrijving van de aspecten in het bedrijfsplan die bijdragen aan de verduurzaming van de land- en tuinbouw in Nederland.

Voor het bedrijfsplan wordt een format ontwikkeld. Het toont in elk geval aan dat het steunbedrag besteed wordt aan een of meerdere van onderstaande kosten met betrekking tot de bedrijfsovername/-start:

• de aankoop en/of overname van bestaande bedrijfsinventaris op basis van facturen of geregistreerde overnamecontracten en gedetailleerde inventarissen van de overgenomen goederen, eventueel aangevuld met aankopen gericht op het vervolledigen van die inventaris.

• de aankoop van landbouwbedrijfsgebouwen als aanvulling op de overname van bedrijfsinventaris inclusief de vaste uitrusting en constructies in onroerende staat die minder dan vijftien jaar oud zijn.

• de overname van aandelen van een rechtspersoon landbouwer, op basis van een geregistreerde overeenkomst over de overname van de aandelen.

Wijzigingen

Indien de plannen anders verlopen dan in het bedrijfsplan staat vermeld, dan moet de aanvrager dit melden (meldingsplicht) en toelichten bij de vaststelling. Indien de ontwikkeling niet meer past bij de situatie zoals bij verlening is geschetst, kan de subsidie lager worden vastgesteld. Hier moet een beoordelingskader voor worden opgesteld.

Complementariteit met andere interventies

Voor het bereiken van 'generatievernieuwing' wordt in het GLB-NSP ingezet op het stimuleren van:

Stimuleren	**Interventie**
Vergemakkelijken bedrijfsovername/-start	Vestigingssteun
Modernisering en verduurzaming	Extra investeringssteun
Aantrekken jonge landbouwers	Samenwerken voor generatievernieuwing.
Inkomensondersteuning (uitfaseren)	Aanvullende inkomenssteun Jonge

	Landbouwers

Steun aan jonge ondernemers kan betrekking hebben op de drie fases rondom bedrijfsovername: vóór, bij na de overname. In de Nederlandse situatie ervaren jonge landbouwers in elke fase een drempel: 1) animo twijfelachtig voor overname vanwege een onzeker toekomstperspectief. 2) hoge overnamesom bij overname en 3) weinig financiële ruimte om te investeren na overname. De onderstaande interventies worden ingezet voor de problemen die men ondervindt in deze drie fases.

Vestigingssteun: Met de vestigingssteun (art. 75) wordt fase 2 ondersteund: de overname- of opstartfase.

Investeringssteun: Na de overname (fase 3) heeft de jonge landbouwer weinig financiële ruimte om te investeren. De jonge landbouwer heeft in die fase baat bij steun voor investeringen (art. 73). De jonge landbouwers krijgen een top up op het algemeen geldende subsidiepercentage (maximaal 15%) voor investeringen.

Samenwerkingssteun: Voorafgaand aan de overname (fase 1), vormt de beperkte toegang tot grond een belemmering voor jonge landbouwers die zich willen vestigen als bedrijfshoofd. De GLB-interventie Samenwerken voor generatievernieuwing biedt mogelijkheden om bottom-up ideeën uit de sector te ondersteunen die zich richten op twee knelpunten waar de andere interventies niet aan bijdragen: 1) zij-instromers en 2) toegang tot grond. Zie paragraaf 3.2 en 5.3 COOP 77.4.

Kennis & Voorlichting: Voorafgaand aan de overname (fase 1) heeft de jonge landbouwer behoefte aan advies, kennis en begeleiding bij de overname of bedrijfsstart. Jonge landbouwers kunnen binnen het NSP gebruik maken van de kennisvouchers voor het opstellen van bedrijfsplannen die beschikbaar komen vanuit de interventie kennis en voorlichting (art. 78).

Aanvullende inkomenssteun (art. 30): Deze steun wordt uitgefaseerd vanwege het geringe effect op generatievernieuwing. Zie o.a. paragraaf 3.2

Nationale instrumenten: Ter verbetering van de toegang tot kapitaal wordt nationaal het financieringsinstrument 'Vermogensversterkend Krediet' (VVK) ingezet. Het VVK is onderdeel van het Bedrijfsovernamefonds. Met het VVK kunnen jonge landbouwers achtergestelde leningen aangaan waarmee de jonge landbouwer kan omschakelen naar een duurzamere bedrijfsvoering. Een nationale fiscale regeling waar jonge landbouwers veel gebruik van maken is de Bedrijfsopvolgersregeling (BOR). Met deze regeling kan een jonge landbouwer voor een deel vrijgesteld worden van het betalen van schenk- of erfbelasting voor zover het betrekking heeft op het ondernemersvermogen. Het bedrag dat hiermee uitgespaard wordt kan besteed worden aan de financiering van de bedrijfsovername.

Nationaal wordt ook ingezet op het vergroten van kennis voor jonge landbouwers via het opleidings- en coaching traject van het Bedrijfsovernamefonds.

Overig

De interventie Vestigingssteun is een nieuwe GLB-interventie voor Nederland. Om die reden en vanwege de wensen van de doelgroep wordt de interventie in beginsel zo eenvoudig mogelijk gehouden. Dit vertaalt zich in het gebruiken van een vast bedrag dat voor alle jonge landbouwers gelijk is en 'light' beoordeling van het bedrijfsplan op basis van objectieve criteria zoals de SVC. De uitvoering zal tussentijds verbeterd worden zodra hier aanleiding voor is.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Begunstigden

De begunstigden van de vestigingssteun voor jonge landbouwers zijn de jonge landbouwers die voldoen aan de definitie van jonge landbouwer, zoals opgenomen in paragraaf 4.1.5. Daarnaast gelden de onderstaande, meer specifieke voorwaarden voor jonge landbouwers die vestigingssteun willen aanvragen.

<u>Voorwaarden voor jonge landbouwer bij vestigingssteun</u>

1) Leeftijd

De jonge landbouwer is jonger dan 40 jaar op uiterlijk 31 december van het jaar waarin de steun wordt

aangevraagd.

2) Bedrijfshoofd

In paragraaf 4.1.5.2 staan drie generieke vereisten genoemd voor het zijn van een bedrijfshoofd, namelijk:
a) Oefent als natuurlijk persoon een landbouwbedrijf uit in eigen naam,

b) Is (mede) belast met de dagelijkse bedrijfsvoering en

c) Heeft als natuurlijk persoon blokkerende zeggenschap als bestuurder van een rechtspersoon, beherende vennoot, maat in de maatschap of als bestuurder van een vereniging of stichting.

Bij het aanvragen van vestigingssteun zijn deze vereisten nader gespecificeerd. Bij vestigen gaat het om het moment waarop de jonge landbouwer als bedrijfshoofd een landbouwbedrijf start of overneemt, waarbij geldt:

a. De jonge landbouwer krijgt het bedrijf juridisch en economisch, geheel of gedeeltelijk, op basis van een ondertekende akte, in eigendom.

b. De jonge landbouwer is betrokken bij de dagelijkse bedrijfsvoering. Dit moet blijken uit het minimaal aantal uren dat de persoon werkt in het bedrijf. Dit aantal uren wordt gelijk getrokken met het urencriterium voor de zelfstandigenaftrek. Bijvoorbeeld: in 2021 gold een urencriterium van minimaal 1.225 gewerkte uren voor de onderneming in het desbetreffende kalenderjaar.

c. De jonge landbouwer heeft de grootste zakelijke en bedrijfsmatige zeggenschap en verantwoordelijkheid in het bedrijf. Hiervoor geldt per rechtsvorm:

·Eenmanszaak: De jonge landbouwer oefent als natuurlijk persoon een landbouwbedrijf uit in eigen naam en heeft hierdoor volledige zeggenschap en verantwoordelijkheid over het landbouwbedrijf.

·Maatschap, V.O.F.: De jonge landbouwer (maat, vennoot) heeft meer dan 50% van de overnamesom/ koopsom gefinancierd en heeft overwegende zeggenschap over bedrijfsbeslissingen. Het contract van de maatschap of de statuten van de vennootschap, mogen geen bepalingen bevatten die de bevoegdheden van de landbouwer beperken.

·Rechtspersoon zoals B.V.: De jonge landbouwer heeft meer dan 50% van de aandelen in eigendom en heeft blokkerende en beslissende zeggenschap in het bedrijf.

NB Indien de jonge landbouwer voldoet aan de voorwaarden met betrekking tot eigendom, kan er vanuit gegaan worden dat de persoon ook beslissende zeggenschap in het bedrijf heeft. Een extra controle hierop is nodig bij B.V.'s waar gekeken moet worden of er stemrecht is gekoppeld aan de aandelen en of de persoon bij besluitvormingsmomenten, zelfstandig bevoegd is. De mate van zeggenschap kan naast de registratie van bevoegdheden aangetoond worden met het deel van het bedrijf dat bij overname, overgenomen wordt, inclusief het deel dat al eerder verworven is. Bij een rechtspersoon bepaalt de fractie van de aandelen die de jonge landbouwer in volle eigendom bezit de mate waarin hij/zij eigenaar is.

3) Vakbekwaamheid en/of vaardigheden

In paragraaf 4.1.5.3 staat beschreven dat de vakbekwaamheid wordt afgeleid uit een landbouwdiploma of bewijs van vakbekwaamheid. De vaardigheden moeten aangetoond worden met een verklaring van ervaring. Alleen het aantal jaren ervaring tot op het moment van indiening van de steunaanvraag, wordt in aanmerking genomen. Ervaring kan in rekening gebracht worden vanaf de leeftijd van 16 jaar. Met andere woorden kan een 18-jarige die meegewerkt heeft op het ouderlijk bedrijf voldoen aan de vereiste van vakbekwaamheid voor vestigingssteun.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**
☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling
☐ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde
☐ eenheidskosten
☒ vast bedrag
☐ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

Bij deze interventie is bewust gekozen voor eenvoud. Het doel is generatievernieuwing, het middel is het verstrekken van een steunbedrag om de bedrijfsovername/-start te vergemakkelijken. De prestatie die geleverd wordt is de overname/start. Indien de prestatie is geleverd, wordt het bedrag uitbetaald. Dat is ook het moment waarop de steun het meest gewenst is bij de doelgroep. Bij deze uitvoering past een vast bedrag dat voor alle aanvragers gelijk is. Meer differentiëren maakt de interventie complex en er zijn onvoldoende steekhoudende argumenten om jonge landbouwers van elkaar te onderscheiden en om meerdere eenheidsbedragen te hanteren.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.Bij deze interventie is bewust gekozen voor eenvoud. Het doel is generatievernieuwing, het middel is het verstrekken van een steunbedrag om de bedrijfsovername/-start te vergemakkelijken. De prestatie die geleverd wordt is de overname/start. Indien de prestatie is geleverd, wordt het bedrag uitbetaald. Dat is ook het moment waarop de steun het meest gewenst is bij de doelgroep. Bij deze uitvoering past een vast bedrag dat voor alle aanvragers gelijk is. Meer differentiëren maakt de interventie complex en er zijn onvoldoende steekhoudende argumenten om jonge landbouwers van elkaar te onderscheiden en om meerdere eenheidsbedragen te hanteren.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5..

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

Vast bedrag van minimaal €25.000,- per jonge landbouwer, per landbouwbedrijf.

Aanvullende toelichting

Het streven is om geen €25.000,- maar om €50.000,- te verstrekken. Omdat het hier om een nieuwe interventie gaat, zal eerst bekeken moeten worden hoeveel animo er voor deze interventie is, hoe effectief het is en of het zinvol is om meer budget beschikbaar te stellen.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:
☐ Ja ☒ Nee ☐ Gemengd

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:
☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Gele doos

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie valt onder de WTO gele doos.
Er wordt steun verstrekt aan jonge landbouwers bij het overnemen of starten van een landbouwbedrijf.

Deze activiteit valt buiten bijlage II van de WTO overeenkomst inzake de landbouw.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.75.E.01 - Vestiging van jonge landbouwers	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.36; R.37	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.75.E.01 - Vestiging van jonge landbouwers

In Nederland vinden naar verwachting 600-1000 bedrijfsovernames in de landbouwsector plaats per jaar. In het GLB-NSP wordt rekening gehouden met 750 overnames die ondersteund kunnen worden in 2027.Vestigingssteun is voor Nederland een nieuw instrument en heeft een introductiefase nodig om ingeburgerd te raken.

Het subsidiebedrag van minimaal €25.000,- wordt in beginsel gelijk gehouden voor alle jonge landbouwers. Hier zijn verschillende redenen voor. Ten eerste past het niet in deze tijd om meer subsidie te geven aan grotere bedrijven omdat dit het onbedoelde signaal zou kunnen afgeven dat schaalvergroting gewenst is. Ten tweede is de kans op oversubsidieren van kleine bedrijven klein omdat een subsidiebedrag van €25.000-€50.000 laag is als dit afgezet wordt tegen de overnamesommen van landbouwbedrijven. Ten derde weegt het argument om juist geen onderscheid te maken in grote of kleine bedrijven zwaarder dan het argument om bedrijven met een hogere overnamesom meer steun te geven. Ten vierde is het ongewenst als het meeste budget gaat naar de grootste bedrijven en de kleine bedrijven bij een tekort aan budget buiten de boot vallen. Tot slot is 46% van de jonge landbouwers bedrijfshoofd van een zeer klein (31%) en/of klein (15%) landbouwbedrijf. Deze jonge landbouwers kunnen extra ondersteuning goed gebruiken om hun bedrijf te kunnen voortzetten.

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.75.E.01 - Vestiging van jonge landbouwers (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	25.000,00	25.000,00	25.000,00	25.000,00	25.000,00	0,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	0,00	0,00	
	O.25 (eenheid: Begunstigden)	460,00	482,00	592,00	680,00	772,00	0,00	0,00	2.986,00
TOTAAL	O.25 (eenheid: Begunstigden)	460,00	482,00	592,00	680,00	772,00	0,00	0,00	2.986,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	11.500.000,00	12.050.000,00	14.800.000,00	17.000.000,00	19.300.000,00	0,00	0,00	74.650.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	11.500.000,00	12.050.000,00	14.800.000,00	17.000.000,00	19.300.000,00	0,00	0,00	74.650.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)	11.500.000,00	12.050.000,00	14.800.000,00	17.000.000,00	19.300.000,00			74.650.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)	11.500.000,00	12.050.000,00	14.800.000,00	17.000.000,00	19.300.000,00			74.650.000,00

RISK(76) - Risicobeheersinstrumenten

I.76 - Brede Weersverzekering

Interventiecode (lidstaat)	I.76
Naam interventie	Brede Weersverzekering
Soort interventie	RISK(76) - Risicobeheersinstrumenten
Gemeenschappelijke outputindicator	O.9. Aantal eenheden gedekt door instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De Brede weersverzekering is een voor heel Nederland uniform instrument binnen het Plattelands Ontwikkelingsprogramma.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO1 Het bieden van steun met het oog op een leefbaar bedrijfsinkomen en veerkracht van de landbouwsector in de hele Unie, ten behoeve van een grotere voedselzekerheid voor de lange termijn, van een meer diverse landbouw, en van een economisch duurzame landbouwproductie in de Unie

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.03	Versterkt risicobeheer in en door de landbouw	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.5 Aandeel landbouwbedrijven met instrumenten voor risicobeheer die in het kader van het GLB worden ondersteund

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Deze interventie draagt bij aan de behoefte N3 (A3), versterken van het risicobeheer in en door de landbouw. Calamiteiten die ernstige gevolgen hebben voor de inkomens en de continuïteit van op zich economisch gezonde bedrijven doen zich voor. De gevolgen van extreem weer horen bij de open teelten tot deze risico's. Als gevolg van klimaatverandering nemen die toe. Via het Actieprogramma klimaatadaptatie landbouw bevordert de Nederlandse overheid het anticiperen van de sector hierop. Nederland werkt aan het robuuster maken van het bodem- en watersysteem. Ook aan kennisbevordering m.b.t. risicobeheer en preventieve maatregelen. Verzekeringen en fondsen ziet Nederland als het sluitstuk van het risicomanagement op het agrarisch bedrijf. Het risicomanagement van de agrarische ondernemer start met een risico-inventarisatie, gevolgd door het nemen van preventieve maatregelen om serieuze risico's te verkleinen. Sectorspecifieke verzekeringen en fondsen kunnen een oplossing bieden voor de restrisico's waarvan de impact voor de continuïteit van het bedrijf te groot is.

De Nederlandse overheid werkt aan al die verschillende facetten van het risicomanagement op het agrarisch bedrijf. Zo wordt in het kader van het Actieplan Klimaatadaptatie gewerkt aan

kennisontwikkeling en -verspreiding over risicomanagement in het algemeen en handelingsperspectieven voor de ondernemers voor klimaatadaptatie in het bijzonder. Binnen diverse investeringsregelingen van de rijksoverheid en van de provincies zijn er subsidies voor te nemen preventieve maatregelen. Zo is er bijvoorbeeld in het kader van het EU-Herstelfonds i.v.m. de economische gevolgen van de coronacrisis een subsidiemogelijkheid t.b.v. de aanleg van waterbassins zodat bij droogte minder snel watertekort aan de orde is. Nederland heeft een Diergezondheidsfonds als onderling fonds voor kosten bij uitbraak van quarantaine ziekten. Ook zijn er verkenningen gedaan naar andere instrumenten zoals een Plantgezondheidsfonds en de mogelijkheid van een fiscale calamiteitenreserve, maar die hebben niet tot politieke besluiten daarvoor geleid.

De Nederlandse overheid heeft in de belastingwetgeving enkele generieke, met andere woorden voor alle economische sectoren, faciliteiten die ook bij financiële tegenslagen als gevolg van slecht weer gebruikt kunnen worden om inkomensschommelingen te dempen en liquiditeitsproblemen te voorkomen, zoals de middelingsregeling (variërende inkomsten tussen jaren middelen voor belastingheffing), achterwaartse verliesverrekening (vermindering van al opgelegde belastingaanslagen) en betalings-uitstelfaciliteiten. De ondersteuning van de Brede weersverzekering tegen de gevolgen van extreem weer moet dus beschouwd worden als een daar boven nog noodzakelijke sectorspecifieke aanvulling voor landbouwondernemers met open teelten in dat hele beleidsspectrum met betrekking tot risicomanagement.

De landbouwer vraagt jaarlijks van maart tot mei premiesubsidie aan voor de gewaspercelen die hij/zij wil gaan verzekeren en sluit bij de private verzekeraar de polis af. In oktober verstuurt de verzekeraar zijn verzekeringsnota naar de verzekerde en wordt de premie-subsidie met RVO verrekend. Indien de landbouwer weerschade heeft en deze meldt bij de verzekeraar wordt de schade getaxeerd en indien groter dan de schadedrempel van 20% wordt de verzekerde waarde conform de polis uitgekeerd aan de landbouwer. Op deze wijze is de landbouwer verzekerd tegen te grote opbrengstverliezen / inkomensverlies als gevolg van extreem weer.

De Brede weersverzekering, ondersteunt met premiesubsidie en vrijstelling assurantiebelasting, in het NSO 2023 – 2027 is een nagenoeg één op één voortzetting van de Brede weersverzekering in het POP3 2015 – 2020:

* een ‘multi-peril’ weersverzekering, met andere woorden de weersverzekering wordt alleen ondersteund als via de verzekeringspolis alle weersextremen verzekerd worden (vorst, extreme neerslag in de vorm van regen, sneeuw en hagel, storm en bliksem

* verzekering die het financiële verlies, zowel als gevolg van een kleinere oogst als een kwalitatief verminderde oogst verzekerbaar maakt; de schade vast te stellen door een erkende taxateur op basis van bedrijfseigen gegevens danwel actuele indexen zoals de Kwantitatieve Informatie voor akkerbouw en groentengewassen die door Wageningen Universiteit elke paar jaar wordt uitgegeven. In de polis kan de verzekeraar kiezen voor een schadetaxatie op basis van het opbrengst verschil met de voorafgaande drie jaren of op basis van het Olympisch gemiddelde.

* de verzekeraars in hun polissen voor alle gewassen in de open teelten een verzekeringsmogelijkheid biedt.

* door marktwerking er verschillen tussen de aangeboden polissen zijn, waardoor uiteindelijk de optimaalste verzekeringen zullen worden aangeboden. De verschillen komen tot uiting in bijvoorbeeld de drempelwaarden voor extreme neerslag en droogte. Of drempels voor weersextremen zijn overschreden wordt bepaald aan de hand van de dichtstbijzijnde regionale KNMI-waarnemingen.

* door de vrijwilligheid van de verzekering de beslissing welke gewassen en percelen verzekerd worden aan de teler zelf blijft

* conform verordening EU [PM actuele verordeningsnummer] de verzekering alleen tot uitkering komt indien de schade groter is dan 20% (schadedrempel). De Nederlandse Brede weersverzekering volgt daarin de mogelijkheid die de Omnibus-verordening per 1-1-2018 is gaan bieden omdat de inschatting is dat die mogelijkheid de drempel bij de individuele ondernemer voor het afsluiten van een polis (zie antwoord op vraag 124) verlaagt.

* conform verordening EU [PM actuele verordeningsnummer] ondersteunt Nederland de Brede

weersverzekering met maximaal 70% van de premie inclusief assurantiebelasting. Maar die steun bestaat uit twee elementen. Ten eerste de vrijstelling van assurantiebelasting die in Nederland 21% over de nettopremie die de verzekeraar in rekening brengt. Ten tweede met maximaal 63,7% premiesubsidie.

Met de gegroeide deelname en het uitgegroeide jaarbudget à € 17,5 mln zou de premiesubsidie bij 63,7% sinds 2021 boven het jaarbudget uit stijgen. Door evenredige verdeling op basis van de betaalde premie wordt het subsidiepercentage dan lager dan 63,7% vastgesteld.

* bij de jaarlijkse goedkeuring van de polissen vindt aan de hand van de het loss ratio getal berekend over de laatste vijf jaren een beoordeling plaats of de verzekeraar de premies over de hele portefeuille Brede weersverzekering op een redelijk niveau aanbiedt om over subsidiëring te voorkomen. Deze methodiek is in overleg met de Europese Commissie ontwikkeld naar aanleiding van de audit 2018. Met de methodiek wordt sinds 2020 ervaring opgedaan; mogelijkerwijs kan hiermee ook nadere sturing op de gewenste ontwikkeling aangegeven in antwoord op vraag 52 ontwikkeld worden indien dat nodig blijkt.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Alle actieve landbouwers met teelten in de open grond in Nederland.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☐ eenheidskosten

☐ vast bedrag

☐ forfaitaire financiering

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

De premie-subsidie bedraagt maximaal 63,7% van de premie die aan de verzekeraar betaald moet worden. Indien door groeiende deelname aan de verzekering het aantal deelnemers en verzekerde hectares groeit en het maximale subsidie-jaarbudget wordt overschreven, wordt het subsidiepercentage naar beneden bijgesteld, d.w.z. het totaalbedrag naar rato van de betaalde premie verdeeld over de deelnemers aan de Brede weersverzekering

Aanvullende toelichting

Het jaarbudget voor de premiesubsidieregeling is jaarlijks € 17,5 mln. Wanneer het totaal van alle betaalde verzekeringspremies aan de verzekeraars (minder dan) €27,5 mln bedraagt ontvangt elke verzekerde 63,7% premiesubsidie over de door hem/haar betaalde premie. Indien de deelname groter is en daardoor het totaal aan betaalde premie groter dan € 27,5 mln, dan wordt het subsidie-percentage per euro betaalde premie evenredig over alle betaalde premies verlaagd.

Op deze wijze ontvangen alle via de Brede weersverzekering verzekerde landbouwers in Nederland op basis van hun betaalde premie een evenredig deel van het subsidiebudget.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Gemengd

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Compensatie voor verliezen. Wat is de compensatiedrempel?

20%

Wt is de methode voor de berekening van verliezen en factoren die aanleiding geven tot compensatie?

Het opbrengstverlies wordt bepaald door de opbrengst na de schade te vergelijken met de gemiddelde opbrengst van de 3 voorafgaande jaren óf het gemiddelde van 3 van de 5 voorafgaande jaren waarvan de hoogste en de laagste worden geschrapt (Olympisch gemiddelde)

Wat is het type instrument voor risicobeheer?

☒ Verzekering

☐ Onderling fonds

☐ Overige

Wat is de dekking van productieverliezen?

gewas

Wat is de dekking van inkomensverliezen?

niet sectorspecifiek

Wat zijn de bepalingen om overcompensatie van die bijdrage te voorkomen?

In NL wordt naast de premiesubsidie ook vrijstelling van assurantiebelasting (21% over de netto premie) gegeven. Het maximum steunpercentage volgens de EU-verordening is 70%. Dit maximum steunpercentage ziet op alle vormen van steun, dus niet alleen een subsidie op de premie die landbouwers verschuldigd zijn, maar ook een eventueel belastingvoordeel door landbouwers vrij te stellen van de over de premie verschuldigde assurantiebelasting. De maximale subsidie over de 100% premie (netto betaling aan de verzekeraar) die de verordening Nederland toestaat naast een vrijstelling assurantiebelasting bedraagt daarbij (0,7 x 121) minus 21 = 63,7%.

Jaarlijks worden de verzekeringspolissen van de verzekeraars gecontroleerd op voldoen aan de subsidievoorwaarden.

Door controles bij de verwerking door RVO alsook door controles uitgevoerd door de NVWA (en Duitse partner bij verzekeraar Vereinigte Hagel met hoofdkantoor in Duitsland) is geborgd dat alleen premiesubsidie wordt uitgekeerd over daadwerkelijk afgesloten polissen voor aangemelde percelen.

10 Naleving van de WTO-regels

Gele doos

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw (groene doos)

De premiesubsidieregeling Brede weersverzekering voldoet aan de kaders van EU-verordening [2021/2115]. Er wordt een schadedrempel van minimaal 20% gehanteerd waarmee de maatregel in de gele doos (amber box) valt. (WTO, punt 8)

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.76.E.01 - Brede Weersverzekering	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.5	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.76.E.01 - Brede Weersverzekering

De steun betreft een aandeel (percentage afhankelijk van de totale deelname per jaar, maximaal 63,7%) van de premie die de landbouwer betaalt voor een onder de Regeling Europese EZK en LNV-subsidies goedgekeurde verzekeringspolis voor een Brede weersverzekering. Tezamen met de vrijstelling assurantiebelasting (21% over de netto-premie) bedraagt de overheidssteun aan de premie Brede weersverzekering op deze manier maximaal 70% (de maximaal toegestane steun voor dit risicomanagement-instrument conform EU-verordening (2021/2115).

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.76.E.01 - Brede Weersverzekering (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	4.034,12	4.034,12	4.034,12	4.034,12	4.034,12	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.9 (eenheid: Begunstigden)	0,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	0,00	21.940,00
TOTAAL	O.9 (eenheid: Begunstigden)	0,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	0,00	21.940,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	17.500.000,00	17.500.000,00	17.500.000,00	17.500.000,00	17.500.000,00	0,00	87.500.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	11.914.000,00	11.914.000,00	11.914.000,00	11.914.000,00	11.914.000,00	0,00	59.570.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

COOP(77) - Samenwerking

I.77.1 - Samenwerking EIP operationele groepen

Interventiecode (lidstaat)	I.77.1
Naam interventie	Samenwerking EIP operationele groepen
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

De innovatieopgaven voor de landbouw kunnen, door verschillen in onder meer de fysiografie, demografie en grondgebruik, zowel een landelijk als regionaal karakter hebben. Het is daarom nuttig om hierop met openstellingen (op nationaal en provinciaal niveau) te kunnen sturen op de gewenste innovaties. Bij zowel de landelijke als regionale initiatieven wordt o.a. gedacht aan operationele groepen voor het (door)ontwikkelen van (bestaande) landelijke waarde- en duurzaamheidsconcepten; gerelateerd aan duurzame verdienmodellen; op thema's zoals sectorale ontwikkelingen, nieuwe technologiën, ketens, milieu, klimaat, biologische landbouw en dierenwelzijn. Bij de regionale initiatieven wordt vooral gedacht aan Operationele Groepen met lokale en regionale spelers, met innovaties die inspelen op de regionale context en gebiedsspecifieke uitdagingen zoals verdroging, intensieve veehouderij en verwaarding van streekproducten. Dit naast relatief kleinschalige pilots die uiteindelijk opschaalbaar zijn naar het landelijke en internationale niveau.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO9 Beter inspelen door de landbouw van de Unie op de maatschappelijke verwachtingen inzake voedsel en gezondheid, onder meer wat betreft hoogkwalitatief, veilig en voedzaam voedsel dat op duurzame wijze is geproduceerd, en voorts vermindering van de voedselverspilling, verbetering van het dierenwelzijn, en bestrijding van antimicrobiële resistentie
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.27	Beter dierenwelzijn inclusief diergezondheid	Categorie 2	Ja
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.1 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die door het GLB worden ondersteund profiteert om betere duurzame economische, sociale, milieu- en klimaatprestaties en prestaties op het gebied van hulpbronnenefficiëntie te leveren
R.28 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) met steun van het GLB profiteert om betere milieu- of klimaatgerelateerde prestaties te leveren
R.44 Aandeel grootvee-eenheden (GVE's) vallend onder ondersteunde acties ter verbetering van dierenwelzijn

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Doelen

Deze interventie is gericht op het stimuleren van ondernemersgedreven innovaties door het (door)ontwikkelen, praktijkrijp maken en communiceren van ideeën en ontwikkelingen uit de praktijk via slimme samenwerkingsverbanden (operationele groepen)Daarbij dragen deze innovaties bij aan de doelen en de behoeften waar deze interventie in voorziet, zoals benoemd in voorgaande secties.

Samenwerkingsprojecten betreffen ontwikkelen van nieuwe, op bredere schaal te gebruiken initiatieven die bijdragen aan de transitie naar een duurzame, toekomstbestendige landbouw.

Innovatiethema's zijn o.a.:

a. Ontwikkelen van een duurzame toegevoegde waardeketen gericht op landbouwproducten tot een marktrijp concept

b.Ondersteunen van de innovatieve digitalisering

c.Gebiedsgerichte samenwerking

d.Sectorale initiatieven binnen de landbouw voor het ontwikkelen van duurzame verdienmodellen ter versterking van de regierol van de primaire sector bij het verduurzamen van het voedselsysteem;

e. Ondersteunen van samenwerkingsverbanden (pilots) bij de toepassing van maatregelen voor specifieke beleidsthema's

f. initiatieven rond alle soorten van innovatie passend onder 127 EIP, lid 2 en lid 3 (beginselen waar een project aan moet voldoen)

ad e. Nadere uitwerking pilot Diergebonden Ecoregeling

Er komt een pilot om te onderzoeken of een diergebonden ecoregeling gericht op met name de verbetering van dierenwelzijn (incl. diergezondheid) mogelijk is. Deze pilot wordt nadrukkelijk samen met de markt en het maatschappelijk veld en de markt uitgewerkt, om te toetsen welke activiteiten effectief en verifieerbaar zijn en hoe deze verbeteringen zoveel mogelijk binnen de keten bestendigd kunnen worden Hierdoor wordt ervaring opgedaan met activiteiten op het gebied van bijvoorbeeld duurzaamheid, dierenwelzijn - zoals verdere vermindering van het risico van staartbijten bij varkens - en diergezondheid. In deze pilot wil de overheid varkenshouders en overige ketenpartijen stimuleren om varkens met hele staarten te houden en het vlees van deze dieren af te zetten. Het doel is 1) het gezamenlijk ontwikkelen van samenwerkingsverbanden in de varkenshouderijketen die moeten leiden tot het op de (Nederlandse) markt brengen van varkensvlees afkomstig van varkens met hele - niet gecoupeerde – staarten en 2) het verspreiden van kennis en ervaring over (de aanpak van) het houden van varkens met hele staarten en de vermarkting daarvan. Het totaal budget van de pilot wordt geraamd op ongeveer 5 miljoen Euro en de looptijd op 2 jaar. Het streven is om de pilot in 2023 te starten. Per project zal een samenwerkingsverband moeten bestaan uit o.a. tenminste 5 varkenshouders en er wordt gestreefd naar in ieder geval 3 projecten. De varkenshouders die al gestopt zijn met staartcouperen dienen als voorbeeld voor de verdere invulling en ervaringen binnen de biologische veehouderij worden meegenomen. Bij goede resultaten zal nog in dezelfde GLB-periode gestart worden met een diergebonden ecoregeling.

<u>Begunstigden:</u>

- Subsidie wordt verleend aan samenwerkingsverbanden die bestaan uit tenminste 5 varkenshouders, een slachterij en een afzetkanaal, waar nodig aangevuld met andere partijen uit de varkensketen.
- Deelnemende varkenshouders hebben een bedrijf dat voldoet aan maximaal de eisen van het Beter Leven Keurmerk – 1ster.
- Uitgesloten zijn: biologische varkenshouders, houders die al varkens met hele staarten houden.

Voorwaarden

Projecten van ketenpartijen zouden voor een succesvolle aanpak om varkens met hele staarten te houden en af te zetten aan de volgende voorwaarden moeten voldoen

- Varkensbedrijven moeten een relatief laag risico hebben op staartbijten. Uit de welzijnscheck (risicobeoordeling staartbijten) die elke varkenshouder op grond van de IKB-verplichtingen moet uitvoeren, moet blijken dat het risico op staartbijten relatief laag is.
- Houders moeten aan aantal eisen voldoen t.a.v. bijvoorbeeld ruimte per dier, adequaat hokverrijkingsmateriaal, vloertype en klimaatmeting in stal / afdeling waar varkens met hele staarten worden gehouden.
- Houders starten met het houden van een beperkt aantal tomen biggen (minimaal 5) met hele staarten en doen daarmee ervaring op met het houden van varkens met hele staarten. Als dit goed lukt wordt het aantal tomen met biggen staarten (na elke ronde) verdubbeld.
- Houders worden veterinair begeleid / gecoacht bij het houden van varkens met hele staarten
- Aantal hele staarten en staartschade wordt gemonitord via camera's in de slachtlijn. De slachterij koppelt de gegevens hierover terug aan de houder.

Subsidiable kosten

- Kosten voor oprichting van een samenwerkingsverband en het gezamenlijk formuleren van een projectplan.
- Kosten voor projectmanagement en administratie
- Kosten voor de uitvoering van het project
    - Coördinatiekosten van het samenwerkingsverband
    - Kosten voor monitoring van het project, waaronder kosten voor monitoring van aantal hele staarten (aan de slachtlijn)
    - Kosten voor delen en verspreiden van resultaten
    - Operationele kosten direct verbonden aan het project, waaronder kosten voor begeleiding van houders gericht op het waarborgen van het welzijn van de varkens.
    - Kosten voor projectmanagement en administratie
    - Bijdrage aan een premie per afgeleverd varken met hele staart.
- Indien voor de uitvoering van het project een fysieke investering moet worden gedaan bij de varkensbedrijven en / of de slachterij, wordt 40% subsidie verstrekt voor de volgende kosten:
    - kosten voor de verbetering van stallen en of stalsystemen;
    - kosten van de koop of huurkoop van nieuwe machines en installaties tot maximaal de marktwaarde van de activa;.
    - Kosten van verwerving of ontwikkeling van computersoftware

Onderbouwing

Innovaties zijn cruciaal voor de Nederlandse landbouw om te verduurzamen, om de GLB-doelen te behalen en om in te kunnen spelen op de meeste geprioriteerde behoeften zoals in hoofdstuk 2 beschreven en onderbouwd. Daarbij dienen de technische en sociale aspecten van innovaties vaak hand in hand te gaan om effectief steun te verlenen aan het gewenste veranderingsproces in de landbouw. Zo hebben innovaties die enkel zijn gericht op efficiëntieverhoging en kostenbesparing minder duurzaamheidseffect als ze niet tevens bijdragen aan bijvoorbeeld een sterkere positie van de primaire producent in de voedselketen. De voorkeur ligt daarom op innovaties die landbouwers prikkelen om te verduurzamen vanuit de markt of die het ontstaan van nieuwe verdienmodellen stimuleert. De gedachte is dat daarmee tevens de afhankelijkheid van de landbouw van grote hoeveelheden publieke middelen om te verduurzamen op de langere termijn geleidelijk afneemt.

Om innovaties met succes te ontwikkelen en die aansluiten op de landbouwpraktijk is het belangrijk dat deze in een open innovatieproces tot stand komen in operationele groepen (OG) met een diversiteit aan deelnemers die samen hiervoor de nodige kwaliteiten inbrengen, en minimaal één landbouwer. Aansluiting op het EIP-netwerk en andere innovatie- en kennisnetwerken dragen ertoe bij dat OG's gedurende het gehele project gebruik kunnen maken van beschikbare kennis en ervaring voor een hogere effectiviteit. De ervaring laat zien dat de gang van praktijkrijpe innovaties in de landbouw naar een bredere toepassing ervan door de doelgroep vaak geen vanzelfsprekendheid is. Daarom wordt er bij deze interventie op gelet dat gedurende het innovatieproject voldoende aandacht is voor communicatie. Zo zal elk project gemeld worden aan het nationale en Europese EIP netwerk.

De bovengenoemde innovatiethema's zijn gekozen omdat deze naar verwachting het meest kunnen bijdragen aan de doelen van deze interventie. De landbouw heeft voor haar verduurzamingsopgave spelers uit andere sectoren nodig zoals die uit de hele voedselketen, de directe omgeving en de hightech-industrie, om samen op te trekken en gebruik te maken van innovatieve ontwikkelingen die daar plaatsvinden zoals op het vlak van waarde creatie, precisielandbouw, dataficatie, robotisering en nieuwe ketens. Op de langere termijn is dat voor een voedselsysteem waar investeringen van de landbouw in de productie van duurzamer voedsel en voor een gezond eetpatroon, zich op termijn meer gaan terugverdienen in de markt en samenleving. Dat wil zeggen met ketenpartijen en consumenten die bereid zijn een meerprijs te betalen voor aantoonbaar duurzamere en gezondere producten.

Complementariteit met andere interventies

Waar deze interventie vooral is bedoeld om innovaties te ontwikkelen tot een praktijkrijp concept, product of dienst en dit actief te communiceren naar de doelgroep waarvoor het is ontwikkeld, dienen de interventies "Investeringen voor modernisering van het landbouwbedrijf" en "Kennis en informatie" mede om verdere toepassing van deze innovaties mogelijk te maken of te bespoedigen als dit onvoldoende autonoom (zoals marktgedreven) plaatsvindt. Daarmee liggen deze drie type interventies in elkaars verlengde. Het GLB-netwerk zal bekendheid geven aan het ontwikkelen van EIP-Agri, Horizon Europe en andere Europese projecten en netwerken rond platteland en agrarisch onderzoek. Al deze innovaties versterken de effecten van de interventies gericht op beheer zoals de conditionaliteiten, ecoregelingen en agromilieumaatregelen voor natuur- water en landschapsbeheer. Bijvoorbeeld de ontwikkeling van materieel en nieuwe landbouwpraktijken om met lagere kosten of opbrengstverliezen te kunnen voldoen aan de geldende beheersvoorwaarden.

Waar voorliggende samenwerkingsinterventie primair is gericht op de landbouw, geldt voor de samenwerkingsinterventie LEADER dat deze zich vooral ook richt op plattelandsontwikkeling, waar landbouw onderdeel van uitmaakt. Wanneer er sprake is van overlap (denk aan korte ketens in een LEADER-gebied) dan wordt gelet dat dubbele financiering wordt voorkomen. Voorliggende interventie en LEADER zijn vooral aanvullend. Zo kunnen bijvoorbeeld ideeën uit LEADER leiden tot een projectaanvraag voor onderhavige interventie.

Buiten het GLB-kader kan voorliggende interventie voortbouwen op kansrijke resultaten uit onderzoek uit (Nationale) programma's met een meer fundamenteel karakter (inclusief Horizon Europe). Ook liggen er synergiekansen met de Operationele landsdelige programma's in Nederland en Interreg voor de innovatiethema's die raakvlakken hebben met de landbouw. Hetzelfde geldt voor het Nederlandse topsectorenbeleid en met name die voor Agrofood en tuinbouw en Uitgangsmaterialen.

Aanvullende financiering

Zie financiele tabel

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Steun en voorwaarden

De hoogte van het subsidiebedrag is afhankelijk van de aanvraag en de voorwaarden van de

openstellingen en het subsidiepercentage wordt vastgesteld op basis van een gewogen gemiddelde van de begrootte activiteiten, volgens de regels en vereisten van de andere interventies

Om in aanmerking te komen voor steun gelden de volgende specifieke voorwaarden:

a) De aanvraag wordt gedaan door een samenwerkingsverband (Operationele groep ofwel OG) bestaande uit minimaal twee deelnemers,, Omdat belangrijk is dat het project voortkomt uit een praktijkbehoefte van de sector, moet er minimaal één landbouwer partner zijn in het samenwerkingsverband De andere deelnemers kunnen komen uit de volgende categorieën:

·Landbouwers;

·Actoren in de agrofoodketen;

·Andere MKB-bedrijven

· Leden van producentengroeperingen, coöperaties, of brancheorganisaties;

·Voorlichters;

·Kennis en onderwijsinstellingen;

· Overige (natuurlijke en rechts) personen die actief bijdragen aan de doelen van de aanvraag.

b) De OG dient uit deelnemers te bestaan die door hun kwaliteiten en actieve bijdrage gezamenlijk in staat zijn om de projectdoelen (innovatieopgave) te realiseren en breed te communiceren.

c) De beoogde innovatie dient bij de dragen aan de doelen van deze interventie.

d) Uit de projectactiviteiten moet blijken dat de OG in staat is om binnen de projectperiode de beoogde innovatie te ontwikkelen tot een praktijkrijp product en dit te communiceren voor grootschaligere toepassing.

e) De OG geeft blijk dat het zich heeft georiënteerd op de EIP Thematische Netwerken, Focus Groepen en gelijksoortige projecten in de EU, en daarbij waar mogelijk bij de projectuitvoering gebruik van maakt door uitwisseling en toepassing van kennis en ervaring.

f) De aanvraag bevat een projectplan waaruit blijkt dat aan de voorwaarden wordt voldaan om voor subsidie in aanmerking te komen, inclusief begroting, dekkende financiering, inbreng van de deelnemers, interne procedures van de OG en hoe men zich inspant om samen te werken met partijen voor innovaties waar van toepassing, m.n. het EIP-netwerk waarnaar de opzet en inhoudelijke resultaten van het project worden gecommuniceerd.

Er wordt gebruik gemaakt van tenderopenstellingen. Bij de selectie van de aanvragen wordt gewerkt met een onafhankelijke en deskundige advies- of beoordelingscommissie die mede op basis van onderstaande criteria een selectie en rangschikking maakt van de aanvragen die voor subsidie in aanmerking kunnen komen. De selectiecriteria bevatten o.a. effectiviteit, efficiency, haalbaarheid en mate van innovatie (volgend op de voorwaarde in art. 127. Wanneer het subsidieplafond wordt overschreden worden de aanvragen met de hoogste rangschikking het eerst gekozen, totdat het budget is overschreden.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☐ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde
☒ eenheidskosten
☒ vast bedrag
☐ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de aanvraag, de voorwaarden van de openstellingen over de bandbreedte van de subsidie. Het subsidiepercentage wordt vastgesteld op basis van een gewogen gemiddelde van de begrootte subsidiabele activiteiten (zie ook voorgaande sectie). De steun wordt uitbetaald op basis van de begroting en declaraties. Voor de laatste uitbetaling wordt de subsidie voor de hele projectperiode vastgesteld.

Er wordt gewerkt met vereenvoudigde kostenopties, zoals forfaitaire bedragen ((EU) 2021/2115, art. 83 lid 1, sub c) en eenheidsprijzen (EU) 2021/2115, art. 83, lid 1, sub b). Eenheidsprijzen worden bepaald op basis van historische gegevens. Voor het berekenen van forfaitaire bedragen en andere VKO's wordt het advies van experts van Wageningen Economic Research opgevolgd. Bij de berekening wordt aangesloten bij de werkwijze bij andere Europese fondsen zoals opgenomen in verordening 2021/1060, artikelen 54 'financiering volgens een vast percentage van indirecte kosten' en 55 'directe loonkosten' en 'financiering volgens een vast percentage van andere kosten'.

· Lijst met vergoedingen per activiteit of product. Hierbij wordt tevens gebruik gemaakt van vereenvoudigde kosten opties (VKO's/SCO's) voor o.a. beheermaatregelen, niet-productieve en productieve investeringen en rapportages, overleggen etc;

Voor vergoedingen voor tijdsinzet van personen niet in loondienst wordt met een nader te betalen forfaitair bedrag gerekend.

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

Unit amount voor samenwerkingsprojecten is gemiddeld € 300.000. Daardoor RUS/USK 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5

Aanvullende toelichting

Samenwerkingskosten worden gesubsidieerd via vaste kostenoptie, op basis van een evaluatie van GLB-pilots en projecten, die in de POP3-periode zijn uitgevoerd.

There will be support for setting up operational groups. For this there is funding outside NSP, and support from the managing authority and CAP-network .

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Gemengd

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie is gericht op (algemeen) onderzoek voor innovaties in onder meer ketens, sectoren. (onderdeel a)

De steun wordt verstrekt op basis van vooraf kenbare criteria, zonder tussenkomst van de consument en heeft geen effect op de prijs.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.77.1.E.01 - Samenwerking EIP operationele groepen	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.1; R.28; R.44	Ja

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.77.1.E.01 - Samenwerking EIP operationele groepen

Het subsidiepercentage wordt berekend o.b.v. de subsidiepercentages van de type activiteiten die zijn begroot (zie voorgaande secties).

Voor het ondersteunen van de OG's wordt 101 mln beschikbaar gesteld. Uitgaande van gemiddeld € 300.000,- per OG (= unit amount) kunnen er 336 OG's worden ondersteund..

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.77.1.E.01 - Samenwerking EIP operationele groepen (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	299.470,00	299.470,00	299.470,00	299.470,00	299.470,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)	0,00	65,00	82,00	60,00	63,00	67,00	0,00	337,00
TOTAAL	O.1 (eenheid: Projecten)	0,00	65,00	82,00	60,00	63,00	67,00	0,00	337,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	19.465.550,00	24.556.540,00	17.968.200,00	18.866.610,00	20.064.490,00	0,00	100.921.390,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	12.117.937,00	13.410.566,00	8.860.626,00	10.843.341,00	12.842.311,00	0,00	58.074.781,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

I.77.2 - Samenwerking voor generatievernieuwing

Interventiecode (lidstaat)	I.77.2
Naam interventie	Samenwerking voor generatievernieuwing
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.30. Aantal ondersteunde verrichtingen of eenheden voor generatievernieuwing (exclusief vestigingssteun)
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

In Nederland is het moeilijk om een landbouwbedrijf te starten of over te nemen.Hoewel de grondprijs varieert per gebied, is deze over heel Nederland dermate hoog dat dit voor alle landbouwers een knelpunt vormt voor het overnemen of starten van een landbouwbedrijf. Ter illustratie: Eind 2021 was de gemiddelde grondprijs in Nederland €70.000 per ha. In Noord Nederland was dit €67.100 per ha., Oost Nederland €73.100 per ha., Zuid Nederland €75.300 per ha. En West Nederland €71.800 per ha. Voor jonge landbouwers onder de 40 jaar is dit extra moeilijk omdat zij op jonge leeftijd nog weinig eigen vermogen hebben en toch grote financiele risico's moeten aangaan als zij een bedrijf over willen nemen of willen opstarten.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO7 Het aantrekken en vasthouden van jonge landbouwers en andere nieuwe landbouwers en bevordering van duurzame bedrijfsontwikkeling in plattelandsgebieden

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.20	Behoud van vitale en veerkrachtige landbouwsector en platteland	Categorie 2	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.36 Aantal jonge landbouwers dat een landbouwbedrijf kan starten dankzij steun van het GLB, uitgesplitst naar geslacht
R.37 Nieuwe banen in door het GLB ondersteunde projecten

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Algemene beschrijving

Met de interventie Samenwerken voor generatievernieuwing worden projecten ondersteund die bijdragen aan het aantrekken van jonge landbouwers om te kiezen voor het agrarisch ondernemerschap. Het gaat daarbij om projecten van nieuwe samenwerkingsvormen of om nieuwe activiteiten van bestaande samenwerkingsvormen.

Inhoudelijk richt de interventie zich op twee thema's die belangrijk zijn voor het stimuleren van de generatievernieuwing in Nederland: 1) Kansen voor jonge landbouwers zonder agrarische afkomst ('zij-

instromers') en 2) Toegang tot landbouwgrond.

Samenwerkingsverbanden bestaan uit minimaal twee partijen, waarvan minimaal één jonge landbouwer. Deze samenwerkingsverbanden kunnen aanvragen indienen voor projecten van gemiddeld € 50.000, -. Projecten kunnen zowel kennisactiviteiten als productieve en/of niet productieve investeringen bevatten. De hoogte van het subsidiebedrag is afhankelijk van de aanvraag en projectbegroting. Daarbij zullen de subsidiepercentages voor de verschillende type activiteiten overeenkomstig zijn met die van de activiteiten voor de verschillende de typen interventies zoals:

- 100% voor niet-productieve investeringen en de kosten voor coördinatie. Onder niet-productieve investeringen vallen investeringen die bijdragen aan de doelen d (matiging en aanpassen klimaatverandering), e (efficient beheer hulpbronnen) en f (biodiversiteit). Hier vallen ook investeringen onder ter bescherming van vee en gewassen tegen schade die aangericht wordt door wilde dieren. Binnen deze interventie kunnen ook niet productieve investeringen gedaan worden die basisdiensten in plattelandsgebieden opleveren. Te denken valt aan initiatieven waarbij lokaal voedsel geproduceerd wordt voor de omgeving of waarbij bewoners betrokken worden. Daarnaast kan een koppeling voorkomen met niet productieve investeringen die gedaan worden binnen EIP-projecten door operationale groepen. (zie artikel 73, lid 4, sub c van Verordening (EU) 2021/2115)
- 80% voor kennisoverdrachtsactiviteiten;
- 40% voor productieve investeringen en 65% voor productieve investeringen die gedaan worden door jonge landbouwers, die voldoen aan de definitie van een jonge landbouwer volgens paragraaf 4.1.5. Voor deze interventie is de aankoop van landbouwgrond subsidiabel mits voldaan wordt aan de voorwaarden zoals vermeld in artikel 73, lid 3, sub c van Verordening (EU) 2021/2115). Dat betekent dat de aankoop subsidiabel is tot maximaal 10% van de totale subsidiabele uitgaven voor de subsidiabele activiteit, met uitzondering van aankoop van land ten behoeve van milieubehoud en behoud van koolstofrijke bodems. Andere productieve investeringen kunnen machines, installaties en apparatuur zijn die nodig zijn om de benodigde projectactiviteiten uit te kunnen voeren.

Projecten mogen maximaal drie jaar duren. De beste projectvoorstellen worden geselecteerd op basis van een beoordeling op selectiecriteria en gerangschikt op volgorde van behaalde scores van hoog naar laag.

Doelen

De interventie samenwerken voor generatievernieuwing is primair gericht op het aantrekken en behouden van jonge landbouwers (doel g of 'S07'). Het middel om dit doel te bereiken bestaat bij deze interventie uit het mogelijk maken van vernieuwende, bottom-up projecten waarbinnen gewerkt wordt aan het vergroten van *kansen voor zij-instromers* om een landbouwbedrijf over te nemen of te starten en/of aan het verbeteren van de *toegang tot grond*.

Te behalen mijlpalen en streefwaarde

Omdat het thema nieuw en specifiek is, wordt vooralsnog ingezet op het ondersteunen van gemiddeld vijf projecten per jaar van gemiddeld €50.000,-. In elk project moet minimaal één potentiële jonge landbouwer deelnemen. Dit genereert een bijdrage van 25 jonge landbouwers aan resultaatindicator R.36. Hierbij moet wel vermeld worden dat het voor de jonge landbouwer niet vereist kan worden dat zij/hij voldoet aan de definitie van een jonge landbouwer zoals opgenomen in paragraaf 4.1.5. Een aantal van de deelnemende jonge landbouwers zal wel voldoen aan de definitie omdat zij onderdeel zijn van een maatschap of V.O.F. en nog in het proces zitten om een bedrijf over te kunnen nemen of te starten. Daarnaast zal een aantal, met name de groep jonge landbouwers die niet afkomstig zijn van een landbouwbedrijf, niet in de positie zijn waarin zij al voldoen aan de vereisten van 'bedrijfshoofd'.

Onderbouwing

De hoge grondprijs en de daarmee gepaard gaande hoge koopsom van landbouwbedrijven is de grootste bottleneck voor jonge landbouwers om een agrarisch bedrijf te starten of over te nemen. Voor zij-

instromers is het (nog) moeilijker om bedrijven over te nemen of starten dan voor dochters of zonen die binnen de familie bedrijven overnemen en vaak de bedrijven onder de marktwaarde kunnen kopen.

Daarnaast is grond in het Nederland niet alleen duur, maar ook schaars. Hierdoor is het voor alle jonge landbouwers moeilijk om grond aan te kopen of te pachten. Er valt echter weinig invloed uit te oefenen op de schaarsheid van grond in dichtbevolkt Nederland. Dit is een reden om te zoeken naar nieuwe, creatieve manieren om aan landbouwgrond te komen. Bijvoorbeeld door het eigenaarschap en de exploitatie van elkaar te scheiden. Dit kan kansen bieden voor zij-instromers. Projecten kunnen het karakter hebben van een 'dienst' of 'service' en zich richten op het matchen van landeigenaren (bijvoorbeeld overdragers) en landgebruikers (bijvoorbeeld overnemers of starters), want er zijn ook landbouwbedrijven zonder opvolger of investeerders/coöperaties die landbouwers zoeken om hun grond te bewerken. Projecten kunnen ook gaan over nieuwe vormen van pacht waarbij de kansen voor jonge landbouwers om grond te pachten toeneemt. Een voorbeeld hiervan is de oprichting van een coöperatie die land verpacht onder bepaalde verduurzamingseisen.. Het kan ook gaan over alternatieve financieringsbronnen voor de aankoop of pacht van grond. Extern geld, ook in de vorm van (terug)pachten van land, verlaagt de overnamesom. Behalve diensten of services, kunnen er ook projecten ondersteund worden waarbij de activiteit een stap verder gaat en er ook daadwerkelijk investeringen worden gedaan zoals de aankoop van landbouwgrond of machines, installaties, apparatuur.

Voorwaarden

- Steun wordt uitsluitend verstrekt aan nieuwe samenwerkingsvormen of voor het opstarten van nieuwe activiteiten van bestaande samenwerkingsvormen.
- De aanvraag wordt gedaan door een samenwerkingsverband bestaande uit minimaal twee deelnemers, waarvan in elk geval één potentiele jonge landbouwer en één of meer deelnemers uit de volgende categorieën:
    - Landbouwers, waarbij een voorkeur bestaat voor de deelname van één of meerdere oudere, ervaren landbouwers die kennis kunnen overdragen aan de jongere generatie;
    - Actoren in de agrofoodketen;
    - Andere MKB-bedrijven;
    - Leden van producentengroeperingen, coöperaties, of brancheorganisaties;
    - Voorlichters;
    - Kennis en onderwijsinstellingen;
    - Overige (natuurlijke en rechts-) personen die actief bijdragen aan de doelen van de aanvraag.
- Het samenwerkingsverband dient uit deelnemers te bestaan die door hun kwaliteiten en actieve bijdrage gezamenlijk in staat zijn om de projectdoelen (innovatieopgave) te realiseren en breed te communiceren.
- Het project dient bij de dragen aan de doelen van deze interventie, namelijk:
    - het vergroten van kansen voor zij-instromers om een landbouwbedrijf over te nemen of te sarten;
    - het verbeteren van de toegang tot grond voor jonge landbouwers, inclusief zij-instromers
- Uit de projectactiviteiten moet blijken dat het samenwerkingsverband in staat is om binnen de projectperiode de beoogde innovatie te ontwikkelen tot een praktijkrijp resultaat en dit te communiceren voor toepassing in andere regio's. Hier zullen de projectvoorstellen op beoordeeld worden. Doel is dat de projectresultaten toepasbaar zijn voor andere jonge landbouwers en zij-instromers in meerdere gebieden.
- In alle gevallen dient duidelijk te zijn dat de activiteiten onderdeel zijn van het project met bijbehorende voorwaarden.
- Het samenwerkingsverband geeft in het voorstel aan dat het zich heeft georiënteerd op gelijksoortige projecten in Nederland en/of de EU, en maakt waar mogelijk bij de projectuitvoering gebruik van de uitwisseling en toepassing van kennis en ervaring.
- De aanvraag bevat een projectplan waaruit blijkt dat aan de voorwaarden wordt voldaan om voor

subsidie in aanmerking te komen. Het projectplan bevat een begroting met dekkende financiering, inbreng van de deelnemers, interne procedures van het samenwerkingsverband en er is aangegeven hoe men zich inspant om samen te werken met partijen om nieuwe activiteiten uit te voeren. Tot slot is aangeven hoe de opzet en inhoudelijke resultaten van het project worden gecommuniceerd zodat de opgedane kennis en ervaring worden verspreid.

- Bij de aanvraag hoort een ondertekende samenwerkingsovereenkomst toegevoegd te zijn waarin is beschreven welke personen, welk aandeel van de steun ontvangen en hoe onderling de aansprakelijkheid is georganiseerd.
- Uit de aanvraag moet blijken dat de steun niet bijdraagt aan een vervroegd pensioen van een landbouwer die zijn bedrijf overdraagt of beëindigt. (conform Vo (EU) 2021/2115 art. 77, lid 6).

Selectie en rangschikking

Er wordt gebruik gemaakt van tenderopenstellingen. Een beoordelingscommissie rangschikt de aanvragen op basis van scores op de selectiecriteria 1) Effectiviteit, 2) Efficientie, 3) Haalbaarheid en 4) Mate van innovatie. Wanneer het subsidieplafond wordt overschreden worden de aanvragen met de hoogste scores het eerst afgehandeld. Als onderdeel van effectiviteit zal ook gekeken worden naar het stimuleren van vrouwen om deel te nemen aan projecten. Als de landbouwer een vrouw betreft zal dit een extra waardering opleveren. Dit geldt ook voor de deelname van een oudere, ervaren landbouwer die kennis overdraagt aan de jongere generatie landbouwers.

Complementariteit met andere interventies

De interventie Samenwerken voor generatievernieuwing is onderdeel van het pakket aan interventies ten behoeve van ‘generatievernieuwing’ (zie paragraaf 3.2). De belangrijkste drie interventies zijn weergeven in onderstaande tabel.

Stimuleren	**Interventie**
Vergemakkelijken bedrijfsovername/-start	Vestigingssteun
Modernisering en verduurzaming	Extra investeringssteun
Aantrekken jonge landbouwers	Samenwerken voor generatievernieuwing.

- Steun aan jonge ondernemers kan betrekking hebben op de drie fases rondom bedrijfsovername: vóór, tijdens en na de overname. In de Nederlandse situatie ervaren jonge landbouwers in elke fase een drempel: 1) animo twijfelachtig voor overname vanwege een onzeker toekomstperspectief; 2) hoge overnamesom tijdens overname; en 3) weinig financiële ruimte om te investeren na overname.*Vestigingssteun:* Met de vestigingssteun (art. 75) wordt fase 2 ondersteund: de overname- of opstartfase.
- *Extra Investeringssteun:* Na de overname (fase 3) heeft de jonge landbouwer weinig financiële ruimte om te investeren. De jonge landbouwer heeft in die fase baat bij steun voor investeringen (art. 73). De jonge landbouwers krijgen een top up op het algemeen geldende subsidiepercentage (10% of maximaal 15%) voor investeringen.
- *Aanvullende inkomenssteun (art. 30):* Een aantal jonge landbouwers ontvangt aanvullende inkomenssteun. Deze steun wordt uitgefaseerd.
- *Kennis & Voorlichting:* Voorafgaand aan de overname (fase 1) heeft de jonge landbouwer

behoefte aan advies, kennis en begeleiding bij de overname of bedrijfsstart. Hierin wordt voorzien door het opleidings- en coachingstraject dat onderdeel is van het nationale Bedrijfsovernamefonds. Daarnaast kunnen jonge landbouwers gebruik maken van de kennisvouchers voor het opstellen van bedrijfsplannen die beschikbaar komen vanuit de interventie kennis en voorlichting (art. 78).

- *Financiële instrumenten:* Naast de subsidieregelingen, bestaat de mogelijkheid om met het nationale financieringsinstrument 'Vermogensversterkend Krediet' (VVK), dat onderdeel is van het Bedrijfsovernamefonds, achtergestelde leningen aan te gaan waarmee de jonge landbouwer kan omschakelen naar een duurzamere bedrijfsvoering.
- *Fiscale instrumenten:* Nationaal kunnen jonge landbouwers fiscale voordelen krijgen bij bedrijfsopvolging vanuit de Bedrijfsopvolgersregeling (BOR)

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 2. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Begunstigde

- De begunstigde van de steun is het samenwerkingsverband dat een projectsubsidie aanvraagt.
- Dit samenwerkingsverband betreft een nieuwe samenwerkingsvorm of een bestaande samenwerkingsvorm die nieuwe activiteiten opstart.
- Het samenwerkingsverband bestaat uit minimaal twee deelnemers, waarvan in elk geval één een potentiele jonge landbouwer is en één of meer deelnemers uit de volgende categorieën: landbouwers, actoren in de agrofoodketen, andere MKB-bedrijven, leden van producentengroeperingen, coöperaties, of brancheorganisaties, voorlichters, kennis- en onderwijsinstellingen, overige (natuurlijke en rechts-) personen die actief bijdragen aan de doelen van de aanvraag. In de categorie 'landbouwers' heeft het de voorkeur dat een oudere, ervaren landbouwer deelneemt zodat kennis kan worden overgedragen van de oudere generatie naar de jongere generatie. Hier wordt naar gekeken bij de beoordeling, selectie en rangschikking van de projecten waarbij een extra waardering van het projectvoorstel volgt indien een oudere, ervaren landbouwer deelneemt en kennis overdraagt. Dit geldt ook ook voor vrouwelijke landbouwers die deelnemen.
- De deelnemende jonge landbouwer (s) hoeven niet te voldoen aan de definitie van een jonge landbouwer zoals beschreven in paragraaf 4.1.5, aangezien deze interventie zich juist richt op jongere landbouwers die (nog) geen bedrijfshoofd zijn van een landbouwbedrijf.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☐ eenheidskosten

☐ vast bedrag

☐ forfaitaire financiering

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

Gemiddeld bedraagt de steun € 50.000,- per samenwerkingsverband.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 2. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Aanvullende toelichting

De steun wordt verstrekt via projectsubsidies. De hoogte van het steunbedrag is afhankelijk van de aanvraag, de voorwaarden van de openstellingen over de bandbreedte van de subsidie. Het subsidiepercentage wordt vastgesteld op basis van een gewogen gemiddelde van de begrootte subsidiabele activiteiten. De steun wordt uitbetaald op basis van de begroting en aantoonbare gemaakte en betaalde kosten en/of met vooraf goedgekeurde Vereenvoudigde Kostenopties (VKO's). Er wordt gewerkt met vereenvoudigde kostenopties, zoals forfaitaire bedragen ((EU) 2021/2115, art. 83 lid 1, sub c) en eenheidsprijzen (EU) 2021/2115, art. 83, lid 1, sub b). Eenheidsprijzen worden alleen gebruikt als deze kunnen worden bepaald op basis van voldoende historisch en bruikbaar referentiemateriaal. Voor het berekenen van forfaitaire bedragen en andere VKO's wordt het advies van experts van Wageningen Economic Research opgevolgd. Bij de berekening wordt aangesloten bij de werkwijze bij andere Europese fondsen zoals opgenomen in verordening 2021/1060, artikelen 54 'financiering volgens een vast percentage van indirecte kosten' en 55 'directe loonkosten' en 'financiering volgens een vast percentage van andere kosten'.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Gemengd

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie levert een bijdrage aan de landbouw en de plattelandsgemeenschap door in te zetten op het aantrekkelijk maken van het agrarisch ondernemerschap. De projecten zijn gericht op generatievernieuwing waardoor de jonge generatie landbouwers gestimuleerd worden om agrarisch ondernemer te worden. Dit levert niet alleen een bijdrage aan vernieuwing in de sector maar ook aan de leefbaarheid van het platteland.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.77.2.E.01 - Samenwerking voor generatievernieuwing	Subsidie	91(2)(d)-NL-43,00%	Gemiddeld		R.36; R.37	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.77.2.E.01 - Samenwerking voor generatievernieuwing

Het gemiddelde steunbedrag is ingeschat op € 50.000,- per project. Dit bedrag is gebaseerd op ervaringen in het verleden. Samenwerkingsprojecten met een grote omvang bedragen € 1 tot € 2 mln. per project. Gemiddeld heeft een samenwerkingsproject een omvang van ca. € 100.000,-. Voor dit onderwerp wordt gerekend op een kleinere projectomvang. Hieruit volgt de inschatting dat € 50.000,- per project realistisch is. Een dergelijke omvang is daarnaast nodig om uitvoeringslasten beheersbaar te houden en om een bepaalde mate van effectiviteit te bereiken. Omdat het hier gaat om een nieuwe sub-interventie met een specifiek onderwerp wordt in beginsel ingezet op vijf projecten per jaar.

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.77.2.E.01 - Samenwerking voor generatievernieuwing (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.30 (eenheid: Concrete acties)	0,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	0,00	25,00
TOTAAL	O.30 (eenheid: Concrete acties)	0,00	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	0,00	25,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	0,00	1.250.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00	0,00	537.500,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								

	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

I.77.3 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER

Interventiecode (lidstaat)	I.77.3
Naam interventie	Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.31. Aantal ondersteunde plaatselijke-ontwikkelingsstrategieën (LEADER) of voorbereidende acties
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Ja

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Het gehele platteland van Nederland inclusief de kernen tot en met 30.000 inwoners, kan zich middels lokale actiegroepen (LAG) organiseren en steun voor voorbereiding voor het opstellen van een Lokale ontwikkelingsstrategie (LOS) en voor de uitvoering van de concrete acties in een goedgekeurde LOS aan vragen.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
SO8 Bevordering van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, waaronder deelname van vrouwen in het boerenbedrijf, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, ook in de circulaire bio-economie en de duurzame bosbouw

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.14	Opwekken duurzame energie en energiebesparing	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja
N.23	Aantrekkelijker platteland voor	Categorie 2	Ja

	wonen en recreëren		
N.24	Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat	Categorie 3	Gedeeltelijk

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.38 Aandeel van de plattelandsbevolking dat valt onder een plaatselijke ontwikkelingsstrategie
R.41 Aandeel van de plattelandsbevolking dat betere toegang tot diensten en infrastructuur door GLB-steun geniet
R.42 Aantal personen dat onder ondersteunde projecten voor sociale inclusie valt

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Er ligt een opgave om samen te werken aan de sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland en aan een duurzaam gebruik en beheer van de ruimte, waar de landbouw een belangrijk onderdeel van uitmaakt. De LEADER werkwijze kan hieraan een bijdrage leveren door onder meer haar bottom-up benadering en de integrale gebiedsaanpak.

De interventie LEADER kent daarvoor twee onderdelen:

1. Steun voor de voorbereiding van de samenwerking en het ontwerp van de LOS (Lokale Ontwikkelingsstrategie).
2. De steun voor de meerjarige uitvoering van de LOS.

De LEADER interventie volgt de volgende stappen:

1.Provincies publiceren een oproep voor gebiedspartijen voor het voorbereiden en opstellen van een LOS.

2.Partijen binnen een gebied organiseren zich en voeren een integraal gebiedsproces uit, met als doel het opstellen van een LOS. Partijen kunnen voor de uitvoering van dit gebiedsproces en het opstellen van de LOS steun ontvangen;

3.Provincies publiceren een oproep voor het indienen van de LOS;

4.Ingediende LOS-en worden door een selectiecommissie beoordeeld op basis van selectiecriteria. Alleen de LOS-en die de gestelde minimale score behalen komen voor goedkeuring in aanmerking, zover het subsidieplafond toereikend is;

5.Uitvoering van de LOS

De bepalingen in EU VO 2021/1060 artikelen 31-34 worden volledig geborgd.

Ad. 1 en 2. Uitvoeren van het gebiedsproces - Steun voor de voorbereiding van de LOS

Gebiedspartijen worden in staat gesteld zich te organiseren tot een lokale actiegroep (LAG, in oprichting, i.o.) en een LOS op te stellen. Er wordt steun verleend voor de voorbereidende activiteiten om te komen tot een LAG (i.o.) en opstellen van de LOS (met toepassing van de LEADER principes). Gebiedspartijen worden uitgedaagd om een LOS op te stellen en daarin aan te geven hoe deze bijdraagt aan de doelen van het GLB en hoe de LAG (i.o.) opereert. Tijdens het gebiedsproces bepaalt de LAG (i.o) gemotiveerd de grenzen van het gebied, de ontwikkelbehoefte die binnen het gebied heerst en de thema's waarop in de LOS gefocust wordt.

Voor de voorbereiding en opstellen van de LOS zal sprake zijn van provinciale openstellingen met tenderwerkwijze of volgorde van binnenkomst. Bij de tender worden selectiecriteria toegepast. Tevens is een puntenscore systeem van toepassing. Bij de uitwerking van de criteria is de toepassing en borging van de LEADER principes een belangrijk uitgangspunt. Subsidie kan worden verleend als wordt voldaan aan de subsidievoorwaarden. Bij overschrijding van het subsidieplafond worden bij een tender werkwijze de aanvragen, die een minimaal aantal punten hebben behaald, gerangschikt waarbij aanvragen met de

hoogste score voorrang krijgen. Aanvragen die de minimum score niet behalen worden afgewezen. Een selectie op volgorde van binnenkomst is mogelijk indien een provincie verwacht dat het plafond toereikend is voor alle goede initiatieven of bijvoorbeeld de mogelijkheid heeft het subsidieplafond te verhogen om te voorkomen dat goede aanvragen afvallen omdat het plafond is bereikt.

De steun voor de voorbereiding in deze interventie is vooral bedoeld voor de aanloop naar de navolgende GLB-periode 2028-2034, met een middeleninzet en output voor alleen het jaar 2027. De ervaring leert dat gebiedspartijen gemiddeld ongeveer 6 maanden nodig hebben voor het uitvoeren van een gebiedsproces wat leidt tot een (geactualiseerde) LOS en nieuwe LAG. Het resultaat van dit gebiedsproces kan zijn dat er een LOS wordt opgesteld die wordt ingediend om voor de volgende periode voor uitvoering in aanmerking te komen. Deze LOS dient dan te voldoen aan de voor de uitvoering ervan geldende doelen en criteria.

Voor de huidige periode is het voornemen om in 2022 buiten het kader van het NSP te starten met openstellingen voor het voorbereiden en opstellen van de LOS, en steun voor de uitvoering te verlenen zoals in dit fiche beschreven. Daarmee wordt de gelegenheid geboden om begin 2023 al met de uitvoering van de LOS te kunnen starten.

Ad 3 en 4. Oproep, indienen en goedkeuring van de LOS

De ingediende LOS-en worden door een onafhankelijke selectiecommissie getoetst aan de selectiecriteria. De rangschikking en selectie van de LOS-en vindt plaats op provinciaal niveau (zie 7.1 van het NSP, waarin is beschreven dat provincies de rol van intermediaire instantie krijgen). Zodra een LOS voldoende punten heeft gescoord en het subsidieplafond toereikend is, wordt deze door GS goedgekeurd.

Er wordt steun verleend voor de uitvoering van de goedgekeurde LOS-en waarin de LAG het besluitvormend orgaan is. Om voor steun voor uitvoering van de LOS tijdens het NSP in aanmerking te komen, dient de LOS bij te dragen aan ten minste de doelen D, E, F en H van het NSP. Daarnaast kan de LOS ook bijdragen aan de andere in het NSP gestelde doelen. De thema's die met de uitvoering van de LOS worden bediend zijn door de partijen zelf bepaald tijdens hun gebiedsproces dat heeft geleid tot de LOS. De verdeling tussen sociaal-economische en maatschappelijke en andere mogelijk uiteenlopende belangen dienen hierbij zorgvuldig en afgewogen te zijn om te voorkomen dat een belang dominant wordt en daarmee niet aansluit bij de LEADER-principes.

Ad 5. Uitvoering van goedgekeurde LOS

Vervolgens gaat de LAG aan de slag met de uitvoering van de in de LOS opgenomen doelen en acties. Conform artikel 33 van EU VO 2021/1060 omvatten de uitsluitend door de LAG uit te voeren acties onder meer de capaciteitsopbouw, het openstellen van subsidieonderdelen en bijbehorende plafonds, het beoordelen en selecteren van de subsidieaanvragen die zijn ingediend, en de monitoring van de vorderingen en de evaluatie. De LAG neemt geen andere dan in lid 3 van art. 33 (V0 2021/1060) bedoelde taken op zich die onder de verantwoordelijkheid vallen van de beheerautoriteit of het betaalorgaan. Er zijn voor de uitvoering van de LOS dus openstellingen op provinciaal niveau met toepassing van de selectieprocedure en criteria beschreven in de LOS.

Doelen

Deze interventie draagt door haar programmatische en integrale aanpak bij aan meerdere specifieke GLB-doelen. Centraal staan de specifieke GLB-doelen H, D, E en F (SO8, SO4, SO5, SO6), en behoeften N.23 en N.24. Die laatste behoeften zijn prioritair in de fase van uitvoering van de LOS-en.

Deze interventie richt zich daarnaast door de gebiedsgerichte en bottom-up benadering ook op andere

behoeften. Deze kunnen waar mogelijk en wenselijk integraal worden aangepakt. De aandacht voor die behoeften is afhankelijk van het gebied, en kan tussen gebieden verschillen naar gelang de behoefte van het gebied. LEADER is vaak een van de instrumenten in een gebied.

Voor de focus is het wenselijk om in te zetten op thema's waarop de LOS zich richt zoals stad-platteland, transitie plattelandseconomie en sociale cohesie en daar de doelen op te richten. In plaats van een reeks thema's waaruit een LAG kan kiezen, hebben zij zelf de vrijheid om hun thema's te formuleren op basis van een analyse van de ontwikkelingsbehoefte en -mogelijkheden, en vanuit de toegevoegde waarde die de LEADER-benadering heeft. De integraliteit blijkt uit de gekozen thema's. Deze benadering versterkt de bottom-up werkwijze en doet recht aan de diversiteit van het landelijk gebied in Nederland.

De steun voor de voorbereiding van de LOS is bedoeld om te borgen dat gebiedspartijen gelijke kansen hebben in het organiseren en uitvoeren van een gebiedsproces met als doel het opstellen van een LOS en oprichten van een LAG. In de procedure om te komen tot goedkeuring van de LOS-en worden de vereisten zoals opgenomen in EU VO 2021/1060 artikel 31-34 vastgelegd in selectiecriteria, en wordt de selectie uitgevoerd conform het in EU VO 2021/1060 artikel 32 lid 3 bepaalde. Alleen gebieden met goedgekeurde LOS-en worden in staat gesteld deze in het gebied uit te voeren.

Om in aanmerking te komen voor steun voor het opstellen van de LOS wordt vooral gelet op de meerwaarde van gebiedsontwikkeling via LEADER en de aansluiting bij de doelen van LEADER zoals beschreven in de verwachtte verordeningen voor de periode 2028-2034, en op eventuele specifieke doelen zoals bepaald door Nederland.

Onderbouwing

De meerwaarde van LEADER wordt vooral bereikt door de bottom-up werkwijze voor genoemde doelstellingen op een laag gebiedsniveau. Deze werkwijze is bij uitstek nodig voor de initiatieven waarbij het van belang is dat gebiedspartijen samenwerken. LEADER is hierop gericht. Het resulteert in de betrokkenheid van bewoners, ondernemers en andere belangengroepen in een gebied om te komen tot een goede gebiedsanalyse, ideeën en vervolgens de verantwoordelijkheid voor maatregelen en projecten om de gebiedsopgaven in de LEADER-context op te pakken. De nadruk op inclusiviteit draagt bij aan sociale cohesie, begrip en samenwerking.

Complementariteit met andere interventies

Deze interventie heeft raakvlakken met de interventies Productieve investeringen op het boerenbedrijf (I.73.1), Niet productieve investeringen op het boerenbedrijf (I.73.2), Niet productieve investeringen op niet-agrarische bedrijven (I.73.), Integrale gebiedsgerichte samenwerking (I.77.4) en Gebiedsgerichte aanpak veenweide/N2000 (I.77.5). Ook daarin kunnen investerings- en samenwerkingsactiviteiten uitgevoerd worden. Om te voorkomen dat er dubbel gefinancierd wordt, wordt gecontroleerd of de begunstigden voor dezelfde activiteiten al subsidie toegekend hebben gekregen onder één van deze maatregelen. Ook vindt er afstemming op openstellingsniveau plaats.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Steun en voorwaarden voorbereiding en opstellen van de LOS

Partijen die potentieel in staat zijn om een LOS op te stellen en een LAG in te richten kunnen een aanvraag om subsidie indienen (conform EU Vo 2021-1060 art. 34 lid 1 onder a). Steun voor de voorbereiding en opstellen van de LOS wordt rechtstreeks verleend aan begunstigden (zoals de penvoerder van een LAG, rechtspersonen, ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid) die daartoe een aanvraag met een plan heeft ingediend.

De steun bestaat uit een totaalbedrag van maximaal € 30.000 per aanvraag. De financiering is bedoeld voor alle kosten die gemaakt worden om de LAG samen te kunnen stellen en de LOS voor te bereiden en op te stellen. Er wordt gebruik gemaakt van de RUS2-variant.Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5. Conform art. 34 lid 2 EU Vo 2021-1060 is de steun subsidiabel ongeacht of de LOS vervolgens al dan niet wordt geselecteerd voor financiering.

Voorwaarden voorbereiding:

De aanvraag kan worden gedaan door een initiatiefnemer die aantoonbaar namens de partijen van het gebied de aanvraag indient en een groot netwerk heeft in het beoogde gebied. Subsidie kan worden aangevraagd voor het (laten) opstellen van een LOS en de samenstelling van een LAG.

Om voor subsidie voor de voorbereiding in aanmerking te komen dient de aanvrager:

a. aan te geven namens welk gebied een aanvraag wordt ingediend;

b. aannemelijk te maken dat zij namens de belangengroepen in dat gebied de aanvraag indient (bijvoorbeeld aan te tonen met een intentieverklaring van de belangrijkste belangengroepen);

c. een duidelijk plan van aanpak te hebben waarin ten minste geborgd wordt dat:

-de LEADER-principes gewaarborgd zijn bij het opstellen van de LOS en het oprichten van een LAG;

-wordt aangesloten bij de doelen en verordeningen zoals die van toepassing zijn op de periode 2028-2034;

Voor de op te leveren LOS zijn de volgende elementen voor ondermeer het proces, de samenwerking en inhoud van belang:

Borging basisprincipes

Voorop staat dat de zeven basisprincipes van LEADER stevig zijn geborgd vanaf ontwerp en de inhoud van de LOS tot en met de finale realisatie van projecten.

1. het publiek-privaat partnerschap: dit houdt in dat de tenminste 51% van de partijen privaat moet zijn, dit geldt voor de samenstelling van de LAG;

2.gebiedsgerichte benadering: geborgd via de definitie en de voorwaarden die gelden voor de bepaling van de geografische begrenzing, samenwerking met gebiedspartijen en voorwaarde dat projecten moeten plaatsvinden in het gebied of dat het gebied baat heeft van het project;

3.integrale lokale ontwikkelingsstrategie: de LOS wordt integraal ontworpen door de combinatie meerdere GLB doelen, een multisectorale aanpak en een zodanige samenstelling van de LAG dat alle in de LOS relevante belangen (bijvoorbeeld social-economisch en maatschappelijk), evenwichtig zijn vertegenwoordigd;

4.bottom-up werkwijze: er is een grote mate van eigen verantwoordelijkheid bij de samenwerkende partijen in het gebied vanaf de eerste samenwerking, het formuleren van doelen en instrumenten tot en met de realisatie van de projecten; de provincie kan geen deel uitmaken als adviserend lid van een LAG;

5. bevorderen van samenwerking tussen de gebiedsactoren: het initiatief voor de bevordering van de samenwerking nodig voor de realisatie van LOS ligt bij de LAG, die kan hier instrumenten voor opnemen in de LOS, ook de (verplichte) samenwerking tussen LAGs op nationaal en Europees niveau draagt bij aan samenwerking; voor een effectieve werking van een LEADER-gebied wordt een ondergrens aan steun in de LOS opgenomen die aansluit op de omvang en ambities van een LEADER-gebied.

6. versterken van netwerken in het gebied: door de meervoudige doelen in een LOS hebben netwerken elkaar nodig, in de LOS kunnen instrumenten worden opgenomen om deze netwerken te benutten, op te zetten of te versterken;

7. innovatie die aansluit op de lokale context (zowel sociaal-economisch als technisch): uit de gebiedsanalyse zal ook aandacht zijn voor de kansen om doelen te realiseren door de ontwikkeling en toepassing van innovaties.

De kwaliteit van een LOS kan via de selectiecriteria worden beoordeeld door de mate en wijze waarop de

bovenstaande principes zijn gemotiveerd en geborgd in relatie tot de opgaven in de LOS. Op deze wijze komt de toegevoegde waarde van LEADER tot uiting.

Inclusiviteit

De inwoners en organisaties in het gebied dienen nadrukkelijk betrokken te zijn geweest bij het opstellen van de LOS. Dit kan bijvoorbeeld blijken uit activiteiten voor de aanvraag voor steun voor het opstellen van de LOS en de uiteindelijke samenstelling van de LAG. Gelet op de gewenste sociale inclusiviteit dient de participatie en vertegenwoordiging in de (besluitvormende) LAG van vrouwen en specifieke kansengroepen zoals jongeren, migranten en mindervaliden te zijn gemotiveerd van de voorbereiding tot en met de realisatie van de LOS. Voor de selectie van projecten worden - waar relevant - specifieke rangschikkingscriteria opgenomen in de LOS, die zijn gericht op de participatie van vrouwen.

Evenwicht in de belangenvertegenwoordiging

Om de balans tussen de belangen die een LOS dient (zoals maatschappelijke en sociaal-economische) in de LAG te borgen en te voorkomen dat geen enkel eenzijdig belang het besluitvormende proces zal domineren wordt binnen de private partijen geborgd dat de samenstelling van de LAG een goede afspiegeling vormt van de doelen en gekozen thema's en hun belang. Dit geldt met name bij besluitvormingsprocessen.

Overige inhoudelijke elementen voor de LOS:

Om de balans tussen de belangen die een LOS dient (zoals maatschappelijke en sociaal-economische) in de LAG te borgen en te voorkomen dat geen enkel eenzijdig belang het besluitvormende proces zal domineren wordt binnen de private partijen geborgd dat de samenstelling van de LAG een goede afspiegeling vormt van de doelen en gekozen thema's en hun belang. Dit geldt met name bij besluitvormingsprocessen.

Overige inhoudelijke elementen voor de LOS:

· het gebied is begrensd als een logische eenheid qua fysiografie, identiteit, beleefde of georganiseerde samenhang, uitdagingen, gemeenschappelijkheid en meerdere gemeentes;

de kernen met meer dan 30.000 inwoners zijn uitgesloten van het LEADER-gebied, de minimale omvang van een LEADER-gebied is 10.000 inwoners, de gemiddelde omvang bedraagt naar verwachting 150.000 inwoners. De omvang wordt in de LOS gemotiveerd vanuit de opgaven en de schaal die past bij de LEADER principes en de benodigde lokale interactie en het subregionaal niveau. Bij meer dan 250.000 inwoners dient in de LOS te worden gemotiveerd hoe deze benodigde lokale interactie in relatie tot de LEADER-principes is geborgd (een gebied kan echter slechts tot 1 LEADER-LAG behoren). Dit kan per gebied verschillend zijn;

·het proces om de gemeenschap bij de ontwikkeling en uitvoering van de strategie te betrekken;

·een verifieerbare en controleerbare analyse van de ontwikkelingsbehoeften en mogelijkheden van het gebied, waarbij focus ontstaat op de doelstellingen en acties die de grootste kans van slagen hebben om de gewenste verandering tot stand te brengen;

·de (integrale) bijdrage van de LOS aan de GLB-doelen D, E, F en H en bij voorkeur aan een of meerdere van de andere doelen van het GLB;

·de gebiedsstrategie opgesteld met meetbare streefdoelen voor resultaten en bijbehorende geplande acties en activiteiten;

·de instrumenten en activiteiten zijn benoemd, zoals coördinatie, (internationale en nationale) samenwerking (binnen en tussen LAG's, dynamisering, ondersteuning LEADER-projecten, monitoring en evaluatie, voor toepassing in relatie tot de doelen, en in relatie tot mogelijke andere instrumenten die in het gebied ingezet zullen worden voor die doelen.

·de wijze van selectie en rangschikking van projecten door de LAG die transparant, traceerbaar en

verifieerbaar moet zijn.

·een meerjarig financieel plan, uitgesplitst naar type activiteit (zoals coördinatie, capaciteitsopbouw, dynamisering en voor ondersteuning LEADER-projecten) met daarin de beschikbaarheid van financiering uit het gebied zelf, inclusief private middelen;

·uit het financieel plan moet duidelijk blijken dat minimaal (een nog nationaal vast te stellen) percentage aan EU-middelen voor LEADER in het gebied wordt ingezet voor de doelen klimaat, milieu/water en biodiversiteit (SO.4, SO.5, SO.6).

Voor de LAG geldt dat:

·ten minste 51% van de leden van de LAG met een besluitvormende stem niet tot een overheidsinstantie behoort en de inclusiviteit zoals beschreven in de LOS is geborgd. Het stimuleren van gender equality en participatie van vrouwen is onderdeel van de criteria voor de samenstelling van de LAG. Dit houdt in dat een LOS met minder dan 50% aandeel vrouwen in de LAG lager scoort op het criterium waar de kwaliteit en samenstelling van de LAG onderdeel is. Dit geldt voor het lidmaatschap van de besluitvormende LAG, en werkt niet door bij aanwezigheid per vergadering. Bij de besluitvorming prefereert de verdeling privaat-overheid en de evenwichtigheid van verdeling van partijen over de belangen.

· een van de leden (als lead partner en penvoerder) verantwoordelijke is voor de administratieve en financiële zaken;

·ze zodanig is samengesteld dat de capaciteit en expertise aanwezig is om de taken in relatie tot de LOS met bijbehorende doelen en activiteiten aantoonbaar aanwezig, waarbij de belangvertegenwoordiging evenwichtig verdeeld is;

Taken van de LAG:

· coördinatie, communicatie en dynamisering;

·capaciteitsopbouw van lokale actoren om concrete acties te ontwikkelen en uit te voeren;

·het opstellen van een niet-discriminerende en transparante selectieprocedure en van criteria, waardoor belangenconflicten worden vermeden en wordt gewaarborgd, bijvoorbeeld middels het huishoudelijk reglement, dat niet een belangengroep alleen de controle heeft over selectiebeslissingen;

·beschrijving van de werkwijze voor de verdeling van de financiën over de doelen, de planning van de openstellingen voor subsidieaanvragen, inclusief de monitoring en bijsturing van de inzet en financien gericht op een tijdige realisatie van de output en resultaten van de LOS;

·-Voorbereiding en publicatie van openstellingsbesluiten en subsidieplafonds voor subsidieaanvragen voor LEADER-projecten. De publicatie van een oproep door de lokale actiegroep moet plaatsvinden in een van de Nederlandse staatsbladen van overheden, omdat dit een wettelijke verplichting is voor de inwerkingtreding van de oproep. De instanties die verordeningen en oproepen in een Nederlands staatsblad kunnen publiceren, zijn beperkt tot overheidsinstanties die zijn aangewezen door de Publicatiewet. Daarom zal de oproep van de lokale actiegroep door het provinciebestuur namens de LAG worden gepubliceerd in een provinciale mededeling van een van de 12 Nederlandse provincies. In de mededeling zal worden opgenomen dat de LAG beslist over de procedure en de inhoud van de oproep. Daarnaast kan een lokale actiegroep het op andere manieren openbaar maken (bijvoorbeeld op hun website).

·de selectie van concrete acties en de vaststelling van de steunbedragen, alsmede het voorleggen van voorstellen aan de instantie (RVO of Delegated bodies) die verantwoordelijk is voor de definitieve verificatie van de subsidiabiliteit vóór goedkeuring;

·de monitoring van de vorderingen met het bereiken van de doelstellingen van de strategie;

·de evaluatie van de uitvoering van de strategie.

Alle leden van de LAG kunnen een besluitvormende stem hebben. De LAG stelt een reglement op, waarin wordt beschreven hoe de LAG functioneert en hoe besluitvorming plaatsvindt, bijvoorbeeld wanneer niet

alle besluitvormende leden bij stemming aanwezig kunnen zijn. Mocht gedurende de looptijd van de uitvoering van de LOS de samenstelling van de LAG wijzigen, dan wordt bij de benoeming van nieuwe leden door GS getoetst of nog aan de basisvoorwaarden voor de samenstelling van de LAG wordt voldaan. Indien niet aan deze basisvoorwaarden wordt voldaan, wordt benoeming van nieuwe leden niet doorgezet.

Provincies kunnen door de LAG actief worden betrokken in het opstellen en uitvoeren van de LOS en het ondersteunen van de LAG. Echter zij kunnen vanuit hun beheerrol, geen besluitvormende stem hebben in de LAG voor de selectie van LEADER-projecten.

Steunintensiteit

Subsidiëring kan plaatsvinden op basis van vergoeding van gemaakte kosten of vereenvoudigde kostenopties, te weten: vaste (vooraf bepaalde) bedragen of vaste (vooraf vastgelegde) percentages;

Indien opgenomen in de LOS kan ook worden gewerkt met subsidieverlening op basis van begrotingssubsidies, dat wil zeggen: Op basis van begroting van de aanvrager wordt de prestatie en lumpsum vastgesteld (prestatieverantwoording);

·Afhankelijk van hoogte subsidiebedrag en doelgroep-risico-analyse zal worden aangegeven welke stukken nodig zijn ter onderbouwing. Indien opgenomen in de LOS zijn voorschotten mogelijk tot maximaal 50%;

·Indien in het kader van een project onder de LOS (mede) investering(en) worden gedaan, dan worden het subsidiepercentage en de subsidievoorwaarden conform de interventietypes voor Investeringen toegepast (Artikel 68(4b) SPR) zoals voor investeringen (art 73):

-maximum subsidiepercentage voor productieve investeringen is 65% van de subsidiabele kosten

- voor investeringen, die een bijdrage leveren aan milieu- en klimaatdoelstellingen en dierenwelzijn geldt een mogelijkheid voor verhoogd subsidiepercentage tot en met 80%;
- voor specifieke groepen en jonge landbouwers onder de 40 jaar is een verhoogd subsidiepercentage mogelijk tot en met 80%;

voor subsidie niet gericht op investeringen bedraagt het subsidiepercentage maximaal 100%. Het percentage wordt door de LAG bepaald in de LOS waarbij voor enige uniformiteit gekozen kan worden voor 40, 60, 80 of 100%;

·Actoren uit de stedelijke omgeving kunnen deelnemer zijn van LEADER-projecten als dit ten goede komt aan de doelen van de LOS en er minstens één andere deelnemer is uit het LEADER-gebied;

·Projecten kunnen plaatsvinden in kernen groter dan 30.000 inwoners, indien het profijt aanmerkelijk toekomt aan de doelen van de LOS (bijvoorbeeld stad-platteland).

Steun en voorwaarden voor goedkeuring van de LOS

Subsidie wordt verstrekt aan:

a. de penvoerder van een nieuw op te richten LAG;

b. de penvoerder van een LAG die in de voorgaande GLB-periode een Leaderstatus hadden;

c. rechtspersonen;

d. ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid.

De aanvraag bevat in elk geval een LOS met daarin het onder de voorbereiding genoemde elementen op basis waarvan een LOS wordt beoordeeld. De beheerautoriteit ziet er op toe dat de LAG inclusief is (onderbouwd in de LOS) en dat zij één partner van de groep kiezen die in administratieve en financiële

aangelegenheden als hoofdpartner optreedt.

Selectie en rangschikking

Er wordt gebruik gemaakt van tendersystematiek. Tevens is een puntenscore system van toepassing. Een beoordelingscommissie rangschikt de LOS-sen die voldoen aan de subsidiabiliteitsvoorwaarden, op basis van scores op de selectiecriteria 1) effectiviteit/doeltreffendheid (doelstelling), 2) efficiëntie, 3) haalbaarheid/kans op succes (met inbegrip van leaderprincipes) en 4) mate van innovativiteit. Aanvragen dienen een minimaal aantal punten te behalen. Aanvragen die het minimum aantal punten niet behalen worden afgewezen. Wanneer het subsidieplafond wordt overschreden worden de aanvragen met de hoogste scores het eerst afgehandeld.

In het besluit tot goedkeuring van de LOS wordt tenminste beschreven hoe groot de toewijzing uit het ELFPO is (conform art 32 lid 4).

Steun en voorwaarden uitvoering LEADER projecten

Voor de uitvoering van de LOS wordt steun verleend aan begunstigden (zoals publieke rechtspersonen, private rechtspersonen, ondernemingen zonder rechtspersoonlijkheid, met name eenmanszaken, vennootschappen onder firma, commanditaire vennootschappen, maatschappen, een LAG, de penvoerder van een LAG, samenwerkingsverbanden van bovenstaande partijen) voor projecten die in het kader van een goedgekeurde LOS worden uitgevoerd (inclusief het functioneren van de LAG zelf en samenwerkingsactiviteiten). De LAG kan een begunstigde zijn en concrete acties uitvoeren die in overeenstemming zijn met de strategie, mits de LAG ervoor zorgt dat de scheiding van functies wordt geëerbiedigd. Per LOS is bij de goedkeuring, een totaalbedrag voor de uitvoering aan de LOS gekoppeld, die vervolgens via openstellingen wordt verleend aan begunstigden voor de projecten die uitvoering geven aan de LOS.

De LAG heeft daarbij de zeggenschap over welke projecten op grond van de criteria in de LOS, in aanmerking komen voor steun, zoals vastgelegd in EU VO-2021/1060 artikel 33 lid 3 sub d.

Voor de uitvoering van LEADER projecten (concrete acties), zal sprake zijn van openstellingen met een werkwijze en subsidiepercentages zoals beschreven in de goedgekeurde LOS.

Er wordt geen steun verstrekt aan een onderneming:

- die in moeilijkheden is als bedoeld in artikel 2 van Verordening (EU) Nr. 702/2014 van de Commissie van 25 juli 2014 waarbij bepaalde categorieënsteun in de landbouw- en de bosbouwsector en in plattelandsgebieden op grond van de artikelen 107 en 108 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie met de interne markt verenigbaar worden verklaard (PbEU 2014, L 193), of
- waar tegen een uitstaand bevel tot terugvordering bestaat, volgend op een eerdere beschikking van de Commissie van de Europese Gemeenschappen waarin steun onrechtmatig en onverenigbaar met de gemeenschappelijke markt is verklaard.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☐ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☐ eenheidskosten

☒ vast bedrag

☐ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

De steun voor het opstellen van de LOS wordt verstrekt als een vast bedrag financiering. Dit bedrag is maximaal €30.000 (subsidie voor voorbereidingsactiviteiten, de €30.000 is gebaseerd op historische gegevens). Er worden middelen beschikbaar gesteld voor 35 aanvragen om een Lokale OntwikkelingsStrategie (LOS) op te kunnen stellen. Dit komt overeen met totaal maximaal €1.050.000,-.

De hoogte van de eenheidsprijzen wordt bepaald op basis van referentiemateriaal gebaseerd op eerdere openstellingen en onderzoeken van de Wageningen Economic Centre Research (later te notificeren).

Er wordt gebruik gemaakt van de RUS 1, RUS 2 en RUS 3-variant. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5."

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

De steun voor het opstellen van en LOS wordt verstrekt als een totaal bedrag. Dit bedrag is maximaal €30.000. Er worden middelen beschikbaar gesteld voor 35 aanvragen om een LOS op te kunnen stellen. Dit komt overeen met totaal €1.050.000,-.

Een geselecteerde LOS krijgt een totaalbedrag van gemiddeld 2,5 miljoen euro (overall amount) voor de uitvoering van de goedgekeurde Lokale Ontwikkelingsstategie toegezegd. Naar verwachting worden 28 Lokale OntwikkelingsStrategieën (LOS-en) geselecteerd met een totaalbedrag van 70,5 mln euro. Daarmee zal voor een geselecteerde LOS gemiddeld ruim 2,5 miljoen euro als overall amount beschikbaar worden gesteld.

Maximaal 25% van de per LOS beschikbare gemiddeld € 2,5 miljoen kan door de LAG worden gebruikt voor de kosten van het beheer, de monitoring en evaluatie van de strategie en de dynamisering ervan, (artikel 34 VO 2021-1060).

Het resterende deel van het budget (minimaal 75%) is bestemd voor de uitvoering van projecten die zijn geselecteerd in het kader van de strategie. Het gemiddeld steunbedrag per aanvraag voor LEADER-projecten is op basis van POP3- ervaringen bedraagt € 130.000,- (bron: Ecorys MTR POP3, mei 2022). De LAG bepaalt zelf de range voor de steunbedragen gemotiveerd op basis van de LOS.

Lump sums (op basis van ontwerpbegroting) voor uitvoering van (samenwerkings) projecten tussen 25.000 – 125.000. Voor projecten groter dan 125.000 via RUS 3

Aanvullende toelichting

Iedere LOS is verschillend en kent andere soorten projecten en daarmee ook andere kosten. Voor de uitvoering van de LOS zal een subsidie worden verstrekt op basis van een begroting, waarvan de hoogte afhankelijk is van de omvang van het betrokken gebied, de doelstelling van de LOS en de beschikbare budgetten. Voor een effectieve werking van een LEADER-gebied wordt een ondergrens aan steun vastgesteld die aansluit op de omvang en ambities van de LOS.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☐ Nee ☒ Gemengd

Vermeding van steunactiviteiten die buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU vallen

Welke activiteiten onder LEADER worden gesteund is afhankelijk van de betreffende Lokale OntwikkelingsStrategie (LOS). Dit kunnen activiteiten zijn die binnen de werkingssfeer van artikel 42 VWEU vallen, maar ook activiteiten die daar buiten vallen.

EAFRD amount (€): 58,75 miljoen (5% van som ELFPO plus overgehevelde middelen uit ELGF)

National co-financing (€): 14,62 mln

Additional national financing (€): 19,5 mln

Totaal nationaal staat nog ter discussie

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☒ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

Wat is de beoogde meerwaarde van de Leader-aanpak voor plattelandsontwikkeling?

The added value of LEADER is defined a the benefits that are obtained through the proper application. of the LEADER method, compared to those benefits, whicht have been obtained without applying this method (Guidlines: evauation of LEADER/CLLD, 2017). The added value of LEADER in the NSP manifest itself in:

Versterkt resultaat en impact

Doordat verschillende belangengroepen, inclusief lokaal overheidsbestuur, met elkaar samenwerken in de LAG vanaf het gezamenlijk maken van een integraal gebiedsplan als startpunt, tot en met het beoordelen en selecteren van concrete projecten worden de initiatieven breed geborgd in het gebied. Dit draagt bij aan grotere slagkracht en betere resultaten in het gebied, door breed draagvlak bij de verschillende belangengroepen in het gebied.

Versterkt sociaal kapitaal

Door de vorming van een LAG, de training en opleiding in het landelijk gebied wordt de betrokkenheid van de belangengroepen bij het gebied versterkt. Alle leden committeren zich meerjarig aan de realisatie van alle doelen. Daarbij moeten ze met elkaar (en achterban) samenwerken, leren van elkaar en elkaars belangen te begrijpen als basis voor vertrouwen, Deze cohesie is nodig om de in de LOS gestelde doelen te kunnen realiseren. LEADER biedt de prikkels en instrumenten om in de mensen te investeren. Dit vormt een versterking van het sociale kapitaal in het landelijk gebied.

Versterkte governance

Doordat alle belangengroepen in het gebied, inclusief lokaal bestuur, één LAG vormen, worden alle belangengroepen geconfronteerd met de belangen en domeinen van de andere groepen en zullen ze moeten samenwerken. Partijen worden geprikkeld om compromissen aan te gaan, eigen belangen, rechten en instrumenten overstijgen. Door deelname aan de LAG worden alle belangengroepen meerjarig betrokken om meer te doen in het gebied dan alleen hun eigen taken.

Andere interventies kennen deze facetten van gebiedsgericht werken niet. LEADER vraagt om een grote, meerjarige investering. LEADER wordt daarom dan ook additioneel ingezet op een laag gebiedsniveau, om transitieopgaven op een andere manier dan bij andere interventies op te pakken.

Toelichting:

De LEADER-aanpak draagt door haar bottom-up en gebiedsgerichte benadering bij aan overbrugging kloof burger – overheid, maar ook de kloof tussen boer en plattelandsbewoner, en het stimuleren van inclusiviteit, het brengt Europa dichterbij de mensen en mobiliseert lokale actoren en energie om doelen te realiseren die aansluiten op de prioriteiten en kansen in een gebied. Doelen rond sociale cohesie, leefbaarheid en sociale inclusie maar ook die voor klimaat, milieu/water en biodiversiteit waar de landbouw een belangrijke rol in vervult en gedragen onderdeel kan zijn van een integrale oplossing.

De LEADER werkwijze is onderscheidend van andere interventies door de bottom up benadering. De landbouw en plattelandseconomie staan voor een transitie die op lokale schaal een grote impact kan hebben op de sociale cohesie en sociaaleconomische perspectieven. Dit vraagt om een groot draagvlak, initiatief en betrokkenheid van alle belangengroepen op het platteland. LEADER legt het initiatief en de verantwoordelijkheid in het gebied, van ideevorming tot realisatie. Hierdoor ontstaan nieuwe samenwerkingen en door het gebied gedragen oplossingen voor hardnekkige problemen en grote landbouw- en sociaaleconomische opgaven die allemaal binnen een gebied een plaats moeten krijgen. In grote delen van Nederland wordt LEADER al meer dan 20 jaar ingezet. Daarbij is aangetoond dat de opgaven en projecten die worden gerealiseerd zich vooral kenmerken door een grote diversiteit aan oplossingen, combinaties van doelen en bijzondere vormen van samenwerking voor opgaven.

LEADER is in staat om ondanks ogenschijnlijk onoverbrugbare belangen en inzichten van verschillende partijen in een gebied toch tot een gezamenlijke aanpak te komen. Juist de combinatie van de grote en kleine opgaven maakt dat LEADER meer oplossingsmogelijkheden en synergie biedt om bij te dragen aan een groot aantal doelen. Het verbindt de boer, bewoners en andere belangengroepen op een kleine overzichtelijke schaal. Om diversiteit van de gebieden en de landbouw daarin te erkennen en het combineren van maatregelen mogelijke te maken richt de LEADER interventie zich op een brede reikwijdte aan doelen voor het landelijk gebied.

De LAG kent, anders dan bij andere samenwerkingsinterventies, een unieke samenstelling van partijen, belangen en langdurige betrokkenheid. Deze combinatie van doelen, gebiedsorganisatie en governance is specifiek voor LEADER. Deze onderscheidende kansen vormt de legitimatie om SO4, 5 en 6 ook via de LEADER werkwijze te realiseren. Succesvolle voorbeelden van LEADER en landbouw zijn te vinden ophttps://www.netwerkplatteland.nl/documenten/publicaties/2021/11/05/brochure-leader-en-landbouw.

De nieuw te vormen LAG's staat voor grote uitdagingen. Daarom investeren we in de kennis en capaciteitsopbouw van de gebiedsactoren. We investeren in kennis en vaardigheden voor de LAG om te komen tot vertrouwen en samenwerking en verbreding van kennis. De brede scope aan doelen vraagt om extra inzet hierop: agrarische ondernemers investeren in de kennis over nieuwe perspectieven en belangen. Burgers, (nieuwe) bewoners en ondernemers anderzijds leren over welke mogelijkheden en de kwaliteiten van een agrarische bedrijf en het gebied. Deze kennis en inzichten kunnen worden benut om te komen tot duurzame nieuwe activiteiten. Activiteiten die bijdragen aan de transitie vragen om, en kunnen resulteren tot, nieuwe en verbeterde toegang tot diensten en infrastructuur in het landelijk gebied.

Beschrijf hoe de basisvereisten en beginselen in verband met de Leader-aanpak zullen worden gewaarborgd via het uitvoeringsmodel

Door steun te verlenen aan voorbereiding van LEADER kunnen gebiedsactoren aan de hand van de genoemde subsidiecriteria een LOS opstellen en een LAG samenstellen die beantwoordt aan de basisvereisten en zeven principes voor LEADER die zijn uitgewerkt in de voorwaarden. Bij het toekennen van steun voor uitvoering van LEADER zal hierop worden getoetst. Het gaat dan onder andere om de

bottom-up betrokkenheid van de lokale actoren, publiek-privaat partnerschap, integraliteit en innovatie die aansluit op de lokale context. Maar ook om capaciteitsopbouw, een representatieve samenstelling van de LAG en vereenvoudigde (financiële) administratie zodat de LAG haar taken slagvaardig kan vervullen. Alles wordt beschreven in de goed te keuren LOS. Bij de uitvoering van de LOS wordt geborgd dat de basisvereisten en LEADER principes consequent worden toegepast, bijvoorbeeld via het huishoudelijk regelement voor de LAG. Dit laatste met inbegrip van regelmatige monitoring en evaluatie van de uitvoering van de LOS om zo nodig tussentijds te kunnen bijsturen voor meer resultaat.

What is not eligible for support?

· In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73 lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;

· Kosten zoals omschreven in artikel 64 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) Nr. 2021/1060;

Is steun van meer dan een EU-fonds gepland?

☐ Ja ☒ Nee

Zou de hoofdfondsoptie worden toegepast?

☐ Ja ☒ Nee

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De voorliggende steun valt binnen de ‘green box’ van de WTO-regelgeving.

De interventie betreft onderzoek (onderdeel a).

Steun wordt verleend op basis van objectieve en vooraf kenbaar gemaakte criteria en zonder tussenkomst van de consument. De Lokale Ontwikkelingsstrategieën hebben onder meer betrekking op (f) marketing en promotie services en (g) infrastructurele services.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(3)(b) - 77(1)(b) - Leader uit hoofde van artikel 77, lid 1, punt b)	80,00%	20,00%	80,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.77.3.E.01 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER - Voorbereiding	Subsidie	91(3)(b) - 77(1)(b)-NL-80,00%	Homogeen		R.38; R.41; R.42	Nee
I.77.3.E.02 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER - Uitvoering	Subsidie	91(3)(b) - 77(1)(b)-NL-80,00%	Homogeen		R.38; R.41; R.42	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.77.3.E.01 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER - Voorbereiding

De unit amount voor de voorbereiding en opstellen van de LOS-sen is gebaseerd op de hoogte van de steun die verstrekt is voor de voorbereiding van de LOS-en voor de POP3 periode

De jaarlijkse bedragen en output voor de voorbereiding van de LOS zijn alleen geprogrammeerd voor 2027. De ervaring leert dat gebieden veel tijd nodig hebben om een (geactualiseerde) LOS op te stellen met een LAG, en dat vervolgens tijd nodig is voor de beoordeling van de aanvragen voordat er een beschikking voor steunverlening kan worden gegeven.

Voor de huidige periode is het voornemen om in 2022 buiten het kader van het NSP met een openstelling aan potentiele LEADER-gebieden steun te verlenen voor de voorbereidingsactiviteiten zoals in deze maatregel beschreven. Daarmee wordt de gelegenheid geboden om begin 2023 al met de uitvoering van LEADER te kunnen starten. Daarmee wordt vorkomen dat veel tijd voor uitvoering verloren gaat terwijl de NSP-periode is maar 5 jaar bedraagt.

De unit amount voor de uitvoering van de LOS-sen is gebaseerd op het voor LEADER beschikbare budget verdeeld over de 28 LOS-en die naar verwachting geselecteerd zullen worden.

De steun aan de LAG voor de uitvoering van de LOS wordt verstrekt via een totaalbedrag financiering ('overall amount'). Het betreft een totaalbedrag op grond van de ingediende en goedgekeurde conceptbegroting in de LOS. Naar verwachting worden 28 LOS-en geselecteerd met een totaalbedrag van 70,5 mln euro. Daarmee zal voor een geselecteerde LOS gemiddeld ruim 2,5 miljoen euro als overall amount beschikbaar worden gesteld.

De toegekende overall amount subsidies (op basis van LOS-begrotingen) zullen in delen worden opengesteld zoals beschreven in de goedgekeurde LOS, uitbetaald op grond van de verleende subsidies voor concrete projecten en de eigen kosten van de LAG, afhankelijk van uitgevoerde projecten en het betalingsritme voor de eigen kosten van de LAG. Er zullen voorschotten worden verstrekt. Ingeschat wordt dat er gemiddeld in het eerste jaar sprake is van een lagere financieringsbehoefte en de hoogste financieringsbehoefte in 2025 en 2026.

I.77.3.E.02 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER - Uitvoering

De unit amount is gebaseerd op het voor LEADER beschikbare budget verdeeld over de 28 LOS-en die naar verwachting geselecteerd zullen worden.

De steun aan de LAG wordt verstrekt via totaalbedrag financiering (‘overall amount’). Het betreft een totaalbedrag op grond van de ingediende en goedgekeurde conceptbegroting. Naar verwachting worden 28 LOS-en geselecteerd met een totaalbedrag van 70,5 mln euro. Daarmee zal voor een geselecteerde LOS gemiddeld ruim 2,5 miljoen euro als overall amount beschikbaar worden gesteld. Voor een effectieve werking van een LEADER-gebied wordt een ondergrens aan steun vastgesteld die aansluit op de omvang en ambities van een LEADER-gebied.

De toegekende overall amount subsidies (op basis van LOS-begrotingen) zullen in delen worden uitbetaald, afhankelijk van uitgevoerde projecten en het betalingsritme voor de eigen kosten van de LAG. Er zullen voorschotten worden verstrekt. Ingeschat wordt dat er gemiddeld in het eerste jaar sprake is van een lagere financieringsbehoefte en de hoogste financieringsbehoefte in 2025 en 2026.

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.77.3.E.01 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER - Voorbereiding (Subsidie - Homogeen)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	0,00	0,00	20.000,00	0,00	20.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.31 (eenheid: Voorbereidende maatregelen)	0,00	0,00	0,00	11,00	0,00	11,00	0,00	22,00
I.77.3.E.02 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER - Uitvoering (Subsidie - Homogeen)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	2.506.945,00	2.506.945,00	2.506.945,00	2.506.945,00	2.506.945,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.31 (eenheid: Strategieën)	0,00	4,00	4,00	5,00	7,00	7,00	0,00	27,00
TOTAAL	O.31 (eenheid: Voorbereidende maatregelen)		0,00	0,00	11,00	0,00	11,00	0,00	22,00
	O.31 (eenheid: Strategieën)	0,00	4,00	4,00	5,00	7,00	7,00	0,00	27,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	10.027.780,00	10.027.780,00	12.534.725,00	17.548.615,00	17.548.615,00	0,00	67.687.515,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	8.022.224,00	8.022.224,00	10.027.780,00	14.038.892,00	14.038.892,00	0,00	54.150.012,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

I.77.4 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling

Interventiecode (lidstaat)	I.77.4
Naam interventie	Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Op het gehele platteland van Nederland, exclusief veenweide en N2000 gebieden, zal uitvoering voor integrale gebiedsontwikkeling mogelijk zijn.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.13	Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit	Categorie 2	Ja
N.15	Betere chemische en biologische waterkwaliteit	Categorie 1	Ja
N.16	Versterkte natuurlijke weerbaarheid en waterbergend vermogen landbouwbodems	Categorie 2	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van biodiversiteit	Categorie 1	Ja
N.19	Behoud en herstel van (cultuur)landschappen	Categorie 1	Ja
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt

R.1 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die door het GLB worden ondersteund profiteert om betere duurzame economische, sociale, milieu- en klimaatprestaties en prestaties op het gebied van hulpbronnenefficiëntie te leveren
R.16 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, en de productie van hernieuwbare energie of biomaterialen
R.17 Areaal met steun voor bebossing en herstel van boslandbouw, met inbegrip van uitsplitsing
R.19 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen die gunstig zijn voor bodembeheer om bodemkwaliteit en biota te verbeteren (zoals minder grondbewerking, bodembedekking met gewassen, vruchtwisseling met peulgewassen)
R.20 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de emissie van ammoniak te verminderen
R.21 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor de kwaliteit van waterlichamen
R.22 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen in verband met verbeterd nutriëntenbeheer
R.23 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG)vallend onder ondersteunde verbintenissen ter verbetering van de waterbalans
R.24 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde specifieke verbintenissen die leiden tot een duurzaam gebruik van pesticiden ter vermindering van de risico's en effecten van pesticiden zoals de uitspoeling van pesticiden
R.26 Percentage boerderijen dat profiteert van productieve en niet-productieve investeringssteun van het GLB in verband met de zorg voor natuurlijke hulpbronnen
R.27 Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid en matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden
R.28 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) met steun van het GLB profiteert om betere milieu- of klimaatgerelateerde prestaties te leveren
R.31 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde
R.32 Percentage landbouwbedrijven dat GLB-investeringssteun ontvangt als bijdrage aan biodiversiteit
R.34 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen voor het beheer van landschapselementen, met inbegrip van hagen en bomen

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Een belangrijk deel van de specifieke GLB-doelen en behoeften die uit de behoefteanalyse volgen kunnen naar verwachting heel goed worden geadresseerd met een interventie maatwerk in de specifieke context van gebieden mogelijk maakt. De bedoeling is dat agrariërs en andere gebiedspartners middels deze interventie worden uitgenodigd en gefaciliteerd om met elkaar een gebiedsanalyse te doen, een plan van aanpak op te stellen en dit vervolgens ook uit te voeren, ter versterking van de doelen op het gebied van klimaat, water en biodiversiteit. De verwachting is dat door de partners in het gebied zelf aan het roer te zetten in de versterking van hun gebied op de doelen klimaat, water en biodiversiteit, sneller verbetering in het gebied wordt gerealiseerd dan wanneer individuele gebiedspartners afzonderlijk acties aanvragen en uitvoeren, of wanneer van bovenaf regels worden opgelegd. Door deze aanpak worden agrarisch ondernemers en andere gebiedspartijen uitgedaagd om hun gebied echt in kaart te brengen en vervolgens gezamenlijk acties te bedenken en uit te voeren om het te versterken.

De interventie voor integrale gebiedsontwikkeling kent daarvoor twee onderdelen:

1.Steun voor de voorbereiding voor de integrale gebiedsontwikkeling. Voor de voorbereiding van een integraal gebiedsplan kunnen de volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- het treffen van voorbereidingen voor en inrichten van een samenwerkingsverband in de vorm van een operational group in het kader van EIP.
- Het formuleren van de gebiedsopgave(n) en de een uitwerking daarvan in een integraal gebiedsplan. Het plan is een projectplan dat de uit te voeren activiteiten met een realistische begroting beschrijft (inclusief een beschrijving van de rollen/verantwoordelijkheden binnen het

samenwerkingsverband van de verschillende partners) om het integraal gebiedsplan uit te kunnen voeren.

2. Steun voor de uitvoering van een (meerjarig) integraal gebiedsplan. Voor de uitvoering van een integraal gebiedsplan, door een samenwerkingsverband in de vorm van een operational group, kunnen de volgende activiteiten worden uitgevoerd:

- Het organiseren van bijeenkomsten voor kennisdeling en bewustwording voor draagvlak in het gebied ten behoeve van de opgave in het gebied en de te bereiken doelen (klimaat, water, bodem en/of lucht) zoals opgenomen in het plan;
- De voorbereiding en uitvoering van eventuele ruilverkaveling (en bedrijfsverplaatsingen) voor de realisatie van de doelen;
- De realisatie van specifieke productieve en niet-productieve investeringen die bijdragen aan de doelen op het gebied van klimaat, water, bodem en/of lucht, biodiversiteit en landschap zoals opgenomen in het integrale gebiedsplan;
- Het ontwikkelen of beproeven van innovaties dienend aan de doelen van het gebiedsplan (als operational group in het EIP);
- Agrarische beheersactiviteiten (management) gerelateerd aan nieuwe (bv. niet-productieve investeringen gerealiseerd gedurende dit project) gedurende de periode van dit project (dubbelfinanciering met het Anlb wordt voorkomen). Hiervoor worden de bedragen van de verschillende beheerpakketten uit het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer gehanteerd.
- Proces, administratie en verantwoording. Monitoring en evaluatie (en eventuele bijsturing).

De bovenstaande activiteiten sluiten op een logische en volgordelijke wijze in de tijd op elkaar aan.

Deze interventie draagt door haar programmatische en integrale aanpak bij aan meerdere specifieke GLB-doelen. Daarbij staan centraal de doelen:.

Klimaat (SO4): Lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging; Lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit (klimaatadaptatie).

Natuurlijke hulpbronnen (SO5): Betere chemische en biologische waterkwaliteit; Landbouwbodems (bodemkwaliteit): naar een sterkere natuurlijke weerbaarheid en waterleverend vermogen van de bodem; Betere luchtkwaliteit (terugdringen emissies van stikstof, geurstoffen en fijnstof)

Biodiversiteit en cultuurhistorisch landschap (SO6): Meer en herstel biodiversiteit (soorten en habitatten en daarmee ook landschappen) in landbouwgebieden, door middel van verandering in bedrijfsvoering; Landbouw zo ingericht dat ecosysteemdiensten (producerende en regulerende) geleverd kunnen worden; Instandhouding en herstel van (cultuur)landschappen.

Deze opgaven kunnen vanwege de verschillende ondergronden regionaal van elkaar verschillen. Uitgangspunten voor het opstellen van de gebieds plannen staan beschreven in beleidskaders van provincies en waterschappen. Provincies en waterschappen kunnen actief worden betrokken bij het opstellen en uitvoeren van het plan, of zelfs onderdeel zijn van het samenwerkingsverband. Dit laatste is afhankelijk van de wensen en ambities van het gebied.

Onderbouwing

Hoewel Nederland een relatief klein oppervlakte heeft, kent het een grote verscheidenheid in o.a. geografische omstandigheden en landgebruik. Daardoor verschillen de gebieden in Nederland significant qua uitdagingen en kansen voor de landbouw, milieu, biodiversiteit en potentiële bijdrage aan de klimaatopgaven. Zo verdienen de hoge uitspoelings- en droogtegevoelige zandgronden een andere aanpak dan de akkerbouwkleigebieden, de gebieden met een hoge veedichtheid en gebieden nabij stedelijke

agglomeraties.

Het gaat om gebieden die een logische eenheid vormen qua vergelijkbare geografische omstandigheden, uitdagingen en identiteit, en waar draagvlak ontstaat om deze uitdagingen gezamenlijk op te pakken en de synergiekansen daarbij te benutten. Het gaat om uitdagingen binnen de gebiedsopgaven die aansluiten op de geprioriteerde GLB-doelen.

Deze interventie dient om in te kunnen spelen op de behoefte aan maatwerk voor de eigen context van gebieden en waar naar verwachting een meerjarige programmatische aanpak meerwaarde biedt. Het uitganspunt is dat met elkaar samenhangende en afgestemde activiteiten met een actieve rol van een samenwerkingsverband effectiever zijn aan te pakken dan als losstaande projecten. Een programmatische aanpak verlaagt ook de afhankelijkheid van andere projectgerichte GLB-steunmogelijkheden via openstellingen, die vaak maar eens per jaar plaatsvinden en lange doorlooptijden kennen, waardoor tijd- en momentumverlies wordt voorkomen.

Een samenwerkingsverband dat een breed gedragen integraal gebiedsplan kan uitvoeren en een integraal gebiedsplan zelf is in veel gebieden niet aanwezig. Daarom wordt ook steun verleend voor de oprichting van een samenwerkingsverband en het opstellen van het integraal gebiedsplan.

Voor de uitvoering van een integraal gebiedsplan zijn met deze interventie acties mogelijk zoals niet-productieve investeringen voor inrichtings- en herstelmaatregelen ten behoeve van doelen voor milieu (water, bodem en lucht), biodiversiteit en klimaat, kennisoverdracht, samenwerking voor innovatie en productieve investeringen t.b.v. modernisering van landbouwbedrijven voor verwezenlijking van het integrale gebiedsplan.

Door gebruik te maken van een samenwerkingsverband met een mandaat om binnen de kaders van een goedgekeurd gebiedsplan voor meerdere jaren diverse acties te steunen ontstaat meer inspraak, draagvlak en gebundelde energie voor de uitvoering vanuit het gebied zelf.

Nationale bijdrage

Het Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) brengt de opgaven op het gebied van water, natuur, stikstof en klimaat samen. Rijk en provincies stellen per gebied doelen voor natuur, stikstof, water en klimaat. De provinciale plannen moeten in Q2 2023 gereed zijn. De openstellingen voor het fiche 77.4 plannen en uitvoeren zullen dan starten in Q3 2023.

Elk project zal duidelijk moeten maken hoe het project bijdraagt aan de doelen klimaat, water of biodiversiteit, maar hoe ook het project bijdraagt aan de opgaven zoals nitraat en stikstof.

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering beschikbaar (zie annex V).

Voor het vaststellen van de subsidie wordt gebruik gemaakt van RUS/USK niveau 1, 2 of 3. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Steun en voorwaarden

<u>Voorbereiding</u>

Voor de voorbereiding kan alleen subsidie worden verleend voor nieuwe samenwerkingsverbanden.

Subsidie kan worden aangevraagd voor het oprichten van het nieuwe samenwerkingsverband, het (laten) opstellen van een gebiedsplan en de voorbereiding voor het realiseren van het plan. De aanvraag kan worden gedaan door een initiatiefnemer namens het beoogde samenwerkingsverband voor het gebied. De begunstigden zijn de initiatiefnemer(s) voor de samenwerking en het opstellen van een integraal gebiedsplan. Initiatiefnemers kunnen zijn: landbouwers, grondeigenaren, grondgebruikers, landbouworganisaties, natuur- en landschapsorganisaties, provincies, waterschappen, gemeenten en overige natuurlijke- of rechtspersonen.

De aanvraag om in aanmerking te komen voor steun t.b.v. de voorbereiding bevat tenminste:

1. een beknopte beschrijving van het (landelijk)gebied, de uitdaging waar het gebied voor staat en een visie voor de beoogde bijdrage aan de verbetering van de landbouwkundige en gebiedsomstandigheden met als doel verbetering op het gebied van klimaat, water, bodem en/of biodiversiteit.
2. een korte beschrijving van organisatiestructuur van het beoogde samenwerkingsverband en de rollen/verantwoordelijkheden van de verschillende partners om tot een integraal gebiedsplan te komen dat kansrijk is voor steun voor de uitvoering ervan.
3. een begroting van de activiteiten (in openstellingen kan gebruik worden gemaakt van eenheidsprijzen voor bijvoorbeeld uurtarieven).

Selectie en goedkeuring aanvragen.

Er zal sprake zijn provinciale tenderopenstellingen. Voor de selectie zal op provinciaal niveau een deskundigencommissie worden samengesteld. Aanvragen worden getoetst op basis van selectiecriteria. Op basis van de selectiecriteria worden per aanvraag punten toegekend. Aanvragen moeten een, in een openstellingsbesluit te bepalen, minimumscore behalen. Aanvragen worden gerangschikt op basis van het behaalde aantal punten. Honorering vindt plaats op basis van de rangschikking en het beschikbare plafond.

Voor de selectie en goedkeuring worden de volgende criteria worden gebruikt: mate waarin de initiatiefnemer(s) in staat is/zijn een gebiedsplan op te stellen in relatie tot de opgave in het gebied, het samenwerkingsverband te organiseren, de voorgenomen organisatie en samenstelling van het samenwerkingsverband.

Uitgesloten van steun zijn activiteiten die betrekking hebben op N2000- of veenweidegebieden (I.77.5).

De totaal bedrag financiering voor de voorbereidende activiteiten betreft een bedrag van maximaal €40.000 euro dat wordt toegekend aan initiatiefnemers die voldoen aan de subsidiecriteria. De subsidie is bedoeld voor alle kosten t.b.v. het opstellen (of updaten) van het gebiedsplan, het mobiliseren van de partijen uit het gebied en het samenstellen (of actualiseren) van een samenwerkingsverband die de uitvoering van het plan in de 2e fase op zich kan nemen. Het gaat dan vooral om kosten voor het organiseren van bijeenkomsten, studies, adviseurs, communicatie, personeelskosten. Uitgesloten zijn kosten voor uitvoering van het plan.

Uitvoering

Voor de uitvoering kan subsidie verleend aan:

·nieuwe samenwerkingsverbanden, en

·bestaande samenwerkingsverbanden als het uitvoeren van het gebiedsplan een nieuwe activiteit is voor het samenwerkingsverband.

De begunstigden zijn samenwerkingsverbanden waarin in ten minste één landbouwer is opgenomen. Daarnaast kunnen grondeigenaren, grondgebruikers, landbouworganisaties, natuur- en

landschapsorganisaties, provincies, waterschappen, gemeenten en overige (natuurlijke en rechtspersonen) die bijdragen aan de doelen van de aanvraag deel uitmaken van het samenwerkingsverband.

Er wordt steun verleend voor het uitvoeren van een integraal gebiedsplan en het functioneren van een samenwerkingsverband voor de realisatie van het plan (de samenwerking).

De aanvraag omvat het totaal benodigde budget voor alle activiteiten.

Om in aanmerking te komen voor steun ten behoeve van de uitvoering gelden de volgende specifieke voorwaarden:

a) De aanvraag kan worden gedaan door een natuurlijk persoon of rechtspersoon die aantoonbaar de penvoerder van het samenwerkingsverband is;

b) Het samenwerkingsverband betreft een nieuwe samenwerking of een bestaande samenwerking die nieuwe activiteiten gaan uitvoeren. Het samenwerkingsverband bestaat tenminste uit twee partijen waarvan één partij in ieder geval een landbouwer is.

c) De aanvraag bevat een integraal gebiedsplan met:

- De samenwerkingsovereenkomst; *In de samenwerkingsovereenkomst wordt onder andere de rolverdeling en juridische verantwoordelijkheden tussen de gebiedspartners vastgelegd. Verder zal in de samenwerkingsovereenkomst worden beschreven welke gebiedspartner namens alle partijen zal optreden als aanvrager (leadpartner). De leadpartner treedt op als contactorganisatie richting de subsidieverstrekker en de bevoegde controleautoriteiten. De leadpartner is tevens verantwoordelijk voor de inrichting van de projectadministratie en het rapporteren over de voortgang van het project conform de voorwaarden zoals gesteld door subsidieverstrekker. Controle van deze projectadministratie zal worden uitgevoerd door de bevoegde controleautoriteiten.*
- Een beschrijving van het gebied zoals afbakening, analyse en de uitdagingen. Uit de analyse moet in ieder geval blijken dat de samenwerking op gebiedsniveau en het integraal oppakken van de gebiedsuitdagingen meerwaarde biedt t.o.v. losstaande projecten;
- De beoogde activiteiten die in het gebied worden uitgevoerd en hoe die bijdragen aan de doelen D, E en F en aan de in het plan beschreven uitdagingen in het gebied;
- Een beschrijving van de wijze waarop het project bijdraagt aan provinciale doelen (bijvoorbeeld uit het NPLG of Gebiedsgerichte aanpak) en waterschapsdoelen van het gebied;
- De begroting en financiering van de activiteiten, waaronder de kosten die verband houden met alle aspecten van de samenwerking;
- Aangetoonde draagvlak uit het gebied (bijvoorbeeld door een financiële bijdrage);
- Een beschrijving van de governance van het samenwerkingsverband (met interne procedures) in oprichting dat hieraan effectief uitvoering kan geven, zoals taken, interne procedures en de inbreng van de deelnemers met hun kwaliteiten. Het samenwerkingsverband is zo samengesteld dat de verschillende belangen uit het gebied goed zijn vertegenwoordigd.
- Een beschrijving van de stakeholders en de relatie met in ieder geval de provincie en waterschappen.
- Wijze waarop monitoring en evaluatie over de voortgang plaatsvindt gedurende het project;
- Wijze waarop over de resultaten wordt gerapporteerd;

Selectie en goedkeuring van gebiedsplannen

Er zal sprake zijn provinciale tenderopenstellingen. Voor de selectie van de gebiedsplannen die voor subsidie in aanmerking komen, zal op provinciaal niveau een deskundigen commissie worden samengesteld. Gebiedsplannen worden gescoord aan de hand van selectiecriteria en vervolgens gerangschikt. Alleen de aanvragen met een in een openstellingsbesluit nader te bepalen minimumscore komen voor subsidie in aanmerking, voor zover het binnen opengestelde plafond past.

Voor de selectie en goedkeuring worden de volgende criteria worden gebruikt: de ambitie van het plan ten aanzien van de te realiseren gebiedsdoelen, de diversiteit en aantal samenwerkende partijen, kostenefficiëntie, draagvlak voor gebiedsplan, haalbaarheid, efficiency (verhouding kosten kennis- en informatie uitwisseling en samenwerking ten opzichte van de kosten van uitvoering van het plan) , urgentie en effectiviteit van de uit te voeren activiteiten.

Subsidie kan worden verleend als met het projectplan naar het oordeel van de subsidieverstrekker voldoende wordt aangetoond dat middels het ingediende gebiedsplan en daarin beschreven activiteiten een goede bijdrage wordt geleverd aan de verbetering van klimaat, water, boden en biodiversiteitsdoelen in het gebied en als voldoende wordt aangetoond dat de deelnemers aan het samenwerkingsverband in staat zijn een gebiedsplan uit te voeren.. In de provinciale tenderopenstellingen kunnen nadere voorwaarden aan het samenwerkingsverband worden gesteld, bijvoorbeeld dat een agrarisch collectief moet deelnemen wanneer biodiversiteit of habitats de voornaamste opgaven in een gebied zijn.

De hoogte van het steunbedrag per gebiedsplan is afhankelijk van de aanvraag (omvang gebied en opgaven, begroting) waarbij de subsidiepercentages voor de verschillende type activiteiten gelijk zijn met die van de activiteiten voor de verschillende type interventies, zoals voor (niet-) productieve investeringen en de kosten voor het functioneren van het samenwerkingsverband, voor kennisoverdrachtsactiviteiten en innovatie in het algemeen. In alle gevallen dient duidelijk te zijn dat deze activiteiten onderdeel zijn van het integrale gebiedsontwikkelingsplan met bijbehorende voorwaarden. Dit betekent dat de activiteiten in het gebiedsplan al voldoende gedetailleerd dienen te zijn beschreven en begroot.

In deze interventie komen, mits noodzakelijk voor de realisatie van de doelen, de volgende kosten voor steun in aanmerking:

Kosten voor de uitvoering van het gebiedsplan: productieve en/of niet-productieve investeringen, inclusief kosten voor onderzoek en advies ten behoeve van de investeringen, agrarische beheersactiviteiten

a. Management (beheer) gerelateerd aan nieuwe landschapselementen gedurende de periode van dit project;

b. Kosten van kennis- en informatieoverdracht;

c. Kosten van het ontwikkelen en beproeven van innovaties;

d. Samenwerkingskosten (overheadkosten)

Subsidiabiliteitsvoorwaarden investeringen en beheer.

Voor investeringen die deel uitmaken van het gebiedsplan gelden de voorwaarden van I.73.1a, I.73.1b, I.73.2 en I.73.3 (artikel 73 van de Strategisch plan verordening)

Voor beheer dat deel uitmaakt van het gebiedsplan gelden de voorwaarden van I.70.1

Investeringen die in het kader van het gebiedsplan uitgevoerd kunnen worden, zijn bijvoorbeeld investeringen ten behoeve van de bodemverbetering, precisie landbouw, watergebruik/beheer, investeringen voor het aanleggen van een bloemrijke rand, de aanleg van voorzieningen (o.a. plas-dras) voor weidevogelbeheer, de aanleg van landschapselementen/agroforestry, de aanleg van kruidenrijk grasland, de aanleg van greppels ten behoeve van waterkwaliteit of natuurvriendelijke oevers, plasdras sloten.

niet subsidiabele activiteiten

Niet subsidiabel zijn:

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 73, lid 3 van de Verordening (EU) 2021/2115 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 69 lid 1 sub a, b en c van Verordening (EU) nr. 2021/1060;

- Investeringen die wettelijke verplicht zijn;
- Investeringen met een negatief effect op de omgeving

Uitgesloten van steun zijn:

- activiteiten die betrekking hebben op N2000 of veenweidegebieden,
- beheer dat al wordt vergoed via de ecoregeling en/of ANLb.
- Investeringen van €2.000.000,- of meer in de aanleg en/of verbetering van infrastructuur (wegen, vaarwegen, wandel- en fietspaden), met uitzondering van investeringen in het watersysteem die als doel hebben de waterkwaliteit te verbeteren

Verplichting EIP

Begunstigden die deelnemen aan de samenwerking in de vorm een operational group zijn verplicht om deel te nemen aan het EIP netwerk.

De operationele groep is verplicht een samenvatting te verspreiden in het kader van het EIP van hun plannen en van de resultaten van de projecten.

Steunpercentages

Voor de productieve investeringen 40%

Voor niet-productieve investeringen 100%.

Voor niet-productieve investeringen op landbouwgrond ten behoeve van het watersysteem 70%

Voor de kosten het beheer (management) worden de steunbedragen van de verschillende beheerpakketten uit het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer gehanteerd.

Voor kennis- en informatieoverdracht 80%

Voor de kosten van de samenwerking 100%.

De subsidie voor kennis- en informatieoverdracht en voor de kosten van de samenwerking gezamenlijk bedraagt maximaal 25% van de totale subsidie. Dit bestaat uit kosten voor: samenwerking zoals het organiseren van bijeenkomsten, administratie en verantwoording, informatie en kennisdeling (AKIS). Daarmee blijft ten minste 75% van de subsidie beschikbaar voor de uitvoering van het gebiedsplan. Gebieden kunnen er ook voor kiezen een kleiner deel van hun budget in te zetten voor deze kosten, waardoor er meer budget beschikbaar blijft voor de uitvoering van het plan. Streven is de overheadkosten tot een minimum te beperken, dit is echter niet in elk gebied even goed mogelijk vanwege specifieke omstandigheden die daar van toepassing zijn. Door ieder project te beoordelen op het selectiecriterium efficiency wordt geborgd dat dit voor ieder project wordt getoetst en de uitvoering van het plan centraal staat.

maximale looptijd gebiedsplan

De maximale looptijd voor de uitvoering van een gebiedsplan is 7 jaar.

Complementariteit met andere interventies

Deze interventie is complementair aan diverse andere interventies:

- Investeringen: investeringen voor bedrijfsmodernisering worden veelal individueel gedaan, daarvoor zijn I.73.1a en I.73.1b geschikt. Productieve investeringen voor de verbetering van waterkwaliteit (erfafspoeling) of habitats kunnen effectiever zijn wanneer die in samenwerking worden gedaan, daarvoor is deze interventie voor integrale gebiedsontwikkeling geschikter.
- Niet-productieve investeringen op en buiten het landbouwbedrijf kunnen ook individueel worden gedaan. Daarvoor zijn I.73.2 en I.73.3 geschikt. Niet-productieve investeringen ten behoeve van de waterbeschikbaarheid, waterkwaliteit of habitats (voor boerenlandvogels) kunnen effectiever zijn

wanneer die in samenwerking worden gedaan, daarvoor is deze interventie voor integrale gebiedsontwikkeling geschikter

- I.77.5 (veenweide en N2000) is vooral gericht op extensivering met als doel reductie van Co2, stikstof en ammonia emissies in veenweide gebieden en de overgangsgebieden Natura 2000. Het is niet mogelijk dat aanvragers ook een aanvraag doen onder deze regeling.
- Agrarisch natuur- en landschapsbeheer (I.70). Het beheer dat onder het Agrarisch natuur- en landschapsbeheer wordt uitgevoerd is niet land dekkend. Met deze interventie voor integrale gebiedsontwikkeling kunnen onder ander landschapselementen aangelegd worden die in een volgende GLB periode onder het Agrarisch natuur-en landschapsbeheer kunnen worden beheerd. De percelen van 77.4 worden ingetekend in GIS, daardoor wordt gecontroleerd of er dubbele beheerskosten en landschapselementen worden gedeclareerd.
- De interventie LEADER kent qua opzet overeenkomsten met voorliggende interventie maar is qua doelen verschillend: ze vullen elkaar aan. Bij LEADER staan de sociaal economische aspecten met betrekking tot de plattelandsontwikkeling en een vitaal platteland centraal. Daarnaast zullen beiden interventies zich mogelijk richten op geografisch verschillende gebieden, maar bij een tendermethodiek is er kans op overlap. In geval er geografische en inhoudelijke overlap ontstaat (bv. met steun aan een korte keten initiatief) moet er op gelet worden dat dubbele financiering voorkomen wordt. Bij de selectie van gebieden wordt erop gelet of er al gebiedsprogramma's met nationale middelen lopen. Als voorliggende interventie hiermee complementair is, hoeft dit geen reden voor een afwijzing te zijn.
- Projecten die in het kader van bijvoorbeeld het Nationaal Programma Landelijk Gebied of gebiedsgerichte aanpak gebied worden uitgevoerd. Door de in het gebiedsplan vereiste beschrijving van de aansluiting tussen de activiteiten in het gebiedsplan en de provinciale en waterschapsdoelen, wordt geborgd dat projecten in het kader van NPLG en in het kader van deze fiche complementair zijn aan elkaar en elkaar waar mogelijk versterken.

Mogelijke antagonistische effecten

Naast complementariteit met andere interventies kunnen er ook antagonistische effecten ontstaan bij de inzet van de hierboven genoemde interventies. Aanvragers voor steun voor de voorbereiding van een integraal gebiedsplan zullen expliciet worden gevraag om inzichtelijk te maken welke mogelijke antagonistische effecten bij de uitvoering van het integrale gebiedsplan zouden kunnen optreden en welke beheersmaatregelen er worden genomen om deze antagonistische effecten te voorkomen.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS. Wanneer beheeractiviteiten worden uitgevoerd vallen deze onder art 70, met de daartoe behorende IACS-voorwaarden.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☒ eenheidskosten

☒ vast bedrag

☐ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

Voorbereiding

Op basis van historische gegevens uit openstellingen binnen het POP3 programma voor de oprichting samenwerkingsverbanden voor Innovatie en LEADER, bedraagt de steun voor het vormen van het samenwerkingsverband en het opstellen van een gebiedsplan 40.000 euro per plan.

uitvoering

De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de activiteiten en de begroting. De subsidie wordt bepaald op basis van het type activiteit zoals beschreven in artikel 77 van de Strategische planverordening.

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

Voorbereiding

De steun voor het vormen van het samenwerkingsverband en het opstellen van een gebiedsplan bedraagt 40.000 euro per plan

uitvoering

Het gemiddelde bedrag per gebiedsplan is naar verwachting € 2.300.000,- voor de periode van 2023 – 2027. Bevoorschotting tot maximaal 50% van de aanvraag is mogelijk.

Aanvullende toelichting

Voorbereiding

Het is de verwachting dat er 25 gebiedsplannen worden opgesteld. Het steunbedrag per plan van € 40.000,- is gebaseerd op ervaringen met vergelijkbare projecten.

uitvoering

Het is de verwachting dat 20 van de 25 hierboven genoemde gebiedsplannen ook in de periode tot 2027 in uitvoering zullen gaan.

Daarnaast is het de verwachting dat er 14 gebiedsplannen in uitvoering zullen gaan die geen gebruik maken van de steun voor de voorbereiding.

Dit kunnen plannen zijn die in het kader van andere nationale of provinciale programma's al zijn opgesteld, of plannen van agrarische collectieven.

Totaal is de verwachting dat er dus 34 gebiedsplannen uitgevoerd gaan worden.

Het steunbedrag voor de uitvoering van het gebiedsplan van € 2.300.000,- is gebaseerd op ervaringen met vergelijkbare projecten.

Alle aanvragen worden beoordeeld door een adviescommissie op basis van vooraf gedefinieerde selectiecriteria. Aanvragen worden vervolgens gerangschikt op basis van scores. Verlening is afhankelijk van de hoogte van de score en het beschikbare budget.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☐ Nee ☒ Gemengd

Vermeding van steunactiviteiten die buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU vallen

Om het gebiedsplan uit te voeren worden verschillende samenhangende activiteiten uitgevoerd. Om op gebiedsniveau effectief bij te dragen aan de doelen - voor klimaat, biodiversiteit en de zorg voor natuurlijke hulpbronnen bodem, water, lucht – zullen er ook activiteiten worden uitgevoerd die buiten de werkingssfeer van artikel 42 VWEU vallen (bijvoorbeeld investeringen op niet agrarische gronden).

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☒ AGVV ☒ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie heeft betrekking op het in samenwerking voorbereiden en uitvoeren van een integraal gebiedsplan dat gericht is op klimaat, milieu en biodiversiteit. Met het voorbereiden en uitvoeren van het integraal gebiedsplan wordt bijgedragen aan de doelen omtrent, klimaat, milieu of biodiversiteit in een gebied. De interventie is daarmee in overeenstemming met onderdeel a van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De interventie voldoet aan punt 1 van bijlage 2 WTO, de subsidie wordt verstrekt zonder tussenkomst van de consument en leidt niet tot prijsondersteuning aan producenten.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	**Artikel**	**Toepasselijk tarief**	**Minimumtarief**	**Maximumtarief**
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.77.4.E.01 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Voorbereiding gebiedsplannen	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.1; R.28	Nee
I.77.4.E.02 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Uitvoering Samenwerkingsverband	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.1; R.28	Nee
I.77.4.E.03 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Investeringen	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.16; R.22; R.23; R.26; R.27; R.32	Nee
I.77.4.E.04 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Aanloop beheer	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.17; R.19; R.20; R.21; R.22; R.23; R.24; R.31; R.34	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.77.4.E.01 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Voorbereiding gebiedsplannen

Voor de voorbereiding wordt in totaal voor de periode 2023-2027 1,2 miljoen euro beschikbaar gesteld waarmee 30 **gebiedsplannen** worden voorbereid.

Voor de uitvoering van de gebiedsplannen wordt in totaal voor de periode 2023 – 2027 92.615.000 euro beschikbaar gesteld.

Daarbij is uitgegaan van in **totaal 34 gebieden** die steun ontvangen. De start zal naar verwachting plaatsvinden in 1^{e} helft van 2024 waarbij elk plan gemiddeld circa €2.300.000 subsidie ontvangt. Verwacht wordt dat per plan de besteding van het budget als volgt is:

- 20% functioneren van operationele groep/ samenwerkingsverband (dit bestaat uit kosten voor: samenwerking zoals het organiseren van bijeenkomsten, administratie en verantwoording, informatie en kennisdeling (AKIS) (maximum 25%)Het project bestaat uit een minimum van 75% uit:
- 65% investeringen
- 15% agrarische beheersactiviteiten (management) dit % mag lager en kan gaan naar de investeringen.

Voor de uitvoering van deze plannen met een programmatische aanpak is de verwachting dat er in 2023 en 2024 nog weinig middelen nodig zijn en dat dit in de opvolgende jaren oploopt. Temeer omdat deze maartregel in GLB nog nieuw is en niet alle maatregelen uit een gebiedsplan gelijktijdig uitgevoerd kunnen worden.

I.77.4.E.02 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Uitvoering Samenwerkingsverband

Voor de voorbereiding wordt in totaal voor de periode 2023-2027 1 miljoen euro beschikbaar gesteld waarmee 30 **gebiedsplannen** worden voorbereid.

Voor de uitvoering van de gebiedsplannen wordt in totaal voor de periode 2023 – 2027 92.615.000 euro beschikbaar gesteld.

Daarbij is uitgegaan van in **totaal 34 gebieden** die steun ontvangen. De start zal naar verwachting plaatsvinden in 1e helft van 2024 waarbij elk plan gemiddeld circa €2.300.000 subsidie ontvangt. Verwacht wordt dat per plan de besteding van het budget als volgt is:

- 20% functioneren van operationele groep/ samenwerkingsverband (dit bestaat uit kosten voor: samenwerking zoals het organiseren van bijeenkomsten, administratie en verantwoording, informatie en kennisdeling (AKIS) (maximum 25%)Het project bestaat uit een minimum van 75% uit:
- 65% investeringen
- 15% agrarische beheersactiviteiten (management) dit % mag lager en kan gaan naar de investeringen.

Voor de uitvoering van deze plannen met een programmatische aanpak is de verwachting dat er in 2023 en 2024 nog weinig middelen nodig zijn en dat dit in de opvolgende jaren oploopt. Temeer omdat deze maartregel in GLB nog nieuw is en niet alle maatregelen uit een gebiedsplan gelijktijdig uitgevoerd kunnen worden.

Voor investeringen piek zal naar verwachting in 2026 liggen.

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
0	15%	30%	35%	15%	5%	0

De verdeling van de investeringen over de R indicatoren wordt als volgt ingeschat:

R16	R17	R 26	R27	R32	
25%	5%	25%	25%	20%	

Niet voor alle investeringen is het nodig om die gelijk na de start van het project te beheren, het aantal beheerde hectaren zal gedurende de projectperiode toenemen.

2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
0	0%	5%	15%	30%	50%	0

Totaal aantal hectaren onder beheer: 13.905,52

R17, R19, R20, R21, R22, R23, R24, R, 31, R34 elk 1.738,19 hectare met een gemiddeld bedrag van 1.000 euro per hectare.

I.77.4.E.03 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Investeringen

Vaste kostenopties op basis van evaluatie van de GLB-pilots tijdens de POP3-periode.

RUS/USK niveau 2 of 3. Er wordt alleen gebruik gemaakt van vaste kostenopties voor samenwerking en niet- productieve investeringen, waardoor ondanks dat het bedrag boven de € 125.000,- kan zijn, het risico aanvaardbaar is om RUS/USK 2 toe te passen.

R27: Het betreft hier aantal projecten met een projectomvang van 2,5mln (EU en nat. cofin.). Aanname is dat deze projecten zijn te vergelijken met de projecten Niet Productieve Investeringen in POP3. Ervaringscijfers geven aan er hier sprake is van een gemiddelde projectomvang van ca 2 mln (EU en nat. cofin.). Streefwaarde genoemd in de fiche die volgt uit financiële allocatie van 2,5 mlijoen lijkt realistisch. 2 projecten per provincie per jaar klinkt erg ambitieus.

R28: Aanpak van Leader volgen: op basis van begrenzing van het projectgebieden en op basis van de CBS en BAG statistieken en met uitsluiten van de kernen groter dan 30.000 het aantal inwoners in een gebied bepalen wat uiteindelijk baat heeft van deze interventie. Vooralsnog wordt de streefwaarde van Leader uit POP3 aangehouden. Zal aangepast moeten worden zodra duidelijk is om welke gebieden het gaat.

I.77.4.E.04 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Aanloop beheer

...

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.77.4.E.01 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Voorbereiding gebiedsplannen (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		8,00	7,00	5,00	5,00	5,00		30,00
I.77.4.E.02 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Uitvoering Samenwerkingsverband (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	545.000,00	545.000,00	545.000,00	545.000,00	545.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)	0,00	5,00	6,00	7,00	8,00	8,00	0,00	34,00
I.77.4.E.03 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Investeringen (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		510.000,00	510.000,00	510.000,00	510.000,00	510.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		18,00	35,00	41,00	18,00	6,00		118,00

I.77.4.E.04 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Aanloop beheer (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		1.000,00	1.000,00	1.000,00	1.000,00	1.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		0,00	695,00	2.085,00	4.171,00	6.954,00		13.905,00
TOTAAL	O.1 (eenheid: Projecten)	0,00	31,00	743,00	2.138,00	4.202,00	6.973,00		14.087,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	12.225.000,00	22.095.000,00	27.010.000,00	17.911.000,00	14.574.000,00		93.815.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	8.932.908,00	13.086.378,00	13.417.039,00	11.862.388,00	12.615.309,00		59.914.022,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

I.77.5 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000

Interventiecode (lidstaat)	I.77.5
Naam interventie	Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000
Soort interventie	COOP(77) - Samenwerking
Gemeenschappelijke outputindicator	O.1. Aantal projecten van operationele groepen in het kader van het Europees innovatiepartnerschap (EIP)
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal met regionale elementen**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Deze nieuwe nationale interventie onderscheidt twee verschillende gebieden:

Onderdeel 1

- Veenweidegebieden, kustvlakveen, veen waarbij het oppervlaktewaterpeil is verlaagd om landbouw mogelijk te maken. Ter realisatie van de klimaatdoelstellingen worden maatregelen getroffen om dit te keren. Hoger gelegen veengebieden, zoals beekdalvenen, plateauvenen, vennenvenen en deltavenen, die regenwaterafhankelijk zijn en waarbij niet goed gestuurd kan worden op de hoogte van het oppervlaktewaterpeil liggen over het algemeen binnen natuurgebieden en daar is de beoogde interventie niet geschikt voor.

Onderdeel 2

- Landbouwgrond in Natura2000 gebieden, en zones van maximaal 2500 m rond stikstofgevoelige Natura2000 gebieden. Deze zones in en rond Natura 2000 gebieden worden ook overgangsgebieden N2000 genoemd. De zone tot 400 meter is het meest effectief om bij te dragen aan de reductie van de ammoniakdepositie en tot 2 km is effectief. Hydrologische maatregelen zijn effectief in een zone van gemiddeld 1 – 2 km en de zone tot 2,5 km is daardoor het zoekgebied om maatregelen uit te voeren.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
SO4 Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen, en duurzame energie te bevorderen
SO5 Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen
SO6 Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.12	Klimaatmitigatie: lagere broeikasgasemissies en grotere koolstofvastlegging	Categorie 1	Ja
N.17	Betere luchtkwaliteit: minder emissies van broeikasgassen, geurstoffen en fijnstof	Categorie 1	Gedeeltelijk
N.18	Meer en herstel van	Categorie 1	Ja

	biodiversiteit		
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.1 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die door het GLB worden ondersteund profiteert om betere duurzame economische, sociale, milieu- en klimaatprestaties en prestaties op het gebied van hulpbronnenefficiëntie te leveren
R.14 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te beperken, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren (met inbegrip van blijvend grasland, blijvende teelten met blijvende groene bedekking, landbouwgrond in wetlands en veengebied)
R.20 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om de emissie van ammoniak te verminderen
R.27 Aantal verrichtingen dat bijdraagt aan doelstellingen inzake milieuduurzaamheid en matiging van en aanpassing aan klimaatverandering in plattelandsgebieden
R.28 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) met steun van het GLB profiteert om betere milieu- of klimaatgerelateerde prestaties te leveren
R.31 Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen ter ondersteuning van biodiversiteitsbehoud en -herstel, met inbegrip van landbouwpraktijken met een hoge natuurwaarde

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Bij deze samenwerkingsprojecten staat centraal het onderzoeken, uitwerken, uitvoeren en demonstreren/kennis verspreiden hoe een bijdrage kan worden geleverd aan de GLB-doelstellingen:

- Matiging van en aanpassing aan klimaatverandering;
- Het bevorderen van duurzame ontwikkeling en efficiënt beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals water, bodem en lucht; en
- Het bijdragen aan de bescherming van de biodiversiteit, versterken van ecosysteemdiensten en in stand houden van leefgebieden en landschappen.

Daarnaast leveren de projecten inzicht in hoe administratieve en/of uitvoeringslasten kunnen worden verlaagd. Bij de uitwerking van plannen behoren deze doelstellingen op het niveau van gebied te worden uitgewerkt. Daarnaast behoort de bijdrage van activiteiten te worden beschreven in relatie tot de huidige situatie en de bijdrage aan de GLB-doelstellingen. Bij het opstellen van plannen behoort tevens het volgende te worden opgenomen: een beschrijving van de rol en de taken van de bij de uitvoering van het plan betrokken partijen en een kaart waar welke maatregelen uitgevoerd kunnen worden, en hoe deze bijdragen aan de reductie van CO2-emissie in veenweidegebieden en de kwaliteit van een Natura2000-gebied.

Deze interventie bestaat uit twee onderdelen:

a) Steun voor het maken van een integraal gebiedsplan om tot een duurzamere, biodiverse en natuurinclusieve landbouw en andere vormen van landgebruik te komen (voorbereiding) specifiek gericht op veenweidegebieden (kustvlakteveen) en op de zone van 2,5 km in en rond stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden (overgangsgebieden N2000):

·Het opstellen van de gebiedsopgave(n) of een uitwerking daarvan,

·het treffen van voorbereidingen voor en inrichten van een samenwerkingsverband

b) Meerjarige steun voor coördinatie, delen van kennis, beheer en investeringen ten bate van de uitvoering van dit plan (uitwerking en uitvoering) en monitoring/evaluatie specifiek gericht op veenweidegebieden (kustvlakteveen) en op de zone van 2,5 km in en rond stikstofgevoelige Natura 2000 gebieden

(overgangsgebieden N2000)

Nadere toelichting per onderdeel:

a) Steun voor het maken van een integraal gebiedsplan om tot een duurzamere, meer biodiverse en natuurinclusieve landbouw en andere vormen van landgebruik te komen (voorbereiding)

Deze interventie is ontworpen omdat veel doelen op gebiedsniveau beter door met elkaar samenhangende en afgestemde activiteiten gerealiseerd kunnen worden dan losstaande activiteiten. Het gaat om gebieden die een logische eenheid vormen qua fysiografie, uitdagingen en identiteit, en die voldoende georganiseerd zijn om deze uitdagingen gezamenlijk op te pakken en de synergiekansen daarbij te benutten. Het gaat om specifieke uitdagingen binnen de globale gebiedsopgaven voor veenweidegebieden en overgangsgebieden N2000 en deze interventie is aanvullend op andere (veelal grondgebonden) GLB-interventies. In veel gebieden lopen al gebiedsprocessen of zijn in de opstartfase. Voor veenweidegebieden zijn de gebiedsprocessen al verder in voorbereiding dan in overgangsbieden. De NSP-interventie draagt bij aan deze gebiedsprocessen. De samenhang met de Regionale Veenweide Strategie (veenweidegebieden) of met het gebiedsprogramma in het kader van de reductie van de ammoniakemissie moet duidelijk zijn. Het gaat om een kleiner afgebakend gebied, zoals een polder of peilvak in veenweidegebied of een beperkt gebied in een overgangsgebied N2000, waar enerzijds een (kleiner) samenwerkingsverband (bottom-up) mogelijk is en opgericht gaat worden en anderzijds een concretisering plaats vindt in het deelgebied voor de beoogde doelen.

Dit onderdeel ondersteunt het opstellen van integrale gebiedsplannen door gebiedspartijen en zich te organiseren tot een gebiedsorganisatie die in staat is om namens en met draagvlak van de actoren en overige stakeholders van het gebied hieraan uitvoering te geven.

Het eindproduct van dit onderdeel is het polderplan of gebiedsplan. De maximale vergoeding is 40.000 euro. Het selectiecriterium richt zich op de ligging binnen de beoogde gebieden (veenweidegebied en/of overgangsgebied N2000).

b) Meerjarige steun voor coördinatie, delen van kennis en investeringen ten bate van de uitvoering van dit plan (uitwerking en uitvoering)

1. Veenweidegebieden (kustvlakteveen)

Het veenweidegebied betreft kustvlakteveen, waar een peilbesluit ten grondslag ligt aan de hoogte van het waterpeil, en dat sinds de vroege middeleeuwen is ontgonnen en geleidelijk ontwaterd. Aanvankelijk lag het ontgonnen gebied op of zelfs nog boven zeeniveau en kon er in de middeleeuwen nog akkerbouw worden bedreven. Als gevolg van ontwatering en ontginning is het veen dat boven water kwam te liggen onder invloed van zuurstof verbrand (geoxideerd). Door verlies aan veen en ontwatering ten behoeve van o.a. de landbouwfunctie van het gebied is de bodem van de polders gezakt en kwam het waterpeil opnieuw dicht aan het oppervlak te liggen. Dit maakte nieuwe ontwatering nodig om het ontgonnen veen te kunnen blijven gebruiken als landbouwgrond. Door herhaalde cycli van ontwatering, veenverbranding en bodemdaling is het veen in het veenweidegebied onder zeeniveau komen te liggen, waarbij kreken en watergangen die aanvankelijk dieper lagen dan het ontgonnen veen juist hoger zijn komen te liggen dan dat veen (inversie van het landschap). Delen van het veenweidegebied zijn zo tot wel 1,5 meter gedaald. In de diepe veenweidepolders heeft ook nog ontvening plaatsgevonden (voor turfwinning) of zijn oudere meren drooggelegd. In de veenweidegebieden (ca. 145.000 ha netto agrarische kustvlakteveen percelen) wordt in hoofdzaak gras (95%) geteeld in samenhang met (melk)veehouderij.

Bij dit proces van bodemdaling en verbranding van het aan de lucht blootgestelde ontwaterde veen komen broeikasgassen vrij. Bij ongewijzigd beleid zal de bodemdaling in 2050 ca. 30 cm bedragen ten opzichte van 2020. Met het oog op het akkoord van Parijs en het Nederlandse klimaatakkoord moet deze ontwikkeling worden geremd. In het Klimaatakkoord is afgesproken dat in 2030 de broeikasgasemissies van veengronden met 1 Megaton wordt gereduceerd door aanvullende maatregelen. Daarbij is gedacht aan grondwaterstand verhogende maatregelen op ca. 90.000 ha veenweidegebied. Met deze interventie wordt op ca. 15.000 ha maatregelen voorzien, zodat dit bijdraagt aan ca. 1/6^{e} van de Klimaatopgave. Mogelijk

komt er nog een aanvullende taakstelling voor de Landgebruik sectoren.

De afspraken in het Klimaatakkoord voor 2030 is te realiseren door het grondwaterpeil te verhogen. Het soort gewas en jaarrondbedekking (bij voorkeur grasland en natte teelten) helpen ook om CO2-emissies te verminderen.

Voor boeren in veenweidepolders heeft dat grote gevolgen. Veenweidegrasland met een hoog waterpeil heeft een mindere gewasgroei en extra werkzaamheden tot gevolg. Hoge grondwaterstand is gunstig voor de weidevogelstand, omdat deze vogels hun voedsel zoeken in een vochtige bodem met veel bodemleven. Een combinatie van een hoog waterpeil met meer extensieve landbouw (minder melk en mest per hectare) is optimaal voor weidevogels en -flora, voor het bodemleven, waterkwaliteit en biodiversiteit. In vernat veenweidegebied zijn natte teelten mogelijk. Dergelijke teelten hebben echter een veel lagere opbrengst dan grasland. Er is dus sprake van extra kosten en met name lagere opbrengsten in de vorm van minder gewasgroei.

Het verhogen van het peilbesluit in veenweidepolders is een proces dat tijd vraagt om voor te bereiden en door te voeren. Besluiten om het peil te verhogen worden door de waterschappen genomen, in afstemming met de plannen van de provincies. Individuele boeren hebben geen keuze of zij daarin mee willen gaan of niet. Veenweidegrasland met een hoog waterpeil heeft een mindere gewasgroei en extra werkzaamheden tot gevolg, zodat een bijdrage om deze derving van gewasgroei en extra kosten te compenseren, kan stimuleren dat gezamenlijke grondeigenaren en -gebruikers in een peilvak gezamenlijk maatregelen willen nemen. . De meest effectieve maatregelen hangen af van het type veen, kwel/wegzijging en klei/zanddek of niet. De eerste resultaten uit de metingen wijzen erop dat een combinatie van hogere peilen met infiltratiemaatregelen goed werken in de westelijke veenweidegebieden. In Friesland wordt ervaring opgedaan met HAKLAM (hoog als het kan, laag als het moet). Bij voorkeur de combinatie van hogere slootwaterpeilen met waterinfiltratie systemen, zoals onderwaterdrainage, drukdrainage en greppelinfiltratie, maar ook met natte teelten en met extensivering, andere mestsoorten, meer weidegang, niet scheuren of ploegen en max. 10% gewasbeschermingsmiddelen dragen bij aan meer extensieve natuurinclusieve landbouw in de veenweidegebieden met minder CO2-emissie en minder bodemdaling. Daarmee levert deze interventie naast een grote bijdrage aan de klimaatopgave, tevens een bijdrage aan de wateropgave.

De interventie is additioneel op GLMC 2: landbouwers moeten zich houden aan het peilbesluit. Met de interventie kunnen landbouwers zich voorbereiden op het verhogen van het waterpeil. Op termijn kan dan voor een ambitieuzere invulling worden gekozen voor GLMC 2, waarbij nu gedacht wordt aan het verplicht stellen van grasland of natte teelten in combinatie met differentiatie van de basisbetaling. Dit komt niet in deze interventie.

De samenwerking Veenweide heeft als doel dat een samenwerkingsverband een gebiedsgericht plan maakt en uitvoert dat bijdraagt aan de reductie van de CO2-emissie in veenweidegebieden. Deze gebiedsgerichte plannen moeten passen binnen de Regionale Veenweidestrategieën. Ook willen we onderzoeken hoe de maatregelen kunnen bijdragen aan de andere duurzaamheidsdoelen, zoals verhoging waterkwaliteit ter herstel biodiversiteit (weidevogels). Door middel van deze interventie worden ervaringen opgedaan hoe het GLB bijdraagt aan toekomstbestendige extensieve natuurinclusieve agrarische bedrijven in de veenweidegebieden vanuit integraal perspectief en het versterken van het verdienvermogen van de landbouw.

Bij deze te financieren samenwerkingsprojecten moet het gaan om projecten waarbij aandacht is voor het gebiedsgerichte plan en het uitvoeren van specifieke activiteiten in het veld voor het hoofddoel reductie CO2-emissie uit veenweide, maar als nevendoelen bodemkwaliteit, water, klimaat en biodiversiteit. De te financieren activiteiten omvatten naast een beperkt aantal samenwerkingsactiviteiten vooral beheeractiviteiten en niet-productieve investeringen in het veld. Bij het bepalen van het subsidiebedrag wordt de berekeningswijze bij artikel 70 (ANLb) gevolgd. De doelstelling is om met de GLB-middelen in

2027 op 15.000 ha kustvlakteveen het peil te verhogen met daarbij een vergoeding voor de derving gewasgroei. Daarnaast is er een investeringsbudget nodig voor bijvoorbeeld waterinfiltratiesystemen, zoals onderwaterdrainage of drukdrainage, waarmee het waterpeil kan worden verhoogd, en voor grondwaterpeilbuizen. De gemiddelde beheerkosten worden geraamd op € 1000,- waarvan 60% voor minder GVE/ha (extensivering melkveebedrijven) en 40% compensatie gewasopbrengst door hoger waterpeil. Ook een klein percentage natte teelten past binnen deze systematiek. Daarnaast zijn er niet-productieve investeringen (zoals onderwaterdrainage, drukdrainage en grondwaterpeilbuis), inclusief samenwerkings- en coördinatiekosten. Deze bedragen € 4 mln voor een gebiedsplan van ca. 1000 ha.

Voor de activiteiten gericht op samenwerking en voor de beheermaatregelen en niet-productieve investeringen is een limitatieve productenlijst gemaakt. Alleen samenwerkingsactiviteiten, beheermaatregelen en niet-productieve investeringen in de productenlijst zijn subsidiabel, tegen zo mogelijk eenheidsprijzen. Als er geen eenheidsprijzen mogelijk zijn wordt gewerkt met offertes, facturen en betaalbewijzen. Dit bevordert de vereenvoudiging van de regeling.

Het selectiecriterium is als eerste gericht op de effectiviteit (zo laag mogelijk resterende CO2-emissie uit veenweide (kton CO2/ha/jr) en als tweede op de kostenefficiëntie (euro/kton CO2). De rekenregels in SOMERS 1.0 dragen bij aan de selectie, omdat het samenwerkingsverband zelf kan inschatten met een bandbreedte wat het effect kan zijn van de beoogde maatregelen. Het streven is om alleen projecten te subsidieren waarbij de gemiddelde CO2-emissie berekend in SOMERS 1.0 lager uitkomt dan 10 kton per hectare per jaar en meer dan 10% reductie plaats vindt.
Gerelateerde impactindicatoren in de verordening is: I.10 Bijdragen aan de matiging van de klimaatverandering: verminderen van broeikasgasemissies door de landbouw.

Resultaten van LIFE-projecten zijn van belang voor de gebiedsgerichte samenwerking. Nederland participeert in twee projecten en de resultaten zullen worden ingebracht:
1. Multi-stakeholder Landscape and Technical Innovation leading to Peatland Ecosystem Restoration:LIFE 3.0 - LIFE Project Public Page (europa.eu)
2. Improvement of hydrological conditions for naturally regenerating raised bogs in Engbertsdijksvenen: LIFE 3.0 - LIFE Project Public Page (europa.eu)

2 Overgangsgebieden Natura2000
Onze Natura2000-gebieden, en de biodiversiteit in deze natuurgebieden, staat onder druk als gevolg van onder andere overschrijding van kritische stikstof-depositiewaarden, slechte hydrologische omstandigheden, het gebruik van bestrijdingsmiddelen en versnippering van leefgebied. Het kabinet heeft een structurele aanpak aangekondigd, onder andere natuurherstel middels het programma Natuur. Een belangrijke hoofdlijn van het programma is het bijdragen aan het realiseren van condities voor een gunstige of verbeterde staat van instandhouding van alle soorten en habitats onder de VHR. Hierbij ligt de focus op overbelaste stikstofgevoelige habitats en leefgebieden van soorten. In de Wet Stikstofreductie en Natuurverbetering (2021) is vastgelegd dat de stikstofdepositie op stikstofgevoelige N2000 gebieden wordt verlaagd, daarmee het herstel van biodiversiteit bevorderend. De wet voorziet onder meer in een resultaatsverplichting tot reductie van de stikstofdepositie op Natura2000-gebieden door het bij wet vaststellen van drie omgevingswaarden. Hierbij geldt dat er in 2025 voor tenminste 40%, in 2030 voor tenminste 50% en in 2035 voor respectievelijk 74% van het areaal van de voor stikstofgevoelige habitats in Natura2000-gebieden geen sprake meer mag zijn van een overschrijding van de kritische depositiewaarde. De ambitie is dat in 2030 voor 70% van de beschermde habitats en soorten de condities voor een gunstige staat van instandhouding geboden zijn. De uitvoering van het programma Natuur gebeurt gebiedsgericht en de maatregelen zijn gericht op systeemherstel. Dit betekent dat er naast maatregelen in de gebieden juist ook maatregelen in en rondom de Natura2000-gebieden worden genomen op de agrarisch gronden; de zogenaamde overgangsgebieden N2000.

De samenwerking overgangsgebieden Natura2000 heeft als doel om de structurele aanpak te ondersteunen doordat een samenwerkingsverband een gebiedsgericht plan maakt en uitvoert dat bijdraagt aan de VHR-

doelen in Natura2000-gebieden, inclusief KRW-doelen. Door deze aanpak slim te combineren kan dit tevens bijdragen aan waterkwaliteit, klimaatadaptatie en -mitigatie. Deze gebiedsgerichte plannen moeten passen binnen de aanpak overgangsgebieden programma Natuur. Door middel van deze interventie worden ervaringen opgedaan hoe het GLB bijdraagt aan toekomstbestendige extensieve natuurinclusieve agrarische bedrijven in en rond Natura2000 gebieden (overgangsgebieden N2000). De meest effectieve maatregelen zijn gericht op extensivering van het grondgebruik, dus minder mest en melk per hectare. Meer weidegang, gebruik van andere mestsoorten en verlaging GVE/ha zijn voorbeelden hiervan. Hierdoor zijn er minder ammoniakemissies uit percelen (veldemissies). Ook vernatting van gebieden leidt tot extensivering.
Voor het verminderen van veldemissies, in, en met name bij overgangsgebieden in- en rond Natura2000 gebieden is onderzocht of het mogelijk is gebieden op kaart vast te leggen waarvoor een andere norm kan gelden dan op andere landbouwgrond in Nederland. Dit wordt nu al meegenomen in een GLB-pilot op Schiermonnikoog (huidige POP). De inschatting is dat het goed mogelijk is om een categorie te ontwikkelen (inclusief kaart en activiteiten) met als doel het tegengaan van verdroging, vermesting en verzuring van Natura2000 gebieden en het vergroten van het leefgebied van soorten in Natura2000-gebieden. Het is effectief om samenhangende maatregelen te treffen rond gebieden rond Natura2000 gebieden, zodat soorten en habitatten in Natura2000 zich kunnen herstellen.

De beleidsinzet is om in te zetten op landbouwgrond in overgangsgebieden N2000 in en rond Natura2000 gebieden. Het kan hier ook gaan om beekdalen die in Natura2000 gelegen zijn of die bovenstrooms gelegen zijn van Natura2000. Uit een ruimtelijke stikstofverkenning bleek dat een zone van 400 tot 2000 meter effectief is om de bij te dragen aan natuurherstel. Binnen een zone van 400 meter is het meeste effect te verwachten ten aanzien van stikstof. Hydrologische maatregelen zijn effectief in een zone van gemiddeld 1-2 km. We kiezen als bovengrens een zone van 2.500 meter en bestempelen dit als zoekgebied om maatregelen door te voeren. De grootte en vorm van het gebied kan per gebied verschillen, afhankelijk van de problematiek (verdroging, vermesting en/of verzuring). Voor de zonering zullen we harde grenzen gebruiken van percelen: sloten, wegen, erfafschedingen, etc.

Voor de komende NSP-periode willen we maatregelen opnemen ter grootte van ongeveer 15.000 ha. Met aanvullende financiering erbij komen we op ca. 60.500 ha. Na 2027 zou dit moeten doorgroeien naar een groter areaal. Schattingen lopen uiteen van 160.000 tot 190.000 (PBL, WUR, 2021). Daarnaast is de inzet om dit slim te combineren met andere maatregelen/interventies en dus ook andere doelen mee te nemen. Te denken valt aan koolstofvastlegging (permanent grasland, agroforestry), droogte (klimaatadaptatie), versterking groenblauwe dooradering (versterking leefgebied VHR-soorten en habitatten), weerbare teelten en verbeteren waterkwaliteit. Dit zou goed passen bij een natuurinclusieve ruimtelijke inrichting landbouwgrond in Natura2000-gebieden, en in overgangsgebieden. De aanpak van overgangsgebieden Natura2000 kan ook gaan om beekdalherstel door middel van overgangszones langs beken. Hiermee wordt ruimte gegeven aan beken en wordt agrarisch landgebruik verminderd en geëxtensiveerd. Hiermee wordt Natura2000 direct en indirect versterkt en wordt een bijdrage geleverd aan verbetering van de waterkwaliteit in de beek en benedenstrooms. Een meer natuurlijk beeksysteem is tevens klimaatrobuuster: beter in staat water vast te houden en als buffer piekafvoer te dempen. Door het creëren van wetlands en bijbehorende bosvorming wordt CO2 vastgelegd.

Bij de te financieren samenwerkingsprojecten moet het gaan om projecten waarbij aandacht is voor het gebiedsgerichte plan en het uitvoeren van specifieke activiteiten in het veld voor het primaire doel reductie stikstofemissies, met als nevendoelen bodemkwaliteit, water, klimaat en biodiversiteit. De te financieren activiteiten omvatten samenwerkingsactiviteiten, beheeractiviteiten en niet-productieve investeringen in het veld.

Bij de beheervergoedingen wordt de systematiek van artikel 70 ANLb gehanteerd, en bij samenwerking en investeringen wordt zo mogelijk gewerkt met eenheidsprijzen. Hiervoor wordt een limitatieve productenlijst gemaakt. Alleen samenwerkingsactiviteiten, beheermaatregelen en niet-productieve investeringen in de productenlijst zijn subsidiabel, tegen de eenheidsprijzen, zoals in de lijst opgenomen.

Als er geen eenheidsprijzen mogelijk zijn wordt gewerkt met offertes, facturen en betaalbewijzen. Dit bevordert de vereenvoudiging van de regeling. De te financieren activiteiten omvatten naast een beperkt aantal eenheidsprijzen voor de samenwerkingsactiviteiten vooral eenheidsprijzen voor beheeractiviteiten. De hoogte van de vergoeding wordt door RVO berekend. De gemiddelde kosten worden geraamd op €1.000,-. Hiermee is rekening gehouden met het feit dat gebieden een hoge veedichtheid hebben. Dit zijn alleen de kosten die betrekking hebben op extensivering tot 1,5 GVE/ha/bedrijf en extra weidegang of zelfs tot 1 GVE/ha/bedrijf in deze gebieden. Met bijvoorbeeld extensivering van 2,5 naar 1,5 GVE/ha/bedrijf kan een reductie van 40% van de ammoniakemissie bereikt worden en met meer dan 3.000 uur weidegang per jaar kan dit zelfs naar 50% oplopen. Dit zou naast de veldemissies ook van toepassing kunnen zijn bij de stalemissies als de hectares hetzelfde blijven. Bij extensivering naar 1 GVE/ha/bedrijf en meer dan 3.000 uur weidegang is zelfs 70% reductie in beeld. Dit past bij de beoogde indicatieve reductiepercentages in de gebiedsgerichte aanpak voor ammoniakemissies. Deze maatregelen gericht op extensivering en extra weidegang hebben ook een positief effect op andere doelen, zoals methaanemissie uit melkrundvee of op waterkwaliteit.

Het is logisch om ook andere maatregelen te treffen, zoals landschapselementen en aanleg kruidenrijk grasland, om andere doelen te stimuleren. Deze kosten zijn gedekt onder de andere interventies.

Het selectiecriterium is als eerste gericht op de effectiviteit (zo laag mogelijk resterende ammoniakemissie uit veldemissies op N2000-gebieden uit overgangsgebieden en als tweede op de kosten efficiëntie (euro/kton ammoniak). De reductie van de veldemissie van ammoniak is via een eenvoudige rekenregel in te schatten in combinatie met de afstand tot het stikstofgevoelige N2000 gebied. De ambitie is om naast minimaal 10% verbetering ook een reductie van de veldemissie van ammoniak in de 1e kilometer rond stikstofgevoelig N2000 gebied te bereiken van minimaal 40%. Een tweede criterium kan zijn hydrologische maatregelen in overgangsgebieden gericht op vernatting. Ook versterking ruimtelijke samenhang Natura2000-gebieden kan een criterium zijn.

Resultaten van LIFE-projecten zijn belang voor de gebiedsgerichte samenwerking. Nederland participeert in het volgende relevante project en de resultaten zullen worden ingebracht:

·LIFE lP PAF Biodiversity recovery approach for N2000 sites and surroundings, in cooperation with agricultural and other land users: LIFE 3.0 - LIFE Project Public Page (europa.eu)

Aanvullende financiering

Voor deze interventie is nationale aanvullende financiering a 223.100.000 beschikbaar (zie annex V).

Deze aanvullende financiering zal bij veenweide voor aanvullende maatregelen worden ingezet, zoals aanpassingen aan het watersysteem in peilvakken in veenweidegebieden. Mogelijk zijn dan andere begunstigden (waterschappen) in beeld. Dan gaat het om ca. 40 projecten voor ca. 50 mln euro waarvoor de aanpassingen aan het watersysteem nodig zijn bij de veenweidemaatregelen. Deze aanpassingen aan het watersysteem zijn bijvoorbeeld extra waterberging en wateropvang of aanpassingen aan peilvakken, stuwen en inlaten of uitlaten uit peilvakken. Deze aanpassingen aan het watersysteem volgen op de uitrol van de beheer- en investeringsmaatregelen. De verwachting is dat dit in 2025 begint.

Bij de overgangsgebieden n2000 is een groter aanvullend budget beschikbaar (ca. 173 mln euro). De verwachting is dat hiermee ca. 60 gebiedsplannen (ca. 12 per jaar) en ca. 45.500 ha verder kan extensiveren naar 1,5 GVE/ha/bedrijf en extra weidegang of zelfs naar 1 GVE/ha/bedrijf. Deze aanvullende financiering loopt gelijk op met de EU-middelen daarvoor.

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

Begunstigden zijn samenwerkingsverbanden bestaande uit een of meerdere van de volgende categorieën:

a) landbouwers / groep van landbouwers (bv. Collectieven, maar ook andere samenwerkingen zijn mogelijk);

b) grondeigenaren;

c) grondgebruikers;

d) landbouworganisaties;

e) natuur- en landschapsorganisaties (incl. collectieven/ANV's);

f) overige natuurlijke en rechtspersonen die bijdragen aan de doelen van het "ingediende gebiedsplan". Daarbij kunnen regionale en lokale overheden als rechtspersoon deelnemen aan het samenwerkingsverband. Zij kunnen echter niet voor de voor subsidie in aanmerking komen voor de gemaakte uren voor hun faciliterende rol.

Bij de aanvullende financiering van bijvoorbeeld aanpassingen aan het watersysteem zijn wel regionale overheden, zoals waterschappen, als begunstigden in beeld.

Afstemming is nodig met bestaande en geplande gebiedsprocessen in het kader van Programma veenweide respectievelijk Programma Natuur.

Om in aanmerking te komen voor subsidie kan een project bestaan uit een limitatief aantal activiteiten en producten. Deze activiteiten en producten zijn onder te verdelen in twee categorieën.

De eerste categorie bestaat uit projecten gericht op samenwerking: oprichten samenwerkingsverband, opstellen projectplan en uitvoering project. Voor deze categorie is maximaal 40.000 euro per aanvraag beschikbaar.

De tweede categorie bestaat uit projecten bestaande uit coördinatie, uitwerking gebiedsplan en bedrijfsplannen maken, begeleiden van bedrijven, delen van kennis, beheeractiviteiten en/of investeringen op of aanpalend aan landbouwgrond, zoals waterinfiltratie systemen en peilverhoging die in samenwerking en samenhang worden uitgevoerd. De niet-grondgebonden samenwerkingskosten inclusief uitwerking maken, kennis delen, begeleiden en coördineren in de tweede categorie mogen niet meer bedragen dan 25% van de beheeractiviteiten en investeringen op landbouwgrond.

Subsidiabiliteitsvoorwaarden investeringen en beheer.

Voor investeringen die deel uitmaken van het gebiedsplan gelden de voorwaarden van I.73.1a, I.73.1b, I.73.2 en I.73.3 (artikel 73 van de Strategisch plan verordening)

Voor beheer dat deel uitmaakt van het gebiedsplan gelden de voorwaarden van I.70.1

Daarnaast wordt waar mogelijk gewerkt met eenheidsprijzen.

Indien meerdere subsidieaanvragen binnen een onderdeel/gebied worden ingediend, worden deze gerangschikt op basis van de selectiecriteria: met name mate van effectiviteiten efficiëntie.

Er zal sprake zijn nationale tenderopenstellingen. Voor de selectie zal op nationaal niveau een prioritering plaatsvinden aan de hand van een puntensysteem. Aanvragen worden getoetst op basis van selectiecriteria die in de vorige paragrafen uitgebreid zijn toegelicht. Op basis van de selectiecriteria worden per aanvraag punten toegekend. Aanvragen moeten een minimumscore behalen. Aanvragen worden gerangschikt op basis van het behaalde aantal punten. Honorering vindt plaats op basis van de rangschikking en het beschikbare plafond.(budget)

maximale looptijd gebiedsplan

De maximale looptijd voor de uitvoering van een gebiedsplan is 7 jaar.

Complementariteit met andere interventies

De maatregelen richten zich vooral op kustvlakteveen en overgangsgebieden N2000 met specifieke doelgerichte maatregelen. Dit type maatregelen kunnen voor deze gebieden in de andere samenwerkingsinterventies worden uitgezonderd.

In deze samenwerkingsinterventie wordt gestreefd naar beheermaatregelen op landbouwgrond die niet of

nauwelijks voorkomen in de ecoregelingen en het ANLb. Tevens wordt de aanvrager verplicht de beheermaatregelen te laten registreren door het collectief agrarisch natuurbeheer in hun SCAN-GIS registratiesysteem, zodat dit eenvoudig gecontroleerd kan worden door RVO. Hiermee wordt dubbele betaling van de beheermaatregelen voorkomen.

In de monitoring van het programma Veenweide wordt zichtbaar gemaakt waar al grondwaterpeilbuizen en waterinfiltratiesystemen zijn aangelegd om zo dubbele betaling van investeringen op landbouwgrond te voorkomen.

De gebieden zijn:

- Veenweidegebieden, kustvlakteveen, veen waarbij het oppervlaktewaterpeil is verlaagd om landbouw mogelijk te maken. Ligging beneden 1 m boven NAP en onderhevig aan een peilbesluit.
- Landbouwgrond in Natura2000 gebieden, en zones van maximaal 2500 m rond stikstofgevoelige Natura2000 gebieden..

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

Non-IACS, wanneer beheeractiviteiten worden uitgevoerd vallen deze onder art 70, met de daartoe behorende IACS-voorwaarden.

Specifieke subsidiabiliteit in verband met de regio's, voor elke betrokken regio, indien nodig

Non-IACS, wanneer beheeractiviteiten worden uitgevoerd vallen deze onder art 70, met de daartoe behorende IACS-voorwaarden. ..

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☒ eenheidskosten

☐ vast bedrag

☐ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

Ja, gesubsidieerd worden alleen activiteiten die boven de baseline komen.

<u>Voorbereiding</u>

Op basis van historische gegevens uit openstellingen binnen het POP3 programma voor de oprichting samenwerkingsverbanden voor Innovatie en LEADER, bedraagt de steun voor het vormen van het samenwerkingsverband en het opstellen van een gebiedsplan maximaal 40.000 euro per plan.

<u>Uitvoering</u>

De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de activiteiten en de begroting. De subsidie wordt bepaald op basis van het type activiteit zoals beschreven in artikel 77 van de Strategische planverordening.

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

<u>Voorbereiding</u>

De steun voor het vormen van het samenwerkingsverband en het opstellen van een gebiedsplan bedraagt maximaal 40.000 euro per plan.

Uitvoering

Het gemiddelde bedrag per gebiedsplan is naar verwachting van € 2.300.000,- voor de periode van 2023 – 2027. Bevoorschotting tot maximaal 50% van de aanvraag is mogelijk.

Aanvullende toelichting

Er zijn in Nederland 40 agrarische collectieven actief. Verwachting is dat 75% daarvan gebruik zal maken van deze interventie. Daarnaast is de verwachting dat er 25 gebiedsplannen onder deze interventie zullen worden opgesteld en dat 20 daarvan ook in de periode tot 2027 in uitvoering zullen gaan. Totaal is de verwachting dat er 34 gebiedsplannen uitgevoerd gaan worden.

Alle aanvragen worden beoordeeld door een adviescommissie op basis van vooraf gedefinieerde selectiecriteria. Aanvragen worden vervolgens gerangschikt op basis van scores. Verlening is afhankelijk van de hoogte van de score en het beschikbare budget.

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☐ Nee ☒ Gemengd

Vermeding van steunactiviteiten die buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU vallen

Omdat in het samenwerkingsverband ook niet-agrariers mee kunnen doen. In principe zijn de hoofdmaatregelen op percelen landbouwgrond, maar de niet-grondgebonden samenwerkingskosten (zoals uitwerking maken, kennis delen, bedrijfsbegeleiding, coordinatie) kunnen door andere partijen worden uitgevoerd, zoals partners in het samenwerkingsverband.

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☒ AGVV ☒ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 11 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

Vergoedingen die betrekking hebben op grondgebonden subsidies wordt de systematiek van inkomensderving, daadwerkelijk gemaakte kosten en transactiekosten gevolgd op basis van wetenschappelijke studie Technisch Economische Werkgroep. Waar mogelijk worden voor niet-productieve investeringen en samenwerking gewerkt met eenheidsprijzen, op basis van evaluatie van vergoedingen die zijn gebruikt tijdens de POP3-periode. Bij grotere projecten kan bij investeringen ook gebruik worden gemaakt van verantwoording op basis van offerte en daadwerkelijk gemaakte kosten.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.77.5.E.01 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Gebiedsplannen opstellen	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld	NL;	R.1; R.27; R.28	Nee
I.77.5.E.02 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Overgangsgebieden beheer	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld	NL;	R.1; R.20; R.28; R.31	Nee
I.77.5.E.03 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide watersysteem	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld	NL;	R.1; R.27; R.28	Nee
I.77.5.E.04 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide investeringen	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld	NL;	R.1; R.14; R.28	Nee
I.77.5.E.05 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide aanloop beheer	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld	NL;	R.1; R.14; R.28	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.77.5.E.01 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Gebiedsplannen opstellen

Er is gekozen voor een opbouw van budget en projecten omdat bij de Natura 2000 onderdelen, de gebiedsprocessen nog moeten starten, die de basis vormen voor uitgaven in investering en beheer. Bij de Veenweide-projecten is het gebiedsproces in de afrondingsfase, en kan dus eerder worden gestart.

R.27: Het betreft hier aantal projecten met een projectomvang van gemiddeld 2,5mln (EU en nat. cofin.). Aanname is dat deze projecten zijn te vergelijken met de projecten Niet Productieve Investeringen in POP3. Ervaringscijfers geven aan er hier sprake is van een gemiddelde projectomvang van ca 2 mln (EU en nat. cofin.). Streefwaarde genoemd in de fiche die volgt uit financiële allocatie van 2,5 mlijoen lijkt realistisch.

Daarnaast is er voorbereiding gebiedsplannen of starten samenwerking mogelijk voor max. 40.000 euro per aanvraag. Ingeschat wordt dat er ca. 40 aanvragen worden gehonoreerd (8 per jaar gedurende 5 jaar) uit de EU-middelen en 60 aanvragen (12 per jaar gedurende 5 jaar) uit de nationale aanvullende middelen.

Daarnaast zijn de aanvullende middelen voor veenweide ingeschat op ca. 40 projecten c.q. acties van gemiddelde 1,25 mln euro per project voor totaal 50 mln euro nationale middelen.

R14: De genoemde hectares zijn afgeleid uit het ingeschatte gemiddelde bedrag per hectare, zowel voor investeringen als beheermaatregelen. De streefwaarde van deze indicator is ca. 15.000 ha, waarvan gemiddeld 3.000 ha per jaar. Dit komt alleen uit de EU-middelen (ca. 116 mln euro).

R20 en R31: De genoemde hectares zijn afgeleid uit het ingeschatte gemiddelde bedrag per hectare. Voor de beheermaatregelen is de streefwaarde ca. 15.000 ha, waarvan gemiddeld 3.000 ha per jaar vanuit de EU-middelen van ca. 56 mln euro. Tevens is vanuit de nationale middelen van 173 mln euro de streefwaarde ca. 45.500 ha, waarvan gemiddeld 9.000 ha per jaar. Totaal dus een streefwaarde van ca. 60.500 ha.

I.77.5.E.02 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Overgangsgebieden beheer

Er is gekozen voor een opbouw van budget en projecten omdat bij de Natura 2000 onderdelen, de gebiedsprocessen nog moeten starten, die de basis vormen voor uitgaven in investering en beheer.
Bij de Veenweide-projecten is het gebiedsproces in de afrondingsfase, en kan dus eerder worden gestart.

R20 en R31: De genoemde hectares zijn afgeleid uit het ingeschatte gemiddelde bedrag per hectare. Voor de beheermaatregelen is de streefwaarde ca. 15.000 ha, waarvan gemiddeld 3.000 ha per jaar vanuit de EU-middelen van ca. 56 mln euro. Tevens is vanuit de nationale middelen van 173 mln euro de streefwaarde ca. 45.500 ha, waarvan gemiddeld 9.000 ha per jaar. Totaal dus een streefwaarde van ca. 60.500 ha.

I.77.5.E.03 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide watersysteem

Er is gekozen voor een opbouw van budget en projecten omdat bij de Natura 2000 onderdelen, de gebiedsprocessen nog moeten starten, die de basis vormen voor uitgaven in investering en beheer.
Bij de Veenweide-projecten is het gebiedsproces in de afrondingsfase, en kan dus eerder worden gestart.

R.27: Het betreft hier aantal projecten met een projectomvang van gemiddeld 2,5mln (EU en nat. cofin.). Aanname is dat deze projecten zijn te vergelijken met de projecten Niet Productieve Investeringen in POP3. Ervaringscijfers geven aan er hier sprake is van een gemiddelde projectomvang van ca 2 mln (EU en nat. cofin.). Streefwaarde genoemd in de fiche die volgt uit financiële allocatie van 2,5 mlijoen lijkt realistisch.
Daarnaast is er voorbereiding gebiedsplannen of starten samenwerking mogelijk voor max. 40.000 euro per aanvraag. Ingeschat wordt dat er ca. 40 aanvragen worden gehonoreerd (8 per jaar gedurende 5 jaar) uit de EU-middelen en 60 aanvragen (12 per jaar gedurende 5 jaar) uit de nationale aanvullende middelen.
Daarnaast zijn de aanvullende middelen voor veenweide ingeschat op ca. 40 projecten c.q. acties van gemiddelde 1,25 mln euro per project voor totaal 50 mln euro nationale middelen.

I.77.5.E.04 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide investeringen

Er is gekozen voor een opbouw van budget en projecten omdat bij de Natura 2000 onderdelen, de gebiedsprocessen nog moeten starten, die de basis vormen voor uitgaven in investering en beheer.
Bij de Veenweide-projecten is het gebiedsproces in de afrondingsfase, en kan dus eerder worden gestart.

R14: De genoemde hectares zijn afgeleid uit het ingeschatte gemiddelde bedrag per hectare, zowel voor investeringen als beheermaatregelen.
[[...
De streefwaarde van deze indicator is ca. 15.000 ha, waarvan gemiddeld 3.000 ha per jaar. Dit komt alleen uit de EU-middelen (ca. 116 mln euro).
]]

((
R20 en R31: De genoemde hectares zijn afgeleid uit het ingeschatte gemiddelde bedrag per hectare. Voor de beheermaatregelen is de streefwaarde ca. 15.000 ha, waarvan gemiddeld 3.000 ha per jaar vanuit de EU-middelen van ca. 56 mln euro. Tevens is vanuit de nationale middelen van 173 mln euro de

streefwaarde ca. 45.500 ha, waarvan gemiddeld 9.000 ha per jaar. Totaal dus een streefwaarde van ca. 60.500 ha.
))

I.77.5.E.05 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide aanloop beheer

Er is gekozen voor een opbouw van budget en projecten omdat bij de Natura 2000 onderdelen, de gebiedsprocessen nog moeten starten, die de basis vormen voor uitgaven in investering en beheer.
Bij de Veenweide-projecten is het gebiedsproces in de afrondingsfase, en kan dus eerder worden gestart.

De oppervlakte veenweidegebieden onder beheer neemt lineair toe.
Het budget voor het jaarlijkse toenemende beheer wordt gelijkelijk verdeeld over beheer Overgangsgebied Natura 2000 en over beheer Veenweidegebied.
R14: De genoemde hectares zijn afgeleid uit het ingeschatte gemiddelde bedrag per hectare. zowel voor investeringen als beheermaatregelen.

[[...
De streefwaarde van deze indicator is ca. 15.000 ha, waarvan gemiddeld 3.000 ha per jaar. Dit komt alleen uit de EU-middelen (ca. 116 mln euro).
]]

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.77.5.E.01 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Gebiedsplannen opstellen (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		8,00	8,00	8,00	8,00	8,00		40,00
I.77.5.E.02 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Overgangsgebieden beheer (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		625.000,00	625.000,00	625.000,00	625.000,00	625.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		6,00	12,00	18,00	24,00	30,00		90,00
I.77.5.E.03 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide watersysteem (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		1.250.000,00	1.250.000,00	1.250.000,00	1.250.000,00	1.250.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		0,00	0,00	0,00	0,00	0,00		0,00
I.77.5.E.04 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 -	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00		

Veenweide investeringen (Subsidie - Gemiddeld)	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		6,00	6,00	6,00	6,00	6,00		30,00
I.77.5.E.05 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide aanloop beheer (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		625.000,00	625.000,00	625.000,00	625.000,00	625.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		6,00	12,00	18,00	24,00	30,00		90,00
TOTAAL	O.1 (eenheid: Projecten)	0,00	26,00	38,00	50,00	62,00	74,00	0,00	250,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	19.820.000,00	27.320.000,00	34.820.000,00	42.320.000,00	49.820.000,00	0,00	174.100.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	19.820.000,00	27.320.000,00	34.820.000,00	42.320.000,00	49.820.000,00	0,00	174.100.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

KNOW(78) - Uitwisseling van kennis en verspreiding van informatie

I.78 - Kennisverspreiding en informatie

Interventiecode (lidstaat)	I.78
Naam interventie	Kennisverspreiding en informatie
Soort interventie	KNOW(78) - Uitwisseling van kennis en verspreiding van informatie
Gemeenschappelijke outputindicator	O.33. Aantal ondersteunde opleidings-, advies- en bewustmakingsacties of -eenheden
Draagt bij tot de ringfencing vereiste voor/in verband met	Generatievernieuwing: Nee Milieu: Nee Kortingstelsel ecoregeling: LEADER: Nee

1 Territoriaal toepassingsgebied en, indien relevant, regionale dimensie

Territoriaal toepassingsgebied: **Nationaal**

Code	Beschrijving
NL	Nederland

Beschrijving van het territoriaal toepassingsgebied

Heel Nederland. Deze interventie is bedoeld voor landelijke en provinciale openstellingen. De openstellingen zijn gericht op projectfinanciering en demonstratiebedrijven. De provinciale regelingen zijn over het algemeen meer gericht op de mogelijkheden voor regionale groepen van landbouwers om gezamenlijk kennis te vergaren en uit te wisselen en met meer ruimte voor specifiek regionale uitdagingen.

Er zal in de uitvoering ruim aandacht zijn voor goede afstemming tussen de landelijke en provinciale openstellingen om dubbelingen en verwarring bij de doelgroep te voorkomen.

2 Gerelateerde specifieke doelstellingen, horizontale doelstelling en relevante sectorale doelstellingen

Code + beschrijving SPECIFIEKE GLB-DOELSTELLING Aanbevolen specifieke GLB-doelstellingen voor dit type interventie zijn vet gedrukt
XCO Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen

3 Via de interventie aangepakte behoefte(n)

Code	Beschrijving	Prioritering op het niveau van het strategisch GLB-plan	Aangepakt in strategisch GLB-plan
N.31	Goed functionerend Agrarisch Kennis en Innovatie Systeem	Categorie 1	Ja

4 Resultaatindicator(en)

Code + beschrijving RESULTAATINDICATOREN Aanbevolen resultaatindicatoren voor de geselecteerde specifieke GLB-doelstellingen van deze interventie zijn vet gedrukt
R.1 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) die door het GLB worden ondersteund profiteert om betere duurzame economische, sociale, milieu- en klimaatprestaties en prestaties op het gebied van hulpbronnenefficiëntie te leveren
R.2 Aantal adviseurs waarvoor steun wordt ontvangen en die in de kennis- en innovatiesystemen voor de landbouw (AKIS) moeten worden geïntegreerd
R.28 Aantal personen dat van advies, opleiding, kennisuitwisseling of deelname aan operationele groepen van het Europees innovatiepartnerschap (EIP) met steun van het GLB profiteert om betere milieu- of klimaatgerelateerde prestaties te leveren

5 Specifiek ontwerp, vereisten en subsidiabiliteitsvoorwaarden van de interventie

Beschrijf de specifieke doelstellingen en de inhoud van de interventie, inclusief specifieke gerichtheid, selectiebeginselen, verband met relevante regelgeving en met andere interventies/maatregelenpakketten in het kader van beide pijlers en andere relevante informatie.

Doelen

Uit de SWOT- en behoefteanalyse komt de noodzaak naar voren om het AKIS-systeem te verbeteren. Zo legt bijvoorbeeld het ministerie van LNV, in het programma "innovatie op het boerenerf" al de nadruk op

het verbeteren van de doorstroming van kennis en innovatie naar het boerenerf. Ook op provinciaal niveau wordt ingezet op de bevordering van kennisdoorstroming. Er is behoefte aan private (onpartijdige) adviesorganisaties met een duidelijke rol in de interactieve verspreiding van kennis. Ook is er behoefte aan meer en betere onderlinge contacten tussen adviseurs en tussen adviseurs, onderzoek, onderwijs en overheid. Daarnaast is er behoefte aan een verbetering van de afstemming van de activiteiten van de verschillende actoren in AKIS via het GLB-netwerk (zie hoofdstuk 8).

Nederland heeft een adviessysteem dat bestaat uit private partijen. Dit in tegenstelling tot veel andere lidstaten. In artikel 15 van de NSP verordening (VO 2021/2115) wordt de ruimte gegeven om aan de voorwaarde van een onpartijdig adviessysteem te voldoen met private adviesdiensten. Deze interventie is er op gericht om private partijen in te zetten om met gerichte kennis via projecten, bij te dragen aan de doelen van het GLB. Uitdrukkelijk inclusief de doelen genoemd in artikel 15 (2,3,4). in Hoofdstuk 8 wordt dit systeem met private adviseurs verduidelijkt. De adviseurs die deelnemen aan de interventiemaatregel 78 zullen voldoen (comply) aan de eisen gesteld in artikel 15. Ook kunnen vouchers gebruikt worden bij het opzetten van operationele groepen zoals bedoelt in art. 77.1.

Deze interventie richt zich door de aard ervan op meerdere specifieke GLB-doelen en de daarvan afgeleide behoeften die in het NSP prioriteit verdienen. Binnen deze kaders wordt aandacht gegeven aan biologische landbouw, agroforestry, dierenwelzijn, deelname van jonge landbouwers en het versterken van vrouwelijk agrarisch ondernemerschap.

Onderbouwing

De transitie van de landbouw naar een duurzamere variant voltrekt zich niet vanzelf. Om de doelen te bereiken zoals aangegeven in de Green Deal en voor de landbouw nader vertaald in de strategieën Farm2Fork en Biodiversiteit, moet deze transitie worden gestimuleerd en gefaciliteerd. Uiteindelijk staat of valt dat met de beslissingen die aan de keukentafel genomen worden. Deze interventiemaatregel voorziet in de behoefte om via kennisverspreiding en informatie ondernemers te ondersteunen in deze transitie. Hiervoor moeten de adviezen wel integraal zijn (meerdere onderwerpen in hun samenhang beschouwend) en toegespitst op de specifieke omstandigheden van het landbouwbedrijf.

Agrarische ondernemers leren op verschillende manieren. In deze interventie wordt maatwerk per doelgroep nagestreefd om zo de effectiviteit zo groot mogelijk te maken.

Steun en voorwaarden

Via deze interventie worden ondernemers op verschillende manieren ondersteund:

Vouchers

a) Vouchers voor bedrijfsadvies (landelijke openstelling): een agrarische ondernemer kan een voucher aanvragen voor advies gericht op de eigen bedrijfsspecifieke situatie.

b1) Vouchers voor cursussen (landelijk): landbouwers kunnen gebruik maken van een voucher voor het volgen van specifiek georganiseerde cursussen om hun kennis te vergroten mits die aantoonbaar bijdragen aan de doelstellingen van het GLB. Dit volgt de systematiek van adviesvouchers.

b2) Voucher voor opleidingen van adviseurs: alle adviseurs kunnen gebruik maken van deze voucher om een specifieke georganiseerde opleiding te volgen om hun voorlichtings- en adviesbekwaamheden te verbeteren.

c) Vouchers voor bedrijfsplannen: landbouwers kunnen met behulp van een voucher een bedrijfsplan (voor een bedrijfsontwikkeling dat kan bijdragen aan de GLB doelen) laten opstellen door een onafhankelijke erkende bedrijfsadviseur uit het BAS-register. Dit geldt met name voor nieuwe landbouwers en ondernemers die willen omschakelen naar biologische landbouw. Dit volgt dezelfde procedure als bij de adviesvouchers.

Voor de vouchers wordt in de openstelling een vast bedrag beschikbaar gesteld en vanwege de omvang (gemiddeld € 1750,-) valt dit onder RUS-variant 1. Er wordt gebruik gemaakt van Vereenvoudigde

Kostenopties (VKO's) met nader in te vullen systematiek voor het bepalen van de vereenvoudigde kosten. Bovenstaande subsidiabele kosten kunnen nog nader worden gespecificeerd in de Regeling Europese EZK en LNV subsidies (REES) en provinciale verordeningen en openstellingsbesluiten. Voor nadere informatie over RUS/USK wordt verwezen naar hoofdstuk 3.9 en hoofdstuk 7.3.1.1.5.

Projecten

a) Projecten voor groepen (zowel landelijk als provinciaal): een kennisaanbieder kan steun aanvragen voor de uitvoering van trainingen, workshops, coaching, voorlichtingsacties en demonstratieactiviteiten ten behoeve van landbouwers die samen hun bedrijf verduurzamen en toekomstbestendig maken. Dit kan in samenwerkingsverbanden die ook wel praktijknetwerken of lerende netwerken worden genoemd. De thema's waar deze projectfinanciering betrekking op heeft worden bepaald vanuit het GLB (zie hoofdstuk 2) en de nationale en provinciale beleidsagenda's. De aanvraag gebeurt bij de uitvoeringsorganisatie. Is het onderwerp en of de doelgroep sterk regionaal gericht, dan zal een provinciale aanvraag meer voor de hand liggen. In alle andere gevallen kan een beroep worden gedaan op de landelijke regeling. De projectaanvragen worden beoordeeld door een onafhankelijk commissie en gerangschikt op basis van vooraf beschreven criteria.

b) Projecten voor demonstratiebedrijven (zowel landelijk als provinciaal): landbouwers kunnen een aanvraag indienen voor demonstratieprojecten op een landbouwbedrijf. Dit volgt de systematiek van projectsubsidies. De aanvrager kan een onderneming of een landbouwonderneming zijn. Als de aanvrager een landbouwonderneming is, dient zij een aanvraag in voor een demonstratieproject waarin de landbouwonderneming zelf demonstratiebedrijf is en ook zelf als aanbieder van de kennisoverdracht of voorlichting fungeert. Als de aanvrager een onderneming (niet-zijnde een landbouwonderneming) is dan dient deze aanvraag in voor demonstratieactiviteiten op een of meer landbouwbedrijven.

De projectaanvragen worden beoordeeld door een onafhankelijk commissie en gerangschikt op basis van de vooraf beschreven criteria.

Voor de projecten geldt dat de subsidie, binnen de begrenzing van de openstelling, wordt bepaald door de subsidiabele activiteiten in de projectbegroting met een subsidiepercentage van 80%, demonstratie bedrijven hebben een subsidie percentage van 100%. Vanwege de beoogde subsidieomvang (gemiddeld 200.000,- euro) dit valt onder RUS-variant 3.

Er wordt gebruik gemaakt van Vereenvoudigde Kostenopties (VKO's) met nader in te vullen systematiek voor het bepalen van de vereenvoudigde kosten.

Bovenstaande subsidiabele kosten kunnen nog nader worden gespecificeerd in de Regeling Europese EZK en LNV subsidies (REES) en provinciale verordeningen en openstellingsbesluiten.

Complementariteit met andere interventies

Groepen ondernemers kunnen ook gebruik maken van de samenwerkingsinterventie (art. 71), als het project gericht is op innovatie en er meer dan alleen kennisoverdracht is het aan te raden om gebruik te maken van art. 71 (EIP).

Definieer in aanmerking komende begunstigden en, indien relevant, de specifieke subsidiabiliteitscriteria in verband met de begunstigde en het areaal

- Voor vouchers ten behoeve van bedrijfsadvies geldt dat deze alleen aangevraagd kunnen worden door landbouwers en dat zij deze alleen kunnen gebruiken voor advies van erkende adviseurs. Deze laatste zijn adviseurs die in het zogenaamde Bedrijfsadviseringssysteem (BAS-register) van de Vereniging Agrarische Bedrijfsadviseurs (VAB) staan. De selectie voor vouchers is op basis van eerste aanmelding, indien het budget onvoldoende is ten aanzien van het aantal aanvragen.
- Ook voor vouchers ten behoeve van bedrijfsplannen geldt dat deze alleen aangevraagd kunnen worden door landbouwers en dat zij deze alleen kunnen gebruiken voor advies van erkende adviseurs, maar dan voor het maken van een bedrijfsplan.
- Voor vouchers ten behoeve van specifiek voor het GLB ingerichte opleidingen geldt dat deze

aangevraagd kunnen worden door alle adviseurs voor het volgen van deze opleidingen om hun voorlichtings- en adviesbekwaamheden te vergroten.

- Vouchers voor specifiek ingestelde cursussen die bijdragen aan de doelstellingen van het GLB kunnen aangevraagd worden door landbouwers.
- Voor projectsteun voor kennisverspreiding en kennisdeling ten behoeve van samenwerkingsverbanden van landbouwers gelden de volgende voorwaarden om in aanmerking te komen voor subsidie:

a) De aanvraag wordt gedaan door diegenen die de kennisoverdracht verstrekt en faciliteert aan landbouwers.. In geval van een consortium van projectuitvoerders dient de penvoerder de aanvraag in;

b) De projectuitvoerders dienen aantoonbaar voldoende gekwalificeerd en regelmatig getraind te zijn, en de middelen te hebben (zoals demonstratiefaciliteiten) om de projectactiviteiten succesvol uit te kunnen voeren.

c) De aanvraag bevat een projectplan waaruit blijkt dat aan de voorwaarden wordt voldaan om voor subsidie in aanmerking te komen, zoals de doelen, activiteiten, begroting, verwachte impact en dekkende financiering.

- Voor projectsteun ten behoeve van demonstratiebedrijven (zowel landelijk als provinciaal) geldt dat de landbouwer(s) of adviesorganisatie een aanvraag indien(t)(en) voor demonstratieactiviteiten op een landbouwbedrijf. Dit volgt de systematiek van projectfinanciering (tender met adviescommissie). Demonstratiebedrijven kunnen 100% vergoeding krijgen.

De aanvrager kan een onderneming of een landbouwonderneming zijn. Als de aanvrager een landbouwonderneming is, dient zij een aanvraag in voor een demonstratieproject waarin de landbouwonderneming zelf demonstratiebedrijf is en ook zelf als aanbieder van de kennisoverdracht of voorlichting fungeert.

Voor alle projectsubsidies geldt dat er gebruik wordt gemaakt van tenderopenstellingen. Bij de selectie van de aanvragen wordt gewerkt met een onafhankelijke en deskundige adviescommissie die mede op basis van bovenstaande criteria een selectie en rangschikking maken van de aanvragen die voor subsidie in aanmerking kunnen komen. Wanneer het subsidieplafond wordt overschreden worden de aanvragen met de hoogste rangschikking het eerst gekozen, totdat het budget is overschreden.

Er wordt aangesloten bij RUS/USK op niveau 1 voor de vouchers en RUS/USK niveau 2 of 3 voor de projecten.

Definieer in aanmerking komend type steun (niet-GBCS) of toezeggingen (GBCS) en andere verplichtingen

De steun wordt verstrekt in de vorm van een subsidie, non-IACS.

6 Identificatie van relevante basislijnelementen

(relevante GLMC, uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen (RBE's) en andere bij nationale en Uniewetgeving verplichte vereisten), indien van toepassing, beschrijving van de specifieke relevante verplichtingen op grond van de RBE's en verklaring van de wijze waarop het engagement verder gaat dan de verplichte vereisten (als vermeld in artikel 28, lid 5, artikel 70, lid 3, en artikel 72, lid 5)

n.v.t.

7 Vorm van de steun/steunpercentage/bedragen/berekeningsmethoden

Steunvorm

☒ **Subsidie**

☐ **Financieringsinstrument**

Soort betaling

☒ vergoeding van subsidiabele kosten die daadwerkelijk zijn gemaakt door een begunstigde

☒ eenheidskosten

☐ vast bedrag

☐ forfaitaire financiering

Basis voor de vaststelling

Het subsidiepercentage bedraagt 80% van de subsidiabele kosten, met een gemiddeld bedrag van:

- € 1.750,- voor vouchers;
- € 150.000,- voor projectsteun.

Steunspectrum op het niveau van de begunstigde

Het subsidiepercentage bedraagt 80% van de subsidiabele kosten, met een gemiddeld bedrag van:

- € 1.750,- voor vouchers;
- € 150.000,- voor projectsteun.

Aanvullende toelichting

Voor projectsteun is het gemiddelde bedrag op basis van ervaringen met dergelijke projecten in POP3 vastgesteld.

Het gemiddelde bedrag voor de vouchers is vastgesteld op basis van ervaringen met dergelijke vouchers in de subsidieregeling om te leren over duurzame landbouw (SABE).

- In het geval van investeringen komen de uitgaven zoals omschreven in artikel 45 lid 3 van de Verordening (EU) Br. 1305/2013 niet voor subsidie in aanmerking;
- Kosten zoals omschreven in artikel 67 lid 2 van Verordening (EU) Nr. 2021/1060;
- BTW komt niet voor subsidie in aanmerking tenzij de begunstigde kan aantonen dat BTW niet terug vorderbaar is via een bepaalde regeling.

Kosten voor demonstratie bedrijven worden voor 100% vergoed..

8 Informatie in verband met staatssteunbeoordeling

De interventie valt buiten het toepassingsgebied van artikel 42 VWEU en is afhankelijk van staatssteunbeoordeling:

☐ Ja ☒ Nee ☐ Gemengd

Type staatssteuninstrument dat wordt gebruikt voor de goedkeuring van de steun:

☐ Kennisgeving ☐ AGVV ☐ GVOL ☐ de-minimis

9 Aanvullende vragen/informatie specifiek voor het type interventie

n.v.t.

10 Naleving van de WTO-regels

Groene doos

Punt 2 van bijlage 2 WTO

Verklaring of en hoe de interventie voldoet aan de relevante bepalingen van bijlage 2 bij de WTO-overeenkomst inzake de landbouw zoals omschreven in artikel 10 van de verordening en in bijlage II bij de verordening (groene doos)

De interventie is gericht op onderdelen (c) training services en (d) extension and advisory services van punt 2 van bijlage 2 WTO.

De interventie bevat geen rechtstreekste betalingen aan producenten of verwerkers van landbouwproducten.

De interventie voldoet aan punt 1 van bijlage 2 WTO, de subsidie wordt verstrekt zonder tussenkomst van de consument en leidt niet tot prijsondersteuning aan producenten.

11 Op deze interventie toepasselijk(e) bijdragepercentage(s)

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(2)(d) - Andere regio's	43,00%	20,00%	43,00%

Regio	Artikel	Toepasselijk tarief	Minimumtarief	Maximumtarief
NL - Nederland	91(3)(c) - Verrichtingen die worden gefinancierd met middelen die naar het Elfpo zijn overgeheveld op grond van de artikelen 17 en 103	100,00%	20,00%	100,00%

12 Geplande eenheidsbedragen - Definitie

Gepland eenheidsbedrag	Soort ondersteuning	Bijdragepercentage(s)	Type gepland eenheidsbedrag	Regio('s)	Resultaatindicator(en)	Is het eenheidsbedrag gebaseerd op overgedragen onkosten?
I.78.E.01 - Kennisverspreiding en informatie - Vouchers	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.1; R.2; R.28	Nee
I.78.E.02 - Kennisverspreiding en informatie - Projecten	Subsidie	91(3)(c)-NL-100,00%	Gemiddeld		R.1; R.2; R.28	Nee

Toelichting en motivering in verband met de waarde van het eenheidsbedrag

I.78.E.01 - Kennisverspreiding en informatie - Vouchers

Het subsidiepercentage bedraagt 80% van de subsidiabele kosten, met een gemiddeld bedrag van:

- € 1.500,- voor vouchers;
- € 200.000,- voor projectsteun.

Deze bedragen zijn gebaseerd op ervaringen tijdens de POP3-periode (projectsteun respectievelijk ervaringen met dergelijke vouchers in nationale subsidieregelingen (vouchers).

R1: Uitgaan van landbouwbedrijven en niet van individuele landbouwers. Anders wordt het lastig onderscheid maken tussen openstelling met vouchers en openstellingen met bedrijven die die onderdeel uitmaken van adviesproject. Uitgaan van bedrijven is ook duidelijker dan het tellen van deelnemers omdat bedrijven vaak meerdere eigenaren hebben (maatschappen e.d.). Uitgegaan wordt dat alle bedrijven die een directe betaling ontvangen uiteindelijk op enige manier participeren in een kennisdelingproject, hetzij via een adviseur, hetzij dmv een voucher

R2: AKIS

I.78.E.02 - Kennisverspreiding en informatie - Projecten

Het subsidiepercentage bedraagt 80% van de subsidiabele kosten, met een gemiddeld bedrag van:

- € 200.000,- voor projectsteun.

Deze bedragen zijn gebaseerd op ervaringen tijdens de POP3-periode (projectsteun respectievelijk ervaringen met dergelijke vouchers in nationale subsidieregelingen (vouchers).

R1: Uitgaan van landbouwbedrijven en niet van individuele landbouwers. Anders wordt het lastig onderscheid maken tussen openstelling met vouchers en openstellingen met bedrijven die die onderdeel uitmaken van adviesproject. Uitgaan van het aantal bedrijven is ook duidelijker dan het tellen van deelnemers omdat bedrijven vaak meerdere eigenaren hebben (maatschappen e.d.). Uitgegaan wordt dat alle bedrijven die een directe betaling ontvangen uiteindelijk op enige manier participeren in een kennisdelingproject, hetzij via een adviseur, hetzij dmv een voucher

R2: AKIS

13 Geplande eenheidsbedragen - Financiële tabel met output

Gepland eenheidsbedrag	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	Totaal 2023 - 2029
I.78.E.01 - Kennisverspreiding en informatie - Vouchers (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	1.750,00	1.750,00	1.750,00	1.750,00	1.750,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.33 (eenheid: Concrete acties)	0,00	6.550,00	2.170,00	830,00	2.005,00	3.100,00	0,00	14.655,00
I.78.E.02 - Kennisverspreiding en informatie - Projecten (Subsidie - Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	0,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.33 (eenheid: Concrete acties)	0,00	71,00	37,00	26,00	36,00	44,00	0,00	214,00
TOTAAL	O.33 (eenheid: Concrete acties)	0,00	6.621,00	2.207,00	856,00	2.041,00	3.144,00	0,00	14.869,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	0,00	22.112.500,00	9.347.500,00	5.352.500,00	8.908.750,00	12.025.000,00	0,00	57.746.250,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	0,00	13.965.775,00	7.637.500,00	3.642.500,00	7.198.750,00	10.315.000,00	0,00	42.759.525,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)				542.500,00	542.500,00			1.085.000,00
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)				542.500,00	542.500,00			1.085.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

6 Financieel plan

6.1 Overzichtstabel

	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
	(Directe betalingen (Aanvraagjaar N=Begrotingsjaar N+1))	2022	2023	2024	2025	2026	2027	
1	Initiële toewijzingen directe betalingen (Initieel bijlage V)	n.v.t.	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	3.586.911.635,00
2	Katoen (Bijlage VIII)	n.v.t.						
3	Initiële toewijzingen directe betalingen, met uitzondering van katoen (Initieel bijlage IX)	n.v.t.	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	717.382.327,00	3.586.911.635,00
4	Gekoppelde inkomenssteun (artikel 96)	n.v.t.						
5	Totaal bedrag overdracht naar het Elfpo (flexibiliteit + verlaging) Resulterend bedrag	n.v.t.	108.144.987,00	137.790.824,00	166.904.661,00	196.099.698,00	n.v.t.	608.940.170,00
6	Total flexibility — Article 103(1)(a) — amount	n.v.t.	108.144.987,00	137.790.824,00	166.904.661,00	196.099.698,00	n.v.t.	608.940.170,00
7	If above 25%: of which for the environmental and climate-related objectives (Article 103(2)(a)) — amount	n.v.t.				16.754.116,59	n.v.t.	16.754.116,59
8	If above 25%: of which for the installation of young farmers (Article 103(2)(b)) — amount	n.v.t.					n.v.t.	
9	Totaal flexibiliteitspercentage	n.v.t.	15,07	19,21	23,27	27,34	n.v.t.	21,22
10	Overdacht naar Elfpo van de geraamde opbrengst van de verlaging, indien van toepassing (artikel 17, lid 5)	n.v.t.					n.v.t.	
11	Transfer to types of interventions in other sectors (Article 88(6)) — amount	n.v.t.						
12	Transfer to types of interventions in other sectors (Article 88(6)) — percentage	n.v.t.						
13	Transferred from EAFRD: amount (Article 103(1)(b))	n.v.t.					n.v.t.	
16	Aangepaste toewijzing directe betalingen (bijlage V)	n.v.t.	609.237.340,00	579.591.503,00	550.477.666,00	521.282.629,00	717.382.327,00	2.977.971.465,00
17	Aangepaste toewijzingen van directe betalingen met uitzondering van katoen voor overdracht verlaging (Bijlage IX)	n.v.t.	609.237.340,00	579.591.503,00	550.477.666,00	521.282.629,00	717.382.327,00	2.977.971.465,00

	ELGF sectoraal	2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal
18	Wijn (Bijlage VII)						n.v.t.	
19	Bijenteelt (Bijlage X)	170.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	n.v.t.	1.350.860,00
22	Types of interventions in other sectors (Article 42 point (f)) from Direct Payments	n.v.t.						
	ELFPO	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal**
23	Initiële Elfpo-toewijzing van de lidstaat (Bijlage XI)	73.268.369,00	73.268.369,00	73.268.369,00	73.268.369,00	73.268.369,00	n.v.t.	366.341.845,00
24	Flexibility transfer to direct payments (Article 103(1)(b) and (2)(b)) — amount in te vullen bedrag						n.v.t.	
25	resulterend percentage						n.v.t.	
26	Transferred from Direct Payments (flexibility and reduction estimate) (Articles 17 and 103)	107.717.000,00	108.144.987,00	137.790.824,00	166.904.661,00	196.099.698,00	n.v.t.	716.657.170,00
27	Toegewezen aan EUInvest - (artikel 81)						n.v.t.	
28	Toegewezen aan LIFE (artikel 99) bedrag						n.v.t.	
28a	Toegewezen aan Erasmus (artikel 99) bedrag						n.v.t.	
28b	Early retirement carry-over amounts (Article 155(2) point (a)) (Article 23 of Regulation (EC) No 1698/2005) - amount amount						n.v.t.	
30	Aangepaste Elfpo-toewijzingen van de lidstaat (Bijlage XI)	180.985.369,00	181.413.356,00	211.059.193,00	240.173.030,00	269.368.067,00	n.v.t.	1.082.999.015,00
	Begrotingsjaar, minimumuitgavenvereisten (artikelen 92, 93, 95, 97)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal**
31	Gereserveerd voor Leader (artikel 92, lid 1) — minimum 5 % tijdens de periode resulterend percentage	5,00	5,00	5,00	5,00	5,00	n.v.t.	5,00
32	Reserved for LEADER — amount	9.049.278,69	9.070.678,06	10.552.971,59	12.008.665,08	13.468.418,58	n.v.t.	54.150.012,00
33	Gereserveerd voor de milieu- en klimaatgerelateerde doelstellingen in het kader van Elfpo (artikel 93) (min. 35 %) — exclusief ultraperifere gebieden resulterend percentage	51,47	49,72	46,60	45,43	45,80	n.v.t.	47,48
34	Reserved for environmental and climate-related objectives under EAFRD — amount	93.147.801,17	90.199.020,19	98.362.778,36	109.104.048,34	123.382.870,94	n.v.t.	514.196.519,00
35	- Waarvan voor artikel 70	60.829.856,17	64.173.704,19	74.137.780,36	83.923.049,34	96.935.609,94	n.v.t.	380.000.000,00
36	- Waarvan voor artikel 71 (50 %)						n.v.t.	
37	- Waarvan voor artikel 72						n.v.t.	
38	- Out of which for Article 73 linked to specific objectives in Article 6(1)(d), (e) and (f) and, as regards animal welfare, in Article 6(1), point (i)	32.317.945,00	26.025.316,00	24.224.998,00	25.180.999,00	26.447.261,00	n.v.t.	134.196.519,00
38a	- Out of which for Article 74 linked to specific objectives in Article 6(1)(d), (e) and (f)						n.v.t.	
39	Verschil ten opzichte van minimumbedrag	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	135.146.863,75
39a	To be reserved for young farmers (Annex XII) - (Article 95) (if only Direct Payments: annual amounts to be respected)	n.v.t.	21.521.470,00	21.521.470,00	21.521.470,00	21.521.470,00	21.521.470,00	107.607.350,00
39b	Gereserveerd voor jonge landbouwers	14.145.815,95	23.668.467,41	23.241.585,93	23.305.123,35	23.293.807,36		107.654.800,00
40	Gereserveerd voor jonge landbouwers - nodig om minimumvereisten te bereiken	14.145.815,95	23.621.017,41	23.241.585,93	23.305.123,35	23.293.807,36		107.607.350,00
41	- via aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers (onder directe	n.v.t.	9.489.200,00	6.745.200,00	4.533.200,00	2.240.000,00		23.007.600,00

	betalingen)							
42	“waarvan nodig om minimumvereiste te bereiken” - basis voor omgekeerd plafond	n.v.t.	9.441.750,00	6.745.200,00	4.533.200,00	2.240.000,00		22.960.150,00
43	- via investeringen door jonge landbouwers (gewogen voor 50 %) (in het kader van plattelandsontwikkeling)	1.670.681,98	1.674.632,74	1.948.294,44	2.217.045,24	2.486.545,60	n.v.t.	9.997.200,00
44	“waarvan nodig om minimumvereiste te bereiken” - basis voor omgekeerd plafond	1.670.681,98	1.674.632,74	1.948.294,44	2.217.045,24	2.486.545,60	n.v.t.	9.997.200,00
45	- vestiging van jonge landbouwers (in het kader van plattelandsontwikkeling)	12.475.133,97	12.504.634,67	14.548.091,49	16.554.878,11	18.567.261,76	n.v.t.	74.650.000,00
46	“waarvan nodig om minimumvereiste te bereiken” - basis voor omgekeerd plafond	12.475.133,97	12.504.634,67	14.548.091,49	16.554.878,11	18.567.261,76	n.v.t.	74.650.000,00
47	Minimumbedrag te reserveren voor ecoregelingen (artikel 97)	n.v.t.	152.309.335,00	144.897.875,75	137.619.416,50	130.320.657,25	179.345.581,75	744.492.866,25
48	Rebate (where relevant - optional for Member States)	n.v.t.						
49	Annual amounts reserved for eco-schemes under Direct Payments	n.v.t.	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	354.660.367,00	963.897.707,00
51	Totaalbedrag voor ecoregelingen	n.v.t.	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	354.660.367,00	963.897.707,00
52	Terugbetaling van plattelandsontwikkeling - facultatief voor lidstaat Artikel 97, leden 2 tot en met 4	n.v.t.						
53	Bedrag gereserveerd voor herverdelingsbetaling (artikel 29) - minimum 10 % per jaar toegepast op rij 17, tenzij afwijking van toepassing is	n.v.t.	60.923.734,20	57.959.205,00	55.047.825,00	52.128.304,00	72.000.000,00	298.059.068,20

6.2 Gedetailleerde financiële informatie en uitsplitsing per interventie en planning van de output

6.2.1 Directe betalingen

	Begrotingsjaar	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal 2024 - 2028**
	Kalenderjaar N = boekjaar N-1	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Totaal 2023 - 2027**
	Aangepaste toewijzing directe betalingen (bijlage V)	609.237.340,00	579.591.503,00	550.477.666,00	521.282.629,00	717.382.327,00	2.977.971.465,00
	Katoen (Bijlage VIII)						
	Aangepaste toewijzingen van directe betalingen met uitzondering van katoen voor overdracht verlaging (Bijlage IX)	609.237.340,00	579.591.503,00	550.477.666,00	521.282.629,00	717.382.327,00	2.977.971.465,00
	Overdacht naar Elfpo van de geraamde opbrengst van de verlaging, indien van toepassing (artikel 17, lid 5)					n.v.t.	
	Maximale indicatieve financiële toewijzingen (artikel 87, lid 3)	386.515.069,01	362.577.762,29	338.587.304,32	314.604.988,44	354.660.367,00	
	Ontkoppelde interventies(artikel 16, lid 2)						
BISS (21)	**Basic income support for sustainability**						
I.21	Basisinkomensteun (BISS)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Totaal 2023 - 2027**
I.21.E.01 - Basisinkomensteun (BISS) (Homogeen)	Gepland eenheidsbedrag	220,86	207,18	193,47	179,76	165,90	
	Minimumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	207,00	193,00	179,00	165,00	150,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	322,00	221,00	207,00	193,00	179,00	
	O.4 (eenheid: Hectares)	1.750.045,59	1.750.061,60	1.750.076,52	1.750.139,01	1.750.000,00	
	Geplande output * Gepland eenheidsbedrag	386.515.069,01	362.577.762,29	338.587.304,32	314.604.988,44	290.325.000,00	1.692.610.124,06
TOTAL	O.4 (eenheid: Hectares)	1.750.045,59	1.750.061,60	1.750.076,52	1.750.139,01	1.750.000,00	8.750.322,72
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	386.515.069,01	362.577.762,29	338.587.304,32	314.604.988,44	290.325.000,00	1.692.610.124,06
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex XII) (only under article 30) (Union contribution)						
	Waarvan moest worden overgedragen - uitgaven (alleen van toepassing op ecoregeling en alleen met type betaling “compensatie” (artikel 31, lid 7, punt b) als de interventie overdracht omvat)						
CRISS (29)	**Complementary redistributive income support for sustainability**						
I.29	Herverdelende inkomenssteun (CRISS)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Totaal 2023 - 2027**
I.29.E.01 - Herverdelende inkomenssteun (CRISS) (Homogeen)	Gepland eenheidsbedrag	54,00	51,00	49,00	46,00	63,00	
	Minimumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	49,00	46,00	44,00	41,00	39,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	59,00	56,00	54,00	51,00	68,00	
	O.7 (eenheid: Hectares)	1.128.217,30	1.136.455,00	1.123.425,00	1.133.224,00	1.142.857,14	
	Geplande output * Gepland eenheidsbedrag	60.923.734,20	57.959.205,00	55.047.825,00	52.128.304,00	71.999.999,82	298.059.068,02
TOTAL	O.7 (eenheid: Hectares)	1.128.217,30	1.136.455,00	1.123.425,00	1.133.224,00	1.142.857,14	5.664.178,44
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	60.923.734,20	57.959.205,00	55.047.825,00	52.128.304,00	72.000.000,00	298.059.068,20
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex XII) (only under article 30) (Union contribution)						
	Waarvan moest worden overgedragen - uitgaven (alleen van toepassing op ecoregeling en alleen met type betaling “compensatie” (artikel 31, lid 7, punt b) als de interventie overdracht omvat)						
CIS-YF (30)	**Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers**						
I.30	Aanvullende inkomenssteun voor jonge landbouwers	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Totaal 2023 - 2027**
I.30.E.01 - Aanvullende inkomenssteun voor jonge	Gepland eenheidsbedrag	2.800,00	2.800,00	2.800,00	2.800,00	2.800,00	
	Minimumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	2.600,00	2.600,00	2.600,00	2.600,00	2.600,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	
	O.6 (eenheid: Hectares)	3.389,00	2.409,00	1.619,00	800,00		

landbouwers (Homogeen)	Geplande output * Gepland eenheidsbedrag	9.489.200,00	6.745.200,00	4.533.200,00	2.240.000,00		23.007.600,00
TOTAL	O.6 (eenheid: Hectares)	3.389,00	2.409,00	1.619,00	800,00		8.217,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	9.489.200,00	6.745.200,00	4.533.200,00	2.240.000,00		23.007.600,00
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex XII) (only under article 30) (Union contribution)	9.441.750,00	6.745.200,00	4.533.200,00	2.240.000,00		22.960.150,00
	Waarvan moest worden overgedragen - uitgaven (alleen van toepassing op ecoregeling en alleen met type betaling "compensatie" (artikel 31, lid 7, punt b) als de interventie overdracht omvat)						
Eco-scheme (31)	**Regelingen voor het klimaat, het milieu en dierenwelzijn**						
I.31	Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**Totaal 2023 - 2027**
I.31.E.01 - Eco-regeling voor klimaat en leefomgeving (Gemiddeld)	Gepland eenheidsbedrag	100,00	100,00	100,00	100,00	232,90	
	Minimumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	60,00	60,00	60,00	60,00	60,00	
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag	200,00	200,00	200,00	200,00	300,00	
	O.8 (eenheid: Hectares)	1.523.093,35	1.523.093,35	1.523.093,35	1.523.093,35	1.522.801,06	
	Geplande output * Gepland eenheidsbedrag	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	354.660.366,87	963.897.706,87
TOTAL	O.8 (eenheid: Hectares)	1.523.093,35	1.523.093,35	1.523.093,35	1.523.093,35	1.522.801,06	7.615.174,46
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	152.309.335,00	354.660.367,00	963.897.707,00
	Out of which needed to reach the minimum ringfencing requirement (Annex XII) (only under article 30) (Union contribution)						
	Waarvan moest worden overgedragen - uitgaven (alleen van toepassing op ecoregeling en alleen met type betaling "compensatie" (artikel 31, lid 7, punt b) als de interventie overdracht omvat)						
	Som van indicatieve toewijzingen voor ontkoppelde interventies	609.237.338,21	579.591.502,29	550.477.664,32	521.282.627,44	716.985.367,00	2.977.574.499,26
	Gekoppelde inkomenssteun (16, lid 3, punt a)) -bedrag - bindend plafond						
	Som van indicatieve toewijzingen voor gekoppelde interventies						
	Som van alle indicatieve toewijzingen voor directe betalingen	609.237.338,21	579.591.502,29	550.477.664,32	521.282.627,44	716.985.367,00	2.977.574.499,26

6.2.2 Sectoraal

Begrotingsjaar		**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal financiële toewijzingen**
Groenten en fruit								
I.47.E.01 - Sectorale interventie Groenten & Fruit (SIG&F) (Gemiddeld)	O.35 (eenheid: Operationele programma's)	7,00	8,00	9,00	9,00	10,00		
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	56.000.000,00	64.000.000,00	72.000.000,00	72.000.000,00	80.000.000,00		344.000.000,00
Producten van de bijenteelt								
ADVIBEES (55(1)(a)) - adviesdiensten, technische bijstand, opleiding, voorlichting van en uitwisseling van beste praktijken, onder meer via netwerkvorming, voor bijenhouders en bijenhoudersorganisaties								
I.55.1 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk		**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal**
1.55.1.E.01 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Advies en kennisverspreiding door netwerk (Gemiddeld)	O.37 (eenheid: Acties)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00		675.430,00
TOTAL	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	170.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00		1.350.860,00

Begrotingsjaar		2023	2024	2025	2026	2027	2028	Totaal financiële toewijzingen
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00		675.430,00
	EU co-financing rate in %	50,00	50,00	50,00	50,00	50,00		
COOPAPI (55(1)(e)) - samenwerking met instanties die gespecialiseerd zijn in de uitvoering van onderzoeksprogramma's op het gebied van de bijenteelt en de producten van de bijenteelt								
I.55.2 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's		**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**Totaal**
1.55.2.E.01 - Sectorale interventie bijenteelt (SIB) - Samenwerking onderzoeksprogramma's (Gemiddeld)	O.37 (eenheid: Acties)	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00		
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00		675.430,00
TOTAL	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	170.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00		1.350.860,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale Unie-uitgaven in EUR)	85.086,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00	147.586,00		675.430,00
	EU co-financing rate in %	50,00	50,00	50,00	50,00	50,00		
Som van indicatieve toewijzingen en outputs voor interventies voor producten van de bijenteelt		170.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00	295.172,00		1.350.860,00

6.2.3 Plattelandsontwikkeling

	Begrotingsjaar	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029 (including payments of Q4 2029)	Total 2023 - 2029
ENVCLIM (70)	**Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen**								
I.70.1	Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb)	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.70.1.E.01 - Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLb) (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		879,42	879,42	923,25	923,25	923,25		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)		1.000,00	1.000,00	1.100,00	1.100,00	1.100,00		
	O.14 (eenheid: Hectares)		113.711,00	113.711,00	129.975,00	129.975,00	129.975,00		617.347,00
TOTAAL	O.14 (eenheid: Hectares)		113.711,00	113.711,00	129.975,00	129.975,00	129.975,00		617.347,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		100.000.000,00	100.000.000,00	120.000.000,00	120.000.000,00	120.000.000,00		560.000.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		65.000.000,00	65.000.000,00	78.000.000,00	78.000.000,00	78.000.000,00		364.000.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
ENVCLIM (70)	**Milieu-, klimaatgerelateerde en andere beheersverbintenissen**								
I.70.2	Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.70.2.E.01 - Behoud van zeldzame landbouwhuisdierrassen (Subsidie - Homogeen) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		200,00	196,08	192,19	188,57	184,76		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.19 (eenheid: Grootvee-eenheden)		16.000,00	16.320,00	16.650,00	16.970,00	17.320,00		83.260,00
TOTAAL	O.19 (eenheid: Grootvee-eenheden)		16.000,00	16.320,00	16.650,00	16.970,00	17.320,00		83.260,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00		16.000.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00	3.200.000,00		16.000.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
INVEST (73-74)	**Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie**								
I.73.1a	Productieve investeringen voor bedrijfsmodernisering	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.73.1a.E.01 - Productieve investeringen bedrijfsmodernisering (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.20 (eenheid: Concrete acties)		225,00	181,00	129,00	144,00	167,00		846,00
TOTAAL	O.20 (eenheid: Concrete acties)		225,00	181,00	129,00	144,00	167,00		846,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		6.750.000,00	5.430.000,00	3.870.000,00	4.320.000,00	5.010.000,00		25.380.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		3.989.347,00	3.182.718,00	1.980.678,00	2.648.760,00	3.475.731,00		15.277.234,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)				1.742.000,00	1.742.000,00			3.484.000,00
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)				1.742.000,00	1.742.000,00			3.484.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
INVEST (73-74)	**Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie**								
I.73.1b	Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.73.1b.E.01 - Productieve investeringen Groen - Blauw en dierenwelzijn (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.20 (eenheid: aantallen investeringen)		448,00	365,00	259,00	292,00	324,00		1.688,00
TOTAAL	O.20 (eenheid: null)		448,00	365,00	259,00	292,00	324,00		1.688,00

	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		13.440.000,00	10.950.000,00	7.770.000,00	8.760.000,00	9.720.000,00		50.640.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		7.952.895,00	6.438.336,00	4.008.456,00	5.383.263,00	6.651.519,00		30.434.469,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
INVEST (73-74)	**Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie**								
I.73.1c	productieve investeringen jonge landbouwers	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.73.1c.E.01 - Productieve investeringen jonge landbouwers (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00	30.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.20 (eenheid: investeringen)		231,00	234,00	195,00	228,00	255,00		1.143,00
TOTAAL	O.20 (eenheid: null)		231,00	234,00	195,00	228,00	255,00		1.143,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		6.930.000,00	7.020.000,00	5.850.000,00	6.840.000,00	7.650.000,00		34.290.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		4.262.400,00	4.113.000,00	2.943.000,00	3.933.000,00	4.743.000,00		19.994.400,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								

	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)		6.930.000,00	7.020.000,00	5.850.000,00	6.840.000,00	7.650.000,00		34.290.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)		4.262.400,00	4.113.000,00	2.943.000,00	3.933.000,00	4.743.000,00		19.994.400,00
INVEST (73-74)	**Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie**								
I.73.2	Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.73.2.E.01 - Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		125.000,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00	125.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.21 (eenheid: Concrete acties)		125,00	112,00	115,00	113,00	112,00		577,00
TOTAAL	O.21 (eenheid: Concrete acties)		125,00	112,00	115,00	113,00	112,00		577,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		15.625.000,00	14.000.000,00	14.375.000,00	14.125.000,00	14.000.000,00		72.125.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		12.187.900,00	9.728.990,00	10.124.396,00	10.000.993,00	9.973.121,00		52.015.400,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
INVEST (73-74)	**Investeringen, met inbegrip van investeringen in irrigatie**								
I.73.3	Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.73.3.E.01 - Niet-productieve	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00	650.000,00		

investeringen op niet-landbouwbedrijven (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.23 (eenheid: Concrete acties)		24,00	22,00	22,00	21,00	21,00		110,00
TOTAAL	O.23 (eenheid: Concrete acties)		24,00	22,00	22,00	21,00	21,00		110,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		15.600.000,00	14.300.000,00	14.300.000,00	13.650.000,00	13.650.000,00		71.500.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		12.177.150,00	9.857.990,00	10.092.146,00	9.796.743,00	9.822.621,00		51.746.650,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)				12.291.500,00	12.291.500,00	12.291.500,00	12.291.500,00	49.166.000,00
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)				6.145.750,00	6.145.750,00	6.145.750,00	6.145.750,00	24.583.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
INSTAL (75)	**Vestiging van jonge landbouwers en nieuwe landbouwers, en het opstarten van plattelandsbedrijven**								
I.75	Vestiging van jonge landbouwers	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.75.E.01 - Vestiging van jonge landbouwers (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)	25.000,00	25.000,00	25.000,00	25.000,00	25.000,00			
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00	100.000,00			
	O.25 (eenheid: Begunstigden)	460,00	482,00	592,00	680,00	772,00			2.986,00
TOTAAL	O.25 (eenheid: Begunstigden)	460,00	482,00	592,00	680,00	772,00			2.986,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)	11.500.000,00	12.050.000,00	14.800.000,00	17.000.000,00	19.300.000,00			74.650.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)	11.500.000,00	12.050.000,00	14.800.000,00	17.000.000,00	19.300.000,00			74.650.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								

	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)	11.500.000,00	12.050.000,00	14.800.000,00	17.000.000,00	19.300.000,00			74.650.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)	11.500.000,00	12.050.000,00	14.800.000,00	17.000.000,00	19.300.000,00			74.650.000,00
RISK (76)	**Risicobeheersinstrumenten**								
I.76	Brede Weersverzekering	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.76.E.01 - Brede Weersverzekering (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00% 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		4.034,12	4.034,12	4.034,12	4.034,12	4.034,12		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.9 (eenheid: Begunstigden)		4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00		21.940,00
TOTAAL	O.9 (eenheid: Begunstigden)		4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00	4.388,00		21.940,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		17.500.000,00	17.500.000,00	17.500.000,00	17.500.000,00	17.500.000,00		87.500.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		11.914.000,00	11.914.000,00	11.914.000,00	11.914.000,00	11.914.000,00		59.570.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.1	Samenwerking EIP operationele groepen	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.1.E.01 - Samenwerking EIP	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		299.470,00	299.470,00	299.470,00	299.470,00	299.470,00		

operationele groepen (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		65,00	82,00	60,00	63,00	67,00		337,00
TOTAAL	O.1 (eenheid: Projecten)		65,00	82,00	60,00	63,00	67,00		337,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		19.465.550,00	24.556.540,00	17.968.200,00	18.866.610,00	20.064.490,00		100.921.390,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		12.117.937,00	13.410.566,00	8.860.626,00	10.843.341,00	12.842.311,00		58.074.781,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.2	Samenwerking voor generatievernieuwing	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.2.E.01 - Samenwerking voor generatievernieuwing (Subsidie - Gemiddeld) 91(2)(d)-NL-43,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00	50.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.30 (eenheid: Concrete acties)		5,00	5,00	5,00	5,00	5,00		25,00
TOTAAL	O.30 (eenheid: Concrete acties)		5,00	5,00	5,00	5,00	5,00		25,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00	250.000,00		1.250.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		107.500,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00	107.500,00		537.500,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								

	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.3	Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.3.E.01 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER - Voorbereiding (Subsidie - Homogeen) 91(3)(b) - 77(1)(b)-NL-80,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)				20.000,00		20.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.31 (eenheid: Voorbereidende maatregelen)				11,00		11,00		22,00
I.77.3.E.02 - Samenwerking voor plattelandsontwikkeling - LEADER - Uitvoering (Subsidie - Homogeen) 91(3)(b) - 77(1)(b)-NL-80,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		2.506.945,00	2.506.945,00	2.506.945,00	2.506.945,00	2.506.945,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.31 (eenheid: Strategieën)		4,00	4,00	5,00	7,00	7,00		27,00
TOTAAL	O.31 (eenheid: Voorbereidende maatregelen)				11,00		11,00		22,00
TOTAAL	O.31 (eenheid: Strategieën)		4,00	4,00	5,00	7,00	7,00		27,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		10.027.780,00	10.027.780,00	12.534.725,00	17.548.615,00	17.548.615,00		67.687.515,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		8.022.224,00	8.022.224,00	10.027.780,00	14.038.892,00	14.038.892,00		54.150.012,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								

	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.4	Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.4.E.01 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Voorbereiding gebiedsplannen (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		8,00	7,00	5,00	5,00	5,00		30,00
I.77.4.E.02 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Uitvoering Samenwerkingsverband (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		545.000,00	545.000,00	545.000,00	545.000,00	545.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		5,00	6,00	7,00	8,00	8,00		34,00
I.77.4.E.03 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Investeringen (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		510.000,00	510.000,00	510.000,00	510.000,00	510.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		18,00	35,00	41,00	18,00	6,00		118,00
I.77.4.E.04 - Samenwerking voor Integrale gebiedsontwikkeling - Aanloop beheer (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		1.000,00	1.000,00	1.000,00	1.000,00	1.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)			695,00	2.085,00	4.171,00	6.954,00		13.905,00
TOTAAL	O.1 (eenheid: Projecten)		31,00	743,00	2.138,00	4.202,00	6.973,00		14.087,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		12.225.000,00	22.095.000,00	27.010.000,00	17.911.000,00	14.574.000,00		93.815.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		8.932.908,00	13.086.378,00	13.417.039,00	11.862.388,00	12.615.309,00		59.914.022,00

	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
COOP (77)	**Samenwerking**								
I.77.5	Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.77.5.E.01 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Gebiedsplannen opstellen (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00	40.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		8,00	8,00	8,00	8,00	8,00		40,00
I.77.5.E.02 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Overgangsgebieden beheer (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		625.000,00	625.000,00	625.000,00	625.000,00	625.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		6,00	12,00	18,00	24,00	30,00		90,00
I.77.5.E.03 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide watersysteem (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		1.250.000,00	1.250.000,00	1.250.000,00	1.250.000,00	1.250.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)								
I.77.5.E.04 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 -	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00	2.000.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								

Veenweide investeringen (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	O.1 (eenheid: Projecten)		6,00	6,00	6,00	6,00	6,00		30,00
I.77.5.E.05 - Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000 - Veenweide aanloop beheer (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		625.000,00	625.000,00	625.000,00	625.000,00	625.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.1 (eenheid: Projecten)		6,00	12,00	18,00	24,00	30,00		90,00
TOTAAL	O.1 (eenheid: Projecten)		26,00	38,00	50,00	62,00	74,00		250,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		19.820.000,00	27.320.000,00	34.820.000,00	42.320.000,00	49.820.000,00		174.100.000,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		19.820.000,00	27.320.000,00	34.820.000,00	42.320.000,00	49.820.000,00		174.100.000,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								
KNOW (78)	**Uitwisseling van kennis en verspreiding van informatie**								
I.78	Kennisverspreiding en informatie	**2023**	**2024**	**2025**	**2026**	**2027**	**2028**	**2029**	**Total 2023 - 2029**
I.78.E.01 - Kennisverspreiding en informatie - Vouchers (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		1.750,00	1.750,00	1.750,00	1.750,00	1.750,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.33 (eenheid: Concrete acties)		6.550,00	2.170,00	830,00	2.005,00	3.100,00		14.655,00
I.78.E.02 - Kennisverspreiding en informatie - Projecten (Subsidie - Gemiddeld) 91(3)(c)-NL-100,00%	Gepland eenheidsbedrag (Totale publieke uitgaven in EUR)		150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00	150.000,00		
	Maximumbedrag voor het geplande eenheidsbedrag (EUR)								
	O.33 (eenheid: Concrete acties)		71,00	37,00	26,00	36,00	44,00		214,00

TOTAAL	O.33 (eenheid: Concrete acties)		6.621,00	2.207,00	856,00	2.041,00	3.144,00		14.869,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Totale publieke uitgaven in EUR)		22.112.500,00	9.347.500,00	5.352.500,00	8.908.750,00	12.025.000,00		57.746.250,00
	Jaarlijkse indicatieve financiële toewijzing (Unie-bijdrage in EUR)		13.965.775,00	7.637.500,00	3.642.500,00	7.198.750,00	10.315.000,00		42.759.525,00
	Waarvan voor financieringsinstrument (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan voor financieringsinstrument (Bijdrage van de Unie in EUR)								
	Waarvan overdracht (Totale overheidsuitgaven in EUR)				542.500,00	542.500,00			1.085.000,00
	Waarvan overdracht (Bijdrage van de Unie in EUR)				542.500,00	542.500,00			1.085.000,00
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (van toepassing op artikel 95, lid 1, in het kader van de artikelen 73 en 75) (Totale overheidsuitgaven in EUR)								
	Waarvan nodig om de minimale financiële toewijzing van Bijlage XII te bereiken (Bijdrage van de Unie in EUR)								

7 Governance- en coördinatiesysteem

7.1 Identificatie van governance- en coördinatieorganen + controle-instanties

Soort instantie	Naam orgaan	ELGF	Elfpo	Naam verantwoordelijke	Adres	E-mail
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Overijssel	N	Y	mw. Anita te Riet	Luttenbergstraat 2, 8012 EE Zwolle	a.t.riet@overijssel.nl
Beheerautoriteit	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Y	Y	mr. Guido Landheer (directeur)	Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Bezuidenhoutseweg 73, 2594 AC Den Haag	secretariaateia@minlnv.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Groningen	N	Y	mr. Herman Bouw\man	Martinikerkhof 12, 9712 JG Groningen	h.bouman@provinciegroningen.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Gelderland	N	Y	mr. Geert Kurvers	Markt 11, 6811 CG Arnhem	g.kurvers@gelderland.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	Provincie Flevoland	N	Y	mr. Andreas Vlasman	Visarenddreef 1, 8232 PH Lelystad	andreas.vlasman@flevoland.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Utrecht	N	Y	mr Gerard Agterberg	Archimedeslaan 6, 3584 BA Utrecht	gerard.agterberg@provincie-utrecht.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Zeeland	N	Y	mr Johan Wandel	Abdij 6, 4331 BK Middelburg	europaloket@zeeland.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	Stimulus (provincie Noord-Brabant Eenheid Europese Programma's)	N	Y	mr. Hans Overbeek	Postbus 90151, 5200 MC Den Bosch	info@stimulus.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de	Organisation for satellite monitoring (to be selected by paying agency)	Y	Y	PM	PM	PM@PM.nl

verordening, met een beschrijving van hun rol						
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	Provincie Friesland	N	Y	mw. Naomi Paas	Tweebaksmarkt 52, 8911 KZ Leeuwarden	n.a.m.paas@fryslan.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Drenthe	N	Y	mr. Dirk Jan Immenga	Westerbrink 1, 9405 BJ Assen	d.immenga@drenthe.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Noord-Holland	N	Y	mr Stephan Melis	Houtplein 33, 2012 DE Haarlem	meliss@noord-holland.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Zuid-Holland	N	Y	mr. Mathijs Sol	Zuid-Hollandplein 1, 2596 AW Den Haag	mj.sol@pzh.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Limburg	N	Y	mw Astrid Offermans	Limburglaan 10, 6229 GA Randwyck-Maastricht	age.offermans@prvlimburg.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	NVWA	Y	Y	mr. Gerben Maij	Postbus 43006, 3540 AA Utrecht	nvwaintoglb@nvwa.nl
Bevoegde autoriteit	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit Directie Financiëel-Economische Zaken (FEZ)	Y	Y	Mr. R.M.M.V. van Lier (Directeur)	Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Bezuidenhoutseweg 73, 2594 AC Den Haag	secretariaatfezlnv@minlnv.nl
Betaalorgaan	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Y	Y	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
Monitoringcomité	Monitoringcomité (een nog op te zetten Regie-organisatie zal het secretariaat voeren van het Monitoringcomité)	Y	Y	Henk Reinen (Directeur)	Graadt van Roggenweg 500, 3531 AH Utrecht	h.a.j.m.reinen@rb.agro.nl
Coördinatie AKIS, met inbegrip van bedrijfsadvies - Relevante coördinerende instantie	AKIS-coördinatie	Y	Y	Jan van Esch	Bezuidenhoutseweg 73, 2594 AC Den Haag. Postbus 20401, 2500 EK Den Haag	j.w.j.vanesch@minlnv.nl
Controleorgaan	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Y	Y	Gerben Maij	Postbus 43006 3540 AA Utrech	nvwaintoglb@nvwa.nl

Contactpersoon voor communicatie GLB-plan (cf. artikel 43, lid 2, van de GB-verordening)	Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit	Y	Y	Annelie Boogerd	Postbus 20401, 2500 EK Den Haag. Bezuidenhoutseweg 73, 2594 AC Den Haag.	j.l.m.boogerd@minlnv.nl
Certificerende instantie	Ministerie van Financiën, Auditdienst Rijk	Y	Y	Mr. A.J.M. Kerkvliet (Directeur)	Postbus 20201, 2500 EE, Korte Voorhout 7, 2511 CW Den Haag	ADRDirectiesecretariaat@minfin.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	Samenwerkingsverband Noord Nederland. (SNN)	N	Y	Deka Wind (manager subsidies)	Leonard Springerlaan 15, Groningen Postbus 779, 9700 AT, Groningen	directie@snn.nl
Andere gedelegeerde en intermediaire instanties die niet zijn vastgesteld in de verordening, met een beschrijving van hun rol	provincie Noord-Brabant	N	Y	mr. Siegfried Willems	Brabantlaan 1, 5216 TV 's-Hertogenbosch	sawillems@brabant.nl

Korte beschrijving van de opzet en organisatie van de bevoegde autoriteit

Binnen het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit is de directie Financieel-Economische Zaken (FEZ) aangewezen als bevoegde autoriteit (Competent Authority, CA) voor de erkenning van het betaalorgaan.

De directie Financieel-Economische zaken heeft 1 fte voor het toezicht op het betaalorgaan.

Nederland heeft één betaalorgaan, de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO).

Het toezicht op het betaalorgaan wordt uitgevoerd aan de hand van constante monitoring, onder andere door middel van reguliere accreditatie overleggen tussen de directie Financieel-Economische Zaken en het betaalorgaan. De overleggen vinden 2 keer per jaar plaats op directeurenniveau en 4 keer per jaar op ambtelijk niveau.

Het toezicht op het betaalorgaan is tevens gebaseerd op de jaarlijkse controle verklaring en auditrapporten van de certificerende instantie (Audit Dienst Rijk).

Het toezicht en de rapportage wordt in lijn met de erkenningseisen volgens VO (EU 2022/128) uitgevoerd.

<u>intermediaire instanties</u>

De 12 provincies worden bij ministeriële regeling aangewezen als intermediaire instantie. De provincies worden intermediaire instantie voor de volgende interventies:

- agrarisch natuur- en landschapsbeheer (artikel 70);
- investeringen (artikel 73)
- samenwerking (artikel 77)
- LEADER (artikel 77)

- kennis en informatie overdracht (artikel 78)

De provincies stellen voor bovengenoemde onderdelen van het NSP eigen regelingen op en selecteren activiteiten die voor steun in aanmerking komen.

Delegated bodies

De Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA), het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), de Eenheid Europese Programma's (Stimulus) en een nog te contracteren organisatie voor 'satelliet monitoring' worden aangewezen als delegated body van het betaalorgaan.

De NVWA voert namens het betaalorgaan de controles ter plaatse uit.

SNN en Stimulus voeren namens het betaalorgaan regelingen uit van een aantal intermediaire instanties.

7.2 Beschrijving van de monitoring- en verslagleggingsstructuur

Het betaalorgaan is verantwoordelijk voor het verzamelen van alle informatie voor het jaarlijks prestatieverslag (APR) en voor de monitoring van de voortgang gedurende het financiële jaar. Binnen het betaalorgaan wordt een nieuwe afdeling verantwoordelijk om de voortgang te monitoren om afwijkingen van de programmering vroegtijdig te signaleren en deze afwijkingen te rapporteren aan de beheerautoriteit en een regieorganisatie. De beheerautoriteit kan op basis van deze signalen reageren en indien noodzakelijk tijdig voor het jaarlijkse prestatieverslag verklaringen voor de afwijkingen voorbereiden. Het betaalorgaan zal ook kwalitatieve informatie verzamelen die nodig is voor de monitoring en evaluatie van de effectiviteit van het Nationale Strategische Plan. De regieorganisatie heeft de taak om namens de beheerautoriteit en het monitoringcomité de kwalitatieve evaluatie van de effectiviteit van het Nationale Strategische Plan voor te bereiden, dat de beheerautoriteit vaststelt, conform Verordening 2021/2115.

7.3 Informatie over controlesysteem en boetes

7.3.1 GBCS - Geïntegreerd beheers- en controlesysteem

Is GBCS gebruikt om de interventies in de wijnsector te beheren en te controleren, zoals vastgesteld in Titel III van Verordening (EU) ...? [Verordening strategische GLB-plannen]? : **Nee**

Is GBCS gebruikt om de conditionaliteit te beheren en te controleren? : **Ja**

Artikel 65, lid 4, punt d), van de horizontale verordening geeft de lidstaat de mogelijkheid het “landbouwperceel” te definiëren. Geef de definitie van “landbouwperceel” in uw lidstaat op.

"Perceel landbouwgrond": een aaneengesloten stuk landbouwgrond dat door één landbouwer is aangegeven, inclusief aangrenzende landschapselementen. Als aangrenzende landschapselementen worden aangemerkt:

a. landschapselementen die op of binnen vijf meter van landbouwgrond liggen;

b. landschapselementen die direct grenzen aan landschapselementen die binnen vijf meter van landbouwgrond liggen.

c. de onder a en b bedoelde landschapselementen staan ter beschikking van de landbouwer.

Het perceel landbouwgrond wordt begrenst door de grenzen van het topografische referentieperceel Indien het vanuit de regelingen waarvoor het perceel wordt aangegeven nodig is, wordt het stuk landbouwgrond verder begrensd op basis van activiteiten of beheer..

7.3.1.1 Alle elementen van het GBCS, overeenkomstig de horizontale verordening, zijn gevestigd en werkzaam vanaf 1 januari 2023

Alle elementen van het GBCS, overeenkomstig de horizontale verordening, zijn gevestigd en werkzaam sinds 1 januari 2023 : **Ja**

7.3.1.1.1 Landbouwpercelenidentificatiesysteem (LPIS)

Het GEO Register (LPIS) is een geïntegreerde geo-omgeving om via éénzelfde ICT omgeving de gegevens in onderlinge samenhang te ontsluiten en op te slaan. In eerste instantie gericht op de ondersteuning grondgebonden regelingen. Het GEO register gaat uit van een systeem van fysiek blok/topografische grenzen en heeft een nauwkeurigheid van 1:5000 waarbij sprake is van een tweejaarlijkse update en toe we werken naar een jaarlijkse update (per 2024).

Arealen met zonnepanelen (zonneweides) zijn niet subsidiabel. Echter: er dient ruimte te zijn voor de toepassing van innovatieve oplossingen om de plaatsing van zonnepanelen te combineren met landbouwactiviteiten. Om die reden blijft landbouwgrond subsidiabel indien verspreid over het perceel zonnepanelen staan, die in hun ligging de landbouwactiviteiten niet belemmeren. Deze uitzondering geldt tot maximaal 100 verspreide zonnepanelen per hectare, met een maximale grootte van 100m2. Clusters zonnepanelen (boven 10m2) worden niet beschouwd als subsidiabele landbouwgrond en afgetrokken van de subsidiabele arealen.

If your Member State operates more than one LPIS, please indicate how many different LPIS systems exist

One system

7.3.1.1.2 Geospatiaal en diergebonden aanvraagsysteem

De grondgebonden regelingen maken gebruik van een geospatiale aanvraagapplicatie. De vooringevulde gegevens die de elektronische aanvraagformulieren tonen, komen uit de GBCS-registers en tonen de maximaal subsidiabele oppervlakte die kan worden aangevraagd. Er zijn diverse maatregelen getroffen om de GBCS-registratie juist, volledig en actueel te houden. Bijvoorbeeld een integrale jaarlijkse confrontatie met de werkelijkheid.

In het geval voor de diergebonden regelingen wordt de informatie vanuit I&R voor ingevuld en teruggelegd in het aanvraagsysteem. Aanvraagpremie wordt daarna verder verwerkt en de aanvrager krijgt een beschikking voor de premie. Dit wordt gedaan op basis van het Identificatie en registratie (I&R) systeem. De dierenhouder krijgt een koppeling met unieke bedrijfsnummers (UBN) per locatie (KVK nummer en RVO registratie).

Zeldzame huisdierrassen: De Stichting Zeldzame Huisdierrassen is de beheerder van het paraplubestand. EZH vlagt dieren in het I&R systeem die zijn opgenomen in het zogenaamde paraplubestand. Het brengt dieren in kaart die behoren tot een zeldzaam ras. De zeldzame status van een dier wordt in de Identificatie & Registratie (I&R) database aangegeven door middel van een vlag. Als veehouder kun je niet zelf in het I&R-systeem je dieren vlaggen, hiervoor moet de veehouder zich aanmelden bij de SZH en de SZH machtigen.

Aanvragers kunnen tot 15 mei aanmelden welke percelen in de aanvraag meegenomen moeten worden. Om de percelen aan te melden maken ze gebruik van de GSA waarin de geconstateerde gegevens over de percelen zijn voorgedrukt.

Tot en met 30 november kunnen aanvragers hun percelen nog aanpassen of nog percelen toevoegen. Vergrotingen en verkleiningen van percelen kunnen leiden tot een LPIS-update. Ook AMS-resultaten en het reguliere LPIS-update-proces kunnen leiden tot een LPIS-update.

Een vergroting van de oppervlakte voor uitbetaling is na 15 mei niet mogelijk: een landbouwer kan zijn perceel na 15 mei wel vergroten, maar de extra oppervlakte wordt niet uitbetaald. Dit geldt ook voor extra toegevoegde percelen aan de aanvraag na 15 mei.

De uitvoeringsprocessen zijn gebaseerd op een claimloos systeem , waarbij met de veel meer data-gedreven invulling , waaronder de inzet van AMS en de tweewegcommunicatie, invulling wordt gegeven aan de digitale strategie als bedoeld in hoofdstuk 8.5.

7.3.1.1.3 Past u een geautomatiseerd claimsysteem toe (in de zin van artikel 65, lid 4, punt f), van de horizontale verordening?

Voor areaalgebonden interventies? : **Ja**

Voor diergebonden interventies? : **Ja**

7.3.1.1.4 Areaalmonitoringsysteem (AMS)

Het Areaal Monitoring Systeem (AMS) verzamelt data (waaronder satellietdata) waarmee landbouwactiviteiten worden gemonitord (vanaf 2023: BISS/aanvullende herverdelingssteun, daarna ook voor ecoregeling/ANLb/conditionaliteiten). Het AMS draagt bij aan:

1.het faciliteren van boeren in het doen van een correcte aanvraag.

2.het verbeteren van de kwaliteit van het perceelsregister, waarbij bevindingen voortkomend uit het AMS worden teruggelegd.

3.het gebruik binnen systematische controles die ook gericht zijn op de gebieden waar het risico op fouten het grootst is.

4.het verbeteren van de kwaliteit van de rapportage over outputindicatoren en de resultaatindicatoren. Niet-subsidiabele hectares worden niet uitbetaald en niet gerapporteerd in de outputindicatoren.

We ontwikkelen steeds meer algoritmes voor markers van activiteiten of kenmerken die wijzen op (niet-)naleving van (subsidie)voorwaarden die met satellietdata gedetecteerd kunnen worden. Daardoor kunnen steeds meer activiteiten/fenomenen met behulp van satellietdata gemonitord worden. Daarnaast zullen andere geschikte data -gelijkwaardig aan Sentinel data - worden gebruikt als input voor het AMS.

Met AMS kan worden bekeken of sprake is van landbouwgrond en welke gewassen aan de orde zijn. Wanneer een beroep op overmacht wordt gedaan kan met behulp van AMS worden teruggekeken of er aanwijzing is om de aan te nemen of er sprake kan zijn van de overmachtssituatie. Info uit AMS is daarmee een hulpmiddel bij de beoordeling of sprake is van overmacht.

7.3.1.1.6 Identificatie- en registratiesysteem van betalingsrechten, indien van toepassing

Zijn de vereisten van artikel 71 van de horizontale verordening in acht genomen? : **Ja**

7.3.1.1.7 Identificatie- en registratieregeling voor dieren in de zin van artikel 65, lid 4, punt c) [Artikel 66, lid 1, punt g), van de horizontale verordening]

Hebt u een identificatie- en registratieregeling voor dieren als bedoeld in artikel 66, lid 1, punt g), van de horizontale verordening? : **n.v.t.**

7.3.2 Niet-GBCS

7.3.2.1 Korte beschrijving van het sanctiesysteem voor niet-GBCS-interventies, in lijn met de principes van doeltreffendheid, evenredigheid en afschrikking

Niet-GBCS ELGF

Er worden twee interventies opengesteld: de sectorale interventie groenten en fruit (GMO) en het bijenteeltprogramma. Deze interventies volgen de principes van RUS-USK en programmatisch handhaven (7.3.1.1.6.2).

Groenten en fruit RUS 3:

Controle op de aanvrager en aanvraag: indien de producentenorganisatie niet voldoet aan de erkenningsvoorwaarden krijgt deze een hersteltermijn om de omissies te herstellen. Blijft de producentenorganisatie in gebreke, dan zal dit resulteren in het intrekken van de erkenning.

Controle op de resultaten: de organisatie moet verplicht inzage leveren in de geleverde prestaties, een financieel verslag indienen, vergezeld van een controleverklaring van een extern accountant. De werkzaamheden van deze accountant worden voorgeschreven in een protocol dat wordt vastgesteld door de minister van LNV. De onafhankelijkheid van deze accountant wordt gegarandeerd door de gedrags- en beroepsregels die voor deze accountants zijn vastgesteld. De werkzaamheden van de accountant hebben betrekking op de administratieve en boekhoudkundige voorschriften en worden gereviewed door de ADR.

Indien een resultaat niet wordt gehaald, zal er worden gekort. Dus als een aanvrager 1 activiteit niet heeft geleverd, wordt de aanvrager op die activiteit gekort en uitbetaald voor de andere activiteiten.

Indien tijdens een controle blijkt dat de aanvrager onrechtmatigheden heeft opgegeven of niet tijdig, volgt een sanctie. Indien tijdens een controle een onrechtmatigheid wordt geconstateerd, dan volgen we de stappen van het handhavingssysteem in 7.3.1.1.6.2

Waar mogelijk zal GMO Vereenvoudigde Kosten Opties toepassen. Dit zal administratieve lasten, doorlooptijden, de beheersbaarheid van de uitvoering vergroten en het aantal sancties verminderen.

Niet-GBCS Elfpo

Alle niet-grond gebonden interventies investeringen, samenwerking en kennis en innovatie volgen de principes van RUS-USK en programmatisch handhaven waardoor we kansen tot niet naleving verkleinen. Zie hoofdstuk 7.3.1.1.6.2:

1. RUS 1: Naar verwachting zullen de volgende interventies zullen gebruik maken deze variant: kennis (voucher) en vestigingssteun
2. RUS 2: Naar verwachting zullen de volgende interventies zullen gebruik maken deze variant: investeringen, samenwerking (diverse interventies), kennis en innovatie.
3. RUS 3: Naar verwachting zullen de volgende interventies zullen gebruik maken deze variant: samenwerking, investeringen

Verlening: wij gaan alle aanvragen administratief beoordelen of ze volledig zijn en of de aanvrager voldoet aan de subsidievoorwaarden zoals de doelgroep. Bij bepaalde voorwaarden wordt dit automatisch.

Redelijkheid van kosten

In het nieuwe GLB gaan we ons meer richten op de prestatie. Dit betekent dat we subsidies beschikken op basis van de gerealiseerde prestaties en bij RUS 3 ook kostenverantwoording. We toetsen iedere aanvraag op de redelijkheid van kosten. Als er geen eenheidsprijzen zijn, dan bepalen we het subsidiebedrag (lumpsum en/of op basis van werkelijke kosten). Wij geven een oordeel of deze kosten passend en redelijk zijn tot te bereiken prestatie. Hiervoor gebruikt de beoordelaar het kader redelijkheid van kosten.

Vereenvoudigde Kosten Opties

Indien mogelijk gaan we alle vormen van VKO's, als bedoeld in art. 83, lid 1, onder b, c en d van Vo. 2021/2115. Deze zullen worden vastgesteld conform het bepaalde in art. 83, lid 2, onder a, sub i en ii, lid 2, onder b, lid 2, onder c (de in art. 54, 55 en 56 van Vo. 2021/1060 door de EC bepaalde VKO's) en lid 2, onder d, allen van Vo. 2021/2115. Voor zover het geen VKO's betreffen die worden vastgesteld op basis van een begroting (art. 83, lid 2, onder b van Vo. 2021/2115) of die worden vastgesteld conform art. 83, lid 2, onder c of d, van Vo. 2021/2115, is aan Wageningen Economic Research Centre de opdracht verstrekt om waar mogelijk VKO's voor vast te stellen.

Hierbij moet worden gedacht aan VKO's voor werkgeverslasten, loonkosten, eigen arbeid en vrijwilligerswerk.

Voor investeringen werken we een investeringslijst zoals de BOOT (Bestuurlijk Overleg Open Teelten) lijst. De BOOT-lijst bevat bovenwettelijke landbouwkundige maatregelen om de waterkwaliteit, waterkwantiteit en bodemkwaliteit te verbeteren. De WUR zal ook eenheidsprijzen voor fysieke investeringen baseren op het referentie dossier dat RVO heeft opgebouwd.

Voor activiteiten voor de samenwerkingsinterventies, zoals vergaderingen, bijeenkomsten, communicatie uitingen, worden de GLB pilots en andere data sets als referentie meegenomen.

Daarnaast voor de gebiedsfiches 77.4 en 77.5 worden de agrarische beheersactiviteiten (management) gebaseerd op bedragen van de koppeltabel in het ANLb.

Dit zal administratieve lasten, doorlooptijden, de beheersbaarheid van de uitvoering vergroten en het aantal sancties verminderen. Voor de Vereenvoudigde kostenopties onderscheiden we de volgende 3 opties:

- De forfaitaire kosten, zoals de personeelskosten van de overige directe kosten, de personeelskosten op basis van een vast percentage en de overige kosten worden gecontroleerd of deze goed worden toegepast.
- Vaste bedragen/ lump sum bij projecten: het gebruik van vaste bedragen is op basis van een begroting waarvan de redelijkheid van de kosten worden beoordeeld. Daarmee kan bij aanvraag de subsidie worden verleend en op basis van alleen de geleverde prestaties de subsidie worden vast

gesteld.

- Eenheidsprijzen , vooraf worden voor een bepaald investering of prestatie prijzen vastgesteld, en een aanvrager die deze prestatie levert krijgt de vaste prijs (eenheidsprijs) uitgekeerd.De eenheidsprijzen worden vastgesteld op basis van een eerlijke, billijke en verifieerbare berekeningsmethode op basis van statistische gegevens, andere objectieve informatie of een deskundige beoordeling.

Sancties Zie hoofdstuk 7.3.1.1.6.2:

- Betalen voor de prestatie: **we betalen voor wat we constateren**. Minder subsidie uitkeren (lager vaststellen) of (deels) terugvordering indien de prestatie niet wordt gehaald. Verlagingen of intrekkingen als bedoeld in deze beleidsregel worden niet toegepast indien de niet-nalevingen of tekortkomingen het gevolg zijn van overmacht of uitzonderlijke omstandigheden.

Er wordt op basis van de subsidieverplichtingen een tabel gemaakt:

Indien er een andere zienswijze is over de prestatie en hierover is communicatie geweest: reactie- of zienswijze mogelijkheid om bewijs in te dienen en beoordeling van dat bewijs (wettelijk recht)

Sanctie voor onrechtmatigheid: indien er een onrechtmatigheid (een afwijking/anders op de subsidievoorwaarden en verplichtingen) wordt geconstateerd, wordt de casus bekeken door het uitvoeringsteam en een bericht naar de aanvrager: om zaken uit te leggen om zo situaties van vergissing en overmacht te voorkomen.. Indien er onrechtmatigheden worden geconstateerd, dan zal een sanctie worden opgelegd. Dan % of vast bedrag over het gesteunde bedrag dat onterecht is of een steunaanvraag intrekken.

Sanctie voor andere onrechtmatigheden (zoals een onterechte aanvraag of weigering van een controle: weigeren van subsidie

De administratieve sancties worden bepaald op basis van proportionaliteit, omvang, opzet, ernst, duur en herhaling. Hiervoor werken we vooral met percentages, zodat bij projecten met grote omvang de sanctie afschrikwekkend werkt.

7.3.2.2 Korte beschrijving van het controlesysteem voor niet-GBCS (controlemethoden, kruiscontroles, duurzaamheid van investeringen, controles achteraf enz.)

Niet-GBCS ELGF

Sectorale interventie groenten en fruit:

Controle op de aanvrager en aanvraag: alle producentenorganisaties zullen periodiek worden gecontroleerd op de naleving van de erkenningsvoorwaarden. De gehele aanvraag wordt getoetst op redelijkheid van kosten en het voorstel.

Controle op de resultaten: hier zijn de principes van programmatisch handhaving van toepassing. De risicoanalyse bepaalt de percentages voor de steekproeven voor (sub)activiteiten/(sub)interventies. Dit zullen zijn een a-selecte steekproef in een geselecteerde populatie en een volledige a-selecte steekproef bij alle aanvragen. RVO heeft data beschikbaar over het nalevingsniveau.

Indien een resultaat niet wordt gehaald, zal er worden gekort. Dus als een aanvrager 1 activiteit niet heeft geleverd, wordt de aanvrager op die activiteit gekort en uitbetaald voor de andere activiteiten.

Niet-GBCS Elfpo

We volgen het programmatisch handhaven en de vier stappen; dit is beschreven in **7.3.1.1.6.2**

Op interventie niveau (gedrag van naleving) passen we de principes van **programmatisch handhaven**

toe: dit is risico gericht controleren. Door middel van risico analyse, RVO data en een paneldiscussie, worden de risico's in beeld gebracht en door middel van een prioriteiten- en doelgroepenanalyse stellen we een hypothese en strategie op. Deze wordt vastgelegd in de administratie. Uitgangspunt is dat naarmate het risico groter is, des te uitgebreider en des frequenter de controle wordt uitgevoerd. Hierbij worden doelgroepen neutraal beoordeeld.

Er is geen vast controle percentage. Binnen het controlebeleid wordt gebruikgemaakt van een combinatie van: **een a-selecte steekproef en/of een selecte steekproef** op basis vooraf vastgestelde risicofactoren. Daarna volgt de werkelijke administratieve, digitale en of fysieke controle tijdens de beoordeling van de aanvraag.

Na verloop van tijd gaan we ook werken met geotagged foto's waar dit kan dienen tot een betere en efficiënte controle. Hierbij sluiten we aan met de systemen van de grondgebonden interventies.

We gaan het GBCS systeem inzetten voor het monitoren van de percelen, de beheersactiviteiten en landschapselementen. Hierbij zoeken we afstemming met de grondgebonden interventies zoals de ANLb en ECO. Hiervoor ontwikkelen we kaartlagen zoals veenweide en Natura2000.
Dit dient zowel het doel om te controleren als ook voor het NDM.

Aanvraag: indien de aanvraag niet voldoet aan de voorwaarden, zal deze niet toegewezen worden. Voor alle aanvragen is er een administratieve controle of de aanvrager voldoet aan de eisen. Steekproefsgewijs worden een aantal dossiers dieper inhoudelijk administratief gecontroleerd zoals via het opvragen van documenten. Voor hogere RUS varianten zal wel de gehele aanvraag worden getoetst op redelijkheid van kosten en het voorstel.

Resultaten: voor de vaststelling zal er een controle zijn of de prestatie is geleverd. Voor de interventies investeringen, samenwerking en kennis & innovatie heeft RVO data beschikbaar over het nalevingsniveau. De risico- en doelgroepenanalyse zal dan ook het percentage voor de steekproeven bepalen voor de interventies. Bevindingen uit de steekproef kunnen leiden tot een aanpassing van het controlepercentage. We maken gebruik van een aselecte steekproef om onze hypothese te testen. Ook kunnen extra (selectie)criteria toegevoegd worden aan risicoanalyse als de bevinding uit de steekproef daar aanleiding toe even.

Controle ter plaatse blijft bestaan, maar wordt gerichte controle. Bij de bepaling van een controlepercentage wordt ook rekening gehouden met de mogelijkheid om te in- of extensiveren. Dat betekent, dat het percentage op basis van de gevonden afwijkingen verhoogd of verlaagd kan worden. Per jaar worden de controle percentages geëvalueerd en aangepast indien nodig.

7.3.2.3 Regels inzake overheidsopdrachten?

Korte beschrijving van hoe wordt gezorgd voor de naleving van de regels voor overheidsopdrachten.

Naleving van de Europese aanbestedingsverplichtingen is in algemene zin via de bovenstaande nationale implementatieregelgeving geborgd. Vervolgens is de Aanbestedingswet 2012 per 1 juli 2016 gewijzigd in verband met de implementatie van aanbestedingsrichtlijnen 2014/23/EU, 2014/24/EU en 2014/25/EU, voor zover het onderdelen van de Aanbestedingswet 2012 betreft die zien op opdrachten boven de Europese drempelwaarden.

Op basis van risicoanalyse zullen aanbestedingsregels ook worden gecontroleerd voor individuele projecten/investeringen. We controleren de aanbestedingsregels. We volgen de EC regels en daar toetsen we aan.

7.4 Conditionaliteit

7.4.1 Controlesysteem voor de conditionaliteit

7.4.1.1 Beschrijving van het controlesysteem voor de conditionaliteit

We hebben een robuust controlesysteem opgezet dat uitgaat van betalen voor prestaties op basis van gecontroleerde registers en dat stuurt op een doelmatige, moderne en eenvoudige uitvoering met minder administratieve lasten voor het betaalorgaan en de landbouwer.

Voor de controles van de **conditionaliteiten** zal een passende mix van handhavingsinterventies worden toegepast:

1. Primair gaan we uit van de verplichte 1%-steekproef conform de EU eisen. Het aanvraagregister is de basis voor de steekproeftrekking.
2. We maken gebruik van controledata uit sectorale handhavingssystemen (de zogenaamde doormeldingen);
3. Daar waar we een overlap zien tussen de conditionaliteitsvoorwaarden en de interventievoorwaarden voor BIS, ECO en ANLb zullen we gebruikmaken van de zogenaamde equivalente controles. De grondgebonden GBCS interventies zullen volgens de nationale controleaanpak worden uitgevoerd, waarbij we uitgaan van 100% administratieve controles op basis van de GBCS registers, aangevuld met een risicogebaseerde aanpak voor de voorwaarden die niet op basis van de registers gecontroleerd kunnen worden en met een AMS systeem dat wordt ingezet voor het monitoren van activiteiten en voor de kwaliteit van de registers. De benodigde data worden op basis van risicogebaseerde handhavingsplannen verzameld om te komen tot de juiste mate van zekerheid over de te betalen subsidie.

Met deze passende maatregelenmix komen we tot een resultaat dat tenminste gelijkwaardig equivalent is aan de controles ter plaatse.

We verwijzen verder naar de beschrijving bij AMS en de controles op de grondgebonden interventies. Waar deze equivalente controle wordt ingezet, komt deze in de plaats van de 1%-steekproef.

7.4.1.2 Soorten controles

RBE / GLMC	Soorten controles
GAEC01 - Instandhouding van blijvend grasland op basis van een verhouding blijvend grasland ten opzichte van het landbouwareaal op nationaal, regionaal, subregionaal niveau of op het niveau van groepen bedrijven of individuele bedrijven, dit alles ten opzichte van het referentiejaar 2018. Maximale daling van 5 % ten opzichte van het referentiejaar.	Administratieve controles, Areaalmonitoringsysteem, Teledetectie
GAEC02 - Bescherming van wetlands en veengebieden	Teledetectie, Controles ter plaatse (on-the-spot control)
GAEC03 - Verbod op het verbranden van stoppels, behalve om fytosanitaire redenen	Areaalmonitoringsysteem, Controles ter plaatse (on-the-spot control)
GAEC04 - Het aanleggen van bufferstroken langs waterlopen	Administratieve controles, Controles ter plaatse (on-the-spot control)
GAEC05 - Bodembewerkingsbeheer, ter vermindering van het risico van bodemdegradatie en erosie, onder meer door rekening te houden met de hellingshoek	Controles ter plaatse (on-the-spot control)
GAEC06 - Minimale bodembedekking om in de meest kwetsbare perioden kale grond te voorkomen	Areaalmonitoringsysteem, Controles ter plaatse (on-the-spot control)
GAEC07 - Gewasrotatie op bouwland, met uitzondering van gewassen die onder water groeien	Areaalmonitoringsysteem, Teledetectie
GAEC08 - Minimumaandeel landbouwareaal dat gewijd is aan niet-productieve oppervlakten of elementen. Minimumaandeel van ten minste 4 % van het bouwland op bedrijfsniveau dat bestemd is voor niet-productieve gebieden en elementen, met inbegrip van braakliggend land. Ingeval een landbouwer zich er in het kader van een uitgebreide ecoregeling overeenkomstig artikel 31, lid 6 bis, toe verbindt ten minste 7 % van zijn bouwland te bestemmen voor niet-productieve arealen en elementen, braakliggend land inbegrepen, wordt het aan de naleving van deze GLMC toe te rekenen aandeel beperkt tot 3 %. Minimumaandeel van ten minste 7 % van het bouwland op bedrijfsniveau indien dit ook vanggewassen of stikstofbindende gewassen omvat die geteeld worden zonder gebruikmaking van gewasbeschermingsmiddelen, waarvan 3 % braak ligt of niet-productieve elementen zijn. De lidstaten dienen voor vanggewassen de wegingsfactor 0,3 te hanteren. Behoud van landschapselementen. Verbod op het snoeien van heggen en bomen in de vogelbroedperiode. Facultatief, maatregelen om invasieve plantensoorten te voorkomen.	Controles ter plaatse (on-the-spot control), Teledetectie
GAEC09 - Verbod op het omzetten of ploegen van blijvend grasland dat is aangewezen als ecologisch kwetsbaar blijvend grasland in Natura 2000-gebieden	Areaalmonitoringsysteem, Teledetectie
SMR01 - Richtlijn 2000/60/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 oktober 2000 tot vaststelling van een kader voor communautaire maatregelen betreffende het waterbeleid: Artikel 11, lid 3, punt e), en artikel 11, lid 3, punt h), met betrekking tot verplichte vereisten ter beheersing van diffuse bronnen van vervuiling door fosfaten	
SMR02 - Richtlijn 91/676/EEG van de Raad van 12 december 1991 inzake de bescherming van water tegen verontreiniging door nitraten uit agrarische bronnen: artikelen 4 en 5	
SMR03 - Richtlijn 2009/147/EG van het Europees Parlement en de Raad van 30 november 2009 inzake het behoud van de vogelstand: artikel 3, lid 1, artikel 3, lid 2, punt b), en artikel 4, leden 1, 2 en 4	
SMR04 - Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna: artikel 6, leden 1 en 2	
SMR05 - Verordening (EG) nr. 178/2002 van het Europees Parlement en de Raad van 28 januari 2002 tot vaststelling van de algemene beginselen en voorschriften van de levensmiddelenwetgeving, tot oprichting van een Europese Autoriteit voor voedselveiligheid en tot vaststelling van procedures	

voor voedselveiligheidsaangelegenheden: artikelen 14 en 15, artikel 17, lid 1 en artikelen 18, 19 en 20	
SMR06 - Richtlijn 96/22/EG van de Raad van 29 april 1996 betreffende het verbod op het gebruik, in de veehouderij, van bepaalde stoffen met hormonale werking en van bepaalde stoffen met thyreostatische werking, alsmede van beta-agonisten en tot intrekking van de Richtlijnen 81/602/EEG, 88/146/EEG en 88/299/EEG: artikel 3, punten a), b), d) en e), en de artikelen 4, 5 en 7	
SMR07 - Verordening (EG) nr. 1107/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 betreffende het op de markt brengen van gewasbeschermingsmiddelen en tot intrekking van de Richtlijnen 79/117/EEG en 91/414/EEG van de Raad: artikel 55, eerste en tweede zin	
SMR08 - Richtlijn 2009/128/EG van het Europees Parlement en de Raad van 21 oktober 2009 tot vaststelling van een kader voor communautaire actie ter verwezenlijking van een duurzaam gebruik van pesticiden: artikel 5, lid 2 en artikel 8, leden 1 tot en 5; artikel 12 met betrekking tot beperkingen op het gebruik van pesticiden in op basis van Richtlijn 2000/60/EG en Natura 2000-wetgeving omschreven gebieden; artikel 13, leden 1 en 3, inzake de hantering en opslag van pesticiden en de verwijdering van resten	
SMR09 - Richtlijn 2008/119/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van kalveren: artikelen 3 en 4	
SMR10 - Richtlijn 2008/120/EG van de Raad van 18 december 2008 tot vaststelling van minimumnormen ter bescherming van varkens: artikelen 3 en 4	
SMR11 - Richtlijn 98/58/EG van de Raad van 20 juli 1998 inzake de bescherming van voor landbouwdoeleinden gehouden dieren: artikel 4	

7.4.2 Sanctiesysteem voor de conditionaliteit

7.4.2.1 Beschrijving van het sanctiesysteem voor de conditionaliteit

Wij leggen de administratieve sanctie op door middel van een korting op de subsidies. De korting zal als start 3% bedragen en kan worden verhoogd of verlaagd op basis van de criteria ernst, omvang en permanent karakter. In geval een niet-naleving geen significante gevolgen heeft voor het te behalen doel van de betrokken eis of norm zal geen korting worden toegepast. Bij een herhaalde overtreding wordt een korting van tenminste 10% toegepast. Bij een opzettelijke niet-naleving wordt een korting van tenminste 15% toegepast.

Als hoofdregel hanteren we een uniforme peildatum van 15 mei voor alle grondgebonden aangelegenheden. Degene die op dat moment als gebruiker van een perceel is geregistreerd, is in principe ook verantwoordelijk voor de conditionaliteit.

We houden bij het toepassen van sanctie rekening met overmacht en uitzonderlijke omstandigheden als bedoeld in artikel 3. Eveneens houden we bij het toepassen van sancties rekening met niet-nalevingen die een gevolg zijn van een bevel van een publieke autoriteit.

7.4.2.2 Definitie en toepassing van “herhaling” (berekening en periode):

Er is sprake van herhaling als er meer dan eenmaal binnen een periode van drie opeenvolgende kalenderjaren een niet-naleving van dezelfde eis of norm wordt geconstateerd, mits de begunstigde in kennis is gesteld en, naargelang van het geval, de mogelijkheid heeft gehad de nodige maatregelen te nemen om die eerdere niet-naleving te beëindigen.

7.4.2.3 Definitie en toepassing van “intensionaliteit”

Een niet-naleving is opzettelijk begaan indien de landbouwer de desbetreffende niet-naleving heeft beoogd.

7.4.3 Vermelding of voor kleine landbouwers een vereenvoudigd controlesysteem wordt toegepast

Nederland heeft geen interventie voor small farmers en dus ook geen controlesysteem daarvoor.

7.4.4 Bevoegde controle-instanties die verantwoordelijk zijn voor de controles op de naleving van de normen en uit de regelgeving voortvloeiende beheerseisen in het kader van de conditionaliteit

De controles worden uitgevoerd door meerdere controle-instanties: NVWA, RVO, provincies, gemeenten, waterschappen, COKZ, LID en politie. Er is een coördinerende controle-autoriteit (NVWA) die erop toeziet dat de resultaten van steekproefcontroles en doormeldingen uit de sectorale handhaving aan het betaalorgaan (RVO) worden geleverd. Het betaalorgaan ontvangt en beoordeelt de controleresultaten, stelt de korting vast en communiceert dit naar de begunstigde.

RBE / GLMC	Naam van het betaalorgaan	Naam van de controle-instantie	Naam van de verantwoordelijke voor de controle	Adres	E-mail
GAEC01	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC02	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC03	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC04	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC05	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC06	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC07	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC08	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
GAEC09	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR01	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR02	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl

SMR03	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR04	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR05	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR06	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR07	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR08	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR09	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR10	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl
SMR11	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO)	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit (NVWA)	Mr. Abdeluheb Choho (Directeur)	Postbus 93144, 2509 AC Den Haag. Prinses Beatrixlaan 2, 2595 AL Den Haag	abdeluheb.choho@rvo.nl

7.5 Sociale conditionaliteit

7.5.1. Beschrijving van het controlesysteem voor sociale conditionaliteit

Nederland zal een strategie ontwikkelen en uitvoeren voor de sociale conditionaliteiten. Dit wordt afgestemd met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Nederland pakt dit op in 2025 en zal tijdig overgaan tot invulling en bijtijdse wijziging van het NSP.

7.5.2. Beschrijving van het sanctiesysteem voor sociale conditionaliteit

Nederland zal een strategie ontwikkelen en uitvoeren voor de sociale conditionaliteiten. Dit wordt afgestemd met het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Nederland pakt dit op in 2025 en zal tijdig overgaan tot invulling en bijtijdse wijziging van het NSP.

8 Modernisering: AKIS en digitalisering

8.1 AKIS

8.1 Algemene beoogde organisatiestructuur van het verbeterde AKIS

De transitie naar een duurzame wijze van voedselproductie betreft veel stakeholders in en rondom de voedselketen. De diversiteit aan uitdagingen en belangen maken het proces complex. Meer en meer krijgt de agrarische sector te maken met maatschappelijke vraagstukken betreffende dierenwelzijn, eisen tot vermindering van de milieubelasting, met afnemende biodiversiteit en met klimaatverandering. Om toch economisch rendabel te blijven en zich staande te houden op de wereldmarkt, heeft de landbouw sector in Nederland, en in Europa, nieuwe vormen van voedselproductie nodig die efficiënter zijn of voordelen bieden voor de natuurlijke omgeving. Het voedselsysteem, met de boer centraal, moet blijvend innoveren om weerbaar te blijven en groeipotentieel te creëren. Er zijn vele vormen van innovatie, die lopen van nieuwe relaties tussen het boerenbedrijf en de omgeving (bv. korte ketens of natuurinclusieve bedrijfsvoering) tot de ontwikkeling van nieuwe technologieën (bv. Artifical Intelligence in precisielandbouw). Het ontwikkelen en verspreiden van nieuwe kennis, en het omzetten van deze kennis in beleid en in marktkansen spelen hierbij een cruciale rol. Dit gebeurt niet vanzelf, er is een kennisnetwerk voor nodig dat verschillende vormen van kennis; en ook verschillende partijen met elkaar in contact brengt, doet samenwerken, en stimuleert tot vernieuwing en modernisering. Digitalisering en databeheer spelen in dit netwerk een steeds grotere rol. Dit gehele systeem van kennis tot praktijk om tot innovatie te komen wordt het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS) genoemd.

Onder het Agrarische Kennis en Innovatie Systeem (AKIS) verstaan we het gehele systeem van alle betrokken actoren rond kennis en innovatie ten behoeve van de landbouwsector. Hieronder vallen ook alle onderlinge relaties en uitwisselingen, alle betrokken organisaties en instanties, regels en wetgeving, en het plannen en organiseren van de begroting. In andere woorden gaat het dus om de structuur en de kennisstromen tussen personen, organisaties en instellingen die kennis toepassen en ontwikkelen, voor de landbouw en aanverwante gebieden. Feitelijk alles wat te maken heeft met kennis voor de agrariër én met vragen en ideeën van de agrariër zelf (zoals opleidingen, cursussen, adviezen, demonstratie-locaties, praktijkcentra, kennisbanken, etc.), behoort tot het AKIS. De boer staat dus centraal.

Het Nederlandse Kennis en Innovatie systeem is een voorloper in de wereld in productiegerichte technologie en innovatieprocessen die gericht zijn op input-efficiency en duurzaamheid. Het systeem kent een lange geschiedenis van samenwerking tussen publieke instanties en private bedrijven. Dit wordt ook wel de ‘gouden driehoek’ genoemd; de samenwerking tussen diverse kennisinstellingen, bedrijfsleven en overheden; in samenspraak met maatschappelijke partijen. Met ook veel publiek-private samenwerking. Zo wordt bijvoorbeeld de agrarische bedrijfsadvisering, in tegenstelling tot veel andere landen, door marktpartijen verzorgd. Deze private partijen kunnen
onafhankelijk zijn (geen ander motief dan ondersteunen agrariër) of product gebonden (advies is gekoppeld aan verkoop van product of dienst). Een duidelijk onderscheid tussen deze twee type adviesorganisaties is belangrijk.

Uit de SWOT-analyse van de Nederlandse AKIS komt naar voren dat het systeem goed ontwikkeld en divers is, met korte lijnen tussen onderzoek en bedrijfsleven; dat het een grote verscheidenheid aan publieke en private adviseurs en intermediairs integreert; en dat de gemiddelde vooropleiding van de Nederlandse landbouwer hoger is dan het EU-gemiddelde. Daarnaast is er veel peer-to-peer kennisontwikkeling, zoals in het programma ‘Kennis op het Boerenerf’, in de netwerken van de operationele groepen die zich richten op innovatie (bijv. EIP), plattelandsontwikkeling (bijv. LEADER), agrarisch natuurbeheer (boerencollectieven) en andere initiatieven gericht op het verspreiden van kennis.

Een zwak punt van de Nederlandse AKIS is de grote verdeeldheid in partijen, zowel binnen bijvoorbeeld de adviesdiensten, maar ook tussen bijvoorbeeld onderzoek (topsectoren), onderwijs, overheid en

adviseurs. Er zijn veel verschillende initiatieven, waarbij het lastig is om overzicht te bewaren en initiatiefnemers met elkaar in contact te brengen. Het verminderen van deze fragmentatie van het AKIS systeem is een van de belangrijkste behoefte in het NSP voor kennis en innovatie. Voorkomen moet worden dat agrarische ondernemers deeloplossingen voorgeschoteld krijgen zonder dat de hele context meegenomen wordt. Het streven is om naar meer integrale afgewogen adviezen te komen die toegespitst zijn op een bedrijf. Voor een transitie van de landbouw is maatwerk nodig per bedrijf. Verder zijn, ondanks de korte lijnen, de synergiën tussen onderwijs-, onderzoeks- en adviesorganisaties beperkt.

Nederland kent vele kleinschalige AKIS-subsystemen binnen de verschillende sectoren en regio's die in de kennisbehoefte van de specifieke boeren voorzien. Een nadeel van dit gefragmenteerde systeem is dat het schotten opwerpt in de kennis uitwisseling en er een gebrekkige collectieve visie tussen de AKIS-actoren bestaat. Eén van de belangrijkste uitdagingen binnen het Nederlandse AKIS is dan ook dat ontwikkelde kennis zo snel mogelijk in de praktijk wordt toegepast. Stakeholders binnen het AKIS benadrukken het belang van het delen van goede praktijken in kennis en innovatie.

Belangrijke ontwikkelingen die het AKIS beïnvloeden zijn:

* schaalvergroting en intensivering die zorgen voor meer private investeringen in kennis en innovatie (K&I) maar daarentegen ook leiden tot een grotere K&I-kloof tussen grote en mkb-bedrijven. Dit vraagt om aandacht voor de impact op sociale gelijkheid van AKIS moderniseringsstrategieën.
* de commercialisering van kennis als publiek goed naar internationaal marktproduct. Dit geeft grenzen aan de bereidheid om data en kennis te delen in publiek-private samenwerking (intellectuele eigendomsrechten).
* De maatschappelijke vraagstukken die gekoppeld zijn aan de transitie naar een duurzame landbouw vereist kennis en innovatie omvat naast waarvan terugverdienperiode langer en minder tastbaar is. Dit maakt meer commerciële advisering lastiger. Communicatie met de boer de focus dient te liggen op de link tussen de behoefte van de boer die samenhangt met het maatschappelijke thema; en ingaan op mogelijke financiële baten.
* een maatschappelijke kanteling waarbij generieke kennis en vaardigheden minstens zo belangrijk worden als specifieke vakkennis (Plantinga en Geerling-Eiff, 2018).
* Vervaging van de grenzen tussen onderzoek, onderwijs en advies (het oude OVO-drieluik). Onder andere resulterend in een scala aan kennishubs (proefboerderijen, living labs, demonstratiebedrijven etc.)

In de aanbevelingen van de Europese Commissie staat in aanbeveling 14 ook een duidelijke oproep om de fragmentatie van het AKIS aan te pakken. Ook wordt gevraagd om versterking van kennis en ondersteuning bij innovatie. Met de inzet zoals beschreven in dit NSP (inzet op artikel 77 en 78, erkenning van onpartijdige adviseurs en vooral activiteiten van het GLB netwerk) wordt hieraan voldaan.

Strategie Kennis & Innovatie

Aan de basis voor de Kennis & Innovatie strategie staan de interventie maatregelen voor kennis en innovatie (artikel 78 en 79) en het GLB netwerk:

- Interventiemaatregel kennis stimuleert laagdrempelig de toegang tot kennis, onder meer met de benodigde infrastructuur voor onpartijdige adviseurs, individuele en collectieve vouchers. Het Bedrijfsadviseringssysteem (BAS register) zorgt dat onafhankelijke adviseurs herkenbaar zijn en aan minimale kwaliteit voor eisen voldoen.
- De interventiemaatregel EIP stimuleert bottum-up innovatie, gebaseerd op samenwerking tussen verschillende partijen (waaronder minimaal 1 agrariër).
- Een ambitieuze doelstelling van het GLB netwerk om samenwerking tussen de verschillende actoren binnen en buiten het kennis systeem AKIS actief te bevorderen ten behoeve van de circulaire economie (zie ook h4) en het behalen van de GLB doelstellingen. Het GLB netwerk zorgt dat er overzicht is over de verschillende GLB initiatieven en hindernissen weggenomen worden. De intentie is om het GLB netwerk te verdubbelen ten opzichte huidige omvang

Kennis, innovatie en netwerk zijn de smeerolie voor het bereiken van de GLB doelen. Daarbij hebben de interventies op kennis & innovatie zowel een nationaal als provinciaal karakter. De Kennis & Innovatie strategie integreert verschillende vormen van kennis (van ervaringskennis tot academische kennis) en verschillende vormen van innovatie, waarbij sociale innovatie doelt op zowel sociale maatschappelijke doelstellingen van inclusiviteit, zeggenschap en rechtvaardigheid, als op de noodzaak van actief bevorderen van sociaal leren. Innovatie vindt plaats wanneer naast de benodigde technische kennis, mensen de eigen waarden en opvattingen kunnen toetsen aan die van anderen bij het toepassen van nieuwe kennis en wijze van werken. In de interventiemaatregelen voor kennis en innovatie worden processen van sociaal leren actief gestimuleerd, onder meer met de samenwerking tussen collega's onderling in de Operationele groepen van EIP, tussen de sector en lokale omgeving binnen LEADER; en door het stimuleren van activiteiten en communicatie tussen de verschillende partijen in het AKIS systeem (overheid, boeren, ketenpartijen, kennisinstellingen) en bestuurlijk-geografische niveaus.

De wijze waarop het strategisch GLB plan bijdraagt aan de algemene horizontale doelstelling inzake het stimuleren en delen van kennis, innovatie en digitalisering en het bevorderen van het gebruik ervan (art. 114), is als volgt:

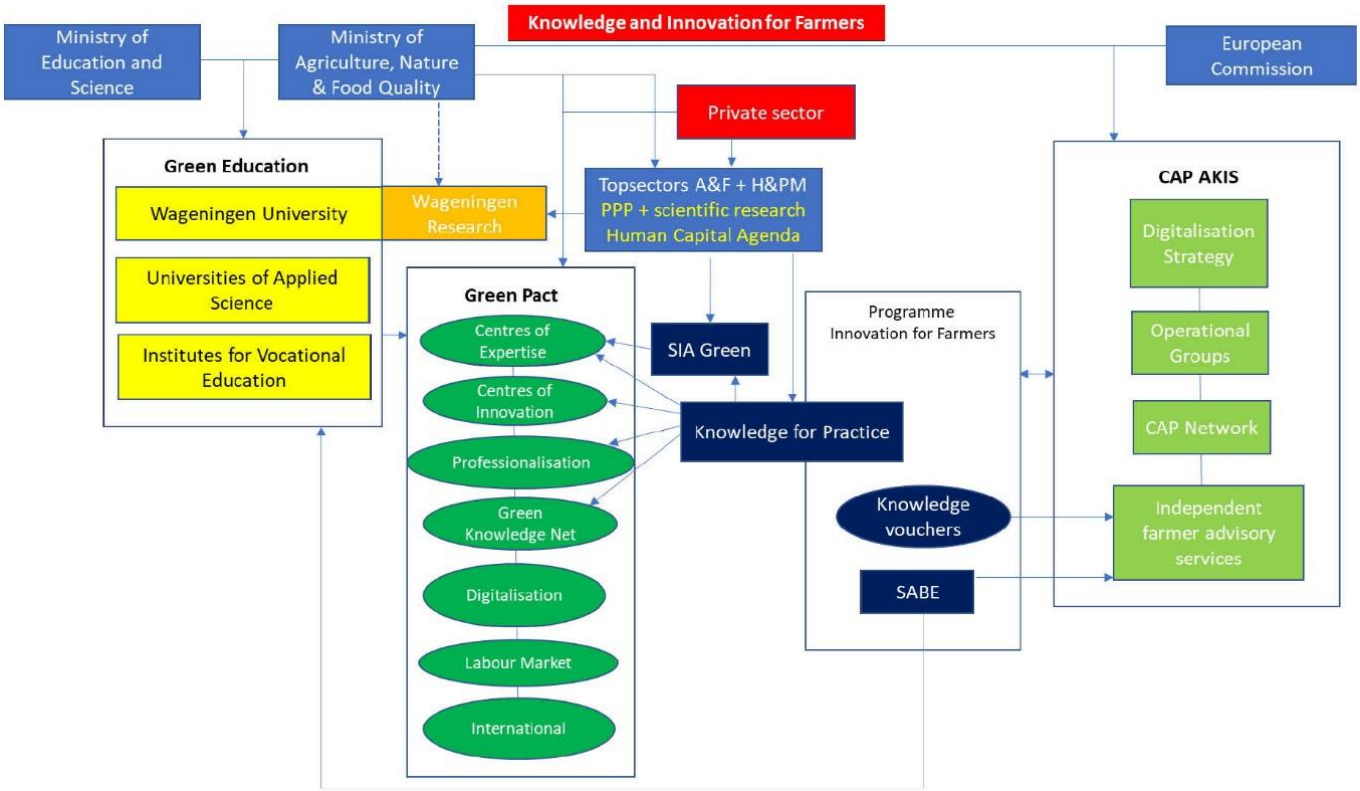
1. Kennis
    - Erkenning en ondersteuning van onpartijdige adviseurs en coaches (artikel 15(3));
    - Betere toegang (voor boeren) tot advies en coaching door middel van vouchers voor advies.
    - Betere kennisstroom in het AKIS-systeem (artikel 15(2))
    - Artikel 15.4 zal gerespecteerd worden en in de adviezen terugkomen
2. Netwerk:
    - Breder en intensiever nationaal GLB-ondersteuningsnetwerk dat kennis en innovatie projecten verbindt met onderzoek en educatie en de waardeketen (artikel 15(2)).
3. Innovatie:
    - Betere toegang tot innovatiemaatregelen via projectfinanciering, met name via de regeling 'Innovatie op het Boerenerf' (artikel 114(a)(ii)).
    - Meer samenhang in innovatieprojecten georganiseerd door het GLB netwerk (artikel 126)
    - Betere samenwerking in ondernemers gedreven projecten, oa. in de waardeketen en ten behoeve van gebiedsspecifieke doelen
    - Een grotere rol voor de provincies.
    - Innovatiemakelaars zijn breed beschikbaar in Nederland, via RVO en GLB netwerk zullen ondernemers hierop gewezen worden.

8.2 Beschrijving van de manier waarop de adviesdiensten, onderzoeks- en GLB-netwerken samenwerken binnen het AKIS-kader (art.114, punt a), ii))

De voornaamste huidige Nederlandse kennis- en innovatie-instrumenten en netwerken binnen het AKIS zijn:

- De topsectoren Agri & Food, en Tuinbouw en Uitgangsmaterialen, inclusief de talrijke publiek-private samenwerkingsverbanden (PPP's), projecten en cross-over samenwerking met andere topsectoren
- GreenPact, een coalitie van onderwijsinstellingen voor Beroepsonderwijs en agrarische bedrijven (boeren).
- Diverse regelingen om innovatie-activiteiten te bevorderen, meestal gericht op het MKB zoals de Mkb Innovatiestimuleringsregeling Regio en Topsectoren (MIT) en Small Business Innovation Research (SBIR)
- Operationele groepen in het kader van de Europese Innovatie Partnerschap EIP-AGRI, beheerd door de provincies en het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit om innovatie in de landbouw bottom-up te bevorderen.
- Kennismaatregelen uit GLB, uitgevoerd door de provincies

- Innovatie op het Boerenerf; via cursussen, agrarisch advies en praktijknetwerken die het leren tussen boeren onderling versterkt;
- Het netwerk Platteland dat als basis dient voor het nieuwe GLB netwerk

Bovenstaande is een gesimplificeerde weergave van het totale Agrarische Kennis en Innovatie Systeem, dat veel meer actoren omvat. Zo vervullen bijvoorbeeld intermediairs een belangrijke rol. Dit zijn flexibele en grotendeels onafhankelijke organisaties die bedrijven, overheden en kennisinstellingen met elkaar verbinden. Zo stimuleren zij experimentele projecten, om bruikbare kennis en vaardigheden te ontwikkelen te verspreiden.

8.3 Beschrijving van de organisatie van alle bedrijfsadviseurs voor de landbouw overeenkomstig de vereisten van artikel 15, leden 2 tot en met 4

Het systeem van bedrijfsadvisering in Nederland bestaat uit zowel publieke adviseurs als commerciële adviseurs die verbonden zijn aan agrarische toeleveranciers. Dit geeft spanning tussen publieke en private belangen en resulteert in verschillende, soms conflicterende adviezen aan de boer. Verder is in de SWOT naar voren gekomen dat de complexe AKIS-infrastructuur zich kenmerkt door een scala aan hoogwaardige maar gefragmenteerde kennisstromen. Om ervoor te zorgen dat bedrijfsadviesdiensten voor de landbouw de economische, ecologische en sociale dimensies bestrijken, - artikel 15(2) - , dat actuele technologische en wetenschappelijke informatie die is ontwikkeld in het kader van onderzoek en innovatie daadwerkelijk de boer bereikt op een wijze dat deze kennis direct toepasbaar is, - artikel 114(a)(ii) -, wordt ingezet op:

1. Verdere ontwikkeling van het Bedrijfsadviseringssystem (BAS). Om het aantal erkende onafhankelijke agrarische bedrijfsadviseurs en de kwaliteit van hun adviezen te vergroten wordt het huidige registratiesysteem, het BAS, aangepast met aandachtsgebieden gericht op stikstofemissie, kringlooplandbouw en een duurzame bedrijfsvoering. De registratie wordt uitgevoerd door de Vereniging Agrarische Bedrijfsadviseurs (VAB).
2. Betere toegang (voor boeren) tot advies en coaching door middel van vouchers voor advies.
3. Opleidingsvouchers voor het verbeteren van de kennisstroom en het verhogen van de kwaliteit van gebonden kennis aan de boer.
4. Vouchers voor de ontwikkeling van bedrijfsplannen, waarbij innovaties in demonstratiebedrijven

kunnen worden geproefd.

5. Een grotere ambitie van het nieuwe GLB netwerk dan de voorloper plattelandsnetwerk om de fragmentatie van kennisstromen op te heffen, cohesie aan te brengen in de kennis en innovatie voor het bereiken van de negen specifieke subdoelen.
6. De in het BAS register geregistreerde adviseurs zijn verplicht om elk jaar 20 PE punten te halen waarvan een bepaald deel voor het aandachtsgebied waarop zij geregistreerd staan. Een deel van de jaarlijkse punten moet ook op andere thema's worden behaald zodat de BAS adviseur naast zijn eigen vakgebied ook up to date is op andere verwante thema's. Dit vergroot ook de integrale kijk op vraagstukken waarover advies wordt gevraagd.
7. Er komt een model van permanente educatie waarbij een onafhankelijke commissie opleidingen en trainingen gaat beoordelen die worden ingediend door kennisaanbieders op kwaliteit en impact gericht op de aandachtsgebieden. Deze worden bij toekenning geregistreerd in een register voor opleidingen en trainingen verbonden aan het BAS register. Adviseurs uit het BAS register kunnen/moeten jaarlijks een keuze maken uit deze opleidingen om geregistreerd te blijven, daarmee is ook de kwaliteitsborging van kennisniveau BAS adviseur geregeld. De inhoud van trainingen en cursussen zijn vooraf beoordeeld op kwaliteit en impact en vervolgens moeten alle BAS adviseurs zich verplicht bijscholen op jaarbasis. Stok achter de deur: bij onwil en/of onvoldoende voortgang kan BAS adviseur uit het BAS register worden geschreven en daarmee niet meer adviseren.
8. Adviseurs die deelnemen aan NSP maatregel art. 78 zullen conform de voorwaarden in artikel 15 worden geadviseerd.

Back-office voor adviesdiensten.

The Dutch Agricultural Extension Services are currently in charge of their own back-office. This is due to the fact that we value their independent status, and ability to respond adequately and timely to updates needed. This independence from the ministry is also needed in order to upkeep the relation with the farmers even during politically sensitive times, e.g. when it comes to information about nitrogen. In order to ensure the quality of this back-office we have regular meetings with the VAB concerning new trends and developments, financial support, and quality concerns. We are also involved in the development of the governance and quality structure of the new permanent education system. The ministry takes an advisory role in this process, particularly during the establishment of the quality criteria for the education provided and the amount of weight that will be assigned to the learning activities (for example adhering more weight to courses by public funded institutes, which implies strict inspection). We are also closely involved with establishment of the 'permanent education committee', where we have assisted in the application criteria for suitable candidates. Lastly, the ministry remains involved and responsible for the BAS registry. This implies involvement in the determination of the 'attention areas'. This is done by a team within the ministry involving experts on farming as well as on education and advisory services.

Currently closer connections with the green education platform (GKN) are being explored to facilitate an overview of initial and post-initial education, as well as access to wiki's and e-learning modules, which can synergize with the permanent education system of the VAB. In all practice oriented research programs (e.g. KoM, PPS) there is a clause which demands projects to disseminate their results and findings on this platform. We also pay attention that this is disseminated to the advisory services. Finally, since 2022 there is renewed attention for life long learning within the ministry. Resulting in the development of three courses (nitrogen, nature inclusive entrepreneurship, and precision farming). The first results of these pilots are currently being collected, which will be used for a new phase of stimulating lifelong learning in the green domain. The ministry will be investing 100.000 euro in 2022 in lifelong learning pilots, the results of which will also be made available to agricultural advisors (where relevant).

Het GLB netwerk (Artikel 126) is een netwerk van netwerken, zoals agrarische netwerken, Leader-

netwerken en netwerken voor agrarisch natuurbeheer en water. De verbindingen in het netwerk vinden op verschillende niveaus plaats: lokaal, regionaal, nationaal en Europees.

De ambitie voor het Nederlandse GLB netwerk is om een netwerk te zijn dat netwerkactiviteiten coördineert én samen werkt met de netwerkpartners die bijdragen aan GLB doelen. Met deze ambitie wordt ingezet op een netwerk dat breder kijkt dan het GLB alleen voor realisatie van NSP doelen.

Verbindingen in het GLB netwerk vinden plaats op operationeel niveau. Dat is het niveau waar direct in de praktijk maatregelen worden genomen en projecten plaatsvinden. In dat verband heeft de boer en het directe netwerk rondom de boer een belangrijke plek in het GLB netwerk. Op zijn/haar bedrijf kan hij/zij actief bijdragen aan bijvoorbeeld een goede kwaliteit van bodem, water en lucht. In dit directe netwerk rondom de boer, wisselt de boer informatie, kennis en ervaringen uit. Dit gebeurt onder andere met collega boeren, adviseurs en praktijkonderzoekers.

Ook partijen die meer strategisch met het GLB bezig zijn maken onderdeel uit van het GLB netwerk. Dit is het niveau waar bijvoorbeeld besluitvorming plaatsvindt over de maatregelen die vanuit het GLB ingezet gaan worden. Het gaat hier over bijvoorbeeld overheden maar ook maatschappelijke organisaties die rond een bepaald thema iets willen bereiken.

Het Nederlandse GLB netwerk wil een netwerk te zijn waar voldoende gelegenheid is tot ontmoeting met daarbij aandacht voor doelgerichte kennis en informatie-uitwisseling. Bedoeling is dat het GLB netwerk partijen, waaronder kennisontwikkelaars en kennismakelaars, onderling verbindt en koppelt aan de GLB-doelen. Dit om kennis vanuit verschillende programma’s en netwerken beter afgestemd en beschikbaar te laten komen voor de praktijk.
Om dit te bereiken heeft het GLB netwerk een capaciteit van 5fte en een jaarlijks budget van € 800K tot haar beschikking. De huidige financiering gebeurt voor de helft vanuit het Technisch Beheer van het POP programma, een kwart vanuit de Provincies en een kwart vanuit LNV . Deze financiering zal in het NSP sterk verruimt worden.

Voor het GLB netwerk spelen de volgende uitdagingen:

1. Gericht op het verspreiden van goed toepasbare kennis naar de boer, waarbij allerlei erfbetreders een belangrijk rol spelen.
2. Doelgericht kennis laten stromen.
3. Een beweging op gang brengen waarbij iedereen aan deel kan nemen en een bijdrage leveren aan de GLB-doelen.
4. Samenwerking tussen partners in z’n algemeen en specifiek tussen praktijk en onderzoek (dynamiek bevorderen), inclusief contacten met NCP voor Europese kennisprogramma's.
5. Eigenaarschap.
6. Informatie, kennisuitwisseling tussen Nederland en andere lidstaten en samenwerking in Europa (ENRD, EIP, Horizon Europe en Interreg).
7. Inzetten digitale technieken/ digitale data-verzameling.

Ad 1 Meer gericht op de boer

Om de doelstellingen van het nieuwe GLB te halen worden veranderingen gevraagd. Omdat het GLB voor een belangrijk deel gericht is op de boer zal het netwerk specifiek moeten kijken wat er vanuit het netwerk kan worden bijgedragen om benodigde kennis en informatie ook van toepassing te laten zijn voor de praktijk, hoe komen we tot oplossingen die bij de bedrijfsvoering past.

Ad 2 Doelgericht kennis laten stromen

In het netwerk gaat het voor een belangrijk deel over uitwisselen van kennis en informatie. Voor een doelgerichte kennis en informatiestroom is het relevant in te spelen op Nederlandse Agrarische kennis, (informatie) en innovatie systeem dat zich kenmerkt als sterk maar fragmentarisch. Juist binnen deze context kan het netwerk een belangrijke rol spelen in het verbinden van de verschillende onderdelen. Binnen het netwerk is het belangrijk naar een klimaat van openheid en gelijkwaardigheid te hebben waardoor kennis en informatie-uitwisseling optimaal kan verlopen.

Ad 3 Een beweging op gang brengen waarbij iedereen die een bijdrage levert aan de GLB doelen deel kan nemen.

- Er is een rijkdom aan initiatieven in Nederland.
- Open netwerk – gebruik maken van energie die er is – kan ook weer anderen inspireren.

Ad 4 Samenwerking tussen partners in z'n algemeen en specifiek tussen praktijk en onderzoek (dynamiek)

- o.a. bevorderen peer-to-peer leren, relatie met proefboerderijen etc., relatie WUR TKI
- citizen science/ boeren meten
- Als voorbeeld de Leerreis Nutriëntenkringloop die nu loopt (dit is ook een voorbeeld over hoe eigenaarschap ingevuld kan worden – zie ad 5)

Ad 5 Eigenaarschap, ambassadeurs op specifieke thema's of gebieden en ronde tafels

Een uitdaging is om het netwerk een GLB netwerk van de deelnemende partijen te laten zijn waar ze zich eigenaar van voelen. Voor een deel zal dit via de lijn van governance bevorderd kunnen worden waarbij gekeken moet worden op welke manier netwerkspelers hun geluid in kunnen brengen bij meer strategische discussies.

Een *netwerk support unit* zal het GLB netwerk faciliteren. Vanuit de uitdagingen die hierboven zijn beschreven zijn de doelen waar de netwerk support unit zich op richt als volgt:

1. Algemene Communicatie;
2. Bevorderen van kennisuitwisseling en kennisontwikkeling;
3. Bevorderen van samenwerking zowel binnen Nederland als over de grens;
4. Zorgen voor levendige netwerken rond thema's die spelen op het platteland;
5. Stimuleren van (duurzame) innovaties in de landbouw. Bekendheid geven aan- en het ontwikkelen van EIP-Agri, Horizon Europe en andere, Europese netwerken rond platteland en onderzoek;
6. Versterken van verbindingen in het GLB door het toepassen van moderne (digitale) technologie – experimenteren met nieuwe digitale mogelijkheden.

8.4 Beschrijving van de manier waarop innovatiesteun wordt verstrekt zoals bedoeld in artikel 114, punt a), ii)

EIP-AGRI is sinds 2012 van start gegaan om bij te dragen aan de EU 2020-strategie voor smart, duurzame en inclusieve groei. Het instrument werd enerzijds gefinancierd uit het GLB via de plattelandsontwikkelingsprogramma's en anderzijds uit het EU-kaderprogramma voor kennis en innovatie (Horizon 2020). Het EIP-AGRI is met 202 operationele groepen in 2014-2020 succesvol gebleken en wordt voortgezet in het NSP. In dezelfde periode heeft Nederland 8.1% van de totale portefeuille voor plattelandsontwikkeling in kennis ontwikkeling en verspreiding geprogrammeerd, ruim boven het EU-gemiddelde van 3.3% ((Aanbevelingen van de Commissie voor het strategisch GLB-plan SW 2020/388).

Met openstellingen op nationaal en provinciaal niveau wordt gestuurd op de gewenste innovaties. Bij landelijke initiatieven bestaan deze uit het (door)ontwikkelen van (bestaande) landelijke waarde- en duurzaamheidsconcepten op thema's zoals sectorale ontwikkelingen, ketens, milieu, klimaat, biologische landbouw en dierenwelzijn. Bij de regionale initiatieven wordt met name in operationele groepen met lokale en regionale spelers samengewerkt in kennisclusters en proeftuinen om te komen tot innovaties die inspelen op de regionale context en gebied specifieke uitdagingen.

Het centraal stellen van boer en boerenbedrijf in het ondersteunen van innovaties vindt plaats binnen het programma “Innovatie op het Boerenerf” met projectsubsidies voor praktijknetwerken of ‘lerende netwerken’ en voor demonstratiebedrijven. Binnen deze projecten is ruimte om trainingen, workshops, coaching en demonstratieactiviteiten te financieren.

Daarnaast wordt contact gelegd met het Europees Servicepunt, dat ervoor zorgt dat aan de juiste kennisvragen wordt gewerkt en dat alle ontwikkelde kennis wordt ontsloten en gedeeld, onder andere via Focus Groups.

Het EIP heeft niet alleen instrumenten in het GLB. In het grotere EU brede EIP programma wordt samenwerking bevorderd tussen het NSP en Horizon Europe. waarin focusgroepen, thematische netwerken en multi-actor approach de overige onderdelen van zijn.

8.5 Digitaliseringsstrategie (art.114, punt b))

Nederland gaat in op agrarische digitalisering in zijn digitaliseringsvisie voor landbouw, natuur en voedselkwaliteit, die in september 2021 is gepubliceerd (link naar document). Deze visie richt zich vooral op randvoorwaarden om de adoptie van digitale technologie te stimuleren en zo de groene transitie naar een duurzaam voedselsysteem te ondersteunen en versnellen. Voorbeelden van randvoorwaarden zijn de aanwezigheid van kaders en afspraken over interoperabiliteit, datadeling en datagebruik, voldoende digitale competenties, beschikbaarheid van (open) data, enzovoort. Daarnaast maken fundamentele randvoorwaarden zoals adequate wettelijke kaders en optimalisatie van het agrarische kennis- en innovatiesysteem, specifiek voor digitale technologieën, deel uit van deze visie.

Op dit moment ontwikkelt het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit een actieprogramma voor digitalisering dat bestaande en nieuwe beleidsacties en -instrumenten zal kaderen en concrete doelen zal bieden om de randvoorwaarden in de visie van het ministerie aan te pakken. Het actieprogramma is gericht op het aanpakken van problemen in alle agrarische subsectoren en de rol van de overheid in de digitale transitie, naast het onderhouden en ontwikkelen van het agrarische kennis- en innovatiesysteem.

De modernisering van het agrarische kennis- en innovatiesysteem maakt het mogelijk om kennis uit alle lagen en actoren van de AKIS te bevorderen en te delen. Digitalisering is geen op zichzelf staand doel maar een middel om een doel te bereiken. Het doel is dan ook om de GLB-doelstellingen te ondersteunen door deze beter en/of sneller te kunnen realiseren. Artikel 114 in de verordening vormt het leidende beleidsprincipe om digitalisering binnen het GLB te bevorderen in de lidstaten.

De Nederlandse digitaliseringsstrategie voor de landbouw is geïntegreerd in gebiedsgerichte innovatieprogramma’s via onder andere de Europese Digitale Innovatie Hubs (EDIH) en de Regionale Innovatie Strategie voor Slimme Specialisatie (RIS3). De Europese Digitale Innovatie Hubs (EDIH) worden ontwikkeld binnen het investeringsprogramma Digitaal Europa. Voor het stimuleren van digitale capaciteiten wordt een Europees netwerk van Europese digitale-innovatiehubs ontwikkeld. EDIH’s zijn non-profit en bieden diensten aan ondersteuning bij het opzetten van experimenten ("Test before invest") en het vinden van investeringskapitaal, training en opleidingen en bemiddeling voor de vorming van een digitaal innovatie-ecosysteem en netwerken.

De RIS3 is een vereiste voor alle Europese regio’s die gebruik willen maken van het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (EFRO) in de periode 2021-2027. Hierin worden onder andere het Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB) programma en de Interreg programma’s verbonden. Een slimme specialisatiestrategie (RIS3) is een onderbouwde prioritering voor investeringen in innovatie in een bepaalde regio. De strategie maakt inzichtelijk wat de kracht van en kansen zijn voor de kenniseconomie en innovaties in de regio.

Op het boerenerf maakt digitalisering het mogelijk om uit diverse bronnen steeds meer en betere digitale data te verkrijgen en in te zetten voor bedrijfs- en beleidsprocessen. Bij omzetting van deze data tot betekenisvolle informatie ontstaat een beter begrip over de relaties tussen productieomstandigheden (zoals temperatuur, neerslag, stalinrichting), de inzet van productiemiddelen (zoals water, bodem, gewasbeschermingsmiddelen, diervoeder) en de productie-uitkomsten en natuur- en milieueffecten daarvan. Dit maakt een gerichter, effectiever en efficiënter (want minder) gebruik van productiemiddelen en een betere kwaliteit van producten mogelijk en zorgt hierdoor voor minder emissies naar bodem, water en lucht.

In de digitaliseringsstrategie van het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit wordt onder digitalisering verstaan: (de omslag naar) het gebruik van digitale data en bijbehorende technologie ter ondersteuning van inzicht en beslissingen en handelingen van private partners en overheden en hun uitvoeringsorganisaties. Daarbij wordt uitgegaan van de drie fasen in het genereren van toegevoegde waarde middels digitalisering:

1. het verzamelen van data (uit sensoren, satellieten, drones of landbouwmachines);
2. analyse via beslissingsondersteunende modellen en AI (oa. zoals machine-learning);
3. gebruik van data om robots of (semi)automatische systemen aan te sturen (oa. digitaal productontwerp en onderhoud via digital twins).

Deze drie functies komen terug in de beschrijving van de interventies ter bevordering van de precisielandbouw.

De volgende drie specifieke elementen binnen deze strategie hebben aansluiting bij de GLB-verordening en vormen daarmee een integraal onderdeel van het Strategische AKIS Plan in ontwikkeling, gericht op digitalisering en versterking van de innovatiekracht:

1. Kennisverspreiding binnen het AKIS; onder andere door digitalisering van alle gegevensstromen in de landbouw en voedselsysteem; en het vergroten van de toegankelijkheid tot kennis en projectresultaten via het samenwerking tussen het GLB netwerk en het Groen Kennis Net (GKN);
2. Nutriëntenmanagement;
3. Precisielandbouw; o.a. het efficiënter benutten van inputs en reduceren van emissies/afval/reststromen.

De behoefte aan het bevorderen van digitale kennisverspreiding richt zich concreet op verbetering van het systematisch samenbrengen, analyseren en praktisch toepasbaar maken van beschikbare kennis (Kaderbrief Innovatie op het Boerenerf, 2019). Voor veel MKB-bedrijven is het een grote stap om de kansen van digitalisering goed te benutten. Het ontbreekt hen simpelweg aan tijd, kennis en geld. Dure ICT-specialisten inschakelen of het eigen personeel bijscholen is geen optie. Onderzoek (Delphy, 2021)[1] heeft aangetoond dat de resultaten van projecten (POP) onvoldoende gecommuniceerd worden. Resultaten worden wel in het project gedeeld op bijvoorbeeld demonstraties of workshops, maar niet online gearchiveerd of breder verspreid. Digitalisering in deze vergemakkelijkt het coördineren en leren van projecten onderling.

[1]Delphy, 2021: : Advies kennisverspreiding netwerk platteland. Hoe bereiken we het boerenerf?", 13 April 2021.

Interventies:

- Trainingen en opleiding voor bevordering van digitale vaardigheden van huidige en toekomstige ondernemers:
    - Aansluiting op het programma 'Versnelling digitalisering mkb' van het ministerie van Economische Zaken en Klimaat. In dit programma gaan mkb'ers aan de slag in zogenoemde 'MKB-Werkplaatsen Digitalisering'.
    - Subsidiemodule agrarische bedrijfsadvisering en educatie (SABE). Dit succesvolle voucher systeem richt zich boeren en adviseurs voor het verkrijgen van subsidie ter ontwikkeling

van vaardigheden (cursus vouchers).

- Doorontwikkeling van Groen Kennis Net (GKN) als interactieve hub en hét landelijke interactief digitale platform met de volgende twee functionaliteiten:
    - Een overkoepelend databestand met eenvoudige zoekfunctie waar vanuit alle publieke groene data en informatie op het gebied van land- en tuinbouw wordt ontsloten naar AKIS-doelgroepen;
    - Een interactief ('living') platform waar op thema discussies worden gevoerd (actuele ontwikkelingen; uitwisseling visie tussen doelgroepen). Tevens bestaat de mogelijkheid om interactief content te co-creëren, bijvoorbeeld via de wiki-aanpak.
- Integratie in het Kennisplatform van al goedlopende digitale initiatieven voor kennis- en innovatieverspreiding, zoals de websites Verantwoorde veehouderij, Kas als energiebron en initiatieven die niet direct gelinkt zijn aan landbouw zoals Vistikhetmaar en Kennisnetwerk OBN.
- Ontwikkeling van een kennisloket, gekoppeld aan GKN, waarin diverse doelgroepen hun vraag kunnen stellen over kennis en innovatie en indien wenselijk verbonden worden aan actoren die hen verder kunnen helpen en/of samenwerking mee op te zoeken. In het verlengde wordt het Doe mee loket verbonden aan GKN.
- ICT gebruiken voor het stimuleren van grotere betrokkenheid van consumenten en afzetkanalen
- Verbinding van GKN met het GLB Netwerk (in ontwikkeling). De resultaten van de Operational Groups worden verder verspreid door ze vindbaar op te slaan op Groen Kennis Net. Ook worden hier waar nodig en mogelijk verbindingen gelegd met andere kennisbronnen.

Nutriëntenmanagement

De stikstofdepositie in Nederland is nog te hoog om biodiversiteitsdoelen te realiseren. De ammoniakemissie bedraagt per hectare landbouwgrond 60 kg ammoniak en is daarmee de hoogste in de EU (CLO, 2017). Door uit- en afspoeling van nutriënten wordt het grond- en oppervlaktewater belast. De huidige gangbare landbouwpraktijk van bemesting volgens landbouwkundig advies en economisch optimale gewaskeuzes is niet toereikend (PBL, 2017).

Uitgaande van de huidige landbouwpraktijk, kunnen de nutriëntendoelstellingen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) in grote delen van Nederland niet worden gehaald. De belasting van oppervlaktewater met nutriënten afkomstig van de landbouw wordt onder meer gemonitord met het Meetnet Nutriënten Landbouw Specifiek Oppervlaktewater (MNLSO). Uit de resultaten van het MNLSO komt naar voren dat de waterkwaliteit in de landbouw-specifieke wateren aan het verbeteren is, maar dat er in de periode 2014 tot en met 2017 op circa 40-60% van de meetlocaties nog niet aan de norm van het Waterschap voor N-totaal of P-totaal wordt voldaan. Uitgaande van de huidige landbouwpraktijk kunnen de nutriëntendoelstellingen van de KRW in het oppervlaktewater in grote delen van Nederland niet worden gehaald. Verdere ontwikkeling van digitale tools, platforms en het digitaal beschikbaar stellen van innovatieve technieken zoals technieken met betrekking tot het gebruik van satellietdata dienen bij te dragen aan het verbeteren van de nutriëntenhuishouding en -management.

In samenwerking met meerdere DG's van de Europese Commissie[1] en enkele EU-lidstaten is een demo-versie ontwikkeld van de nutriëntentool FaST (Farm Sustainbility tool for Nutrients). De Europese Commissie stelt de EU-lidstaten per 2024 verplicht om een soortgelijke tool aan landbouwers ter beschikking te stellen. Het is een keuze aan de lidstaten om de door de (i.s.m. de) Europese Commissie ontwikkelde tool (eventueel) modulair te gaan gebruiken of een eigen tool ter beschikking te stellen. De tool moet volgens art 15 (4) (NSP-verordening) minimaal de volgende onderdelen bieden:

1. Het bevat een balans van de belangrijkste voedingsstoffen op perceelsniveau;
2. de wettelijke eisen aan nutriënten is geïntegreerd;
3. Het bevat bodemgegevens, op basis van beschikbare informatie en analyses;
4. Het heeft een koppeling met de GBCS-gegevens relevant voor nutriëntenbeheer.

De tool is bedoeld als een plannings- en adviestool voor boeren om uitspoeling, verliezen en daarmee vervuiling door nutriënten te voorkomen en om de nutriënten zo effectief mogelijk in te zetten.

In Nederland zijn verschillende tools en platforms voor nutriëntenmanagement in gebruik. De WUR heeft in 2019 onderzocht in hoeverre 11 bestaande nutriënt management tools al voldoen aan de voorwaarden gesteld aan de FaST: 'Dutch nutrient management tools matching the EU Farmer Sustainability Tool (FaST) criteria: A quick scan analysis'. Gezien het feit dat er al meerdere dergelijke tools in Nederland bestaan en worden gebruikt door Nederlandse landbouwers zal het betaalorgaan geen nieuwe tool ontwikkelen. Er zal worden onderzocht of bestaande tools al geschikt zijn om te dienen als FaST-tool of dat deze aangepast kunnen worden naar de eisen van de NSP-VO. Voorkomen moet worden dat landbouwers meerdere tools moeten gaan gebruiken met input van dezelfde data. Administratieve lasten voor boeren moeten juist verminderd worden.

[1] De studie wordt beheerd door DG DEFIS in coördinatie met DG AGRI en DG DIGIT

Agrifirm (Voedingsadvies)	De tool is eigendom van Agrifirm (een coöperatie van boeren voor de aanvoer van voer, meststoffen, zaad etc.) www.agrifirm.nl/aanbod/veris-bodemadvies/	geeft landbouwmest adviezen per perceel op basis van bodemanalyses.
Delphy (Bemestingsplan)	De tool is eigendom van Delphy (een particuliere adviesorganisatie voor boeren)	mestadvies ter bevordering van bodemvruchtbaarheid en veilige teelt, met betrekking tot bodemgezondheid en organische stofvoorziening, aaltjesproblematiek, bodemverbetering, vochtvoorziening en efficiënt irrigatie-
CROP by Dacom	De tool is eigendom van Dacom (een softwareontwi	heeft een teeltregistratie systeem voor akkerbouwbed

	kkelaar), https://dacom.farm/	rijven waarin alle bewerkingen, kosten en opbrengsten nauwkeurig worden vastgelegd waarmee analyses kunnen worden uitgevoerd.
Kringloopwijzer	De tool is eigendom van Zuivel NL, mijnkringloopwijzer.nl	een monitoringsmanagementtool die de nutriënteneffiëntie van een bedrijf in kaart brengt. Meer inzicht krijgen in de nutriëntenkringloop van dieren, voer, bodem en mest, moet leiden tot een beter nutriëntenbeheer.
Het programma CHECK	Het programma is eigendom van Component Agro.	heeft een eenvoudige nutriëntenplanner
CZAV Check	De tool is eigendom van Component Agro www.czav.nl/Producten-en-Diensten/Check	een aanvullend hulpmiddel bij CHECK waarin een uitgebreider Voedingsadvies is verwerkt. De combinatie vormt een planning-, registratie- en monitoringsprogramma, dat een actueel inzicht geeft

		in de totale bedrijfsbalans met betrekking tot bemesting en het gewasbeschermingsplan.
CRV Nutrient	De tool is eigendom van CRV, www.crv4all.nl/service/crv-mineraal/	een advies- en registratiesysteem gericht op het nutriëntenbeheerplan, de boekhouding en de nutriëntenefficiëntie van de landbouwer.
Uniform Grasland	De tool is onderdeel van een groter bedrijfsmanagementinformatiesysteem, ontwikkeld door Uniform Agri www.uniform-agri.com/nl/oplossingen/	een agrarisch advies- en registratiesysteem dat zich onder meer richt op nutriëntenbeheerplannen en het geven van een overzicht van mestafvoer of -aanvoer, bemesting per perceel en hectare.
Agrovision Nutrient	www.agrovision.com/nl/producten/melkvee/management-systemen/mineraal, door Agrovision	een compleet Management Informatie Systeem voor Boeren voor advies en registratie, inclusief een nutriëntentool en een graslandplanningstool.
Demeter	Het is ontwikkeld door de Vlaamse Landmaatschappij (een	een adviesprogramma gericht op nutriënten en met name stikstof,

	Belgisch instituut), NMI (een Nederlands instituut) http://www.nmi-agro.nl/wp-content/uploads/2019/11/Info_Demeter_tool-1.pdf	organische stof en nitraatuitspoeling naar grondwater.
Unitip	een teeltbegeleidingstool ontwikkeld door Suiker Unie, www.cosunleden.nl/unitip	De tool wordt gebruikt voor registratie en advies over nutriënten en meststoffen, bestrijdingsmiddelen, energie, vruchtwisseling, financiële cijfers etc.

Precisielandbouw

Precisielandbouw is in opkomst en biedt kansen om de milieubelasting van de land- en tuinbouw in ons land te verminderen, onder andere door het gebruik van robottechnologie en 'big data' in gewasbescherming (IoF, 2018). Zo worden onder precisielandbouw digitalisering en -technieken ingezet voor het efficiënter benutten van inputs en het reduceren van emissies/afval/reststromen.
In een Agro-Internet of Things (IoT) 3# zijn drie functies essentieel om de beoogde waarde te creëren: scannen, analyseren en handelen. De scanfunctie betreft het genereren van gegevens over verschillende aspecten van het bedrijf, zoals over de kwaliteit van de bodem. Dit kan door machines zoals een drone, tractor of robot. De analysefunctie analyseert deze data en creëert daaruit bruikbare inzichten. Ten slotte voert de handelingsfunctie een actie of service uit op basis van de verkregen inzichten. In dit systeem van Agro-IoT-gegevens kunnen deze functies tezamen een breed scala aan nieuwe diensten en proposities mogelijk maken (toekomstbestendige verdienmodellen).
3#See https://www.iof2020.eu/

De invulling van het digitaliseringsonderdeel precisielandbouw binnen het GLB, omvat in eerste instantie het project Nationale Proeftuin Precisielandbouw (NPPL) dat boeren en tuinders verder op weg helpt in het toepassen van precisielandbouw. Het gaat om plaats-specifieke toediening van (kunst)mest en gewasbeschermingsmiddelen in 6 pilots met akkerbedrijven (aardappelen).

Nederland heeft een hoge dekkingsgraad van 4G netwerken, terwijl de ontwikkeling van het 5G netwerk zich vanuit Midden-Nederland en de grote steden uitbreidt. Van ongelijke toegang tot wifi netwerken tussen de verschillende (rurale) gebieden is in Nederland dan ook nagenoeg geen sprake.

Een belangrijk onderdeel van de Nederlandse digitaliseringsstrategie is gelijke toegang tot digitale diensten. Het digitale ecosysteem dient ook goed toegankelijk te zijn voor mensen met motorische,

auditieve en visuele beperkingen; voor laaggeletterden en voor digibeten. Sinds 23 september 2020 moeten websites van gemeenten, provincies, ministeries en andere overheidsorganisaties een verklaring hebben waarin staat hoe toegankelijk de website is. Als de website niet voor iedereen toegankelijk is, moet de organisatie zorgen voor een verbeterplan, bijvoorbeeld het afstemmen van taalgebruik Overheden worden gestimuleerd om taalgebruik op de gebruikers af te stemmen. Binnen het GLB krijgen boeren ondersteuning in het werken met digitale openstellingen en verantwoording van de (gecertificeerde SABE) agrarische adviseurs, en adviesloketten, zowel gericht op digitale vaardigheden in het algemeen via de Informatiepunten Digitale Overheid, als specifiek op het GLB gericht met de RVO helpdesk.

Binnen diverse nationale programma's en instrumenten wordt aandacht besteed aan het vergroten van digitale vaardigheden, zowel binnen het onderwijs als in Leven Lang Ontwikkelen programma's. In het groene domein lopen er diverse initiatieven, zoals het versnellingsprogramma 'digitalisering en technologisering' (GroenPACT). In het hoger onderwijs lopen modules over precisielandbouw. Andere vormen van kennisoverdracht vinden plaats in de praktijk: binnen POP projecten, waarin telers werken met de toepassing van data; en in de verschillende proeftuinen, zoals de Nationale Proeftuin Precisielandbouw, het Praktijkcentrum Precisielandbouw en de Boerderij van de Toekomst.
Via de SABE regeling kunnen agrarisch ondernemers ondersteuning krijgen bij het verduurzamen van hun bedrijf, bijvoorbeeld via precisielandbouw.

Bedreigingen van uitsluiting liggen in het ontwerp van digitale systemen en de autonomie van agrarische ondernemers in relatie tot het genereren en gebruiken van data. De EU gedragscode voor het delen van landbouwgegevens dient als basis om de datapositie en datasoevereiniteit van het agrarisch MKB ten opzichte van (grote) toeleveranciers te versterken. Een onderdeel hiervan is het bevorderen van de samenwerking tussen agrarische ondernemers voor het mede-ontwerpen van digitale systemen zodat de bedrijfsautonomie ten opzichte van leveranciers bewaard blijft, bijvoorbeeld in digitale coöperaties van agrarische ondernemers. Verder geeft het bevorderen van co-eigenaarschap van het digitale ecosysteem de ruimte aan agrarische ondernemers om te profiteren van de nieuwe verdienmodellen die voortkomen uit digitale innovatie, zodat boeren niet gereduceerd worden tot data-leveranciers en -gebruikers, maar de toegevoegde waarde van verwerkte data bedrijfstechnisch en financieel benutten. Sector-overstijgend wordt in de Data Sharing Coalition gewerkt aan een afsprakenstelsel om dit juridisch vast te leggen en wordt er gewerkt aan regulering via keurmerken of spelregels.

De Nederlandse overheid gebruikt verschillende benaderingen - zoals fieldlabs, experimentele boerderijen, publiek-private samenwerkingen, nationale programma's en subsidies om de investeringskloven van innovatieve technologieën te overbruggen - om bij te dragen aan de digitaliseringsstrategie en het gebruik van precisielandbouw te versnellen. Een van de Smart Industry Fieldlabs is het National Experimental Lab for Precision Agriculture (NPPL), waar experts van Wageningen Research boeren ondersteunen bij het adopteren van nieuwe precisielandbouwtechnologieën; landbouwers die vaak te maken hebben met problemen in verband met de vroege invoering van innovatieve technologie. Naast dit programma wordt een netwerk van experimenteerfaciliteiten (Farm of the Future) ontwikkeld, die fungeren als experimenteerhubs voor innovatieve kringlooplandbouwconcepten op basis van agro-ecologie, digitalisering en robotica. Deze projecten helpen boeren om kenniskloven te overbruggen en ruimte te creëren om te experimenteren en nieuwe technologieën te ontwikkelen die bijdragen aan een duurzamere en toekomstbestendigere landbouwsector.

allocatie middelen:

Het NSP GLB versnelt precisielandbouw met interventiemaatregelen voor investeringen, EIP en kennisverspreiding. Ook financiert de Nederlandse overheid deze initiatieven met missiegedreven innovatiebeleid. De financiële toewijzing van deze middelen vindt plaats tijdens de opening van de regelgeving wanneer verschillende thema's zoals precisielandbouw kunnen worden overgedragen. Gezien de noodzaak van de investeringen vindt de toewijzing elk jaar plaats. In het kader van de EHF-middelen is in 2022 een aanvullende investerings- en samenwerkingsovereenkomst van start gegaan.

Naast specifieke projecten om het gebruik van precisielandbouw te stimuleren, werkt het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) momenteel ook aan een digitaliseringsactieprogramma. Dit actieprogramma is een vervolg op de visie op digitalisering in landbouw, natuur en voedselkwaliteit, gepubliceerd door het ministerie van LNV in september 2021. Deze visie biedt toezicht op randvoorwaarden voor het toepassen en adopteren van digitale technologieën in deze sectoren. Connectiviteit is ook een van deze voorwaarden. Een kracht van de Nederlandse digitale infrastructuur is het hoge niveau van connectiviteit en bijna nationale dekking (>95%) van 4G-5G mobiele netwerken. Ook behoort de gemiddelde internetsnelheid in Nederland tot de hoogste van Europa. Dit is een belangrijke drijfveer voor de adoptie van smart farming en agrarisch 'Internet of Things', dat weerstations, bodemsensoren en andere hardware omvat die (bijna) realtime gegevens leveren.

Het actieprogramma, in navolging van de Digitaliseringsvisie, definieert prioriteiten, (overheids)rollen, financiën en planning en is momenteel in ontwikkeling. Voor sommige acties in het kader van het actieprogramma kan financiering uit nationale of EU-middelen nodig zijn, voor sommige acties moeten coördinatie of adequate rechtskaders worden geboden en zijn minder financiële investeringen nodig. Afhankelijk van het soort actie kunnen EU-instrumenten zoals de digitale-innovatiehubs of onderzoeksinnovatiestrategieën worden aangepakt.

Het NSP GLB versnelt precisielandbouw met interventiemaatregelen voor investeringen, EIP en kennisverspreiding. De financiële toewijzing van deze middelen vindt plaats tijdens de opening van de regelgeving wanneer verschillende thema's zoals precisielandbouw kunnen worden overgedragen. Gezien de snelheid van ontwikkeling in de investeringen voor precisielandbouw vindt de toewijzing elk jaar plaats.

Bijlagen

Bijlage I over de ex-ante-evaluatie en de strategische milieubeoordeling als bedoeld in Richtlijn 2001/42/EG

1. Samenvatting van ex-ante-evaluatieproces en resultaten

Samenvatting ex ante evaluatie NSP

Kader voor ex ante evaluatie

Het ministerie van LNV, de provincies en de waterschappen werken met elkaar en vele stakeholders samen om een Nationaal Strategisch Plan (NSP) voor het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid (GLB) op te stellen. Het NSP wordt eind 2021 bij de Europese Commissie ingediend. De ex ante evaluatie maakt daar onderdeel vanuit.

Dit NSP is de nationale invulling van het *VERORDENING (EU) Nr. 2021/2115 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD tot vaststelling van voorschriften inzake steun voor de strategische plannen die de lidstaten in het kader van het gemeenschappelijk landbouwbeleid opstellen (strategische GLB-plannen) en die uit het Europees Landbouwgarantiefonds (ELGF) en het Europees landbouwfonds voor plattelandsontwikkeling (Elfpo) worden gefinancierd, van 2 december 2021.**[1]* Een verplicht onderdeel is een zogenaamde ex ante evaluatie. Hierbij is artikel 139 over de ex ante evaluatie als kader genomen.

Vertraging door de lopende kabinetsformatie

Het concept NSP is in goed overleg met vele partijen voorbereid sinds begin 2019, maar was tot voor kort niet definitief uitgekristalliseerd. In Nederland is het kabinet op 15 januari 2021 gevallen en waren op 17 maart 2021 Tweede Kamerverkiezingen. Het kabinet is demissionair en de kabinetsformatie is in een ver gevorderd stadium. Woensdag 8 december 2021 vond een overleg met de Tweede Kamer plaats over het concept NSP. Op 15 december 2021 is het Coalitieakkoord 2021 – 2025 van VVD, D66, CDA en ChristenUnie gepresenteerd. De opstellers van het NSP hebben de nieuwste inzichten uit het Coalitieakkoord verwerkt in het laatste concept van het NSP dat 20 december 2021 aan de ex ante evaluatoren ter beschikking is gesteld.

De programmadirecteur heeft in een overleg op 3 november 2021 met de ex ante evaluator laten weten dat voor het einde van 2021 het concept NSP bij de Europese Commissie zal worden ingediend. Voorzien is dat in het voorjaar van 2022 na afloop van de inspraakperiode het definitieve S-MER wordt ingediend.

Twee versies van het NSP

Het integrale programmadocument van het NSP wordt in twee versies uitgebracht:

- Formele aanvraag**:** een versie van het programmadocument met samengestelde bijlagen, zoals deze bij de Europese Commissie aan het einde van het jaar wordt ingediend. De ex ante evaluatie zal deel uitmaken van dit programmadocument.
- Integrale versie voor besluitvorming**:** een versie die gemaakt is voor besluitvorming in het bestuurlijk overleg, de stuurgroep en de Tweede Kamer. De ex ante evaluator heeft het concept Nationaal Strategisch Plan; versie ter inzagelegging van 20 december 2021 als basis gebruikt voor deze ex ante evaluatie.

De ex ante evaluator heeft de integrale versie voor besluitvorming als uitgangspunt voor de overkoepelende beoordeling van het NSP genomen. De programmadirecteur GLB-NSP heeft in een overleg met de ex ante evaluator aangegeven dat er parallel aan beide versies van het NSP wordt gewerkt en dat deze versies volledig consistent zullen zijn. Naast de integrale versie heeft de ex ante evaluator een aantal stukken ontvangen, die integraal onderdeel uitmaken van de ex ante evaluatie:

- De reactie van het programmateam NSP op de landenspecifieke aanbevelingen van de EC. Deze informatie maakt onderdeel uit van de formele aanvraag.
- Twee presentaties over de governance en het uitvoeringsconcept.
- De algemene uitleg van de prioritering en de interventielogica.
- De gezamenlijk opgestelde verantwoordingstabel, die de tussentijdse adviezen van de ex ante evaluator samenvat en de wijze waarop het programmateam met de adviezen is omgegaan.

Werkwijze ex ante evaluatie

De uitvoering van een ex ante evaluatie heeft een iteratief karakter. De uitwisseling van informatie tussen de beleidsmakers en de evaluatoren staat hierin centraal. Tijdens de evaluatieperiode is door de ex ante evaluatoren gekeken naar verschillende bouwstenen van het programma, zoals de SWOT, meerdere stuurgroepstukken en het concept NSP. De gedachte hierachter is dat door het leveren van kritisch, objectief en periodiek commentaar, uiteindelijk een sterk programma wordt opgeleverd waarin oog is voor logica en samenhang van de aanpak. Daarnaast maakt het tussentijds leveren van advies bijsturen mogelijk, wanneer daar aanleiding voor is. Deze methode is overigens voorgeschreven door de Europese Commissie.

Beoordeling proces

Is de mate waarin en wijze waarop relevante (non-gouvernementele) organisaties bij het ontwikkelen van het NSP betrokken zijn afdoende voor een gedragen NSP?

Het programmateam NSP is verantwoordelijk voor het opstellen van het NSP. Bij het opstellen van het programma zijn belanghebbenden op verschillende manieren betrokken. Wij hebben een positief oordeel over het betrekken van belanghebbenden, o.a. via een maatschappelijke begeleidingscommissie en brede publieksevenementen. Ook is veel externe en onafhankelijke expertise uitgevraagd. Zo is de WUR ingezet om de (houtskool) SWOT op te stellen en is AEF betrokken om een onderzoek naar de governance uit te voeren. Ook zijn er verschillende pilotstudies uitgevoerd (bijvoorbeeld de praktijktoets NSP) om de mogelijke interventies te testen. Hiermee is de voorbereiding van het NSP goed opgestart.

Met de verschillende inhoudelijke rapporten, SWOT en pilot studies was de inhoudelijke basis voor het NSP tijdig beschikbaar. De vertaling van deze inhoudelijke stukken naar programmateksten en documenten als interventiefiches heeft relatief veel tijd gekost. Een belangrijke oorzaak is de demissionaire status van het kabinet en langdurige kabinetsformatie. Ook bleek de stuurgroep het moeilijk te vinden om gezamenlijke kaders te stellen op basis van prioriteiten. De besluitvorming is in de laatste weken versneld tot stand gekomen.

Mede hierdoor is de interventielogica pas in een laat stadium uitgekristalliseerd. De governance was tot voor kort nog niet duidelijk, terwijl het advies hierover al in 2020 beschikbaar was. Hetzelfde geldt voor de budgettaire keuzes. Inmiddels zijn er besluiten genomen over de governance en het budget. Daarmee is duidelijk hoe de middelen worden ingezet, hoe de aansturing en uitvoering op hoofdlijnen vorm gaat krijgen. Er zijn pilot studies uitgevoerd en de lessen uit de eerste ronde zijn toegepast in het NSP. In 2022 wordt een nieuwe praktijkproef uitgevoerd onder meer om tot een goede uitwerking van de eco-regelingen te komen.

De eerste uitgewerkte NSP-stukken zijn met de evaluatoren gedeeld in oktober en november 2021. Deze stukken waren in veel gevallen nog onvoldoende uitgewerkt om te beoordelen. Op dit moment heeft het evaluatieteam aan de bel getrokken en haar zorgen bij het programmateam geuit. De laatste weken is het NSP in een stroomversnelling gekomen en zijn er keuzes in de bestuurlijke overleggen gemaakt, is er overleg over het concept NSP met de Tweede Kamer geweest en is het Coalitieakkoord tot stand gekomen en verwerkt in het NSP versie 20 december 2021.

Beoordeling SWOT en interventielogica

Geeft de SWOT-analyse een voldoende volledige, plausibele en intern consistente beschrijving van de bestaande situatie?

De houtskool-SWOT is stevig onderbouwd met statistische data. De data zijn voorzien van heldere toelichtingen en leiden tot logische bevindingen. De sterkten en zwakten zijn goed navolgbaar.

Het instellen van een maatschappelijke begeleidingsgroep (MBG) met relevante partijen heeft aan de kwaliteit van de SWOT bijgedragen. In de totstandkoming van de houtskool-SWOT is met deze maatschappelijke groeperingen overlegd en hebben zij onder meer geadviseerd over het uitvoeren van de drie aanvullende onderzoeken. Deze drie aanvullende onderzoeken kennen elk behoorlijke diepgang. De analyses gaan dieper dan de houtskool-SWOT en overlappen geenszins daarmee. Ze geven inzicht in kansen en bedreigingen en op punten mogen de uitkomsten als verrassend en inspirerend worden geduid.

Medio 2021 is de definitieve SWOT opgeleverd. De hierin helder beschreven context, relevante statistische data en de drie aanvullende onderzoeken maken dat er een SWOT-analyse ligt die een volledig, plausibel en intern consistente beschrijving van de bestaande situatie biedt.

Vloeit de assessment of needs (AoN) logisch voort uit de resultaten van de SWOT-analyse?

In een apart document dat onderdeel is van de formele indiening (H 2.1 Format NSP Algemene uitleg prioritering) is de ‘assessment of needs’ en de interventielogica systematisch uitgewerkt. In het concept NSP gaan de hoofdstukken 1. ‘Strategische verklaring’; 2. ‘Beoordeling van behoeften’ en 3. ‘Consistentie en samenhang van de strategie’ over de SWOT en de relatie met de behoefteanalyse. Daarmee is er veel aandacht voor dit onderwerp.

De SWOT is goed onderbouwd en gedetailleerd uitgewerkt. Daar zijn in totaal 31 behoeften uit afgeleid, wat een groot aantal is. En de behoeften staan niet los van elkaar maar veel behoeften zijn met elkaar verweven en de interventies richten zich vaak op combinaties van behoeften. De samenhang tussen de SWOT en de behoeften en de interventies is daarmee relatief complex.

Een sterk punt in het NSP is dat er een prioritering van de behoeften voor het NSP is gemaakt op basis van vier categorieën:

- Categorie 1: prioriteit;
- Categorie 2: belangrijk;
- Categorie 3: meekoppelen met andere doelen binnen het NSP;
- Categorie 4: niet geadresseerd via het GLB.

Daarmee is bij een aantal behoeften aangegeven dat die behoefte of minder belangrijk is dan andere behoeften of dat de behoefte met een ander instrument dan het NSP kan worden aangepakt. Voor de meeste behoeften geldt dat de afleiding uit de SWOT voor de ex ante evaluator aannemelijk is gemaakt.

Is de interventielogica voor het programma als geheel consistent en plausibel?

Vloeien de gekozen GLB-interventies logisch voort uit SWOT, AoN en interventielogica, mede in relatie tot relevante andere nationale, regionale of andere instrumenten?

Er zijn diverse onderzoeken uitgevoerd naar de (kosten)effectiviteit van mogelijke interventies om de nationale GLB doelen te realiseren. Daaruit komt dat er grote overeenkomst is tussen wat het programmateam aan behoeften had geïnventariseerd en welke als kernopgaven uit het onderzoek naar voren kwamen. Er zijn op basis van het onderzoek zeven kernbevindingen geïnventariseerd, die overkoepelend richting geven aan de keuze van de interventies. Op deze wijze is bij de selectie van interventies getoetst of een behoefte prioritair is, deze door invulling van andere behoeften al

meegekoppeld wordt aangepakt en of het nodig is dat er een aparte interventie vanuit het NSP nodig is.

De interventielogica is per interventie uitgeschreven en is voor de meeste interventies aannemelijk gemaakt. Het is niet altijd eenvoudig om de causale relaties tussen een interventie en de beoogde doelen precies na te volgen. Het beeld is dat er vaak meerdere interventies worden ingezet, die gezamenlijk moeten leiden tot het behalen van de beoogde doelen.

Het zijn zowel interventies binnen het NSP alsook aanvullend beleid, zoals met extra financiële middelen uit het Coalitieakkoord die voor natuur en stikstof worden ingezet. Ook hangt veel af van gebiedsgerichte uitwerking van de instrumenten of er samenhang in de uitvoering plaats heeft en er meerwaarde ontstaat. Aanbevolen wordt de nadere invulling van de instrumenten gebiedsgericht te bezien en op basis van praktijkervaringen in de loop van de tijd bij te stellen om zo effectief mogelijk te zijn.

Beoordeling consistentie en toepasbaarheid in de praktijk

Is er sprake van voldoende interne samenhang van het voorgestelde NSP en in relatie tot andere relevante nationale en regionale instrumenten, zoals onder meer andere nationale of regionale subsidieregels, belastingregels, programma's in het kader van andere EU-fondsen?

De strategie is goed uiteengezet in hoofdstuk 1 en is gerelateerd aan het nationaal beleid. Het is duidelijk dat er een geleidelijke verschuiving plaats zal vinden, waarbij er naast ondersteuning ook gebiedsgericht wordt gestuurd op toekomst bestendig boeren. De logica van de strategie is dat boeren die stappen zetten naar duurzame kringlooplandbouw hiervoor worden beloond. Er worden met het NSP economische prikkels ingebouwd om de transitie in gang te zetten en de keuzevrijheid bij de agrariër te laten op welke wijze daar invulling aan wordt gegeven. Door de lat voor het basisinkomen met de invulling van de conditionaliteiten niet te hoog te leggen, blijft het nieuwe systeem voor alle agrariërs toegankelijk. In de praktijkproef zijn de conditionaliteiten getoetst en deze zijn naar aanleiding van de beperkte deelnamebereidheid aangepast.

Een kernpunt in de aanpak is gebiedsgericht werken. Op gebiedsniveau kunnen de opgaven in samenhang worden bezien en afgestemd worden op de lokale situatie. Met een gebiedsaanpak is er synergie te halen door integratie van bodem-, water- en biodiversiteitsmaatregelen. In het NSP wordt gebiedsgericht werken vooral gekoppeld aan de veenweidegebieden (waar bijna 25% van het budget heen zal gaan) en boerderijen in de overgangsgebieden nabij Natura 2000 gebieden met het oog op de reductie van stikstof. Goede betrokkenheid van partijen die direct de gevolgen van te maken keuzen ondervinden is wenselijk. Dit pleit voor een gebiedsgerichte en bottom-up aanpak. Door deelname van de provincies en de waterschappen aan het NSP is het juiste overheidsniveau aan zet om hier vorm aan te geven.

In het concept NSP staat dat er een grondgebonden eco-regeling voor klimaat en leefomgeving komt. De eco-regeling wordt geprogrammeerd voor 26 eco-activiteiten met een puntensysteem voor alle landbouwgrond in Nederland met gebiedsgerichte accenten. Het is voor de uitvoering van groot belang dat dit puntensysteem snel concreet wordt uitgewerkt. De indicator en meetmethodiek moet per punt transparant zijn, zodat het systeem goed uitvoerbaar en handhaafbaar is.

Er is door veel medewerkers meegeschreven aan onderdelen van het NSP. Mede door de lange duur van de kabinetsformatie is er tot laat in de totstandkoming van het NSP onduidelijkheid geweest over de precieze invulling. Een risico hierbij is dat er door verschillende auteurs andere keuzes worden gemaakt, waardoor er geen consistente lijn in het NSP zit. De ex ante evaluator constateert dat in het laatste concept van het NSP een aantal inconsistenties uit eerdere versies is verwijderd en geen nieuwe zijn gevonden.

Beoordeling doelbereik en inzet middelen

Zijn de in het NSP geformuleerde te behalen GLB-doelstellingen naar verwachting – gelet op de in te zetten interventies en de voor die interventies beschikbaar gestelde financiële middelen – haalbaar?

Is het programma – gelet op de AoN en de in te zetten middelen - op de verschillende onderdelen voldoende ambitieus?

De beantwoording van deze vraag hangt samen met welk doel wordt gekozen. Uit de SWOT, de behoefteanalyse en het NSP blijkt dat het gaat om een transitie van de manier van landbouw bedrijven, die gericht is op een nog onbekende manier van duurzame landbouw. Het is een zoektocht om die duurzame landbouw in de praktijk te ontdekken. Het vergt van de consument een hogere prijs voor duurzaam voedsel en de verwachting daarbij is dat de producten ook anders zijn dan van het huidige eetpatroon, met bijvoorbeeld plantaardige eiwitbronnen en 'nieuwe' eiwitten zoals van insecten. Van de agrariër wordt verwacht dat hij zijn teeltwijze duurzaam vormgeeft, meer gebiedsgerichte opgaven bedient en kringlopen sluit. Dat zijn voor de agrariër, de keten en de burgers zeer ingrijpende maatschappelijke ontwikkelingen die tientallen jaren in beslag gaan nemen. Het NSP heeft een horizon tot en met 2027 en zal het einddoel van de beoogde transitie niet behalen omdat een dergelijke transitie meer tijd kost.

Het NSP moet in de ogen van de evaluator dan ook niet beoordeeld worden op een nog onbekend ver weg liggend einddoel, maar op het robuust inzetten van de beoogde verandering. Het NSP is met de financiële prikkels en de instrumenten gericht op de eerste stappen in de transitie. Daarbij komt dat er aanpalend beleid is, waaronder wetgeving dat kaders stelt. De samenwerking tussen de drie overheden (rijk, provincies en waterschappen) zorgt voor een consistente manier van werken. Door met pilots de agrariërs zelf goed mee te nemen en door haalbare instapcondities te kiezen, mag brede deelname worden verwacht. Het Coalitieakkoord zet in op vergelijkbare doelen en zet substantieel middelen in die de transitie ondersteunen.

Een punt van zorg is dat in de agrarische wereld de afgelopen twee jaar veel weerstand is geweest tegen onder meer het stikstofbeleid. Recente enquêtes onder agrariërs laten weinig vertrouwen in de overheid zien. In het Tweede Kamerdebat over het NSP van 8 december 2021 kwam duidelijk naar voren dat een deel van de Kamerleden nog een snellere aanpak richting duurzame landbouw wil zien en een ander deel juist de nadruk legt op een meer geleidelijke aanpak met meer draagvlak. De minister constateert dat haar aanpak ertussenin zit en de ex ante evaluator beaamt die beoordeling. Daarmee is dit NSP goed gericht op de transitie, maar is de uitvoering afhankelijk van het tempo dat de agrarische ondernemers aankunnen en de samenleving bereid is te betalen.

Op het strategische en tactische niveau is nu een beoordeling mogelijk. Het onderzoek 'Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan' geeft met een effectenanalyse inzicht in de beleidsvarianten. Hierbij zijn varianten van clusters van maatregelen met verschillende budgetverdeling onderzocht om zo gevoel te krijgen wat de effecten zijn voor het inkomen en op klimaat, milieu, biodiversiteit en landschap, de concurrentiekracht en duurzaamheid. De NSP-variant is niet onderzocht, maar bevindt zich tussen de onderzochte varianten in. Het oordeel over de effecten op het strategische en tactische niveau is positief.

Op het meer operationele niveau, waaronder de mate van doelbereik is nu nog geen definitieve beoordeling mogelijk. In het strategische MER zijn twee alternatieven onderzocht, waarbij het concept NSP maatregelen uit beide alternatieven combineert. De belangrijkste effecten van het NSP zijn te verwachten voor maatschappelijke doelen op het gebied van klimaat, biodiversiteit, water (kwantiteit en kwaliteit) en bodemkwaliteit. Er zal in het voorjaar 2022 nog een addendum op het S-MER komen met een analyse van de effecten van het concept NSP dat op instrumentniveau is uitgewerkt en waarbij de inspraakreacties zijn verwerkt. Het voorlopige oordeel is dat het plausibel is dat de instrumenten uit het NSP aanzienlijke kunnen bijdragen aan het behalen van de maatschappelijke doelen. Belangrijk is de toets of maatregelen elkaar in de praktijk tegenwerken of dat er juist meerwaarde ontstaat. Maatwerk met een gebiedsgerichte uitwerking kan de kans op die meerwaarde vergroten.

De interventielogica voor het hele programma is zichtbaar en wordt doorgevoerd in de uiteindelijk te nemen interventies. De verdeling van de financiële middelen past bij het relatieve belang van de behoeften

en de interventie. De uitvoeringsstrategie is kansrijk om tot het beoogde doelbereik te komen.

Wordt het gebruik van financiële instrumenten gefinancierd uit het Elfpo voorzien en zo ja, zijn de aangevoerde argumenten daarvoor plausibel en consistent? Indien financiële instrumenten ingezet zullen worden: een beoordeling van de verschillende instrumenten die mogelijk zijn en de voor- en nadelen van ieder van die instrumenten (ex ante evaluatie van de individuele producten)?

Met financiële instrumenten bedoelt de Europese Commissie toegang tot kapitaal, bijvoorbeeld door leningen en garantstellingen. Nederland kent de regeling Borgstellingskrediet voor de Landbouw (BL). De middelen voor deze regeling komen uit de begroting van het ministerie van LNV. In het NSP worden geen nieuwe financiële instrumenten geïntroduceerd.

Hoe dragen de verwachte outputs bij tot beoogde resultaten?
Welke bijdrage levert het NSP aan de specifieke doelstellingen van het GLB, rekening houdend met de nationale en regionale behoeften, met het ontwikkelingspotentieel en met de ervaring met de uitvoering van het GLB in eerdere programmeringsperioden?

Bij vrijwel alle interventies zijn outputindicatoren en resultaatsindicatoren opgenomen. Deze sluiten aan bij de interventie die wordt genomen. Zeer recent zijn in de fiches streefwaarden en resultaatindicatoren opgenomen. In diverse onderzoeken van de WUR over de effectiviteit van de aanpak en de S-MER zijn inschattingen gemaakt van de bijdrage van de interventies van het NSP aan de maatschappelijke doelen. Er is geleerd van de uitvoering in POP3 en zo wordt bijvoorbeeld het aangepaste ANLb met de collectieven voortgezet.

Beoordeling procedures, systemen en governance
Zijn de voorziene procedures en systemen voor de uitvoering van het NSP naar verwachting toereikend, effectief en efficiënt?

Wat een sterk punt in de aanpak is geweest, is dat de stuurgroep GLB-NSP al vroeg in het proces een opdracht aan een onderzoeksbureau heeft gegeven voor advies over governance, gericht op de aansturing en uitvoering.[2] In het NSP is een paragraaf over de governance en de uitvoering opgenomen. Er zijn nog twee aanvullende documenten aan de ex ante evaluator verstrekt, die de nationale inkleuring geven en meer detail bevatten. De beoordeling van de governance is dat de minister van LNV en RVO dezelfde rollen krijgen die ze hadden bij de uitvoering van het GLB en het POP. Deze partijen zijn competent gebleken. Ook eerder zijn de twaalf provincies als ‘intermediate bodies’ aangewezen voor het POP-beleid. In de huidige governance is het Regiebureau POP opgenomen; een gezamenlijke programmadirectie van LNV en de provincies. Het Regiebureau POP wordt omgevormd tot een regie-organisatie voor het hele GLB, wat vertrouwenwekkend stemt.

De verdeling van de verantwoordelijkheden tussen het ministerie van LNV, de provincies en de waterschappen blijft grotendeels gelijk. Er is nog besluitvorming in 2022 over:

- Interventies kennis en samenwerking.
- De experimenten Veenweiden en Overgangsgebieden N2000. Deze hangen samen met de regie-afspraken die met het nieuwe kabinet op deze urgente uitdagingen met de provincies worden gemaakt.

Rijk, provincies en waterschappen zetten in op meer coördinatie en gezamenlijke programmering over het gehele NSP.

Zijn de voorziene personele middelen en de administratieve capaciteit voor het beheer van het NSP naar verwachting toereikend?

Zijn er maatregelen gepland om de administratieve lasten voor begunstigden te verlichten en zijn

Wij hebben als evaluator al meerdere malen bij eerdere evaluaties van POP2 en mid term POP3 kritiek geuit op de ondoelmatige uitvoeringsstructuur van de maatregelen. We constateren dat er nu een voornemen is om conform het advies van AEF een coördinatie-instrument (sturingshuis) op te zetten dat moet voorzien in een coördinatie van het opdrachtgeverschap. Verwacht mag worden dat er meer uniformiteit in de aanpak komt en er tenminste overzicht is van de (provinciale) openstellingen. Ook in lijn met onze eerdere aanbeveling is dat de interventies voor innovatie zowel op landelijk- als op provinciaal niveau opengesteld kunnen worden. In het bestuurlijk overleg NSP en het sturingshuis zal worden afgesproken voor welke innovaties een landelijke openstelling of een provinciale openstelling passend is. De bestuurlijke afspraken worden begin 2022 vastgelegd in een convenant met onder meer rollen en verantwoordelijkheden, gemeenschappelijk programmeren en kosten en risico's.

Een tweede element in de governance zijn de administratieve lasten voor de agrariër. Dan gaat het om het totaal aan lasten van de aanvraag, de rapportage tijdens de uitvoering en de bewijslast na afloop. Er wordt zoveel mogelijk aangesloten op het Raamwerk voor Uitvoering van Subsidies (RUS), dat is de gestandaardiseerde manier waarop de rijksoverheid subsidieregelingen uitvoert. Het raamwerk geeft nadere invulling aan de Regeling vaststelling Aanwijzingen voor subsidieverstrekking, ook wel bekend als het Uniform Subsidiekader (USK). Een 'claimless system' voor basisbetaling en eco-regeling en het concept 'verantwoord vertrouwen' worden ingevoerd, waarbij het uitgangspunt is 'het is goed, tenzij', ipv 'het is fout, tenzij'. Daarmee zijn uitgangspunten en instrumenten gekozen, waarmee lagere administratieve lasten mogelijk gemaakt kunnen worden. De praktijk zal moeten uitwijzen in welke mate deze nieuwe systemen nog eventuele kinderziektes kennen en verder geoptimaliseerd kunnen worden.

Beoordeling monitoren en prestatiekader

Zijn de procedures voor het monitoren van het NSP en voor het verzamelen van de gegevens die vereist zijn voor het verrichten van de evaluaties geschikt voor de doelstellingen? Kan het resultaat van de ex ante evaluatie ingezet worden als basis voor een effectieve monitoring en evaluatie gedurende de looptijd van het programma?

Onze ervaring als evaluator van het POP is dat het betaalorgaan over de landelijke gegevens beschikt, die voor de evaluatie nodig zijn. De werkgroep monitoring en evaluatie heeft inzicht in de provinciale gegevens en kan deze ontsluiten voor onderzoek. Daarnaast is er een goed systeem van landbouwtellingen. In het NSP-GLB is de eco-regeling nieuw en zijn er aanvullende conditionaliteiten opgenomen. Zoals eerder beschreven, zal de monitoring hiervan nog verder moeten worden ontwikkeld. De ex ante evaluatie biedt een basis voor de tussentijdse evaluatie.

Zijn de gekozen mijlpalen voor het prestatiekader plausibel en geschikt?

In het concept-NSP zijn geen mijlpalen voor het prestatiekader opgenomen.

Samenhang met en beoordeling van het S-MER

Het voorliggende concept S-MER geeft een goed overzicht van de bijdrage van het NSP aan de nationale doelen. Het onderbouwt de analyse van de ex ante analyse dat een langlopende transitie wordt ingezet met hoge ambities. Met het NSP wordt een eerste en robuuste stap gezet op weg naar de doelen van de transitie. Op geen enkel thema mag worden verwacht dat in de programmaperiode tot en met 2027 de doelen zelfstandig door het NSP worden gehaald. Er is aanvullend beleid nodig in en na de programmaperiode. Een deel daarvan komt mogelijk de komende jaren tot stand in lijn met het Coalitieakkoord en de middelen die daarvoor worden ingezet. De belangrijkste effecten van het NSP zijn te verwachten voor maatschappelijke doelen op het gebied van klimaat, biodiversiteit, water (kwantiteit en kwaliteit) en bodemkwaliteit.

Aanbevelingen

De ex ante evaluator heeft de afgelopen twee jaar regelmatig tussentijds advies gegeven met suggesties en aanbevelingen voor het NSP. Met het oog op de verdere uitwerking bevelen we aan:

1. Het is wenselijk om een tekst te formuleren over wat de harde kaders van het NSP zijn en welke zaken gaandeweg aanpasbaar zijn. Daarmee wordt een kader gegeven hoe leerervaringen tot aanpassing van het NSP kunnen leiden.
2. Voor de uitwerking van het NSP is belangrijk om inzicht te krijgen in de persoonlijke afweging die agrariërs moeten maken tussen GLMC's, eco-regelingen, ANLb en gebiedsgericht werken. Er wordt een simulatietool ontwikkeld, die hierbij behulpzaam zal zijn.
3. Er zijn in het NSP enkele onderwerpen aangekondigd, waarover nadere besluitvorming plaatsvindt in 2022, zoals de inzet voor biologische landbouw en het convenant met bestuurlijke afspraken. Daarnaast zal het nieuwe Coalitieakkoord met een ambitieuze inzet en middelen komend jaar worden uitgewerkt. Het is belangrijk dat bij deze nieuwe keuzes wordt getoetst hoe zich dit verhoudt tot het NSP en of er aanpassingen nodig zijn voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering.
4. Naast de verplichte resultaatindicatoren zouden voor bepaalde interventies ook aanvullende nationale resultaatindicatoren kunnen worden toegevoegd om de monitoring en daarmee de leerervaringen te versterken. Daarbij kan op andere monitors voor bepaalde thema's worden aangesloten.
5. Om de uitvoering van het NSP succesvol te laten verlopen, zijn voldoende middelen nodig voor personele capaciteit. Er is voorlichting nodig, aanvragen moeten worden beoordeeld en betalingen tijdig worden verricht. Het NSP kent zijn nieuwe regelingen, zoals de eco-regeling waarvoor meer capaciteit voor de uitvoering nodig is dan in de afgelopen periode. Voor de voortzetting van bepaalde regelingen, zoals bijvoorbeeld voor innovatie, kan efficiënter met minder mensen worden gewerkt. Het geheel overziende zal er meer capaciteit voor de uitvoering nodig zijn. Hiervoor zal zowel aan Rijkszijde als bij de provincies voldoende budget vrijgemaakt moeten worden.

[1] En de uitvoeringsverordening (EU) 2021/2289

[2] Opgavegericht samenwerken, Advies governance toekomstige GLB-NSP, AEF 2020.

2. Aanbevelingen van de ex-ante-evaluatie en strategische milieubeoordeling en hoe deze zijn aangepakt

Titel/Referentie	Categorie aanbeveling	Datum	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
Bijdrage GLB aan stimuleren van de vraag naar biologische producten	SMER-specifieke aanbevelingen	04-11-2021			X							
Bijdrage GLB aan gebiedsgericht invulling van samenwerking tussen bedrijven	SMER-specifieke aanbevelingen	04-11-2021						X				
Bijdrage GLB aan peilverhoging in veenweidegebieden	SMER-specifieke aanbevelingen	04-11-2021				X						
Landenspecifieke aanbevelingen	Overige	28-01-2021										
Koolstofopslag in bodems en biomassa	Overige	28-01-2021				X						
Landenspecifieke aanbevelingen	SWOT-analyse, behoeftebeoordeling	27-05-2021										
Inzet GLB-middelen voor specifieke behoeften	Interventielogica/bijdrage aan doelstellingen	25-09-2020										
Onderbouwing van voorbereidende documenten	SWOT-analyse, behoeftebeoordeling	25-09-2020										
Regionale differentiatie en governance	Maatregelen om de administratieve lasten te verminderen	16-11-2020										
Effecten op inkomenspositie van de boer	Overige	25-09-2020	X									
Landschapselementen	Overige	16-11-2020						X				
Samenhang NSP met overig LNV-beleid en met maatschappelijke en politieke thema's	Externe/interne coherentie	27-05-2021										
Inkomenseffecten van de conditionaliteiten	Overige	07-09-2021	X									
Inzet NSP voor veenweideproblematiek	Overige	07-06-2021				X						
Biologische landbouw in het NSP	SWOT-analyse, behoeftebeoordeling	07-06-2021										
Ondersteuning van investeringen	Financieringsinstrumenten	27-05-2021		X	X							
Governancestructuur	Maatregelen om de administratieve lasten te verminderen	07-06-2021										
Stapeling van beloningen	Externe/interne coherentie	07-09-2021										
Analyse WUR voor effectieve inzet van middelen	Toewijzing van begrotingsmiddelen	07-09-2021										
Structuur van het programmeren en wijze van uitvoering	Maatregelen om de administratieve lasten te verminderen	28-01-2021										
Ontwikkeling van de strategie van het NSP	Externe/interne coherentie	27-05-2021										
Flexibel inspelen op weersomstandigheden	Externe/interne coherentie	07-09-2021				X						

Titel/Referentie	Categorie aanbeveling	Datum	SO1	SO2	SO3	SO4	SO5	SO6	SO7	SO8	SO9	XCO
Aansluiting NSP op aankomende beleidsontwikkeling	Externe/interne coherentie	24-12-2021										
Personele en financiële middelen voor uitvoering NSP	Maatregelen om de administratieve lasten te verminderen	24-12-2021										
Communicatie	Overige	22-09-2021										
Ontwikkeling voorstel inzet veenweiden	Overige	22-09-2021				X						
Toegepaste berekeningswijze	Overige	22-09-2021										
Versnelling opstellen fiches voor de interventies	Overige	03-11-2021										
Aanvullende nationale monitoring	Outputs, resultaten en het bepalen van mijlpalen en streefcijfers	24-12-2021										
Kader voor aanpassing NSP	Outputs, resultaten en het bepalen van mijlpalen en streefcijfers	24-12-2021										
Ondersteuning persoonlijke afweging van agrariërs	Overige	24-12-2021										
Opstellen en gebruik contextanalyse	SWOT-analyse, behoeftebeoordeling	14-02-2020										
Inzet GLB-middelen en co-financiering	Overige	22-06-2020										
Opstellen behoefteanalyse	SWOT-analyse, behoeftebeoordeling	31-01-2020										
Plaats kernthema water in het NSP	Overige	22-06-2020				X						
Bijdrage GLB aan ondersteuning kringlooplandbouw	SMER-specifieke aanbevelingen	04-11-2021					X					
Verbetering bodemkwaliteit in de eco-regeling	SMER-specifieke aanbevelingen	04-11-2021					X					

Bijdrage GLB aan stimuleren van de vraag naar biologische producten - Beschrijving

Constatering:

Biologische landbouw past reeds een groot aantal interventies en eco-activiteiten toe, met name gericht op bodemkwaliteit en alle daaraan gekoppelde milieuvoordelen. Deze positieve milieueffecten kunnen worden vergroot door areaaluitbreiding. Daarvoor mist echter stimulering van de vraag.

Aanbeveling:

Inzet van sectorale steun en ondersteunen van andere vraagstimulerende maatregelen vanuit het GLB-NSP.

Bijdrage GLB aan stimuleren van de vraag naar biologische producten - Motivering

De constatering dat de stimulering van de vraag naar biologische producten een belangrijke uitdaging is voor de groei van de biologische sector in Nederland wordt gedeeld. In de SWOT-biologisch (zie Annex II) die door het Louis Bolk Instituut is opgesteld is de volgende aanbeveling gedaan: *"AKIS: Maak meerjarige ketenmanagement mogelijk gericht op de ontwikkeling van biologische productstromen die de (latente) vraag naar biologische producten kan stimuleren."*. Deze aanbeveling is door ons overgenomen, omdat dit aansluit bij de beleidswensen om nichemarkten en samenwerking in de keten te ondersteunen. Vanaf 2023 zullen er twee sectorale interventies in het GLB-NSP worden opgenomen, één voor groente en fruit en één voor bijenteelt. Binnen deze sectorale interventies kunnen producentenorganisaties ook op biologische landbouw inzetten. Ook binnen de samenwerkingsregeling kan het opzetten van een

producentenorganisatie gesteund worden. In de “Nationale strategie biologische productie en consumptie” zal hiernaast verder op vraagstimulering ingezet worden.

Bijdrage GLB aan gebiedsgericht invulling van samenwerking tussen bedrijven - Beschrijving

Constatering:
Het versterken van de landschapskwaliteit via activiteiten in de eco-regeling en/of niet-productieve investeringen is gebaat bij een gebiedsgerichte invulling en samenhang tussen de maatregelen, passend bij de karakteristieke eigenschappen van het landschap. Om aan de specifieke vereisten van het ontwerp en de realisatie te voldoen is een professionele benadering een voorwaarde.

Aanbeveling:
Ondersteunen uit het GLB NSP van een gebiedsgerichte invulling van de samenwerking tussen de bedrijven. Extra aandacht voor beheer en onderhoud bij de invulling van maatregelen, zo mogelijk gefinancierd via het ANLb.

Bijdrage GLB aan gebiedsgericht invulling van samenwerking tussen bedrijven - Motivering

Aanbeveling wordt onderschreven. Een gebiedsgerichte afstemming tussen de grondgebonden activiteiten in de conditionaliteit, ecoregeling en het ANLb is van groot belang. Niet alleen om de effectiviteit ervan te versterken, maar ook om perverse werking van activiteiten tussen verschillende regelingen tegen te gaan. Dit is de reden waarom ingezet wordt op een ondersteunende regeling die gebiedsgerichte afstemming en niet-productieve investeringen ondersteunt, en waarbij zowel collectieven voor het ANLb als DAW-groepen vertegenwoordigd zijn.

Bijdrage GLB aan peilverhoging in veenweidegebieden - Beschrijving

Constatering:
Het zelfstandig financieren van het Veenweideprogramma is één van de bestuurlijke opties.

Aanbeveling:
Bij de keuze voor deze optie GLB-middelen inzetten voor peilverhoging in veenweidegebieden die niet zijn opgenomen in het Veenweideprogramma. Verwacht wordt dat dit de CO2 uitstoot extra zal verminderen en daarmee het positieve effect op het klimaat zal vergroten.

Bijdrage GLB aan peilverhoging in veenweidegebieden - Motivering

Deze aanbeveling onderschrijven we in het NSP. Met de gebiedsgerichte aanpak veenweidegebieden gaan we de veenweideboeren stimuleren om hun bedrijfsvoering te extensiveren en te compenseren voor verminderde opbrengsten door verhoging waterpeil. We willen dit gaan financieren uit extra overheveling van middelen van pijler 1 naar 2. Dit is ook conform de aangenomen motie in de Tweede Kamer. De middelen uit het veenweideprogramma zullen worden ingezet als aanvullende financiering om met name de inrichtingsmaatregelen te financieren.

Landenspecifieke aanbevelingen - Beschrijving

De Europese Commissie heeft voor het Nederlandse NSP landenspecifieke aanbevelingen (Brussels, 18.12.2020 SWD(2020) 388 final). Wij adviseren om in de gesprekken met de EC te verkennen, hoe strikt de aanbevelingen moeten worden opgevolgd. Zijn het suggesties, waarvan mag worden afgeweken, of heeft het een meer verplichtend karakter en wordt het als een toetssteen gebruikt? Onze zorg zit vooral op het punt van de volledigheid. De EC noemt in deze notitie heel veel onderwerpen en als die allemaal zouden worden nagestreefd, dan is het risico dat er weinig focus in het programma komt om effectief te zijn.

Landenspecifieke aanbevelingen - Motivering

In het NSP van 31 december zal bij elk specifiek doel (SO) ingegaan worden op de landenspecifieke aanbevelingen, of en hoe hiermee in het NSP wordt omgegaan, in het verlengde van de appreciatie die de minister van LNV eerder naar de Tweede Kamer en de EC heeft gestuurd. In een notitie voor de stuurgroep d.d. 9 december is een analyse gemaakt van de punten, waarop de EC wellicht Nederland zal aanspreken. De door Nederland gewenste focus op GBA en Innoveren & investeren is eerder gedeeld met de GeoHub.

In het NSP template zal een overzicht per aanbeveling worden opgenomen. Deze is aan de ex ante evaluator verstrekt.

Koolstofopslag in bodems en biomassa - Beschrijving

Wij adviseren een passage in het NSP op te nemen over hoe boeren kunnen bijdragen aan het klimaatprobleem door het vastleggen van koolstof. Dat hoeft niet alleen over bos te gaan, dat kunnen ook landschapselementen zijn, zoals houtwallen. Dit past ook in agrarisch natuurbeheer. Ook citeert het Klimaatakkoord de visie van LNV op de kringlooplandbouw. Het zou vice versa ook logisch zijn als in het NSP vanuit de kringlooplandbouw de bijdrage aan het klimaat wordt toegelicht, inclusief het vastleggen van koolstof in biomassa.

Koolstofopslag in bodems en biomassa - Motivering

Opgevolgd. Inmiddels is het klimaatvraagstuk sterker verweven in het NSP, wat ook terugkomt in de interventielogica. Bij de eco-regeling zijn explicieter activiteiten gekoppeld aan de resultaatindicator R.14 (Koolstofopslag in bodems en biomassa: Percentage oppervlakte cultuurgrond (OCG) vallend onder ondersteunde verbintenissen om emissies te verminderen, koolstofopslag te behouden en/of te verbeteren). Daarnaast is er in het ANLb een nieuwe categorie opgenomen, klimaat en water (primair adaptie, maar ook mitigatie) en bij samenwerking is een interventie ontwikkeld gericht op waterpeil. Tevens wordt bij de conditionaliteiten uitgewerkt of een ploegverbod uitgebreid zou kunnen worden, met name voor veenweidegebieden. Een ploegverbod leidt er ook toe dat koolstofvastlegging wordt bevorderd. Dit is echter nog onderdeel van besluitvorming, en nog niet verwerkt in het NSP.

Omdat de benodigde kaarten, actuele grondsoortkaart en kaart van kustvlakveen, nog niet gereed zijn, wordt dit op zijn vroegst in 2024 ingevoerd. De koppeling klimaat en koolstof wordt in de definitieve versie van het NSP sterker inzichtelijk gemaakt, gekoppeld aan de ‘boer naar bord’ strategie, en daarnaast sterker verwoord in fiches bij de resultaatindicatoren.

Landenspecifieke aanbevelingen - Beschrijving

Wij herkennen de analyse dat er een aansluiting is tussen de koers van het Bestuurlijk Overleg en de behoefteanalyse van WEcR.

Ook herkennen wij het verschil van inzicht tussen het PT en WEcR, waar het gaat om de rol voor normering (‘meest doelmatig’) en het PT meer inzet op financiële ondersteuning.

De kruisverwijzing naar de landenspecifieke aanbevelingen van de Europese Commissie ontbreekt in de behoefteanalyse. Tenminste twee thema’s van de EC vragen toelichting met een beoordeling of ze in het NSP een plaats krijgen: de sociale problematiek en duurzame bossen, resp. biologische landbouw.

Landenspecifieke aanbevelingen - Motivering

Daar waar relevant wordt in hoofdstuk 2 bij de behoefteanalyse en in de interventiestrategie verwezen naar de wijze waarop invulling wordt gegeven aan de landenspecifieke aanbevelingen van de EC.

In de appreciatie van het kabinet over de landenspecifieke aanbevelingen wordt aangegeven, dat het in de Nederlandse context niet in de rede ligt om GLB-middelen te investeren in de plattelandseconomie in brede zin. In dezelfde appreciatie wordt gemeld dat het bosbeleid in Nederland vooral nationaal beleid is, en dat binnen GLB een bijdrage wordt geleverd aan landschapselementen als onderdeel van de bossenstrategie.

Biologische landbouw is onderdeel van het NSP. Er wordt in de reactie op de landenspecifieke

aanbevelingen apart op ingegaan. Ook wordt verwezen naar de ontwikkeling van de Nationale Strategie Biologische landbouw, die de minister heeft aangekondigd en zomer 2022 aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.

Inzet GLB-middelen voor specifieke behoeften - Beschrijving

In diverse documenten wordt aangegeven, dat het nieuwe GLB meer ingezet moet worden op de behoefte aan vergroting van de waarde van milieu, natuur en klimaat. De nadruk wordt gelegd op een duurzame transitie in de landbouw via aandacht aan biodiversiteit, klimaatmitigatie- en adaptatie, bodem- en waterkwaliteit, en landschapselementen. Wat wordt gemist is een scherpe afkadering van het waarom en hoe van deze behoefte, en de consequenties voor de status quo. Het sentiment leeft, maar is nog niet expliciet benoemd. Wat de evaluatoren betreft heeft het meerwaarde om de toekomstige doelen van het NSP scherper te benoemen. En hierbij ook meer expliciet te maken welke dingen niet gedaan worden (bijv. op het gebied van het verbeteren van de inkomenspositie).

Inzet GLB-middelen voor specifieke behoeften - Motivering

Het waarom en hoe van bepaalde behoeften is opgenomen in de uitwerking van H2 (interventielogica). Daarin worden ook de doelstellingen verwoord, zoals opgenomen in verschillende beleidsdocumenten, en de bijdrage die het GLB daarin kan leveren.

Het definiëren van de inzet van het GLB voor specifieke behoeften is onderdeel van de keuze om in te zetten op urgente vraagstukken, dan wel op een cultuuromslag in de landbouw (of allebei, met extra nationale middelen). Dit is onderdeel van politieke besluitvorming. Daarbij is de primair uitgewerkte lijn voor het NSP dat er een duidelijke omslag plaats gaat vinden van inkomensondersteuning naar doelgerichte betalingen.

Onderbouwing van voorbereidende documenten - Beschrijving

In vrijwel alle documenten zijn vragen te plaatsen bij de onderbouwing van stellingnames (hoe, waarom, welke keuzes liggen hierachter, etc). Het zou in de uiteindelijke versies op zijn plaats zijn om te verwijzen naar eerdere studies en onderzoeken.

Onderbouwing van voorbereidende documenten - Motivering

Opgevolgd. Het onderdeel in dit advies wat over de houtskoolSWOT gaat, is verwerkt in de definitieve SWOT. Detailopmerkingen ter plaatse van het onderwerp. Ook is op advies van de ex-ante het beschouwende hoofdstuk 4 uitgebreid.

Regionale differentiatie en governance - Beschrijving

Wij adviseren om de rapportages Governance (AEF) en regionale differentiatie (WUR) in samenhang te bezien. Overwegende dat AEF adviseert een splitsing te maken tussen programmering en uitvoering. En alleen als het dienend is aan de opgave, kan worden gekomen tot regionale differentiatie.

Regionale differentiatie en governance - Motivering

Er ligt nu een advies van WUR over regionale differentiatie én een advies van AEF om alléén als het dienend is aan de opgave, te komen tot regionale differentiatie.

Beide adviezen lijken niet volledig met elkaar in overeenstemming. Ze zijn daarom ook nog niet verwerkt. AEF geeft een randvoorwaarde aan regionale differentiatie: slechts indien het dienend is aan de opgave.

Op dit moment (18-10) beraden provincies enerzijds, en LNV anderzijds, zich nog over hoe de verantwoordelijkheid verdeeld zou moeten worden per interventie, dat wil zeggen: bij welke interventies is LNV eindverantwoordelijk, bij welke de provincies, en zijn er ook hybride vormen denkbaar? Na deze interne beraadslaging zouden LNV en provincies hierover met elkaar in gesprek moeten, en moet de

uiteindelijke verdeling worden opgenomen in een nog op te stellen Ministeriële Regeling.

Aanvulling december 2021:
Grofweg gaat LNV over de interventies in pijler 1, de provincies over ANLb, LEADER en onderdelen van de niet-grondgebonden maatregelen. Doordat nu LNV overweegt om in tegenstelling tot het huidige GLB ook zelf co-financiering beschikbaar te stellen, neemt het aantal (hybride) maatregelen toe, waar zowel de provincies als LNV wat mee willen. Daarom is nadere afstemming inderdaad nodig.

Deze vragen gaan verder dan de benodigde informatie in het template. Het team heeft aanvullende informatie aan de ex ante evaluator verstrekt.

Effecten op inkomenspositie van de boer - Beschrijving

De extra inzet op natuur, milieu en klimaat heeft (in elk geval) op korte termijn negatieve consequenties voor de inkomenspositie van de boer. Dat is ook aangekaart in de motie Bisschop.
Op dit moment komt nog niet in de stukken naar voren hoe dit wordt meegenomen in de besluitvorming, dan wel hoe de negatieve consequenties worden gerechtvaardigd.

Effecten op inkomenspositie van de boer - Motivering

Zowel de inkomenspositie van de boer als de extra inzet op natuur, milieu en klimaat zijn belangrijke ijkpunten voor het NSP. Op 17 december is een politiek besluit genomen over de verdeling van de GLB-middelen, zodat een inschatting op mogelijke effecten kon worden gemaakt. Die inschatting is opgenomen in het concept NSP.

Landschapselementen - Beschrijving

Voorgesteld wordt het scenario te kiezen dat landschapselementen vallend onder de conditionaliteit, meetellen als subsidiabele landbouwgrond en meedoen als elementen in de eco-regeling, waarin het jaarlijkse beheer (landsdekkend) kan worden meegenomen. In het huidige GLB tellen landschapselementen niet mee als subsidiabel areaal voor de basisbetaling, en zijn ook niet opgenomen in het perceelsregister.
De aanpassing van het perceelsregister vergt veel tijd en inspanning. Ecorys heeft een studie uitgevoerd op dit onderwerp, waarbij er discussie is geweest met RVO.nl over de hoogte van de kosten. Ons advies is om met RVO.nl contact te leggen over hun inzichten over de uitvoerbaarheid van de verschillende opties en de uitvoeringskosten ervan.

Landschapselementen - Motivering

Opgevolgd. Is opgenomen in de definities en het fiche BISS en eco-regeling.
LNV heeft RVO opdracht verstrekt om een “landschapselementenkaart” op te stellen, waarmee het referentiebestand wordt uitgebreid, met als doel dat permanent niet-productief areaal onderdeel wordt van de definitie landbouwgrond (sloten, oevers, houtopstanden, poelen). Het bestand zal medio 2022 gereed zijn. Hierover is nauwe afstemming tussen LNV en RVO.
Er is aanvullende informatie aan de ex ante evaluator verstrekt.

Samenhang NSP met overig LNV-beleid en met maatschappelijke en politieke thema’s - Beschrijving

We bevelen aan nog twee exercities te doen:

- Toets op samenhang met overig beleid van LNV, zoals voor gewasbescherming.
- Toets op de thema’s die maatschappelijk en politiek leven, zoals omvang van de veestapel en een systeemanalyse van de veehouderij.

Samenhang NSP met overig LNV-beleid en met maatschappelijke en politieke thema’s - Motivering

Opgevolgd.

- Toets op samenhang met overig beleid van LNV is al onderdeel van het brondocument Behoefteanalyse. Gewasbescherming wordt hierin als één van de thema's meegenomen. Ook wordt het meegenomen in de interventiestrategie en de interventies voor de Groenblauwe Architectuur.
- Toets op maatschappelijk en politieke actuele thema's, zoals omvang van de veestapel en een systeemanalyse van de veehouderij, zijn meegenomen in het advies van WEnR 'Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan'. Het beleid voor gewasbescherming is in het NSP geïntegreerd. Het beleid voor de veestapel hangt in het NSP samen met de kringlooplandbouw, de extensivering rond natuurgebieden en dierenwelzijn. In het Coalitieakkoord wordt beleid aangekondigd voor de kringlooplandbouw.

Inkomenseffecten van de conditionaliteiten - Beschrijving

Het is ons nog onvoldoende duidelijk, hoe de kosten van de conditionaliteiten zich verhouden tot de baten. Net als in eerdere stukken wordt aangegeven dat "Als vuistregel kan men hanteren dat in relatie tot de pachtnorm, de kosten van GLMC 2, 4 en 9a ca €50,-/ha bedragen, waarbij GLMC 4 en 9a mogen cumuleren (bij overlap 1x tellen)."

Dit is onvoldoende inzichtelijk. In eerdere versies werd aangekondigd dat dit verder (dan ambtelijk) zou worden onderzocht. Het is van groot belang om deze getallen te verifiëren. Wanneer komt er meer duidelijkheid over deze geschatte kosten? En zijn deze alleen berekend of ook onderbouwd vanuit de praktijk? Dit is een belangrijk punt, omdat de daadwerkelijke kosten in grote mate de bereidheid om deel te nemen zal beïnvloeden.

Inkomenseffecten van de conditionaliteiten - Motivering

Initiële reactie: Nog niet verwerkt, omdat er nog te veel onduidelijkheden waren over de mogelijke invulling van de bewuste GLMC's, mede ook door de Europese discussie. Gesprekken met sector zijn wel op gang gebracht; dat leverde goede inzichten op.

Update: Inmiddels heeft de WUR haar onderzoek naar de inkomenseffecten van de nu beoogde conditionaliteiten afgerond. Dit onderzoek is bijgevoegd bij het politieke besluitvormingsproces, dat op 16 december is afgerond.

Inzet NSP voor veenweideproblematiek - Beschrijving

De inzet van artikel 18 of artikel 66 voor het veenweidegebied sluit goed aan bij onze aanbevelingen om maatwerk te kunnen bieden waar nodig. Ook de afbakening van / aansluiting met het programma Veenweide onderschrijven wij.

Het advies aan de stuurgroep is nu om te kiezen voor optie 2. "Alleen grasland en een natte teelt toegestaan. Met inzet artikel 18". Voor optie 1 "Houden aan het Peilbesluit c.q. individuele onderbemaling" willen wij aangeven dat illegale onderbemalingen ons niet of nauwelijks bekend zijn. Wij raden aan om NSP geld in te zetten, wanneer agrariërs ook echt last ondervinden van peilherziening/peilfixatie. Wij stellen voor om artikel 18 in te laten gaan bij een minimale ontwatering, waarbij er daadwerkelijk gebruiksbeperkingen/gewasopbrengstderving voor agrariërs wordt verwacht.

Inzet NSP voor veenweideproblematiek - Motivering

Nog niet verwerkt, wordt nog nader bezien of door invoeren van verplichting gras/natte teelt de impact voor akkerbouw niet onevenredig groot is. Daarvoor is analyse op basis van scherpe afbakening/begrenzing op kaart noodzakelijk en die kaart is momenteel onder handen.

Overigens, er is niet een directe koppeling tussen een conditionaliteit en art 18 (nu 22). Een lidstaten kan op basis van art 18/22 besluiten om het bedrag van de basisinkomenssteun per hectare te differentiëren naar groepen gebieden met vergelijkbare sociaaleconomische of agronomische omstandigheden, waaronder traditionele vormen van landbouw. Dit heeft als gevolg dat alle gebieden met gelijksoortige

voorwaarden voor deze vergoeding in aanmerking komen, wat het belang van een goede kaart groot maakt. De opmerking over peilbesluit is overigens meer gericht op het tegengaan van besluitvorming die leidt tot het verlagen van het peil dan een activiteit waar de boer invloed op heeft. Daar waar een peilbesluit de grondslag vormt voor de hoogte van het waterpeil (kustvlakveen), zijn de mogelijkheden van een landbouwer beperkt om hier individueel invloed op uit te oefenen.

Het inzetten op art 66 kent een beperkende factor, omdat bij art 66 geen nieuwe gebieden mogen worden aangewezen.

Omdat de benodigde kaarten, actuele grondsoortkaart en kaart van kustvlakveen, nog niet gereed zijn, wordt dit op zijn vroegst in 2024 ingevoerd, in de BISS.

Biologische landbouw in het NSP - Beschrijving

Het belang van de groei van de Nederlandse biologische sector, de noodzaak van de inzet van het instrumentarium van het GLB/NSP en de hieraan verbonden noodzaak van het verkennen van passende interventies worden in voorliggend stuk benadrukt. Het aansluiten op de specifieke aanbeveling van de Europese Commissie is daarbij een belangrijk argument.

Wij hebben in onze contacten met LNV, ook bij andere projecten dan NSP, weerstand ervaren bij biologische landbouw. De achtergrond van die weerstand kennen we niet, maar zou mogelijk kunnen voortkomen uit het succes van de reguliere landbouwsector en de waardering hiervoor. Het beleid voor de kringlooplandbouw kan worden geïnterpreteerd als een transitie van de reguliere landbouw naar een duurzame aanpak, waar elementen van biologische landbouw in kunnen passen. Maar biologische landbouw als het enige toekomstmodel te zien, is een te smalle invulling van het punt op de horizon van de transitie. Het is wel een inspirerende manier van werken, die internationale erkenning geniet. Ons advies is om in de behoefteanalyse de problemen, waar biologische landbouw één van de antwoorden op kan zijn, te beschrijven en daar de koppeling met biologische landbouw te leggen.

Biologische landbouw in het NSP - Motivering

Er is een aanvullende SWOT-analyse voor de biologische landbouw uitgevoerd met aanbevelingen voor het NSP. Deze zijn met een appreciatie van het PT aan de stuurgroep van 4 oktober voorgelegd en overgenomen. Dit leidt ertoe dat, in het kort, SKAL-gecertificeerde bedrijven automatisch voldoen aan de eco-regeling en aan GLMC 7. Daarnaast wordt AKIS ingezet voor het (landelijk) bevorderen van samenwerking van biologische bedrijven, met name voor een sterkere positie in de keten, kennisuitwisseling en waardecreatie. In de interventiestrategie zal de biologische landbouw worden gehanteerd als een inspirerend voorbeeld van een duurzamer voedselsysteem, dat bijdraagt meerdere specifieke GLB-doelen zoals die in de GBA.

Biologische landbouw is onderdeel van het NSP. Er wordt in de reactie op de landenspecifieke aanbevelingen apart op ingegaan. Ook wordt verwezen naar de ontwikkeling van de Nationale Strategie Biologische landbouw, die de minister heeft aangekondigd en zomer 2022 aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.

Ondersteuning van investeringen - Beschrijving

WEnR/WEcR adviseert niet in te zetten op verruiming van financiering van agrarische bedrijven. De keuze die mede op basis hiervan is gemaakt om geen gebruik te maken van financiële instrumenten vanuit het GLB, is goed onderbouwd en past bij de Nederlandse context.

Advies is ondersteuning van investeringen wel mogelijk te maken. Ook kan worden verwezen naar bestaande financierings- instrumenten buiten het GLB.

Ondersteuning van investeringen - Motivering

Opgevolgd. Het advies om de ondersteuning van investeringen wel mogelijk te maken is verwerkt in het NSP. Het komt terug in een aantal interventies gericht op investeringen. Namelijk productieve investeringen op landbouwbedrijven, niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven en niet-productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven.

Het advies om in het NSP te verwijzen naar bestaande financieringsinstrumenten is ook verwerkt in het NSP. Bij de interventielogica van zowel specifiek doel 2 als specifiek doel 3 wordt het omschakelprogramma genoemd en aangegeven dat het NSP hierop zal aansluiten.

Governancestructuur - Beschrijving

Naar aanleiding van de rapportages van AEF hebben we in november 2020 het volgende advies afgegeven:

Kernwoord van dit advies over de governance is ‘vereenvoudiging’. Wij delen de analyse van de verbeterpunten en denken dat dit voor de overheden (rijk en provincies), RVO en de agrariërs veel winst kan betekenen. De voorgestelde governancestructuur oogt beter werkbaar en maakt de sturingslijnen transparant. Zeker zo belangrijk is het advies over de uitvoering, waarbij de uitvoeringsvarianten beter werkbaar zijn dan voorheen. Wij hopen dat nu dit adviesrapport over governance (en uitvoering) zo vroeg al in de nieuwe programmering beschikbaar is gekomen, de betrokken partijen tot bindende afspraken komen. En dat dit anders dan in POP3 tijdig in het programma belandt.

Governancestructuur - Motivering

Opgevolgd. De genoemde bindende afspraken moeten o.a. neerslaan in het NSP-convenant, in een Ministeriële Regeling (waarin taken gedelegeerd worden aan de provincies door LNV) en in onderliggende overeenkomsten.

Er is in ieder geval duidelijkheid over de rollen en taken van de NSP-organisaties (zie CAP-format 7.1). Besloten is dat er ruimte is voor (maximaal) 2 ‘delegated bodies’ die een afgebakend deel van de betaalorgaantaken van RVO kunnen gaan uitvoeren voor provincies die dat willen.

In een overleg ‘petit comité’ (op advies van de stuurgroep NSP) is op 4 november een akkoord bereikt over de overlegstructuur NSP, middels een zestal door de werkgroep Governance voorgelegde vragen. Dit akkoord is uitgewerkt in een voorstel voor de beoogde overlegstructuur van het NSP en de daaraan gekoppelde deelnemers, waarvoor de stuurgroep op 25 november een akkoord heeft gegeven.

Andere elementen zijn in voorbereiding, maar nog niet gereed voor besluitvorming. Het gaat dan o.a. om

- de taakverdeling tussen LNV en provincies (welke regeling bij wie);
- de verdeling van de uitvoeringskosten (komt in het NSP-convenant);
- de verdeling van de financiële risico’s (komt in het NSP-convenant);
- de precieze taken, omvang etc. van de regie-organisatie (opdracht van LNV/IPO aan kwartiermaker wordt op dit moment geschreven);
- de wijze waarop de beoogde governance kan worden getoetst en/of proefgedraaid.

De deadline voor opstellen van het NSP-convenant van 31-12-2021 lijkt niet haalbaar.

Voor het vullen van het NSP-format zijn paragraaf 7.1 en 7.2 geaccordeerd door de stuurgroep. Het akkoord van de stuurgroep voor 7.3 en 7.4 wordt op 17 december verwacht. De indiening van H7 van het NSP-format gaat dus volledig naar plan en op schema.

Het NSP-convenant is een (onderling) document met afspraken tussen onder meer provincies en LNV, die daarover uiterlijk december 2022, maar liefst eerder, een akkoord moeten bereiken. Er geldt hier géén deadline van 31 december 2021 zoals met het NSP-format. In de planning wordt gestreefd naar een NSP-convenant voor de zomer 2022. In het convenant is ruimte ingepland voor onder andere uitvoeringskosten en financiële risico’s.

Hetzelfde geldt voor de verdeling van bevoegdheden/taken. Liefst zo snel mogelijk, maar dient uiterlijk december 2022 in de Staatscourant gepubliceerd te worden

Er is aanvullende informatie verstrekt aan de ex ante evaluator.

Stapeling van beloningen - Beschrijving

De activiteiten onder de eco-regeling zijn ondersteunend aan GMLC 4 en 9. Dit biedt kansen voor cofinanciering (zie ook hieronder bij het financiële deel). Is er niet ook nog de mogelijkheid dat provincies/LNV een akkerrandensubsidie uitgeeft, en dat deze akkerranden ook meetellen binnen GLMC

9 (en 4 wanneer naast een sloot)? Ditzelfde geldt voor tal van initiatieven vanuit het bedrijfsleven (denk aan 'On the way to planet proof' dat biodiversiteit (lees: akkerranden) stimuleert en welke bij goede aansluiting de deelnamebereidheid zullen vergroten.

Stapeling van beloningen - Motivering

Opbouw van de gehele Groenblauwe Architectuur is zodanig, dat stapelen van beloningen mogelijk is. Daarbij behoort de stapeling, wanneer deze door de overheid wordt vormgegeven, wel verder te gaan dan de verplichting waarop deze gestapeld wordt. Indien dit niet het geval is, is er sprake van staatsteun. Dit geldt niet voor het stapelen met beloningen uit de markt.

In de vormgeving van de KPI's voor realisatieplan van de LNV-visie wordt samengewerkt met GLB (GBA, waaronder eco-regeling en conditionaliteiten), juist met als doel om verschillende initiatieven goed op elkaar aan te sluiten, zodat het lonend is voor de landbouwer om er op in te zetten.

Overigens, GLMC 4 en 9 volgen direct uit Europese regelgeving, wat de keuzevrijheid voor Nederland beperkt. Daarnaast is, in relatie tot met name GLMC 4, de gekozen invulling bij het 7^{e} NAP sterk van belang.

Analyse WUR voor effectieve inzet van middelen - Beschrijving

Allereerst geven wij complimenten voor het onderzoek dat is uitgevraagd en is uitgevoerd 'Naar een doeltreffend en doelmatig NSP', door de WUR. Dit onderzoek laat goed zien, hoe de relatie is tussen de SWOT (inclusief de aanvullingen), de afgeleide behoefteanalyse met doelen en welke beleidspakketten zoveel mogelijk bijdragen aan de doelstellingen. Ook wordt ingegaan op de aanbevelingen van de Europese Commissie. Op deze wijze is de analyse veelomvattend en gericht op waar met een euro het meeste effect te bereiken is.

Uit het onderzoek van de WUR blijkt een overheveling van 15% van pijler 1 naar pijler 2 niet voldoende om de doelen te halen. Er worden twee opties gegeven:

- Optie 1. Binnen het huidige GLB budget scherper prioriteren
- Optie 2. Verhogen beschikbare budget pijler 2 met drie varianten

Aanbevelingen:

1. Wij vinden het agenderen van beide opties als mogelijke keuzes correct. We merken daarbij wel op dat de benadering in dit document sterk financieel en instrumenteel is ingestoken. Om recht te doen aan de opgaven en de transitie van de landbouw wordt optie 2 met extra budget, in welke variant dan ook, aanbevolen.
2. In de programmatekst moet het verhaal anders worden verteld dan in de Koersnotitie: accent op de relatie tussen de beleidsmatige uitgangspunten, de inzet van instrumenten en de financiële invulling.
3. Als contramal voor gebiedsgericht werken, geldt dat voor innovatie er meer landelijk zou kunnen worden georganiseerd.

Analyse WUR voor effectieve inzet van middelen - Motivering

Ad 1: Dit is onderwerp van politieke besluitvorming.

Ad 2: Eens, dit gaan we doen.

Ad 3: Is inmiddels verwerkt in het NSP met zowel landelijke als provinciale openstelling voor kennis & innovatie.

Structuur van het programmeren en wijze van uitvoering - Beschrijving

Wij zien een eerder advies terug in de eerste paragraaf met een verwijzing naar de (nu ontbrekende) bijlage. Het is positief dat zowel de governance van het programmeren alsook de wijze van uitvoering goed worden onderzocht, waarbij wordt geleerd van de uitvoering van de afgelopen jaren. De aanpak ziet er grondig uit, de juiste organisaties worden betrokken en de doelen zijn correct geformuleerd.

Structuur van het programmeren en wijze van uitvoering - Motivering

Lijkt geen reactie of verwerking te vergen.

Ontwikkeling van de strategie van het NSP - Beschrijving

De producten van programmateam en schrijfteam laten een grondige aanpak zien en de leesbaarheid is op een goed niveau. Ook zien we steeds meer samenhang tussen de onderdelen.

Er zijn nog slagen te maken om de materie te overstijgen en te komen tot een consistente verhaallijn, wat nu de kern van de strategie is en hoe met een consistente aanpak geprioriteerde doelen worden behaald.

Ontwikkeling van de strategie van het NSP - Motivering

In het strategisch statement van het concept NSP staat de kern van de strategie van het NSP. De interventiestrategie, de conditionaliteiten en de interventies kunnen pas in hun gehele samenhang worden afgemaakt, nadat de bestuurlijke besluitvorming over inhoud en middelen is afgerond. Vervolgens worden de bestuurlijk vastgestelde prioriteiten vanuit de interventiestrategie onderbouwd.

De bestuurlijke besluitvorming over de prioritering heeft plaatsgevonden op 16 december 2021. Daarna is de interventiestrategie definitief gemaakt.

Flexibel inspelen op weersomstandigheden - Beschrijving

GLMC 2. Wij raden aan om bij de invulling rekening te houden met weersomstandigheden voor zaaien en maaien. Zo voorkom je dat agrariërs grond bewerken onder ongeschikte omstandigheden, enkel om de deadline te kunnen halen (met veel nadelige gevolgen voor de bodemstructuur etc.).

Flexibel inspelen op weersomstandigheden - Motivering

Opgevolgd. In de GLMC-voorwaarde is geen datum opgenomen.

In algemene zin wordt bij de eco-regeling en het ANLb tevens gestreefd naar definities en processen die ‘kalenderboeren’ tegengaan, en meer flexibiliteit kent om agrarische ondernemers de mogelijkheid te bieden hun bedrijfsvoering aan te passen aan de weersomstandigheden.

Aansluiting NSP op aankomende beleidsontwikkeling - Beschrijving

Er zijn in het NSP enkele onderwerpen aangekondigd, waarover nadere besluitvorming plaatsvindt in 2022, zoals de inzet voor biologische landbouw en het convenant met bestuurlijke afspraken. Daarnaast zal het nieuwe Coalitieakkoord met een ambitieuze inzet en middelen komend jaar worden uitgewerkt. Het is belangrijk dat bij deze nieuwe keuzes wordt getoetst, hoe zich dit verhoudt tot het NSP en of er aanpassingen nodig zijn voor een doeltreffende en doelmatige uitvoering.

Aansluiting NSP op aankomende beleidsontwikkeling - Motivering

Dit zal worden meegenomen in het proces om tot een definitief NSP te komen.

Personele en financiële middelen voor uitvoering NSP - Beschrijving

Om de uitvoering van het NSP succesvol te laten verlopen, zijn voldoende middelen nodig voor personele capaciteit. Er is voorlichting nodig, aanvragen moeten worden beoordeeld en betalingen tijdig worden verricht. Het NSP kent zijn nieuwe regelingen, zoals de eco-regeling, waarvoor meer capaciteit voor de uitvoering nodig is dan in de afgelopen periode. Voor de voortzetting van bepaalde regelingen, zoals bijvoorbeeld voor innovatie, kan efficiënter met minder mensen worden gewerkt. Het geheel overziende zal er meer capaciteit voor de uitvoering nodig zijn. Hiervoor zal zowel aan Rijkszijde als bij de provincies voldoende budget vrijgemaakt moeten worden.

Personele en financiële middelen voor uitvoering NSP - Motivering

Het advies wordt herkend en onderschreven.

Communicatie - Beschrijving

Wij waarderen het dat het programmateam in deze fase waarin de druk hoog is om tot een goede invulling van het nieuwe strategische plan en programma met maatregelen te komen, er tijd wordt besteed aan communicatie met de verschillende doelgroepen. We zien dat terug in bijlage 3b Strategisch advies communicatie implementatie GLB.

Daarnaast vinden wij het van belang dat in de communicatie duidelijk moet zijn dat GLB één van de instrumenten is: het moet duidelijk zijn dat de opgaven te groot zijn voor het GLB alleen. Dit vraagt om samenhang in beleid en de communicatie daarover.

Communicatie - Motivering

We nemen dit advies mee in het opzetten van een projectplan voor de uitwerking. Dat is nog werk in uitvoering (15 oktober 2022).

Ontwikkeling voorstel inzet veenweiden - Beschrijving

Wij vinden dat de ondersteunende tekst onvoldoende is om een besluit te nemen over de twee punten:

- Instemmen om voor berekeningen de algemene berekeningswijze voor het NSP leidend te laten zijn.
- Akkoord te gaan om voor veenweide een vervolganalyse te maken en gevraagd wordt richting te geven voor de aanpak.

Zowel een vervolganalyse en een algemene berekeningswijze komen niet/onvoldoende terug. Wat wordt bedoeld met de algemene berekeningswijze?

Ontwikkeling voorstel inzet veenweiden - Motivering

Dit beeld wordt herkend. Het vigerende document had niet als doel om een besluit te vragen, maar om een stap te zetten tot het nemen van een besluit. Er is gewerkt aan nadere uitwerking. Definitieve besluitvorming is ingebracht in zowel de stuurgroep als BO.

Met de berekeningswijze wordt de algemeen toegepaste berekeningswijze voor het NSP bedoeld. Deze is gelijk voor alle ecosysteemdiensten, en gevalideerd door de Technisch economische werkgroep (Experts van met name de WUR). De in deze notitie opgenomen berekeningswijze is opgesteld door het programma Veenweide, en wijkt op bepaalde punten af van de NSP-berekeningswijze.

Toegepaste berekeningswijze - Beschrijving

De hoogte van de vergoeding wordt door RVO berekend conform de systematiek van de Waterwijzer, een gezamenlijk product van WUR en STOWA dat gebaseerd is op de HELP-systematiek en gekalibreerd met veldgegevens. Deze methodiek is nog niet volledig uitgewerkt en wordt voor diverse bodemtypes nog verbeterd.

Toegepaste berekeningswijze - Motivering

De berekeningswijze voor het NSP is in 2021 door de Technisch economische werkgroep (WUR/CLM) geactualiseerd.

Versnelling opstellen fiches voor de interventies - Beschrijving

De staat van de fiches is wat de evaluatoren betreft zorgwekkend. Veel fiches zijn onvoldoende uitgewerkt waardoor het moeilijk is om een oordeel te geven.

De evaluatoren hebben een notitie opgesteld met een korte reactie per fiche. Deze is met het programmateam gedeeld.

Versnelling opstellen fiches voor de interventies - Motivering

De reacties in de notitie van de evaluatoren worden actief gecommuniceerd naar de werkgroeptrekkers om te worden betrokken bij het definitief maken van de fiches, met 20 december als deadline.
In nauwe samenwerking met RVO zijn per fiche opnieuw de indicatoren vastgesteld die voldoende onderbouwd zijn en op basis daarvan zijn de eenheidsprijzen berekend. Ook die gegevens worden betrokken bij het definitief maken van de fiches.
Dit is verwerkt in het concept van 20 december. Vervolgens is dit in de versie voor indiening van het concept NSP bij de Europese Commissie verder uitgewerkt.

Aanvullende nationale monitoring - Beschrijving

Naast de verplichte resultaatindicatoren zouden voor bepaalde interventies ook aanvullende nationale resultaatindicatoren kunnen worden toegevoegd om de monitoring en daarmee de leerervaringen te versterken. Daarbij kan op andere monitors voor bepaalde thema's worden aangesloten.

Aanvullende nationale monitoring - Motivering

Dit advies wordt opgevolgd bij de ontwikkeling van de opzet van de nationale monitoring.

Kader voor aanpassing NSP - Beschrijving

Het is wenselijk om een tekst te formuleren over wat de harde kaders van het NSP zijn en welke zaken gaandeweg aanpasbaar zijn. Daarmee wordt een kader gegeven, hoe leerervaringen tot aanpassing van het NSP kunnen leiden.

Kader voor aanpassing NSP - Motivering

In het voorjaar 2022 wordt een plan van aanpak gemaakt voor nationale monitoring. Bovenstaand advies zal hierin worden verwerkt.

Ondersteuning persoonlijke afweging van agrariërs - Beschrijving

Voor de uitwerking van het NSP is belangrijk om inzicht te krijgen in de persoonlijke afweging die agrariërs moeten maken tussen GLMC's, eco-regelingen, ANLb en gebiedsgericht werken. Er wordt een simulatietool ontwikkeld, die hierbij behulpzaam zal zijn.

Ondersteuning persoonlijke afweging van agrariërs - Motivering

Aanbeveling wordt overgenomen. Begin 2021 zal er een nieuwe praktijkproef worden gedaan. De ontwikkeling van de simulatietool is gestart.

Opstellen en gebruik contextanalyse - Beschrijving

In de contextanalyse is ingegaan op de verschillende thema's die relevant zijn voor de landbouwsector. Deze zijn gekoppeld aan de hoofddoelstellingen van het GLB: economie en innovatie, milieu en klimaat, en plattelandsontwikkeling.

Opstellen en gebruik contextanalyse - Motivering

Deels opgevolgd. De thema's zijn toebedeeld aan de 4 thematische werkgroepen SLV, GBA, PV en KIND. Zij hebben de thema's vertaald in producten, die zijn terug te vinden in de hoofdstukken 2 en 5.
De contextanalyse zelf is een globale beschrijving van het landbouwsysteem; ze komt niet altijd overeen met de houtskool SWOT. Dit is door de begeleidingscommissie ex-ante besproken met de hoofdauteur van de SWOT Petra Berkhout.
De definitieve SWOT die later gemaakt is, is leidend voor het NSP; de contextanalyse is gebruikt voor het advies over de SWOT.

Inzet GLB-middelen en co-financiering - Beschrijving

Vanuit de Europese doelen redenerend zou het voor de kernthema's logisch zijn om de Europese middelen in te zetten voor die behoeften die het grootst zijn en het gat tussen de huidige situatie en de doelen het grootste is. De vraag is dan of de nationale co-financiering daarop ook kan worden ingezet. Het lijkt nu alsof al vaststaat waaraan die co-financiering wordt uitgegeven. Ons inziens is dat onjuist. De inzet van deze co-financierings instrumenten kan programmatisch worden bepaald en ook worden gericht op het behalen van de thema's met de grootste lacunes. Het is in dat licht dan de vraag of de geschetste tegenstelling zo scherp is, als nu is uitgewerkt.

Inzet GLB-middelen en co-financiering - Motivering

De notitie 'Concept Behoefteanalyse, versie 1.9' met daarin een beschrijving van een zestal criteria en de toepassing op de behoeften resulterend in een wegingstabel is los gelaten, omdat deze onvoldoende houvast bood voor een verantwoorde prioritering van de behoeften. Elementen uit de notitie zijn en worden gebruikt om voorstellen voor financieringswensen voor de bestuurders te onderbouwen.

Opstellen behoefteanalyse - Beschrijving

Ecorys heeft een 2-pager aangeleverd met tips over het opstellen van een behoefteanalyse. Hierbij is onder andere gesproken over het gebruik van de SWOT, kruising met het huidige beleid, en de gap-analysis.

Opstellen behoefteanalyse - Motivering

Opgevolgd. Het opstellen van de behoefteanalyse voor het GLB NSP heeft geresulteerd in een brondocument, waarin wordt aangegeven hoe de behoeften zijn afgeleid uit de SWOT-analyse en de verdiepende SWOT-analyses. Ook wordt bij elke behoefte aangegeven, hoe er invulling aan wordt gegeven in het nationaal en provinciaal beleid en welke instrumenten daarvoor worden ingezet.

Plaats kernthema water in het NSP - Beschrijving

Verwijzend naar de notitie over de GBA blijft de vraag, wat nu precies de thematische focus is. Het valt op dat er gerefereerd wordt naar bodem en lucht, maar dat water niet benoemd wordt. Water is een kernthema (want gaat over blauw). Bij het thema groenblauwe architectuur zou een beschrijving van de huidige en toekomstige problematiek op basis van de SWOT een vertrekpunt kunnen zijn. En wat de doelen voor de lange termijn en korte termijn zijn. Met vervolgens een analyse van wie de spelers zijn om die vraagstukken aan te pakken.

Plaats kernthema water in het NSP - Motivering

Opgevolgd. Voor water is een nadere analyse gemaakt, waarbij de behoeften beter zijn uitgewerkt dan in de oorspronkelijke SWOT- en behoefte-analyse. Daarnaast is water expliciet verankerd in de interventielogica. Dit heeft ertoe geleid dat water sterker terugkomt, met name bijvoorbeeld bij het ANLb en bij samenwerking/experimenten. Vanwege de doorwerking van het 7^{e} NAP is de verbetering van met name oppervlaktewaterkwaliteit ook integraal opgenomen in de conditionaliteiten. Bij het invullen van de interventielogica voor water is dus ook gekeken naar de betrokkenen, en het schaalniveau waarop activiteiten effectief kunnen worden ingezet. (Het is een mix van landsdekkende activiteiten en een gebiedsgerichte aanpak.)

Bijdrage GLB aan ondersteuning kringlooplandbouw - Beschrijving

Constatering:
Op regionaal niveau zijn weinig effecten op het sluiten van kringlopen geconstateerd. Dit heeft deels te maken met de beperkte concrete invulling van dit aspect.

Aanbeveling:
Binnen het GLB eerst nader onderzoek doen naar de mate waarin maatregelen bijdragen aan het sluiten

van kringlopen. Verwacht wordt dat verdere optimalisatie van reststromen en samenwerking tussen akkerbouwers en veetelers de grootste positieve milieueffecten zullen hebben.

Bijdrage GLB aan ondersteuning kringlooplandbouw - Motivering

De aanbeveling wordt onderschreven, maar het GLB is minder geschikt om kringlooplandbouw te ondersteunen. Deze aanbeveling kan het best worden opgepakt in samenhang met het ontwikkelen van KPI's voor de Visie op kringlooplandbouw. Er zijn wel mogelijkheden in het GLB. Zowel in de ecoregeling als ANLb is samenwerking tussen boeren wel een mogelijkheid. Op het niveau van basisbetaling en ecoregeling betekent dit wel dat de bedrijven indienen als één bedrijf (met een samenwerkingsovereenkomst). Bij de huidige vergroening bestaat deze optie ook, maar heeft tot zeer weinig aanvragen geleid. Daarnaast houdt kringlooplandbouw het midden tussen een doelvoorschrift en middelvoorschrift. In de ecoregeling zijn activiteiten opgenomen die kringlooplandbouw kunnen ondersteunen, zoals het stimuleren van eiwitgewassen. Nederland vindt de samenhang van het GLB met de LNV-visie wel belangrijk, en zal dus nauwlettend volgen wat de bijdrage van het GLB aan de Visie is. Overigens wordt er in het toekomstig GLB ruimte gemaakt om kringlooplandbouw met behulp van Pilots (EIP) verder uit te werken.

Verbetering bodemkwaliteit in de eco-regeling - Beschrijving

Constatering:
Interventies en eco-activiteiten die zorgen voor verbetering van de bodemkwaliteit hebben indirect positief effect op waterkwantiteit, waterkwaliteit, biodiversiteit en sluiting van kringlopen op perceelsniveau. De toepassing van deze maatregelen is dus over een breed front positief voor het milieu.

Aanbeveling:
Om een verdere verbetering van de bodemkwaliteit te stimuleren in de eco-regeling.

Verbetering bodemkwaliteit in de eco-regeling - Motivering

Deze aanbeveling wordt onderschreven. De ecoregeling heeft als doel de basiskwaliteit milieu en leefomgeving op landbouwgrond te versterken. De bodem vormt daarbij de basis. Met name activiteiten die het organisch stofgehalte in de bodem verbeteren dragen bij aan doelen als klimaatadaptie, waterkwaliteit en biodiversiteit. In de ecoregeling zijn daarom veel activiteiten opgenomen die dit nastreven.

3. Ex-ante-evaluatieverslag

Zie bijgevoegd(e) document(en)

4. Verslag strategische milieubeoordeling

Zie bijgevoegd(e) document(en)

Bijlage II over de SWOT-analyse

Zie bijgevoegd(e) document(en)

Bijlage III over de raadpleging van de partners

Geen bijgevoegd document

Bijlage IV over de gewasspecifieke betaling voor katoen (indien relevant)

Bijlage V over aanvullende nationale financiering die wordt verstrekt in het kader van het strategisch GLB-plan

Grondslag	Interventie	Begroting	een groter aantal begunstigden	een hogere steunintensiteit	financiering voor bepaalde verrichtingen binnen de interventie	Aanvullende informatie
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	INVEST(73-74) - I.73.2 Niet-productieve investeringen op landbouwbedrijven	36.625.000,00	X			n.v.t.
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	INVEST(73-74) - I.73.3 Niet productieve investeringen op niet-landbouwbedrijven	63.375.000,00	X			n.v.t.
Nationale rijkssubsidiekader Provinciale subsidieverordening	COOP(77) - I.77.5 Samenwerking veenweidegebieden en Natura 2000	223.025.000,00	X			n.v.t.

Het jaarlijkse geraamde bedrag van de nationale financiële steun in de sector groenten en fruit per betrokken regio en het totaal voor de lidstaat

Geen.

Bijlage VI over nationale overgangssteun (indien relevant)

a) het jaarlijkse sectorspecifieke budget voor elke sector waarvoor nationale overgangssteun wordt verleend

Sector	De sectorspecifieke financiële middelen, EUR				
	2023	2024	2025	2026	2027

b) in voorkomend geval, voor elk jaar van de periode het maximale steunpercentage per eenheid

Sector	Maximale steunpercentage per eenheid, in %				
	2023	2024	2025	2026	2027

c) in voorkomend geval, informatie over de overeenkomstig artikel 147, lid 2, tweede alinea, gewijzigde referentieperiode

Sector	informatie over de gewijzigde referentieperiode

d) een korte beschrijving van de complementariteit van de nationale overgangssteun met de interventies van het strategisch GLB-plan

Overige bijlage: Samenhang met en bijdrage aan de EU-streefdoelen voor 2030

Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2030: 50 % vermindering van het nutriëntenverlies zonder verslechtering van de vruchtbaarheid van de bodem

niet van toepassing

Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2030: omzetting van 10 % van het landbouwareaal in landschapselementen met een grote diversiteit.

niet van toepassing

Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2030: 25 % van de landbouwgrond van de EU voor biologische landbouw

niet van toepassing

Nationale bijdrage aan de EU-streefcijfers 2030: 50 % vermindering van het totale gebruik en risico van chemische pesticiden en van het gebruik van nog gevaarlijker pesticiden

niet van toepassing

Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2030: 50 % vermindering van de verkoop van antimicrobiële stoffen voor landbouwhuisdieren en de aquacultuur

niet van toepassing

Nationale bijdrage aan het EU-streefcijfer 2025: introductie van snel breedbandinternet in plattelandsgebieden om de doelstelling van 100 % toegang te bereiken

niet van toepassing

DOCUMENTEN

Titel van het document	Documenttype	Datum van het document	Lokale referentie	Verwijzing van de Commissie	Bestanden	Datum verzending	Verzonden door
Definitieve Strategische milieueffectrapportage	Bijlage I: Ex ante evaluatie en strategische milieubeoordeling als bedoeld in Richtlijn 2001/42/EG	14-apr-2022		Ares(2022)6755578	definitief rapport SMER	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
7.3.1.1.5.1.EAFRD interventions	Bijlage hoofdstuk 7: Governance- en coördinatiesysteem	22-jul-2022		Ares(2022)6755578	7.3.1.1.5.1.EAFRD interventions	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
7.3.1.1.5.1.EAGF interventions	Bijlage hoofdstuk 7: Governance- en coördinatiesysteem	4-aug-2022		Ares(2022)6755578	7.3.1.1.5.1.EAGF interventions	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
Annex NL NSP - Table_6.1__NL Ambition 2027__20220915__NSP Sept2022__I.pdf	Bijlage hoofdstuk 6: Streefdoel en financieel plan	15-sep-2022	Annex NL NSP - Table_6.1__NL Ambition 2027__20220915__Basistabellen NSP Sept2022__I.pdf	Ares(2022)6755578	Annex NL NSP - Table_6.1__NL Ambition 2027__20220915__Basistabellen NSP Sept2022__I.pdf	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
Bijlage X H 3.1.2 vd Baseline ECO en AECM	Bijlage hoofdstuk 2: Behoeftenonderzoek en interventiestrategie, inclusief plan met streefcijfers en contextindicatoren	22-sep-2022		Ares(2022)6755578	Baseline ECO en AECM	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
Bijlage bij Eco regelingen grondslagen toepassingen en toelichtingen	Bijlage hoofdstuk 5: In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies	22-sep-2022		Ares(2022)6755578	Vergoeding grondslagen vergoedingen	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
Bijlage bij hoofdstuk 3.10 Conditionaliteiten in het GLB onderzoek voor een verkenning van de deelname bereidheid bij de ondernemers in de primaire landbouw	Bijlage hoofdstuk 3: Samenhang van de strategie en complementariteit	22-sep-2022		Ares(2022)6755578	Conditionaliteiten in het GLB onderzoek voor een verkenning van de deelname bereidheid bij de ondernemers in de primaire landbouw	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
Bijlage inkomenseffecten en deelname bereidheid van boeren in relatie tot de GLMC's	Bijlage hoofdstuk 2: Behoeftenonderzoek en interventiestrategie, inclusief plan met streefcijfers en contextindicatoren	22-sep-2022		Ares(2022)6755578	Bijlage inkomenseffecten en deelname bereidheid van boeren in relatie tot de GLMC s	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
Koppeltabel ANlb (I70.1)	Bijlage hoofdstuk 5: In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies	22-sep-2022		Ares(2022)6755578	Koppeltabel ANlb	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
SWOT analyse van de biologische landbouw met kansen voor stimulering	Bijlage II: SWOT-analyse	22-sep-2022		Ares(2022)6755578	SWOT analyse van de biologische landbouw met kansen voor stimulering	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
WUR Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan	Bijlage hoofdstuk 2: Behoeftenonderzoek en interventiestrategie, inclusief plan met streefcijfers en contextindicatoren	22-sep-2022		Ares(2022)6755578	WUR Naar een doeltreffend en doelmatig Nationaal Strategisch Plan	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek

Titel van het document	Documenttype	Datum van het document	Lokale referentie	Verwijzing van de Commissie	Bestanden	Datum verzending	Verzonden door
Koppeltabel eco__I.xlsx	Bijlage hoofdstuk 5: In de strategie gespecificeerde rechtstreekse betalingen, sectorale en plattelandsontwikkelingsinterventies	30-sep-2022	Update Koppeltabel ECO with all relevant resultindicators included	Ares(2022)6755578	Koppeltabel eco__I.xlsx	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek
Programme snapshot 2023NL06AFSP001 1.1	Snapshot van gegevens vóór verzending	30-sep-2022		Ares(2022)6755578	Programme snapshot 2023NL06AFSP001 1.1	30-sep-2022	Hautvast, Annemiek